

Collection of Papers
from the International Academic Conference
14th – 15th of February 2019

**LEGALITY AND ADMISSIBILITY
OF EVIDENCE IN CRIMINAL
PROCEEDING**

**BRATISLAVA
LEGAL FORUM 2019**

Zborník príspevkov
z medzinárodnej vedeckej konferencie
14. – 15. februára 2019

**ZÁKONNOSŤ A PRÍPUSTNOSŤ DÔKAZOV
V TRESTNOM KONANÍ**

**BRATISLAVSKÉ
PRÁVNICKÉ FÓRUM 2019**

BRATISLAVA LEGAL FORUM
BRATISLAVSKÉ PRÁVNICKÉ FÓRUM

2019

**SYMPOSIA, COLLOQUIA, CONFERENCES
SYMPÓZIÁ, KOLOKVIÁ, KONFERENCIE**

**LEGALITY AND ADMISSIBILITY OF EVIDENCE IN
CRIMINAL PROCEEDING**

BRATISLAVA LEGAL FORUM 2019

**ZÁKONNOSŤ A PRÍPUSTNOSŤ DÔKAZOV
V TRESTNOM KONANÍ**

BRATISLAVSKÉ PRÁVNICKÉ FÓRUM 2019

Collection of Papers from the International Academic Conference
Bratislava Legal Forum 2019
organised by the Comenius University in Bratislava, Faculty of Law
on 14th – 15th of February 2019
under the auspices of JUDr. Daniela Švecová,
President of the Supreme Court of the Slovak Republic
and JUDr. Lenka Praženková,
President of the Judicial Council of the Slovak Republic.

Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie
Bratislavské právnické fórum 2019
organizovanej Univerzitou Komenského v Bratislave, Právnickou fakultou
v dňoch 14. – 15. februára 2019
pod záštitou predsedníčky Najvyššieho súdu Slovenskej republiky JUDr. Daniely Švecovej
a predsedníčky Súdnej rady Slovenskej republiky JUDr. Lenky Praženkovej.

Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta
2019

Reviewers of Papers / Recenzenti:

- doc. PhDr. Magdaléna Ondicová, PhD.
- prof. JUDr. Mgr. Jana Viktoryová, PhD.

Editors / Zostavovatelia:

- Mgr. Andrea Koroncziová, PhD.
- Mgr. Tibor Hlinka

© Comenius University in Bratislava, Faculty of Law, 2019.

© Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2019.

CONTENT / OBSAH

THE LEGALITY AND ADMISSIBILITY OF EVIDENCE IN THE NEW HUNGARIAN CRIMINAL PROCEDURE CODE WITH SPECIAL REGARD TO THE DEFENDANT'S CONFESSION Krisztina Farkas, Anna Kiss.....	8
EXPERT EVIDENCE IN CRIMINAL PROCEEDINGS IN HUNGARY Mónika Nogel	20
K NIEKTORÝM APLIKAČNÝM POZNATKOM PROKURÁTOROV K ZÁKONNOSTI VYKONÁVANIA DŔKAZOV Jozef Čentěš, Ján Šanta	30
VPLYV ORGANIZAČNO – TECHNICKÝCH OPATRENÍ NA ZÁKONNOSŤ DŔKAZOV Sergej Romža	41
PRÍSTUPNOSŤ SŔKROMNEJ NAHRÁVKY V TRESTNOM KONANÍ ... Jozef Záhora.....	47
PŘÍPUSTNOST DŔKAZŔ SOUKROMOU ZVUKOVOU ČI OBRAZOVOU NAHRÁVOU V TRESTNÍM RÍZENÍ V APLIKAČNÍ PRAXI Dominik Fojt.....	59
MOŽNOSTI POUŽITIA INFORMÁCIÍ ZÍSKANÝCH ZAZNAMENÁVANÍM OBSAHU TELEFONICKÉHO HOVORU VÄZNENÝCH OSŔB Jozef Griger, Jakub Ľorko.....	66
ZÁKONNOSŤ DŔKAZOV ZÍSKANÝCH SEKCIOU KONTROLY A INŠPEKČNEJ SLUŽBY MINISTERSTVA VNŔTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY V TRESTNOM KONANÍ Dušan Lanák, Stanislav Mihálik, Filip Vincent.....	74
MOŽNOSTI VYUŽITIA SPRAVODAJSKÝCH INFORMÁCIÍ V TRESTNOM KONANÍ Adrián Vaško	88
PROCESNÁ (NE)POUŽITEĽNOSŤ VÝPOVEDE V PROCESNOM POSTAVENÍ ZADRŽANÉHO PODOZRIVÉHO Tomáš Strěmy, Lukáš Turay.....	100
NEPRÍSTUPNOSŤ VÝPOVEDE SVEDKA V KONTEXTE (NE)REŠPEKOVANIA ZÄSADY KONTRADIKTŔRNOSTI	

Eva Szabová, Adrián Jalč.....	105
OPĀTOVNE K MOŤNOSTI ČĪTANIA ZĀPISNICE O VÝSLUCHU SVEDKA VYPOČUTĚHO PRED VZNESENĪM OBVINENIA V SŪDNOM KONANĪ	
František Vojtuš, Marek Kordík	113
POSTUP POLICAJTA V PRĪPRAVNOM KONANĪ V KONTEXTE ZĀKONNOSTI ZĪSKANIA DŌKAZOV	
Katarína Kupková	126
VPLYV REALIZĀCIE PRĀVA NA OBHAJOBU NA DOKAZOVANIE V TRESTNOM KONANĪ	
Ondrej Laciak.....	132
NEZĀKONNĚ A NEPOUŤITEĚNĚ DŌKAZY V TRESTNOM KONANĪ	
Michal ŤofčĀk	136
K OTĀZKE ZĀKONNOSTI A PRĪPUSTNOSTI KRIMINALISTICKĚCH METŌD A TECHNICKĚCH PROSTRIEDKOV PRI DOKAZOVANĪ V TRESTNOM KONANĪ	
Iveta Fedorovičová.....	142
DOKAZOVANIE V TRESTNOM A DAŇOVOM KONANĪ – KOMPARATĪVNY POHLĀD	
SebastiĀn Janko	149
ZĀKONNOST OHLEDĀNĪ MĪSTA ČĪNU PROVĀDĚNĚHO V OBYDLĪ	
Veronika ŤčerbovĀ, Filip Ťčerba	157
ZĀISTENIE VECĪ PRI DOMOVEJ PREHLIADKE V KONTEXTE ZĀKONNOSTI A PRĪPUSTNOSTI DŌKAZOV	
Lenka VrĀblovĀ.....	162
ZĀKONNOSŤ A PRĪPUSTNOSŤ ELEKTRONICKĚCH DŌKAZOV	
Petra DraŤovĀ.....	168
POUŤITEĚNOSŤ VYBRANĚCH ELEKTRONICKĚCH DŌKAZOV V TRESTNOM KONANĪ	
Eliška ŤnajderovĀ.....	174
VYBRANĚ ASPEKTY PRĪPUSTNOSTI DŌKAZOV V SŪVISLOSTI S TRESTNĚMI ČĪNMI DAŇOVĚMI	
NatĀlia HangĀčovĀ, Roman Lysina.....	180

**PRÍPUSTNOSŤ NEZÁKONNE ZÍSKANÝCH DÔKAZOV V KONANÍ
PRED MEDZINÁRODNÝM TRESTNÝM SÚDOM**

Igor Hron..... 191

K OTÁZKAM DOKAZOVANIA PRÍČINNEJ SÚVISLOSTI

Stanislav Mihálik, Filip Vincent 201

**PROCESNÉ DÔSLEDKY PRIBRATIA „AD HOC“ TLMOČNÍKA DO
TRESTNÉHO KONANIA PRI NESPLNENÍ ZÁKONNÝCH PODMIENOK
PRE JEHO PRIBRATIE**

Martin Štrkolec 209

**ZÁKONNOSŤ A PRÍPUSTNOSŤ VÝSLUCHU OBZVLÁŠŤ
ZRANITEĽNEJ OBETE**

Matúš Kováč 218

**ZMENA VÝPOVEDE OBETE DOMÁCEHO NÁSILIA PO VZNESENÍ
OBVINENIA**

Radovan Blažek 223

ZÁKONNOSŤ VÝSLUCHU OBZVLÁŠŤ ZRANITEĽNEJ OBETE

Lucia Kurilovská..... 230

**IN DUBIO PRO REO VO VZŤAHU K TRESTNÉMU ČINU
SEXUÁLNEHO ZNEUŽÍVANIA**

Margita Prokeinová..... 235

THE LEGALITY AND ADMISSIBILITY OF EVIDENCE IN THE NEW HUNGARIAN CRIMINAL PROCEDURE CODE WITH SPECIAL REGARD TO THE DEFENDANT'S CONFESSION

Krisztina Farkas, Anna Kiss

National Institute of Criminology

Abstract: The Act XC of 2017 on Criminal Procedure entered into force on 1st July 2018 in Hungary. It has fundamentally changed the role of the cooperation of the defendant. Complying with the principles of the timeliness and efficiency of the procedure, most European countries have come to realize that it is worth pragmatically treating cases differently in which the defendant commits the crime from those procedures in which the defendant's guilt must be proved. The confession gives also an opportunity to the cooperation of the defendant. The Hungarian legislator followed this way also by offering much bigger role to the defendant's confession in the new code. The intention of admission and of the co-operation of the defendant can lead to two types of agreement. The paper focuses on the role and various forms of the cooperation and confession of the defendant and their admissibility in the procedure.

Key words: criminal procedure, confession, agreement, efficiency, evidentiary procedure

1 INTRODUCTION

In recent years, a powerful reform has taken place in the whole field of criminal law in Hungary. The last piece of this whole legislative action – after the new Criminal Code in 2012, and the new Act on the imposition of punishment, measures, some coercive measures and confinement for infraction in 2013 – is the new criminal procedure code, namely the Act XC of 2017 on Criminal Proceeding which entered into force on 1st July 2018.¹ Among the codifications, the criminal procedure has brought most remarkable changes, a systematic alteration have taken place, beside the new solutions well working institutions have been maintained. The top priorities of the new criminal procedure code are making the procedures more effective and ensuring the settlement of criminal cases in a reasonable time without unnecessary delay. According to the Explanation of the legislator *“there is also a significant social demand for the completion of procedures in a reasonable time and the effective functioning of the criminal justice, with the aim of challenge the perpetrators – but only them – with the least amount of social effort in a fair trial.”*² Therefore, to achieve these goals the new rules aim the differentiation of proceeding, the simplification of procedure and the inspiration of defendant's cooperation. Based on the concept, the legislator gives a special emphasis on the confession of the defendant and based on this, on the agreement. Hereby the proceeding and its possible outcomes became more complicated, more diversified than the proceeding under previous, linear rules.³

The paper will introduce the novelties of the system of the Hungarian procedure, the basic changes of the evidentiary procedure from the defendant's confession's point of view, including the examination of the legal institution getting highlighted role for the confession. The central part of the study focuses on the examination of the new rules of the agreement; finally, the provisions of the preparatory hearing will be presented.

2 GENERAL OVERVIEW OF THE HUNGARIAN CRIMINAL PROCEDURE

In the new criminal procedure code, the phases of the procedure have been restructured I from two points of view. It transformed the pre-trial phase and reformed the investigation by dividing

---

¹ hereinafter referred to as CPA

² Reasoning of the XC of 2017 on Criminal Proceeding, p.1, hereinafter referred to as Reasoning

³ HERKE, CS: Criminal Procedure Law. Lecture Notes. Pécs: University of Pécs Faculty of Law, 2018, p. 3.

the previously unified investigation into two parts. According to the new rules, the proceeding consists of two parts. The first one is the pre-trial phase, which means the indictment and the pre-court proceeding. This first phase includes the preparatory procedure and the investigation. The new code terminated in the previous code separated prosecutor's section and it incorporated the prosecution at the investigation stage providing more possibility for applying diversionary measures. During the last years, the criminal policy has shifted from prosecution to diversion institutions, while the number of accusations has decreased. It is expected that the efficiency of criminal proceedings will be improved by involving the diversion institutions in the investigation. In the event of a misleading diversion – without prosecution – the investigation may continue.⁴ The investigation is divided into two phases: the inquiry and the examination. The inquiry aims collecting data, information necessary to establish a reasonable suspicion. The dividing point between the two phases is the interrogation of the suspect. The examination's goal is to collect evidence to decide about the completion of the investigation. While during the inquiry the investigative authorities act independently, the examination carried out in accordance with the provisions of the public prosecutor's office.

During the examination, the defendant's confession forms the course of the proceeding. If the defendant commits the crime, the public prosecutor can make four decisions, about which (s)he may inform the suspect and can draw his/her attention to what measure it may be taken. These measures can be:

- the suspension of the procedure in order to conduct a mediation,
- applying the conditional prosecutorial suspension,
- the rejection of the denunciation or
- termination of the proceeding (If the suspect cooperates with the authorities, initiating the arrangement, or if none of the above is possible, the prosecutor will submit the charge to the court, but in those cases, measures may be taken that are required for some special procedures.⁵

3 DEFENDANT'S CONFESSION

The concept of new criminal procedure code has laid down the regulatory principles and the guidelines under. This codification was carried out prescribed concern the evidentiary procedure, namely, „*efforts should be made to simplify the evidentiary procedure making possible to exclude further evidence in the event that the subjects of the defence do not contest the facts giving rise to criminal liability.*”⁶ According to the principle to accelerate the procedure, the legislator stated that „*there is no need to prove the facts whose reality the accuser, the defendant and the defence counsel have accepted together*” [(art. 163. (4) par. c) CPA]. These is a new introduced paragraph which beside the acceleration and simplification of the procedure manifests itself also the defendant's process forming effect of the defendant's confession. Whenever it is no disagreement between two subjects exercising opposite procedural functions about the facts, it may be unnecessary to engage into time-consuming and difficult proving.⁷

The defendant is the central person of the criminal procedure, since it is decided about his /her criminal liability.⁸ The defendant has double legal status: on the one hand (s)he is subject to procedural rights, on the other hand (s)he provides evidence based on his/her testimony. According to this duality, the defendant's testimony has double role: it contains his/her defence and at the same time provides evidence.⁹ The defendant's confession has always played a significant role in

---

⁴ Reasoning p. 8.

⁵ HERKE: op. cit. p. 72.

⁶Regulatory principles of the new criminal procedure Code. <http://www.kormany.hu/download/d/12/40000/20150224%20IM%20el%C5%91terjeszt%C3%A9s%20az%20%C3%BAj%20b%C3%BCntet%C5%91el%C3%A1r%C3%A1si%20t%C3%B6rv%C3%A9ny%20szab%C3%A1lyoz%C3%A1si%20elveir%C5%91.pdf>

⁷ ERDEI, Á: Ötödik rész. A bizonyítás. In: BELOVICS, E. and ERDEI, Á: A büntetőeljárás törvény magyarázata. Budapest: HVG ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft, 2018. p. 233.

⁸ BELOVICS, E.: Az önvádra kötelezés tilalma és a terhelti vallomástétel megtagadásának joga. Eljárásjogi Szemle 2016/1, p. 10.

⁹ KIRÁLY, T: Büntetőeljárás jog. Budapest: Osiris Kiadó, 2008, p. 294.

the criminal procedure. The new CPA has emphasized the defendant's testimony giving more significance for it.

The defendant can choose from a variety of defence techniques after notifying him/her the suspicion of the crime. The first one is that during the course of the defendant's hearing (s)he is not required to make a statement. The defendant can refuse to testify or respond to the individual questions at any time during the course of the hearing. (S)he cannot be required to give any testimony which indicates any wrong-doing on her/his part, or to provide evidence against herself/himself. The second one is that he/she denies the commission of a crime, but does not take a testimony. The third one is that (s)he denies the commission of a crime and provides a meaningful defence, finally the last one is that (s)he confesses the crime.¹⁰

The procedure continues even if the defendant refuses to testify. If she/he refuses to testify in connection with a crime, no further questions can be put to she/he in connection with it and no confrontation with the other accused/defendants or witnesses in the case will take place. She/he can ask questions and make observations and motions even if she/he has refused to testify. She/he can decide at any time to make a statement, even if she/he had refused to testify earlier on. In her/his testimony she/he does not have to tell the truth but she/he cannot falsely accuse another person of the commission of a criminal act.

The general rule has not changed in the new code, since in the case of the confession it is necessary to collect other evidence as well (art. 183. (4) CPA). Therefore, the new code also not absolutized the defendant's confession, but it provided much more importance.¹¹ One exemption to this rule is in the "Procedure of case agreement" (Chapter XCIX new CPA.) special procedure, in which the judge makes the decision on the preparatory meeting reviewing the legality of the agreement, based on the confession, the approval of the agreemant and the files. (art. 736 (2) CPA).¹²

The confession appears not only in certain special procedures in which the confession of the defendant is (at least an alternative) legal condition, but it can also significantly accelerate the procedure since even the complete evidentiary procedure can be omitted.

3.1 In which institution does have role the confession

According to the new rules, the confession has outstanding role in the following legal institutions framing the proceeding.¹³

3.1.1 Promising the public prosecution office's measure or decision

The promising the public prosecution office's measure or decision (art. 404-406 CPA) is a new measure. This provides the possibility to get in touch with the public prosecution's office and the defendant already during the investigation aiming to complete the case in a reasonable time and to make a foreseeable completion of the proceeding. The content of the measures and the decisions that can be taken out of the public prosecutor's office is not determined by the parties but by the provisions of the procedural law governing the institutions. Based on this regulation the public prosecution's office can offer the decisions related to the termination of the proceeding – among other – the suspension of the proceeding aiming at the mediation process, the termination of the proceeding as the outcome of the mediation process. The conditional prosecution suspension and depending on its outcome the termination of the proceeding and regarding the co-operation of the

---

¹⁰ SZALAI, A.: A terhelt nyilatkozatának bizonyító ereje a hatékony védekezés szempontjából. *Eljárásjogi Szemle*, 2016/2, p. 38.

¹¹ BELOVICS, E.: Új büntetőeljárás törvény, új feladatok. *Börtönügyi Szemle* 2018/4, p.10.

¹² IBOLYA, T.: XXX. Fejezet. A terhelt vallomása. In: POLT, P. (eds.): *Kommentár a büntetőeljárás törvényhez*. Budapest: Wolters Kluwer Hungary, 2018, p. 414.

¹³ The conditional suspension of the prosecution (art. 416-420 CPA) will be not examined in this paper, because though it is one type of the discretionary prosecution, the confession of the defendant does not have role, it is not a requirement for applying. See more detailed: FARKAS, K. – KISS, A.: Position of Victim in Hungary with special regard to the Efficiency of Criminal Proceeding. In: ANDRAŠO, J. and others: *Bratislava Legal Forum 2018: Collection of Papers from the International Academic Conference Bratislava Legal Forum 2018 organised by the Comenius University in Bratislava, Faculty of Law*. Bratislava: Comenius University, 2018, pp. 86-97.

defendant the termination of the proceeding, if the defendant commits the criminal offence. The institution does not require any detailed formal and content requirements to make the easy application possible. The initiator can be not only the public prosecutor's office, but the defendant and the counsel for the defendant as well. In this way, the defendant can be better orientated and motivated to co-operate with the authorities. The aim of this institution is both to ensure the possibility of the acceleration of the proceeding and to keep in mind the victim's interest. There are optional conditions ordered by the public prosecution's office among which the satisfaction of the civil claim relates to the victim. It can be stated that this new institution is flexible, free from constraints and can consider the victim's interest better.

3.1.2 Mediation

To extend the consensual procedures the mediation was rethought during the codification.¹⁴ The goal of the mediation reformulated in the new CPA is defined through its purpose. The aim of the institution is to establish an agreement and reconciliation based on the voluntary participation of the suspect and the victim, which also promotes the suspect's future lawful behaviour. The mediation process has a desirable outgrowth over the criminal proceedings, so the law makes it applicable to a much wider scope than before. Not only can the active repentance be applied in the context of the termination of substantive culpability or of other concessions, but independently, as long as the purposes of the mediation process are available.

It is also an important modification that there is no need to clarify the facts with sufficient certainty for the prosecution because the evidence can be complemented after a possible unsuccessful mediation process. The public prosecutor's office can suspend the proceeding only within the deadline of investigation. "The promising of public prosecutor's measure or decision" can be applied before the mediation process.

The legislator has set up a new integrated system of the cooperation of the defendant in which system the mediation procedure has been incorporated. For this system reason the mediation cannot be applied by the judge in the trial phase.

3.1.3 Arraignment

The arraignment is a traditional special procedure in the Hungarian criminal procedure, which is a well-functioning institution, but it filled its function just partly. For that reason, the legislator modified several times.

This special procedure is a co-called summary procedure, in which the case may be settled after the investigation in a trial in a short time. The main goal of it is the acceleration and simplification of the proceeding, in which the defendant's confession is an obligatory requirement. This is an important element of a broad tool based on the prosecution's initiative.¹⁵ The CPA differentiated its two types: arraignment in the case of flagrante delicto and in the case of the confession. In the first one the prosecutor's office may arraign the defendant to the court within 15 days after committing the crime, if the following four conjunctive requirements are filled:

- a) the criminal offence is punishable by not more than 10 years of imprisonment by law,
- b) the case is simple,
- c) the evidence is available, and
- d) the defendant was caught in the committing the crime.

The second type based on the defendant's confession together with the same three conditions as in the first type:

- a) the criminal offence is punishable by not more than 10 years of imprisonment by law,
- b) the case is simple,
- c) the evidence is available.

---

¹⁴ BÉKÉS, Á: LXVI. Fejezet. In: POLT, P. (eds.): *Kommentár a büntetőeljárás törvényhez*. Budapest: Wolters Kluwer Hungary, 2018. p. 809.

¹⁵ MEGYERI, G.: XCVIII. Fejezet. In: POLT, P. (eds.): *Kommentár a büntetőeljárás törvényhez*. Budapest: Wolters Kluwer Hungary, 2018. p. 1470.

However, the time limit is longer (30 days) and begins from the hearing of the defendant. It can be seen, that in this case the proceeding can be going on longer. The confession has to include not only the fact of the case, but it must be extended to the guilt as well.

3.1.4 Penal order

The penal order belongs to the classical, written special procedures aiming the acceleration and simplification of the procedure. It is also a well-working institution. Traditionally in that procedure after the investigation and prosecution, the court decides based on the files, next to the desk, without taking evidence. Before the new code, the confession of the defendant was an obligatory condition. To make the institution more effective the legislator differentiated the procedure in two types based on the fact whether the defendant committed the crime or not. In the first case the procedure can be applied if the criminal offence punishable by not more than a maximum of 5 years' imprisonment by law, in the second case, namely in the case of the lack of the confession it is applicable if the criminal offence punishable by not more than a maximum of 3 years' imprisonment by law.¹⁶ In both cases, there are subjective and objective requirements for the application. However, in this procedure it is enough, if the confession contains only the fact of the crime, in contrast with the arraignment. The others elements are the case is simple, the evidence is available and the goal of the trial can be achieved without the trial. The code prescribes the sanctions that can be imposed. There is a special remedy, because against the decision may be requested that a trial be held. Upon such a request, the court shall hold a trial under general rules.

3.2 The agreement for the defendant's confession

Before the indictment – according to the Hungarian criminal procedure – the prosecutor's office and the defendant may conclude an agreement in relation to the crime committed by the defendant on the admission of culpability and its consequences.¹⁷ We request that you use uniquely.

3.2.1 Plea bargain¹⁸

According to Csongor Herke the agreement for the defendant's confession in the Hungarian criminal procedure is "a form of plea bargain in a broader sense. However, in a narrower sense it may be called only a plea bargain-like arrangement because no agreement is concluded related to the facts of the case but only related to certain legal issues."¹⁹

Solutions based on the consensus of the parties, plea bargaining-like proceedings for accelerating them appear in all European criminal justices.²⁰ Following the plea bargaining procedure, which was formed in the USA and it has spread from there, the European states have also created their own legal institutions which are more or less similar to the one in the USA but they are not adequate to it.

In our opinion, the Agreement is not a plea bargain. The prosecutor's office, the defendant and the defence counsel can agree, but this agreement is not a plea bargain, because no agreement is concluded related to the facts of the case but only related to certain legal issues. Before the indictment the prosecutor's office and the defendant may conclude an agreement in relation to the crime committed by the defendant on the confession and its consequences. The facts

---

¹⁶ VASS, P.: XCIX-C. Fejezet. In: POLT, P. (eds.): *Kommentár a büntetőeljárás törvényhez*. Budapest: Wolters Kluwer Hungary, 2018. p. 1495.

¹⁷ See: GÁCSI, A. E.: A terhelti együttműködés rendszere az új büntetőeljárás törvényben. In: HOMOKI NAGY M. and others (eds.) *Ünnepi kötet dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2018. pp. 273-286.

¹⁸ A plea bargaining, also called a plea agreement or negotiated plea, is an alternative and consensual way of criminal case settlement. See more! GRMELA, Z.: *Vádalku – az amerikai modell*. Magyar Jog, 1993/5., p. 368.; NAGY, A.: *A vádalkuról*. *Ügyészek Lapja*, 2008/5., p. 19.

¹⁹ HERKE: *op. cit.* p. 77.

²⁰ FANTOLY, ZS.: *Konszenzuális elemek az új büntetőeljárás törvényben*. In: DOBÁK I. and HAUTZINGER, Z. (eds.): *Szakmaiság, szerénység, szorgalom: Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó, 2018. pp. 187-196.

and the classification of the crime according to the Criminal Code are part of the agreement, but these questions are established by the prosecutor's office.

E. G. in Germany the agreements between the parties emerged from the practice and it is applied regularly nowadays as well, so it can be stated that it has a long tradition, due to which it plays an important role in the field of the acceleration of the proceedings.²¹ As a result, the legislator legitimized so-called "the praetor legem" legal institution, which had existed for decades, by codifying it in 2009. This solution has many peculiarities. From among them, it must be emphasised that on the one hand, the legislator created broad legal conditions that is why it can be applied widely; on the other hand, the agreement can be reached only during the trial, with the assistance of the judge. Its importance was increased by the Decision of the German 10 Constitutional Court in 2013, when the Court came to a decision pro its constitutionality. Since the negotiated agreements have been applied widely in Germany, these have played a significant role in accelerating criminal proceedings.²²

However, according to the Swiss²³ and the Italian solution it is possible to use the agreements even before the trial phase. In Switzerland the legislator did pioneer work when it introduced this legal institution in the new federal criminal procedure code and that is why only the frames of the regulation are given, so it will be possible to evaluate it only in the future.

Italy²⁴ has a form of bargaining, popularly known as "patteggiamento"²⁵ but that has a technical name of penalty application under request of the parts. In fact, the bargaining is not about the charges, but about the penalty applied in sentence, reduced up to one third. When the defendant deems that the punishment that would, concretely, be handed down is less than a five-year imprisonment (or that it would just be a fine), the defendant may request to plea bargain with the prosecutor. The defendant is rewarded with a reduction on the sentence and has other advantages (such as that the defendant does not pay the fees on the proceeding). The defendant must accept the penalty for the charges (even if the plea-bargained sentence has some particular matters in further compensation proceedings), no matter how serious the charges are. Sometimes,

---

²¹ See more: VIERING, T.: Absprachen als verfahrensökonomische Lösung des Schuld nachweisproblems im Strafverfahren. Voraussetzungen und Grenzen. Frankfurt am Main: Peter Lang Internationaler Verlag der Wissenschaften, 2009.; LEIPOLD, K.: Neueste Rechtsprechung zur Verständigung im Strafverfahren, NJW-Spezial (24) 2010, p. 760.

²² See more! CASPARI, S.: Deal or no Deal – ohne größere Veränderungen wird es nicht gehen. DRIZ (01) 2013, p. 9.; LÜDEMANN, Christian – BUßMANN, Kai-D.: Diversionchancen der Mächtigen? Eine empirische Studie über Absprachen im Strafprozeß. KrimJ 1989, pp. 54–72.

²³ See more: STADLER, H.: Das Ermessen der Staatsanwaltschaft im abgekürzten Verfahren nach dem Entwurf des Bundesrates zu einer Schweizerischen Strafprozessordnung (E StPO). Masterarbeit vom 14. April 2007 im Rahmen des CCFW/Klasse Forensik II., http://www.ccfw.ch/masterarbeit_stadler.pdf, p. XI.; SCHWARZENEGGER, Ch.: Art. 352–365, 372–378 Besondere Verfahren. In: DONATSCH, A.– HANSJAKOB, Th.– LIEBER, V. (Hrsg): Kommentar zur Schweizerischen Strafprozessordnung (StPO). Zürich: Schulthess Verlag AG., 2010, pp. 1755–1756.; BÜRGISSER, M.: Vorverfahren –Strafbefehl – abgekürztes Verfahren. Wie ändert mit der Schweizerischen Strafprozessordnung im Kanton Zürich? In: TAG, B. – HAURI, M. (Hrsg): Schweizerische Strafprozessordnung. Ausgewählte Aspekte aus Zürcher Sicht. Zürich–St. Gallen: Dike Verlag AG, 2010, p. 110.

²⁴ See more the Plea-bargaining system in Italy: Criminal legal aid and plea-bargaining (Overview of International Standards and Recommendations for Georgian Legal Aid), pp. 34-36. http://www.ge.undp.org/content/dam/georgia/docs/publications/DG/UNDP_GE_DG_Legal%20Aid%20in%20Plea%20Bargaining%20-%20International%20Standards%20-%20Eng.pdf

²⁵ See more about the „patteggiamento“: CAPUTO, M.: Il diritto penale e il problema del patteggiamento. Napoli: Jovene Editore s.p.a., 2009, ISBN 88-243-1856-8. pp. 81–170.; MANNOZZI, G.: Commisurazione e negoziato sulla pena nell'esperienza statunitense: spunti di riflessione con riferimento alla legge n. 134 del 2003. In: PERONI, F. (a cura di): Patteggiamento „allargato“ e giustizia penale. Torino: G. Giappichelli Editore, 2004, pp. 161–193; FANCHIOTTI, V.: Il patteggiamento „allargato“ nella prospettiva comparata: dal sistema statunitense ai modelli europei e sovranazionali. In: PERONI, F.: Patteggiamento „allargato“ e giustizia penale. Torino: G. Giappichelli Editore, 2004, pp. 129–151.

the prosecutor agrees to reduce a charge or to drop some of multiple charges in exchange for the defendant's acceptance of the penalty. Defendant, in the request, could argue with the penalty, aggravating and extenuating circumstances with the prosecutor that can accept or refuse. The prosecutor could also make the request. The plea bargaining could be granted if the penalty that could be concretely applied is, after the reduction of one third, inferior to five-year imprisonment (so-called "patteggiamento allargato", wide bargaining). When the penalty applied, after the reduction of one third, is inferior of two years imprisonment or is only a fine (so-called „patteggiamento ristretto" limited bargaining), the defendant can have other advantages, like sentence suspended and the effacement of the crime if in five year of the sentence, the defendant does not commit a similar crime.²⁶ In the request, when it could be applied the conditional suspension of the penalty according to the criminal procedure and following of Italian penal code, the defendant could subordinate the request to the grant of the suspension. If the judge rejects the suspension, the bargaining is refused. When both the prosecutor and the defendant have come to an agreement, the proposal is submitted to the judge, who can refuse or accept the plea bargaining. According to the Italian law, a bargain does not need a guilty plea. In Italy, there is no plea declaration. A bargaining sentence is only an acceptance of the penalty in exchange with the termination of investigation. It has no binding cogency in other trials, especially in civil trials in which parts argue of the same facts at the effects of civil liability and in other criminal trials in which are processed the accomplices of the defendant that had requested and got a bargaining sentence.²⁷

We find it noteworthy that in the Italian regulation the defendant is granted significant advantages without confession, so this solution helps to reach the agreement.²⁸

In [Estonia](#), plea bargaining was introduced in the 1990s.²⁹ The procedure is available at the initiative of the prosecutor or the accused. The penalty is reduced in exchange for the confession and most of the court proceedings are avoided. The 64% of cases were solved by way of agreements. The plea bargaining is excluded if multiple offenders are involved and not all consent to the agreement procedure, if the victim does not so consent or if the accused or prosecutor does not consent.³⁰

In Denmark, if a defendant admits to having committed a crime, the prosecution does not have to file charges against them. The case can be heard as a so-called „admission case" provided, if the confession is supported by other pieces of evidence. It means that a confession is not enough to convict someone on its own. It needs, that the defendant and the prosecutor consent to the agreement and the court does not have any objections.³¹

3.2.2 The role and place of the agreement in the criminal procedure

The agreement between the prosecutor's office and the defendant is made before the indictment and that the parties mostly agree on the level of punishment

In the agreement, the defendant may confess the crime in relation to all or only certain crimes which are subject of the criminal procedure. The defence counsel in the procedure directed at the conclusion of the agreement is mandatory. The defendant, the defence counsel and the prosecutor's office alike may initiate the conclusion of the agreement, but the private prosecutor may not conclude an agreement with the defendant. In the interest of the conclusion of an agreement the prosecutor's office, the defendant and the defence counsel may conciliate concerning the admission of culpability and the substantial elements of the agreement. If the defendant and the prosecutor's office have agreed in the purport of the agreement, the prosecutor's office shall warn the defendant

²⁶ https://www.academia.edu/11432617/Sul_rapporto_tra_patteggiamento_e_condanna_penale

²⁷ <https://web.archive.org/web/20131220175428/http://www.canestrinilex.com/resources/trial/>

²⁸ <https://canestrinilex.com/risorse/quali-garanzie-nella-formazione-della-prova-senza-contraddittorio/>

²⁹ The Right to Effective Counsel in Plea Bargaining in Estonia: A Comparison between a Member State of the European Union and the United States - JEL - Volume 6, No. 1 2013

³⁰ Criminal legal aid and plea-bargaining (Overview of International Standards and Recommendations for Georgian Legal Aid), pp. 25-26. http://www.ge.undp.org/content/dam/georgia/docs/publications/DG/UNDP_GE_DG_Legal%20Aid%20in%20Plea%20Bargaining%20-%20International%20Standards%20-%20Eng.pdf

³¹ <https://web.archive.org/web/20170411054831/https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=183537>

of the consequences of the planned agreement during the interrogation of the defendant as suspect, and the agreement shall be included in the protocol of the interrogation of the suspect. The prosecutor, the defendant and the defence counsel shall sign the protocol jointly. If the prosecutor's office and the defendant did not conclude an agreement, the initiation and the related documents may not be used as evidence and the prosecutor's office may not inform the court about the motion for the conclusion of the agreement either.³²

3.2.3 The object of the agreement

The agreement has substantial and potential substantial elements. The mandatory substantial elements of the agreement the facts and the classification of the crime according to the Criminal Code are part of the agreement, but these questions are established by the prosecutor's office. The statement of the defendant's confession is part of the agreement, as well, and they can agree on the type, degree and length of the punishment or measure.

The potential substantial elements of the agreement: the parties may agree on further penalties or measures. The termination of the procedure can be part of the agreement in relation to specific crimes, e.g. in relation to less significant crime or cooperation. The dispensation from cost of criminal proceedings can be part of the agreement, too. Other obligations entered into by the defendant are also part of the agreement, e.g. cooperation; compensation for the damages of the victim; participation in mediation. Other obligations may be prescribed within conditional prosecutorial suspension.

The object of the agreement may not be the involuntary treatment in a mental institution, the forfeiture, the confiscation of property and the irreversibly rendering electronic information inaccessible.

3.2.4 After the agreement: the indictment

If the prosecutor's office and the accused have concluded an agreement, the prosecutor's office shall bring charges because of the findings of fact and the classification in the agreement included in the protocol. In that case, the prosecutor's office shall make a motion within the indictment, supplemented by the protocol, for the court to affirm the agreement. The prosecutor's office shall make a motion for the court, what punishment it should impose, or what measure it should order in accordance with the contents of the arrangement, and what other provisions it should apply in correspondence with the arrangement.³³

3.2.5 After the indictment: procedure in case of an agreement

If a trial needs to be held following the consent to the agreement, the court shall present the essence of the agreement following the commencement of the trial. The court may reverse the order affirming the agreement following the obtaining of the statements of the prosecutor and the accused if it deems that compared to the result of evidentiary procedure the rejection of the agreement would have been admissible due to the change of the findings of fact or of the classification. In such cases, the agreement shall not be binding for either the prosecutor's office or the defendant. At the motion of the prosecutor's office, the accused or the defence counsel the court shall make a decision on repeating the evidentiary procedure conducted in the absence of the accused. The prosecutor's office, the defence and the accused counsel may file their motions within 15 days without restrictions.³⁴

3.2.6 Settlement of appeals in case of agreement

Appeals in procedures based on agreement are inadmissible due to the statement of guilt, the findings of fact and classification in compliance with the charge, type and extent (length) of penalty (measure) established pursuant to the agreement and other provisions of the judgement stated in harmony with the agreement. The appeal may contain new facts and may refer to new

---

³² HERKE: op. cit.

³³ HERKE: op.cit. p. 79.

³⁴ HERKE: op.cit. p. 128.

evidence only within these constraints and evidence may be recorded in the second instance in accordance with this.³⁵

In procedures based on agreement the court of second instance may change the judgement, if it can be stated that the acquittal of the defendant or termination of procedure without holding a trial is admissible. The court annuls the decision, if the agreement ought to have been declined, the rules of the preparatory session were not observed or the acquittal of the accused, termination of the procedure is admissible but a trial ought to be held for these (cessation order). If the prosecutor's office motioned for the procedure in absence of legal prerequisites, the court of second instance revokes the decision and sends the documents to the prosecutor's office.³⁶

3.3 The preparatory hearing

The preparatory hearing is one of the big changes, novelties of the new CPA. It is the part of the court proceeding. The main goal of this instrument also the acceleration and simplification of the procedures. In the new code a complex system of cooperation with the defendant has been created, one of the key areas of which is to re-interpret the function of a preparatory meeting previously with a marginal role and make it obligatory.³⁷

The phase preparation of the trial contained its pragmatic function, namely the technical preparation of the trial, at the same time the preparatory meeting has brought remarkable changes.³⁸ *"The preparatory meeting is a public meeting to prepare the trial in merits after the indictment, which provides the opportunity for the accused who has admitted and failed to confess the criminal offense to be prosecuted, in the further development of the criminal proceedings."*³⁹ Practically the court, and with him/her together the prosecutor's office and the defence lawyer have to prepare for the preparatory hearing, and if they still hold a trial, it can be taken into account other procedural acts. The preparatory hearing is remarkable from three points of view. The first one is: if the defendant concluded an agreement with the prosecutor's office, the procedure continues according to the „Procedure of case agreement" (Chapter XCIX new CPA.); the second aspect is that in the lack of an agreement the court has possibility to impose sentence without the trial on the preparatory hearing; and finally in the lack of the previous two the preparation of the proof in the light of the legal action concentration.⁴⁰

There are two types of outcome of the hearing depending on whether the defendant confesses the crime or not. If the defendant did not confess the crime during the investigation (s)/he has possibility to do it on the preparatory hearing. In this case and if the accused waives of his/her right to the trial, the judge decides on whether (s)/he accepts the accused's statement and decides about the criminal liability.

Ervin Belovics pointed out the difference between the agreement and the confession on the preparatory hearing. In the case of the agreement the sanction can be the object of the agreement, while in the preparatory hearing the prosecutor's office makes its motions regarding to the severity of the criminal offense, the degree of culpability, the danger the perpetrator represents to society and with other aggravating and mitigating circumstances and if these motions are accepted by the accused, it is manifested in the confession. It is important to clarify that it is not an agreement.⁴¹ It means instead of an agreement the consent of the accused. There is another significant difference, namely the Criminal Code provides less severe sanction only agreement.⁴²

---

³⁵ HERKE: op cit. p. 146.

³⁶ BELOVICS E. – TÓTH M.: Büntető eljárásjog. Harmadik, aktualizált kiadás. Budapest: HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft, 2017. p. 640.; HERKE: op. cit. p. 146.

³⁷ Reasoning to art. 499.

³⁸ HACK, P. and HORVÁTH G.: A büntetőeljárásról szóló új törvényről. Jogtudományi Közlöny, 2018/6, p. 298; HORVÁTH, G.: A beismert vádlott múltja és jelene. Jogi Tanulmányok 2018/1, p. 129.

³⁹ Reasoning to art. 499.

⁴⁰ HACK and HORVÁTH: op. cit. p. 298.

⁴¹ BELOVICS, E.: Új büntetőeljárás törvény. op. cit. pp.11-13.

⁴² ANTALI D. G.: Az ésszerű időn belüli tárgyaláshoz való jog és az új büntetőeljárás törvény külön eljárásai. Eljárásjogi Szemle 2018/3, p. 28

CONCLUSION

Complying with the principles of the timeliness and efficiency of the procedure, most European countries have come to realize that it is worth pragmatically treating cases differently in which the defendant commits the crime from those procedures in which the defendant's guilt must be proved.

The Hungarian Criminal Procedure Code entered into force on 1st July 2018 has brought several conceptual changes. One of the most important issues was the changing in the attitude of the defendant's cooperation. The legislator has set up a new integrated system of this cooperation and including the re-evaluation the role of the defendant's confession. The appreciation of the defendant's cooperation and confession is suitable to achieve the goals set by the legislator.

These amendments can be assessed positive, but how do they work in practise, do they cash to be hoped? It can be evaluated just in the future within a few years' time.

Bibliography:

ANTALI D. G.: Az ésszerű időn belüli tárgyaláshoz való jog és az új büntetőeljárás törvény külön eljárásai. *Eljárásjogi Szemle* 2018/3.

Bartkó R. – Jungi E. A terhelt eljárásjogi helyzete az új szabályozás tükrében, különös tekintettel a hallgatáshoz való jogra. *Büntetőjogi Tanulmányok XVIII.* (2018) pp. 33-51.

BELOVICS E. – TÓTH M.: *Büntető eljárásjog.* Harmadik, aktualizált kiadás. Budapest: HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft, 2017. 640 pages. ISBN 978 963 258 351 8.

BELOVICS, E.: Az önvádra kötelezés tilalma és a terhelti vallomástétel megtagadásának joga. *Eljárásjogi Szemle* 2016/1.

BELOVICS, E.: Új büntetőeljárás törvény, új feladatok. *Börtönügyi Szemle* 2018/4.

BÉKÉS, Á: LXXVI. Fejezet. In: POLT, P. (eds.): *Kommentár a büntetőeljárás törvényhez.* Budapest: Wolters Kluwer Hungary, 2018. 1795 pages. ISBN 978 963 295 757 9.

BÜRGISSER, M.: Vorverfahren –Strafbefehl – abgekürztes Verfahren. Wie ändert mit der Schweizerischen Strafprozessordnung im Kanton Zürich? In: TAG, B.– HAURI, M. (Hrsg.): *Schweizerische Strafprozessordnung. Ausgewählte Aspekte aus Zürcher Sicht.* Zürich–St. Gallen Dike Verlag AG, 2010. 199 pages. ISBN 978-3-03751-256-2.

CASPARI, S.: Deal or no Deal – ohne größere Veränderungen wird es nicht gehen. *DRiZ* (01) 2013.

ELEK, B: LXXVI. Fejezet: In: POLT, P. (eds.): *Kommentár a büntetőeljárás törvényhez.* Budapest: Wolters Kluwer Hungary, 2018. 1795 pages. ISBN 978 963 295 757 9.

ERDEI, Á: A bizonyítás. In: BELOVICS, E. and ERDEI, Á. (eds.): *A büntetőeljárás törvény magyarázata.* Budapest: HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft, 2018. 1100 pages. ISBN 978 963 258 379 2.

FANTOLY, ZS.: Konszenzuális elemek az új büntetőeljárás törvényben. In: DOBÁK, I. and HAUTZINGER, Z. (eds.): *Szakmaiság, szerénység, szorgalom: Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére.* Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018. ISBN 978-615-5889-51-6.

FINSZTER, G.: Legalitás és oportunitás az új büntetőeljárás kódexben. *Börtönügyi Szemle* 2018/4.

FANCHIOTTI, V.: Il patteggiamento „allargato” nella prospettiva comparata: dal sistema statunitense ai modelli europei e sovranazionali. In: PERONI, F. (a cura di): Patteggiamento „allargato” e giustizia penale. Torino: G. Giappichelli Editore, 2004. 253 pages. ISBN 88-348-4425-4.

GÁCSI, A. E.: A terhelti együttműködés rendszere az új büntetőeljárási törvényben. In: HOMOKI NAGY M. and others (eds.) Ünnepi kötet dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár 70. születésnapjára. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2018. ISBN 978-963-306-570-9.

GRMELA, Z.: Vádalku – az amerikai modell. Magyar Jog, 1993/5.

HACK, P. and HORVÁTH G.: A büntetőeljárásról szóló új törvényről. Jogtudományi Közlöny, 2018/6.

HERKE, Cs.: Criminal Procedure Law. Lecture Notes. Pécs: University of Pécs Faculty of Law, 2018.

HORVÁTH, G.: A beismerő vallomás múltja és jelene. Jogi Tanulmányok 2018/1.

IBOLYA, T: XXX. Fejezet. A terhelt vallomása. In: POLT, P. (eds.): Kommentár a büntetőeljárási törvényhez. Budapest: Wolters Kluwer Hungary, 2018. 1795 pages. ISBN 978 963 295 757 9.

KÓNYA, I.: XCV-CV. Fejezet. In: BELOVICS, E. and ERDEI, Á. (eds.) A büntetőeljárási törvény magyarázata. Budapest: HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó Kft, 2017. 1100 pages. ISBN 978 963 258 379 2.

LEIPOLD, Klaus: Neueste Rechtsprechung zur Verständigung im Strafverfahren, NJW-Spezial (24), 2010.

LÜDEMANN, Christian – BUßMANN, Kai-D.: Diversionchancen der Mächtigen? Eine empirische Studie über Absprachen im Strafprozeß. KrimJ 1989.

MANNOZZI, G.: Commisurazione e negoziato sulla pena nell'esperienza statunitense: spunti di riflessione con riferimento alla legge n. 134 del 2003. In: PERONI, F. (a cura di): Patteggiamento „allargato” e giustizia penale. Torino: G. Giappichelli Editore, 2004. 253 pages, ISBN 88-348-4425-4.

MEGYERI, G.: XCVIII. Fejezet. In: POLT, P. (eds.): Kommentár a büntetőeljárási törvényhez. Budapest: Wolters Kluwer Hungary, 2018. pages 1795. ISBN 978 963 295 757 9.

NAGY, A.: A vádalkuról. Ügyészek Lapja, 2008/5.

SCHWARZENEGGER, Ch.: Art. 352–365, 372–378 Besondere Verfahren. In: DONATSCH, A.–HANSJAKOB, Th.–LIEBER, V. (Hrsg): Kommentar zur Schweizerischen Strafprozessordnung (StPO). Zürich: Schulthess Verlag AG, 2010. 2195 pages. ISBN 978-3-7255-6047-9.

STADLER, H.: Das Ermessen der Staatsanwaltschaft im abgekürzten Verfahren nach dem Entwurf des Bundesrates zu einer Schweizerischen Strafprozessordnung (E StPO). Masterarbeit vom 14. April 2007 im Rahmen des CCFW/Klasse Forensik II., http://www.ccfw.ch/masterarbeit_stadler.pdf

SZALAI, A.: A terhelt nyilatkozatának bizonyító ereje a hatékony védekezés szempontjából. Eljárásjogi Szemle, 2016/2.

VASS, P.: XCIX-C. Fejezet. In: POLT, P. (eds.): Kommentár a büntetőeljárási törvényhez. Budapest: Wolters Kluwer Hungary, 2018. 1795 pages. ISBN 978 963 295 757 9.

VIERING, T.: Absprachen als verfahrensökonomische Lösung des Schuldnachweisproblems im Strafverfahren. Voraussetzungen und Grenzen. Frankfurt am Main: Peter Lang Internationaler Verlag der Wissenschaften, 2009. 264 pages, ISBN 978-3-631-58656-3.

Contact information:

Dr. Krisztina Farkas, PhD.
e-mail: farkas@okri.hu
National Institute of Criminology
1122 Budapest, Maros utca 6a
Hungary

Dr. Anna Kiss, PhD.
e-mail: kiss@okri.hu
National Institute of Criminology
1122 Budapest, Maros utca 6a
Hungary

EXPERT EVIDENCE IN CRIMINAL PROCEEDINGS IN HUNGARY

Mónika Nogel

Széchenyi István University, Deák Ferenc Faculty of Law and Political Sciences

Abstract: Expert witness testimony is often crucial in determining the outcome of a trial. An expert witness testifies to provide scientific or professional data, conclusions, and opinions of a specific content area that the judge is not familiar with.¹ The participants of criminal proceedings must be able to ascertain that the expert report is correct: blind faith in the expert or in his/her testimony is unacceptable, since an erroneous expert report may lead to miscarriage of justice. The demand for the reduction of risks inherent in wrong criminal judgements rendered based on problematic expert reports has presented all states with challenges in the past decades. The major objective of this study was to investigate key questions related to this issue. The work was created in commission of the Széchenyi István University under the priority project GINOP-2.3.4- 15-2016- 00003 subproject Forensic Science.

Key words: expert witness testimony, evaluation of expert evidence, expert evidence, credibility of expert testimony

1 INTRODUCTION

The issue of problematic expert witness testimonies has received considerable critical attention in Hungary in recent years. In connection with the Rezešova-case, it became clear that there are serious problems in Hungarian expert system.² Since then, a new act has been adopted on experts³ and the provisions regarding experts in the act on criminal proceedings⁴ has also been amended. However, it must be concluded that no substantial changes occurred. Certainly, not only Hungary has difficulties in addressing the problems regarding expert testimonies.

2 ADMISSIBILITY OF EXPERT TESTIMONY IN INTERNATIONAL PERSPECTIVE

Experts are expected to work to certain standards, to maintain impartiality and make objective conclusion. Their role is to help the judge in understanding the evidence so that the fact finder may come to a decision.

The association of forensic science and expert witness testimony with miscarriages of justice has a long historical pedigree, and is today a commonplace of all legal systems that are willing to expose the evidential basis of criminal convictions to a modicum of critical scrutiny.⁵

---

¹ BRODSKY, S.L. - NEAL, T.M. - CRAMER, R.J.- ZIEMEKE, M.H. Credibility in the courtroom: How likable should an expert witness be? In: Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law, 37(4), 2009, pp. 525-532.

² The daughter of late Slovak businessman and Mečiar-era minister Alexander Rezeš, Eva Varholíková-Rezešová was involved in a fatal car accident which claimed the lives of four people. She had 1.5 per mil of alcohol in her blood after the accident, and a bottle containing vodka was found in her car. Moreover, she was driving 165-175 kilometres per hour in a 130 zone. After the fatal car accident on Hungary's M3 highway on August 21, 2012, Varholíková-Rezešová was taken to custody in Hungary. One of the most remarkable turns of the trial was when the court excluded two experts because of partiality. The case highlighted systemic problems in the context of expert testimonies.

³ Act XXIX of 2016 on Judicial Experts

⁴ Act XC of 2017 on Criminal Procedures

⁵ ROBERTS, P. - ZUCKERMAN, A: Criminal Evidence (Clarendon Law Series), Oxford: Oxford University Press, 2004, p. 52. ISBN-13: 978-0198764977

2.1 Admissibility of expert testimony in USA

During the last few years the rules governing how scientific and technical evidence is admitted in federal courts have undergone a revolution. It started with the Supreme Court's 1993 decision in *Daubert v. Merrell Dow*.⁶ In *Daubert*, the U.S. Supreme Court suggested that the following factors be considered as a means to determine the admissibility of scientific evidence:

- Has the technique been tested in actual field conditions?
- Has the technique been subject to peer review and publication?
- What is the known or potential rate of error?
- Do standards exist for the control of the technique's operation?
- Has the technique been generally accepted within the relevant scientific community?

The revolution then progressed through that Court's 1999 decision in the *Kumho Tire* case⁷, which expanded the *Daubert* analysis to technical and specialized subjects that do not fall within the category of "science." The final step in the evolutionary process occurred in December of 2000, when Federal Rule of Evidence 702 was amended to incorporate the changes initiated by *Daubert* and *Kumho Tire*. As a result of this revolution, federal trial judges are now required to perform as so-called "gatekeepers" to determine as a threshold matter whether expert testimony will be allowed to be heard by the jury in civil and criminal trials.⁸

Thus, all expert opinion testimony whether scientific or technical, is subject to the same requirement as outlined in the Federal Rules of Evidence, Rule 702:

- that the expert's scientific, technical, or other specialized knowledge will help the trier of fact to understand the evidence or to determine a fact in issue;
- that the testimony is based on sufficient facts or data;
- that the testimony is the product of reliable principles and methods; and
- that the expert has reliably applied the principles and methods to the facts of the case.

In 2009 the National Academy of Sciences published a report entitled "Strengthening forensic science in the United States; a path forward". The authors of this report challenged the reliability of forensic science and focused on specific disciplines within the field. The report found there is little standardization in forensic disciplines outside of DNA analysis and that the lack of standardization jeopardizes the reliability of many of the disciplines.⁹

In 2016 the President's Council of Advisors on Science and Technology (PCAST) released report entitled "Forensic Science in Criminal Courts: Ensuring Scientific Validity of Feature-Comparison Methods". The PCAST report stressed that essential improvements were required—including empirical testing—to determine the scientific validity of many forensic disciplines. It also urged judges to exercise their gate-keeping function and consider the absence of relevant empirical studies when deciding the admissibility of expert testimony.¹⁰

Overall, recent studies highlight that despite the Supreme Court's attempts to clarify *Daubert*, and notwithstanding the proposed amendments to Rule 702, courts are likely to continue to struggle with the task of determining the reliability and hence the admissibility of expert testimony. Unfortunately, there is no surefire method for getting expert testimony admitted. Using heightened care in screening cases and selecting experts will improve the likelihood that expert evidence will be

---

⁶ *Daubert v. Merrell Dow Pharmaceuticals, Inc.*, 509 U.S. 579 (1993)

⁷ *Kumho Tire Company, Ltd. v. Carmichael*, 526 U.S. 137 (1999)

⁸ GRIMM, P. W.: Admissibility of Expert Testimony in Federal Courts. https://cdn.laruta.io/app/uploads/sites/7/legacyFiles/uploadedFiles/MSBA/Member_Groups/Sections/Construction_Law/Expert%20Witness%20Admissibility%20Federal%20Courts.pdf

⁹ SCANLAN, T.P. Influences of CSI Effect, *Daubert* Ruling, and NAS Report on Forensic Science Practices. Walden University, 2015 p.3.

¹⁰ PCAST Report -- Forensic Science in Criminal Courts: Ensuring Scientific Validity of Feature Comparison Methods, 2016

admitted, but until more objective standards are established, trial lawyers should use the most noncontroversial expert testimony.¹¹

2.2 Admissibility of expert testimony in UK

At present, under UK jurisdiction there is no statutory test for determining the admissibility of expert evidence but the consequences of permitting unreliable testimony have not gone unnoticed. In April 2009, the Law Commission published a consultation paper titled, 'The Admissibility of Expert Evidence in Criminal Proceedings', recommending a general standard to ensure there is sufficient reliability of expert testimony. The proposed three stage process is as follows:

- The evidence must be predicated on sound principles, techniques and assumptions.
- The principles, techniques and assumptions must have been properly applied to the facts of the case.
- The evidence should be supported by those principles, techniques and assumptions as applied to the facts of the case.

Furthermore, on January 2013, the UK Ministry of Justice published, 'Report on the implementation of Law Commission proposals' stating that there should be a new statutory reliability test of expert evidence in criminal proceedings.¹²

The second move towards regulation is from the office of the government appointed Forensic Science Regulator. Each forensic science sub-discipline is being invited to form a group that will set out criteria for, inter alia, case handling, analytic procedures and testing in accordance with European standards. Linked to this, the UK-based Forensic Science Society is currently developing and implementing test and accreditation procedures for forensic scientists from different fields.¹³

2.3 Expert testimony in EU

Globalizing, cross-border crime has led EU Member States to improve methods of fighting crime on an international level as well as to increase the mutual recognition of collecting and analyzing evidence by one another. The assurance of the adequacy and reliability of expert reports has been prioritized in EU legislation, as well as in the activity of the professional organizations (i.e. European Network of Forensic Science Institutes) over recent years.

In the interest of the regulated and scheduled implementation of the harmonization process¹⁴, the Council of the EU made a decision of The Vision for European Forensic Science 2020 including the creation of a European Forensic Science Area and the development of forensic

---

¹¹ LEESFIELD, I. H.: The Evolution Of Daubert & The Admissibility Of Expert Witness Testimony: What's Next? In: Trial Magazine, 2000. p. 32.

¹² HUYGHE, S. – CHAN, A.: The Evolution of Expert Witness Law Under UK and US Jurisdiction. In.: Forensic and Litigation Consulting, 2013

¹³ FRENCH, P. Expert evidence in court—developments and changes in the UK position. https://www.kfs.oeaw.ac.at/publications/iafpa_abstracts/special_session/Special_session_P_French%20v3.pdf

¹⁴ It is necessary to mention, that the Treaty on the functioning of the European Union Art. 82 par. 1 states that judicial cooperation in criminal matter in the Union shall be based on the principle of mutual recognition of judgments and judicial decisions. Art. 82 par. 2 states that to the extent necessary to facilitate mutual recognition of judgments and judicial decisions and police and judicial cooperation in criminal matters having a cross-border dimension, directives can be adopted which concern the mutual admissibility of evidence (a) and under specific circumstances, directives regarding other aspects of criminal procedure (d). Art. 87 par 1 states that the Union shall establish police cooperation involving all the Member States' competent authorities, including police, customs and other specialised law enforcement services in relation to the prevention, detection and investigation of criminal offences. For these purposes there may be measures established concerning the collection, storage, processing, analysis and exchange of relevant information (par. 2).

science infrastructure in Europe [EFSA 2020] to ensure the equivalence of professional forensic examinations.¹⁵

In 2014 European Commission for the Efficiency of Justice stated, that in terms of quality in good practices, it appears to be the responsibility of the court to decide on the value of expert reports, and whether to waive a report for bias or unreliability. On the other hand, it is for the expert to renew licenses and assure the court of their qualifications to deliver work to the standard expected.¹⁶ The report identifies that here are discussions taking place at domestic level with policy makers, practitioners, courts and academics (though not always all of them, or between them), with some solutions delivered. There is also a standardization of these roles from an international perspective, in the form of various international agencies, such as the European Network of Forensic Science Institutes, as to role, procedures and outcomes of forensic work.

3 CURRENT ISSUES RELATED TO EXPERT WITNESS TESTIMONIES IN HUNGARY

In Hungary, the summary report of the Curia¹⁷ (the Supreme Court of Hungary) - which was prepared after the aforementioned case had been caught in the focus of media attention - named the critical points of the Hungarian expert activity:

- the persons with the proper education and professional experience have a right to become an expert (the system includes no professional screening)
- the lack of requirements that include regulating the verification of the quality of expertise,
- the lack of expert quality assurance,
- the lack of „good practice”
- disproportionate employment of experts in proceedings,
- the experts' lack of knowledge on the law,
- no unambiguous definitions of fields of expertise,
- too few information in the nomenclature on the actual competence of experts.

Regarding the reforms of expert activity, the new act on experts adopted in 2016 was an important milestone, aiming at creating an „expert quality assurance.” However, although the new act introduced numerous changes, no significant development regarding quality was reached.

The risks related to expert reports certainly do not arise purely from the defects of the expert system. Criminal procedural law itself still did not provide, for example, a summary of the criteria based on which the judge can ascertain the credibility of an expert report. Even the terminology is unambiguous: literature and practical law use the terms credibility, substantiation, validity and reliability inconsequently, and the definition of such terms is even less clear. Thus, there is no system that would provide a layperson with a “checklist” that makes the examination of an expert report easier. The domestic act on criminal proceedings includes “blanket rules” such as any expert report that is “obscure” or the „correctness of which can be seriously doubted” shall not be used as evidence.¹⁸ Yet, the definitions of the said terms are not provided either in legal literature¹⁹ or in practice. In criminal justice, it would be crucial to find evidence admissible or inadmissible based on a single set of criteria at deciding on criminal liability.

---

¹⁵ PÁDÁR, ZS. – NOGEL, M. – KOVÁCS, G: Accreditation of forensic laboratories as a part of the „European Forensic Science 2020” concept in countries of the Visegrad Group. In: Forensic Science International Genetics Supplement Series 6. 2015/2.

¹⁶ European Commission For The Efficiency Of Justice: Study on the role of experts in judicial systems of the Council of Europe Member States, 2014. p. 27.

¹⁷ „Összefoglaló vélemény - A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban (Tanulmányok a szakértői bizonyítás témaköréből)” http://www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemenye_2.pdf

¹⁸ Section 197 (1) of Act XC of 2017 on Criminal Procedures,

¹⁹ ERDEI, Á: Tény és jog a szakvéleményben. Budapest, 1987. p. 103. ISBN: 9632217632

3.1 Difficulties and solutions

Examining an expert report is not an easy task for a non-expert (a layperson regarding the expert issue), yet, it is not impossible. Conclusions can be drawn from certain characteristics of the expert and the report prepared by such expert regarding the credibility of the expert report. Still, it is important to emphasize that credibility (which, in terms of procedure, means that the court can trust the expert report and can render a decision on criminal liability based thereon) is not identical to the actual correctness of the report. So, the issue is not whether the expert opinion is correct; rather is it reliable.²⁰

Recent evidence suggests that the aim of eliminating the concerns regarding expert reports can be achieved by

- improving the quality of expert reports on the one hand, and
- exercising effective control by those who apply the law over the expert reports on the other.

3.2 Credibility of expert testimony

This paper argues that the credibility of expert testimonies means meeting a complex set of criteria in which professional, scientific and legal aspects are combined. These are closely linked to quality management issues. The set of criteria to be prescribed regarding the credibility of expert reports corresponds with the general level of quality assurance system of the expert activity. No operable quality assurance will be established in Hungary until the expected "quality" (within such terms: credibility, lack of concern) of an expert testimony is determined. Such general quality assurance, applicable to all experts and all field of expertise, should be supplemented by the field-specific quality assurance which is to be established by each field of expertise for itself.

In general, therefore, it seems that the credibility of expert reports includes the meeting of the following requirements:²¹

- the expert was recruited in compliance with the law
- no grounds for exclusion exist against the expert
- the expert made statements regarding the expert issue only (not regarding issues of law).
- the expert was cautioned to the consequences of providing false expert report and he/she stated the confirmation thereof
- the expert complied with the provisions applicable in the criminal proceedings and pertaining to proof
- the expert testimony has no formal defects
- based on his/her experience, professional history, career development, the expert seems capable of providing proper evidence.
- the expert testimony is substantiated, thus:
  - the expert is competent,
  - the expert applied the method that was suitable for addressing the specific expert issue and was scientifically, professionally substantiated pursuant to the legal regulations and professional rules,
  - the expert based his/her report on an examination material originating from a known source and handled in compliance with the legal regulations and professional rules,
  - the expert testimony was prepared taking the baseline data in suitable quantity and quality into account,
  - the expert testimony was based on a lawfully and professionally conducted examination
  - the testimony is complete (it contains all prescribed content elements and the answers to the questions of the body having issued the employment of the expert in the proceedings, the find is complete),

---

²⁰ TFWS, Inc. v. Schaefer, 325 F.3d 234 (4th Cir. 2003)

²¹ NOGEL, M.: A szakértői vélemények hitelt érdemlősége a büntetőeljárásban. Doctoral Thesis, Pécs 2018

- the testimony is unambiguous (free from contradictions), the correlations between the used experiential items and the ascertained facts are clear,
- the testimony is transparent,
- the testimony is coherent, there is logical connection between certain content elements (find – professional ascertainment of fact/opinion),
- the reasoning thereof is convincing and properly documented,
- findings are not in contradiction to everyday experiences,
- the expert can and did state the level of probability of the drawn conclusion
- and the no cognitive bias had any effect on the expert's conclusion.

3.3. Essential issues

As it is apparent from the foregoing, there are 3 key areas of reaching a proper expert report that satisfies quality aspects:

- the competence of the expert
- applied method
- conclusion.

3.3.1. Competence of the expert

The primary safeguard of quality is the person and competence of the expert. Therefore, the process of becoming an expert, the conditions of appointing the experts and the continuing education of the experts are crucial in such scope. The rules or appointment of becoming an expert should be tightened. As requirement for enrolment, thorough theoretical and practical knowledge of the applicants should be prescribed. Establishing the system of the experts' continuing education is indispensable. The safeguards of independency and impartiality should be strengthened.

3.3.2. The applied method

The demand for the scientific soundness of the experts' methods appears both in foreign, and in domestic law. Adherence to science can provide a solid basis for the reliability of expert testimonies, thus, there is greater trust towards scientifically based assessments. On the basis of examining the criteria of being "scientific" and of applying a "scientific method," it can be concluded that there are widespread and regularly applied expert methods regarding which the requirements prescribed for scientific methods (validity, reliability, objectivity and reproducibility) cannot be applied. For example, although at assessing the genuineness of a painting, physical and chemical testing can also be carried out, the most crucial element at deciding such question is the "eye of the expert". Similarly, at assessing the value of a real estate, the used methods often cannot meet the criteria of science.

The difference between methods is well illustrated by Tremmel who distinguishes between two types of expert activity:

- in case of "hard" expert testing, a find (a material to be examined by the expert, e.g. seized material evidence, collected traces and comparison samples, test traces, etc.) is available, as well as the method and technique of examination that is also scientifically established,
- on the other hand, in case of "soft" expert activity, there are neither separate finds, nor methods or techniques of examination that can be considered ironclad.²²

The research report of the National Institute of Justice in Washington also dealt with the separation of the "soft" and "hard" type methods in expert activity. According to such report, the cases that lack "convincing scientific bases" (e.g. tests of writing, voice identification) belong to the "soft" expert discipline, while the ones with "convincing scientific bases" belong to the field of expertise operating with "hard" methods. The report also ascertained that in case of "soft" fields of expertise, usually no probability studies are prepared either.

---

²² TREMMEL, F.: Bizonyítékok a büntetőeljárásban. Dialóg Campus, Budapest – Pécs, 2006. p. 134. ISBN: 9637296727

Taking the foregoing into account, it can be ascertained that not all expert processes, methods meet scientific requirements. Yet, it can be stipulated, as principle beyond doubt, that an expert shall not apply any method contradicting scientific knowledge, generally accepted professional rules or common experience.

The hypothesis of this paper is, that a method meets the criteria of scientific and professional substantiation if the following conditions are met:

- the method was examined by applying objective tests and the results thereof underpinned that
  - the method is valid
  - the method is reliable (verifiable, possibly reproducible, the margin of error thereof is known, and it is as objective as possible)
- the application of the method is recognised by the relevant professional community (validated, standardized, published)
- the method is up-to-date
- the substance of the operational concept of the method is available.

In the light of the pertinent literature, we must accept, as a fact, that in case of certain experts' methods the above criteria are not known or not properly verified. This clearly reduces the reliability of the expert reports falling within the scope of such fields.

3.3.3. Conclusion of the expert testimony

The experts' examination – primarily in the field of natural sciences – apply both methods that are suitable for achieving a categorical, solid result, and methods the results of which reflect uncertainty.

There are both inherent and external circumstances that have effects on the level of firmness of the ascertainties and to the experts' conclusions on the whole. There are many inherent risks in the expert activity: measurement errors can occur during laboratory tests, or erroneous conclusions can be drawn by the expert in the course of analysing the facts or data, different biases can influence the expert's conclusion.

The process of giving expert testimony involves making judgements and stating opinions. Furthermore, the stage of making the judgements could be divided into obtaining the test results through science, technology and other means, and analysis of the results and evaluation of the results.²³ Therefore, bias in experts in the process of reaching their conclusion can occur in various stages: accepting the case, obtaining the test results, analysis of the results, evaluating the results and providing expert testimony.²⁴

Yet cognitive science shows that even the most dedicated and committed experts are influenced, without even realizing it, by factors unrelated to the data relevant to form their expert conclusions. For example, it has been demonstrated that experts' conclusions on whether crime scene evidence was left by a specific person were influenced by whether they were told that the suspect confessed or, alternatively, that the suspect probably did not commit the crime because he has an alibi.²⁵ The problem is not only that forensic science evidence can be biased (by what the detective tells the examiners, the context of the case, and so on), but that it can bias other lines of evidence. For example, if one piece of forensic evidence (biased or not) is known to other forensic examiners who are analyzing other forensic evidence, then their examination may be affected and biased by their knowledge of the results of the other piece of evidence (for example, a forensic examiner looking at bite marks may be influenced and biased in their examination if they know that fingerprint evidence shows the suspect is guilty). Forensic evidence can also bias other lines of evidence. For example, eyewitnesses can be affected. ... When they affect and influence one another, then their value and reliability is diminished. Furthermore, because one piece of evidence

---

²³ HUME, D.: *An Enquiry Concerning Human Understanding*. Oxford, 2011, pp. 19-21. ISBN 978-1936041916

²⁴ DU, M.: *Legal control of expert witness bias*. In.: *Evidence and Proof*, SAGE, 2016. p. 73.

²⁵ DROR, I.E. - MCCORMACK, B.M. – EPSTEIN, J.: *Cognitive Bias and Its Impact on Expert Witnesses and the Court*. In: *Judges Journal*, Vol. 54. 2014. p. 8.

influences another, then greater distortive power is gathered as more evidence is affected (and affecting) other lines of evidence, causing an increasing snowball of bias.²⁶

Admissibility decisions involve determining whether evidence can be admitted and (potentially) relied upon during legal proceedings.²⁷

Multiple studies show that more research is needed to determine exactly how biases affect experts' conclusion. In fact, no such research has been done yet in Hungary.

4 CONCLUSION

A judge is obliged to assess an expertise in all of its aspects, including its professional correctness. It is necessary to evaluate not only the final result, that is the written expertise, but the entire project of creation of expert evidence. This includes correctness of gathering of the objects of expertise (for example the gathering of material evidence and comparative material), preparation for expert examination, the actual course and methods of expertise and the way, in which conclusions are drawn by the expert.²⁸

It is essential to establish the set of criteria of the credibility/validity of expert witness testimony and setting precise criteria for judicial evaluation.

The study consider it increasingly urgent to face the fact that neither the new act on experts did eliminate, or even minimize the pitfalls inherent if the expert system, nor the new act on criminal proceedings guarantees the legal and professional adequacy of the expert reports provided to the judges, while the object of the judges' decision is, ultimately, the fate of the person standing in front of them.

Bibliography:

BRODSKY, S.L. - NEAL, T.M. - CRAMER, R.J.- ZIEMEKE, M.H. Credibility in the courtroom: How likable should an expert witness be? In: *Journal of the American Academy of Psychiatry Law*. 2009;37(4). pp. 525-32.

BIEDERMANN, A. – CHAMPOD, CH. – WILLIS, SH.: Development of European Standards for evaluative reporting in forensic science: The gap between intentions and perceptions. *The International Journal of Evidence & Proof*. 2017/2.

DROR, I. E. & STOEL, R.: Cognitive Forensics: Human Cognition, Contextual Information and Bias. *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*, Springer, New York, 2014. pp. 353–363

DROR, I. E. : Cognitive Bias in Forensic Science. *Yearbook of Science and Technology (McGraw-Hill)*, 2012, pp. 43–45.

DROR, I.E. - MCCORMACK, B.M. – EPSTEIN, J.: Cognitive Bias and Its Impact on Expert Witnesses and the Court. In: *Judges Journal*, Vol. 54. 2014. p. 8.

DU, M.: Legal control of expert witness bias. In.: *Evidence and Proof*, SAGE, 2016. p. 73.

EDMOND, G.: Contextual bias and cross-contamination in the forensic sciences: the corrosive implications for investigations, plea bargains, trials and appeals. *Law, Probability and Risk*, 2015, p. 16.

EDMOND, G.: Constructing Miscarriages of Justice: Misunderstanding Scientific Evidence in High Profile Criminal Appeals *Oxford Journal of Legal Studies*, Vol. 22. 2002, pp. 53-89.

ERDEI, Á: Tény és jog a szakvéleményben. Budapest, 1987. p. 103. ISBN: 9632217632

---

²⁶ DROR, I. E. : Cognitive Bias in Forensic Science. *Yearbook of Science and Technology (McGraw-Hill)*, 2012, pp. 43–45. See also KASSIN, S. M., DROR, I. E. & KUKUCKA, J.: The Forensic Confirmation Bias: Problems, Perspectives, and Proposed Solutions. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 2, 2013, pp. 42–52; and DROR, I. E. & STOEL, R.: Cognitive Forensics: Human Cognition, Contextual Information and Bias. *Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*, Springer, New York, 2014. pp. 353–363

²⁷ EDMOND, G.: Contextual bias and cross-contamination in the forensic sciences: the corrosive implications for investigations, plea bargains, trials and appeals. *Law, Probability and Risk*, 2015, p. 16

²⁸ MUSIL, J.: Hodnocení znaleckého posudku. <https://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-znaleckeho-posudku.aspx>

- ERDEI, Á.: A szakvélemény. In: Belovics, Ervin – Erdei, Árpád (szerk.) A büntetőeljárás törvény magyarázata. HVG ORAC. Budapest, 2018
- European Commission For The Efficiency Of Justice: Study on the role of experts in judicial systems of the Council of Europe Member States, 2014. p. 27.
- FRENCH, P. Expert evidence in court—developments and changes in the UK position. https://www.kfs.oeaw.ac.at/publications/iafpa_abstracts/special_session/Special_session_P_French_%20v3.pdf
- GÁRDONYI, G.: CSI Magyarország – Tények és távlatok a hazai bűnügyi helyszínelésben. In: Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XI. 2010
- GÁRDONYI, G.: A szemle szerepe a hazai büntetőeljárásban. PhD Theses, Győr, 2017
- HERKE, CS.: Szakértő és szakvélemény az új büntetőeljárás törvényben. In.: Med et jur 2018/3
- HOUCK, M. M. – SIEGEL, J. A: Fundamentals of Forensic Science. Second Edition Elsevier 2011
- HUME, D.: An Enquiry Concerning Human Understanding. Oxford, 2011, pp. 19-21. ISBN 978-1936041916
- HUYGHE, S. – CHAN, A.: The Evolution of Expert Witness Law Under UK and US Jurisdiction. In.: Forensic and Litigation Consulting, 2013
- implications for investigations, plea bargains, trials and appeals. Law, Probability and Risk, 2015, p. 16
- KASSIN, S. M., DROR, I. E. & KUKUCKA, J.: The Forensic Confirmation Bias: Problems, Perspectives, and Proposed Solutions. Journal of Applied Research in Memory and Cognition, 2, 2013, pp. 42–52
- KOVÁCS, G. – NOGEL, M.: Comparative analysis of the legal regulation of forensic experts In: Secretariat, of the EAFS2015 Conference (szerk.) 7th European Academy of Forensic Science Conference, Abstract Book, 2015. p. 758.
- KOVÁCS, G.: Szakértő vagy tanú?: Felkért szakértő-kavics a cipőben! In: Med et Jur. 2015/4. pp. 11-14.
- KOVÁCS, G.: Gondolatok az Európai Forenzikus Tudomány 2020 elképzeléséről In: Patyi, A. – Lapsánszky, A. (szerk.) Rendszerváltás, demokrácia és államreform az elmúlt 25 évben: Ünnepi kötet Verebélyi Imre 70. születésnapja tiszteletére. 627 p. Budapest: Wolters Kluwer, 2014.
- KOVÁCS, G. – NAGY, K. – NOGEL, M.: ACCREDITATION of forensic laboratories as a part of the "European Forensic Science 2020" concept In: Keller, É. (edit): AAP 2015 Programme and Abstract Book : 24th International Meeting on Forensic Medicine Alpe-Adria-Pannonia, 2015. pp. 41-42. , 2 p
- KOVÁCS, G.: Szakkonzultáns és társszakértő szerepe az orvosszakértői bizonyításban. In: Magyar Jog 63 2016/11 pp. 653-658.
- KOVÁCS, G.: Az Európai Forenzikus Tudományos Térség (EFSA-2020) megalkotásának koncepciója. In: Jog – Állam – Politika, 2017/1 pp. 83-101.
- KOVÁCS, G. - CZEBE, A.: An Introduction to Forensic CogInfoCom. Ügyészek Lapja 2017
- LEESFIELD, I. H.: The Evolution Of Daubert & The Admissibility Of Expert Witness Testimony: What's Next? In: Trial Magazine, 2000. p. 32.
- MUSIL, J.: Hodnocení znaleckého posudku. <https://www.mvcr.cz/clanek/hodnoceni-znaleckeho-posudku.aspx>
- National Research Council; Policy and Global Affairs; Division on Engineering and Physical Sciences; Committee on Science, Technology, and Law; Committee on Applied and Theoretical Statistics; Committee on Identifying the Needs of the Forensic Sciences Community
- NOGEL, M.: A szakértői vélemények hitelt érdemlősége a büntetőeljárásban. Doktori Értekezés, Pécs 2018
- PÁDÁR, ZS. – NOGEL, M. – KOVÁCS, G: Accreditation of forensic laboratories as a part of the „European Forensic Science 2020" concept in countries of the Visegrad Group. In: Forensic Science International Genetics Supplement Series 6. 2015/2.
- PCAST Report -- Forensic Science in Criminal Courts: Ensuring Scientific Validity of Feature Comparison Methods, 2016
- Psychiatry and the Law, 37(4), 2009, pp. 525-532
- ROBERTS, P. - ZUCKERMAN, A: Criminal Evidence (Clarendon Law Series), Oxford: Oxford University Press,

„Összefoglaló vélemény - A szakértői bizonyítás a bírósági eljárásban (Tanulmányok a szakértői bizonyítás témaköréből)” http://www.kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemeny_2.pdf
2004, p. 52. ISBN-13: 978-0198764977
SCANLAN, T.P. Influences of CSI Effect, Daubert Ruling, and NAS Report on Forensic Science Practices. Walden University, 2015 p.3.
TREMMELE, F.: Bizonyítékok a büntetőeljárásban. Dialóg Campus, Budapest – Pécs, 2006. p. 134.
ISBN: 9637296727

Contact information:

Dr. Mónika Nogel, Ph.D.
e-mail: oktatas@nogel.hu
Széchenyi István University Faculty of Law and Political Sciences
Áldozat street 12
9021
Győr, Hungary

K NIEKTORÝM APLIKAČNÝM POZNATKOM PROKURÁTOROV K ZÁKONNOSTI VYKONÁVANIA DŔKAZOV¹

Jozef Čentěš, Ján Šanta

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta a Generálna prokuratúra SR
Bratislava; Úrad špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry SR Bratislava

Abstract: In this paper, the authors deal with the aspects of legal proof in both the theoretical and practical terms. Particular attention is paid to the application problems that they record in their own practice, specially related to witness testimonies and the performance of documentary evidence. They analyze specific case law, court decisions of the Supreme Court of the Slovak Republic and pronounce their own legal conclusions on the legality of this evidence.

Abstrakt: V predmetnom príspevku autori spracovávajú aspekty zákonnosti dokazovania tak z teoretického hľadiska, ako aj praktického hľadiska. Pozornosť zameriavajú predovšetkým na aplikačné problémy, ktoré evidujú vo vlastnej praxi, konkrétne súvisiace s výsluchmi svedkov a vykonávaní listinných dôkazov. Analyzujú pri tejto problematike konkrétnu judikatúru, súdne rozhodnutia Najvyššieho súdu SR a vyslovujú vlastné právne závery k zákonnosti týchto dôkazov.

Key words: legality, evidence, criminal proceedings, testimony of witnesses, documentary evidence, accused.

Kľúčové slová: zákonnosť, dokazovanie, trestné konanie, dôkazy, výsluchy svedkov, listiny, obvinený.

1 ÚVOD

Proces dokazovania vo svojej podstate predstavuje proces poznania určitého javu, predmetu, konania, ktorým je skutok právne kvalifikovaný ako trestný čin, pričom príslušné orgány sa zameriavajú na poznanie podstaty alebo vlastností tejto skutočnosti. Poznávanie pri procese dokazovania vo vyšetrovaní alebo skrátene vyšetrovaní trestných činov prebieha podľa platných všeobecných zákoností teórie odrazu a vzniku stôp. Neexistuje špecifický vyšetrovací alebo iný proces poznania, ktorý by sa riadil len svojimi vlastnými špecifickými zákonitostami. Špecifickým je len predmet poznania. Predmet poznania v dokazovaní určujú viaceré skutočnosti.

Skutok, ktorý je predmetom trestného konania je jav, ktorý sa už stal, z čoho vyplýva, že v procese dokazovania pôjde o poznanie faktov a okolností, ktoré existovali v minulosti, a teda ide o spoznávanie týchto minulých faktov, resp. o získavanie informácií o minulých udalostiach. Takýmto charakterom sa vyznačuje väčšina poznávaných okolností, ktoré viedli k trestnej činnosti alebo umožnili jej spáchanie. Z uvedeného vyplýva, že tieto fakty a okolnosti spoznáваме len sprostredkovane, pomocou zaistených stôp a iných prameňov, bez priameho pozorovania. Jedine okolnosti o príčinách a podmienkach napomáhajúcich spáchaniu trestného činu spravidla trvajú i naďalej a môžeme ich preto poznávať aj v prítomnosti. Na rozdiel od iných procesov poznávania, proces dokazovania trestných činov prebieha v určitej, zákonom vymedzenej a ustanovenej forme.²

¹ Článok je podporený Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-15-0740 Návod y a nástroje na efektívnu elimináciu protiprávnych konaní v spojení s možnou insolveniou/Guidelines and tools for effective elimination of unlawful acts in relation with potential insolvency.

² ZÁHORA, J. a kol.: Dokazovanie v trestnom konaní. 1. vydanie. Praha: Leges, 2013, s. 25.

2 DÔVODNOSŤ TRESTNÉHO STÍHANIA

Východiskové aspekty nielen tohto procesu, ale aj celého trestného stíhania majú svoje ústavnoprávne rámce, vychádzajú z článku 17 ods. 2 prvej vety Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „Ústava SR“), podľa ktorého nikoho nemožno stíhať alebo pozbaviť slobody inak, ako z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon (rovnaké znenie ustanovuje aj § 2 ods. 1 Trestného poriadku). S poukazom na nález Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) sp. zn. I. ÚS 48/1999 z 20.12.1999 je potrebné k tejto právne úprave uviesť, že povinným subjektom naplňania tohto článku je štát a jeho orgány. K porušeniu tohto článku môže prísť porušením povinnosti štátnym orgánom. Všeobecný ústavný rámec pre konanie štátnych orgánov je daný článkom 2 ods. 2 Ústavy SR. Podľa neho štátne orgány môžu konať iba na základe ústavy a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Nesporným zámerom ústavodarcu bolo zabezpečiť týmto ustanovením ochranu občanov pred každým konaním štátneho orgánu, ktoré z tohto ústavného rámca vybočuje.

Podľa znenia tohto základného ustanovenia – článku 17 ods. 2 Ústavy SR – musia teda zákonu zodpovedať tak dôvody, ako aj spôsob, na základe ktorých možno konkrétnu osobu trestne stíhať. Trestné stíhanie je v plnom rozsahu konformné s týmto ústavným článkom, ak materiálne i formálne podmienky postupu orgánov činných v trestnom konaní a súdu vychádzajú zo zákona.

Dôvody trestného stíhania majú podľa zásady nullum crimen sine lege svoj základ Trestnom zákone a spôsob, ktorým je regulovaný postup orgánov činných v trestnom konaní a súdu je ustanovený v Trestnom poriadku.

Dôvodom na začatie trestného stíhania je odôvodnené podozrenie zo spáchania trestného činu, pričom musí byť dodržaný zákonný postup ustanovený Trestným poriadkom. Záujem na zistení skutkového stavu veci, t. j. objasnení trestného činu a jeho páchatela, nesmie byť nadradený zásade zákonnosti, pretože by to mohlo viesť k snahe zistiť pravdu za každú cenu, teda aj za cenu porušenia zákona. Trestné stíhanie možno viesť len v súlade so zákonom, lebo „cieľ neposväcuje“ prípadné nezákonné prostriedky. Žiadnymi limitmi neobmedzené objasňovanie trestných činov a zisťovanie pravdy by viedlo k nebezpečenstvu zničenia mnohých spoločenských a osobných hodnôt. Skúmanie pravdy v trestnom konaní teda nie je absolútnou hodnotou, pretože trestné konanie je založené na zásadách právneho štátu, pričom zákonnosť všetkých úkonov trestného konania sa posudzuje z hľadiska znenia Trestného poriadku účinného v dobe ich vykonania.³ Dodržiavanie tejto zásady je zárukou, že osoby nebudú trestne stíhané bezdôvodne a že najmä do ľudských práv sa bude zasahovať len v zákonom odôvodnených prípadoch a spôsobom, ktorý ustanovuje zákon.

Trestný poriadok obsahuje dostatočné záruky toho, aby sa uvedená zásada v praxi aj uskutočňovala. Ako príklad možno uviesť dozor prokurátora nad dodržiavaním zákonnosti v postupe pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní, ktoré predchádza konaniu pred súdom, práva obvineného, rovnosť strán v konaní pred súdom, inštitút predbežného pojednania obžaloby alebo prípustné opravné konanie.

Podľa § 119 ods. 2 a ods. 4 Trestného poriadku za dôkaz môže slúžiť všetko, čo môže prispieť na náležité objasnenie veci a čo sa získalo z dôkazných prostriedkov podľa tohto zákona alebo podľa osobitného zákona. Dôkaznými prostriedkami sú najmä výsluch obvineného, svedkov, znalcov, posudky a odborné vyjadrenia, previerka výpovede na mieste, rekognícia, rekonštrukcia, vyšetrovací pokus, obhliadka, veci a listiny dôležité pre trestné konanie, oznámenie, informácie získané použitím informačno-technických prostriedkov alebo prostriedkov operatívno-pátracej činnosti. Dôkaz získaný nezákonným donútením alebo hrozbou takého donútenia sa nesmie použiť v konaní, okrem prípadu, keď sa použije ako dôkaz proti osobe, ktorá také donútenie alebo hrozbu donútenia použila.

Napriek tomu, že vymenovanie týchto dôkazných prostriedkov je pomerne vyčerpávajúce a zodpovedá súčasnému stavu poznania, nemožno eventuálne vylúčiť ani dôkazné prostriedky poskytované napr. novými vedeckými poznatkami. Podmienkou, aby dôkazom mohlo byť naozaj „všetko, čo môže prispieť na náležité objasnenie veci“, je aby išlo o dôkazy získané zákonným spôsobom. Do úvahy prichádzajú najmä najnovšie informačno-technické prostriedky (elektrotechnické, rádiotechnické, fototechnické, optické, mechanické) a iné prostriedky a zariadenia

³ KURILOVSKÁ, L.: Základné zásady trestného konania. Účel a základná limitácia. Šamorín: Heuréka, 2013, s. 30.

alebo ich súbory používané utajovaným spôsobom pri vyhľadávaní, otváraní a skúmaní dopravovaných zásielok a ich vyhodnocovaní spojenom s využívaním kriminalistických metód pri zaznamenávaní telekomunikačnej techniky, pri vyhodnocovaní obrazových či zvukových záznamov.⁴

Za zákonný spôsob získania dôkazov treba považovať jednak splnenie formálnych, t. j. procesných podmienok požadovaných Trestným poriadkom na vykonanie konkrétneho dôkazu a jednak splnenie obsahových (materiálnych podmienok), t. j. aby úkon – použitý dôkazný prostriedok na vykonanie dôkazu bol zameraný na zistenie tých skutočností, na ktoré zameraný a použitý môže byť.

Výrok o vine môže byť založený len na takých zákonných dôkazoch, ktoré celkom vylučujú pochybnosť, že sa stal skutok, ktorý je predmetom trestného stíhania. To platí tým skôr, keď vierohodnosť jediného dôkazu, alebo jedného z mála dôkazov, napr. výsluchu svedka je pochybná.

Sumarizujúc doposiaľ uvedené možno konštatovať, že základným procesným predpisom, ktorý upravuje trestné konanie je Trestný poriadok, ktorého ustanovenie § 2 ods. 1 je premietnutím článku 17 ods. 2 Ústavy SR do Trestného poriadku. Z toho potom vyplýva aj tá skutočnosť, že pokiaľ orgán činný v trestnom konaní iniciatívne a vlastnou aktivitou vytvorí podmienky a navodí situáciu so zjavnou snahou, aby bol trestný čin spáchaný, rozšírený jeho obsah, resp. aby bol dokonaný, pôjde o excés z hraníc a pravidiel, na základe ktorých sa trestné konanie realizuje. V dôsledku toho sú dôkazy takýmto spôsobom získané od počiatku nezákonné a v trestnom konaní nepoužiteľné.⁵

3 K NIEKTORÝM APLIKAČNÝM POZNATKOM K ZÁKONNOSTI VYKONÁVANIA VÝSLUCHOV SVEDKOV

Všeobecný zákonný rámec výsluchu svedka ustanovujú § 127 až § 140 Trestného poriadku počnúc formuláciou o tom, že každý je povinný dostaviť sa na predvolanie orgánov činných v trestnom konaní a súdu a vypovedať ako svedok o tom, čo mu je známe o trestnom čine a o jeho páchatelovi alebo o okolnostiach dôležitých pre trestné konanie. Každý je povinný napomáhať splnenie tejto povinnosti. Následne v rámci hlavného pojednávania je špecifickejšie výsluch svedka ustanovený v § 261 až § 267 Trestného poriadku.

Najrozšírenejším zdrojom dôkazov v trestnom konaní sú práve výpovede osôb a listinné dôkazy, ktoré môžu orgánom činným v trestnom konaní a súdu ozrejmiť dôležité údaje ako o samotnom trestnom čine, tak aj o osobe, ktorá tento trestný čin spáchala. Len ťažko si možno predstaviť trestnú vec, v ktorej by neboli vypočúvaní svedkovia alebo by neboli zabezpečené listinné dôkazy. Dokonca aj v tých prípadoch, keď sú zaistené vecné alebo listinné dôkazy, ktoré páchatela usvedčujú, nemožno sa spravidla zaobiť aspoň bez základných svedeckých výpovedí, ktoré objasňujú význam týchto dôkazov, zisťujú ich relevantnosť vo vzťahu k obvinenému a jeho konaniu a niekedy tiež podávajú určitú charakteristiku obvineného. Výpovede svedkov v týchto prípadoch spravidla objektivizujú všetky ostatné dôkazy. Bez svedeckých výpovedí zostanú často ostatné dôkazy neúplné a nie sú potom dostatočne presvedčivé pri riešení základnej otázky – (ne)bol spáchaný trestný čin – a v prípade kladnej odpovede na túto otázku, či tento trestný čin spáchal konkrétny obvinený .

Vyšetrovacia prax a kriminalistická veda vypracovala taktické pravidlá, ktoré umožňujú orgánom činným v trestnom konaní, aby efektívne preverovali v priebehu samotného výsluchu iné výpovede, ktoré už získali od poškodených, svedkov a obvinených, a aby tak stanovili mieru ich vierohodnosti a predišli klamlivým výpovediam.

Rozdiel medzi taktickými pravidlami výsluchu a medzi požiadavkami zákona, ktoré sa týkajú výsluchu, spočíva v tom, že ustanovenia zákona sú pre orgány činné v trestnom konaní vyšetrovateľa vo všetkých prípadoch záväzné, a teda že nemajú právo sa od nich odchyľovať a porušovať ich. Na taktické pravidlá je potrebné sa pozerať len ako na užitočné odporúčania, ktoré vychádzajú zo zákona a ktoré môžu orgány činné v trestnom konaní podľa vlastnej úvahy používať a prispôbovať okolnostiam každého konkrétneho prípadu a zvláštnostiam vypočúvanej osoby.

⁴ ČENTĚŠ, J. a kol.: Trestný poriadok. Veľký komentár. Bratislava: Eurokodex, 2014, s 330.

⁵ R 38/2003, R 14/1964, R 57/2002.

Používanie taktických spôsobov výsluchu tak dáva orgánom činných v trestnom konaní veľkú možnosť pre rozvíjanie vlastnej aktivity a iniciatívy.⁶

Aj keby sa na prvý pohľad mohlo javiť, že dlhoročná aplikačná prax a relatívne stabilná právna úprava postavenia svedka nevyvoláva zásadnejšie aplikačné problémy, skúsenosti z posledného obdobia nasvedčujú opaku, o čom svedčia tiež viaceré súdne rozhodnutia najmä Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „Najvyšší súd SR“), ktoré reagovali práve na rôznosť až odlišnosť výkladu viacerých ustanovení Trestného poriadku vzťahujúcich sa práve k postaveniu a výsluchu svedka, resp. ktorými muselo byť zo strany orgánov činných v trestnom konaní a súdov reagované na námietky obžalovaných v prípravnom konaní a najmä na hlavných pojednávaniach, na ktorých nie výnimočne dochádza k zmene postavenia určitej osoby v rovine svedok – obvinený. K tomu je aj v intenciách uznesenia Najvyššieho súdu SR sp. zn. 1TdoV 9/2017 z 3.10.2018 potrebné konštatovať, že v tom, ktorom trestnom konaní má konkrétna osoba vo vzťahu k jeho predmetu (skutku) vždy určitú procesnú pozíciu, ktorá je jedinečná. Ak ide o zmieňovanú jedinečnosť, táto nespočíva v tom, že by sa procesná pozícia osoby v priebehu konania nemohla zmeniť (napr. najskôr osoba vypovedá ako svedok a neskôr sa stane obvineným, resp. naopak - obvinený je po tom, čo súd právoplatne schválil ním uzavretú dohodu o vine a treste, v danej trestnej veci vo vzťahu k iným spoluobvineným vypočúvaný ako svedok), ale v tom, že ak k takejto situácii dôjde, potom následne nie je možné (Trestný poriadok to neumožňuje - § 258 ods. 4 a § 264 ods. 1), aby dochádzalo pri vykonávaní dokazovania ku „križovaniu“ týchto rôznych pozícií (svedka / obvineného) v prípade jednej z tej istej osoby. Znamená to teda, že v konkrétnom trestnom konaní sa nemožno procesne účinným spôsobom domáhať odstraňovania rozporov vo výpovedi určitej osoby (a na podklade toho aj následného posúdenia jej vierohodnosti na základe takto vykonanej konfrontácie s jej „inou“ výpoveďou) prečítaním jej skoršej výpovede resp. jej časti, učinenej v inej procesnej pozícii. Uvedený záver pritom platí pre všetky prípady (generálne), a teda bez ohľadu na to, aká strana by sa uvedeného (nezákonného) postupu domáhala a či by taký postup bol prípadne aj v prospech obvineného (prípadne viacerých spoluobvinených).

Pokiaľ sa preto procesná strana domáha, aby boli výpovede konkrétnej osoby z obdobia, kedy táto vypovedala vo veci ešte ako svedok, vykonané ako listinný dôkaz podľa § 269 Trestného poriadku, je k tomu potrebné uviesť, že takýto postup (prečítanie relevantnej zápisnice o výsluchu svedka alebo jej časti podľa § 269 Trestného poriadku) nie je možný, keďže by tým dochádzalo k obchádzaniu zákona, v tomto prípade konkrétne k obchádzaniu ustanovenia § 258 ods. 4 Trestného poriadku. Toto ustanovenie má povahu lex specialis z hľadiska zisťovania toho, čo v rámci dotknutého trestného konania o skutku, ktorý je predmetom tohto konania, uvádza obvinený (na hlavnom pojednávaní a skôr, výlučne však v pozícii obvineného).

S ohľadom na uvedené je potom zjavné, že vykonanie takto navrhovaného dôkazu neprichádza do úvahy, a to ani podľa § 269 Trestného poriadku ani žiadnym iným procesne relevantným spôsobom. Z uvedeného dôvodu je teda postup súdu správny, keď predmetný návrh na hlavnom pojednávaní odmietne.

V tejto súvislosti je namieste tiež podotknúť, že obvinený chce takto v konečnom dôsledku docieľiť ním navrhovaným postupom (nemajúcim podklad v Trestnom poriadku) vyhodnotenie výpovede pôvodného svedka ako neverohodnej, pričom však daná otázka - hodnotenie zákonne získaných dôkazov v zmysle zásady voľného hodnotenia dôkazov uvedenej v § 2 ods. 12 Trestného poriadku – je plne v „réžii“ súdov.

V konkrétnej trestnej veci pritom nemali súdy žiadnu pochybnosť o vierohodnosti výpovede (spolu)obvineného, ktorú po jej vykonaní na hlavnom pojednávaní zákonným spôsobom vyhodnotili v súlade so zásadou voľného hodnotenia dôkazov, t. j. aj v kontexte s inými vo veci vykonanými dôkazmi, okrem iného aj s poukazom na závery znaleckého posudku z odboru psychológie.

Z hľadiska zákonnosti takto vykonaného dokazovania i samotného právoplatného rozsudku je relevantným tiež konštatovanie, že v rámci eventuálne dovolacieho konania dovolací súd konajúci na podklade dovolania podaného obvineným môže posudzovať, či použitý dôkaz správne byť použitý nemá - z dôvodu jeho nezákonnosti, ale nemôže skúmať, či nepoužitý dôkaz - a to či už pre jeho nezákonnosť alebo nepotrebnosť - použitý byť mal. Taký prieskum je

⁶ Primerane pozri KARNEJEVA, L. M. a kol.: Taktika výsluchu v prípravnom vyšetrovaní. Praha: Vedeckovýskumný ústav kriminalistiky, 1965, s. 6.

v dovolacom konaní možný iba na základe dovolania ministra spravodlivosti Slovenskej republiky podaného podľa § 371 ods. 3 Trestného poriadku.

Ďalší okruh aplikačných problémov týkajúci sa vypočúvania svedkov a úplnej zákonnej použiteľnosti zápisnic o takýchto úkonoch možno identifikovať v súvislosti s takto vykonanými výsluchmi len po začatí trestného stíhania podľa § 199 Trestného poriadku v kontexte ďalšej procesnej použiteľnosti takýchto výsluchov vo fázach trestného stíhania nasledujúcich po vznesení obvinenia podľa § 206 Trestného poriadku.

K tejto problematike kontexte uznesení Najvyššieho súdu SR sp. zn. 5To 14/2009 z 18.3.2010, 5To 13/2015 zo 14.1.2016, 6 To 9/2013 z 25.6.2014 a 1Tdo 53/2014 z 29.10.2014 je potrebné uviesť, že hranica procesnej použiteľnosti dôkazov je v zásade daná začatím trestného stíhania „vo veci“ (§ 199 Trestného poriadku). Výnimkou sú prípady, ak ide o vo významnej miere rozhodujúci alebo jediný usvedčujúci dôkaz, ktorý musí byť vykonaný kontradiktórne (stačí aspoň raz v priebehu konania), čo samozrejme pred vznesením obvinenia neprichádza do úvahy. Ani v takýchto prípadoch však nič nebráni tomu, aby bola inak zákonným spôsobom (nie však kontradiktórne) vykonaná svedecká výpoveď použitá ako dôkaz slúžiaci na potvrdenie alebo vyvrátenie pravdivosti svedeckých tvrdení. Platí teda, že ak vzniknú podstatné rozpory medzi výpoveďou svedka na hlavnom pojednávaní a jeho skoršou výpoveďou, hoci aj vykonanou pred vznesením obvinenia, ale po začatí trestného stíhania „vo veci“, nie je dôvod na odopretie jej prečítania, ale len za účelom vysvetlenia týchto rozporov. Pokiaľ však ide o dôkaz kľúčového charakteru pre posúdenie viny, môže takýto postup v zmysle § 264 Trestného poriadku slúžiť v rámci voľného hodnotenia dôkazov len na posúdenie vierohodnosti výpovede prostredníctvom predmetného svedka na hlavnom pojednávaní.

Toto konštatovanie možno doplniť závermi aplikačnej praxe, že výsluch svedka vykonaný po začatí trestného stíhania „vo veci“ a pred vznesením obvinenia a priori nie je vykonaný nezákonným spôsobom. Ak bol výsluch svedka vykonaný po začatí trestného konania „vo veci“, v deň vznesenia obvinenia obvinenému, avšak bez možnosti, aby sa k jeho výpovedi vyjadrili obvinení, resp. ich obhajcovia, za takej procesnej situácie nebolo možné výpoveď svedka dôkazne relevantne na hlavnom pojednávaní prečítať. Iná procesná situácia vznikla po zabezpečení svedka a jeho osobnom výsluchu na hlavnom pojednávaní, pri plnom rešpektovaní zásad kontradiktórneho konania, keď obvinený, obhajca i prokurátor boli prítomní pri jeho výsluchu a mohli sa aktívne na jeho výsluchu zúčastniť. Za tejto situácie, ak svedok vypovedal ambivalentne, resp. si na niektoré jednotlivosti a podrobnosti pre odstup časti nepamätá, je nariadenie prečítania jeho skoršej výpovede podľa § 264 ods. 1 Trestného poriadku (urobenej v rámci inak riadne a zákonne vykonaného výsluchu) lege artis. Implicitne teda, ak súd po výsluchu svedka na hlavnom pojednávaní, jeho výpoveď z vecného hľadiska vyhodnotil a o rozhodnutie o vine obvineného založil okrem iného aj o tento dôkaz, nie je možné konštatovať, že postupoval nezákonne, resp. že rozhodnutie založil na nezákonnom dôkaze.

Pre úplnosť je z hľadiska aplikačnej praxe možno tiež dodať, že v prípade, že svedok v trestnej veci po začatí trestného stíhania vo veci po zákonom poučení podľa § 130 ods. 2 Trestného poriadku nevyužil svoje právo odmietnuť vypovedať a vo veci vypovedal, hoci vzhľadom na okolnosti prípadu a dovtedy vykonané procesné úkony a z nich zabezpečené dôkazy tak spraviť mohol, bude jeho výpoveď procesne použiteľná aj v neskoršom štádiu trestného stíhania po vznesení obvinenia konkrétnej osobe, vo vzťahu ku ktorej neskôr odmietol vypovedať vzhľadom na svoj príbuzenský alebo iný vzťah podľa § 130 ods. 1 Trestného poriadku. Nesmeli by však ísť o výpoveď – dôkaz zásadného skutkového charakteru majúci význam pre následné právne posúdenie skutku.

V kontexte riešených aplikačných problémov nemožno opomenúť stanovisko publikované pod R 30/2010 trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky na zjednotenie výkladu zákona k otázke, či môže byť obžaloba opretá o svedecké výpovede vykonané pred vznesením obvinenia, ak k ich vykonaniu došlo po začatí trestného stíhania „vo veci“, ako aj k otázke, či týmto postupom došlo k porušeniu práva obvineného na obhajobu (stanovisko sp. zn. Tpj 63/2009, prijaté dňa 7. decembra 2009).⁷ Podľa tohto stanoviska obžaloba v trestnej veci môže byť opretá o výpovede svedkov a iné dôkazy vykonané pred vydaním uznesenia o vznesení obvinenia, prípadne pred oznámením uznesenia o vznesení obvinenia jeho vyhlásením (§ 206 ods.

---

⁷ R 30/2010.

1 Trestného poriadku), ak k ich vykonaniu došlo po začatí trestného stíhania „vo veci“ podľa § 199 ods. 1 Trestného poriadku. Ak je ale výpoveď svedka jediným usvedčujúcim dôkazom alebo vo významnej miere rozhodujúcim dôkazom, o ktorých chce prokurátor, ako nositeľ dôkazného bremena v konaní pred súdom, oprieť obžalobu, je nevyhnutné takého svedka vypočuť po vznesení obvinenia (alebo svedka vypočúť pred týmto úkonom znovu vypočuť), a tak zachovať právo obvineného na obhajobu (právo na kontradiktórny postup). Výnimku z kontradiktórneho postupu predstavujú výpovede svedkov, ktoré majú v zmysle § 263 ods. 3 písm. b) Trestného poriadku charakter neodkladného alebo neopakovateľného úkonu; taký charakter majú aj výpovede svedkov mladších ako 15 rokov (§ 135 ods. 2 veta druhá Trestného poriadku). Ak obvinený po vznesení obvinenia sám (prostredníctvom obhajcu) žiada zopakovať výsluchy iných svedkov, je na úvahe orgánov činných v trestnom konaní, aby po posúdení dôkaznej situácie vo veci rozhodli o potrebe vykonať kontradiktórny výsluch svedka. Na spravodlivé súdne konanie a na kritickú previerku výpovede svedka postačuje, ak je výsluch svedka vykonaný v prítomnosti obvineného alebo jeho obhajcu v konaní pred súdom.

V zmysle judikatúry Najvyššieho súdu SR⁸ svedok, ktorý bol skôr obvinený, resp. je obvinený z účasti na trestnom čine obvineného, vo veci ktorého vypovedá, má vždy právo odmietnuť výpoveď podľa § 130 ods. 2 Trestného poriadku, a to aj vtedy, ak sa trestné stíhanie proti nemu vedie alebo viedlo samostatne. Ak svedok toto svoje právo využije, jeho skoršiu výpoveď nemožno pre dikciu § 263 ods. 3 písm. c) Trestného poriadku prečítať na hlavnom pojednávaní. Predchádzajúcu výpoveď takéhoto svedka na hlavnom pojednávaní je však možné prečítať na hlavnom pojednávaní len podľa § 263 ods. 4 trestného poriadku za podmienky, že svedok bol pred výsluchom, ktorého sa zápisnica týka o svojom práve odoprieť výpoveď riadne poučený a výslovne vyhlásil, že toto právo nevyužíva, a ak bol výsluch vykonaný spôsobom zodpovedajúcim ustanoveniam Trestného poriadku. Právo svedka odoprieť výpoveď, ak by svojou výpoveďou spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania sebe alebo osobám uvedeným v § 130 ods. 2 veta prvá Trestného poriadku je dôsledkom ústavnej ochrany a táto má prednosť pred dosiahnutím účelu trestného stíhania (§ 1 Trestného poriadku), a to aj vtedy, ak by v dôsledku jej uplatnenia dokazovanie v konkrétnej veci trpelo tzv. dôkaznou núdzou. Podľa § 263 ods. 4 Trestného poriadku výslovne vyhlásenie svedka po poučení či svoje právo odoprieť vypovedať podľa § 130 ods. 2 Trestného poriadku využíva alebo nevyužíva, musí byť vyjadrené takým spôsobom, aby neboli pochybnosti o jeho prejavenej vôli odoprieť výpoveď alebo vypovedať. Svedka nemožno nútiť, aby k tomu použil priamo formuláciu uvedenú v zákone (uznesenie Najvyššieho súdu SR z 8. marca 2011, sp. zn. 2Tdo 4/2011).

Zároveň je potrebné dodať, že výnimka z povinnosti zachovávať mlčanlivosť ustanovená v § 23 ods. 9 zákona č. 586/2003 Z. z. o advokácii v znení neskorších predpisov a v § 129 ods. 3 Trestného poriadku sa týka zákonom uloženou povinnosťou prekaziť prípravu alebo páchanie trestného činu uvedeného v § 341 Trestného zákona, ak sa advokát o tejto skutočnosti dozvie v súvislosti s výkonom advokácie. Ustanovenie § 36 ods. 3 veta druhá Trestného poriadku tým nie je dotknuté (t. j. ak ide o skutočnosti, ktoré sa advokát dozvedel pri samotnom výkone obhajoby, nie len v súvislosti s jej výkonom). Povinnosť advokáta zachovávať mlčanlivosť však nie je obmedzená zákonom uloženou povinnosťou oznámiť spáchanie trestného činu uvedeného v § 340 Trestného zákona, ak sa advokát o tejto skutočnosti dozvedel v súvislosti s výkonom advokácie. Splnenie povinnosti mlčanlivosti vyplývajúcej zo zákona o advokácii je v takom prípade okolnosťou vylučujúcou protiprávnosť v zmysle § 340 ods. 2 písm. b) Trestného zákona, čo zodpovedá všeobecnému ustanoveniu § 28 ods. 1 Trestného zákona. Advokát nesmie byť podľa § 129 ods. 2 Trestného poriadku vypočúvaný o okolnostiach spáchania niektorého z trestných činov korupcie, ktorý mal byť spáchaný za účelom získania neoprávneného prospechu (protiprávnej výhody) pre obvineného, ktorého advokát obhajuje alebo obhajoval v trestnom konaní, ak sa mal advokát o dotknutých skutočnostiach dozvedieť v súvislosti s výkonom obhajoby a spáchanie trestného činu už nemožno prekaziť (§ 36 ods. 3 posledná veta, § 129 ods. 3 Trestného poriadku). Výsluch advokáta ako svedka je v takom prípade možný, len ak bol od povinnosti zachovávať mlčanlivosť oslobodený klientom v zmysle § 23 ods. 2 zákona o advokácii, teda tým, v prospech ktorého má povinnosť mlčanlivosti v zmysle § 129 ods. 2 Trestného poriadku. Osobu zadržanú ako podozrivú zo spáchania trestného činu, ak podozrenie nebolo rozptýlené, možno v konaní vedenom pre dotknutý

⁸ R 14/2012.

skutok (trestný čin) o jeho okolnostiach vypočuť ako svedka až po vyhotovení záznamu o dočasnom odložení vznesenia obvinenia policajtom s predchádzajúcim súhlasom prokurátora podľa § 205 ods. 1, ods. 2 Trestného poriadku (uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 21. augusta 2012, sp. zn. 2To 1/2012).⁹

4 K ZÁKONNOSTI VYKONÁVANIA LISTINNÝCH DŔKAZOV

Podľa § 153 ods. 1 Trestného poriadku, listinnými dôkazmi sú listiny, ktoré svojim obsahom dokazujú alebo vyvracajú skutočnosť vzťahujúcu sa na objasňovaný skutok, na obvineného alebo ine osoby, ktoré majú k veci vzťah.

Za listiny považujeme nielen dokumenty zachytené na papieri, ale aj na iných podkladových materiáloch (napr. textil, hlinené tabuľky, sklo, kameň). Písomný text môže byť zachytený aj na budovách (napr. sprejerstvo). Ak je nejaká listina (vrátane popísaných predmetov) dôležitá pre trestné konanie, nie pre jej obsah, ale z hmotnej stránky, považujeme ju za vecný prameň dôkazu, nie listinný prameň dôkazu (napr. pri krádeži historickej listiny nie je pre trestné konanie dôležitá, aké práva listina v stredoveku priznávala). A naopak, ak je nejaký predmet v trestnom konaní dôležitý pre obsah, ktorý je na ňom napísaný, považuje sa za listinu aj keď inak by to bol vecný dôkaz (napr. zomierajúci človek na sedadlo v aute napíše svojou krvou meno vraha). Pri každej listine treba skúmať jej hodnotnosť najmä zisťovaním, či je pravá, neporušená, vo svojej pôvodnej podobe (napr. či listy v zmluve neboli zmenené), často tiež treba skúmať originalitu podpisov.¹⁰

Podľa § 269 Trestného poriadku upravujúceho listinné dôkazy sa písomné vyjadrenia, posudky, správy štátnych orgánov, a ďalšie listiny, ktorými sa vykonáva dôkaz na hlavnom pojednávaní, sa prečítajú celé alebo ich časť, ktorá sa týka dokazovanej skutočnosti, a umožní sa do nich nazrieť stranám, a ak je to potrebné, aj svedkom a znalcom.

V nadväznosti na vykonávanie listinných dôkazov sa aktuálne v praxi vyskytli aplikačné problémy súvisiace s námietkami obžalovaných o tom, že v rámci trestného stíhania boli zabezpečené len kópie listinných dôkazov, hoci o ich obsahu a pravosti neboli pochybnosti, a nie ich originály, a tiež námietky, že v spise sa nenachádzajú všetky z celého rozsahu listinných dôkazov z hľadiska ich komplexnosti tak, ako je to ďalej uvedené (teda aj všetky prílohy žiadosti, ktoré k dokazovaným skutočnostiam nemali bezprostredný vzťah).

Aj v intenciách uznesenia Najvyššieho súdu SR sp. zn. 1TdoV 1/2017 z 29.05.2018 možno konštatovať, že v danom smere ide o náležitosť procesného postupu (konkrétne teda, či bol/bude použitý v trestnom konaní ako prameň dôkazu originál alebo fotokópia - overená resp. neoverená - listiny dôležitej pre trestné konanie), ktorá nie je predpísaná zákonom. Teda inak povedané, zákonným zdrojom určitej, z pohľadu trestného konania relevantnej informácie (dôkazu), môže byť tak originál, ako aj (príp. i neoverená) fotokópia určitej listiny, pričom v súdnej praxi je používanie fotokópií prevažujúce.

Už z vyššie uvedeného je tak zrejmé, že ak v trestnom konaní boli podkladom pre vyvodenie skutkových záverov tiež listiny vo forme fotokópií, a to aj prípadné neoverené, o ktorých pravosti súdy nemali pochybnosť (s tým, že tú samotnú skutočnosť, že by v prípade dotknutých fotokópií malo ísť o falzifikát, obvinený obsahovo nenamietal) a považovali ich za hodnotný zdroj relevantných informácií (ako postačujúce na preukázanie určitých skutkových okolností, čo je už otázkou skutkových záverov), nie je možné hovoriť o nezákonnosti dokazovania. Z pohľadu uvedeného konštatovania je rozhodné, že dotknuté dôkazy, s použitím aj ktorých odôvodnili konajúce súdy svoje rozhodnutie, boli získané zákonným spôsobom (a zo zákonného prameňa) a po dokazovaní vykonanom na hlavnom pojednávaní v súlade so zákonom (§ 269 a § 271 ods. 1 Trestného poriadku) boli tieto rovnako v súlade so zákonom - v zmysle zásady uvedenej v § 2 ods. 12 Trestného poriadku - súdmi vyhodnotené. Zjednodušene povedané, žiadne porušenie zákona s následkom nepoužiteľnosti dôkazov získaných z namietaných listín teda nebolo súdmi v konkrétnych trestných veci zistené.

K spochybňovaniu komplexnosti listinných dôkazov tak, ako je vyššie uvedené, je potrebné konštatovať, že pokiaľ sú aj príslušnému súdu predložené nekompletné listiny, neznamená to

⁹ R 53/2013.

¹⁰ ČENTĚŠ, J. a kol.: Trestné právo procesné. Všeobecná časť. Šamorín: Heuréka, 2016, s. 400.

nezákonnosť ich získania ani vykonania dôkazu (ich prečítaním), a teda nepoužiteľnosť v trestnom konaní. Súd má naopak povinnosť vykonať dokazovanie prečítaním listín (resp. prečítaním ich častí) a následne aj v kontexte s inými vykonanými dôkazmi vyhodnotiť, či je možné z nich vyvodiť určité dôkazné závery - aj vzhľadom na chýbajúce časti listinného materiálu. Iba ak by podľa názoru súdu chýbali jeho podstatné časti, vzhľadom na ktorú okolnosť by mal súd pochybnosť o jeho dôkaznom význame (jednoznačnosti), tak by s ohľadom na zásadu *in dubio pro reo* nepoužil informácie z neho vyplývajúce (v neprospech obvineného) - tento záver môže pritom platiť aj len vo vzťahu k niektorým skutočnostiam, a naopak, iné skutočnosti by bolo možné považovať z dotknutej listiny za nepochybne preukázané. Nie totiž iba úplne kompletný dokument (listina) je spôsobilý byť zákonným prameňom poznatkov z neho vyplývajúcich (v praxi môžu pritom vzniknúť rôzne situácie, keď okrem subjektívneho zásahu zo strany nejakej osoby prichádzajú do úvahy tiež objektívne okolnosti, čo však neznamená, že v zachovanom resp. dostupnom zvyšku nie je možné listinu použiť v trestnom konaní a získať z nej zákonné dôkazy). Vo všeobecnosti však zároveň platí, že pokiaľ by aj prípadná manipulácia s tým, ktorým dôkazom (resp. prameňom dôkazu) bola preukázaná, a to či už zo strany konajúceho orgánu alebo inej osoby, táto skutočnosť by bola síce dôvodom na vyvodenie príslušného druhu zodpovedností vo vzťahu k danému subjektu, avšak sama osebe by nemala (automaticky) za následok nepoužiteľnosť konkrétneho dotknutého dôkazu (nemožnosť vykonať dokazovanie dotknutým prameňom dôkazu) - s poukazom na jeho nezákonnosť (teda nesúlad so zákonnosťou jeho získania alebo vykonania orgánmi činnými v trestnom konaní alebo súdom). Opäť by bolo vecou hodnotiaceho orgánu, aké závery by v súlade so zásadou uvedenou v § 2 ods. 12 Trestného poriadku vyvodil ohľadne výpovednej hodnoty daného dôkazu, t. j. či ho považuje za hodnoverný (i vzhľadom na preukázanú manipuláciu), resp. v akom smere, teda aké skutkové závery z dôkazu vyvodí - môže ísť aj o opačný záver, než zodpovedá napr. výslovnému zneniu listiny (treba si uvedomiť, že manipulácia môže spočívať naozaj v rôznorodých konaniach, od takých, ktoré nemusia vzbudzovať žiadne pochybnosti ohľadne hodnovernosti toho, ktorého dôkazu až po také, vzhľadom na ktoré treba s poukazom na zásadu *in dubio pro reo* vyvodiť opačný záver). Manipulácia subjektu s určitým dôkazom - nie je pritom vylúčená ani manipuláciu dôkazu zo strany samotného obvineného (aj s prípadným trestnoprávnym zodpovednostným následkom určitého subjektu), nie je manipuláciou trestným konaním, a je ju teda potrebné dôsledne odlišovať od porušenia trestnoprocesných ustanovení o dokazovaní, s možnými následkami, pokiaľ ide o otázku procesnej nepoužiteľnosti toho, ktorého dôkazu v závislosti od charakteru a povahy zisteného porušenia zákona. Ak je, resp. by bola namietaná manipulácia s dôkazmi zo strany orgánov činných v trestnom konaní alebo súdu (ktorá námietka býva uplatňovaná vo všeobecnosti pomerne často), v tejto situácii sa vychádza z rovnakého princípu ako pri verejnej listine, a síce, že pokiaľ nie je preukázaný (inými dôkazmi) opak, platí, že k manipulácii nedošlo.

Z hľadiska ďalších aktuálnych aplikačných problémov a možnosti ich riešenia je namieste dodať najmä tieto skutočnosti.

Podľa § 89 ods. 1, ods. 2 Trestného poriadku, kto má pri sebe vec dôležitú pre trestné konanie, je povinný ju na vyzvanie predložiť policajtom, prokurátorovi alebo súdu; ak ju treba na účely trestného konania zaistiť, je povinný vec na vyzvanie týmto orgánom vydať. Pri vyzvaní ho treba upozorniť na to, že ak nevyhovie výzve, môže mu byť vec odňatá, ako aj na iné následky nevyhovenia. Povinnosť podľa odseku 1 sa nevzťahuje na listinu alebo inú vec, ktorej obsah sa týka okolnosti, o ktorej platí zákaz výsluchu, okrem prípadu, keď došlo k oslobodeniu od povinnosti zachovať vec v tajnosti alebo k oslobodeniu od povinnosti mlčanlivosti.

V zmysle § 121 ods. 1 Trestného poriadku, výsluch obvineného vykoná orgán činný v trestnom konaní alebo súd tak, aby zistil podstatné skutočnosti dôležité pre trestné konanie. K výpovedi ani k priznaniu nesmie byť obvinený nijakým nezákonným spôsobom donucovaný a pri výsluchu treba rešpektovať jeho osobnosť.

Špecifickým problémom týkajúcim sa neprípustnosti dôkazov je použitie dôkazu získaného nezákonným donútením. V kontinentálnom a angloamerickom trestnom práve sa počas historického vývoja stala všeobecne uznávaná zásada zákazu donucovania k sebaobviňovaniu. V anglickej teórii sa právo nebyť donucovaný k sebaobviňovaniu označuje: „Privilege against Self-Incrimination“. vo francúzštine „Droit de ne pas contribuer a sa propre incrimination“, resp. „Droit de ne pas s'incriminer ou-meme.“

Zákaz donucovania k sebaobviňovaniu je vyjadrená aj latinskou zásadou „nemo tenetur se ipsum accusare.“ V odbornej literatúre možno nájsť aj iné, významom podobné zásady:

- „nemo tenetur armare adversarium contra se“ – nikto nie je povinný asistovať obžalobe proti sebe,
- „nemo tenetur edere instrumenta contra se“ - nikto nie je povinný vydať dokumenty proti sebe,
- „nemo tenere prodere sipsum“ – nikto nemôže byť nútený, aby svedčil proti sebe.¹¹

A práve v procese dokazovania najmä ekonomickej trestnej činnosti sa orgány činné v trestnom konaní stretávajú s procesnou situáciou, v rámci ktorej je nevyhnutné zabezpečiť listiny najmä v podobe účtovníctva množstva podnikateľských subjektov, vrátane podozrivého, resp. obvineného. Orgány činné v trestnom konaní tieto listiny získajú najmä formou vydania veci a jeho zaistením pri domových prehliadkach alebo prehliadkach iných priestorov. V praxi ako nezákonný až neústavný súdy, vrátane ústavného súdu, hodnotili postup orgánov činných v trestnom konaní, v rámci ktorého bolo vydanie veci – účtovníctva vynucované poriadkovou pokutou. Obdobná problematika je riešená najmä rozhodovacou činnosťou Ústavného súdu Českej republiky (ďalej len „Ústavný súd ČR“) a je dostatočne pokrytá relevantnými právnymi závermi vyplývajúcimi z rozhodnutí sp. zn. I. ÚS 671/05, N 41/40 SbNU 341, sp. zn. III. ÚS 644/05, N. 71/40 SbNU 697, sp. zn. I. ÚS 636/05, N 153/42 SbNU 249.

Z tejto rozhodovacej činnosti vyplýva jednotný záver Ústavného súdu ČR, v zmysle ktorého ústavne zaručené právo nebyť donucovaný k sebaobviňovaniu, teda predložiť proti sebe dôkaz z donútenia, vyplýva predovšetkým z článku 37 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd (ďalej len „Listina“), ktorý zakotvuje právo každého odoprieť výpoveď, ak by ňou spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania sebe alebo osobe blízkej. Ústavný súd ČR konštatoval, že nie je zásadný rozdiel medzi právom obvinenej osoby odmietnuť vypovedať, a medzi právom osoby nebyť pomocou sankcií nútená k vydaniu dôkazov, ktoré môžu privodiť jej trestné stíhanie. Konkrétne uložením poriadkovej pokuty nemožno vynucovať na podozrivej či obvinenej osobe súčinnosť pri získavaní dôkazov proti jej samej, a teda nútiť ju k sebaobviňovaniu v trestnom konaní. Takýto postup znamená porušenie čl. 37 ods. 1, čl. 40 ods. 2, 3 a 4 Listiny, čl. 6 ods. 2 a čl. 6 ods. 3 písm. c) Zmluvy o ochrane ľudských práv a základných slobôd a čl. 14 ods. 2 a čl. 14 ods. 3 písm. g) Medzinárodného dohovoru o občianskych a politických právach.

Ústavne súladnou alternatívou, ktorou je možné dosiahnuť účel trestného konania je za tejto situácie podporné uplatnenie zaistovacieho úkonu odňatia veci. Toto odňatie pritom nie je donucovaním k vydaniu vecného dôkazu proti sebe samému, pretože ide o ústavne prípustné nútené zaistenie vecných dôkazov aj keď proti vôli obvineného či podozrivého.¹²

Ústavný súd ČR vo svojej judikatúre takto odlišil v nadväznosti na zásadu zákazu donucovania k sebaobviňovaniu relevantné atribúty inštitútov (prípadne núteného) vydania vecí a odňatia vecí, zdôrazňujúci to, že pri použití inštitútu vydania vecí v spojení s uložením poriadkovej pokuty sa vyžaduje po obvinenom neprípustne voľná aktívna činnosť, ktorá je nepochybne k naplneniu obsahu pojmu sebaobviňovanie potrebná, pričom naproti tomu pri odňatí vecí sa jedná evidentne o úkon, ktorý obvinený či podozrivý iba (za zákonom ustanovených podmienok) znáša, resp. je povinný strpieť.

Zákonnosť limituje spravodlivosť trestného konania tým, že nezákonné trestné konanie jeho spravodlivosť prinajmenšom ohrozuje, najmä tak, že nemôže viesť k spravodlivému potrestaniu páchatela. Prípadnú nezákonnosť nemožno ospravedlniť účelovým konštatovaním, že celková spravodlivosť procesu bola predsa zachovaná, a tým snáď bol garantovaný aj spravodlivý trest. Rámcom spravodlivého trestného konania môže byť len trestné konanie jedine proces vedený zákonným spôsobom. Zákonnosť je formou trestného konania, spravodlivosť potom žiaducou kvalitou (obsahom) trestného konania.

Preukázať vinu obvineného je možné len na základe nepochybne zistených skutočností a za použitia procesných prostriedkov, ktoré Trestný poriadok umožňuje. Ak napr. pri vykonávaní výsluchu obvineného alebo svedka došlo k podstatnej chybe (napr. nezákonné donútenie), potom takáto výpoveď nemôže mať dôkazný význam. Súd k nej nemôže prihliadnuť a musí postupovať tak, ako keby tu takáto výpoveď nebola. Dôkazná situácia potom musí zodpovedať stavu pred začiatkom takéhoto procesne neúčinného (nezákonného) výsluchu (status quo ante).

¹¹ ZÁHORA J. a kol.: Dokazovanie v trestnom konaní. 1. vydanie. Praha: Leges, 2013 s. 127.

¹² Nález Ústavného súdu ČR sp. zn. III. ÚS 644/05.

Tento stav by nemohol byť obnovený, pokiaľ by ako dôkazy bolo možné použiť dôkazy odvodené z nezákonne vykonaných dôkazných prostriedkov (napr. poznatky získané z listiny zaistenej pri nezákonne vykonanej domovej prehliadke, informácie obsiahnuté v ilegálnom odpočúvaní a zázname telekomunikačnej prevádzky). Bolo by popretím princípu právneho štátu, pokiaľ by bolo možné záruky ústavnosti trestného konania eliminovať (obísť) tým, že by bolo možné využiť informácie z absolútne neúčinného dôkazu (napr. v vynúteného priznania) a čo aj len ako operatívnej informácie a na ich základe zistiť už procesne využiteľné dôkazy.¹³

Na základe uvedeného možno konštatovať, že porušenie predpisov o dokazovaní v trestnom konaní, teda zákonnosť dokazovania, možno posudzovať z týchto hľadísk:

- či bol dôkaz získaný z prameňa, ktorý stanovuje zákon
- či bol dôkaz získaný a vykonaný procesným subjektom k tomu oprávneným
- či bol dôkaz získaný a vykonaný v tom procesnom štádiu, v ktorom je príslušný procesný subjekt podľa zákona oprávnený zaobstarávať a vykonávať dôkazy v procesnom zmysle, t. j. také dôkazy, ktoré môžu byť podkladom pre rozhodnutie v trestnom konaní, najmä pre rozhodnutie súdu
- či získaný a vykonaný dôkaz sa týka predmetu dokazovania v danom procese, t. j. či sa týka skutku, o ktorom sa konanie vedie, prípade otázok, o ktorých možno a je treba podľa zákona v súvislosti s týmto skutkom rozhodovať
- či bol dôkaz získaný a vykonaný spôsobom, ktorý ustanovuje, prípadne pripúšťa zákon.¹⁴

5 ZÁVER

Zo skutočností, ktorým sme venovali pozornosť v tomto príspevku možno vyvodit' nasledovné závery.

V konkrétnom trestnom stíhaní sa nemožno procesne účinným spôsobom domáhať odstraňovania rozporov vo výpovedi určitej osoby (a na podklade toho aj následného posúdenia jej vierohodnosti na základe takto vykonanej konfrontácie s jej „inou“ výpoveďou) prečítaním jej skoršej výpovede resp. jej častí, učinenej v inej procesnej pozícii. Pokiaľ sa preto procesná strana domáha, aby boli výpovede konkrétnej osoby z obdobia, kedy táto vypovedala vo veci ešte ako svedok, vykonané ako listinný dôkaz podľa § 269 Trestného poriadku por., je k tomu potrebné uviesť, že takýto postup (prečítanie relevantnej zápisnice o výsluchu svedka alebo jej časti podľa § 269 Trestného poriadku por.) nie je možný, keďže by tým dochádzalo k obchádzaniu zákona.

Ak vzniknú podstatné rozpory medzi výpoveďou svedka na hlavnom pojednávaní a jeho skoršou výpoveďou, hoci aj vykonanou pred vznesením obvinenia, ale po začatí trestného stíhania „vo veci“, nie je dôvod na odopretie jej prečítania, ale len za účelom vysvetlenia týchto rozporov. Pokiaľ však ide o dôkaz kľúčového charakteru pre posúdenie viny, môže takýto postup v zmysle § 264 Trestného poriadku slúžiť v rámci voľného hodnotenia dôkazov len na posúdenie vierohodnosti výpovede prostredníctvom predmetného svedka na hlavnom pojednávaní.

Obžaloba v trestnej veci môže byť opretá o výpovede svedkov a iné dôkazy vykonané pred vydaním uznesenia o vznesení obvinenia, prípadne pred oznámením uznesenia o vznesení obvinenia jeho vyhlásením (§ 206 ods. 1 Trestného poriadku), ak k ich vykonaniu došlo po začatí trestného stíhania „vo veci“ podľa § 199 ods. 1 Trestného poriadku. Ak je ale výpoveď svedka jediným usvedčujúcim dôkazom alebo vo významnej miere rozhodujúcim dôkazom, o ktorých chce prokurátor, ako nositeľ dôkazného bremena v konaní pred súdom, oprieť obžalobu, je nevyhnutné takého svedka vypočuť po vznesení obvinenia (alebo svedka vypočutého pred týmto úkonom znovu vypočuť), a tak zachovať právo obvineného na obhajobu (právo na kontradiktórny postup).

Zákonným zdrojom určitej, z pohľadu trestného konania relevantnej informácie (dôkazu), môže byť tak originál, ako aj (príp. i neoverená) fotokópia určitej listiny, pričom v súdnej praxi je používanie fotokópií prevažujúce.

¹³ HERCEG, J.: K otázke použiteľnosti protiprávne získaných dôkazů. Bratislava. In: Justičná revue, Justičná revue, 2010, r. 62, č. 3, s. 375 .

¹⁴ JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, s. 246.

Pokiaľ sú aj príslušnému súdu predložené nekompletné listiny, neznamená to nezákonnosť ich získania ani vykonania dôkazu (ich prečítaním), a teda nepoužiteľnosť v trestnom konaní. Súd má naopak povinnosť vykonať dokazovanie prečítaním listín (resp. prečítaním ich častí) a následne aj v kontexte s inými vykonanými dôkazmi vyhodnotiť, či je možné z nich vyvodiť určité dôkazné závery - aj vzhľadom na chýbajúce časti listinného materiálu. Iba ak by podľa názoru súdu chýbali jeho podstatné časti, vzhľadom na ktorú okolnosť by mal súd pochybnosť o jeho dôkaznom význame (jednoznačnosti), potom by s ohľadom na zásadu in dubio pro reo nepoužil informácie z neho vyplývajúce (v neprospech obvineného)

Pri použití inštitútu vydania veci v spojení s uložením poriadkovej pokuty sa vyžaduje po obvinenom neprípustne voľná aktívna jeho činnosť, ktorá je nepochybne k naplneniu obsahu pojmu sebaobviňovanie potrebná, preto je nezákonné nútiť obvineného k vydaniu veci poriadkovou pokutou, pričom naproti tomu pri odňatí veci sa jedná evidentne o úkon, ktorý obvinený či podozrivý iba (za zákonom stanovených podmienok) znáša, resp. je povinný strpieť, preto je takýto úkon zákonný.

Použitá literatúra:

ČENTĚŠ J. a kol.: Trestný poriadok. Veľký komentár. Bratislava: Eurokodex, 2014, 944 s., ISBN 978-80-8155-021-8.

ČENTĚŠ, J. a kol.: Trestné právo procesné. Všeobecná časť. Šamorín: Heuréka, 2016, 438 s., ISBN 978-80-8173-020-7.

HERCEG, J.: K otázke použiteľnosti protiprávne získaných dôkazů. Bratislava. Justičná revue, 2010, r. 62, č. 3, 364 - 377 s., ISSN 1335-6461.

JELÍNEK, J. a kol.: Trestní právo procesní. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, 571 s., ISBN 80-86432-20-3.

KARNEJEVA, L.M. a kol.: Taktika výsluchu v prípravnom vyšetrení. Praha: Vedeckovýskumný ústav kriminalistiky, 1965, 140 s.

KURILOVSKÁ, L.: Základné zásady trestného konania. Účel a základná limitácia. Šamorín: Heuréka, 2013, 140 s., ISBN 978-80-8912-291-2.

ZÁHORA, J. a kol.: Dokazovanie v trestnom konaní. 1. vydanie. Praha: Leges, 2013, 320 s., ISBN 978-80-87576-76-2.

Kontaktné údaje:

prof. JUDr. Jozef Čentěš, PhD.
Jozef.centes@flaw.uniba.sk
Generálna prokuratúra SR Bratislava,
Právnická fakulta Univerzity Komenského Bratislava
Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta
Šafárikovo nám. 6
P.O. Box 313
810 00 Bratislava
Slovenská republika

Kontaktné údaje:

JUDr. Ján Šanta, PhD., LL.M., MBA,
jan.santa@genpro.gov.sk
Úrad špeciálnej prokuratúry Generálnej prokuratúry SR Bratislava
Úrad špeciálnej prokuratúry
Štúrova 2
812 85 Bratislava 1
Slovenská republika

VPLYV ORGANIZAČNO – TECHNICKÝCH OPATRENÍ NA ZÁKONNOSŤ DŔKAZOV¹

Sergej Romža

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta

Abstract:

The preparation, realization and documentation of individual procedural acts, especially evidence is determined not only by their procedural aspects, but also by organizational and technical measures. The case-law jurisprudence therefore raises a legitimate question as to what procedural effects are associated with possible non-respect of organizational and technical conditions. The solution to the question raised is rather difficult, depending on the degree of legal commitment of these measures and on their impact on the outcome of the implementation of the evidence. In any case, if the failure to comply with the organizational and technical measures - conditions has become a material defect in the procedure, it is based on the unlawfulness and hence the procedural ineffectiveness of such evidence.

Abstrakt:

Príprava, realizácia, ako aj dokumentácia jednotlivých procesných úkonov a osobitne dôkazov, je determinovaná nielen ich procesnými aspektmi – podmienkami, ale rovnako tak organizačno – technickými opatreniami. Tresnoprocesná jurisprudencia si preto kladie legitímnu otázku, aké procesné účinky sú spojené s prípadným nerešpektovaním organizačno – technických podmienok. Riešenie nastolenej otázky je pomerne náročné, pričom sa odvíja od stupňa právnej záväznosti týchto opatrení, ako aj od ich vplyvu na výsledok realizácie toho – ktorého dôkazu. V každom prípade, pokiaľ nerešpektovanie stanovených organizačno – technických opatrení – podmienok, nadobudlo charakter podstatnej vady konania, zakladá to nezákonnosť a tým aj procesnú neúčinnosť takéhoto dôkazu.

Kľúčové slová:

organizačno – technické opatrenia; dôkaz; podstatná vada konania; zákonnosť; prípustnosť; procesné účinky; rekognícia;

Keywords:

organizational and technical measures; evidence; substantial procedural defect; lawfulness; admissibility; procedural effects; recognition;

ÚVODOM

Dokazovanie je vedľa rozhodovania najdôležitejšou procesnou činnosťou orgánov činných v trestnom konaní, nakoľko umožňuje zistiť skutkový základ pre ich rozhodovanie a pre ďalší procesný postup tak, aby mohol byť splnený účel trestného konania uvedený v § 1 Trestného

---

¹ Táto práca bola podporovaná agentúrou na podporu výskumu a vývoja, na základe Zmluvy č. APVV-16-0362.

poriadku. Predstavuje zložitý komplex procesných postupov orgánov činných v trestnom konaní a iných subjektov, v ktorom sú obsiahnuté ich teoretické odborné poznatky a praktické skúsenosti.²

Význam dokazovania spočíva predovšetkým v tom, že ide o jedinú cestu, prostredníctvom ktorej si orgány činné v trestnom konaní, môžu a musia obstarat' skutkový podklad pre svoje rozhodnutie. Predmetom trestného konania je totiž skutok, ktorý sa stal v minulosti, a ktorý orgány činné v trestnom konaní, ktoré o ňom majú rozhodovať, osobne samé nepozorovali, ani sa ho nezúčastnili. Vzhľadom k tomu sa s ním môžu oboznámiť len nepriamo tak, že si jeho priebeh zrekonštruujú za pomoci obstaraných a vykonaných dôkazov.³

Na tom, do akej miery sa im úplne a vecne podarí skutkový základ preukázať, závisí správnosť a spravodlivosť rozhodnutí. Výsledok dokazovania tak rozhoduje o kvalite rozhodnutí.⁴

Dôkazným právom je potom súhrn noriem trestného práva procesného, ktoré tento postup upravujú. Je ovládané tými istými princípmi, ako konanie, ktorého je súčasťou.⁵

Z prezentovanej definície je potom možno dôvodiť základné fázy dokazovania, z ktorej vyplýva, že dokazovanie je určitý proces, ktorý pozostáva z viacerých fáz dokazovania, ktorý je završený fázou hodnotenia dôkazov⁶ V tejto súvislosti zákonnosť dôkazov, je jedno z rozhodujúcich hodnotiacich kritérií, ktoré však nie je abstraktným, ani formalistickým kritériom. Naopak zákonnosť dôkazov je kľúčová pre spravodlivý charakter celého trestného konania.⁷

I. K NORMATÍVNEMU UKOTVENIU ORGANIZAČNO - TECHNICKÝCH ASPEKTOV PROCESU DOKAZOVANIA

Dokazovanie je trestnoprocesnou jurisprudenciou pravidelne (konštantne) charakterizované ako Trestným poriadkom upravený procesný postup orgánov činných v trestnom konaní, súdov, prípadne iných procesných subjektov.

Prezentovaná charakteristika dokazovania akcentuje, či dokonca absolutizuje, výlučne procesné aspekty procesu dokazovania. Sme toho názoru, že dokazovanie je oveľa komplexnejší a štrukturovanejší proces, ktorý je tvorený resp. pozostáva nielen z procesných aspektov, ale rovnako tak z aspektov taktických a v neposlednom rade aj z aspektov organizačno – technického charakteru a práve týmto aspektom sa mienim vo svojom vystúpení venovať primárne.

K uvedenému sa žiada navyše dodať, že práve taktické a organizačno – technické aspekty procesu dokazovania, nemusia byť nevyhnutne, normatívne ukotvené v jednotlivých ustanoveniach Trestného poriadku, čo situáciu ešte viac komplikuje a stavia pred aplikačnú prax a trestnoprocesnú jurisprudenciu, nové výzvy, nové interpretačné a aplikačné problémy, ktorých praktické riešenie je organicky späté práve s otázkou vplyvu týchto organizačno - technických opatrení (aspektov) na zákonnosť produkovaných dôkazov.

Žiada sa hneď úvodom akcentovať a pripomenúť, že organizačno - technické opatrenia determinujú tak prípravu, vykonávanie, ako aj dokumentáciu jednotlivých procesných úkonov (dôkazov), a to vrátane jednotlivých fáz dokazovania.

Tak ako bolo už v úvode toho príspevku avizované, organizačno - technické opatrenia, môžu byť normatívne ukotvené, v rôznych **normatívnych prameňoch**:

---

² BALÁŽ, P., PALKOVIČ, J.: Dokazovanie v trestnom konaní. Teoretická a praktická časť. Trnava: TYPI UNIVERSITATIS TYRNAVIENSIS ; 2005. s. 16.

³ MUSIL, J.; KRATOCHVÍL, V.; ŠÁMAL, P. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované vydání. Praha: C.H.BECK; 2007; s. 373; Rovnako porov.: ŠÁMAL, P.; MUSIL, J.; KUCHTA, J. a kol. : Trestní právo procesní; 4. přepracované vydání; Praha: C.H.BECK; 2013, 345 s.

⁴ CÍSAŘOVÁ, D.; FENYK, J.; GRÍVNA, T.; a kol.: Trestní právo procesní; 5. vydání; Praha ASPI; 2018. s. 282.

⁵ RÚŽEK, A. a kol. : Československé trestní řízení; 3. přepracované a doplnené vydání; Praha: ORBIS; 1977; s. 135.

⁶ MATHERN, V.: Dokazovanie v československom trestnom procese; Bratislava: OBZOR; 1984. s. 88.

⁷ NEJEDLÝ, J.: Zákonnosť důkazů v trestním řízení ve světě Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních slobod; Praha: Universitas Carolina. Faculta Iuridica; 2013. s. 8.

a) predovšetkým sú to jednotlivé ustanovenia Trestného poriadku, či už v rámci všeobecných ustanovení o úkonoch trestného konania, v súvislosti so **spôsobom (formou) vyhotovenia** zápisnice z jednotlivých procesných úkonov (porov. § 58 ods. 3, 7 Trestného poriadku), ktoré potom nadobúdajú charakter, tzv. **generálnej klauzuly**, ktorá svojimi účinkami postihuje všetky procesné úkony alebo vo forme tzv. **špeciálnej klauzuly** v súvislosti s podmienkami realizácie jednotlivých – konkrétnych procesných úkonov (napr. v súvislosti s výsluchom obvineného, ktorý je osobou mladšou ako 18 rokov, či výsluchom svedka, ktorému svedčí status obzvlášť zraniteľnej obeť, podľa osobitného zákona o ochrane obetí a v neposlednom rade aj v prípade väzby pri nariadení kontroly technickými prostriedkami dodržiavania uložených obmedzení obvinenému, či pri realizácii rekognície, prípadne rekonštrukcie).

V každom prípade, nech už sú tieto organizačno - technické opatrenia, v Trestnom poriadku, ukotvené vo forme generálnej, či špeciálnej klauzuly, pokiaľ sú ukotvené v Trestnom poriadku, nadobúdajú procesný charakter a tým aj záväznosť pre dotknuté subjekty osobitne pre orgány činné v trestnom konaní a súdy.

b) normatívne ukotvenie organizačno - technických opatrení, ktoré determinujú proces dokazovania, možno spofahľivo identifikovať aj v iných všeobecne záväzných právnych normách **mimoprocesného charakteru**. Konkrétne v zákone č. 247/2017 Z.z. o obetiach trestných činov. V tejto súvislosti sa žiada pripomenúť, že primárnym účelom týchto opatrení je zabrániť opakovanej viktimizácii obetí trestných činov, ktoré participujú na procese dokazovania, predovšetkým tým, že poskytujú svedeckú výpoveď. Predmetné organizačno - technické opatrenia prediktívnym spôsobom determinujú proces dokazovania a to tým spôsobom, že eliminujú možné vonkajšie vplyvy na prípadnú zmenu vo výpovedi svedkov, ktorým svedčí tento status.

Predmetné organizačno - technické opatrenia chronologicky predchádzajú vlastnému procesu dokazovania a netvoria ani jeho súčasť, avšak ich vplyv na vlastný priebeh dokazovania je nesporný, z uvádzaných dôvodov.

c) Samostatnou skupinou, sú organizačno - technické opatrenia, ktoré nie sú explicitne normatívne ukotvené v žiadnom všeobecne záväznom právnom predpise, avšak predstavujú (tvoria) organickú súčasť procesu dokazovania, konkrétne procesu vykonávania dôkazov. Mám na mysli predovšetkým vykonávanie **rekognície**.

II.

PROCESNÉ KONZEKVENCIE NEREŠPEKTOVANIA ORGANIZAČNO – TECHNICKÝCH ODPORÚČANÍ

V tejto súvislosti potom vyvstáva absolútne legitímna otázka, aké procesné účinky, vo všeobecnosti, sú spojené s nerešpektovaním týchto predpísaných organizačno - technických opatrení, osobitne z hľadiska zákonnosti a prípustnosti dôkazov pre trestné konanie, ktoré boli produkované za týchto podmienok, teda bez toho, aby boli rešpektované ustanovené organizačno - technické opatrenia.

Ad a) - b) Riešenie nastolenej otázky je pomerne štruktúrované, tak ako sú štruktúrované aj samotné organizačno - technické opatrenia, pričom sa odvíja od viacerých **referenčných skutočností**:

a) predovšetkým sa odvíja od spôsobu normatívneho ukotvenia záväznosti predpísaných organizačno - technických opatrení, teda, či uplatnenie predpísaných organizačno - technických opatrení nadobúda **fakultatívny** alebo **obligatórny** charakter, pre dotknuté procesné subjekty. Fakultatívny charakter nadobúda nariadenie kontroly technickými prostriedkami, dodržiavanie primeraných povinností a obmedzení obvineným, podľa § 82 ods. 4 Trestného poriadku. Naopak obligatórny charakter nadobúda využitie technického nariadenia určeného na záznam zvuku a obrazu, v prípade ak sa vykonáva (realizuje) výsluch svedka, ktorému svedčí status obzvlášť zraniteľnej obeť, podľa § 134 ods. 4 Tr. por.

b) rovnako riešenie nastolenej otázky sa odvíja od ich charakteru a účelu, ktorý majú plniť.

c) v konečnom dôsledku aj od ich vplyvu na výsledok realizovaného procesného úkonu s dôkaznými účinkami. V tejto súvislosti sa žiada s osobitnou naliehavosťou pripomenúť, že pokiaľ

dodržanie predpísaných organizačno - technických opatrení má podstatný a reálny vplyv na výsledok realizovaného procesného úkonu (vo všeobecnosti dôkazu), potom prípadné nerešpektovanie predpísaných organizačno - technických opatrení procesnými orgánmi, zakladá podstatnú vadu konania, a preto dôkaz produkovaný za týchto okolností je dôkazom procesne neúčinným a v rámci trestného konania dôkazom nepoužiteľným (nepripustným).

Ad c) Osobitnú pozornosť si zaslúži riešenie nastolenej otázky, teda otázky procesných účinkov, ktoré sú spojené s nerešpektovaním predpísaných organizačno - technických opatrení, v prípadoch, **keď uplatňované organizačno - technické opatrenia, nie sú kodifikované, teda normatívne ukotvené v žiadnej všeobecne záväznej právnej norme.**

Samostatná skutočnosť, že určité organizačno - technické opatrenia, ktoré sú v aplikačnej praxi procesnými orgánmi, reálne uplatňované a využívané, ale nie sú explicitne normatívne ukotvené v žiadnom všeobecne záväznom právnom predpise, neznamená, že sa neriadia žiadnymi pravidlami, ergo, že nie sú pre orgány činné v trestnom konaní, či súdy, záväzné, a teda že ich nemusia v rámci procesu dokazovania rešpektovať, resp. využívať (uplatňovať) bez akýchkoľvek pravidiel, častokrát vychádzajú z premisy: „účel svedčí prostriedky“.

Sme toho názoru, že pokiaľ orgány činné v trestnom konaní, či súdy sa rozhodnú pri vykonávaní dôkazov, uplatniť (využiť) akékoľvek organizačno - technické opatrenia, ktoré nie sú explicitne kodifikované trestným poriadkom, či iným všeobecne záväzným právnym predpisom, ktoré ale pritom majú reálny a podstatný vplyv na priebeh a výsledok realizovaného procesného úkonu (dôkazu), potom sa tieto opatrenia musia uplatniť spôsobom, ktorý by negatívne neovplyvnil (nedeterminoval) reálnu možnosť uplatnenia procesných práv dotknutých procesných subjektov, osobitne podozrivým, či obvineným.

III. NIEKOĽKO KAZUISTICKÝCH POZNÁMOK

V tejto súvislosti je potrebné prezentovať niekoľko **faktických poznámok a postrehov:**

1. Prvá poznámka smeruje k využívaniu organizačno - technických opatrení v priebehu rekognície a to vo forme monitorovacej miestnosti pri rekognícii s jednostranne prehľadným sklom. Ide teda o situáciu, keď znovuopoznáväjúca osoba sa nachádza v tejto monitorovacej miestnosti, pričom akt znovuopoznávania stotožnenej osoby je realizovaný dištančne – bez priameho kontaktu stotožňovanej a znovuopoznáväjúcej osoby. Sme toho názoru, že pokiaľ orgány činné v trestnom konaní, prípadne súd sa rozhodne uplatniť pri rekognícii takéto organizačno - technické opatrenie, potom ich procesnou povinnosťou je túto skutočnosť deklarovať (poznamenáť) v zápisnici o rekognícii, v jej úvodnej časti, ale zároveň je potrebné v zápisnici objasniť aj **dôvod**, resp. **účel**, pre ktorý sa orgány činné v trestnom konaní, resp. súd rozhodol využiť takéto opatrenie. Takýmto, všeobecne uznávaným (akceptovaným) dôvodom, môžu byť obavy, prezentované znovuopoznáväjúcou osobou pred rekogníciou, z prítomnosti – z osobného kontaktu so stotožňovanou osobou (napr. vzhľadom na charakter spáchaného trestného činu, teda, že ide o násilný trestný čin proti životu, či zdraviu spáchaný na znovuopoznáväjúcej osobe, prípadne trestný čin krádeže, takým dôvodom môže byť aj menšia psychická odolnosť znovuopoznáväjúcej osoby). Je potrebné si uvedomiť, že prijatie označeného organizačno - technického opatrenia, zbavuje stotožňovanú osobu, ktorej svedčí procesný status podozrivého, či dokonca obvineného, účinného mechanizmu (prostriedku) kontroly priebehu rekognície, ako aj samotného aktu stotožnenie, ktorý nadobúda dôkazný charakter, častokrát rozhodujúceho priameho dôkazu. Osobitne označené ešte nemá zvoleného obhajcu. Jednoducho prijatím – uplatnením označeného organizačno - technického opatrenia, pri výkone rekognície, dochádza k faktickému zásahu do procesných práv stotožňovanej osoby (v procesnej pozícii podozrivého, či obvineného), predovšetkým, do práva na obhajobu nakoľko ESĽP konštantne judikujú, že právo na obhajobu musí byť reálne a nie teoretické, či iluzórne. Uplatňovanie práva na obhajobu konzistentne judikujú aj všeobecné súdy, keď v tejto súvislosti pripomínajú, že materiálnym obsahom práva obvineného na obhajobu je aj právo obhajovať sa prostredníctvom obhajcu, pričom na uplatnenie toho práva mu musí byť poskytnutá reálna možnosť.⁸

⁸ Porov.: R 2/2003.

V tejto súvislosti je potrebné si uvedomiť, že právo na obhajobu, nadobúda na význame a dôvodu, že ide o základnú zásadu (§ 2 ods. 9 Trestného poriadku), rovnako zákonodarca tomuto oprávneniu priznáva status ústavnej zásady (čl. 50 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky) a v konečnom dôsledku právo na obhajobu (jeho uplatnenie) nadobúda aj status zásady Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (čl. 6 ods. 3 písm. b, c) a vzťahuje sa na celé trestné konanie. Jej reálne zabezpečenie, je povinnosťou orgánov činných v trestnom konaní, ako aj súdu, keďže právo na obhajobu, je dôležitým predpokladom zistenia skutkového stavu vecí, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, ako aj predpokladom zistenia skutkového stavu vecí, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, ako aj predpokladom vydania zákonného a spravodlivého rozhodnutia. Dôkazy s podstatnými procesnými nedostatkami sú absolútne neúčinné.⁹

Nad rámec uvedeného Ústavný súd Českej republiky, s osobitnou naliehavosťou (akcentom) pripomína, že „*právo na obhajobu je jedným z najdôležitejších základných práv osôb, proti ktorým sa trestné konanie vedie a smeruje k dosiahnutiu spravodlivého rozhodnutia, vydaného nielen v záujme trestne stíhanej osoby, ale nepochybne tiež v záujme demokratického právneho štátu, založeného na úcte k právam a slobodám človeka a občana*“ (čl. 1. Ústavy Slovenskej republiky). **Štát preto musí zabezpečiť také podmienky, aby uvedené princípy bolo možné realizovať cestou príslušných procesných záruk postavenia obhajcu a obvineného.**¹⁰

Sme toho názoru, že prijatie (uplatnenie) označeného organizačno - technického opatrenia, bez relevantného dôvodu, či účelu, bez toho, aby jeho využitie bolo aj formálne zdokumentované v zápisnici o tomto procesnom úkone, zakladá podstatnú vadu konania a robí tento dôkaz (stotožnenie osoby) procesne neúčinným a nepoužiteľným v priebehu ďalšieho trestného konania.

2. Druhá poznámka smeruje k využívaniu organizačno - technických opatrení pri dokumentácii priebehu výsluchu obvineného, ktorý je osobou mladšou ako 18 rokov. Zákonodarca pre tento prípad, predpisuje na dokumentáciu výsluchu využitie technických zariadení určených na záznam zvuku a obrazu. Využitie označeného org. - technického opatrenia je však determinované:

- **okolnosťami prípadu**, najmä ak je pochybnosť, či je táto osoba schopná pochopiť obsah výsluchu;

- **absenciou závažných technických prekážok**, ktoré je ale orgán činný v trestnom konaní povinný uviesť v zápisnici;

Nazdávam sa, že determinácia využitia audio – vizuálneho záznamu, na dokumentáciu priebehu výsluchu označenej osoby, absenciou závažných technických dôvodov, objektívne nemôže obstať, a to vzhľadom na všeobecnú dostupnosť technických prostriedkov určených na vyhotovenie audio – vizuálneho záznamu, ako aj vzhľadom na ustálenú judikovanú prax Ústavného súdu Slovenskej republiky, ktorý v tejto súvislosti, konštantne judikuje, že prípadné nedostatky organizačno - technického charakteru, idú na ťarchu orgánov činných v trestnom konaní a nemôžu zaťažovať dotknutú osobu, v danom prípade dokonca obvineného.

Jednoducho sme toho názoru, že realizácia výsluchu, označeného obvineného, bez využitia audio – vizuálneho záznamu na dokumentáciu jeho priebehu, robí tento dôkaz procesne neúčinným a nepoužiteľným (nepripustným) v priebehu ďalšieho trestného konania.

3. V poradí tretia poznámka, smeruje k využívaniu organizačno - technických opatrení, na dokumentáciu priebehu výsluchu svedka, ktorému svedčí status obzvlášť zraniteľnej obete, podľa osobitného zákona. Zákonodarca, pre tento prípad, predpisuje na dokumentáciu priebehu výsluchu, využitie, opätovne, technických zariadení určených na záznam zvuku a obrazu.

Z dôvodu ust. § 134 ods. 4 Trestného poriadku „výsluch sa vykoná“, ktorá normatívne ukotvuje a predpisuje túto procesnú povinnosť pre orgány činné v trestnom konaní, vyplýva, že ide o **obligatórnu povinnosť**. Pre prípad, že orgán činný v trestnom konaní si nesplní túto svoju procesnú povinnosť a vzhľadom na dôvod, či účel, pre ktorý zákonodarca túto povinnosť predpisuje orgánom činným v trestnom konaní, je nevyhnutným dôsledkom nezákonnosť a tým aj procesnú neúčinnosť svedeckej výpovede, ktorá bola produkovaná za týchto okolností.

⁹ ZSP 74/2006.

¹⁰ Porov.: I.ÚS 592/2000; ÚS sv. 25; nález č. 15.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY:

BALÁŽ, P., PALKOVIČ, J.: Dokazovanie v trestnom konaní. Teoretická a praktická časť. Trnava: TYPI UNIVERSITATIS TYRNAVIENSIS ; 2005. s. 16.

MUSIL, J; KRATOCHVÍL, V.; ŠÁMAL, P. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované vydání. Praha: C.H.BECK: 2007; s. 373; Rovnako porov.: ŠÁMAL, P.; MUSIL, J; KUCHTA, J. a kol. : Trestní právo procesní; 4. přepracované vydání; Praha: C.H.BECK; 2013. s. 345.

CÍSAŘOVÁ, D; FENYK, J.; GŘIVNA, T.; a kol.: Trestní právo procesní; 5. vydání; Praha ASPI; 2018. s. 282.

RŮŽEK, A. a kol. : Československé trestní řízení; 3. přepracované a doplnené vydání; Praha: ORBIS; 1977. s. 135.

MATHERN, V.: Dokazovanie v československom trestnom procese; Bratislava: OBZOR; 1984. s. 88.

NEJEDLÝ, J.: Zákonost' důkazů v trestním řízení ve světě Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních slobod; Praha: Universitas Carolina. Faculta Iuridica; 2013. s. 8.

R 2/2003.

ZSP 74/2006.

I.ÚS 592/2000; ÚS sv. 25; nález č. 15

Kontaktné údaje autora:

doc. JUDr. Sergej ROMŽA, PhD.

email: sergej.romza@upjs.sk

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika

Právnická fakulta, Katedra trestného práva

Kováčska ul. č. 26

041 75 KOŠICE

Slovensko

PRÍSTUPNOSŤ SÚKROMNEJ NAHRÁVKY V TRESTNOM KONANÍ¹

Jozef Záhora

Paneurópska vysoká škola v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: Given the fact that technologies for capturing of another person on video and audio record is available in principle for everyone, such records are sometimes made by private individuals in order to use them to demonstrate a certain fact in criminal proceedings or they are made for another purpose and contain certain facts relevant to criminal proceedings. The issue of the admissibility of private records in criminal proceedings is a controversial issue for which there are often conflicting opinions in theory and application practice. The author points to judicial practice in decision making on the admissibility of the private records and presents the conclusions.

Abstrakt: Vzhľadom na to, že technológie na zachytenie obrazového a zvukového záznamu prejavu inej osoby, sú dostupné v zásade pre každého, takéto záznamy sa niekedy vyhotovujú súkromnými osobami aj za účelom ich využitia na preukázanie určitej skutočnosti v trestnom konaní, resp. sú vyhotovené za iným účelom ale obsahujú určitú skutočnosť významnú pre trestné konanie. Problematika prípustnosti súkromnej nahrávky v trestnom konaní je kontroverznou témou na ktorú sú v teórii a aplikačnej praxi často protichodné názory. Autor poukazuje na súdnu prax pri rozhodovaní o prípustnosti súkromnej nahrávky a predstavuje závery.

Key words: private record, audio record, video record, admissibility of evidence.

Kľúčové slová: súkromná nahrávka, audio záznam, video záznam, prípustnosť dôkazu.

1 ÚVOD

V posledných desaťročiach, najmä v súvislosti s rozvojom technológií, sme svedkami masívneho sledovania ľudskej činnosti. Kamery, alebo „Big Brother“, ako sa niekedy zvyknú označovať, nás sledujú na rôznych miestach: na uliciach, v školách, bankách, obchodoch, dopravných prostriedkoch, čerpacích staniách, reštauráciách, a tak by bolo možné pokračovať ďalej. Hoci rozmach sledovania prostredníctvom technických prostriedkov nastal v posledných desaťročiach, história utajeného sledovania ľudského správania má dlhú históriu. Ak tajné sledovanie chápeme ako zámerné cieľavedomé pozorovanie druhých ľudí, predovšetkým aby nespôsobili škodu alebo ujmu niekomu inému, tak pod toho sledovanie spadá veľa aktivít. Sledovanie prešlo v historickom vývoji viacerými zmenami s dopadom na jeho úlohu v spoločenských vzťahoch. Keď sa v súčasnosti hovorí o sledovaní je to zvyčajne spojené s novými technológiami od telesných skenerov na letiskách k lietajúcim dronom, či satelitom.² To robí sledovanie v súčasnosti dostupnejším a nemej náročným na ľudský faktor.³

¹ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-15-0272/ This work was supported by the Slovak Research and Development Agency under the contract no. APVV-15-0272.

² Bližšie BOERSMA, K., VAN BRAKEL, R., FONIO, CH., WAGENAAR P. Histories of State Surveillance in Europe and Beyond. London and New York: Routledge 2014, s. 32.

³ Porovnaj ZÁHORA, J. Minimálne záruky pre tajné sledovanie štátnymi orgánmi. In. Justičná revue č. 3/2018, s. 336.

Okrem sledovania osôb a vyhotovenia príslušných záznamov orgánmi štátu⁴ alebo vyhotovovania obrazových a zvukových záznamov vyhotovených v zmysle § 114 Trestného poriadku č. 301/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov (ďalej len Trestný poriadok) sú stranami v trestnom konaní niekedy ako dôkazy predkladané informácie získané zo súkromnej nahrávky. Vzhľadom na to, že technológie na zachytenie obrazového a zvukového záznamu prejavu inej osoby, sú dostupné v zásade pre každého, takéto záznamy sa niekedy vyhotovujú súkromnými osobami aj na účely ich využitia na preukázanie určitej skutočnosti v trestnom konaní, resp. sú vyhotovené za iným účelom, ale obsahujú určitú skutočnosť významnú pre trestné konanie. Problematika prípustnosti súkromnej nahrávky v trestnom konaní je kontroverznou témou, na ktorú sú v teórii a aplikačnej praxi často protichodné názory. V dôsledku nejednotnosti názorov tu existuje dilema verejnej politiky a orgány verejnej moci vrátane zákonodarnej, výkonnej a súdnej moci, ktoré by sa mali usilovať o hľadanie rovnováhy medzi verejným záujmom v oblasti prevencie trestných činov a potrebou obmedzenia zásahov do základných práv a slobôd jednotlivca.⁵ Považujeme preto za prínosné zaoberať sa aj otázkou použitia súkromnej nahrávky v procese dokazovania v trestnom konaní, predovšetkým z hľadiska aplikačnej praxe súdov.⁶

2 ZÁKLADNÉ VÝCHODISKÁ

Ustanovenie § 119 ods. 3 Trestného poriadku umožňuje stranám trestného konania obstarávať dôkazy. Obdobné ustanovenie je obsiahnuté aj v základných zásadách trestného konania (§ 2 ods. 10 Trestného poriadku) - „Právo obstarávať dôkazy majú aj strany“. Základné východisko pre prípustnosť dôkazov je upravené v § 119 ods. 3 Trestného poriadku, v zmysle ktorého ako dôkaz môže slúžiť všetko, čo môže prispieť na náležité objasnenie veci a čo sa získalo z dôkazných prostriedkov podľa tohto zákona alebo podľa osobitného zákona. Zákaz nezákonného získavania dôkazov sa vzťahuje nielen na orgány činné v trestnom konaní a súdy, ale aj na ostatné subjekty.

Za zákonný spôsob získania dôkazu z dôkazných prostriedkov v zmysle § 119 ods. 2 Trestného poriadku treba považovať jednak splnenie formálnych, t. j. procesných podmienok vyžadovaných Trestným poriadkom alebo iným osobitným zákonom na vykonanie konkrétneho dôkazu, a jednak splnenie obsahových (materiálnych) podmienok, t. j. aby úkon - použitý dôkazný prostriedok na vykonanie, resp. získanie dôkazu - bol zameraný na zistenie tých skutočností, na ktoré zameraný a použitý môže byť. Dôkaz získaný v rozpore so zákonom prenáša svoju nezákonnosť a procesnú nepoužiteľnosť aj na ďalší dôkaz, ktorý vychádza z obsahu nezákonne získaného dôkazu.⁷ Súd prvého stupňa musí podrobiť navrhované dôkazy ešte pred ich vykonaním testu zákonnosti v zmysle § 119 ods. 2 Trestného poriadku.⁸

Základné východiská pre vyhotovovanie obrazových snímkov a obrazových a zvukových záznamov týkajúcich sa fyzickej osoby alebo jej prejavov osobnej povahy sú uvedené v § 12 Občianskeho zákonníka č. 40/1964 Zb. v znení neskorších predpisov (ďalej len Občiansky zákonník). Takéto záznamy sa môžu vyhotovovať alebo používať len s privolením osoby, ktorej prejavy sú zaznamenávané. Súhlas (privolenie) dotknutej osoby sa nevyžaduje v tzv. zákonných licenciách (§ 12 ods. 3 Občianskeho zákonníka). Súhlas oprávnenej osoby sa nevyžaduje, ak sa vyhotovuje takýto záznam na úradné účely na základe zákona, resp. na vedecké a umelecké účely a pre tlačové, filmové, rozhlasové a televízne spravodajstvo. Ani také použitie však nesmie byť v rozpore s oprávnenými záujmami fyzickej osoby.

⁴ Zákon č. 166/2003 Z. z. o ochrane súkromia pred neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o ochrane pred odpočúvaním) v znení neskorších predpisov.

⁵ JALIL, A., KAMAL, A., H., M. Admissibility of Covert Surveillance Evidence: A Prolegomenon. In: The Malaysian Journal of Law and Society. (2014) 18 JUUM, s. 9

⁶ Porovnaj NONNEMANN, F. Využití nahrávky fyzické osoby jako důkazního prostředku z pohledu ochrany osobních údajů. In Právní rozhledy. 2015, č. 23 - 24, s. 829 a nasl.

⁷ Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 1. septembra 2006, sp. zn. 4 Tz 9/2006, publikovaný ZSP 74/2006.

⁸ Uznesenie VVS Trenčín z 1. septembra 2008, sp. zn. 2 To 2/2008.

Je potrebné zdôrazniť, že vyhotovovanie súkromných nahrávok je často vykonávané bez súhlasu dotknutej osoby. Pri vyhotovovaní takejto nahrávky vzniká kolízia s garantovanými právami jednotlivca, predovšetkým s právom na súkromie. Nedomknuteľnosť osoby a jej súkromia môže byť v zmysle čl. 16 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov (ďalej len Ústava) obmedzená „len v prípadoch ustanovených zákonom“. Obmedzenie akéhokoľvek základného práva alebo slobody možno považovať za ústavne akceptovateľné len vtedy, ak ide o obmedzenie, ktoré bolo ustanovené zákonom, resp. na základe zákona, zodpovedá niektorému ustanovenému legitímnemu cieľu a je nevyhnutné v demokratickej spoločnosti na dosiahnutie sledovaného cieľa, t. j. ospravedlňuje ho existencia naliehavej spoločenskej potreby a primerane (spravodlivo) vyvážený vzťah medzi použitými prostriedkami a sledovaným cieľom, t. j. musí ísť o obmedzenie, ktoré je v súlade so zásadou proporcionality.⁹

Vzhľadom na to, že súdna prax je nejednotná pri rozhodovaní o prípustnosti informácií zo súkromných nahrávok ako dôkazu v trestnom konaní, v ďalšom texte sa pokúsime prezentovať niektoré rozhodnutia súdov a v závere prestaviť základné východiská riešenia uvedenej problematiky. Ako základ sme si zvolili judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva a slovenskú judikatúru.

3 APLIKAČNÁ PRAX SÚDOV

3.1 Európsky súd pre ľudské práva

Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len ESLP) je v zásade pomerne benevolentný, pokiaľ ide o posudzovanie prípustnosti dôkazov v trestnom konaní.¹⁰ Vyhotovovanie súkromných nahrávok a ich prípustnosť v trestnom konaní sa v rámci rozhodovacej činnosti ESLP viaže predovšetkým na čl. 6 a čl. 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd¹¹ (ďalej len Európsky dohovor). V rámci svojej rozhodovacej činnosti ESLP viackrát zdôraznil, že hoci čl. 6 Európskeho dohovoru zaručuje právo na spravodlivé súdne konanie, nezakotvuje žiadne pravidlá o prípustnosti dôkazov alebo ich posudzovaní, pretože je to v prvom rade záležitosťou vnútroštátnej právnej úpravy a vnútroštátnych súdov. Medzi úlohy ESLP nepatrí zaoberať sa jednotlivými skutkovými alebo právnymi chybami, iba ak by tieto súdy porušili práva a slobody garantované Európskych dohovorom.¹² Úlohou ESLP podľa Európskeho dohovoru je zistiť, či posudzované konanie vrátane spôsobu vykonania dôkazov, ako aj spôsobu, akým boli získané dôkazy, bolo ako celok spravodlivé.¹³

Čo sa týka záruk podľa čl. 6 Európskeho dohovoru, ESLP sa musí uistiť, či vo svetle všetkých okolností prípadu konanie poskytovalo záruky proti svojvôli. Prípustnosť dôkazov je v prvom rade predmetom úpravy zo strany vnútroštátneho práva a je v zásade na vnútroštátnych súdoch, aby hodnotili predložené dôkazy. Je tiež na vnútroštátnych súdoch, aby rozhodli, ktoré dôkazy sú relevantné pre trestné konanie, a teda vylúčili dôkazy, ktoré považujú za irelevantné.

Vyhotovovanie záznamov osobnej povahy fyzickej osoby spadá pod „súkromný život“ a „korešpondenciu“ v zmysle čl. 8 Európskeho dohovoru. Predstavuje zásah do výkonu práva jednotlivca podľa citovaného článku.¹⁴

Pokiaľ bol dôkaz získaný v rozpore s vnútroštátnym právom, táto skutočnosť sama osebe nemusí byť porušením práva na spravodlivý proces v zmysle čl. 6 Európskeho dohovoru. Základ pre takýto postup bol zavedený vo veci *Schenk proti Švajčiarsku*¹⁵. V danom prípade ESLP posudzoval trestné konanie, v ktorom bola použitá súkromná nahrávka telefonického rozhovoru s pánom Schenk, vyhotovená bez vedomia pána Schenka, či naplnia atribúty práva na spravodlivý proces

⁹ Nález Ústavného súdu SR z 24. februára 2016, sp. zn. III. ÚS 73/2015-35.

¹⁰ Bližšie KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 761 a nasl.

¹¹ Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd a Protokolov na tento Dohovor nadväzujúcich, Oznámenie MZV č. 209/1992 Z. z.

¹² Rozsudok ESLP z 21. januára 1999, García Ruiz proti Španielsku, č. 30544/96, § 28.

¹³ Napríklad rozsudok ESLP z 30. marca 2010, Petreco proti Moldova, č. 20928/05, § 41.

¹⁴ Rozsudok ESLP z 5. júna 2015, Lambert a ďalší proti Francúzsku, č. 46043/14, § 21.

¹⁵ Rozsudok ESLP z 12. júla 1988, Schenk proti Švajčiarsku, č. 10862/84.

v zmysle čl. 6 Európskeho dohovoru. Podľa názoru ESLP sťažovateľ mal možnosť (ktorú využil) podať námietky proti autentickosti záznamu a zabrániť jeho použitiu. ESLP tiež kládol dôraz na skutočnosť, že vyhotovenie zvukového záznamu telefonického rozhovoru nebolo jediným dôkazom, na ktorom sa zakladalo usvedčenie.

Na záver ESLP uvádza, že použitie sporného zvukového záznamu ako dôkazu „nepripravilo“ sťažovateľa o spravodlivé súdne konanie, a preto nie je v rozpore s čl. 6 ods. 1 Európskeho dohovoru. Možno zhrnúť, že svoje tvrdenie ESLP oprel o dve základné skutočnosti:¹⁶

- a) nahrávka **nebola jediným usvedčujúcim dôkazom**,
- b) **práva obhajoby**, spočívajúce v možnosti vyjadriť sa k takémuto dôkazu a spochybníť jeho pravdivosť, **boli dodržané**.

V ďalšej judikatúre boli tieto princípy ďalej rozvinuté predovšetkým v prípadoch *Khan proti Spojenému kráľovstvu*,¹⁷ *P. G. a J. H. proti Spojenému kráľovstvu*,¹⁸ *Allan proti Spojenému kráľovstvu*¹⁹ a *M. M. proti Holandsku*.²⁰ Uvádzané závery ESLP prehľadne zhrnul v prípade *Heglas proti Českej republike*.²¹ V posudzovanom prípade sa ESLP zaoberal prípustnosťou nahrávky vyhotovenej „na tele“ civilnej osoby prostredníctvom nahrávacieho zariadenia, ktoré na telo tejto osoby nainštalovala polícia. Prostredníctvom tohto záznamu bolo „zadokumentované“ priznanie obvineného k spáchaniu trestného činu. ESLP má za to, že záznam hovoru medzi sťažovateľom a treťou osobou pomocou operatívnej techniky, ktorú policajné orgány inštalovali na tele tretej osoby, a jeho následne použitie bolo zásahom do práv sťažovateľa podľa čl. 8 ods. 1 Európskeho dohovoru. ESLP sa na základe dostupných informácií domnieval, že táto oblasť nebola upravená „zákonom“, ktorý by splňal kritériá ustanovené judikatúrou, ale skôr praxou, ktorú nemožno pokladať za konkrétny zákonný dôvod ustanovujúci dostatočne presné podmienky pre takýto zásah z hľadiska prípustnosti, rozsahu, kontroly a následného použitia takto získaných informácií. Preto ESLP došiel k záveru, že uvedený postup nebol v súlade so zákonom. ESLP preto s ohľadom na predchádzajúcu judikatúru vyslovuje záver, že použitím sporného záznamu nedošlo k porušeniu práva sťažovateľa na spravodlivý proces.²²

V prípade *Vondel proti Holandsku*²³ ESLP posudzoval prípustnosť nahrávky vyhotovenej súkromnou osobou za asistencie polície na účely vyšetrovania. ESLP poznamenal, že zaznamenávanie súkromných (telefónnych) konverzácií prostredníctvom konverzačného partnera a súkromné použitie takýchto nahrávok *per se* neporušuje čl. 8 Európskeho dohovoru, ak sa to robí súkromnými prostriedkami. Takýto postup je potrebné rozlišovať od skrytého monitorovania a zaznamenávania komunikácie súkromnej osoby v súvislosti a v prospech úradného vyšetrovania so schválením a technickou pomocou orgánov verejného vyšetrovania. V tomto ohľade ESLP poznamenáva, že v prejednávanej veci, hoci nahrávky rozhovorov sťažovateľa vyhotovil pán R. na dobrovoľnom základe a na vlastné účely, zariadenie poskytli príslušné orgány, ktoré mu poskytli konkrétne pokyny o tom, aké informácie by mal žiadateľ získať. Za týchto okolností sa ESLP domnieva, že príslušné orgány „zásadným spôsobom prispeli k realizácii systému“.

Za zmienku stoja aj prípady, keď ESLP hodnotil prípustnosť súkromnej nahrávky vyhotovenej sociálnou poisťovňou. Sťažovateľ²⁴ namietal, že bol sledovaný detektívmi sociálnej poisťovne a z takéhoto sledovania boli vyhotovované záznamy, čo predstavovalo neoprávnené zasahovanie do práva na súkromie. ESLP poznamenáva, že vnútroštátne súdy v danom prípade vykonali dôkladnú analýzu konkurujúcich záujmov poisťovateľa a sťažovateľa. Brali ohľad najmä na skutočnosť, že sociálna poisťovňa bola povinná overiť, či nárok na odškodnenie bol opodstatnený,

¹⁶ ZAORALOVÁ, P. Použitelnost soukromých zvukových a obrazových záznamů jako důkazu v trestním řízení. In *Bulletin advokacie*. 2017, č. 11, s. 30.

¹⁷Rozsudok ESLP z 12. mája 2000, *Khan proti Spojenému kráľovstvu*, č. 35394/97, § 34 - 40.

¹⁸Rozsudok ESLP z 25. septembra 2001, *P. G. and J. H. proti Spojenému kráľovstvu*, č. 44787/98, § 76 - 81.

¹⁹Rozsudok ESLP z 5. novembra 2002, *Allan proti Spojenému kráľovstvu*, č. 48539/99, § 42 - 53.

²⁰Rozsudok ESLP z 8. apríla 2003, *M. M. proti Holandsku*, č. 39339/98, § 36 - 43.

²¹ Rozsudok ESLP z 1. marca 2007, *Heglas proti Českej republike*, č. 5935/02, § 72 - 76, § 84 - 93.

²² Bližšie KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech*. Komentář. 1. vyd. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 761 a nasl.

²³Rozsudok ESLP z 25. októbra 2007, *Van Vondel proti Holandsku*, č. 38258/03.

²⁴Rozsudok ESLP z 28. júna 2001, *Verliere proti Švajčiarsku*, č. 41953/98.

pretože tiež konala v záujme všetkých kolektívne poistených. Na tomto základe sa domnievali, že sociálna poisťovňa bola oprávnená vykonávať súkromné vyšetrovanie a že sťažovateľ bol povinný spolupracovať pri zisťovaní skutkových okolností a akceptovať, že poisťovateľ by mohol viesť vyšetrovanie aj bez toho, aby poistený o tom vedel, vzhľadom na to, že to bolo nevyhnutné na dosiahnutie sledovaného cieľa. Vychádzajúc z uvedeného sa ESLP domnieval, že Švajčiarsko splnilo svoju pozitívnu povinnosť, ktorá je neodmysliteľnou súčasťou pojmu „účinné rešpektovanie rodinného života“ na legislatívnej aj súdnej úrovni. Za daných okolností ESLP konštatoval, že nedošlo k porušeniu čl. 8 Európskeho dohovoru.

V podobnej veci²⁵ ESLP dospel k odlišnému záveru. V predmetnej veci zdôraznil, že bežné vyhotovovanie nahrávok pomocou bezpečnostných kamier či už na ulici, alebo na verejných priestranstvách, ktoré slúžia legitímnemu a predvídateľnému účelu, nevyvoláva otázky v zmysle čl. 8 Európskeho dohovoru. Otázky v súvislosti so súkromným životom však môžu vyplývať v súvislosti s ukladaním údajov a systematickou alebo trvalou povahou takéhoto záznamu. V danom prípade sťažovateľka bola systematicky a úmyselne sledovaná a nahrávaná osobami konajúcimi na pokyn jej sociálnej poisťovne štyri rôzne dni. Získané materiály boli uložené a zachytené záznamy boli použité ako podklady pre znalecký posudok a v konečnom dôsledku na prehodnotenie poistného plnenia vyplácaného sťažovateľke. ESLP rozhodol, že sledovanie na podnet poisťovne predstavovalo porušenie práva sťažovateľky na súkromný život. Keďže poisťovňa prevádzkovala systém štátneho poistenia a bola podľa vnútroštátneho práva považovaná za verejný orgán, jej konanie mohlo byť pripisované štátu. Aj keď bolo sledovanie vykonané len na verejných priestranstvách, skutočnosť, že sledovanie prebiehalo systematicky, že bol vytvorený trvalý záznam o sťažovateľke a že informácie boli vyžiadané na účel vyriešenia sporu, znamenalo, že bolo zasiahnuté do práva sťažovateľky podľa čl. 8 Európskeho dohovoru. Vo vzťahu k čl. 6 Európskeho dohovoru ESLP dospel k záveru, že v súvislosti s prípustnosťou dôkazov získaných prostredníctvom sledovania nedošlo k porušeniu práva na spravodlivý proces. Konanie ako celok bolo totiž vedené spravodlivo. Sťažovateľka mala možnosť napadnúť prípustnosť dôkazov a vnútroštátny súd riadne odôvodnil svoje rozhodnutie o prípustnosti predmetných dôkazov. Okrem toho informácie zo sledovania neboli jediným dôkazom, na ktorom vnútroštátny súd založil svoje rozhodnutie.

V nedávnom rozhodnutí²⁶ sa ESLP zaoberal prípadom pokladníkov v reťazci supermarketov, ktorí boli tajne monitorovaní kamerami po tom, ako vzniklo podozrenie z krádeží. Sťažovatelia boli prepustení najmä na základe videonahrávok, o ktorých tvrdili, že boli získané na základe porušenia ich práva na súkromie. Španielske sudy akceptovali videonahrávky ako dôkazný prostriedok a potvrdili platnosť rozhodnutí o prepustení zamestnancov. ESLP zdôraznil, že podľa španielskej právnej úpravy o ochrane údajov mali byť sťažovatelia vopred upozornení, že sú monitorovaní, to sa však nestalo. Práva zamestnávateľa mohli byť chránené použitím iných prostriedkov a sťažovateľom mohli byť o monitorovaní poskytnuté prinajmenšom všeobecné informácie. Vnútroštátne sudy zlyhali pri hľadaní rovnováhy medzi právom sťažovateľov na súkromie v zmysle čl. 8 Európskeho dohovoru a majetkovými právami zamestnávateľa. ESLP tiež skúmal, či použitie záznamov získaných porušením práva na súkromie malo za následok nespravodlivosť celého súdneho procesu. Poznamenal, že sťažovatelia mali možnosť namietat autenticitu nahrávok v kontradiktórnom konaní a že záznamy neboli jediným dôkazom vplyvajúcim na súdne rozhodnutie, ktoré bolo založené aj na výpovediach svedkov. ESLP preto konštatoval, že použitie tajne vyhotovenej nahrávky v konaní nebolo v rozpore s požiadavkami spravodlivosti zaručenými čl. 6 ods. 1 Európskeho dohovoru.

3.2 Slovenské sudy

Ako už bolo uvedené, základné východiská pre prípustnosť dôkazov v slovenskom trestnom konaní sú upravené v § 119 Trestného poriadku, v zmysle ktorého „za dôkaz môže slúžiť všetko, čo môže prispieť na náležité objasnenie veci a čo sa získalo z dôkazných prostriedkov podľa tohto zákona alebo podľa osobitného zákona.“ V zásade platí všeobecné pravidlo „obrazové snímky a

²⁵Rozsudok ESLP z 18. októbra 2016, Vukota-Bojić proti Švajčiarsku, č. 61838/10, § 55 a nasl.

²⁶Rozsudok ESLP z 9. januára 2018, López Ribalda a ďalší proti Španielsku, č. 1874/13 a 8567/13, § 54 - 70.

obrazové a zvukové záznamy týkajúce sa fyzickej osoby alebo jej prejavov osobnej povahy sa smú vyhotoviť alebo použiť len s jej privolením“ (§ 11 Občianskeho zákonníka). Pri záznamoch, ktoré sú súdom predkladané za dôkazy v trestnom konaní, spravidla takýto súhlas (privolenie) chýba. Súdna prax k prípustnosti takto získaných obrazových a zvukových záznamov je značne rozdielna.

Krajský súd v Žiline²⁷ pripúšťa použitie súkromného záznamu komunikácie.

„I. Zvukový a obrazový záznam telefonického hovoru a záznam o korešpondencii medzi súkromnými osobami, zabezpečený jednou z komunikujúcich osôb i bez výslovného súhlasu ďalšej komunikujúcej osoby, môže byť v trestnom konaní použitý ako dôkazný prostriedok na dokumentovanie a preukazovanie porušenia ustanovení Trestného zákona druhou komunikujúcou osobou.

II. Každá osoba má právo zaznamenávať a archivovať svoje vlastné telefonické hovory, SMS správy aj chatovú komunikáciu.

III. V trestnom konaní sa právne úspešne nemôže súkromná osoba domáhať beztrestnosti s odkazom na porušenie svojho práva na súkromie - korešpondenciu, ak táto osoba sama v rámci korešpondencie porušila oprávnené záujmy inej osoby chránené Trestným zákonom, pretože ochrana jej súkromia končí tam, kde začína ochrana súkromia a oprávnených záujmov druhej osoby.“

Krajský súd v odôvodnení uvádza, že právo na ochranu súkromného a rodinného života, obdobia a korešpondencie nie je absolútne. Zásah do tohto práva a jeho obmedzenie predstavuje práve čl. 8 ods. 2 Európskeho dohovoru v prípade, ak ide o zásah zo strany orgánov verejnej moci. Pokiaľ však ide o zásah do tohto práva zo strany súkromnej osoby (čl. 8 ods. 1 Európskeho dohovoru), krajský súd považuje za neprijateľné, aby si páchatel trestného činu, ktorým hrubo porušuje právo na ochranu súkromného a rodinného života iného, nárokoval beztrestnosť dovolávaním sa ochrany svojho práva na ochranu korešpondencie. Každý sms-kujúci, „chatujúci“ či telefonujúci človek sa vzdáva časti svojho súkromia, ak komunikuje s ďalšou osobou, s tým, že ochrana jeho súkromia končí tam, kde začína ochrana súkromia a oprávnených záujmov druhej osoby.

K „privoleniu“ v zmysle § 12 Občianskeho zákonníka krajský súd uvádza zaujímavú úvahu. Je teda akceptovateľný aj náležitý *konkludentne* prejavovaný súhlas, resp. privolenie. V prípadoch súkromných telefonických hovorov, keď volajúci oslovuje volaného, dáva tým podnet ku komunikácii a fakticky tak vstupuje do súkromia volaného účastníka, so všetkými z toho vyplývajúcimi dôsledkami. Existuje všeobecná znalosť, že telefón môže byť vybavený niekoľkými technickými funkciami, okrem iného, nahrávaním hovoru. Telefonujúci teda spolu komunikujú za všeobecnej vedomosti o možnosti, že hovor môže byť technickou cestou jedným z nich zaznamenávaný. Z toho je vyvoditeľné, že komunikujúce osoby konkludentne súhlasia aj s možným vyhotovením zvukového záznamu telefonátu - ide o privolenie v zmysle § 12 ods. 1 Občianskeho zákonníka.

V záveroch krajský súd konštatuje, že nemožno vysloviť, že záujem na ochrane súkromia poškodenej a záujem na postihu obžalovanej za prípadné protiprávne konanie, je zanedbateľný či menší ako záujem na ochrane súkromia obžalovanej. Krajský súd preto uzatvára, že uvedené dôkazné prostriedky sú na účely trestného konania použiteľné a ich obsah bude nevyhnutne posudzovať ako plnohodnotný dôkaz. Prípustnosť takého dôkazného prostriedku treba posudzovať pri rešpektovaní práva na súkromie zakotveného v čl. 8 Európskeho dohovoru a práva na spravodlivé súdne konanie garantovaného v čl. 6 Európskeho dohovoru.

K opačným záverom došiel Okresný súd v Pezinku.²⁸ V predmetnej veci oznamovateľ predložil orgánom činným v trestnom konaní nahrávku súkromného hovoru s inou osobou, ktorou preukazoval korupčné správanie tejto osoby. Súd dospel k záveru, že z okolností získania predmetného dôkazu je zrejmé, že oznamovateľ takto postupoval napriek tomu, že mu v danom štádiu nič nebránilo v prípade, že z konania obžalovaného nadobudol podozrenie z korupčného alebo podvodného správania, obrátiť sa na orgány činné v trestnom konaní, ktoré by následne mohli postupovať pri zabezpečení dôkazov nasvedčujúcich spáchaniu trestného činu v zmysle platných právnych predpisov. Postup oznamovateľa si preto nemožno vysvetliť inak ako účelový/vedený motiváciou získania vlastného prospechu potenciálnou budúcou spolupracou s orgánmi činnými

²⁷ Uznesenie Krajského súdu v Žiline z 22. apríla 2010, sp. zn. 1 To 42/2010, publikované ZSP 38/2017.

²⁸ Rozsudok Okresného súdu v Pezinku zo 6. októbra 2011, sp. zn. 2 T 117/2010.

v trestnom konaní zverejnením neverejne prednesených slov tretej osoby, a to napriek jeho primárnej aktivite v danej veci/a teda nečestný. Žiadny zákon neopravňoval oznamovateľa k tomu, aby si sám aktívne zabezpečoval dôkazy na účely možného trestného konania v budúcnosti nahrávaním prejavov osobnej povahy obžalovaného. Podľa názoru súdu je zásadne neprípustné, aby si súkromná osoba utajeným spôsobom nahrávala hlasový prejav iného cieľene, iba za tým účelom, aby ho mohla potenciálne v budúcnosti použiť ako dôkaz v trestnom konaní. Vzhľadom na uvedené okolnosti, za ktorých bol uvedený dôkaz získaný, súd konštatuje, že ide o dôkaz, ktorý nebol získaný zákonným spôsobom. Súd zdôrazňuje, že ak bol dôkaz získaný v rozpore s Trestným poriadkom či v rozpore s osobitným zákonom, nemôže slúžiť ako dôkaz v trestnom konaní a nemôže ani prispieť na náležité objasnenie veci (§ 119 ods. 2 TP *argumentum a contrario*).

Okresný súd v Liptovskom Mikuláši²⁹ ako dôkazný prostriedok na hlavnom pojednávaní pripustil zvukovú nahrávku na CD nosiči, ktorú predložil poškodený a z ktorej je zrejme, že ublíženie na zdraví mu spôsobil obžalovaný. Súd konštatoval, že v tomto prípade ide o súkromnú nahrávku dvoch osôb, z ktorých jedna je v prebiehajúcom trestnom konaní poškodeným a druhá z nich svedkom. Nahrávka nebola získaná nezákonným postupom štátnych orgánov. V pozícii, keď sa manželka obžalovaného a ich priatelia spolčia, aby nepravdivo vypovedali v trestnom konaní o základnej otázke, a to účasti obžalovaného na mieste činu v čase spáchania trestného činu, nemôže ochrana súkromia svedkyne prevážiť nad záujmom a ochranou poškodeného pri preukazovaní pravdivosti jeho výpovede o osobe útočníka, pričom v takejto situácii nemožno odmietnuť vykonať na hlavnom pojednávaní v súlade s Trestným poriadkom zvukový záznam predložený a zadovážený stranou v trestnom konaní.

Okresný súd Levice³⁰ nepripustil súkromnú diktafónovú nahrávku komunikácie medzi poškodeným a obžalovaným z trestného činu podvodu, na ktorej sa mal obžalovaný k skutku priznať. Súd zistil, že svedok po dohode s poškodeným pri stretnutí s obžalovaným nahral na diktafón ich spoločný rozhovor bez vedomia obžalovaného. Následne obsah tohto rozhovoru „napálil“ na CD nosič, ktorý odovzdal polícii. Z okolností získania predmetného dôkazu je zrejme, že svedok a poškodený (ktorý je príslušníkom Policajného zboru) takto postupovali napriek tomu, že poškodenému nič nebránilo v prípade, že z konania obžalovaného nadobudol podozrenie z podvodného správania, obrátiť sa na orgány činné v trestnom konaní, ktoré by následne mohli postupovať pri zabezpečení dôkazov nasvedčujúcich spáchaniu trestného činu v zmysle platných právnych predpisov, o čom mal poškodený ako príslušník polície vedieť. Podľa názoru súdu je zásadne neprípustné, aby si súkromná osoba utajeným spôsobom nahrávala hlasový prejav iného cieľene, iba za tým účelom, aby ho mohla v budúcnosti použiť ako dôkaz v trestnom konaní a navyše, ak malo ísť o priznanie obžalovaného k páchaniu trestnej činnosti. Vzhľadom na uvedené okolnosti, za ktorých bol uvedený dôkaz získaný, súd konštatuje, že ide o dôkaz, ktorý nebol získaný zákonným spôsobom.

Najvyšší súd³¹ nepripustil súkromnú nahrávku pri dokazovaní korupčného správania. V odôvodnení rozsudku zdôrazňuje, že ak napríklad dôjde k nezákonnému zaznamenávaniu súkromného rozhovoru osôb, zakázanému v zmysle § 2 ods. 7 zákona o ochrane pred odpočúvaním, môže byť dotknutý záznam použitý v trestnom alebo disciplinárnom konaní len proti tomu, kto ho vyhotovil alebo nariadil jeho vyhotovenie, nie proti inej osobe (§ 7 ods. 3 zákona o ochrane pred odpočúvaním). Ak je však na dotknutom zvukovom alebo obrazovo-zvukovom zázname (ktorý získala polícia svojím legálnym postupom, napr. vydaním veci) zachytené spáchanie trestného činu alebo informácia o jeho minulom spáchaní inou osobou ako vyhotoviteľom záznamu (vrátane osoby, ktorá môže byť v uvedenom trestnom konaní proti takému vyhotoviteľovi poškodeným), môže a má byť východiskom pre postup orgánov činných v trestnom konaní *ex officio* vo vzťahu k príslušnému skutku a jeho predpokladanému páchatelovi, aj keď samotný záznam v tomto konaní dôkazne použiť nemožno (zákon to zakazuje, ako je uvedené skôr). V prejednávanej veci má charakter informačného zdroja obrazovo-zvukový záznam odovzdaný polícii svedkom. Ten (samotný) ani dôkazne nebol použitý v dôsledku popísanej právnej prekážky (§ 7 ods. 3 zákona o ochrane pred odpočúvaním), čo však nebráni dôkaznému použitiu svedeckých výpovedí a iných dôkazov týkajúcich sa zaznamenaných a súvisiacich okolností. Orgány činné v trestnom konaní

²⁹ Rozsudok Okresného súdu Liptovský Mikuláš z 12. decembra 2012, sp. zn. 2 T 28/2011.

³⁰ Rozsudok Okresného súdu Levice z 19. marca 2015, sp. zn. 4 T 97/2013.

³¹ Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 28. apríla 2015, sp. zn. 2 To 6/2015.

teda nemuseli (a nesmeli) príslušné okolnosti ignorovať, museli ich však dokazovať inými (samozrejme, zákonnými) dôkazmi. Z tohto pohľadu je zrejmé, že formálnym pochybením bolo nevyrazenie obrazovo-zvukového záznamu zo spisu, no vzhľadom na jeho označenie ako nepoužiteľného dôkazu a jeho nevykonanie, malo podľa odvolacieho súdu podstatne závažnejší vplyv na dokazovanie v tejto veci, ako jeho formálne nevyrazenie z vyšetrovacieho spisu. Takýto postup bol síce nesprávny, no neovplyvnil dokazovanie a jeho hodnotenie, pretože sa neriadil nepoužiteľným obrazovo-zvukovým záznamom, ale najmä výpoveďami svedkov, ktoré už boli popísané.

Ďalšie prípady, v ktorých sa posudzovala prípustnosť súkromnej nahrávky, boli vo veci dokazovania domáceho násillia.³² Poškodená ako dôkaz údajného týrania predložila súkromné nahrávky s obžalovaným. Obhajoba vykonanie týchto dôkazov namietla s odôvodnením, že nahrávky sú nezákonným dôkazom. Súd pripustil námietku obhajoby a konštatuje, že obrazovo a zvukové záznamy v trestnom konaní je možno vykonávať len v súlade s Trestným poriadkom, zvukový záznam a odposluch len na základe príkazu súdu, v tomto prípade ide o skryté ilegálne nahrávky vykonávané bez vedomia odpočúvanej osoby a takýto dôkaz je v trestnom konaní neprípustný. Dokonca, ako vyplýva z vykonaného dokazovania, boli nahrávky vykonávané nielen skryté, ale aj účelovo, po účelovom vyprovokovaní obžalovaného. Je zásadne neprípustné, aby si súkromná osoba utajeným spôsobom, porušením § 2 ods. 7 zákona o ochrane pred odpočúvaním a porušením Občianskeho zákonníka, vyhotovovala hlasový prejav iného cielene, iba za tým účelom, aby ho mohla potenciálne v budúcnosti použiť ako dôkaz v trestnom konaní.

S uvedenými závermi sa stotožnil aj odvolací súd,³³ ktorý odvolanie prokurátorky zamietol ako nedôvodné. Odvolací súd ďalej dodáva, že bolo preukázané, že poškodená sa snažila hádky s obžalovaným vyprovokovať a tajne si ich nahrávať, aby mala podľa inštrukcií Aliancie žien vykonštruované dôkazy voči obžalovanému. Takýto postup je v rozpore so zákonom o ochrane pred odpočúvaním a § 12 ods. 2 Občianskeho zákonníka. Krajský súd dodáva, že takýto dôkaz by bol použiteľný iba vo výnimočných prípadoch, keby bol vykonaný v krajnej núdzi, napríklad pri náhlom útoku neznámej osoby na poškodeného, kedy by tento útok nebolo možné overiť inými dôkaznými prostriedkami.

Pri dokazovaní sexuálne motivovaných trestných činov súdy v zásade v rámci dokazovania pripustili aj súkromné nahrávky bez toho, aby sa bližšie vyjadrovali k prípustnosti takto získaných dôkazov.

Okresný súd v Prievidzi³⁴ v konaní o zločine sexuálneho násillia v štádiu pokusu pripustil ako „nepriamy dôkaz“, ktorý obžalovaného usvedčuje z trestnej činnosti, aj prepis videonahrávky, ktorú predložila svedkyňa a v ktorej sa obžalovaný priznal ku sexuálnemu obťažovaniu poškodenej. Uvedená skutočnosť bola potvrdená aj ďalšími dôkazmi, súd sa však nevysporiadal s prípustnosťou takejto nahrávky, ktorá bola vyhotovená bez súhlasu obžalovaného. S touto otázkou sa zaoberal až odvolací súd³⁵, ktorý uviedol, že obrazovo-zvukový záznam vyhotovený manželkou obvineného - svedkyňou za pomoci mobilného telefónu nie je dôkazom získaným v súlade s Trestným poriadkom. Na druhej strane konštatoval, že ak aj tento dôkaz nebol vykonateľný, neznamená to, že sú dôkazne nepoužiteľné i výpovede ním dotknutých svedkov. Záznam by tieto výpovede nemohol objektivizovať, bez ohľadu na záznam, resp. jeho prepis, však možno výpovede posúdiť samostatne aj v súvislosti s inými so zákonom súladnými dôkazmi v zmysle § 2 ods. 12 Trestného poriadku, procesná nepoužiteľnosť záznamu, resp. jeho prepisu, teda pravdivosť obsahu výpovede svedka nevylučuje. V danej súvislosti treba zdôrazniť, že prepis záznamu rozhovoru obvineného s jeho manželkou bol konajúcim súdom z hľadiska jeho obsahu použitý ako dôkaz okrajový, skôr podporný a ako taký nemôže zakladať záver o nezákonnosti vykonania dokazovania v posudzovanej veci v celom svojom komplexe, keďže rozhodnutie o vine obvineného bolo založené prevažne na celom iných dôkazoch.

Krajský súd v Prešove³⁶ pri dokazovaní sexuálneho zneužívania pripustil súkromnú nahrávku uvedeného zneužívania, vyhotoveného svedkom, ktorá bola uverejnená na internete. Svedok

³² Rozsudok Okresného súdu Bratislava IV. z 10. júna 2016, sp. zn. 3 T 24/2016.

³³ Uznesenie Krajského súdu v Bratislave z 1. februára 2017, sp. zn. 1 To 125/2016.

³⁴ Rozsudok Okresného súdu v Prievidzi z 18. decembra 2013, sp. zn. 2 T 165/2013.

³⁵ Uznesenie Najvyššieho súdu SR z 1. októbra 2014, sp. zn. 1 Tdo 51/2014.

³⁶ Rozsudok Krajského súdu v Prešove z 29. júna 2017, sp. zn. 3 To 39/2016.

uvedený skutok nahral na mobilný telefón, ktorým zaznamenal na videonahrávku predmetné udalosti. Natočené video poslal dvom ľuďom. Následne bolo predmetné video uverejnené na Facebooku. Na hlavnom pojednávaní na okresnom súde bol prehratý tento obrazovo-zvukový záznam z mobilného telefónu. Na základe takto vykonaného dokazovania dospel aj krajský súd v zhode s prvostupňovým súdom jednoznačne k záveru, že osobou, ktorá na videu, ktoré bolo umiestnené na sociálnej sieti, vykonávala pohyby panvou v kabínke na verejných toaletách bol obžalovaný, toto bez akýchkoľvek pochybností uviedli svedkovia, teda tie osoby, ktoré vyhotovili aj videozáznam, pričom svedkovia obžalovaného poznali osobne, s týmto sa rozprávali. Identita osoby na videozázname pre krajský súd nebola vôbec sporná. Je zaujímavé, že sa súdy v tomto prípade nezaoberali otázkou zákonného rámca vyhotovenia takejto nahrávky a jej prípustnosti v trestnom konaní.

Krajský súd v Žiline³⁷ pripustil videonahrávku preukazujúcu znásilnenie, resp. sexuálne násilie. Predmetná nahrávka bola zverejnená na internete. Krajský súd sa dostatočne nevyporiadal so skutočnosťou, kto takúto nahrávku vyhotovil, čo je zásadným problémom pre určenie prípustnosti takejto nahrávky v trestnom konaní. Svedkovia tvrdili, že video im mal ukazovať obžalovaný, obhajoba argumentovala, že „*toto nemohol nahrávať obžalovaný, pretože jeho ruky boli na pohlavnom ústrojenstve poškodené.*“ Nahrávky boli prehrané na hlavnom pojednávaní a k týmto sa vyjadrili svedkovia, ktorí jednoznačne potvrdili, že nahrávky videli od obžalovaného. Ďalší svedok vypovedal, že mu obžalovaný ukazoval video, ktoré natočil, kde uspokojoval poškodenú prstami. Z týchto výpovedí bolo podľa súdu jednoznačne preukázané, že vznikli videonahrávky, o ktorých mali vedomosť viaceré osoby a na videonahrávke bola poškodená. Videonahrávky boli niekoľkokrát prehrávané na hlavných pojednávaniach, pričom sám obžalovaný tieto videonahrávky videl a pokiaľ v doplňujúcich dôvodoch odvolania namietal pôvod nahrávok a spochybňoval, že nejde o nahrávky, ktoré vyhotovil on, túto námietku **považoval odvolací súd za účelovú**, keďže tieto videonahrávky nevidel prvýkrát, boli niekoľkokrát prehrávané počas hlavných pojednávaní, ich pôvod potvrdili aj svedkovia a obžalovaný mal možnosť sa k ním v minulosti vyjadriť. Pokiaľ tak učinil až v odvolacom konaní a spochybňoval ich pôvod, takéto spochybnenie nemá základ vo vykonanom dokazovaní.

Súkromnú nahrávku v trestnom konaní pri dokazovaní vydierania a nebezpečného vyhrážania pripustil Okresný súd Bratislava IV.³⁸ V predmetnom prípade dcéra poškodenej nainštalovala do mobilného telefónu poškodenej aplikáciu nahrávajúcu prichádzajúce telefonické hovory, pretože obžalovaný neustále vyvolával poškodenej (bývalej manželke) a poškodená uvedenú skutočnosť ohlásila deň predtým na políciu. Potvrdila, že obžalovaný nemal vedomosť o tom, že takúto aplikáciu v mobilnom telefóne má. Predmetné nahrávky poškodená predložila len na políciu. Obžalovaný obsah zvukových nahrávok nevyvrátil, len namietal, že na predmetné nahrávky nedal súhlas - teda obsah rozhovorov, ich autentickosť, nespochybnil, nespochybnil v nich ani svoju osobu, ani svoj hlas, ani iný druh jeho vyhrážok, ani zostríhanie nahrávky a prispôbenie si nahrávky v prospech poškodenej. V odôvodnení rozsudku súd použil argumentáciu z uvedeného rozsudku Krajského súdu v Žiline³⁹. Súd zdôrazňuje, že v trestnom konaní sa nemôže súkromná osoba domáhať beztrestnosti s odkazom na porušovanie svojho práva na súkromie - korešpondenciu (zvuková nahrávka mobilného telefónu), ak táto osoba sama v rámci korešpondencie porušila oprávnené záujmy inej osoby chránené Trestným zákonom, pretože ochrana jej súkromia končí tam, kde začína ochrana súkromia a oprávnených záujmov druhej osoby. Predmetný záznam si poškodená zabezpečila a obstarala na preukázanie pravdivosti svojho tvrdenia. Vyplýva z toho, že prípustným zásahom zasahovala do práv a slobôd obžalovaného. Na záver súd konštatuje, že predmetné nahrávky odovzdané polícii neboli použité (zneužitú) na žiadny iný účel, ale na odhalenie protiprávneho konania obžalovaného a jeho usvedčenie. Išlo teda o legitímny cieľ v zmysle citovaných úvah. Predmetná nahrávka nebola osamoteným dôkazom a jediným usvedčujúcim dôkazom – naopak, predmetná zvuková nahrávka len „dokreslila situáciu“ - ako podporný dôkazný prostriedok poškodenej. Hlavným, a teda nosným usvedčujúcim dôkazom, bola výpoveď poškodenej, ktorá bola počas celého dokazovania nemenná, ako aj výpoveď

³⁷ Rozsudok Krajského súdu v Žiline z 26. februára 2014, sp. zn. 2 To 103/2013.

³⁸ Rozsudok Okresného súdu Bratislava IV. z 29. mája 2015, sp. zn. 2 T 22/2015-167.

³⁹ Uznesenie Krajského súdu v Žiline z 22. apríla 2010, sp. zn. 1 To 42/2010, publikované ZSP 38/2017.

obžalovaného z prípravného konania. Predmetná zvuková nahrávka dokumentovala vierohodnosť tvrdenia poškodenej a nebola teda vyhotovená svojvoľne.

S uvedenými závermi sa stotožnil aj odvolací súd⁴⁰ a dodáva, že predmetné zvukové nahrávky nepredstavovali nosný dôkaz, ale dôkaz podporný, ktorého zákonnosť však bola obhajobou spochybnená, a preto odvolací súd na tomto mieste venuje otázke zákonnosti nahrávky telefonátu jedným z účastníkov hovoru pozornosť. Krajský súd zdôrazňuje, že zvukový i obrazový (videohovor) záznam telefonického hovoru a záznam o korešpondencii medzi súkromnými osobami, zabezpečený jednou z komunikujúcich osôb i bez výslovného súhlasu ďalšej komunikujúcej osoby, môže byť v trestnom konaní použitý ako dôkazný prostriedok na dokumentovanie a preukazovanie porušenia ustanovení Trestného zákona.

4 ZÁVER

Slovenská súdna prax je vo vzťahu k prípustnosti „súkromnej nahrávky“ v trestnom konaní nejednotná, čo je v rozpore s požiadavkami ESĽP, aby právna úprava bola „predvídateľná“. Niektoré súdy pripúšťajú takto získané dôkazy, iné takto získané dôkazy, bez súhlasu zaznamenávanej osoby, považujú za záznam získaný v rozpore so zákonom, čím je takýto dôkazný prostriedok v trestnom konaní neprípustný. Tieto súdy sa odvolávajú na § 119 ods. 2 Trestného poriadku, v zmysle ktorého za dôkaz môže slúžiť všetko, čo môže prispieť na náležité objasnenie veci a čo sa získalo z dôkazných prostriedkov podľa tohto zákona alebo podľa osobitného zákona. Dôkaz získaný v rozpore so zákonom prenáša svoju nezákonnosť a procesnú nepoužiteľnosť aj na ďalší dôkaz, ktorý vychádza z obsahu nezákonne získaného dôkazu.⁴¹ Zákaz nezákonného získavania dôkazov sa vzťahuje nielen na orgány činné v trestnom konaní a súdy, ale aj na ostatné subjekty, teda aj na súkromné osoby.

Možno konštatovať, že žiadne ustanovenie Trestného poriadku ani inej právnej normy neustanovuje pravidlá pre zabezpečovanie takéhoto záznamu súkromnou osobou. Explicitná úprava postupu pri vyhľadávaní, zadavažovaní a predkladaní súkromných nahrávok v právnom poriadku celkom absentuje.⁴² Takisto otázka použiteľnosti súkromnej nahrávky pri dokazovaní v trestnom konaní nebola v rámci zjednocujúcej činnosti Najvyššieho súdu SR dosiaľ jednoznačne vyriešená, hoci naznačená nejednotná rozhodovacia činnosť súdov vyvoláva akútnu potrebu riešenia tohto problému.

Zastávame názor, že záznam osobnej povahy, bez súhlasu zaznamenávanej osoby, vyhotovený súkromnou osobou a predložený v trestnom konaní by nemal byť *a priori* odmietnutý ako nezákonný. Posúdenie, či určitý konkrétny obrazový a zvukový záznam bude prípustný v trestnom konaní, je vecou konkrétneho trestného konania a situácie, za ktorej majú byť takto získané informácie použité. Máme za to, že takýto záznam vyhotovený súkromnou osobou môže byť prípustný za podmienky, že zásah do súkromia je odôvodniteľný prevažujúcim záujmom na strane toho, kto takýto záznam zabezpečil a v trestnom konaní ako dôkaz predložil.⁴³

Pokiaľ by sme takýto názor neakceptovali, mohla by *ad absurdum* nastať situácia, že by nebolo možné v trestnom konaní použiť akýkoľvek záznam zachytávajúci prejavy páchatelov trestných činov, napríklad ochrany súkromia v obydlí (§ 194a Trestného zákona), výroby detskej pornografie (§ 368 Trestného zákona), porušenie dôvernosti ústneho prejavu a iného prejavu osobnej povahy (§ 377 Trestného zákona), keď obžalovaný bez vedomia oprávnenej osoby vyhotoví záznam osobnej povahy, ktorý bol vykonaný v rozpore s príslušnými predpismi a naplnia znaky niektorého z uvedených trestných činov, poprípade iných trestných činov prednesených na

⁴⁰ Rozsudok Krajského súdu v Bratislave z 2. septembra 2015, sp. zn. 1 To 85/2015.

⁴¹ Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 1. septembra 2006, sp. zn. 4 Tz 9/2006, publikovaný ZSP 74/2006.

⁴² porovnaj ZAORALOVÁ, P. Použitelnosť súkromných zvukových a obrazových záznamů jako důkazu v trestním řízení. In Bulletin advokacie. 2017, č. 11, s. 28.

⁴³ Porovnaj GAJDIČIAR, V., STRIGÁČOVÁ, D. Prípustnosť súkromnej nahrávky pri trestno-procesnom dokazovaní v slovenskej právnej úprave. In Justičná revue. 2014, č. 6 - 7, s. 827.

verejných priestranstvách vo forme vyhrážania, výtržníctva alebo iných extrémistických trestných činov.⁴⁴

Trestný poriadok síce v § 119 ods. 4 umožňuje použiť dôkaz získaný nezákonným donútením alebo hrozbou takého donútenia proti osobe, ktorá také donútenie alebo hrozbu donútenia použila, máme za to, že toto ustanovenie sa dá použiť iba na použitie dôkazu získaného nezákonným donútením, resp. hrozbou použitia, ale nie na nezákonne získaný dôkaz. Preto by bolo minimálne vhodné novelizovať § 119 ods. 4 Trestného poriadku v tom zmysle, aby sa dal využiť nielen „dôkaz získaný nezákonným donútením alebo hrozbou takého donútenia“, ale aj dôkaz získaný „nezákonným spôsobom“ proti osobe, ktorá dôkaz nezákonným spôsobom získala, a to obdobným spôsobom, ako je to riešené v § 7 ods. 3 zákone o ochrane pred odpočúvaním.

Najvyšší súd SR⁴⁵ možnú prípustnosť takejto nezákonnej nahrávky vo vzťahu k „zhotoviteľovi“ odvodzuje od § 7 ods. 3 zákone o ochrane pred odpočúvaním, v zmysle ktorého môže byť dotknutý záznam použitý v trestnom konaní alebo disciplinárnom konaní proti osobe, ktorá záznam nezákonne vyhotovila alebo dala príkaz na jeho vyhotovenie. S uvedeným názorom Najvyššieho súdu SR nemožno súhlasiť, keďže, podľa nášho názoru, sa predmetný zákon vzťahuje na vyhotovovanie takýchto záznamov „orgánom štátu“ (pozri § 1 zákona o ochrane pred odpočúvaním) a nie súkromnými osobami, na ktoré sa vzťahuje všeobecný režim uvedený v § 12 Občianskeho zákonníka. Podobne aj z poslednej vety § 7 ods. 3 zákona o ochrane pred odpočúvaním vyplýva, že ide o nezákonné použitie ITP orgánom štátu. V § 2 ods. 7 zákona o ochrane pred odpočúvaním je výslovne obsiahnutý zákaz držať alebo používať ITP. Keby sme tento zákaz aplikovali *ad absurdum*, mali by sme zakázané držať a používať fotoaparáty, kamery, diktafóny či mobilné telefóny, ktoré umožňujú vyhotovenie obrazového a zvukového záznamu.

Podľa nášho názoru by mohli byť ako dôkaz prípustné súkromné nahrávky, na ktorých nie sú zaznamenané prejavy osobnej povahy fyzickej osoby, ale napríklad budovy, motorové vozidlá, udalosti, živelné pohromy, zvieratá a pod.⁴⁶

V zmysle naznačenej judikatúry ESLP pre vyhotovenie súkromných nahrávok za asistencie, resp. z podnetu polície vyplýva, že úlohou ESLP nie je hodnotiť prípustnosť jednotlivých dôkazov, ale zhodnotiť, či posudzované konanie vrátane spôsobu vykonania dôkazov, ako aj spôsobu, akým boli získané dôkazy, bolo ako celok spravodlivé.⁴⁷ Pokiaľ aj bol dôkaz získaný v rozpore so vnútroštátnym právom, táto skutočnosť sama osebe nemusí byť porušením práva na spravodlivý proces v zmysle čl. 6 Európskeho dohovoru.⁴⁸

Možno zhrnúť, že pre prípustnosť súkromnej nahrávky v trestnom konaní ESLP vymedzil dve základné skutočnosti:⁴⁹

- a) nahrávka **nie je jediným usvedčujúcim dôkazom**,
- b) **práva obhajoby**, spočívajúce v možnosti vyjadriť sa k takémuto dôkazu a spochybníť jeho pravdivosť, **boli dodržané**.

Základnou požiadavkou ESLP je, aby táto oblasť bola upravená „zákonom“, ktorý by spĺňal kritériá ustanovené judikatúrou, ktorú možno pokladať za konkrétny zákonný dôvod ustanovujúci dostatočné presné podmienky pre takéto zásah z hľadiska prípustnosti, rozsahu, kontroly a následného použitia takto získaných informácií.⁵⁰ Výraz „v súlade so zákonom“ vyžaduje, aby namietané opatrenie malo určitý základ vo vnútroštátnom práve; odkazuje tiež na kvalitu sporného zákona, vyžadujúc, aby bol zlučiteľný s princípmi právneho štátu a dostupný dotknutej osobe, ktorá musí byť navyše schopná predvídať následky aplikácie tohto zákona na ňu samú, a aby bol zlučiteľný s princípmi právneho štátu.⁵¹ V tejto súvislosti ESLP spresnil, že pojem „právo“, ktorý sa používa aj vo viacerých článkoch Európskeho dohovoru, zahŕňa právo tak legislatívneho, ako aj

⁴⁴Porovnaj aj nález Ústavného súdu ČR z 20. októbra 2011, sp. zn. II. ÚS 143/06.

⁴⁵ Rozsudok Najvyššieho súdu SR z 28. apríla 2015, sp. zn. 2 To 6/2015.

⁴⁶ Porovnaj ŠAMKO, P. Zákonnosť a použiteľnosť dôkazov v trestnom konaní získaných utajovanou činnosťou detektívnej služby. In Zo súdnej praxe. 2017, č. 3, s. 110.

⁴⁷ Napríklad rozsudok ESLP z 30. marca 2010, Petrenco proti Moldova, č. 20928/05, § 41.

⁴⁸ Rozsudok ESLP z 12. júla 1988, Schenk proti Švajčiarsku, č. 10862/84.

⁴⁹ ZAORALOVÁ, P. Použiteľnosť súkromných zvukových a obrazových záznamů jako důkazu v trestním řízení. In Bulletin advokacie. 2017, č. 11, s. 30.

⁵⁰ Rozsudok ESLP z 1. marca 2007, Heglas proti Českej republike, č. 5935/02, § 72 - 76, § 84 - 93.

⁵¹ Rozsudok ESLP z 9. júna 2009, Kvasnica proti Slovensku, č. 72094/01, § 78.

judikatúrneho pôvodu, a prináša so sebou kvalitatívne podmienky, najmä podmienky prístupu a predvídateľnosti.⁵²

Ako najvhodnejšie riešenie prezentovanej rozdielnej praxe slovenských súdov týkajúcej sa prípustnosti súkromnej nahrávky v trestnom konaní, ktorá nespĺňa podmienky prístupu a predvídateľnosti, by bolo potrebné prijať zjednocujúce stanovisko trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu SR, v ktorom by boli naznačené hlavné východiská, podľa ktorých by sa posudzovala prípustnosť súkromných nahrávok v trestnom konaní.⁵³

Použitá literatúra:

BOERSMA, K., VAN BRAKEL, R., FONIO, CH., WAGENAAR P.: *Histories of State Surveillance in Europe and Beyond*. London and New York: Routledge 2014.

DAVIS, F., MCGARRITY, N., WILLIAMS, G.: *Surveillance, counter-terrorism and comparative constitutionalism*. Abingdon, Oxon : Routledge, 2014.

DESET, M.: *Prostriedky zabezpečovania informácií dôležitých pre trestné konanie a právo na súkromie*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, právnická fakulta, 2016.

GAJDIČIAR, V., STRIGÁČOVÁ, D. *Prípustnosť súkromnej nahrávky pri trestno-procesnom dokazovaní v slovenskej právnej úprave*. In. *Justičná revue* č. 6-7/2014, s.822 – 838.

JALIL, A., KAMAL, A., H., M. *Admissibility of Covert Surveillance Evidence: A Prolegomenon*. In. *The Malaysian Journal of Law and Society*. (2014) 18 JUUM, s. 9 – 26.

KMEC, J., KOSAR, D., KRATOCHVÍL, J. a BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech*. Komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, ISBN 978-80-7400-365-3.

NONNEMANN, F. *Využití nahrávky fyzické osoby jako důkazního prostředku z pohledu ochrany osobních údajů*. In. *Právní rozhledy* č. 23-24/2015, s. 829 – 835.

ŠAMKO, P. *Aplikačné problémy pri vyhotovovaní obrazových záznamov zo sledovania osôb alebo vecí*. In. *Zo súdnej praxe* 1/2017, s. 10 – 13.

ŠAMKO, P. *K zákonnosti získavania dôkazov (nad jedným rozhodnutím Ústavného súdu SR)*. In. *Zo súdnej praxe* č. 4/2015, s. 156-157.

ŠAMKO, P. *Zákonnosť a použiteľnosť dôkazov v trestnom konaní získaných utajovanou činnosťou detektívnej služby*. In. *Zo súdnej praxe* 3/2017, s. 105 – 112.

ZAORALOVÁ, P. *Použitelnosť súkromých zvukových a obrazových záznamů jako důkazu v trestním řízení*. In. *Bulletin advokacie* č. 11/2017, s. 28 – 32.

ZÁHORA, J.: *Minimálne záruky pre tajné sledovanie štátnymi orgánmi*. In. *Justičná revue* č. 3/2018, s. 335 – 349.

ZÁHORA, J. et al. *Obrazové a zvukové záznamy v trestnom konaní*. Bratislava: Wolters Kluwer 2018, ISBN 978-80-8168-957-4.

Kontaktné údaje:

prof. JUDr. Jozef Záhora, PhD.

e-mail: jozef.zahora@paneurouni.com

Fakulta práva, Paneurópska vysoká škola

Tomášikova 20,

821 02 Bratislava

Slovenská republika

⁵² Napríklad rozsudok ESĽP z 22. júna 2000, Coëme a ďalší proti Belgicku, č. 32492/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96 a 33210/96, § 145.

⁵³ Bližšie ZÁHORA, J. et al. *Obrazové a zvukové záznamy v trestnom konaní*. Bratislava: Wolters Kluwer 2018, str. 243 a nasl.

PŘÍPUSTNOST DŮKAZŮ SOUKROMOU ZVUKOVOU ČI OBRAZOVOU NAHRÁVOU V TRESTNÍM ŘÍZENÍ V APLIKAČNÍ PRAXI

Dominik Fojt

Masarykova univerzita, Právnická fakulta

Abstract: According to the provisions of Section 89 (2) of the Criminal Procedure Code, as evidence in criminal proceedings can serve everything that can contribute to the clarification of the matter. However, private recordings often come into conflict with the fundamental rights of the individual, which are guaranteed both at the national level in the Charter of Fundamental Rights and Freedoms and at the international level in the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. In my article I will focus on this conflict and will show how the case law of the Czech Republic and the case-law of the European Court of Human Rights will be dealt with..

Abstrakt: Dle ustanovení § 89 odst. 2 trestního řádu může jako důkaz v trestním řízení sloužit vše, co může přispět k objasnění věci. Pořizováním soukromých nahrávek se ovšem často dostává do střetu zájmů se základními právy jednotlivce, která jsou garantována jak na národní úrovni v Listině základních práv a svobod, tak na úrovni mezinárodní v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod. Ve svém článku se zaměřím právě na tento konflikt a poukážu, jak se s ním vypořádává judikatura České republiky a judikatura Evropského soudu pro lidská práva.

Key words: private recording, criminal law, case law.

Klíčové slová: soukromá nahrávka, trestní právo, judikatura.

1 ÚVOD

Problematika použitelnosti soukromé nahrávky jako důkazu v trestním řízení je poměrně složitá. A priori se nedá povědět, zda tento důkaz je použitelný či nikoliv. Jedná se o otázku, která není řešena žádným zákonem či jiným právním předpisem, ale odpověď na ni se formovala až ustálenou judikaturou jak národních, tak nadnárodních soudů.

Ve svém článku se první části zaměřím na to, jak je v českém právním řádu upravena otázka přípustnosti důkazů a co vše tak může sloužit jako důkaz. V závislosti na tom poté položím základní teze problematiky použitelnosti soukromé nahrávky jako důkazu v trestním řízení, a jaké otázky s tímto spojené musí být vyřešeny.

V další části se poté čtenáři představím jednotlivá soudní rozhodnutí, která již tuto otázku řešila a k jakým závěrům soudy došly. A to jak soudy české, tak také Evropský soudy pro lidská práva.

Na konec poté poukážu právě na závěry z těchto soudních rozhodnutí a pokusím se vytvořit určitý návod či pomůcku, která bude vycházet z této judikatury a která by v budoucnu mohla sloužit dalším soudům k tomu, aby legitimně dokázaly zhodnotit tu skutečnost, zda může být v trestním řízení použit důkaz soukromou zvukovou nahrávkou, a to v jakých případech a za splnění jakých podmínek.

2 PŘÍPUSTNOST DŮKAZŮ SOUKROMOU ZVUKOVOU ČI OBRAZOVOU NAHRÁVKOU V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

Na samotný úvod příspěvku je vhodné poukázat na to, jak je v České republice upraveno důkazní řízení v trestním právu.

Základním východiskem pro to, jaké veškeré důkazní prostředky mohou sloužit ke zjištění určitých skutečností v rámci trestního řízení, je § 89 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu,

ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní řád“), který říká že: *„Za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání. Každá ze stran může důkaz vyhledat, předložit nebo jeho provedení navrhnout. Skutečnost, že důkaz nevyhledal nebo nevyžádal orgán činný v trestním řízení, není důvodem k odmítnutí takového důkazu.“*

Zákonodárce zde uvádí pouze deklaratorní výčet různých důkazních prostředků, u kterých je možno říci, že jsou nejtýpějšími a nejběžnějšími prostředky, pomocí kterých se získávají konkrétní důkazy, resp. informace o tom, zda byl či nebyl spáchán trestný čin.¹ Je zřejmé, že není možno uvést taxativní výčet takovýchto důkazních prostředků, protože s rozvojem technologií se stále otvírají nové a nové možnosti, pomocí kterých lze získat informace k tomu, aby bylo prokázáno či vyvráceno, že byl spáchán trestný čin a že jej spáchala konkrétní osoba. Jelikož tohoto si byl zákonodárce dobře vědom, užil frázi, že *za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci*. Obžaloba i obhajoba tak může k prokázání určitých skutečností užít opravdu cokoli. Formulací *vše, co může přispět k objasnění věci* je zároveň vyjádřeno určité omezení obecně stanoveného okruhu důkazních prostředků: důkaz musí mít vztah k objasňované věci a musí být způsobilý prokázat či vyvrátit dokazovanou skutečnost.² Nikde v trestním řádu tak nenajdeme omezení, že by nebylo při dokazování v trestním řízení možno užít soukromé zvukové či obrazové nahrávky k prokázání určitých skutečností.

Problém s využitím soukromé zvukové nahrávky v drtivé většině případů bude ten, že osoba, která je nahrávána, s tímto nahráváním nedala souhlas. Logicky by ani nedávalo pro obviněného, resp. pachatele žádný smysl, aby s takovým nahráváním souhlasil, čímž by se sám usvědčil z případného trestného činu, kdyby jej chtěl opravdu spáchat.

Bez souhlasu nahrávaného s pořízením nahrávky tímto postupem ovšem dochází ke střetu se základními právy a svobodami nahrávané osoby, které jsou garantovány v právních předpisech největší právní síly, a to v zákoně č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

Takovýmto postupem je tak neoprávněné zasahováno do různých základních lidských práv a svobod, které garantují výše uvedené předpisy všem lidem bez rozdílu. Může tak obecně docházet k zásahu do:

- a) práva na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí podle čl. 7 odst. 1 Listiny,
- b) práva na nedotknutelnost soukromého a rodinného života, které je garantováno čl. 10 Listiny,
- c) práva na tajemství zpráv podaných telefonem, telegrafem nebo jiným podobným zařízením, které chrání čl. 13 Listiny,
- d) práva na spravedlivý proces chráněný čl. 6 Úmluvy,
- e) práva na respektování rodinného a soukromého života podle čl. 8 Úmluvy.

Do střetu se tak vždy dostávají minimálně dvě základní garantovaná práva, která stojí proti sobě. Je tak logické, že jedno z těchto práv musí být omezeno ve prospěch druhého. Není možné tento střet vyřešit tak, aby nedošlo k omezení alespoň jednoho z těchto základních práv a svobod. S možností takového konfliktu sama Listina počítá a pro takovéto případy je stanoven postup v čl. 4 odst. 2 Listiny, kde je uvedeno že: *„Meze základních práv a svobod mohou být za podmínek stanovených Listinou upraveny pouze zákonem.“* Tento postup je poté ještě konkretizován v čl. 4 odst. 4 Listiny kdy: *„Při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. Taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena.“*

Ustanovení § 89 odst. 2 tr. ř. je právě projevem čl. 4 odst. 2 Listiny, kdy se jedná o určitou mez základních lidských práv a svobod, jelikož jako důkaz v trestním řízení může být užito cokoli, tudíž i to, co nějakým určitým způsobem zasahuje do jiných základních lidských práv a svobod, ale jen v určitých případech.

Otázku použitelnosti soukromé, ať už zvukové či obrazové, nahrávky řešily české soudy opakovaně. V České republice existuje několik velice důležitých soudních rozhodnutí, které daly určitý „návod“, jak se s touto otázkou vypořádat a zda tedy a *priory* vždy převažuje veřejný zájem na

¹ JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo procesní. 3. vydání, Praha: Leges, 2013, s. 392.

² ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I. § 1 – 156, Komentář. 7. vydání. Praha, C. H. Beck, 2013, s. 1334.

objasnení trestné činnosti nad právem nezasahovat do soukromého a rodinného života nebo zda existují případy, kdy ochrana soukromého života představuje „vyšší hodnotu“ než společenský zájem na objasnení, zda byl spáchán trestný čin a kdo je jeho pachatelem.

Jedním z nejzásadnějších rozhodnutí v otázce použitelnosti soukromé nahrávky jako důkazu v trestním řízení je usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2007, sp. zn. 5 Tdo 459/2007, kde Nejvyšší soud konstatuje, že: „...Podle názoru Nejvyššího soudu je podstatné to, že předmětný záznam jehož nepoužitelností se obviněný ve svém dovolání domáhá, nebyl pořízen orgány činnými v trestním řízení, pro něž je závazné ustanovení § 88 tr. ř., které upravuje možnost nařízení a provedení odposlechů záznamu telekomunikačního provozu (§ 88 odst. 1, 2, 3 tr. ř.) a stanoví podmínky pro jeho použití jako důkaz v trestním řízení (§ 88 odst. 4 tr. ř.). Jestliže tedy zvukový záznam není pořízen orgány činnými v trestním v trestním řízení, nelze požadovat splnění zákone přesně vymezeného postupu a podmíněk, za nichž může dojít k takovému opatření důkazu.....Nejvyšší soud proto závěrem konstatuje, že s ohledem na ustanovení § 89 odst. 2 tr. ř. **zásadně nelze vyloučit možnost použít k důkazu též zvukového záznamu, který byl pořízen soukromou osobou i bez souhlasu ostatních účastníků určitého jednání, byť je nezbytné tuto skutečnost vždy posuzovat též v rámci respektování práva na soukromí zakotveno v čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, práva na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí ve smyslu čl. 7 odst. 1 a čl. 10 odst. 2 listiny základních práv....**“

Dalším z řady významných rozhodnutí v otázce použitelnosti soukromé nahrávky jako důkazu v trestním řízení je usnesení Ústavního soudu České republiky sp. zn. IV. ÚS 2425/09, který uvedl že: „...monitorování veřejného místa kamerou a následně pořízený trvalého záznamu spadá pod ochranu poskytovanou článkem 10 Listiny a článkem 8 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen "Úmluva"). Obecně je pro účely hodnocení, zda došlo k nedovolenému zásahu do soukromí ze strany orgánů veřejné moci, **nutno zkoumat, zda byla zaznamenána soukromá záležitost či veřejná událost a zda byl získaný materiál určen pro omezené použití či měl být dostupný široké veřejnosti** (srov. odst. 58 rozsudku Evropského soudu pro lidská práva P. G. a J. H. proti Spojenému království ze dne 25. 9. 2001, č. 44787/98, dostupný na <http://echr.coe.int>). **Běžné použití bezpečnostních kamer samo o sobě, ať na ulici nebo v prostorách jako nákupní centrum nebo policejní stanice, kde slouží legitimnímu a předvídatelnému účelu, není problematické z pohledu článku 8 odst. 1 Úmluvy** (srov. odst. 40 rozsudku Perry proti Spojenému království ze dne 17. 7. 2003, č. 63737/00)....Uvedené závěry jsou plně aplikovatelné na stěžovatelovu věc, neboť **poškozený instalováním průmyslové kamery na veřejném místě sledoval legitimní cíl, tj. ochranu svého majetku a odhalení pachatele trestného činu, který by se jej osobně dotýkal. Pořízený záznam byl pak využit jen pro nezbytně nutný účel (prokázání viny stěžovatele v trestním řízení) a nebyl nijak zneužit, např. veřejným přístupným záznamu, znevážováním stěžovatele ve sdělovacích prostředcích apod. Lze tedy uzavřít, že instalace průmyslové kamery a záznam jejím prostřednictvím získaný nenaplnuje znaky porušení stěžovatelova ústavně zaručeného práva na ochranu soukromí....**“

Ústavní soud tak při použití soukromé či zvukové nahrávky při trestním řízení považuje za nutné, aby soud v každém konkrétním případě vážil skutečnosti, zda byla zaznamenávána soukromá nebo veřejná událost, zda byl materiál určen pro omezené použití či měl být dostupný široké veřejnosti a zda byl využit jen pro nezbytně nutné účely a nebyl žádným způsobem zneužit pořizovatelem tohoto záznamu.

Posledním pro tento výklad významným rozhodnutím českých soudu v otázce použitelnosti soukromé nahrávky jako důkazu v trestním řízení je rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 143/06, kde Ústavní soud konstatoval, že: „...**Zásadně nelze s ohledem na ustanovení § 89 odst. 2 tr. ř. vyloučit možnost, aby byl k důkazu použit i zvukový záznam, který byl pořízen soukromou osobou bez souhlasu osob, jejichž hlas je zaznamenán.** Ustanovení § 88 tr. ř. se zde neuplatní, a to ani analogicky. Přípustnost takového důkazu je ovšem nezbytné vždy posuzovat též s ohledem na respektování práva na soukromí zakotveného v čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, práva na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí ve smyslu čl. 7 a čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod. Obdobně se k uvedené problematice vyjádřil i Nejvyšší soud v usnesení sp. zn. 5 Tdo 459/2007. **Za významnou okolnost je v takových případech nutno považovat především to, zda důkaz v podobě tohoto zvukového záznamu stojí v konkrétní věci osamocen v rámci hodnocení otázky viny pachatele, anebo zda má soud k dispozici jiné důkazy, které významným způsobem nasvědčují důvodnosti obvinění a s nimiž je zvukový**

záznam v obsahové shodě....Základním kritériem, které by mělo v konečném důsledku vést k rozhodnutí o použitelnosti či nepoužitelnosti takto opatřené informace jako důkazu v příslušném řízení, bude poměrování chráněných práv a zájmů, které se v této soukromé sféře střetávají, a kde se stát stává arbitrem (zpravidla prostřednictvím soudu) rozhodujícím o tom, který z těchto zájmů bude v daném konkrétním střetu převažujícím, přičemž hodnocení použitelnosti či nepoužitelnosti takto opatřených (a státu tím či oním způsobem předložených, předaných) informací se bude provádět podle norem procesních, které však jen vymezují pravidla pro to, jak zjistit náležitým způsobem skutkový stav a nalézt "materiální" právo, tedy rozhodnout o vlastním předmětu sporu. **Kromě okolností, za nichž byla taková nahrávka pořízena, proto bude mít rozhodující význam pro konečné posouzení věci i význam posuzovaného zájmu, který je předmětem vlastního řízení, a možnosti, které měl účastník, uplatňující tuto informaci, k dispozici k tomu, aby získal uvedené informace jiným způsobem, než za cenu porušení soukromí druhé osoby....**Střetává se tu zájem na ochraně osobnosti toho, jehož projev je bez jeho souhlasu zachycován, se zájmem na ochraně toho, kdo tento projev zachycuje (a posléze použije). Do jaké míry je který z nich v dané konkrétní situaci převažující, do jaké míry může převážit zájem u toho, kdo nahrávku pořizuje, na ochraně vlastní osoby i vlastní osobnosti (např. před pomluvou, nedůvodným podáním trestního oznámení, vyhrožováním apod.) nad právem na ochranu osobnosti u druhého účastníka rozhovoru, je obtížné, ne-li vůbec nemožné, v obecné rovině řešit, a proto je třeba nechat tuto otázku v každém jednotlivém případě na zvážení obecnému soudu. Nelze tedy učinit paušální závěr, že ústavně zaručené právo na ochranu soukromí jedné osoby má vždy a za všech okolností přednost před jiným ústavně zaručeným právem druhé osoby, a to zvláště v situaci, kdy se ho dovolává ten, který přímo tímto "chráněným právem" páchal trestný čin. Jinými slovy, je třeba zvážit, do jaké míry může být slovní projev předmětem ústavní ochrany, pokud jím je páchán verbální trestný čin.....Je na obecném soudu, aby posoudil, do jaké míry je nahrávka využitelná, a to nejen z hlediska jejího obsahu, ale také - a to především - z pohledu obecných principů, které musí být v rámci trestního řízení dodrženy. **Přitom musí přihlížet i k okolnostem, za nichž došlo k zachycení hlasového projevu, a nepochybně též zohlednit fakt, pokud by zjevně došlo při takovém postupu k porušení zákona - např. pokud by bylo shledáno, že šlo zjevnou provokací k protiprávnímu chování, o nahrávku záměrně upravovanou, o použití skrytě nahraného projevu osoby (která se posléze stala obviněným) v její neprospěch, tedy za situace, kterou by bylo možno označit za donucování k doznání nebo za obcházení zákona, nebo že by byly použity takto získané informace od osoby, které jinak zákon přiznává právo nevypovídat a která v průběhu řádného procesu toto právo ohledně takto získaných informací využila, atd.**

Judikatura Evropského soudu pro lidská práva je v otázce posuzování použitelnosti soukromých nahrávek v trestním řízení poněkud zdrženlivá. V zásadních otázkách se žádným způsobem neliší oproti judikatuře českých soudů. Ve věci Turquin proti Francii byl použit jako důkaz záznam telefonického rozhovoru pořízený jedním z jeho účastníků bez jakékoli asistence státního orgánu. Vnitrostátní soudy nepovažovaly záznam za porušení stěžovatelova práva na soukromý život. Z hlediska Úmluvy však v žádném případě nemohla být dána zodpovědnost státu podle článku 8 Úmluvy. Podle Evropského soudu pro lidská práva absence úpravy důkazů předložených soukromými stranami ve formě věcných důkazů není sama o sobě v rozporu s článkem 6 odst. 1 Úmluvy. Obviněný nikdy nepopřel obsah záznamu, mohl se k němu i autentičnosti záznamu vyjádřit a uplatnit všechny námitky před soudem. K prakticky totožnému závěru poté došel Evropský soud pro lidská práva i v případě Schenk proti Švýcarsku. Kromě toho tu byly i další důkazy. K porušení práva na spravedlivý proces tedy podle Evropského soudu pro lidská práva nedošlo. Můžeme tak poukázat jen na rozhodnutí, která nám řeší obecné otázky. Evropský soud pro lidská práva se zabývá hlavně otázkami použitelnosti odposlechů, které nějakým způsobem užíly orgány činné v trestním řízení (srov. např. P. G. A. J. H. proti Spojenému království). A priori tedy použití soukromé nahrávky bez souhlasu nahrávaného není vyloučeno z důkazního řízení k objasnění spáchání trestného činu v trestním řízení. Úmluva o ochraně lidských práva a svobod, stejně jako výše uvedený čl. 4 odst. 2 Listiny, o možném zásahu do práva na soukromí a rodinný život předem počítá, kdy v čl. 8 odst. 2 uvádí že: „Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“ Tuto otázku právě řešil Evropský soud pro lidská práva v rozsudku Khan proti Spojenému Království.

Jelikož při posuzování otázky použitelnosti soukromé nahrávky jako důkazu v trestním řízení se do kolize dostávají dvě základní práva a svobody, jak jsem uvedl výše, tak k jejímu řešení musí být použit princip proporcionality. Princip proporcionality je označen pro právní princip využívaný při kolizi dvou či více chráněných subjektivních práv. Dojde-li ke konfliktu mezi konkurujícími si subjektivními právy, k čemuž dochází nejčastěji právě u základních lidských práv), mělo by právo tento spor řešit takovým způsobem, aby „hodnotnější“ z nich bylo chráněno s minimálním omezením méně hodnotného.

Princip proporcionality aplikoval Ústavní soud České republiky poprvé ve svém nálezu ze dne 11. 10. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94. V tomto nálezu pak stanovil 3 kritéria hodnocení, za jejichž splnění má prioritu jedno základní právo nebo svoboda při posuzování možnosti omezení základního práva či svobody ve prospěch jiného základního práva či svobody. Tyto 3 kritéria pak jsou:

- a) kritérium vhodnosti, tj. odpověď na otázku, zdali institut, omezující určité základní právo, umožňuje dosáhnout sledovaný cíl (ochranu jiného základního práva). V daném případě lze přisvědčit zákonodárci, že institut anonymního svědka umožňuje dosáhnout cíl, tj. zabezpečit ochranu nedotknutelnosti jeho osoby,
- b) kritérium poměrování základních práv a svobod, tj. kritérium potřebnosti spočívající v porovnávání legislativního prostředku omezujícího základní právo, resp. svobodu s jinými opatřeními umožňujícími dosáhnout stejného cíle, avšak nedotýkajícími se základních práv a svobod. Odpověď na splnění kritéria potřebnosti v daném případě není jednoznačná: stát kromě legislativní konstrukce, umožňující anonymitu svědka, může k jeho ochraně použít i jiné prostředky (např. využití anonymní výpovědi pouze jako kriminalistického prostředku pro další vyšetřování, poskytnutí ochrany svědkovi atd.)
- c) kritérium porovnání závažnosti obou v kolizi stojících základních práv. Porovnávání závažnosti v kolizi stojících základních práv (po splnění podmínky vhodnosti a potřebnosti) spočívá ve zvažování empirických, systémových, kontextových i hodnotových argumentů. Empirickým argumentem lze chápat faktickou závažnost jevu, jenž je spojen s ochranou určitého základního práva. Systémový argument znamená zvažování smyslu a zařazení dotčeného základního práva či svobody v systému základních práv a svobod. Kontextovým argumentem lze rozumět další negativní dopady omezení jednoho základního práva v důsledku upřednostnění jiného. Hodnotový argument představuje zvažování pozitiv v kolizi stojících základních práv vzhledem k akceptované hierarchii hodnot.

Pokud tedy test proporcionality podle kritérií, jak je nastavil Ústavní soud ve výše uvedeném nálezu, užijeme na námi dotčená základní práva a svobody, které jsou v kolizi při hledání odpovědi na otázku, zda může být soukromá nahrávka užita jako důkaz v trestním řízení, můžeme zjistit následující. Je možno říci, že první krok v testu proporcionality, tedy test vhodnosti, je téměř vždy naplněn, jelikož použitím tohoto důkazu je sledován legitimní cíl, a to objasnění trestné činnosti, na čemž je celospolečenský zájem. Při druhém kroku poté orgány činné v trestním řízení, resp. soudy budou nuceny zkoumat, zda je tato soukromá nahrávka důležitým a zásadním důkazem v rámci celé kauzy. Orgány činné v trestním řízení se budou muset zaměřit na to, zda informace, která má z takto získaného důkazu být zjištěna, nešla opatřit jinou cestou, resp. jiným způsobem, který by nezasahoval do základních lidských práv a svobod obviněné osoby nebo který by do nich nezasahoval v takovéto intenzitě. Při třetím a nejsložitějším kroku pak musí orgány činné v trestním řízení porovnávat, zda újma, ke které přišel obviněný na základním lidském právu je přiměřená k zamýšlenému cíli, tedy objasnění trestné činnosti a potrestání pachatelů.

Pokud zanalyzujeme výše uvedená soudní rozhodnutí, dostaneme několik kritérií, která je nutno vážít na pomyslných miskách vah. A právě tato kritéria pak slouží orgánům činným v trestním řízení při testu proporcionality, resp. primárně ve třetím kroku tohoto testu, aby zjistili, zda újma na jeho právech je přiměřená k zamýšlenému cíli. Jedná se o následující skutečnosti:

- a) zda důkaz provedený soukromou nahrávkou je jediným a stěžejním důkazem k usvědčení obviněného ze spáchání trestného činu nebo zda existují i jiné důkazy, které tomuto závěru nasvědčují, a důkaz pořízený soukromou nahrávkou má tak pouze podpůrný charakter,
- b) zda byla soukromou nahrávkou zaznamenávána soukromá či veřejná událost,

- c) zda byla tato nahrávka osobou, která ji pořizovala, určena pouze pro omezené použití nebo zda ji chtěla uveřejnit před širokou veřejností,
- d) významnou roli také hraje povaha konkrétního trestného činu, který byl spáchán. Lze si tak představit situace, kdy v případě obžaloby ohledně „bagatelního trestného činu např. krádeže podle § 205 odst. 1 tr. zákoníku, kdy hodnota odcizené věci byla nepatrně vyšší než 5 000 Kč, by takovýto důkazní prostředek nebylo možno využít, protože zásah do základních práv jednotlivce by byl výraznější než veřejný zájem na objasnění takového „bagatelního“ trestného činu,
- e) zda byl pořizováním soukromé nahrávky sledován legitimní cíl, tedy např. odhalení trestné činnosti, nebo zda byl sledován jiný cíl např. nahrávanou osobu vydírat, aby něco konala, jinak nahrávku poskytne orgánům činným v trestním řízení, vypustí ji na veřejnost, atd.,
- f) posledním kritériem pro hodnocení využitelnosti soukromé nahrávky v trestním řízení pak bude skutečnost, zda nahrávka byla využita pro nezbytně nutný účel, a nebo zda byla nějakým způsobem zneužita.

Dle výše uvedené české i evropské judikatury by tak soudy měly veškerá tato kritéria hodnotit zvlášť a ve vzájemných souvislostech. Pouze tak mohou legitimně prohlásit, zda lze důkaz soukromou nahrávkou uplatnit v trestním řízení, a nebo zda zásah do základních lidských práv a svobod nahrávané osoby byl takové intenzity oproti zájmu na objasnění trestné činnosti, že není možné takový důkaz uplatnit jako přípustný.

3 ZÁVĚR

Na základě výše uvedeného je zřejmé několik věcí. Je nepopiratelné, že pořizováním soukromé nahrávky bez souhlasu nahrávaného dochází k zásahu do jeho základních práv a svobod. Na druhou stranu spácháním trestného činu dochází k zásahu do základních lidských práv poškozeného. Kromě toho je tu veřejný zájem na tom, aby pachatel trestné činnosti byl odhalen a spravedlivě potrestán. Toto jsou základní východiska, ze kterých poté v praxi vycházejí i soudy v případech, kdy jde o porovnávání zásahu do základních lidských práv jak poškozeného, tak případného pachatele. Je tak na soudech, aby každý individuální případ posuzovaly maximálně individuálně, protože neexistuje nějaký uzavřený závěr o tom, zda důkaz pořízený soukromou osobou je vždy pro trestní řízení nepoužitelný nebo naopak použitelný

Česká soudní praxe ovšem dala v rozhodnutích, která jsou uvedena v článku, určitá kritéria, která je potřeba hodnotit a na základě těchto kritérií dospět k tomu, zda zásah do práva na soukromí nahrávané osoby byl opodstatněný, potřebný a maximálně šetrný.

Na základní otázku p

Použitá literatura:

JELÍNEK, J. a kol. Trestní právo procesní. 3. vydání, Praha: Leges, 2013, 864 s. ISBN 978-80-87576-44-1

ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I. § 1 – 156, Komentář. 7. vydání. Praha, C. H. Beck, 2013, 4720 s. ISBN 978-80-7400-465-0

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Khan proti Spojenému Království

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Turquin proti Francii

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Schenk proti Švýcarsku

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci P. G. A. J. H. proti Spojenému království

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2007, sp. zn. 5 Tdo 459/2007

Nález Ústavního soudu České republiky sp. zn. Pl. ÚS 4/94

Usnesení Ústavního soudu České republiky sp. zn. IV. ÚS 2425/09

Usnesení Ústavního soudu České republiky sp. zn. II. ÚS 143/06

Kontaktné údaje:

Mgr. Dominik Fojt

fojt.dominik@gmail.com

Právnická fakulta Masarykovy Univerzity

Veveří 158/70

611 80 Brno-střed

Česká republika

MOŽNOSTI POUŽITIA INFORMÁCIÍ ZÍSKANÝCH ZAZNAMENÁVANÍM OBSAHU TELEFONICKÉHO HOVORU VÄZNENÝCH OSÔB¹

Jozef Griger, Jakub Ľorko

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta a Generálne riaditeľstvo Zboru väzenskej a justičnej stráže

Abstract: Act no. Act No. 444/2015 Coll. amending Act no. 300/2005 Coll. The Criminal Code created the legal prerequisites for monitoring and recording the contents of the telephone conversation of inmates. This was one of several measures in the area of gathering information and extended the possibility of using preventive measures in the fight against terrorism. This article analyzes the legality, legitimacy and proportionality of the institute with interference with the right to privacy and the possibilities of using the information obtained in criminal proceeding or other proceedings.

Abstrakt: Zákon č. 444/2015 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (ďalej len „zákon č. 444/2015 Z. Z.“) vytvoril s účinnosťou od 1. januára 2017 legislatívne predpoklady na monitorovanie a zaznamenávanie obsahu telefonického hovoru väznených osôb. Išlo o jedno z viacerých opatrení v oblasti získavania informácií a rozšírenia možnosti využívať opatrenia preventívnej povahy v boji proti terorizmu. Uvedenému inštitútu je venovaná pozornosť najmä z hľadiska legality, legitimacy a proporcionality takéhoto zásahu do práva na súkromie a možnostiam použitia získaných informácií v trestnom alebo inom konaní.

Key words: imprisonment, the right to privacy, evidence.

Kľúčové slová: výkon trestu odňatia slobody, právo na súkromie, dôkaz.

1 ÚVOD

Väzenie predstavuje mikrosvet, v ktorom dochádza k maximálne možnému legálnemu obmedzeniu práv a slobôd, a to na pozadí snahy o nápravu, či narovnanie jeho obyvateľov. Napriek tomu, že obmedzenie práv a slobôd je „prirodzenou“ súčasťou výkonu väzby a výkonu trestu odňatia slobody, tak „*spravodlivosť nemožno zastaviť pri bráne väznice*“.² Z hľadiska nášho príspevku by sme radi z dôvodu aktuálnosti témy zamerali pozornosť na ochranu tajomstva správ väznených osôb podávaných telefónom, do ktorého môže ústav na výkon väzby a ústav na výkon trestu odňatia slobody od účinnosti zákona č. 444/2015 Z. z. (1. január 2017) zasiahnuť monitorovaním a zaznamenávaním obsahu telefonického hovoru. V príspevku, ktorý má skôr informatívnu a zhrňujúcu povahu, vychádzame predovšetkým z odbornej literatúry týkajúcej sa odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky v Slovenskej republike, judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva a internej úpravy monitorovania a zaznamenávania telefonického hovoru väznených osôb v Zbore väzenskej a justičnej stráže.

Požiadavka na umožnenie telefónneho kontaktu väznených osôb s rodinnými príslušníkmi sa v podmienkach Slovenskej republiky prvýkrát objavila v rámci odporúčaní Európskeho výboru na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (ďalej len „Výbor CPT“) počas návštevy Slovenskej republiky v dňoch 25. júna až 7. júla 1995.³ Odporúčanie Výboru

¹ Príspevok je financovaný z prostriedkov projektu VEGA 1/0542/17 – „Hodnotenie implementácie a budúceho vývoja sankčného mechanizmu po 10 rokoch účinnosti trestných kódexov v SR“.

² Ezech a Connors proti Spojenému kráľovstvu, sťažnosti 39665/98 a 40086/98, odsek 83.

³ Opakovane aj počas 2. pravidelnej návštevy SR v dňoch 9. – 18. októbra 2000.

CPT bolo naplnené až pri rekonštrukcii trestného práva v roku 2005, ktorá sa dotkla aj vykonávacieho konania. V predpisoch upravujúcich oblasť väznenstva došlo k viacerým čiastkovým zmenám podmienok na podporu kontaktov s vonkajším svetom. Najvýznamnejším opatrením bolo zavedenie možnosti legálneho telefonovania väznených osôb. Podľa ustanovenia § 27 zákona č. 475/2005 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o výkone trestu“) mali odsúdení od 1. júla 2007 *právo raz za mesiac a v rozsahu desať minút telefonovať prostredníctvom telefónneho automatu umiestneného v ústave v prítomnosti príslušníka zboru*. Nakoľko prítomnosť príslušníka Zboru väzenskej a justičnej stráže (ďalej len „príslušník zboru“) pri telefonovaní bola len formálna a hovor bolo možné monitorovať aj prostredníctvom kamery pevne zabudovanej v telefónnom automate, došlo od 1. apríla 2008 novelizáciou zákona o výkone trestu k zrušeniu prítomnosti príslušníka zboru pri telefonovaní. Rovnako novelou zákona o výkone trestu došlo k rozšíreniu dĺžky a frekvencie hovorov odsúdeného a obmedzeniu okruhu osôb, s ktorými odsúdený môže telefonovať. Podľa ustanovenia § 21 zákona č. 221/2006 Z. z. o výkone väzby (ďalej len „zákon o výkone väzby“) mali obvinení od 1. júla 2007 *právo dvakrát za mesiac v prítomnosti príslušníka zboru telefonovať 15 minút prostredníctvom telefónneho automatu umiestneného v ústave; ak ide o obvineného v kolúznej väzbe, vyžaduje sa predchádzajúci súhlas orgánu činného v trestnom konaní alebo súdu, ktorý si môže pri udelení súhlasu vyhradit' svoju prítomnosť pri telefonovaní*.⁴

2 PRÁVO NA SÚKROMIE VO VÄZNICI

Ochrana tajomstva správ podávaných telefónom je súčasťou širšej kategórie, ktorou je ochrana súkromia. Toto právo spolu s ďalšími ústavne zaručenými základnými právami, dotvára osobnostnú sféru jedinca, ktorá je zvýraznená vo viacerých ustanoveniach zákona č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky (ďalej len „Ústava“) a Listiny základných práv a slobôd. Účelom Ústavou priznaného práva na súkromie je (...) *zabrániť štátnym orgánom i orgánom územnej samosprávy, aby zasahovali do správania jednotlivca nad nevyhnutnú mieru a príliš neprimerane riadili jeho súkromný život. Právo na súkromie patrí medzi základné ľudské práva garantované medzinárodnou zmluvou*.⁵ Osobitne je v tejto súvislosti potrebné poukázať na článok 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“) – právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života. Rozširujúci sa okruh chránených spoločenských vzťahov patriacich do významového poľa článku 8 ods. 1 Dohovoru (súkromný život, rodinný život, obydlie a korešpondencia) odzrkadľuje dynamiku práva – Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len „Súd“) vo svojej bohatej judikatúre v tejto oblasti postupne významovú štruktúru článku 8 Dohovoru nielen dopĺňa, ale bližšie vymedzuje hranice a limity zásahov štátu do práva na súkromie stanovené v článku 8 ods. 2 Dohovoru. Pri posudzovaní konkrétnej sťažnosti tak **súd postupne skúma, či sťažnosťou dotknutá oblasť spoločenských vzťahov spadá pod ochranu článku 8 ods. 1 Dohovoru a až následne** (v prípade kladnej odpovede) **posudzuje, že zásah štátu do týchto spoločenských vzťahov neprekročil limity dané článkom 8 ods. 2 Dohovoru**, teda či bol zásah:

- **legálny** - vykonaný na základe zákona a za podmienok, ktoré stanoví zákon zrozumiteľným, jednoznačným a predvídateľným spôsobom, a to vrátane jasne definovaných prostriedkov ochrany pred svojvôľou,
- **legitímny** – vykonaný výhradne v záujme štátu (v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, predchádzania nepokojom alebo zločinnosti), spoločnosti (z dôvodu ochrany zdravia alebo morálky, hospodárskeho blahobytu krajiny), jednotlivcov (na ochranu práv a slobôd iných),⁶
- **proporcionálny**, t. j. či nebolo cieľ sledovaný zákonom dosiahnuť miernejšími a šetrnejšími prostriedkami.

⁴ Bližšie GRIGER, J.: Rozšírenie legálnych možností upevňovania vzťahov väznených osôb s vonkajším prostredím po rekonštrukcii trestného práva, In: SANKCIE ...

⁵ ČENTÉŠ, J.: K odpočúvaniu a zaznamenávaniu telefonického rozhovoru. Justičná revue, 61, 2009, č. 5, s. 603 – 622.

⁶ SVÁK, J.: Ochrana ľudských práv v troch zväzkoch, II. zväzok. Eurokódex, s.r.o., Bratislava 2011, s. 413

Otázka práv väzňov na súkromie prekonala určitý vývoj. Súd spočiatku akceptoval názory členských štátov Rady Európy, že štát má voči väzňom širšie oprávnenia na obmedzenie ich činnosti ako v prípade osôb žijúcich na slobode. Najmä od prípadu Golder proti Spojenému kráľovstvu (1975) však Súd zmenil tento postoj a postavenie väzňa považuje len za jeden z faktorov, ktorý treba vziať do úvahy pri obmedzovaní práva na súkromie, ale zásah môže štátny orgán vykonať len v rámci článku 8 ods. 2 Dohovoru.⁷ Vo vzťahu k predmetu tohto príspevku (monitorovanie a zaznamenávanie obsahu telefonických hovorov väznených osôb) je zaujímavý najmä prípad Doerga proti Holandsku (sťažnosť č. 50210/99). Pán Doerga bol holandský väzeň, ktorého telefonické hovory sa rozhodnutím riaditeľa väznice za účelom zabezpečenia poriadku, pokoja a bezpečnosti vo väznici odpočúvali a nahrávali. V októbri 1995 boli v dôsledku výbuchu auta partnerka a syn p. Doerga ťažko zranení. Podozrivým z bombového útoku sa stal p. Doerga. Prokurátor preto nariadil, aby nahrávky vyhotovené väzenskou službou boli sprístupnené na účely vyšetrovania trestného činu. Obsah týchto nahrávok bol jedným z dôkazov, na základe ktorých bol p. Doerga odsúdený za ublíženie na zdraví na 9 rokov odňatia slobody. Odsúdený Doerga pred Súdom namietal porušenie článku 8 Dohovoru a tvrdil, že nahrávky telefonických hovorov nemali byť použité v trestnom konaní. Uviedol, že odpočúvanie má len slabú oporu vo vnútroštátnom právnom poriadku.

Súd zdôraznil, že odpočúvanie telefonických hovorov väznených osôb orgánmi väzenskej služby predstavuje zásah do práva garantovaného článkom 8 dohovoru. Súd preto ďalej posudzoval, či tento zásah rešpektuje princípy legality, legitimity a proporcionality. V prvom rade skúmal, či bol zásah vykonaný „v súlade so zákonom“ – tzn. či bola naplnená kvalitatívna stránka dotknutého zákona (jasnosť, zrozumiteľnosť, predvídateľnosť účinkov), či bol zákon dostupný osobe, ktorá bola zásahom dotknutá a či zákon poskytuje dostatočnú ochranu pred svojvoľnosťou. Právny predpis, ktorý umožňoval v posudzovanom prípade väzenským orgánom odpočúvanie udelil právomoc nariadovať odpočúvanie a zaznamenávanie telefonátov riaditeľovi väznice a to vo všeobecnom rozsahu, tzn. bez údajov o okolnostiach, za ktorých môžu byť telefonické rozhovory väzňov monitorované, zaznamenávané a uchovávané orgánmi činnými v trestnom konaní a rovnako v dĺžke uchovávaná, ktorá bola vyjadrená neurčitým spôsobom. Hoci Súd s prihliadnutím na bežné a rozumné požiadavky výkonu trestu odňatia slobody akceptoval, že môže byť potrebné sledovať kontakty medzi zadržanými osobami a vonkajším svetom vrátane telefonických kontaktov, vyjadril výhrady voči dostatočnej jasnosti a podrobnosti tejto právnej úpravy. Existujúca právna úprava neposkytovala primeranú ochranu pred svojvoľným zasahovaním orgánov do práva žalobcu na rešpektovanie súkromného života a korešpondencie. Ako zdôraznil aj vo svojej skoršej judikatúre, zákon, ktorý priznáva voľnú úvahu, musí vymedzovať rozsah tejto voľnej úvahy. Namietaný zásah preto nebol "v súlade so zákonom", ako to vyžaduje článok 8 odsek 2 Dohovoru.

Pri teste zákonnosti vnútroštátnej právnej úpravy stanovil Súd vo viacerých prípadoch (napr. Niculescu proti Rumunsku, sťažnosť č. 25333/03; Kruslin proti Francúzku, sťažnosť č. 11801/85, Liberty a ostatné organizácie proti Spojenému kráľovstvu, sťažnosť č. 58243/00 a pod.) minimálne záruky, ktoré by mali byť stanovené vo vnútroštátnom právnom predpise, aby sa zamedzilo možnosti zneužitia právomoci príslušného štátneho orgánu:

- definícia kategórie osôb, ktorých telefón môže byť odpočúvaný na základe súdneho príkazu,
- druh trestných činov, ktoré môžu dať podnet k takémuto príkazu,
- časové obmedzenie telefónneho odpočúvania,
- postup pre spísanie súhrnnej správy obsahujúcej odpočúvané hovory,
- opatrenia, ktoré je potrebné urobiť, aby prenos záznamu ostal neporušený a kompletný pre prípadné preskúmanie sudcom a obhajobou,
- okolnosti, za ktorých môžu alebo nemusia byť nahrávky vymazané alebo pásky zničené, najmä vtedy, ak bol obvinený zbavený obžaloby.

Súd viackrát rovnako pripomenul, že pri hľadaní spravodlivej rovnováhy medzi záujmom štátu na ochrane národnej bezpečnosti a záujmami dotknutých osôb, do práv ktorých bolo zasiahnuté, štáty požívajú určitý priestor na uváženie. Ten je však podriadený dohľadu zo strany Súdu, ktorý sa musí presvedčiť, či vnútroštátna právna úprava poskytuje dostatočné účinné záruky proti zneužitiu. Systém tajného sledovania je síce vytvorený na účel ochrany národnej bezpečnosti,

⁷ Tamtiež, s 416

obsahuje v sebe však aj riziko podkopania či zničenia demokracie, ktorú má v skutočnosti brániť. Súd preto musí predovšetkým overiť, či vnútroštátny mechanizmus dohľadu pri nariadovaní a vykonávaní tajného sledovania je spôsobilý udržať zásahy do práv jednotlivcov len v rozsahu, ktorý je nevyhnutný v demokratickej spoločnosti ako to vyplýva z *Case of Roman Zakharov v. Russia*, no. 47143/06, 4 December 2015, bod 232.⁸

3 PRÁVNA ÚPRAVA ODPOČÚVANIA A ZÁZNAMU TELEFÓNNYCH HOVOROV VÄZŇENÝCH OSÔB MIMO TRESTNÉHO KONANIA V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Pri odhaľovaní trestnej činnosti možno inštitút odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky použiť v dvoch rovinách:

1. ako trestno-procesný inštitút umožňujúci v trestnom konaní o zločine, korupcii, trestnom čine zneužívania právomoci verejného činiteľa, legalizácii príjmov z trestnej činnosti alebo pre iný úmyselný trestný čin, o ktorom na konanie zaväzuje medzinárodná zmluva zaznamenávať telefónne hovory a iné skutočnosti oznamované prostredníctvom elektronickej komunikačnej siete v súlade s ustanovením § 115 zákon č. 301/2005 Z. Z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“) a
2. ako inštitút mimo rámca trestného konania využívajúci informačno-technické prostriedky v súlade s ustanoveniami osobitných zákonov - najmä zákona č. 166/2003 Z. z. o ochrane súkromia pred neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ochrane pred odpočúvaním“) – v prípadoch ak by zabezpečenie vnútornej bezpečnosti štátu bolo iným spôsobom neúčinné alebo podstatne sťažené.

Zákon o ochrane pred odpočúvaním (v porovnaní s Trestným poriadkom) umožňuje širšiemu okruhu subjektov využívať odpočúvanie a zaznamenávanie telefonického rozhovoru (odpočúvanie a zaznamenávanie v rámci telekomunikačných činností). Konkrétne tento inštitút môže používať Policajný zbor, Slovenská informačná služba, Vojenské spravodajstvo, Zbor väzenskej a justičnej stráže a Colná správa v rozsahu podľa osobitných predpisov.⁹ Výrazným pozitívom tejto právnej úpravy je zjednotenie podmienok použitia informačno-technických prostriedkov uvedenými orgánmi štátu. Vzhľadom na osobitné zameranie príspevku, obmedzíme náš pohľad na odpočúvanie a zaznamenávanie v rámci telekomunikačných činností len na Zbor väzenskej a justičnej stráže (ďalej len „zbor“).

S cieľom plniť úlohy na úseku boja proti terorizmu a organizovanému zločinu, predchádzať a odhaľovať pripravovanú trestnú činnosť alebo spáchanú trestnú činnosť obvinených vo výkone väzby, odsúdených vo výkone trestu odňatia slobody, príslušníkov zboru alebo zamestnancov zboru môže zbor v súlade s ustanovením § 24 zákona č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej stráže v znení neskorších predpisov v objektoch zboru používať informačno-technické prostriedky. Informačno-technické prostriedky sa môžu v zbore použiť pri odhaľovaní trestnej činnosti, ak by bolo zabezpečovanie nevyhnutných dôkazov pre trestné konanie iným spôsobom neúčinné alebo podstatne sťažené. Informačno-technické prostriedky sa nesmú použiť, ak ide o styk obvineného alebo odsúdeného s obhajcom a ich použitie nesmie byť v rozpore s účelom výkonu väzby a s účelom výkonu trestu odňatia slobody. Použitie informačno-technických prostriedkov pre zbor technicky zabezpečuje v súlade s ustanovením § 2 ods. 3 zákona o ochrane pred odpočúvaním Policajný zbor po predložení písomného súhlasu zákonného sudcu udeleného zboru. Napriek legislatívnym a technickým možnostiam sa odpočúvanie a záznam telefonických hovorov väznených osôb podľa zákona o ochrane pred odpočúvaním zo strany zboru nerealizuje – zo správ Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre obranu a bezpečnosť o stave použitia informačno-technických prostriedkov za roky 2013 až 1. polrok 2018 vyplýva, že zbor nepodal žiadnu žiadosť o vydanie súhlasu na použitie informačno-technických prostriedkov podľa § 4 ods. 1 a § 4 ods. 2 zákona o ochrane pred odpočúvaním.¹⁰ Znamená to teda, že telefónne hovory väznených osôb nie sú odpočúvané? Odpoveď je „nie neznamená“. Znamená to len, že na monitorovanie

⁸ ZÁHORA, J.: Minimálne záruky pre tajné sledovanie štátnymi orgánmi; *Justičná revue*, 70, 2018, č. 3, s. 335 – 349.

⁹ ČENTÉŠ, J.: K odpočúvaniu a zaznamenávaniu telefonického rozhovoru. *Justičná revue*, 61, 2009, č. 5, s. 603 – 622.

¹⁰ Dostupné online: <https://www.nrsr.sk/dl/Browser/Committee?committeeExternalId=143>

a zaznamenávanie obsahu telefónnych hovorov väznených osôb sa používa iné zákonné splnomocnenie.

Podľa § 21 ods. 3 až 5 zákona o výkone väzby je ústav oprávnený monitorovať a zaznamenávať obsah telefonického hovoru obvineného za účelom plnenia úloh na úseku boja proti terorizmu a organizovanému zločinu, zabrániť mareniu účelu výkonu väzby, odhaľovania a objasňovania trestných činov a zabezpečenia ochrany verejného poriadku a bezpečnosti v objektoch, ktorých ochranu zabezpečuje zbor; uvedené sa nevzťahuje na telefonovanie obvineného s jeho obhajcom. Ústav uchováva záznamy podľa prvej vety počas 12 mesiacov. Ústav je oprávnený zaznamenávať elektronicky aj údaje o priebehu hovoru. Záznam o priebehu hovoru obsahuje údaje o volaných telefónnych číslach, čase a dĺžke hovoru a pretelefonovanej peňažnej sume. Záznamy podľa odseku 3 a 4, ústav poskytuje na základe písomnej žiadosti subjektom uvedeným v osobitnom predpise (§ 65a ods. 2 zákona č. 4/2001 Z. z. v znení neskorších predpisov¹¹).

Podľa § 27 ods. 3 až 5 zákona o výkone trestu je ústav oprávnený monitorovať a zaznamenávať obsah telefonického hovoru odsúdeného za účelom plnenia úloh na úseku boja proti terorizmu a organizovanému zločinu, zabrániť mareniu účelu výkonu trestu odňatia slobody, odhaľovania a objasňovania trestných činov a zabezpečenia ochrany verejného poriadku a bezpečnosti v objektoch, ktorých ochranu zabezpečuje zbor; uvedené sa nevzťahuje na telefonovanie odsúdeného s jeho obhajcom. Ústav uchováva záznamy podľa prvej vety počas 12 mesiacov. Ústav je oprávnený zaznamenávať elektronicky aj údaje o priebehu hovoru. Záznam o priebehu hovoru obsahuje údaje o volaných telefónnych číslach, čase a dĺžke hovoru a pretelefonovanej peňažnej sume. Záznamy podľa odseku 3 a 4, ústav poskytuje na základe písomnej žiadosti subjektom uvedeným v osobitnom predpise (§ 65a ods. 2 zákona č. 4/2001 Z. z. v znení neskorších predpisov).

Uvedené ustanovenia boli do právnej úpravy podmienok výkonu väzby a výkonu trestu odňatia slobody doplnené zákonom č. 444/2015 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony bez bližšej zákonnej úpravy predpokladov ich aplikácie.¹² V snahe uvedené strohé zákonné oprávnenia aplikovať jednotne, vydal minister spravodlivosti Slovenskej republiky interný predpis – Rozkaz ministra spravodlivosti č. 8/2016 o podmienkach monitorovania a zaznamenávania telefonického hovoru obvineného a odsúdeného (ďalej len „rozkaz“). Monitorovaním telefonického hovoru sa podľa rozkazu rozumie počúvanie telefonického hovoru obvineného alebo odsúdeného v reálnom čase. Zaznamenávaním telefonického hovoru sa rozumie zaznamenávanie obsahu telefonického hovoru systémom zabezpečeným pre zbor zmluvným dodávateľom neverejnej telefónnej služby pre obvinených a odsúdených.

¹¹ § 65a ods. 2 zákona č. 4/2001 Z. z. „Zbor poskytuje a sprístupňuje informácie a osobné údaje o osobách vo výkone väzby a výkone trestu odňatia slobody z informačného systému zboru ministerstvu, súdom, prokuratúre, Policajnému zboru, Slovenskej informačnej službe, Vojenskému spravodajstvu, Národnému bezpečnostnému úradu, Vojenskej polícii, obecnej polícii, Finančnému riaditeľstvu, Úradu pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou, zdravotnej poisťovni alebo aj iným osobám za podmienok uvedených v odseku 3 v rozsahu nevyhnutnom na plnenie ich úloh podľa osobitného predpisu. O každom prenose osobných údajov sa vyhotoví úradný záznam.“.

¹² Dôvodová správa k návrhu tohto novelizačného bodu bola rovnako strohá ako znenie zákona: „Navrhuje sa upraviť nové oprávnenia ústavu na výkon väzby alebo ústavu na výkon trestu odňatia slobody monitorovať a zaznamenávať obsah telefonického hovoru odsúdeného za účelom plnenia úloh na úseku boja proti terorizmu a organizovaného zločinu, zabrániť mareniu účelu výkonu trestu odňatia slobody, odhaľovania a objasňovania trestných činov a zabezpečenia ochrany verejného poriadku a bezpečnosti v objektoch, ktorých ochranu zbor zabezpečuje podľa osobitného predpisu, ktorým je zákon č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej stráže v znení neskorších predpisov. Pod monitorovaním sa rozumie možnosť počúvať obsah telefonického hovoru už počas jeho priebehu. Záznam obsahu telefonického hovoru bude zbor môcť uchovávať po dobu 12 mesiacov. Pri uvedenom monitorovaní a zaznamenávaní obsahu telefonického hovoru, právna úprava rešpektuje právo odsúdeného na obhajobu, nakoľko ustanovuje, že uvedené oprávnenia sa nebudú vzťahovať na telefonovanie odsúdeného s jeho obhajcom.“.

V súlade s ustanovením § 3 ods. 4 rozkazu ústav zaznamenáva všetky telefonické hovory obvineného alebo odsúdeného okrem telefonických hovorov obvineného alebo odsúdeného s jeho obhajcom a advokátom. Vypočutie ktoréhokoľvek záznamu telefonického hovoru je podľa § 3 ods. 3, 5 a 6 oprávnený vykonať príslušník zboru z oddelenia, skupiny alebo referátu preventívno-bezpečnostnej služby ústavu alebo príslušníkov zboru zo samostatného úseku preventívno-bezpečnostnej služby generálneho riaditeľstva zboru na základe súhlasu riaditeľa ústavu. Lehota uchovávanía záznamu telefonického hovoru obvineného a odsúdeného je v súlade so zákonom stanovená na 12 mesiacov. V súlade s ustanovením § 5 ods. 1 rozkazu ústav, prostredníctvom príslušníkov zboru z oddelenia, skupiny alebo referátu preventívno-bezpečnostnej služby ústavu, zabezpečuje poskytovanie záznamov telefonických hovorov oprávneným subjektom na základe ich písomnej žiadosti. O poskytnutí záznamu telefonického hovoru informuje oddelenie, skupina alebo referát preventívno-bezpečnostnej služby ústavu elektronicky odbor preventívno-bezpečnostnej služby a skráteneho vyšetrovania generálneho riaditeľstva zboru ešte pred jeho poskytnutím.

O monitorovaní a zaznamenávaní obsahu telefonických hovorov je volajúca väznená osoba informovaná tak, že na začiatku každého telefonického hovoru sa automaticky prehrá tzv. „varovná hláska“, ktorá upozorní väznenú osobu na oprávnenie ústavu monitorovať a zaznamenávať obsah telefonického hovoru a vyzve väznenú osobu, aby na túto skutočnosť upozornila aj volanú osobu (prijímateľa hovoru).

4 MEDZINÁRODNÉ POROVNANIE

Štandardom pre podmienky výkonu väzby a výkonu trestu odňatia slobody je v podmienkach členských štátov Rady Európy Odporúčanie Rec(2006)2 Výboru ministrov členským štátom o Európskych väzenských pravidlách. Podľa pravidla 24.1 a 24.2 *väzňom má byť povolené komunikovať písomne, telefonicky alebo inou formou komunikácie s ich rodinami, inými osobami a predstaviteľmi externých organizácií a prijímať návštevy uvedených osôb. Komunikácia a návštevy môžu byť predmetom obmedzení a monitorovania nevyhnutných z dôvodu potrieb ďalších trestných vyšetrovaní, udržania riadneho poriadku, ochrany a bezpečnosti, prevencie trestných činov a ochrany obetí trestných činov, ale takéto obmedzenia, vrátane osobitých obmedzení nariadených súdnym orgánom, majú napriek tomu umožňovať prijateľnú minimálnu mieru kontaktu.* Dôvodová správa k týmto pravidlám okrem iného zdôrazňuje, že „v súlade s obmedzeniami stanovenými článkom 8.2 Európskeho dohovoru o ľudských právach o zásahoch do výkonu tohto práva verejným orgánom sa majú obmedzenia komunikácie minimalizovať. Zároveň pravidlo 24.2 uznáva, že komunikácia každého druhu môže byť obmedzená a monitorovaná za účelom vnútorného poriadku, bezpečnosti a ochrany väzenského zariadenia (pozri všeobecnú diskusiu o týchto konceptoch v časti IV.) Môže tiež byť potrebné obmedziť komunikáciu, aby sa naplnili potreby ďalšieho trestného vyšetrovania, na zabránenie objednaní ďalšej trestnej činnosti a ochranu obetí zločinu. Takéto obmedzenia sa majú zavádzať obzvlášť opatrne, pretože vyžadujú rozhodnutia o záležitostiach mimo vedomostí bežných činností väzenských orgánov. Môže byť dobrou politikou vyžadovať súdne príkazy pred vydaním takýchto rozhodnutí. Aj monitorovanie má byť rozvrhnuté na hrozbu predstavujúcu zvláštnou formou komunikácie a má sa použiť nepriamym obmedzením komunikácie. Pozornosť sa má venovať minimalizácii zvláštnych ťažkostí a zdržaní pri komunikácii väzňov v cudzom jazyku. Pravidlá zavádzajúce obmedzenia sú tiež dôležité: musia byť jasné, „v súlade so zákonom“ ako to vyžaduje článok 8.2 Európskeho dohovoru o ľudských právach a nesmú byť ponechané na voľné konanie väzenskej služby (pozri Labita verzus Taliansko žiadosť č. 26772/95 – 06/04/2000). Obmedzenie musí byť čo najmenej rušivé a doložené hrozbou. Tak napr. možno kontrolovať korešpondenciu, aby sa videlo, či neobsahuje ilegálne súčasti, ale možno ju čítať len ak existuje špecifický náznak o tom, že jej obsah je nelegálny. Napr. návštevy by nemali byť zakázané, ak predstavujú hrozbu bezpečnosti, ale má sa využiť zvýšená kontrola.“

Právo na telefonovanie väznených osôb je bežnou súčasťou výkonu väzby a výkonu trestu aj v iných európskych krajinách. Odlišnosti spočívajú v spôsobe výkonu tohto práva, a to najmä v

- úprave garantovaného rozsahu telefonických hovorov,
- výške úhrady nákladov na telefonovanie a
- spôsobe monitorovania telefonických hovorov.

Pri spôsobe monitorovania telefonických hovorov väznených osôb sme vychádzali z údajov uvedených v systéme určenom na zdieľanie informácií medzi väzenskými službami združenými v skupine Europris (Knowledge Management System – KMS - otázky týkajúce sa telefonovania

väznených osôb sú dostupné online na <https://www.euopris.org/epis/kms/detail=177>). Z uvedeného porovnania 12 krajín vyplýva existencia nasledovných systémov:

- **monitorovanie podmienené súdnym povolením** – Katalánsko, Estónsko, Belgicko, Slovinsko, Lotyšsko, Holandsko;
- **automatické monitorovanie všetkých hovorov väznených osôb (s výnimkou tzv. právnych kontaktov)** – Írsko, Maďarsko, Škótsko;
- **automatické monitorovanie všetkých hovorov len v prípade nebezpečných väzňov alebo konkrétneho podozrenia (napr. väzňov v maximálnom stupni stráženia)** – Dánsko, Nórsko, Fínsko.

5 POUŽITIE INFORMÁCIÍ ZÍSKANÝCH Z ODPOČÚVANIA A ZÁZNAMU TELEFÓNNYCH HOVOROV VÄZŇENÝCH OSÔB MIMO TRESTNÉHO KONANIA V TRESTNOM KONANÍ

Podľa § 2 ods. 12 Trestného poriadku orgány činné v trestnom konaní a súd hodnotia dôkazy získané zákonným spôsobom. Podľa ustanovenia § 119 ods. 2 Trestného poriadku za dôkaz môže slúžiť všetko, čo môže prispieť na náležité objasnenie veci a čo sa získalo z dôkazných prostriedkov podľa tohto zákona alebo podľa osobitného zákona. Osobitným zákonom je aj na základe početnej judikatúry najmä zákon č. 166/2003 Z. z. o ochrane súkromia pred neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov, ale i zákon č. 122/2013 Z. z. o ochrane osobných údajov, zákon č. 473/2005 Z. z. o poskytovaní služieb v oblasti súkromnej bezpečnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, či zákon č. 1/2014 o organizovaní verejných športových podujatí. Môže však za dôkaz slúžiť informácia získaná z odpočúvania a záznamu telefónnych hovorov väznených osôb podľa zákona o výkone väzby alebo zákona o výkone trestu? Formálne možno medzi pramene dôkazov využiteľné v trestnom konaní zaradiť aj takéto informácie. Otázna je jeho materiálna akceptácia odvodená od testu zákonnosti zásahu do práva na súkromie podľa článku 8 ods. 2 Dohovoru. Za dôkaz získaný nezákonným spôsobom sa totiž „*považuje nielen dôkaz, pri ktorom bola nezákonnosť spôsobená, ale aj každý dôkaz získaný na základe takéhoto dôkazu.*“¹³

Zo skutočností, ktorým sme venovali pozornosť v tomto príspevku, vyplýva, že zásah do tajomstva správ podávaných väznenými osobami telefónom je vykonaný v súlade so zákonom len vtedy, keď je vykonaný na základe zrozumiteľnej, jednoznačnej a predvídateľnej zákonnej úpravy obsahujúcej minimálne záruky účinné záruky proti zneužitiu. Uvedené podľa nášho názoru platí aj napriek tomu, že sú väznené osoby na monitorovanie a zaznamenávanie telefónnych hovorov pred každým hovorom upozorňované, nakoľko samotná informácia o odpočúvaní je prístupná len väznenej osobe¹⁴ a väznená osoba nemá možnosť na dôvernosť komunikácie použiť iný telefónne zariadenie. Tajné sledovanie totiž nie je tajné z dôvodu nevedomosti sledovanej osoby o takomto konaní, ale z dôvodu nemožnosti ovplyvniť zásah tretej osoby do tajomstva podávaných správ.

6 ZÁVER

Účelom predkladaného príspevku nebolo spochybniť oprávnenie monitorovať a zaznamenávať telefónne hovory väznených osôb. Snažili sme sa naznačiť možné problémy pri prípustnosti použitia dôkazu získaného na základe oprávnenia zboru monitorovať a zaznamenávať telefónne hovory väznených osôb. Z dôvodu predchádzania ďalšej polemiky, v zrkadle judikatúry Súdu preto odporúčame existujúcu právnu úpravu zákona o výkone väzby a zákona o výkone trestu minimálne doplniť o nasledovné záruky:

1. monitorované a zaznamenávané by boli len telefónne hovory odsúdených vykonávajúcich tresty odňatia slobody súvisiace s terorizmom alebo organizovaným zločinom alebo iné osoby dôvodne podozrivé z organizácie a prípravy útoku, vzbury alebo iných nepokojov vo väznici;
2. monitorovanie a zaznamenávanie by podliehalo príkazu prokurátora vykonávajúceho dozor nad zachovávaním zákonnosti v ústave;
3. príkaz prokurátora by bol časovo obmedzený na 3 mesiace,

¹³ ZÁHORA, J. a kol.: Dokazovanie v trestnom konaní. 1. vydanie. Praha: Leges 2013, s. 114.

¹⁴ Teda neberie sa do úvahy skutočnosť, že ochrana práva na súkromie sa nevzťahuje iba volajúceho, ale táto ochrana patrí aj osobám, ktoré sú z volané (Kruslin proti Francúzsku, sťažnosť č. 11801/85).

4. záznam telefónneho hovoru by mohol byť postúpený len orgánu činnému v trestnom konaní a súdu v zákonom predpísanej forme,
5. existovala by povinnosť záznamy bezodkladne zničiť, ak sa nezistili skutočnosti významné na dosiahnutie zákonom ustanoveného účelu použitia.

Záverom si dovoľíme poukázať aj na odvrátenú stránku obmedzenia práv odsúdeného vo výkone trestu odňatia slobody pri monitorovaní a zaznamenávaní telefonického hovoru. Bazálnou stránkou akéhokoľvek telefonického hovoru je, že pôjde o komunikáciu minimálne dvoch osôb. Kým v našom prípade je na jednej strane telefonického hovoru osoba, ktorá bola právoplatne odsúdená za trestný čin a je vo výkone trestu odňatia slobody a preto možno požadovať jej prísnejší monitoring, na strane druhej je s najväčšou pravdepodobnosťou „kriminálne nezávadná“ osoba. Preto je potrebné si položiť otázku do akej miery sa myslí na jej právo na súkromie, ktoré je v prípade jej telefonického hovoru s odsúdeným vo výkone trestu odňatia slobody taktiež dotknuté.

Použitá literatúra:

ČENTÉŠ, J.: K odpočúvaniu a zaznamenávaniu telefonického rozhovoru. *Justičná revue*, 61, 2009, č. 5, s. 603 – 622.

GRIGER, J.: Rozšírenie legálnych možností upevňovania vzťahov väznených osôb s vonkajším prostredím po rekonštrukcii trestného práva, In: *Sankcie*. - : 1. vyd. ISBN 978-80-8168-973-4. - Bratislava : Wolters Kluwer SR, 2018. s. 216 – 237.

SVÁK, J.: Ochrana ľudských práv v troch zväzkoch, II. zväzok. Eurokódex, s.r.o., Bratislava 2011, s. 413.

ZÁHORA, J. a kol.: *Dokazovanie v trestnom konaní*. 1. vydanie. Praha: Leges 2013, s. 114.

ZÁHORA, J.: Minimálne záruky pre tajné sledovanie štátnymi orgánmi; *Justičná revue*, 70, 2018, č. 3, s. 335 – 349.

Kontaktné údaje:

JUDr. Jozef Griger
griger.jozef82@gmail.com
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Šafárikovo nám. č. 6
P.O.BOX 313
810 00 Bratislava

JUDr. Jakub L'orko, PhD.
jakub.lorko@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Šafárikovo nám. č. 6
P.O.BOX 313
810 00 Bratislava

ZÁKONNOSŤ DÔKAZOV ZÍSKANÝCH SEKCIOU KONTROLY A INŠPEKČNEJ SLUŽBY MINISTERSTVA VNÚTRA SLOVENSKEJ REPUBLIKY V TRESTNOM KONANÍ¹

Dušan Lanák, Stanislav Mihálik, Filip Vincent

Odbor kriminálnej polície Okresného riaditeľstva Policajného zboru v Trnave; Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: In recent years some decisions by the Supreme Court of the Slovak Republic have called into question the status of the Department of Control and Inspection Service of the Ministry of the Interior of the Slovak Republic as the authorized entity to conduct an investigation or a shortened investigation in accordance with the provisions of the Criminal Procedure Code. The position of the Criminal Law College of the Supreme Court of the Slovak Republic, which rejected the legal opinion in question, was also adopted on this issue. At present, an amendment to the Police Forces Act and other laws has been adopted, which shall definitively resolve the problem. The paper focuses on the whole course of the problem and its evaluation.

Abstrakt: V posledných rokoch bolo viacerými rozhodnutiami Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sponchýbené postavenie Sekcie kontroly a inšpekčnej služby Ministerstva vnútra Slovenskej republiky ako oprávneného subjektu viesť vyšetrovanie alebo skrátené vyšetrovanie v zmysle ustanovení Trestného poriadku. V tejto otázke bolo prijaté aj stanovisko Trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, ktoré predmetný právny názor odmietlo. V súčasnosti bola prijatá novela zákona o Policajnom zbore a ďalších zákonov, ktorá má predmetný problém definitívne vyriešiť. Príspevok sa zameriava späť na celý priebeh tohto problému a jeho zhodnotenie.

Key words: police inspection, the legality of the evidence, law enforcement authority, Department of Control and Inspection Service of the Ministry of the Interior of the Slovak Republic

Kľúčové slová: policajná inšpekcia, zákonnosť dôkazov, orgán činný v trestnom konaní, Sekcia kontroly a inšpekčnej služby Ministerstva vnútra Slovenskej republiky

1. ÚVOD

Autorský kolektív sa v rámci príspevku zaoberá témou zákonnosti dôkazov získaných Sekciou kontroly a inšpekčnej služby Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (ďalej len ako „**Policajná inšpekcia**“) v rámci trestného konania. Predmetnej otázke sme sa venovali prostredníctvom analýzy troch rozhodnutí Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len ako „**NS SR**“), zjednocujúceho stanoviska Trestnoprávneho kolégia NS SR, rozhodnutia Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len ako „**ÚS SR**“), ktoré sa dotýkali zákonnosti postavenia Policajnej inšpekcie v rámci trestného konania. Riešením problému zákonnosti postavenia Policajnej inšpekcie mal byť zákon č. 6/2019 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, pričom analýze znenia predmetného zákona a jeho možnosti vyriešiť problém zákonnosti postavenia Policajnej inšpekcie tiež venujeme pozornosť v rámci príspevku.

Pri tvorbe príspevku sme sa zamerali na celkový vývoj problému postavenia Policajnej inšpekcie v rámci trestného konania, ktorý vznikol v dôsledku nesúrodnej rozhodovacej činnosti NS SR, jednotlivým argumentom používaným na obhajobu toho-ktorého právneho názoru a v závere nášho príspevku sme vyjadrili vlastné stanovisko k predmetnej otázke.

¹ Príspevok bol vypracovaný v rámci grantu „Základné zásady prípravného konania“. Grant UK, č. UK/177/2019.

2. ROZSUDOK NAJVYŠŠIEHO SÚDU SLOVENSKEJ REPUBIKY, SP. ZN. 1 To 1/2015, ZO DŇA 29. MÁJA 2015

Senát NS SR zložený z predsedu JUDr. Štefana Harabina a sudcov JUDr. Gabriely Šimonovej a JUDr. Viliama Dohňanského v trestnej veci vedenej pre zločin prijímania úplatku podľa § 329 ods. 1, ods. 2 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len ako „**Trestný zákon**“) rozhodoval o odvolaní obžalovaného proti Rozsudku Špecializovaného trestného súdu v Pezinku, sp. zn. PK-1T 20/2014, zo dňa 27. októbra 2014. V predmetnej veci rozhodol NS SR o odvolaní obžalovaného tak, že: I.) zrušil napadnutý rozsudok Špecializovaného trestného súdu v Pezinku pre podstatné chyby konania, ktoré napadnutým výrokom rozsudku predchádzali, najmä preto, že boli porušené ustanovenia, ktorými sa má zabezpečiť objasnenie veci; II.) oslobodil obžalovaného spod obžaloby, pretože nebolo dokázané, že sa stal skutok, pre ktorý je obžalovaný stíhaný; III.) pri uplatnení zásady beneficium cohaesionis zrušil Rozsudok Špecializovaného trestného súdu v Pezinku, ktorým súd schválil dohodu o vine a treste spoluobvineného a IV.) zastavil trestné stíhanie spoluobvineného, z dôvodu že bolo nepochybné, že sa nestal skutok, pre ktorý bolo vedené trestné stíhanie.

Trestné stíhanie obžalovaného bolo v predmetnej veci vedené na tom skutkovom základe, že dňa 16.01.2013 v čase o 20:41 hod. počas výkonu služby na Obvodnom oddelení Policajného zboru Slovenskej republiky (ďalej len ako „**PZ SR**“) v Š. si prostredníctvom SMS správy odoslanej na jeho telefónne číslo dal sľúbiť úplatok vo forme finančnej hotovosti vo výške 50,- Eur od (spoluobvineného) Mgr. J. S., v tom čase príslušníka PZ SR, služobne zaradeného na Obvodnom oddelení PZ SR v Š. za to, že mu zistí informácie v súvislosti so zadržaním osoby M. F. príslušníkmi PZ SR, ku ktorému malo prísť dňa 15.01.2013 a následne požadované informácie bližšie nezisteným spôsobom získal a tieto poskytol Mgr. J. S., ktorý ich zistenie požadoval, pričom mu oznámil konkrétne ktorými príslušníkmi PZ SR bol M. F. zastavený a kontrolovaný, na akom vozidle v tom čase jazdil a aké veci boli u neho nájdené. Trestné stíhanie spoluobvineného bolo vedené pre čin podplácania podľa § 333 ods. 1, ods. 2 písm. b) Trestného zákona na analogickom skutkovom základe s tým, že po tom čo spoluobvinený zistil požadované informácie na základe sľúbeného úplatku, tieto informácie následne oznámil M. F. prostredníctvom SMS správy.

V odôvodnení Rozsudku NS SR, sp. zn. 1 To 1/2015, zo dňa 29. mája 2015 súd poukázal na viaceré podstatné chyby konania, ktoré prechádzalo vydaním odvolaním napadnutého rozsudku. V prvom rade súd venoval pozornosť zákonnosti použitia informačno-technických prostriedkov. Okrem nedostatočného odôvodnenia žiadosti o udelenie súhlasu na použitie informačno-technických prostriedkov a chýbajúcich náležitostí a ďalších formálnych nedostatkov žiadosti sa súd v rozsiahlej miere zaoberal otázkou postavenia orgánu, ktorý v predmetnej veci žiadal o udelenie súhlasu. Žiadosť o udelenie súhlasu na použitie informačno-technických prostriedkov predložila Sekcia kontroly a inšpekčnej služby, Úrad inšpekčnej služby, Odbor inšpekčnej služby západ - Bratislava, Ministerstva vnútra Slovenskej republiky. Súd s poukazom na príslušné interné právne akty ministra vnútra (nariadenie č. 57 Ministerstva vnútra Slovenskej republiky z 27. augusta 2007 o organizačnom poriadku Ministerstva vnútra Slovenskej republiky a nariadenie č. 117 Ministerstva vnútra Slovenskej republiky z 27. augusta 2010 o podriadenosti útvarov Ministerstva vnútra Slovenskej republiky), organizačnú štruktúru Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (ďalej len ako „**MV SR**“) a organizačnú štruktúru Prezídia PZ SR dôvodil, že Policajná inšpekcia ako súčasť MV SR predstavuje samostatnú organizačnú zložku MV SR, výlučne podriadenú ministrom vnútra, nezávislú od polície a existujúcu mimo štruktúr PZ SR, a teda v zmysle zákona č. 166/2003 Z. z. o ochrane súkromia pred neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len ako „**Zákon o ochrane pred odpočúvaním**“) Policajná inšpekcia nebola oprávnená na podanie žiadosti o udelenie súhlasu na použitie informačno-technických prostriedkov. Policajná inšpekcia síce pri plnení úloh na úseku inšpekčnej služby využíva informačno-technické prostriedky a zabezpečuje ich používanie, avšak z jej kompetencií nevyplýva možnosť podávania žiadostí. Podľa Zákona o ochrane pred odpočúvaním totiž boli príslušnými na podanie takejto žiadosti iba PZ SR, Slovenská informačná služba, Vojenské spravodajstvo, Zbor väzenskej a justičnej stráže a Colná správa.

Diskurz o zákonnosti použitia informačno-technických prostriedkov v predmetnej veci uzavrel súd tým, že podávanie žiadostí o udelenie súhlasu na použitie informačno-technických prostriedkov v zmysle Zákona o ochrane pred odpočúvaním, nie inšpekčnou službou PZ SR, ale Policajnou inšpekciou, je neprípustným zásahom výkonnej moci cez personálnu subordináciu príslušníkov PZ

SR do konania pred začatím trestného stíhania a následne potom aj do samotného trestného stíhania s rizikom možného využitia a zneužívania nástrojov trestného práva na politické ciele v tak citlivej oblasti, akou je ochrana súkromia a osobnostnej integrity človeka.

Súd ďalej konštatoval, že napriek tomu, že zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov (ďalej len ako „**Zákon o PZ**“) v § 4 ods. 1 síce predpokladá v rámci organizácie PZ SR existenciu inšpekčnej služby, avšak PZ SR túto službu nemá zriadenú, resp. bola presunutá na MV SR. Zákon č. 155/2003 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Zákon o PZ s účinnosťou od 1. júla 2003 menil obsah § 6 Zákona o PZ tak, že služby PZ SR uvedené v § 4 ods. 1 a útvary PZ SR uvedené v § 4 ods. 1 a 2 riadi prezident PZ SR, ak minister vnútra neurčí inak. Táto zmena však podľa názoru súdu rozhodne nedávala legislatívny základ na vyňatie inšpekčnej služby zo zložiek patriacich PZ SR a zriadenie a vytvorenie inšpekčnej služby, alebo jej preloženie na MV SR a už vôbec nie na to, aby ju riadil minister vnútra. Súd v tejto súvislosti doviedol, že minister vnútra má možnosť v zmysle novelizovaného § 6 Zákona o PZ (vyjadrená slovami „ak minister neurčí inak“) určiť v záujme zabezpečenia flexibility riadiacich vzťahov, ale vždy len v rámci PZ SR (s poukazom na prvú vetu § 4 ods. 2 Zákona o PZ), že služby PZ SR predpokladané v § 4 ods. 1 Zákona o PZ a útvary PZ SR podľa § 4 ods. 1 a 2 Zákona o PZ, môže okrem prezidenta PZ SR riadiť aj iný funkcionár PZ SR, ale rozhodne to neznamená, že ním môže byť priamo minister vnútra, alebo iný reprezentant MV SR alebo, že by sa dokonca služby a útvary predpokladané v § 4 ods. 1 a 2 Zákona o PZ stali organizačnou zložkou a súčasťou MV SR.

Iný výklad by podľa právneho názoru súdu znamenal, že PZ SR bezprostredne a priamo neriadi apolitický profesionál - policajt, ale minister vnútra, a PZ SR ako celok je de facto politicky riadený cez politika a dostáva sa do jeho úplnej závislosti. Na uvedenom tvrdení podľa názoru súdu nič nemení ani skutočnosť, že podľa § 6 ods. 1 Zákona o PZ je PZ SR v konečnom dôsledku podriadený ministrovi vnútra, avšak táto podriadenosť vyplýva z postavenia MV SR ako ústredného orgánu štátnej správy pre PZ SR (podľa § 11 písm. c) zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov) a hlavne sa uplatňuje prostredníctvom funkcie prezidenta PZ SR, ktorá v tomto prípade plní úlohu istej „náravníckej zóny“ chrániacej nezávislý výkon úloh polície pred politickými vplyvmi predstaviteľov výkonnej moci štátu. Ani z účelu zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov, ale ani z účelu Zákona o PZ nevyplýva, že by MV SR okrem toho, že je ústredným orgánom štátnej správy okrem iného i pre PZ SR, bolo aj bezprostredne a priamo riadiacim orgánom policajných služieb a útvarov predpokladaných v § 4 ods. 1 a 2 Zákona o PZ.

V prípade osvojenia si opačného výkladu by podľa názoru súdu per analogiam Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky (ďalej len ako „**MS SR**“) ako ústredný orgán štátnej správy pre súdy (§ 13 ods. 1 zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov) mohlo priamo riadiť súdy patriace do sústavy súdov Slovenskej republiky mimo iného aj v tom, ako majú konať a rozhodovať v konkrétnych veciach. V zmysle načrtnutej analógie by MS SR taktiež mohlo interným normatívnym aktom vyňať Trestnoprávne kolégium z NS SR, včleniť ho do štruktúry MS SR a podriať ho priamo ministrovi spravodlivosti.

Následne súd vyjadril právny názor, že tým, že minister vnútra nariadením MV SR č. 57 z 27. augusta 2007 zriadil Sekciu kontroly a inšpekčnej služby, Úrad inšpekčnej služby, Odbor inšpekčnej služby na MV SR a nariadením MV SR č. 117 z 27. augusta 2010 ju podriadil priamo ministrovi vnútra, urobil tak v obidvoch prípadoch v rozpore so zákonom bez legislatívnej opory. Zákon č. 301/2005 Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len ako „**Trestný poriadok**“), zákon č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov, ale ani Zákon o PZ nie je možné meniť podzákonnou normou (uverejnenou len v rezortnom vestníku), interným nariadením ministra vnútra, reprezentanta výkonnej moci, cez organizačný poriadok MV SR, pretože by išlo o zmenu zákonov parlamentu, čiže o zásah do pôsobnosti zákonodarnej moci a do hierarchie právnych noriem, t. j. usporiadania právneho systému na základe právnej sily noriem. Právne normy prijímané Národnou radou SR sú normami vyššej právnej sily v pomere k normám nižšej právnej sily, ktoré prijímajú orgány štátnej správy, t. j. vláda, ministerstvá a ostatné orgány štátnej správy. Základom štruktúry právneho systému je hierarchia právnych noriem, t. j. usporiadanie právneho systému na základe právnej sily noriem,

ktorá je výrazom právomoci (kompetencie) príslušného štátneho orgánu, a ktorá určuje jeho postavenie v existujúcej štruktúre štátnej moci.

V nadväznosti na vyššie uvedené súd považoval celé trestné stíhanie v predmetnej veci už od počiatku za nezákonné, keďže Policajná inšpekcia nemá kompetenciu začínať trestné stíhanie, vznášať obvinenie a podávať návrh na podanie obžaloby v zmysle § 199 ods. 1, 206 ods. 1 a 209 ods. 1 Trestného poriadku a ani na ďalšie nadväzujúce procesné úkony v zmysle Trestného poriadku tak, ako sa to stalo v posudzovanom prípade. Na tejto skutočnosti nič nemení ani to, že pod uzneseniami podľa § 199 ods. 1 a 206 ods. 1 Trestného poriadku aj návrhom v zmysle § 209 ods. 1 Trestného poriadku, resp. pod inými úkonmi vykonanými podľa Trestného poriadku bol podpísaný vyšetrovateľ PZ SR. V záhlaví uznesenia je totiž sprítomnený štátny orgán, ktorý toto rozhodnutie vydáva a tým je Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Sekcia kontroly a inšpekčnej služby, Úrad inšpekčnej služby, Odbor boja proti korupcii a organizovanej kriminalite a v závere je i od tlačok okružlej úradnej pečiatky MV SR, ktorou sa vydané rozhodnutie autorizuje. Kumulácia dvoch štátnych orgánov do jedného, pokiaľ ide o pôvodcu rozhodnutia v mene Slovenskej republiky, sama osebe spôsobuje zmätočnosť, nezrozumiteľnosť, nulitu a v konečnom dôsledku i nezákonnosť takéhoto rozhodnutia. Uvedené súd analogicky ilustroval na prípade sudcu všeobecného súdnicstva, ktorý je na sťaži na MS SR, pričom nemôže okrem práce a činnosti pre ministerstvo rozhodovať zároveň v mene súdu, na ktorom pôsobí ako kmeňový sudca.

Súd teda v otázke vedenia trestného stíhania Policajnou inšpekciou ustálil, že trestné stíhanie začal neoprávnený orgán bez kompetencie vyplývajúcej z Trestného poriadku a/alebo Zákona o PZ. Keďže nezákonnosť úkonov orgánu, ktorý na ich vykonanie nebol oprávnený, nie je možné zhojiť, treba ich považovať od samého počiatku za nulitné.²

3. ROZSUDOK NAJVVŠIEHO SÚDU SLOVENSKEJ REPUBIKY, SP. ZN. 2 Tdov 16/2014, ZO DŇA 22. JÚLA 2015

Senát NS SR zložený z predsedu JUDr. Štefana Harabina a členov JUDr. Jany Serbovej, JUDr. Gabriely Šimonovej, JUDr. Viliama Dohňanského a JUDr. Pavla Farkaša, v trestnej veci vedenej pre zločin prijímania úplatku podľa § 329 ods. 1, ods. 2 Trestného zákona a prečin zneužívania právomoci verejného činiteľa podľa § 326 ods. 1 písm. a) Trestného zákona rozhodoval o dovolaní obžalovaného proti uzneseniu NS SR, sp. zn. 2 To 7/2014, zo dňa 15. júla 2014, ktorým súd zamietol odvolanie obžalovaného. V predmetnej veci rozhodol NS SR o dovolaní obžalovaného tak, že uznesením NS SR, sp. zn. 2 To 7/2014, zo dňa 15. júla 2014, a v konaní, ktoré mu predchádzalo bol porušený zákon v neprospech obžalovaného, na základe čoho súd zrušil dovolaním napadnuté uznesenie aj jemu predchádzajúci odsudzujúci rozsudok súdu prvého stupňa (Špecializovaného trestného súdu v Pezinku) a podľa § 388 ods. 1 Trestného poriadku per analogiam, rešpektujúc pritom články 152 ods. 4 a 154c ods. 1 ústavného zákona č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov (ďalej len ako „**Ústava SR**“) a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, obžalovaného oslobodil spod obžaloby z dôvodu uvedeného v § 285 písm. a) Trestného poriadku - pretože nebolo (zákonne) dokázané, že sa stal skutok, pre ktorý bol obžalovaný stíhaný.

Trestné stíhanie obžalovaného bolo v predmetnej veci vedené na to skutkovom základe, že 10. júla 2012 v čase okolo 16:05 hod. obžalovaný ako člen hliadky Krajského dopravného inšpektorátu, Oddelenia mýtnej polície PZ SR B. – J. na diaľnici D2 v blízkosti hraničného priechodu B. v smere na M. potom ako zastavil osobné motorové vozidlo Opel Zafira s evidenčným číslom Spolkovej republiky Nemecko, ktoré v tom čase riadil G. B., ktorý sa dopustil priestupku proti bezpečnosti a plynulosti cestnej premávky tým, že nezastavil na mieste, kde to bolo prikázané a namiesto toho, aby obžalovaný priestupok vyriešil v súlade s príslušnými právnymi predpismi, tak vodičovi uvedeného vozidla oznámil, že za tento priestupok mu môže byť uložená bloková pokuta 150,- Eur alebo ho „pošle do B.“, kde bude musieť zaplatiť 300,- Eur a tiež mu bude uložený zákaz činnosti viesť motorové vozidlá na dobu jedného roka, ale pokiaľ mu zaplatí sumu 50,- Eur, tak ho nechá ísť. Obžalovaný následne od G. B. prijal sumu 50,- Eur ako úplatok a ponechal si ju, uvedený priestupok žiadnym spôsobom nezaevidoval a vodiča nechal z miesta odísť.

² Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 1 To 1/2015, zo dňa 29. mája 2015

V odôvodnení Rozsudku NS SR, sp. zn. 2 Tdov 16/2014, zo dňa 22. júla 2015 sa NS SR zaoberal okrem iného aj zákonnosťou vedenia trestného stíhania Policajnou inšpekciou, pričom sa v tejto otázke pridržiaval právnych názorov nastolených Rozsudkom NS SR, sp. zn. 1 To 1/2015, zo dňa 29. mája 2015.

Súd v tejto súvislosti uviedol (s poukazom na príslušné všeobecne záväzné právne predpisy, interné právne akty MV SR, organizačnú štruktúru MV SR a organizačnú štruktúru Prezídia PZ SR), že Policajná inšpekcia je odborným útvarom MV SR na úseku kontroly a inšpekčnej služby PZ SR a nie je súčasťou PZ SR, čo v praxi znamená, že Policajná inšpekcia nemôže preverovať oznámenia o skutočnostiach nasvedčujúcich tomu, že bol spáchaný trestný čin a ostatné podnety na trestné stíhanie, vykonávať vyšetrovanie ani skrátenie vyšetrovanie o trestných činoch, nemá kompetenciu začínať trestné stíhanie, vznášať obvinenie, podávať návrh na podanie obžaloby, resp. robiť ďalšie procesné úkony v zmysle Trestného poriadku a to ani keby išlo o trestnú činnosť príslušníkov PZ SR.

Súd taktiež poukázal na rozdielnosť úloh MV SR a PZ SR. Úlohou PZ SR je okrem iného odhaľovať trestné činy a zisťovať ich páchatelov, vykonávať vyšetrovanie a skrátené vyšetrovanie o trestných činoch, pričom za tým účelom používa nástroje trestného práva. MV SR riadi, usmerňuje a kontroluje činnosť útvarov PZ SR.

Súd dôvodil, že Policajná inšpekcia podriadená ministrovi vnútra nespĺňa atribúty nezávislosti a nezaručuje dôveru verejnosti k monopolu štátu na použitie sily a to ani vtedy, keď podlieha dozoru prokurátora, čo súd ilustroval aj prostredníctvom príslušnej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (vo veci Ramsahai a iní proti Holandsku, vo veci Mižigárová proti Slovenskej republike, vo veci Kummer proti Českej republike a vo veci Eremiášová a Pechová proti Českej republike) opakovane kladúcej dôraz na praktickú nezávislosť vyšetrovania.

S poukazom na § 283 ods. 5 Trestného poriadku súd taktiež zdôraznil, že v danej veci ide o rozpor ustanovení interných predpisov MV SR (nariadenie MV SR č. 57 z 27. augusta 2007 a nariadenie MV SR č. 117 z 27. augusta 2010), t. j. nie všeobecne záväzných právnych predpisov, s Trestným poriadkom a Zákomom o PZ, a preto súd nemohol v zmysle vyššie uvedeného ustanovenia Trestného poriadku prerušiť trestné stíhanie a podať návrh na začatie konania pred ÚS SR, aby tento rozpor riešil. Navyše, nehľadiac na uvedené, absencia reálnej nezávislosti inšpekčnej služby podriadenej ministrovi vnútra už bola záväzne judikovaná rozhodnutiami Európskeho súdu pre ľudské práva, čo súd ilustroval vymenovaním príslušnej judikatúry.

Obdobne ako vo veci 1 To 1/2015 dospel súd k právnomu záveru, že trestné stíhanie bolo už od počiatku vedené orgánom k tomu neoprávneným a dôkazy získané úkonmi, ktoré neboli vykonané procesným subjektom na to zákonom oprávneným, sú nezákonné a v dôsledku toho nepoužiteľné, pričom následne aj rozhodnutia orgánu, ktorý nebol príslušný na trestné stíhanie, sú rozhodnutiami nulitnými, predstavujúcimi porušenie práva na stíhanie zákonným spôsobom v zmysle čl. 17 Ústavy SR.³

4. UZNESENIE NAJVYŠŠIEHO SÚDU SLOVENSKEJ REPUBIKY, SP. ZN. 5 Tdo 42/2015, ZO DŇA 02. JÚLA 2015

Senát NS SR zložený z predsedu JUDr. Juraja Klimenta a sudcov JUDr. Milana Karabína a JUDr. Petra Szaba v trestnej veci vedenej pre zločin poškodzovania a ohrozovania prevádzky všeobecne prospešného zariadenia spolupáchatelstvom podľa § 20, § 286 ods. 1 písm. a), ods. 2 písm. a) Trestného zákona a iných trestných činov (v bode 1) a zločin útoku na verejného činiteľa podľa § 323 ods. 1 písm. a), ods. 2 písm. c) Trestného zákona (v bode 2) prerokoval dovolanie obžalovaných proti Rozsudku Krajského súdu v Banskej Bystrici, sp. zn. 3 To 97/2013, zo dňa 18. decembra 2013, pričom rozhodol tak, že dovolania obvinených odmietol podľa § 382 písm. c) Trestného poriadku.

Trestné stíhanie obvinených bolo v predmetnej veci v bode 1) vedené na tom skutkovom základe, že dňa 10. februára 2011 okolo 22:00 hod. vo Veľkom Krtíši pri obchodnom dome Billa po predchádzajúcej vzájomnej dohode sa stretli všetci obvinení za účelom vykonania vlámania a následne odišli do obce Bušince. Po príchode do obce Bušince niektorí obvinení vyložili z vozidla rebrík, M. I. rozdal obvineným vysielacky a obvinení R. S. a I. V. odišli na svojich osobných

³ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 2 Tdov 16/2014, zo dňa 22. júla 2015

motorových vozidlách na vopred dohodnuté miesta, kde mali sledovať pohyb vozidiel PZ SR. Obvinení L. T. a M. I. odniesli rebrík do objektu firmy ERCE, s.r.o., Krtíšska 305, Bušince a obvinený S. G. zostal na bližšie nezistenom mieste pred objektom, kde dával pozor. M. I. následne odišiel pred dom na ul. Februárového víťazstva, kde pomocou pajsra vypáčil plechové dvierka účastnickeho rozvádzača, nezisteným predmetom prerušil telekomunikačný kábel typu FLE10XNO4 ako aj 10 kusov káblov typu TCEKES1XNO6 nad káblovým uzáverom slúžiacich ako účastnícke prípojky pre 10 užívateľov, následne prešiel na ul. Krtíšsku, kde pred domom pajsrom vypáčil plechové dvierka účastnickeho rozvádzača a nezisteným predmetom prerušil telekomunikačný kábel typu FLE25XNO4 pod káblovým uzáverom, čím došlo k prerušeniu telekomunikačnej prevádzky 7 účastníckych staníc. Následne sa vrátil k objektu firmy, pomocou doneseného hliníkového rebríka vyšiel na prvé poschodie, kde pajsrom vypáčil okno do priestorov kuchynky, vošiel do miestnosti a pomocou rozbrusovačky vyrezal uzamykací mechanizmus plechovej skrinky, odkiaľ vybral 2 kusy príručných pokladničiek, ktoré vypáčil a odcudzil z nich hotovosť 11.252,21 Eur, 15.125,- CZK a 203.444,- HUF. Následne z objektu vyšiel von, privolal obvineného I. V. a spoločne s obvinenými S. G. a L. T. nasadli do vozidla zn. Seat Alhambra a odišli smerom na Veľký Krtíš.

V bode 2) bolo trestné stíhanie vedené na tom skutkovom základe, že dňa 11. februára 2011 o 02:40 hod. vo Veľkých Zlievcach v blízkosti vjazdu do areálu bývalého družstva počas služobného zákroku príslušníkmi Pohotovostného policajného útvaru KR PZ Banská Bystrica, ktorí boli riadne označení nápisom „Polícia“, a ktorí vykonávali zastavenie podozrivého vozidla Seat Alhambra takým spôsobom, že služobným motorovým vozidlom, na ktorom bolo zapnuté výstražné svetlo červenej farby a na krátku chvíľu aj siréna, zablokovali časť cesty, zakročujúci policajti vystúpili spoza tohto motorového vozidla a dával pokyn červeným svetlom na zastavenie, ostatní príslušníci PPÚ KR PZ Banská Bystrica súčasne dávali opakovane slovné výzvy na zastavenie vozidla a opustenie v znení: „polícia, zastavte vozidlo a vystúpte z vozidla von“, keď sa začali približovať k vozidlu obvineného I. V., tak tento nerešpektoval pokyny polície a v snahe uniknúť zadržaniu prudko pridal plyn a vyrazil smerom k príslušníkovi PPÚ KR PZ Banská Bystrica, ktorý sa nachádzal pred prednou časťou služobného motorového vozidla a dával znamenie na zastavenie vozidla, pričom vozidlo nasmeroval na príslušníka PZ SR, ktorý musel z jeho jazdnej dráhy odskočiť a následne boli použité varovné výstrely, pričom sa obvinenému I. V. podarilo z miesta uniknúť a pri použití strelných zbraní došlo k smrteľnému poraneniu M. I., ktorý zostal na mieste zastavovania vozidla a obvinení I. V., L. T. a S. G. za obcou Veľké Zlievce v k. ú. zvanom Rokaľuka, po zapadnutí vozidla v bahne toto vozidlo opustili.

V odôvodnení tohto uznesenia sa súd podrobne venoval otázke, či Policajná inšpekcia je oprávneným subjektom na vykonávanie vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania podľa Trestného poriadku, pričom dospel k diametrálne odlišným právnym záverom než senát NS SR rozhodujúci vo veci 1 To 1/2015. Tieto odlišné právne názory súd vyjadril istou formou repliky k citovaným častiam odôvodnenia Rozsudku NS SR, sp. zn. 1 To 1/2015, zo dňa 29. mája 2015, pričom dôvodil, že tento bol v rozpore s výlučnou aplikačnou praxou súdov Slovenskej republiky vrátane NS SR.

K otázke postavenia Policajnej inšpekcie ďalej súd uviedol, že PZ SR nie je samostatná právnická osoba, ale je to ozbrojený bezpečnostný zbor, ktorý tvorí súbor všetkých jeho príslušníkov prijatých do zboru podľa ustanovení zákona č. 73/1998 Z. z. o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície v znení neskorších predpisov bez ohľadu na ich služobné zaradenie, a teda bez ohľadu na to, či sú zaradení na Prezídium PZ SR, Policajnej inšpekcie alebo miestnom útvere PZ SR. V rámci Policajnej inšpekcie plnia príslušníci PZ SR úlohy inšpekčnej služby a títo príslušníci PZ SR boli zákonom predpísaným spôsobom určení za vyšetrovateľov PZ SR, resp. nadriadeným za poverených príslušníkov PZ SR na vykonávanie činností v skrátenom vyšetrovaní, a teda na legálnom a legitímnom základe plnia zákonné úlohy PZ SR (§ 2 ods. 1 písm. d) Zákona o PZ) vo vzťahu k trestnej činnosti páchanej príslušníkmi PZ SR.

V tejto súvislosti súd argumentoval skutočnosťou, že Trestný poriadok nijako nerieši konkrétne služobné zaradenie (t. j. konkrétny útvar) policajtov ako orgánov činných v trestnom konaní, ale výlučne ich príslušnosť k PZ SR. Pôsobnosť v trestnom konaní majú teda v súlade s Trestným poriadkom a Zákomom o PZ vymedzenú internými predpismi príslušníci PZ SR zaradení napríklad v službe kriminálnej polície (napr. Úrad kriminálnej polície, Národná kriminálna agentúra), službe poriadkovej polície (obvodné oddelenia), službe dopravnej polície (okresné a krajské

dopravné inšpektoráty), služby železničnej polície (oddelenia železničnej polície), služby hraničnej a cudzineckej polície (Národná jednotka boja proti nelegálnej migrácii) a inšpekčnej služby (Policajná inšpekcia).

Ďalej súd vytykal odvolaciemu senátu 1 To, že si mylí a zamieňa pojmy „Policajný zbor“ a „Prezídium Policajného zboru“, resp. stotožňuje tieto pojmy ako obsahovo rovnaké. Zo skutočnosti, že odvolací senát 1 To vo vyžadanej organizačnej štruktúre Prezídia PZ SR nenašiel útvar inšpekčnej služby nemožno podľa názoru súdu v žiadnom prípade dedukovať, že inšpekčná služba nie je súčasťou PZ SR. Z organizačnej štruktúry Prezídia PZ SR vyplýva len to, že Policajná inšpekcia nie je súčasťou Prezídia PZ SR. Avšak Prezídium PZ SR nie je inštitúcia vytvorená zákonom, ale iba interným predpisom (organizačným poriadkom) MV SR, pričom rovnakým interným predpisom je vytvorená aj Policajná inšpekcia. V rámci organizačnej štruktúry MV SR je Prezídium PZ SR na rovnakej úrovni ako Policajná inšpekcia, čo vyplýva aj zo samotného organizačného poriadku MV SR. Za použitia historického výkladu súd ďalej zdôraznil, že inšpekčná služba bola už od svojho vzniku vyčlenená spod riadenia prezidenta PZ SR. Podľa § 4 ods. 3 Zákona o PZ účinného od 19. septembra 1994 bola inšpekčná služba zaradená medzi zvláštne služby PZ SR (spolu so službou ochrany určených osôb a službou finančnej polície), ktoré boli podľa § 6 ods. 1 (a § 6 ods. 2 a contrario) Zákona o PZ účinného od 19. septembra 1994 podriadené ministrom vnútra, bez toho aby boli riadené prezidentom PZ SR.

Súd v tejto súvislosti zhrnul, že inšpekčná služba teda bola mimo pôsobnosti prezidenta PZ SR už od svojho vzniku, a nie od roku 2007 ako to uvádzal odvolací senát 1To. V roku 2007 prišlo zmenou organizačného poriadku MV SR k zlúčeniu dvoch úradov MV SR, a to Úradu kontroly ministra a Úradu inšpekčnej služby PZ SR do Policajnej inšpekcie. Aj predtým však Úrad inšpekčnej služby PZ SR bol útvarom MV SR mimo štruktúry Prezídia PZ SR.

Súd dôvodil, že PZ SR má podvojnú vnútornú organizačnú štruktúru – člení sa horizontálne a vertikálne. Horizontálna vnútorná organizácia PZ SR vychádza z funkčného zamerania jeho zložiek, keď podľa Zákona o PZ sa PZ SR člení na služby PZ SR. Služby PZ SR pôsobia v rámci útvarov PZ SR, ktoré predstavujú vertikálnu organizačnú štruktúru PZ SR. Útvary PZ SR zriaďuje a zrušuje minister vnútra, zároveň určuje náplň ich činností a vnútornú organizáciu. Práve poznatok o podvojný organizačnej štruktúre PZ SR je kľúčový pre pochopenie postavenia Policajnej inšpekcie. Policajná inšpekcia je útvarom PZ SR, ergo minister vnútra má zákonné oprávnenie na jej zriadenie. Jej zriadením sa neneguje existencia, ani sa nezrušuje inšpekčná služba zriadená Zákonom o PZ, ba priam naopak, ide o realizáciu ustanovenia § 4 ods. 2 Zákona o PZ, podľa ktorého služby PZ SR pôsobia v rámci útvarov PZ SR, ktoré zriaďuje a zrušuje minister vnútra. Platí teda, že inšpekčná služba PZ SR ako súčasť jeho horizontálnej organizačnej štruktúry pôsobí v rámci Policajnej inšpekcie, ktorá je ako útvar PZ SR začlenená do MV SR a je zároveň súčasťou vertikálnej štruktúry PZ SR.

Súd k uvedenému neopomenul poznamenať, že Policajná inšpekcia je taktiež riadená „reprezentantom“ či „funkcionárom“ PZ SR, ktorým je generálny riaditeľ Policajnej inšpekcie a taktiež dodal, že nie je jediným útvarom PZ SR priamo organizačne začleneným do organizácie MV SR. Aj samotné Prezídium PZ SR je podľa organizačného poriadku MV SR súčasťou vnútornej organizácie tohto ministerstva s postavením na úrovni sekcie. Obdobné postavenie majú aj Úrad pre ochranu ústavných činiteľov a diplomatických misií či Migračný úrad.

K otázke rozporu nariadenia MV SR č. 57 z 27. augusta 2007 a nariadenia MV SR č. 117 z 27. augusta 2010 súd uviedol, že kľúčové zákonné ustanovenie pre ministra vnútra je § 6 ods. 2 Zákona o PZ, podľa ktorého služby a útvary PZ SR riadi prezident PZ SR, ak minister vnútra neurčí inak. Minister je teda ten, kto môže (interným predpisom) určiť, ktoré služby a útvary PZ SR bude riadiť on, a nie prezident PZ SR. Organizačný poriadok MV SR je teda podľa názoru súdu plne v súlade so Zákonom o PZ, ktorý umožňuje ministrom vnútra zadeľovať jednotlivé služby PZ SR do útvarov, pričom má zároveň právo určovať náplň činnosti týchto útvarov. Ak teda minister vnútra ako vedúci ústredného orgánu štátnej správy využije oprávnenie dané mu zo zákona a v súlade so zákonom zaradí inšpekčnú službu PZ SR do Policajnej inšpekcie začlenenej do štruktúr samotného MV SR, tak nemôže byť takto zriadená Policajná inšpekcia považovaná za nelegitímnu a nezákonnú.

Analogické prirovnanie vzťahu PZ SR k MV SR a vzťahu sudcov k MS SR, ktoré odvolací senát 1To použil v Rozsudku NS SR, sp. zn. 1 To 1/2015, zo dňa 29. mája 2015 je podľa názoru súdu úplne zavádzajúce, pretože sudcovia netvorí zbor v zmysle zákona. Sudca je predstaviteľ

súdnej moci a preto jeho vzťah k výkonnej moci nemôže byť v žiadnom prípade porovnateľný so vzťahom príslušníkov ozbrojených bezpečnostných zborov (represívnych zložiek), ktoré sú súčasťou výkonnej moci, k ústrednému orgánu štátnej moci. Súd v tejto súvislosti taktiež zdôraznil, že v tejto otázke nemožno argumentovať ani analógiou „odčlenenia kolégia z NS SR a jeho začlenenia do vnútornej organizačnej štruktúry MS SR“ tak ako to urobil odvolací senát 1 To. Jednak minister spravodlivosti na rozdiel od ministra vnútra (ktorý môže zriaďovať a zrušovať útvary PZ SR) nemá zákonom zverenú kompetenciu zriaďovať alebo zrušovať kolégiá NS SR a jednak platí, že NS SR je orgánom súdnej moci, ktorá je v zmysle ústavných požiadaviek oddelená od výkonnej moci, ktorú reprezentuje MS SR. Naproti tomu PZ SR je súčasťou výkonnej moci a požiadavka delby štátnej moci nevyúsťuje do požiadavky jeho organizačného oddelenia od MV SR. Naopak, zákon výslovne ustanovuje jeho podriadenie ministromi vnútra a niektoré súčasti PZ SR sú tradične zároveň súčasťami MV SR.

Súd ďalej dôvodil, že z Ústavy SR ani zo Zákona o PZ nemožno vyvodiť požiadavku, aby Policajná inšpekcia bola samostatným orgánom štátnej správy organizačne oddeleným od MV SR. Súčasný stav, keď Policajná inšpekcia je súčasťou MV SR a zároveň súčasťou PZ SR, ktorá však nie je podriadená prezidentovi PZ SR, je riešením vhodným z toho hľadiska, že umožňuje eliminovať vplyvy prezidenta PZ SR na vnútornú kontrolu v rámci PZ SR. Následne súd poukázal na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva v otázke sťažností na políciu vo veci *Jordan vs. Spojené kráľovstvo, McKerr vs. Spojené štáty americké a Edwards vs. Spojené kráľovstvo*, v ktorých Európsky súd pre ľudské práva prezentoval päť základných princípov:

- nezávislosť – nemalo by existovať žiadne inštitucionálne alebo hierarchické prepojenie medzi vyšetrovateľmi a príslušníkom polície, voči ktorým bola vznesená sťažnosť;
- primeranosť – vyšetrovateľ by mal byť schopný získať dôkazové materiály, aby mohol určiť, či správanie policajta, voči ktorému bola podaná sťažnosť, bolo protiprávne a aby mohol identifikovať a potrestať zodpovedných;
- včasnosť – vyšetrovateľ by mal uskutočniť vyšetrovanie včasným a rýchlym spôsobom v snahe zachovať dôveru v právny štát;
- verejný dohľad – procesy a rozhodovanie vo veci sťažností by malo byť otvorené a transparentné v snahe zaistenia adresnej zodpovednosti;
- nutnosť zapojenia obete do procesu vyšetrovania – sťažovateľ by mal byť zapojený v procese riešenia sťažností v snahe ochrániť jeho alebo jej legitímne záujmy.

Podľa názoru súdu platná právna úprava Slovenskej republiky nebola v rozpore s vyššie uvedenými princípmi, pričom však de lege ferenda uviedol, že v prípade vytvorenia samostatného inšpekčného orgánu odlišného od súčasne existujúcich subjektov (po vzore Českej republiky), by išlo o krok rovnakým smerom, ale na vyššej inštitucionálnej úrovni.

K otázke oprávnenosti Policajnej inšpekcie na podávanie žiadostí o udelenie súhlasu na použitie informačno-technických prostriedkov, ktorou sa komplexne zaoberal aj odvolací senát 1To v odôvodnení Rozsudku NS SR, sp. zn. 1 To 1/2015, zo dňa 29. mája 2015, súd zhrnul to, že tvrdenie, že zriadením Policajnej inšpekcie sa tento útvar vyčlenil z organizačnej štruktúry PZ SR, je nepravdivé, čiže Policajná inšpekcia ako útvar a organizačná súčasť PZ SR môže realizovať oprávnenia PZ SR podľa Zákona o ochrane pred odpočúvaním. V tejto súvislosti súd ďalej argumentoval, že všetky orgány štátu oprávnené používať informačno-technické prostriedky podľa Zákona o ochrane pred odpočúvaním – s výnimkou Slovenskej informačnej služby – sú v radiacej pôsobnosti nejakého ministra, ktorý je politickým funkcionárom. Politickú neutralitu používania informačno-technických prostriedkov totiž zákonodarca nezabezpečuje tým, že by možnosť ich použitia zveroval výlučne orgánom, ktoré nie sú v radiacej pôsobnosti ministrov ako politických funkcionárov, ale tým, že ich použitie podmieňuje predchádzajúcim súhlasom zákonného sudcu.

Podľa právneho záveru súdu sú príslušníci Policajnej inšpekcie zároveň príslušníkmi PZ SR, a teda ako policajti v zmysle § 10 ods. 8 písm. a), prípadne písm. c) Trestného poriadku za splnenia zákonných predpokladov môžu postupovať aj podľa ustanovení Trestného poriadku. Nezávislosť príslušníkov PZ SR (vrátane tých, ktorí sú organizačne začlenení do Policajnej inšpekcie) pri vykonávaní vyšetrovania a skráteného vyšetrovania trestných činov je garantovaná v § 7 ods. 1 Zákona o PZ, podľa ktorého príslušník PZ SR vo veciach, v ktorých vykonáva vyšetrovanie alebo skrátené vyšetrovanie, vykonáva všetky úkony samostatne.⁴

⁴ Unesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 5 Tdo 42/2015, zo dňa 02. júla 2015

5. STANOVISKO TRESTNOPRÁVNEHO KOLÉGIA NAJVVŠIEHO SÚDU SLOVENSKEJ REPUBLIKY Tpj 62/2015 ZO DŇA 29. SEPTEMBRA 2015

Trestnoprávne kolégium NS SR na svojom zasadnutí konanom dňa 29. septembra 2015 prijalo Stanovisko Tpj 62/2015, ktorého cieľom bolo zjednotiť rozhodovaciu činnosť NS SR v otázke uplatňovania právneho dovolacieho dôvodu podľa § 371 ods. 1 písm. g) Trestného poriadku (či rozhodnutie súdu je založené na dôkazoch, ktoré neboli vykonané zákonným spôsobom zo strany súdu). V predmetnom stanovisku sa Trestnoprávne kolégium NS SR vyjadrilo okrem iného aj k tomu, či Policajná inšpekcia je subjektom oprávneným viesť vyšetrovanie a skrátene vyšetrovanie v zmysle dotknutých ustanovení Trestného poriadku a v prípade ak vyšetrovanie alebo skrátene vyšetrovanie viedla, či to neznamená porušenie čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Návrh Trestnoprávnemu kolégiu NS SR na prijatie stanoviska zjednocujúceho výklad podala predsedníčka NS SR JUDr. Daniela Švecová, pretože zistila diametrálne odlišný výklad predmetnej otázky v rozhodovacej činnosti senátov NS SR.

Trestnoprávne kolégium NS SR mimo iného v dotknutom stanovisku vyjadrilo nasledujúce právne názory:

- skutočnosťou, že minister vnútra internými rezortnými aktami v podobe nariadení MV SR zaradil Policajnú inšpekciu do organizačnej štruktúry MV SR sa prejavuje podriadenosť PZ SR ministrovi vnútra (v zmysle § 6 ods. 1 Zákona o PZ) a minister vnútra tak bol oprávnený urobiť, pretože v zmysle účinnej právnej úpravy môže určiť, že služby alebo útvary PZ SR budú riadené inak ako prostredníctvom prezidenta PZ SR (v zmysle § 6 ods. 2 Zákona o PZ) a to nič nemení na skutočnosti, že Policajná inšpekcia je súčasťou PZ SR ako jeho služba a útvar, ktorý slúži na plnenie úloh vymedzených Zákomom o PZ (na odhaľovanie a zisťovanie páchatelov trestných činov a zároveň vykonávanie vyšetrovania a skráteneho vyšetrovania o trestných činoch) prostredníctvom príslušníkov PZ SR;
- vyšetrovateľ PZ SR služobne zaradený do Policajnej inšpekcie je policajtom v zmysle § 10 ods. 8 písm. a) Trestného poriadku a poverený príslušník PZ SR služobne zaradený do Policajnej inšpekcie je policajtom v zmysle § 10 ods. 8 písm. c) Trestného poriadku;
- ak je podávaná žiadosť o nasadenie informačno-technických prostriedkov Policajnou inšpekciou v zmysle ustanovení Zákona o ochrane súkromia pred odpočúvaním, tak je podávaná prostredníctvom PZ SR a v prípade jej schválenia súdom je výkon tiež realizovaný PZ SR;
- riadenie PZ SR v zmysle § 6 Zákona o PZ ani riadiace vzťahy v rámci MV SR sa netýkajú trestno-procesných vzťahov v zmysle Trestného poriadku, ktoré sú medzi dozorovým prokurátorom a policajtom;
- samotná skutočnosť, že príslušník PZ SR pôsobiaci na Policajnej inšpekcii objasňoval trestnú činnosť iného príslušníka PZ SR nie je dôvodom na zrušenie rozsudku v rámci odvolacieho alebo dovolacieho konania alebo dôvodom na odmietnutie obžaloby a vrátenie veci do prípravného konania;
- efektívnosť objasňovania trestnej činnosti v rámci prípravného konania nie je predmetom prieskumu všeobecných súdov, to ale nevylučuje možnosť obrátiť sa na ÚS SR alebo Európsky súd pre ľudské práva v prípade porušenia základných práv a slobôd počas prípravného konania.

Trestnoprávne kolégium NS SR v predmetnom stanovisku uviedlo, že Policajná inšpekcia je súčasťou PZ SR a minister vnútra ju nemôže vyčleniť interným normatívnym právnym aktom zo štruktúr PZ SR, ktorý navyše nemá povahu všeobecne záväzného právneho predpisu. V zmysle Zákona o PZ je kompetenciou ministra vnútra zriaďovanie a zrušovanie útvarov PZ SR, určovanie predmetu ich činnosti a ich vnútornej organizačnej štruktúry, pričom v zmysle ustanovenia § 6 ods. 2 Zákona o PZ minister vnútra môže určiť, že služby a útvary PZ SR budú riadené iným spôsobom ako prostredníctvom prezidenta PZ SR. A za dôležité treba považovať najmä to, že v zmysle Zákona o PZ je celý PZ SR podriadený ministrovi vnútra (bez ohľadu na to, či je služba riadená prezidentom PZ SR alebo iným spôsobom). Postavenie sekcie MV SR rovnako ako Policajná inšpekcia má aj Prezídium PZ SR a Úrad na ochranu ústavných činiteľov a diplomatických misií, prostredníctvom ktorého funguje služba ochrany objektov a služba ochrany určených osôb v rámci PZ SR.

PZ SR je ozbrojený bezpečnostný zbor, ktorého dôležitou súčasťou sú jeho príslušníci – jeho personálny substrát, a teda nie je klasickou právnickou osobou v zmysle slovenského právneho poriadku. PZ SR je tvorený príslušníkmi, ktorí sú v služobnom pomere voči štátu, pričom ich služobným úradom je MV SR. V rámci Policajnej inšpekcie však dochádza k faktickému riadeniu príslušníkov PZ SR príslušníkom PZ SR, pretože ním je generálny riaditeľ Policajnej inšpekcie, a teda až sekundárne dochádza k podriadenosti Policajnej inšpekcie ministrovi vnútra rovnako ako je to pri iných útvaroch a službách PZ SR riadených prostredníctvom policajného prezidenta. V predmetnom stanovisku sa tiež konštatuje, že ak by rezortné právne akty MV SR upravujúce vecnú a miestnu príslušnosť útvarov PZ SR odporovali Zákonom o PZ, tak prednosť má Zákon o PZ ako všeobecne záväzný právny predpis vyššej právnej sily, ktorý inšpekčnú službu jednoznačne považuje za súčasť PZ SR. Za dôvodný sa nedá považovať ani argument vyskytujúci sa v rozhodnutiach NS SR spochybňujúcich zákonnosť Policajnej inšpekcie týkajúci sa používania neurčitých a nejasných tlačív a pečiatok zo strany Policajnej inšpekcie.

Predmetné stanovisko vo svojom odôvodnení tiež uvádza, že pôsobnosť policajta vymedzeného v § 10 Trestného poriadku je personifikovaná, a teda neviaže sa na PZ SR ako celok, ale na konkrétnu osobu. Policajt v zmysle ustanovenia § 10 Trestného poriadku pri výkone procesných úkonov podľa Trestného poriadku nie je riadený príslušným riaditeľom útvaru PZ SR, na ktorom pôsobí, a ani ministrom vnútra, ale prokurátorom, ktorý vykonáva dozor v predmetnej trestnej veci. V predmetnom stanovisku je kladený dôraz na to, že sa nemôže stotožňovať pojem riadenie polície s pojmom riadenie vyšetrovania, pretože riadiť vyšetrovanie je oprávnený jedine dozorový prokurátor ako reprezentant samostatnej moci oddelenej od výkonnej moci. Predmetná skutočnosť týkajúca sa riadenia polície je v stanovisku demonštrovaná na príklade súdnictva. MS SR je ústredným orgánom štátnej správy pre súdy, pričom predsedovia súdov ako reprezentanti správy a riadenia súdnictva sú závislí na MS SR (napr. v otázke ich vymenovania do funkcie alebo možnosti ich odvolania z funkcie). Napriek tejto skutočnosti nikto nespochybňuje nezávislosť súdnictva v podmienkach Slovenskej republiky, pretože sa dôsledne oddeľuje správa a riadenie súdnictva od správy a riadenia súdneho rozhodovania. Predmetná skutočnosť je odôvodňovaná aj ustanovením § 7 ods. 1 Zákona o PZ, v zmysle ktorého policajt v rámci vyšetrovania vykonáva procesné úkony samostatne a zároveň je povinný vykonať ich v súlade so zákonom a včas.

Trestnoprávne kolégium NS SR v odôvodnení stanoviska uvádza, že súčasné postavenie Policajnej inšpekcie je v súlade s právnymi predpismi účinnými v Slovenskej republike a jej súčasné postavenie neznamená porušenie práv garantovaných v čl. 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Súčasne však Trestnoprávne kolégium NS SR uvádza, že v zmysle judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (napr. Kummer proti Českej republike alebo Eremiášová a Pechová proti Českej republike) je vyšetrovanie policajtov inými policajtami považované za neúčinné a neefektívne, pričom ale v predmetných rozhodnutiach boli konštatované aj iné nedostatky zakladajúce porušenie ustanovení Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Ak sú v zmysle uvedených rozhodnutí trestné činy policajtov vyšetrované orgánom, ktorý je v služobnej podriadenosti rovnakého ministra ako samotní policajti, ktorých trestné činy sú vyšetrované, treba to považovať za nelegitímny postup.

Ako možné riešenie vyššie uvedenej situácie Trestnoprávne kolégium NS SR navrhlo dve možnosti úpravy právneho poriadku Slovenskej republiky. Prvou z nich je vytvorenie osobitného bezpečnostného zboru po vzore Českej republiky (v rámci ktorej vznikla Generálna inšpekcia bezpečnostných zborov, ktorá nie je podriadená žiadnemu vládnemu ministrovi, a ktorej vedúceho predstaviteľa menuje predseda vlády). Ani v tomto prípade sa nedá úplne vylúčiť politická závislosť, pretože predmetný zbor je stále súčasťou exekutívnej moci. Druhý spôsob riešenia predmetnej situácie, ktorý je uvedený v stanovisku, je možnosť, žeby vyšetrovanie a skrátené vyšetrovanie trestnej činnosti príslušníkov PZ SR vykonávali priamo prokurátori (zároveň by mohli objašňovať aj trestnú činnosť páchanú príslušníkmi Zboru väzenskej a justičnej stráže a Ozbrojených síl Slovenskej republiky), pričom operatívna činnosť by bola naďalej vykonávaná príslušníkmi Policajnej inšpekcie.

Záverom stanoviska Trestnoprávne kolégium NS SR vyjadruje názor, že môže byť pro futuro vyslovený nesúlad medzi určitými ustanoveniami Trestného poriadku a medzinárodnoprávnymi dokumentmi upravujúcimi základné práva a slobody v otázke vyšetrovania trestných činov páchaných policajtmi inými policajtmi, avšak nejedná sa o porušenie čl. 6 Dohovoru o ochrane

ľudských práv a základných slobôd, ktorý bol rozoberaný v rámci odôvodnenia stanoviska. V prípade, žeby aj vyslovenie nesúlady právnych predpisov nastalo, tak existuje možnosť ako zabezpečiť kontinuitu právnych účinkov prebiehajúcich trestných konaní a právoplatných rozhodnutí, tak ako sa stalo v prípade zrušenia Špeciálneho súdu zo strany ÚS SR jeho nálezom PL. ÚS 17/08 z 20. mája 2009.⁵

6. UZNESENIE ÚSTAVNÉHO SÚDU SLOVENSKEJ REPUBLIKY PL. ÚS 13/2018 ZO DŇA 12. SEPTEMBRA 2018

Plénum ÚS SR na svojom zasadnutí konanom dňa 12. septembra 2018 odmietlo návrh na začatie konania o súlade právnych predpisov (viacerých ustanovení Trestného poriadku, Zákona o PZ a interných normatívnych aktov MV SR s ustanoveniami Ústavy SR, Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a Charty základných práv Európskej únie), ktorý bol podaný zo strany senátu NS SR pod vedením JUDr. Martina Piovarsyho.

Dotknutý senát NS SR rozhoduje v rámci odvolacieho konania o odvolaniach voči rozsudku Špecializovaného trestného súdu, ktorým osoby, ktoré podali odvolanie, bol uznané za vinné zo spáchania zločinu prijímania úplatku podľa § 329 ods. 1, ods. 2 Trestného zákona v jednočinnom súbehu s prečinom zneužívania právomocí verejného činiteľa podľa § 326 ods. 1 písm. c) Trestného zákona. Vyšetrowanie v rámci tohto trestného konania viedla Policajná inšpekcia, pričom dotknutý senát NS SR predmetné odvolacie konanie prerušil za účelom podania návrhu na konanie o súlade právnych predpisov na ÚS SR. Senát NS SR vo svojom návrhu uviedol, že minister vnútra nezákonne internými normatívnymi aktami zriadil Policajnú inšpekciu na MV SR a tiež si ju nezákonne podriadil priamo pod seba. Svoj návrh senát NS SR odôvodnil aj judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva, v rámci ktorej sa kladie dôraz na to, aby policajná inšpekcia bola nezávislá nielen hierarchicky a inštitucionálne, ale aby to tak bolo aj prakticky a zároveň aby bola zaručená dôvera verejnosti v monopol štátu v prípade zásahov do základných práv a slobôd. V rámci predmetného návrhu senát NS SR okrem iného ďalej argumentoval tým, že:

- interným normatívnym aktom MV SR došlo k zmene ustanovení zákona pri zriadení Policajnej inšpekcie;
- Policajná inšpekcia ako orgán nebol zriadený zákonom, čiže procesné úkony vykonané Policajnou inšpekciou sú v trestnom konaní nepoužiteľné;
- Stanovisko Trestnoprávneho kolégia NS SR Tpj 62/2015 bolo prijaté s rozdielom len jedného hlasu;
- základ Stanoviska Trestnoprávneho kolégia NS SR Tpj 62/2015 tvorí Uznesenie NS SR, sp. zn. 5 Tdo 42/2015, zo dňa 02. júla 2015, v rámci ktorého sa jeden senát NS SR nezákonne vyjadroval k zákonosti a záverom rozhodnutia iného senátu NS SR;
- Stanovisko Trestnoprávneho kolégia NS SR Tpj 62/2015 nezohľadňuje najnovšiu judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva.

ÚS SR v rámci svojho rozhodnutia skonštatoval, že návrh podaný senátom NS SR je vzhľadom na jeho petit zmätočný, pretože sa v rámci neho senát NS SR súčasne domáhal začatia konania o výklad napadnutých ustanovení Zákona o PZ a Trestného poriadku, a súčasne žiadal o posúdenie súladu napadnutých ustanovení so znením právnych predpisov vyššej právnej sily. Takýto zmätočný petit je v súlade s ustálenou judikatúrou ÚS SR dostatočným dôvodom na odmietnutie návrhu.

V rámci predmetného rozhodnutia ÚS SR ďalej uviedol, že nie je v jeho právomoci posudzovať súlad interných normatívnych aktov MV SR (v rámci ktorých malo dôjsť k nezákonnému vyčleneniu Policajnej inšpekcie mimo štruktúr PZ SR) s všeobecne záväznými právnymi predpismi vyššej právnej sily, pretože interné normatívne akty MV SR nie sú všeobecne záväzné. V rámci posúdenia súladu ustanovení Zákona o PZ a Trestného poriadku so znením právnych predpisov vyššej právnej sily ÚS SR uviedol, že v rámci návrhu nie je možné nájsť kvalifikované odôvodnenie, ktoré musí byť neoddeliteľnou súčasťou takéhoto návrhu. Za takéto odôvodnenie sa nedá považovať existencia názorovo prekonanej judikatúry, pomer hlasov pri prijímaní zjednocujúceho

---

⁵ Stanovisko Trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky Tpj 62/2015 zo dňa 29. septembra 2015

stanoviska ani kvalita zohľadnenia alebo nezohľadnenia judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva v zjednocujúcom stanovisku. K uvedeným rozhodnutiam Európskeho súdu pre ľudské práva zo strany navrhovateľa ÚS SR uviedol, že tie sa týkajú porušenia čl. 3 a čl. 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, s ktorými prerokovaná vec na NS SR nemá žiadny súvis. ÚS SR tiež skonštatoval, že predmetný návrh je účelová snaha senátu NS SR o zvrátenie prijatého zjednocujúceho stanoviska prostredníctvom ÚS SR. ÚS SR teda skonštatoval, že predmetný návrh neobsahuje náležitosti na začatie konania o súlade právnych predpisov.

ÚS SR ďalej skonštatoval, že navrhovateľ nepodal ani riadny návrh na začatie konania o výklade Ústavy SR, pretože navrhovateľ sa v návrhu domáha určenia, ktorá interpretácia zákonných ustanovení resp. ktorý právny názor je správny v rámci viacerých rozhodnutí NS SR v otázke zákonnosti Policajnej inšpekcie. V zmysle právnych predpisov účinných v Slovenskej republike nie je v kompetencii ÚS SR zjednocovať právne názory senátov NS SR, pričom ÚS SR sa k daným právnym názorom môže vyjadriť až v rámci konania na podklade individuálnej sťažnosti pri ochrane základných práv a slobôd, a preto ÚS SR teda tiež skonštatoval, že predmetný návrh neobsahuje ani náležitosti na začatie konania v otázke výkladu Ústavy SR.

Záverom ÚS SR uviedol, že považuje za vhodné, aby v rámci otázky zákonnosti Policajnej inšpekcie zaujal stanovisko, ale môže tak urobiť jedine na základe riadne podaného a odôvodneného návrhu, pričom senát NS SR už tretíkrát podal návrh, ktorý obsahuje závažné nedostatky, ktorých výskyt ÚS SR už dvakrát vytkol vo svojich predchádzajúcich rozhodnutiach.⁶

7. ZÁKON č. 6/2019 Z. z., KTORÝM SA MENÍ A DOPLŇA ZÁKON O PZ A KTORÝM SA MENIA A DOPLŇAJÚ NEKTORE ZÁKONY

Predmetný zákon bol schválený Národnou radou Slovenskej republiky dňa 13. decembra 2018 po tom, čo poslanci prelomili veto zo strany prezidenta Slovenskej republiky, ktorý sa rozhodol zákon nepodpísať a vrátil ho do parlamentu. Zákon bol v Zbierke zákonov vyhlásený dňa 09. januára 2019 a účinnosť nadobudol čiastočne dňa 01. februára 2019 a čiastočne ju nadobudne až 01. januára 2020. Cieľom vypracovania návrhu predmetného zákona bola najmä snaha o posilnenie inštitucionálnej nezávislosti kontroly činnosti ozbrojených zborov v súlade so schváleným Programovým vyhlásením vlády Slovenskej republiky.

V rámci predmetného zákona došlo k zriadeniu Úradu inšpekčnej služby ako špecializovaného útvaru PZ SR na odhaľovanie, vyšetrovanie a skrátené vyšetrovanie trestnej činnosti páchanej príslušníkmi ozbrojených bezpečnostných zborov (PZ SR a Zboru väzenskej a justičnej stráže) a colníkov (colníci sú v rámci platného právneho poriadku definovaní len ako ozbrojený zbor) s celoštátnou pôsobnosťou. V rámci jeho činnosti sa bude rozhodovať aj o tom, či zistené skutočnosti odôvodňujú začatie trestného stíhania alebo či ide o porušenie iných právnych predpisov mimo trestného práva.

Úrad inšpekčnej služby bude riadiť riaditeľ, ktorý sa za výkon svojej činnosti bude zodpovedať vláde Slovenskej republiky, a teda jeho riadenie bude vyčlenené z pôsobnosti prezidenta PZ SR. Ostatné služby PZ SR bude naďalej riadiť prezident PZ SR, ak minister vnútra neurčí inak. Oproti minulosti však došlo v zmene v tom, že minister vnútra nemôže vyčleniť z riadiacej pôsobnosti prezidenta PZ SR tie služby, ktoré sa budú podieľať na objasňovaní, vyšetrovaní a skrátenom vyšetrovaní trestných činov. Vnútrošnú organizáciu Úradu inšpekčnej služby bude určovať minister vnútra na návrh riaditeľa Úradu inšpekčnej služby. Vykonávanie dozoru nad činnosťou Úradu inšpekčnej služby pri objasňovaní trestnej činnosti príslušníkov ozbrojených bezpečnostných zborov a colníkov bola určená krajským prokuratúram.

V rámci predmetného zákona sa tiež zdôraznila procesná samostatnosť vyšetrovateľa PZ SR a povereného príslušníka PZ SR pri vedení vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania a jeho viazanosť pri výkone tejto činnosti všeobecne záväznými právnymi predpismi a pokynmi alebo príkazmi dozorového prokurátora alebo súdu. Predmetným zákonom došlo tiež k novelizácii § 10 ods. 8 Trestného poriadku, kde sa ako policajt doplnil vyšetrovateľ PZ SR zaradený na Úrade inšpekčnej služby, pričom v rámci Úradu inšpekčnej služby nebudú pôsobiť poverení príslušníci PZ SR a skrátené vyšetrovanie budú vykonávať len vyšetrovatelia PZ SR zaradení na Úrade inšpekčnej služby. Poverení príslušníci Zboru väzenskej a justičnej stráže na základe predmetného zákona už

⁶ Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky PL. ÚS 13/2018 zo dňa 12. septembra 2018

nebudú oprávnení objasňovať trestnú činnosť páchanú príslušníkmi Zboru väzenskej a justičnej stráže a v rámci objektov Zboru väzenskej a justičnej stráže aj jeho zamestnancov.

Predmetným zákonom došlo aj k zmene ustanovení Trestného poriadku, ktoré upravujú riešenie kompetenčného konfliktu a možnosť odňatia a prikázania veci medzi bežným vyšetrovateľom PZ SR a vyšetrovateľom PZ SR zaradeným na Úrade inšpekčnej služby. O vyriešení kompetenčného konfliktu a prikázaní a odňatí veci bude môcť rozhodnúť dozorový prokurátor. V rámci kompetencie prokurátora pri výkone dozoru v trestnom konaní podľa § 230 Trestného poriadku bola okrem iného predmetným zákonom doplnená aj možnosť, aby prokurátor rozhodol o tom, že vyšetrovanie a skrátene vyšetrovanie príslušníka ozbrojeného bezpečnostného zboru alebo colníka vykoná bežný vyšetrovateľ PZ SR, po tom, čo si prokurátor k predmetnej otázke vyžiada stanovisko riaditeľa Úradu inšpekčnej služby.⁷

8. ZÁVER

Záverom považujeme za vhodné zosumarizovať, že podľa nášho názoru treba argumentáciu senátov NS SR, ktoré vo svojich rozhodnutiach spochybnili zákonnosť Policajnej inšpekcie ako oprávneného subjektu na vykonávanie vyšetrovania alebo skrátene vyšetrovania trestnej činnosti príslušníkov PZ SR, považovať za účelovú, nemajúcu základ v platnej právnej úprave a v niektorých smeroch až svojvoľnú. Predmetné rozhodnutia NS SR vyvolali právnu neistotu v tom smere, že prebiehalo množstvo trestných konaní, v ktorých vyšetrovanie alebo skrátene vyšetrovanie vykonávali príslušníci PZ SR zaradení na Policajnej inšpekcii, a navyše množstvo takýchto trestných konaní už bolo právoplatne ukončených, pričom sa neočakávane objavili rozhodnutia NS SR spochybňujúce legalitu tohto procesu, podporené nepresvedčivou, nehodnovornou a účelovou argumentáciou, ktoré boli navyše v rozpore s konštantou judikatúrou NS SR v tejto otázke. Argumentácia použitá v Uznesení NS SR, sp. zn. 5 Tdo 42/2015, zo dňa 02. júla 2015 a Stanovisku Trestnoprávneho kolégia NS SR Tpj 62/2015 zo dňa 29. septembra 2015 je podľa nášho názoru presvedčivejšia. Za potrebné treba považovať aj to, že kým predmetné uznesenie a stanovisko NS SR nespochybňovali legalitu Policajnej inšpekcie, tak v otázke jej legitimacy poukázali na možné nedostatky právnej úpravy.

Prijatie zákona č. 6/2019 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa Zákon o PZ a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony treba považovať za významný posun vpred v otázke legitimacy Policajnej inšpekcie a aj v otázke praktickej nezávislosti Policajnej inšpekcie. Samozrejme, každý zákon sa najlepšie preverí až jeho samotným využívaním v rámci aplikačnej praxe, a preto bude potrebné zrealizované zmeny dôsledne odsledovať v aplikačnej praxi a následne bude ďalšou úlohou zákonodarcu v prípade potreby dotknutú právnu úpravu ešte vylepšiť.

Použitá zdroje:

Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 1 To 1/2015, zo dňa 29. mája 2015
Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 2 TdoV 16/2014, zo dňa 22. júla 2015
Unesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 5 Tdo 42/2015, zo dňa 02. júla 2015
Stanovisko Trestnoprávneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky Tpj 62/2015 zo dňa 29. septembra 2015
Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky PL. ÚS 13/2018 zo dňa 12. septembra 2018
Zákon č. 6/2019 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

---

⁷ Zákon č. 6/2019 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony

Kontaktné údaje:

Mgr. Dušan Lanák

dusan.lanak@minv.sk

Odbor kriminálnej polície Okresného riaditeľstva Policajného zboru v Trnave

Andreja Žarnova 29

917 02 Trnava

Slovenská republika

JUDr. Stanislav Mihálik

stanislav.mihalik@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky

Šafárikovo nám. č. 6

810 00 Bratislava

Slovenská republika

Mgr. Filip Vincent

filip.vincent@uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky

Šafárikovo nám. č. 6

810 00 Bratislava

Slovenská republika

MOŽNOSTI VYUŽITIA SPRAVODAJSKÝCH INFORMÁCIÍ V TRESTNOM KONANÍ

Adrián Vaško

Akadémia policajného zboru v Bratislave

Abstract: The contribution brings up-to-date views on the possibilities of using intelligence and operational intelligence in criminal proceedings, especially in terms of addressing security challenges. At the same time, the contribution de lege ferenda related to the subject area is presented in the paper.

Abstrakt: Príspevok prináša aktuálne pohľady na možnosti využitia spravodajských a operatívno-pátracích informácií v trestnom konaní najmä z pohľadu riešenia bezpečnostných výziev. Súčasne sú v príspevku prezentované úvahy de lege ferenda vzťahujúce sa k predmetnej oblasti.

Key words: intelligence, criminal proceedings, evidence,

Kľúčové slová: spravodajská informácia, trestné konanie, dôkaz, dokazovanie

1 ÚVOD

Problematika využívania spravodajských (resp. aj operatívno-pátracích) informácií v trestnom konaní je v súčasnosti pomerne málo skúmaná a rozpracovaná oblasť. Zastávame názor, že je tomu tak aj preto, že spravodajská činnosť a operatívno-pátracia činnosť sú pre širokú verejnosť, a do určitej miery aj pre väčšinu odbornej právnickej verejnosti, spájané s utajovaním a určitou aurou „záhadnosti“. Svoju rolu, a nie nezanedbateľnú, tu zohráva aj pôsobenie spravodajských zložiek v časoch socialistického Československa.

Riešenie aktuálnych bezpečnostných výziev spájaných s prejavmi medzinárodného terorizmu, extrémizmu a organizovanej kriminality si vyžaduje akceptáciu nových, aj netradičných, prístupov zo strany právopresadzujúcich orgánov. V príspevku prinášame náš názor na rozsah možného využitia spravodajských (resp. operatívno-pátracích) informácií v trestnom konaní.

2 ZÁKLADNÁ CHARAKTERISTIKA TRESTNÉHO KONANIA A DOKAZOVANIA

Rešpektujúc zameranie nášho príspevku sa domnievame, že je v vhodné sa stručne venovať aj samotnému pojmu trestné konanie, miestu a významu dokazovania v jeho štruktúre a nie v poslednom rade aj dokazovaniu ako takému.

Pod pojmom trestné konanie rozumieme zákonom upravený postup orgánov činných v trestnom konaní súdov, prípadne aj iných osôb zúčastnených na trestnom konaní, úlohou ktorého je bez dôvodných pochybností zistiť:

- či bol spáchaný trestný čin, ak áno, zistiť jeho páchatela a uložiť mu podľa zákona spravodlivý trest alebo ochranné opatrenie,
- rozhodnutie vykonať alebo jeho výkon zabezpečiť,
- prípadne rozhodnúť o nároku poškodeného na náhradu škody, za súčasného rešpektovania základných práv a slobôd fyzických a právnických osôb,
- a zároveň pôsobiť na upevňovanie zákonnosti, na predchádzanie a zamedzovanie trestnej činnosti a na výchovu občanov.

V podmienkach Slovenskej republiky je trestné právo procesné upravené vo všeobecne záväznom právnom predpise – zákone, ktorým je zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok zo dňa 24.5.2005 v znení neskorších predpisov. Predmetný zákon nadobudol účinnosť dňa 1.1.2006.¹

¹ IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J.: Trestné právo procesné 1, Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2017, s. 22,

Hlavným účelom trestného konania je upraviť postup orgánov činných v trestnom konaní (*prokurátor, policajť*) a súdov tak, aby trestné činy boli náležite zistené a ich páchatelia podľa zákona spravodlivo potrestaní (§1 *Trestného poriadku*). V trestnom konaní sa vždy meritórne rozhoduje o udalosti, ktorá sa stala v bližšej či vzdialenejšej minulosti. Orgány činné v trestnom konaní, ktorým prislúcha úloha zistiť, či sa vôbec stal skutok, ktorý je predmetom trestného konania, či je trestným činom a kto je jeho páchatelom, však samé priamo nepozorovali spáchanie skutku. V prípade, ak by sa tak výnimočne stalo, boli by z dôvodu pochybností o ich nezaujatosti k veci vylúčení z vykonávania úkonov trestného konania (§ 31 ods. 1 *Trestného poriadku*). Orgány činné v trestnom konaní a súdy môžu skutok, ktorý je predmetom trestného konania spoznávať nepriamo tak, že s pomocou iných, sprostredkujúcich skutočností (*dôkazov*) si ho zrekonštruujú. Tento osobitný proces, ktorý je presne a prísne upravený Trestným poriadkom sa nazýva dokazovanie.²

Dosiahnutiu samotného účelu trestného konania je nemožné bez dokazovania, ktoré má v tomto procese nezastupiteľné a rozhodujúce miesto a význam. Je základným prvkom, od ktorého sa odvíjajú jednotlivé procesné štádiá trestného konania a od výsledkov dokazovania závisí, aké rozhodnutie a na akej úrovni bude vydané.

Spoľahlivé zistenie skutkového stavu je predpokladom správneho, spravodlivého a presvedčivého rozhodnutia v každej trestnej veci. Zistenie skutkového stavu veci je úlohou dokazovania, ktoré je preto ústredným problémom celého trestného konania.³

Cieľom dokazovania je poznanie všetkých podstatných skutočností dôležitých pre ďalší postup v konaní alebo pre vydanie meritórneho rozhodnutia. Tvorí podstatnú a nezastupiteľnú časť trestného konania a vykonáva sa vo všetkých štádiách trestného konania. Nezastupiteľnosť dokazovania spočíva v tom, že ide o jediný spôsob, ktorým si orgán činný v trestnom konaní a súd musí obstarat' podklad pre ďalšie konanie a svoje rozhodnutie. So skutkom sa môže oboznámiť len nepriamo tým, že si jeho priebeh zrekonštruuje pomocou vykonaných dôkazov.⁴

Aktuálna právna úprava dokazovania je zakotvená v šiestej hlave Trestného poriadku (§§ 119-161). Dokazovanie môžeme charakterizovať nasledovne: je to zákonom upravený postup orgánov činných v trestnom konaní a súdu, prípadne iných osôb smerujúci k vyhľadaniu, zabezpečeniu, vykonaniu a zhodnoteniu poznatkov dôležitých pre poznanie skutkových okolností významných pre rozhodnutie o vine a treste, ako aj pre postup v konaní.⁵

Predmetom dokazovania sú všetky skutočnosti dôležité v trestnom konaní pre rozhodnutie v konkrétnej veci. V každom trestnom prípade má predmet dokazovania individuálny charakter.

Hranice dokazovania sú určené vždy konkrétnym prípadom. Zákon exemplifikatívne ustanovuje okruh okolností, ktoré treba dokazovať v ustanovení § 119 ods. 1 nasledovne:

„V trestnom konaní treba dokazovať najmä

a) či sa stal skutok a či má znaky trestného činu,

b) kto tento skutok spáchal a z akých pohnútok,

c) závažnosť činu vrátane príčin a podmienok jeho spáchania,

d) osobné pomery páchatela v rozsahu potrebnom na určenie druhu a výmery trestu a uloženie ochranného opatrenia a iné rozhodnutia,

e) následok a výšku škody spôsobenú trestným činom,

f) príjmy z trestnej činnosti a prostriedky na jej spáchanie, ich umiestnenie, povahu, stav a cenu.“

Trestný poriadok v ustanovení § 119 ods. 2 poskytuje zákonnú úpravu pojmu dôkaz a to nasledovne: „Za dôkaz môže slúžiť všetko, čo môže prispieť na náležité objasnenie veci a čo sa získalo z dôkazných prostriedkov podľa tohto zákona alebo podľa osobitného zákona.“

Uvedená definícia dôkazu vychádza zo zásady, že len to, čo bolo získané v súlade so zákonom môže byť použité na preukázanie viny a uloženie trestu. Procesný úkon pomocou, ktorého orgán činný v trestnom konaní a súd získava dôležité poznatky na objasnenie veci sa označuje

² IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J.: Trestné právo procesné 1, Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2017, s. 403,

³ MATHERN, V.: Dokazovanie v československom trestnom práve. Bratislava: Obzor, 1984, s. 5.

⁴ IVOR, J. a kol.: Trestné právo procesné. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 419

⁵ IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J.: Trestné právo procesné 1, Bratislava: Wolters Kluwer s.r.o., 2017, s. 404.

pojmom dôkazný prostriedok. Dôkazným prostriedkom sa v zmysle § 119 ods. 2 Trestného poriadku rozumie: „Dôkaznými prostriedkami sú najmä výsluch obvineného, svedkov, znalcov, posudky a odborné vyjadrenia, preverka výpovede na mieste, rekognícia, rekonštrukcia, vyšetrovací pokus, obhliadka, veci a listiny dôležité pre trestné konanie, oznámenie, informácie získané použitím informačno-technických prostriedkov alebo prostriedkov operatívno-pátracej činnosti“.

3 SPRAVODAJSKÁ INFORMÁCIA – VÝSLEDOK SPRAVODAJSKEJ ČINNOSTI

Právny poriadok v Slovenskej republike neupravuje definíciu pojmu spravodajská činnosť, na rozdiel od pojmu operatívno-pátracia činnosť, ktorej definícia je naopak upravená vo viacerých právnych predpisoch (zákony o Policajnom zbore, Zbore väzenskej a justičnej stráža a o Finančnej správe), nie však v samotnom Trestnom poriadku. Spravodajské služby nie sú na rozdiel od Policajného zboru (resp. jeho vybraných príslušníkov) orgánom činným v trestnom konaní a ich informácie nie sú primárne určené pre tieto orgány resp. pre súd. Tento fakt má významný vplyv na charakter ich činnosti, ktorá nie je natoľko formálne viazaná a umožňuje tak relatívnu voľnosť pri jej realizácii (limitovanú zákonom). Takáto „voľnosť“ je však kompenzovaná tým, že spravodajské služby nemajú spravidla žiadne výkonné právomoci. Ich činnosť je regulovaná zákonom, ktorý im umožňuje pri svojej činnosti využívať niektoré oprávnenia, ktorými je možné zasiahnuť aj do základných práv a slobôd osoby (napr. použitie osobitných prostriedkov), no spolupráca so spravodajskou službou nesmie byť vynucovaná.⁶

Spravodajská činnosť je v prvom rade podpora (predovšetkým informačná), ktorú jej realizátori (príslušníci a pracovníci spravodajských služieb) poskytujú kompetentným adresátom. Tí ju potrebujú pre aktívnu realizáciu procesov a operácií, k lepšiemu stanoveniu priorít pri zabezpečovaní funkcionality určitých spoločenských pozícií. Osobitne pri zabezpečovaní úloh na úseku ochrany a obrany suverenity štátu, demokracie, slobody a práva.

V praxi, v systémovej realizácii poznávania trestných činov sú dosahované čiastkové informačné produkty, ktoré sú pomerne frekventovane označované prívlastkom, ktorý charakterizuje uplatňovanú (využívanú) kompetenciu (spravodajská informácia, operatívno-pátracia informácia, návrh na podanie obžaloby). Informácia v poznávaní trestných činov je tá časť správy (oznámenie), resp. taká správa, ktorá smeruje od zdroja k príslušníkovi polície – spravodajskej služby (príjemcovi), ktorý ju potrebuje na plnenie stanovených úloh; Informácia obsahuje niečo nové – originálne, o čom nevedel, čím sa rozširujú jeho vedomosti a znalosti týkajúce sa zobrazenej objektívnej reality a zároveň sa odstraňuje, alebo aspoň znižuje stupeň neurčitosti jeho správania.⁷

Spravodajská informácia je informačný výstup z realizovaných procesov spravodajskej činnosti, napríklad v systéme poznávania trestných činov (analogicky to platí aj na participáciu príslušníkov, ktorí v tomto systéme využívajú operatívno-pátraciu činnosť a vytvárajú informačný výstup „operatívno-pátraciu informáciu“).

Spravodajská informácia (operatívno-pátracia informácia), čiastkový informačný výstup v systéme poznávania trestných činov, v protiklade k hrubým nespracovaným údajom, poskytuje také poznanie, z ktorého je možné zdôvodniť možnosti, obmedzenia, riziká, zraniteľnosť, zábery identifikovaných objektov (kriminálne skupiny, potenciálny páchatel, páchatel, obeť, poškodený, ...). Poznanie, ktoré vykazuje charakter spravodajskej informácie (operatívnej informácie) rozširuje možnosti a schopnosti správne hodnotiť objekty poznania. Sú účelovo vytvárané pre konkrétnych adresátov (predovšetkým orgány činné v trestnom konaní). Tí ich využívajú pri zvyšovaní účinnosti a efektívnosti svojej práce (pre jej správne riadenie).⁸

Spravodajská informácia (operatívno-pátracia), špecifický čiastkový informačný produkt kriminálno-policajného poznania, vzniká využitím indukčnej (induktívno-deduktívnej) logiky. Vždy

⁶ MARKO, M. – KOHAN, P.: Legislatívna úprava operatívno pátracej a spravodajskej činnosti v Slovenskej republike. In: STIERANKA, J. – MARKO, M. a kol.: Aktuálne otázky aplikácie kriminálneho spravodajstva v kontexte nových trendov v Európskej únii. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2018, s. 55.

⁷ LIŠOŇ, M. – VAŠKO, A. a kol.: Teória kriminálno-policajného poznania. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018. s.119.

⁸ PIKNA, B. Nástroje evropského práva v oblasti získavania dôkazů při aplikaci operativně pátracích prostředků. In: Sborník příspěvků z mezinárodního semináře uskutečněného na Policejní akademii ČR dne 2. listopadu 2004, Praha: PA ČR, 2004, s. 99.

zahŕňa určitý stupeň interpretácie vyúsťujúcej nevyhnutne do prípustnej miery špekulácie a rizík. Miera špekulácie a rizík závisia od kompromisu medzi množstvom a kvalitou dostupných informácií a množstvom času, ktoré je možné (*účelne*) vynaložiť pri ich objektivizovaní a spracovaní.

Z empirických skúseností je zjavné, že realizujúce subjekty (*pomerne frekventovane*) pracujú s informáciami, ktoré po obsahovej stránke nie sú pravdivé, presné, adresné a objektívne. Je to tak preto, lebo kvalitu informácií na účelovú realizáciu procesov spravodajskej činnosti, resp. procesov operatívno-pátracej činnosti v systéme kriminálno-polícijného poznania ovplyvňuje celý rad determinantov. Medzi nimi majú dominantné postavenie podmienky, príčiny a okolnosti ovplyvňujúce ich vznik, obsah, formu - intenzitu ich prejavu, signalizačnú hodnotu a pod. Uvedené skutočnosti je nutné akceptovať nielen v samotnom procese získavania spravodajských informácií (*operatívno-pátracích informácií*), ale aj pri hodnotení požiadaviek, ktoré sú kladené na tvorbu týchto špecifických informačných produktov. Z týchto hľadísk je žiaduce, aby spravodajská informácia (*operatívno-pátracia informácia*) spĺňala predovšetkým tieto kritériá:

- optimálnosti, (*dostatočná, ohraničená určitým obsahom, ktorý tvorí základ prijatia správneho rozhodnutia v daných podmienkach*),
- hodnovernosti, (*objektívna, overiteľná aj z iných zdrojov, resp. pravdivá, spoľahlivá*),
- úplnosti, (*užitočná, cieľavedomá, na základe ktorej je možné plniť stanovené úlohy*),
- aktuálnosti, (*získaná, vyhodnotená a spracovaná a využitá v čase jej informačnej platnosti*),
- konštruktívnosti (*rešpektovanie kompozície systému realizácie kriminálno-polícijného poznania*),
- presnosti, (*logická, lakonická /výstižná – cieľavedomá/, maximálne obsažná*).

V súvislosti so zabezpečovaním účelu poznávania trestných činov spravodajskej informácie (*operatívno-pátracie informácie*) slúžia nielen pri odhaľovaní a usvedčovaní páchatela, ale aj ako nástroj, ktorý príslušné subjekty môžu využiť pri pozitívnom ovplyvňovaní kriminálno-polícijnej situácie a pod.

V poznávaní trestných činov parciálnou aplikáciou spravodajskej činnosti a operatívno-pátracej činnosti sú zhromažďované a spracované údaje (*informácie*) o okolnostiach trestnej činnosti. Tie sú odrazom zmien, ktoré nastali v dôsledku kriminálneho konania, podstatnou mierou napomáhajú pri účinnom dokazovaní trestnej veci. Z tohto hľadiska sú zhodné s dôkazmi. Avšak samé o sebe dôkazmi nie sú. Od dôkazov sa líšia prostriedkami a spôsobmi ich získavania.

V systémovej realizácii poznávaní trestných činov sú spravodajská činnosť a operatívno-pátracia činnosť zosúladené s dokazovaním. Informačné výstupy z týchto činností majú pre vyšetrovanie zvyčajne pomocný význam. Ich hlavnou úlohou je spolupôsobiť pri včasnom, úplnom a objektívnom vyšetrovaní, pretože vytvárajú vhodné podmienky preto, aby orgány činné v trestnom konaní poznali okolností vyšetrovanej udalosti, zvolili správny smer zhromažďovania dôkazov, vytýčili vyšetrovacie verzie a plánovali vyšetrovanie, stanovili čas, miesto a taktický postup vykonania jednotlivých procesných úkonov.

Dokazovanie v poznávaní trestných činov legalizuje údaje a informácie (*skutočnosti*) o okolnostiach trestnej činnosti osôb podozrivých z ich páchania, ktoré sú spracované spravodajskou činnosťou, resp. operatívno-pátracou činnosťou.

Príslušníci spravodajských služieb, resp. polície v procesoch musia pred prezentáciou informačných produktov spravodajskej činnosti (*operatívno-pátracej činnosti*) realizovať opatrenia za účelom:

- utajovania využívaných prostriedkov, metód a operácií týchto činností,
- ochrany vyťažovaných informačných sietí,
- ich formálno-právne vypracovania.

V policajno-bezpečnostnom poznaní považujeme spravodajskú činnosť za systém utajených, adresne plánovaných procesov, ktoré realizujú kompetentné orgány štátnej správy, pri zbere (*získavaní, zhromažďovaní*), triedení, uchovávaní, analytickom spracovaní, zdieľaní a interpretovaní (*poskytovaní*) relevantných informácií vo vzťahu k identifikovaným potrebám určených subjektov (*adresátov*).

3.1 Klasifikácia spravodajských informácií

Spravodajské informácie, tak ako sme ich charakterizovali, môžeme (*v kontexte trestného konania*) klasifikovať podľa viacerých kritérií.

3.1.1. Spravodajské informácie podľa spôsobu ich využitia:

- a) operatívno-taktické informácie,
- b) podnet pre trestné konanie,
- c) dôkaz v trestnom konaní.

Ad. a): Spravodajské informácie získané a zákonným spôsobom poskytnuté orgánom činným v trestnom konaní môžu byť nimi využité aj pri plánovaní úkonov a opatrení ako aj taktiky ďalšieho postupu. Je to tak preto, lebo spravodajská činnosť nie je tak „spútaná“ ako trestnoprocesné postupy, čo umožňuje v tejto činnosti využívať rôznorodejšie spôsoby získavania informácií, širšie a aktívnejšie využitie technických prostriedkov. Často môžu slúžiť na orientáciu orgánu činného v trestnom konaní pri vedení výsluchu, vyhľadávaní vecných a listinných dôkazov, svedkov a podobne.⁹

Obsahom spravodajských informácií (v tomto kontexte tzv. orientačných) môže byť:

- upozornenie na objekty ako možné zdroje dôkaznej informácie, napríklad na ich charakter, miesto výskytu, spôsob získania zdroja dôkazu, najvhodnejšie procesné postupy a podobne,
- údaje o možnom správaní účastníkov procesu dokazovania pri vyšetrovaní,
- údaje o okolnostiach, ktoré je potrebné dokázať, napríklad umožňujúce riešiť otázku o voľbe najefektívnejších prostriedkov dokazovania, taktických a technických postupov zhromažďovania dôkazov,
- údaje umožňujúce správne hodnotiť dôkazy¹⁰

Ad. b): V zmysle ustanovení § 196 ods. 1 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok orgány činné v trestnom konaní zisťujú skutočnosti nasvedčujúce tomu, že bol spáchaný trestný čin z trestného oznámenia. Avšak podnety na začatie trestného konania môžu pochádzať aj z vlastných zistení orgánov činných v trestnom konaní, či z informácií, ktoré im odovzdali napríklad služba kriminálnej polície Policajného zboru, Finančná správa SR, alebo aj spravodajské služby.

Už pred začatím trestného stíhania je teda možné vidieť dôležitosť informácií, ktoré získala spravodajská služba, pričom v tomto štádiu trestného konania neslúžia ako dôkaz, ale majú význam z pohľadu začatia trestného konania. Kooperácia orgánov činných v trestnom konaní a spravodajských služieb je preto z pohľadu odhaľovania najzávažnejších foriem trestnej činnosti veľmi dôležitá.¹¹

Ad. c): Ako sme už uviedli, dokazovanie má v trestnom konaní nezastupiteľné miesto. V zmysle § 119 ods. 2 trestného poriadku „za dôkaz môže slúžiť všetko, čo môže prispieť na náležitú objasnenie vecí a čo sa získalo z dôkazných prostriedkov podľa tohto zákona alebo podľa osobitného zákona.“

V aktuálne účinnej právnej úprave v Slovenskej republike máme za to, že takýchto osobitných zákonov je viacero, pričom niektoré výslovne stanovujú použitie informácií, postupom a spôsobom nimi predpokladaným, ako dôkaz v trestnom konaní. V niektorých takéto ustanovenia absentujú, avšak my sa domnievame, že i napriek tejto skutočnosti môžu byť získané informácie použité ako dôkaz.

Medzi osobitné zákony v kontexte § 119 ods. 2 podľa nášho názoru patria:

- zákon č. 166/2003 Z. z. o ochrane súkromia pred neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o ochrane pred odpočúvaním),
- zákon č. 1/2014 Z. z. o organizovaní verejných športových podujatí a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- zákon č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, účinný od 25.5.2018,
- zákon č. 46/1993 Z. z. o Slovenskej informačnej službe v znení neskorších predpisov,
- zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov,

⁹ ČUVILEV, A. A. – PENZEŠ, L.: Organizace a činnost orgánů přípravného řízení trestního, Praha: Vysoká škola Sboru národní bezpečnosti, 1983, s. 96

¹⁰ ZÁHORA, J. a kol. Dokazovanie v trestnom konaní . 1. Vydanie. Praha: Leges, 2013. s. 29,

¹¹ IVOR, J. – VLHA, M.: Využitie spravodajských informácií v prípravnom trestnom konaní, In: Spravodajské služby v demokratickej spoločnosti: zborník príspevkov zo sympózia: Bratislava 25. novembra 2008. Žilina: Poradca podnikateľa, 2009.

- zákon č. 198/1994 Z. z. o Vojenskom spravodajstve v znení neskorších predpisov,
- zákon č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej stráže v znení neskorších predpisov,
- zákon č. 652/2004 Z. z. o orgánoch štátnej správy v colníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- zákon č. 236/2017 Z. z. o európskom vyšetrovacom príkaze.

3.1.2 Spravodajské informácie podľa spôsobu ich získania:

- a) informácie získané použitím informačno-technických prostriedkov,
- b) informácie získané použitím informačno-operatívnych prostriedkov.

Ad. a): Režim používania informačno-technických prostriedkov v podmienkach Slovenskej republiky upravujú dva právne predpisy. Jedným z nich je zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

Druhým právnym predpisom je zákon č. 166/2003 Z. z. o ochrane súkromia pred neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o ochrane pred odpočúvaním). Predmetný sa vzťahuje na použitie informačno-technických prostriedkov Policajným zborom, Slovenskou informačnou službou, Vojenským spravodajstvom, Zborom väzenskej a justičnej stráže a Colnou správou (v súčasnosti *Finančná správa SR*).

Zákon č. 166/2003 Z. z. výslovne stanovuje podmienky, za ktorých môžu byť získané informácie použité ako dôkaz v trestnom konaní (§ 7 ods. 2).

Ad. b): Platná právna úprava, konkrétne v prípade Slovenskej informačnej služby § 11 zákona č. 46/1993 Z. z. o Slovenskej informačnej službe, medzi informačno-operatívne prostriedky zaraďuje:

- a) sledovanie osôb a vecí,
- b) legalizačné dokumenty a legenda,
- c) využívanie osôb konajúcich v prospech informačnej služby,
- d) zámena vecí,
- e) predstieraný prevod vecí.

Právna úprava použitia informačno-operatívnych prostriedkov v zákone č. 198/1994 Z. z. o Vojenskom spravodajstve je obdobná ako je tomu u Slovenskej informačnej služby.

Máme za to, že aj informácie získané o použitím informačno-operatívnych prostriedkov môžu byť využité v trestnom konaní. Svoje tvrdenie odôvodňujeme aj tým, že zákonodarca novelizáciu realizovanou zákonom č. 444/2015 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony doplnil výpočet informačno-operatívnych prostriedkov v § 11 zákona č. 46/1993 Z. z. o Slovenskej informačnej službe o písmená: d) zámena vecí a e) predstieraný prevod vecí.

Režim použitia uvedených druhov informačno-operatívnych prostriedkov upravuje § 4a zákona č. 166/2003 Z. z. o ochrane súkromia pred neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (*zákon o ochrane pred odpočúvaním*) v znení neskorších predpisov.

Domnievame sa, že informácie získané Slovenskou informačnou službou, resp. Vojenským spravodajstvom môžu byť, za splnenia zákonných podmienok, v zmysle § 119 ods. 2 Trestného poriadku použité ako dôkaz v trestnom konaní.

Konkrétne úprava použitia informačno-operatívnych prostriedkov, okrem úpravy uvedenej v nami už spomínaných zákonoch, sa nachádza v interných právnych aktoch oprávnených subjektov a jej obsah predstavuje spravidla utajované skutočnosti. Vzhľadom na uvedené nie je možné sa úprave použitia informačno-operatívnych prostriedkov v našej práci podrobne venovať.

Použitie informácií získaných použitím ostatných informačno-operatívnych prostriedkov si vyžiada diskusiu odbornej verejnosti.

3.1.3 Spravodajské informácie podľa ich pôvodu:

- a) informácie získané použitím informačno-operatívnych prostriedkov a informačno-technických prostriedkov (*osobitných prostriedkov*),
- b) informácie získané v rámci medzinárodnej informačnej výmeny.

Ad. a) Túto kategóriu informácií sme stručne charakterizovali vyššie.

Ad. b) V tomto kontexte si dovoľujeme upriamiť pozornosť na Rámcové rozhodnutie Rady EÚ č. 2006/960/ SVV zo dňa 18. 12. 2006 o zjednodušení výmeny informácií a spravodajských informácií medzi orgánmi členských štátov EÚ činnými v trestnom konaní.

Jedným z hlavných cieľov Európskej únie je zabezpečiť vysokú úroveň bezpečnosti pre svojich občanov v priestore slobody, bezpečnosti a spravodlivosti. Tento cieľ sa má dosiahnuť prevenciou a bojom proti kriminalite prostredníctvom užšej spolupráce medzi orgánmi členských štátov činnými v trestnom konaní za súčasného dodržiavania zásad a pravidiel v oblasti ľudských práv, základných slobôd a právneho štátu, na ktorých je založená EÚ, a ktoré sú spoločné pre členské štáty.

Výmena informácií a spravodajských informácií o trestných činoch a trestnej činnosti je základom pre spoluprácu v oblasti vynucovania práva v EÚ a slúži celkovému cieľu zlepšiť bezpečnosť občanov Únie.

Včasný prístup k presným a aktuálnym informáciám a spravodajským informáciám je kľúčovým prvkom úspešného odhaľovania, predchádzania a vyšetrovania trestných činov alebo trestnej činnosti orgánmi činnými v trestnom konaní najmä v oblasti, kde boli odstránené kontroly na vnútorných hraniciach. Keďže páchatelia trestnej činnosti konajú tajne, je potrebné ich kontrolovať a veľmi rýchlym spôsobom si vymieňať informácie, ktoré s nimi súvisia.

V zmysle čl. 1 ods. 4 z tohto rámcového rozhodnutia nevyplýva pre členské štáty žiadna povinnosť poskytovať informácie a spravodajské informácie, aby sa pred justičným orgánom použili ako dôkaz, ani nedáva žiadne právo na využitie takýchto informácií alebo spravodajských informácií na taký účel. Ak členský štát získal informácie alebo spravodajské informácie v súlade s týmto rámcovým rozhodnutím a želá si použiť ich ako dôkaz pred justičným orgánom, musí získať súhlas členského štátu, ktorý poskytol tieto informácie alebo spravodajské informácie, ak to vyžaduje vnútroštátne právo členského štátu, ktorý poskytol tieto informácie alebo spravodajské informácie prostredníctvom platných nástrojov týkajúcich sa justičnej spolupráce medzi členskými štátmi. Takýto súhlas sa nevyžaduje, ak dožiadaný členský štát už dal svoj súhlas na použitie informácie alebo spravodajskej informácie ako dôkazu v čase zaslania informácie alebo spravodajskej informácie.

Analogickým výkladom uvedeného dokumentu je možné dospieť k týmto záverom:

1. Rada EÚ – akceptuje vyšetrovanie trestných činov – z teoretického hľadiska je možné v daných súvislostiach uviesť, že vyšetrovanie trestných činov má ontologickú a gnozeologickú charakteristiku, ktorú Rada dokázal aj metodologicky operacionalizovať.

2. Spravodajská operácia v trestných veciach vymedzuje v určitých kontextoch právny rámec kategórie, ktorú terminologicky v podmienkach Slovenskej republiky označujeme ako operatívno-pátraciu činnosť. Pritom je rešpektované, že sa jedna o subsidiárnu činnosť, ktorou sa dosahujú čiastkové poznanie v štádiu pred vyšetrovaním.

3. V rámci tejto interpretácie za dôležité považujeme, že takto získané informácie alebo spravodajské informácie môžu byť použité ako dôkaz pred justičným orgánom so súhlasom štátu, v ktorom boli spracované.¹²

Na základe informácií, ktoré sme získali v priebehu spracovávania tohto výstupu z riadených rozhovorov s odborníkmi z policajných, spravodajských zložiek a z prokuratúry môžeme konštatovať, že využitie tohto druhu a spravodajských informácií je pomerne zriedkavé.

Výpočet kritérií na klasifikáciu spravodajských informácií (v kontexte trestného konania), nami uvedený, nie je konečný, do úvahy prichádzajú aj iné (akým spôsobom získané, možnosť verifikácie a pod..)

4 ZÁVER

Ako vyplýva z prezentovaného poznania môžeme konštatovať, že tradičné prístupy k riešeniu kriminality, ktoré nachádzajú odraz v aj v Trestnom práve, sú v kontexte nových bezpečnostných výziev (*medzinárodná organizovaná trestná činnosť, terorizmus, kyberkriminalita a pod.*) takmer vyčerpané a prekonané. Uvedené sa v plnej miere prejavuje aj v trestnom práve

¹² VAŠKO, A.: Spravodajská operácia v trestných veciach. In: STIERANKA, J. – MARKO, M. a kol.: Aktuálne otázky aplikácie kriminálneho spravodajstva v kontexte nových trendov v Európskej únii. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2018, s. 65-73.

procesom, osobitne v trestnom konaní. V súčasnosti platná právna úprava v Slovenskej republike v ustanovení § 119 ods. 2 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok uvádza len príkladmo výpočet dôkazných prostriedkov a teda a priori nevylučuje využitie aj iných za dodržania zákonných požiadaviek.

Máme za to, že v súčasnosti nie je možné vždy rekonštruovať a zachytiť priebeh skutkového deja za využitia „tradičných“ dôkazných prostriedkov“. Zabezpečenie neodvratnosti trestného postihu páchatelov trestnej činnosti si bezpochyby vyžiada akceptáciu informácií ako dôkazov, získaných aj z výsledkov spravodajskej činnosti – teda spravodajských informácií. Podľa nášho názoru toto tvrdenie má oporu aj v súčasnosti platnej legislatíva v Slovenskej republike. Jedným z míľnikov v tomto smere bolo prijatie zákona č. 166/2003 Z. z., ktorý výslovne zakotvuje možnosť použitia takto získaných informácií ako dôkazov v trestnom konaní.

Na tomto mieste by sme sa chceli dotknúť otázok spojených s akceptáciou v trestnom konaní (*dokazovaní*) informácií získaných podľa iných zákonov. Hľadanie odpovedí si vyžiada intenzívnu diskusiu odbornej verejnosti. Je potrebné nadobudnúť konsenzus v otázke, okrem iných, či je potrebné, aby „iné zákony“ vyslovene obsahovali zmienku o tom, že informácie získané procesom realizovaným v súlade s ich ustanoveniami sú použiteľné ako dôkaz v trestnom konaní. Máme zato, že takáto úprava nie je nevyhnutne potrebná.

V súvislosti so zameraním príspevku na spravodajské informácie a ich akceptáciu v trestnom konaní je vhodné pripomenúť aj samotný charakter spravodajskej činnosti, najmä jeden z rozhodujúcich princípov a to princíp utajenosti. Príslušné právne predpisy o činnosti spravodajských služieb v Slovenskej republike - zákon č. 46/1993 Z. z. o Slovenskej informačnej službe zákon č. 198/1994 Z. z. o Vojenskom spravodajstve boli v čase svojho prijatia koncipované ako zákony upravujúce činnosť služieb ako čisto informačných, bez výkonných právomocí. Zákonodarcu umožnil za dodržania stanovených podmienok používanie Informačno-operatívnych prostriedkov a informačno-technických prostriedkov (*zo uvedených zákonov boli príslušné ustanovenia o ITP vypustené v súvislosti so zákonom č. 166/2003 Z. z.*). Sám proces používania informačno-operatívnych prostriedkov nie je možné dopodrobna v právnych predpisoch špecifikovať v kontexte zabezpečenia ochrany utajovaných skutočností.

Ako argument potvrdzujúci oprávnenosť nášho záveru, že spravodajské informácie získané použitím Informačno-operatívnych prostriedkov sú akceptovateľné ako dôkaz v trestnom konaní, uvádzame prostriedky zavedené do spravodajských zákonov zákonom č. 444/2015 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. Konkrétne § 11 ods. 1 písm. d) zámerna vecí a písm. e) prestieraný prevod vecí v zákone č. 46/1993 Z. z. o Slovenskej informačnej službe (*obdobne aj v zákone o Vojenskom spravodajstve*).

Pre zákonné použitie týchto informačno-operatívnych prostriedkov je stanovená podmienka - na základe predchádzajúceho písomného súhlasu sudcu súdu príslušného podľa osobitného predpisu. Týmto osobitným predpisom sa rozumie ustanovenie § 4a zákona č. 166/2003 Z. z. o ochrane súkromia pred neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (*zákon o ochrane pred odpočúvaním*) v znení neskorších predpisov. Vzhľadom na ingerenciu súdu do procesu získavania spravodajských informácií sme presvedčení, že tieto informácie spĺňajú požiadavky ustanovenia § 119 ods. 2 Trestného poriadku a sú akceptovateľné ako dôkaz v trestnom konaní.

Spravodajské informácie získané použitím ostatných informačno-operatívnych prostriedkov a to v zmysle § 11 ods. 1 písm. a) – c) sledovanie osôb a vecí, legalizačné dokumenty a legenda a využívanie osôb konajúcich v prospech informačnej služby nie je podľa nášho možné vylúčiť z okruhu dôkazných prostriedkov. Minimálne v prípade použitia sledovania osôb a vecí, kedy sú získané informácie o konaní a osobách na ňom zúčastnených väčšinou fixované technickými prostriedkami a teda sú objektívne zachytené. Podotýkame, že hoci právny režim použitia sledovania v zmysle spravodajských, resp. policajného zákona je odlišný ako je tomu v prípade prostriedku operatívno-pátracej činnosti Sledovanie osôb a vecí v zmysle Trestného poriadku, samotný charakter procesu a ním získané informácie sú svojou podstatou takmer identické.

Pri akceptovaní informácií získaných od osôb konajúcich v prospech informačnej služby je situácia odlišná, avšak podľa nášho názoru riešiteľná. Proces získavania spravodajských informácií je utajovaný a následne spravidla býva utajovaný aj jeho výsledok – spravodajská informácia. V zmysle ustanovenia § 10 ods. 2 zákona č. 46/1993 Z. z. je Slovenská informačná služba povinná

zabezpečiť ochranu osobitných prostriedkov pred vyzradením a zneužitím (*obdobne ustanovenie obsahuje aj zákon o Vojenskom spravodajstve*).

V záujme zabezpečenia práva na účinnú obhajobu je možné nájsť riešenie v zákone č. 215/2004 Z. z. o ochrane utajovaných skutočností a o zmene a doplnení niektorých zákonov, inštitút inej oprávnenej osoby (§ 35 ods. 2).

U príslušníkov a osôb konajúcich v prospech informačnej služby zasa poukazujeme na § 23 ods. 2 zákona č. 46/1993 Z. z. o Slovenskej informačnej službe, v zmysle ktorého riaditeľ Slovenskej informačnej služby môže rozhodovať o zbavení mlčanlivosti (*analogicky riaditeľ Vojenského spravodajstva*).

Trestný poriadok obsahuje aj ustanovenia o svedkovi, ktorého totožnosť je utajená, ktoré sú podľa nášho názoru, po splnení zákonných podmienok, použiteľné aj v prípade príslušníkov a osôb konajúcich v prospech spravodajskej služby.

Podľa súčasného stavu v oblasti využívania spravodajských informácií v trestnom konaní v praxi je možné charakterizovať ich využitie za teoreticky možné, avšak realizované len zriedkavo.

V súčasnosti účinný trestný poriadok, zákon č. 301/2005 Z. z., pripúšťa, podľa nášho právneho názoru, využitie spravodajských informácií v procese dokazovania za dodržania zákonných predpokladov a podmienok. V týchto súvislostiach je potrebné venovať pozornosť otázkam zákonnosti, prípustnosti jednotlivých dôkazov v kontexte vnútroštátnej a medzinárodnej právnej úpravy ako aj judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva so sídlom v Štrasburgu.

Prípustnosť dôkazov je odbornej literatúre často označovaná aj ako zákonnosť dôkazov. Oba uvedené pojmy sú vzájomne previazané, spojené a ich dôsledné rozlíšenie nie je vždy možné.

Prípustnosť dôkazov je charakterizovaná významovo širšie ako zákonnosť dôkazov. Nie každý nezákonne získaný dôkaz je neprípustný, ale nie každý neprípustný dôkaz je nezákonný. Neprípustnosť v sebe zahŕňa nie len neprípustnosť vyplývajúcu z nezákonného dôkazu, ale aj neprípustnosť danú prameňom dôkazu a neprípustnosť z formálneho dôvodu časovej preklúzie preloženia dôkazov procesnými stranami na súd.¹³

Podľa právnej teórie je prípustnosť dôkazu jeho nevyhnutná vlastnosť charakterizovaná najmä:

- súladom medzi ustanoveniami Trestného poriadku, základnými zásadami trestného konania a prameňmi, resp. nositeľmi dôkazov,
- súladom medzi ustanoveniami Trestného poriadku, základnými zásadami trestného konania a metódami, prostriedkami a postupmi použitými na získanie informácií tvoriacich obsah dôkazu.¹⁴

Aby bol niektorý dôkaz prípustný, pri jeho vyhľadávaní a vykonávaní je potrebné dodržať nasledovné pravidlá:

- znalosť pôvodu prameňa dôkazov, resp. dôkazných informácií, možnosť ich preverenia,
- zistenie totožnosti osôb od ktorých dôkazné informácie pochádzajú,
- kompetencie subjektov trestného konania na zaobstarávanie dôkazov,
- dodržanie všeobecných procesných pravidiel pre vyhľadávanie a vykonanie dôkazov,
- dodržanie pravidiel pre úplnosť a presnosť zafixovania zaobstarávaných dôkazných informácií.¹⁵

Trestný poriadok v Slovenskej republike používa pojem zákonnosť. Zákonnosť v danom prípade znamená, že určitý dôkazný prostriedok je prípustný podľa zákona a bol získaný postupom orgánu činného v trestnom konaní a súdu, ktorý je v súlade s právnymi predpismi. Za dôkaz, ktorý bol získaný nezákonným spôsobom, sa považuje nielen dôkaz, pri ktorom bola nezákonnosť spôsobená, ale aj každý dôkaz získaný na základe takého dôkazu. Dôkazy získané nezákonným

¹³ ŠIMOVČEK, I.: Teoretické a praktické problémy dokazovania. Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 15. decembra 2008. Bratislava: BVŠP, 2008, s. 255.

¹⁴ IVOR, J. a kol.: Trestné právo procesné. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 443

¹⁵ ZÁHORA, J. a kol.: Dokazovanie v trestnom konaní. 1. vydanie. Praha: Leges, 2013, s. 116,

zásahom do ústavných práv fyzických osôb sú v trestnom konaní nepoužiteľné, pretože nespĺňajú podmienky ustanovené v § 119 ods. 2 Trestného poriadku.¹⁶

V právnej teórii sa uplatňuje aj 5 kritérií hodnotenia zákonnosti dôkazu uvádzaných Repíkom.¹⁷

Z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva okrem iného vyplýva, že Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd dokazovanie ako také neupravuje, pričom sa priamo dotýka len niektorých jeho aspektov. K otázke prípustnosti dôkazov opakovane zdôraznil, že Dohovor neupravuje otázky prípustnosti dôkazov a táto oblasť patrí do pôsobnosti vnútro štátneho práva subjektov.

Európsky súd pre ľudské práva ďalej konštatoval, že znenie čl. 6 ods. 1 Dohovoru nestanovuje žiadne pravidlá prípustnosti dôkazu a je úlohou súdu stanoviť či konanie ako celok bolo spravodlivé. Avšak možno dodať, že aj napriek tomu, že Európsky súd pre ľudské práva sa odmieta zaoberať otázkou prípustnosti dôkazov, vo viacerých prípadoch vyslovil záver, že použitie určitého dôkazu voči obvinenému porušilo jeho právo na spravodlivý proces.¹⁸

Ingerencia súdu pri používaní vymedzených druhov prostriedkov spravodajskej činnosti (*osobitných prostriedkov*) – informačno-operatívnych a informačno-technických je v podmienkach Slovenskej republiky zákonom stanovená a teda takto získané dôkazy sú podľa nášho názoru prípustné v trestnom konaní.

Prostriedkami spravodajskej činnosti sú spôsobované intenzívne zásahy do práva na súkromie. Ide o právo, ktoré je v našich podmienkach garantované ústavnoprávne (*čl. 16 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky*). V rozhodovacej činnosti Európskeho súdu pre ľudské práva v ostanjej dobe môžeme sledovať posun od princípu zachovávanía absolútnej ochrany ľudských práv a slobôd k zvyrazňovaniu ochrany verejného záujmu.

Je tomu tak aj v prípadoch zásahu do práva na súkromie, ktoré upravuje Dohovor v čl. 8. V tomto článku sa okrem iného uvádza, že sú prípustné zásahy do práva na súkromie po splnení podmienok. Štátne orgány sú oprávnené do tohto práva zasahovať ak je takýto zásah v súlade so zákonom a je nevyhnutný v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzania nepokojom alebo zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky alebo ak je to potrebné na ochranu práv a slobôd iných.¹⁹

Z uvedeného vyplýva, že zásahy do práva na súkromie môžu byť realizované len vtedy, ak sú legálne, legitímne a proporcionálne, pričom podmienky musia byť splnené súčasne.

Kritériá, na základe ktorých možno tieto záruky posudzovať sa líšia v závislosti od prípadu a sú relatívne. Do úvahy je možné vziať tieto hodnotiace kritériá:

- a.) podstatu, rozsah a trvanie prostriedkov tajného dohľadu,
- b.) právny základ pre vydanie povolenia na použitie prostriedku tajného dohľadu,
- c.) typ štátneho orgánu, ktorý je oprávnený vydať povolenie na využitie takéhoto prostriedku a kontrola využívania takéhoto prostriedku,
- d.) forma opravných prostriedkov, ktoré sú poskytované na účely preskúmania rozhodnutia, ktorým sa povolil uvedený prostriedok.²⁰

Ako vyplýva zo získaného a prezentovaného poznania problematika využívania spravodajských informácií v trestnom konaní si vyžaduje multidimenzionálny prístup.

V tejto súvislosti sme identifikovali celý rad problémových okruhov:

- musí osobitný zákon výslovne ustanovovať, že informácie získane v súlade s ním môžu byť použité ako dôkaz v trestnom konaní, resp. upravovať aj spôsob akým sa má pritom postupovať (*napr. zákon č. 166/2003 Z. z. o ochrane súkromia pred*

¹⁶ ZÁHORA, J. a kol.: *Dokazovanie v trestnom konaní*. 1. vydanie. Praha: Leges, 2013, s. 114,

¹⁷ REPÍK, B.: *Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení*. In: *Bulletin advokacie*, 1982, červenec-srpen, s. 122

¹⁸ MOLE, N. – HARBY, C.: *Právo na spravodlivý proces*. Sprievodca na aplikáciu čl. 6 európskeho dohovoru o ľudských právach. 1. vydanie, Bratislava: Informačná kancelária Rady Európy, 2006, s. 49.

¹⁹ Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (čl. 8. ods. 1).

²⁰ TITTOVÁ, M.: *Teoretické a praktické problémy odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky v trestnom konaní*. In: ZÁHORA, J. (ed.): *Teoretické a praktické problémy využívania informačno-technických prostriedkov v trestnom konaní*. Praha: Leges, 2017, 288 s.

- neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o ochrane pred odpočúvaním),*
- postačuje skutočnosť, že spravodajské informácie boli získané podľa osobitného zákona (napr. zákon č. 46/1993 o Slovenskej informačnej službe v znení neskorších predpisov) za ingerencie súdu, ako je tomu v prípadoch použitia informačno-operatívnych prostriedkov – kontrolovaná dodávka, resp. predstieraný prevod vecí. Použitie uvedených prostriedkov podlieha, z hľadiska schvaľovania ich použitia, právnomu režimu v zmysle zákona č. 166/2003 Z. z. o ochrane súkromia pred neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (*zákon o ochrane pred odpočúvaním*).
  - sú použiteľné spravodajské informácie získané podľa osobitného zákona (napr. zákon č. 46/1993 o Slovenskej informačnej službe v znení neskorších predpisov) za použitia ostatných informačno-operatívnych prostriedkov (napr. *sledovanie osôb a vecí*),
  - ako pristupovať k zakotveniu nových dôkazných prostriedkov zodpovedajúcich stupňu technologického rozvoja spoločnosti v 21. storočí (*satelity, lokalizácia GPS a pod.*),
  - riešenie ex post notifikácie osôb, ktoré boli predmetom zásahu do práva na súkromie a práva na spravodlivý proces v súlade s Dohovorom,
  - hľadanie optimálneho prieniku medzi základnými ľudskými právami a verejným záujmom v kontexte judikatúry ESJP.

Riešenie uvedených okruhov problémov si vyžiada odbornú diskusiu a podľa nášho názoru následne aj určité legislatívne, organizačné a logistické zmeny. Máme za to, že otázke využívania spravodajských informácií bude potrebné v blízkej budúcnosti venovať zvýšenú pozornosť a pri špecifických druhov kriminality, najmä medzinárodnej a organizovanej a terorizmu bude ich využitie nevyhnutné a nenahraditeľné. Veríme, že predkladané poznanie môže byť prínosom pre štart teoretickej odbornej diskusie.

Použitá literatúra:

- ČUVILEV, A. A. – PENZEŠ, L.: Organizace a činnost orgánů přípravného řízení trestního, Praha: Vysoká škola Sboru národní bezpečnosti, 1983, 307 s.
- IVOR, J. a kol.: Trestné právo procesné. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 419. ISBN 9788080783099.
- IVOR, J. - POLÁK, P. – ZÁHORA, J.: Trestné právo procesné 1. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, 528 s. ISBN 978-80-8168-593-4.
- IVOR, J. – VLHA, M.: Využitie spravodajských informácií v prípravnom trestnom konaní. In: Ochrana informačných zdrojov spravodajských služieb: zborník príspevkov zo sympózia Bratislava 3. decembra 2015. Bratislava: Eurokódex, 2015. s. 65-71. ISBN 9788089363285.
- LISOŇ, M.: Odhaľovanie a objasňovanie trestných činov všeobecnej kriminality. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2016, 248 s. ISBN: 978-80-8054-673-1,
- LISOŇ, M. - VAŠKO, A. a kol.: Teória kriminálno-polícajného poznania. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018. 392 s. ISBN 978-80-8168-838-6.
- MARKO, M. – KOHAN, P.: Legislatívna úprava operatívno pátracej a spravodajskej činnosti v Slovenskej republike. In: STIERANKA, J. – MARKO, M. a kol.: Aktuálne otázky aplikácie kriminálneho spravodajstva v kontexte nových trendov v Európskej únii. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2018, 134 s. ISBN 978-80-8054-760-8.
- MATHERN, V.: Dokazovanie v československom trestnom práve. Bratislava: Obzor, 1984, s.5.
- MOLE, N. – HARBY, C.: Právo na spravodlivý proces. Sprievodca na aplikáciu čl. 6 európskeho dohovoru o ľudských právach. 1. vydanie, Bratislava: Informačná kancelária Rady Európy, 2006, 64 s. ISBN 978-80-89141-10-4.
- PIKNA, B. Nástroje evropského práva v oblasti získavania dôkazů při aplikaci operativně pátracích prostředků. In: Sborník příspěvků z mezinárodního semináře uskutečněného na Policejní akademii ČR dne 2. listopadu 2004, Praha: PA ČR, 2004, s. 99.
- REPÍK, B.: Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení. In. Bulletin advokacie, 1982, červenec-srpen,
- STIERANKA, J. a kol.: Spravodajská činnosť. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2013. 316 s. ISBN 9788080545499.

ŠIMOVČEK, I.: Teoretické a praktické problémy dokazovania. Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 15. decembra 2008. Bratislava: BVŠP, 2008, s. 255.

TITTLVÁ, M.: Teoretické a praktické problémy odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky v trestnom konaní. ZÁHORA, J. (ed.): Teoretické a praktické problémy využívania informačno-technických prostriedkov v trestnom konaní. Praha: Leges, 2017, 288 s. ISBN 978-80-7502-206-6.

VAŠKO, A.: Spravodajská operácia v trestných veciach. In: STIERANKA, J. – MARKO, M. a kol.: Aktuálne otázky aplikácie kriminálneho spravodajstva v kontexte nových trendov v Európskej únii. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2018, 134 s. ISBN 978-80-8054-760-8. ZÁHORA, J. a kol. Dokazovanie v trestnom konaní . 1. Vydanie. Praha: Leges, 2013. 320 s. ISBN 978-80-87576-76-2.

Kontaktné údaje:

JUDr. Adrián Vaško, PhD.

adrian.vasko@minv.sk

Akadémia Policajného zboru v Bratislave, katedra kriminálnej polície

Sklabinská 1,

835 17 Bratislava

Slovenská republika

PROCESNÁ (NE)POUŽITEL'NOSŤ VÝPOVEDE V PROCESNOM POSTAVENÍ ZADRŽANÉHO PODOZRIVÉHO¹

Tomáš Strémy, Lukáš Turay

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: Criminal proceedings are important. Equally important, however, is the means by which we can reach these goals. In the foregoing article, we have analysis the individual provisions on the legality of evidence. We mainly focus on the issue of (suspected) suspect (s) and its (not) admissibility at later stages of criminal proceedings, which is different in the application practice of the OECD and the courts. Some recognize it and others do not. We have provide arguments in the article in which we appeal to the procedural inapplicability of the hearing of a person who has a procedural status (detained) suspect.

Abstrakt: Ciele trestného konania sú dôležité. Nemenej dôležitými sú však aj prostriedky, prostredníctvom ktorých sa k týmto cieľom dostaneme. V predmetnom článku analyzujeme jednotlivé ustanovenia, ktoré sa týkajú zákonnosti dôkazov. Zameriavame sa predovšetkým na problematiku výpovede (zadržaného) podozrivého a jej (ne)prípustnosť v neskorších fázach trestného konania, ktorá je v aplikačne praxi OČTK a súdov rozdielna. Niektorí ju uznávajú, iní nie. V článku poskytujeme argumenty, v rámci ktorých sa prikláňame k procesnej nepoužiteľnosti výsluchu osoby, ktorá má procesné postavenie (zadržaného) podozrivého.

Key words: evidence, criminal process, suspected suspect, legitimacy

Kľúčové slová: dôkaz, trestné konanie, zadržaný podozrivý, zákonnosť

1. ÚVOD

Trestné právo patrí do kategórie právnych odvetví, ktoré si vyžadujú striktné dodržiavanie zákonných ustanovení. Samotná osoba, voči ktorej sa vedie trestné konanie, sa v jednotlivých fázach trestného konania označuje ako

- 1) podozrivý;
- 2) obvinený;
- 3) obžalovaný;
- 4) odsúdený.

Zatiaľ čo posledné tri pojmy sú v rámci trestného poriadku presne vymedzené, pojem podozrivý do dnešných dní nie je uspokojivo definovaný. V zmysle § 33 zákona č. 301/2005 Trestný poriadok v znení neskorších právnych predpisov a noviel (ďalej len Trestný poriadok), sa obvineným rozumie: „*Toho, kto je podozrivý zo spáchania trestného činu, možno považovať za obvineného a použiť proti nemu prostriedky určené týmto zákonom proti obvinenému až vtedy, ak bolo proti nemu vznesené obvinenie.*“ Podľa § 10 ods. 13 Trestného poriadok sa obvinený od nariadenia hlavného pojednávania, označuje ako obžalovaný a odsúdeným sa podľa § 10 ods. 14 TP je ten, proti ktorému bol vydaný odsudzujúci rozsudok, ktorý už nadobudol právoplatnosť. Vzhľadom na skutočnosť, že Trestný poriadok v § 10 ods. 12 uvádza: „*Ak z povahy veci nevyplýva niečo iné, obvineným sa rozumie aj obžalovaný a odsúdený.*“ Možno konštatovať, že obvinený je teda pojmom najširším. V rámci Trestného poriadku sa však nenachádza legálna definícia podozrivého a to napriek tomu, že Trestný poriadok ho vo viacerých svojich ustanovenia nepriamo spomína.

Aj napriek skutočnosti, že pojem podozrivá osoba je v aplikačnej praxi a v literatúre pomerne často pertraktovaný, jeho zákonné vymedzenie by sme v súčasnom znení Trestného poriadok

---

¹ Príspevok je výstupom grantového projektu VEGA 1/0049/17 Právne a ekonomické aspekty korupcie– príčiny, dôsledky, prevencia a ekonomická analýza právnej úpravy.

hľadali márne. Z kriminalistického hľadiska sa tento pojem používa v súvislosti s osobami, voči ktorým existuje určité podozrenie, že spáchali alebo páchajú trestné činy.² V minulosti sa nad týmto pojmom uvažovalo, ale novela Trestného poriadku, ktorá by zaviedla legálnu definíciu pojmu podozrivého do nášho právneho poriadku neprešla. Návrh legálnej definície podozrivého mal byť upravený v § 10 ods. 12 nasledovne: *podozrivým je osoba, u ktorej sa vzhľadom na čas, miesto, spôsob a okolnosti vykonania činu alebo zachovania stopy alebo na iné okolnosti možno domnievať, že je páchatelom, spolupáchatelom alebo účastníkom na trestnom čine.*³ V súčasnosti trestný poriadok tento pojem na viacerých miestach spomína: inštitút zadržaného podozrivého (§ 85 Trestného poriadku), v rámci úpravy domovej prehliadky (§ 99 ods. 1 Trestného poriadku), prehliadka teľa, vyšetrovací pokus.

V účinnom Trestnom poriadku sa tento pojem používa predovšetkým v ustanoveniach § 85 Trestného poriadku: *„Osobu podozrivú zo spáchania trestného činu môže policajť zadržať, ak je tu niektorý z dôvodov väzby podľa § 71 ods. 1, aj keď proti nej doteraz nebolo vznesené obvinenie. Na zadržanie treba predchádzajúci súhlas prokurátora. Bez takého súhlasu možno zadržanie vykonať, len ak vec nepripúšťa odklad a súhlas vopred nemožno dosiahnuť, najmä ak bola taká osoba pristihnutá pri trestnom čine alebo zastihnutá na úteku.“* Na toto ustanovenie logicky nadväzuje § 85 ods. 5 Trestného poriadku: *Na ustanovenia § 34, § 120 až 124 treba primerane dbať aj vtedy, ak je zadržaná osoba vyslúchaná v čase, keď jej ešte nebolo vznesené obvinenie.* Ide podľa nášho názoru o príliš neurčité ustanovenie.

Samotný Trestný poriadok explicitne priznáva podozrivému len jedno právo, ktoré je vyjadrené hneď v zásadách, ktorými sa riadi Trestný poriadok. V § 2 ods. 20 Trestného poriadku uvádza: *„Ak obvinený, jeho zákonný zástupca, podozrivá osoba, poškodený, zúčastnená osoba alebo svedok vyhlási, že neovláda jazyk, v ktorom sa konanie vedie, má právo na tlmočníka a prekladateľa.“* V rámci tohto ustanovenia je vyjadrená zásada práva na svoj jazyk. Zaujímavé je, že znenie tohoto ustanovenia sa od pôvodného znenia odlišuje. V pôvodnom znení, slovné spojenie podozrivá osoba absentovala. V tomto smere možno pozorovať postupné narastanie explicitného vyjadrenia práv osoby, voči ktorej ešte nebolo vznesené obvinenie.

2. TEÓRIA PLODU Z OTRÁVENÉHO STROMU

Jednou z nevyhnutných podmienok, ktoré musia byť zachované počas celého trestného procesu je podmienka zákonnosti, ktorá je vyjadrená v § 2 ods. 1 Trestného poriadku: *Nikto nemôže byť stíhaný ako obvinený inak než zo zákonných dôvodov a spôsobom, ktorý ustanovuje tento zákon.* Ide o procesnoprávne vyjadrenie hmotnoprávnej zásady nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege. So zákonnosťou respektíve s nezákonnosťou výpovede a procesnej použiteľnosti osoby, ktorá je len podozrivá z trestného činu, úzko súvisí aj teória plodu z otráveného stromu. Ide o metaforické vyjadrenie pre procesnú nepoužiteľnosť dôkazov, ktoré boli získané z nezákonne vykonaných dôkazov. Opodstatnenosť tejto teórie je namieste predovšetkým v prvotných začiatkoch trestného konania, pretože hrozí absolútna procesná nepoužiteľnosť väčšiny získaných dôkazov. Táto doktrína má svoj pôvod predovšetkým v Spojených štátoch amerických teda v anglo-americkom právnom systéme, ale v súčasnosti sa rozšírila aj do kontinentálneho právneho systému. Vo všeobecnosti možno krajiny rozdeliť do troch skupín:

- 1) Prijatie doktríny plodu z otráveného stromu (napr. Spojené štáty americké, Taliansko);
- 2) Štáty, ktoré doktrínu neuznávajú (napr. Nemecko, Japonsko);
- 3) Tretia kategória štátov ponecháva túto problematiku neupravenú a záleží od konkrétneho prípadu (napr. Francúzsko).⁴

Slovenská republika sa predovšetkým prostredníctvom judikatúry, prihlásila k prvej skupine štátov. Z aplikačnej praxe možno uviesť rozsudok Najvyššieho súdu SR sp.zn. 4 Tz 9/2006 zo dňa 20.06.2006, v ktorom sa uvádza, že dôkaz zaobstaraný v rozpore so zákonom, prenáša svoju nezá-

² LACIAK, O.: Právo na obhajobu a jeho podoby v trestnom konaní, Bratislava: Wolters kluwer, 2019, s. 14

³ Bližšie pozri ČOPKO; P.; ROMŽA, S.: Obhajoba obvineného v prípravnom konaní. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, s. 120

⁴ ZAORÁLOVÁ, P.: Procesní použitelnost důkazů v trestním řízení a její meze. Praha: Leges, 2018, s. 97- 98

konnosť a procesnú nepoužiteľnosť aj na ďalší dôkaz, ktorý vychádza z obsahu nezákonne získaného dôkazu. *Zásada práva na obhajobu vyjadrená v ustanovení § 2 ods. 9 Trestného poriadku je zásadou ústavnou (čl. 50 ods. 3 Ústavy SR) ako aj Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd [čl. 6 ods. 3 písm. b) a c)] a vzťahuje sa na celé trestné konanie. Jej zabezpečenie je povinnosťou orgánov činných v trestnom konaní ako aj súdu, keďže právo na obhajobu je dôležitým predpokladom zistenia skutkového stavu veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, ako aj predpokladom vydania zákonného a spravodlivého rozhodnutia. Dôkazy s podstatnými procesnými nedostatkami sú absolútne neúčinné. Za zákonný spôsob získania dôkazu z dôkazných prostriedkov v zmysle § 119 ods. 2 Trestného poriadku treba považovať jednak splnenie formálnych, t.j. procesných podmienok vyžadovaných Trestným poriadkom alebo iným osobitným zákonom na vykonanie konkrétneho dôkazu a jednak splnenie obsahových (materiálnych) podmienok, t.j. aby úkon - použitý dôkazný prostriedok na vykonanie resp. získanie dôkazu - bol zameraný na zistenie tých skutočností, na ktoré zameraný a použitý môže byť. Dôkaz získaný v rozpore so zákonom prenáša svoju nezákonnosť a procesnú nepoužiteľnosť aj na ďalší dôkaz, ktorý vychádza z obsahu nezákonne získaného dôkazu.*⁵

3. APLIKAČNÁ PRAX SÚDOV A PROCESNÁ (NE)POUŽITEĽNOSŤ VÝSLUCHU PODOZRIVEJ OSOBY

V súčasnosti existujú viaceré názory, na otázku či možno výpoveď osoby v procesnom postavení podozrivého považovať za dôkaz v trestnom konaní, a tiež či možno zápisnicu z tohto výsluchu prečítať na hlavnom pojednávaní. V Justičnej Revue č. 6-7/2017 bol uverejnený článok s názvom „Zápisnica z výsluchu (zadržaného) podozrivého, ako dôkaz v kontexte trestnoprávnej procesualistiky – zákonné možnosti a limity“. Autor O. Prikryl v ňom vyslovuje názor, že výpoveď obvineného alebo v konaní pred súdom obžalovaného, možno konfrontovať so skoršou výpoveďou tejto osoby, ako podozrivej osoby, za predpokladu, že táto výpoveď bola v prípravnom konaní realizovaná zákonným spôsobom.⁶ Zároveň konštatuje, že v aplikačnej praxi súdov sa stretol s 3 prípadmi, keď súdy postupovali odlišne:

- 1) súd nedovolil vykonať tento dôkaz;
- 2) súd dovolil vykonať tento dôkaz čítaním bez možnosti konfrontácie;
- 3) súd povolil aj konfrontovať obžalovaného na hlavnom pojednávaní s výpoveďou, ktorú realizoval ako (zadržaný) podozrivý.⁷

V aplikačnej praxi sa najčastejšie možno stretnúť s prípadom, že výpoveď osoby, ktorá má postavenie podozrivého, sa odmieta s poukazom na § 258 ods. 4 Trestného poriadku. Aj napriek tejto skutočnosti nie je výnimkou, že prokuratúra skúša navrhnúť prečítanie takýchto zápisníc na hlavnom pojednávaní.

K § 258 ods. 4 TP v spojení s procesným postavením podozrivého vyjadril svoj názor aj Najvyšší súd SR v rozhodnutí Tdo 47/2014: „...treba uviesť, že súčasná právna úprava neumožňuje prečítať zápisnicu o výpovedi zadržaného podozrivého na hlavnom pojednávaní, teda vykonať ho ako dôkaz, aj keď bol výsluch vykonaný zákonným spôsobom. Tento záver, ktorý je založený predovšetkým na výklade ustanovenia § 258 ods. 4 Tr. por. (pôvodne § 207 ods. 2 zákona č. 141/1961 Zb.) a contrario, bol ustálený aj rozhodovacou praxou Najvyššieho súdu. Výsluch podozrivého, ktorý bol podľa § 85 Tr. por. zadržaný, teda nie je možné využiť pred súdom ako dôkaz. Takýto výsluch, vykonaný pred vnesením obvinenia, by mal mať len vstupnú informačnú povahu a jeho obsah by mal slúžiť len na zdôvodnenie zadržania, začatie trestného stíhania a vnesenia obvinenia, prípadne na odôvodnenie väzby.“ V prejednávanej veci teda súd prvého stupňa postupoval správne, keď na hlavnom pojednávaní dňa 30. januára 2012 zamietol návrh na čítanie výpovedí z výsluchov P. N. v procesnom postavení podozrivého. Uvedené výpovede nemohli byť v konaní ako dôkaz vykonané a už vôbec na nich nemohlo byť založené súdne rozhodnutie. V tejto súvislosti preto dovolateľovi treba dať za pravdu, pokiaľ ide o tvrdenie, že odvolací súd sa nesprávne v odôvodnení svojho rozhodnutia (strana 6 a 7) opiera o sporné

⁵Rozsudok Najvyššieho súd SR sp.zn. 4 Tz 9/2006 zo dňa 20.06.2006

⁶PRIKRYL, O.: Zápisnica z výsluchu (zadržaného) podozrivého, ako dôkaz v kontexte trestnoprávnej procesualistiky – zákonné možnosti a limity In: Justičná Revue časopis pre právnu vedu a prax 6-7/2017 s. 844-852

⁷Tamtiež, s. 845.

zápisnice. Treba však zároveň dodať, že na nich nezaložil svoje rozhodnutie o vine a treste obvineného P. N..⁸

Predmetnú prax potvrdil opäť Najvyšší súd Slovenskej republiky v roku 2018, v ďalšom svojom rozhodnutí, keď vo svojom rozhodnutí: ...z týchto dôvodov dospel dovolací súd k záveru, že zápisnica o výsluchu zadržanej podozrivej osoby, ktorá bola učinená v intenciách § 85 ods. 4 Tr. por., po začatí trestného stíhania, predstavuje síce zákonný dôkaz, a teda môže a musí s a nachádzať vo vyšetrovacom spise, avšak jej použitie je na hlavnom pojednávaní vylúčené. Možno sa stotožniť s názorom, že takýto výsluch má len vstupnú informačnú povahu a odôvodňuje ďalší procesný postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov v prípravnom konaní, predovšetkým vznesenie obvinenia, príp. vzatie obvineného do väzby (Uznesenie Najvyššieho súdu sp. zn. 4 Tdo 47/2014). Z uvedeného je zrejme, že súdy neboli oprávnené na čítanie zápisnice o výsluchu zadržanej podozrivej osoby podľa § 258 o ds. 4 Tr. por. a už vôbec tak nemohli učiniť ako listinný dôkaz podľa § 269 Tr. por. Takýto postup je totiž zrejším obchádzaním zákona.⁹

Znemožnenie uplatnenia práva na obhajobu, ktoré zákon priznáva podozrivej osobe, je subsumovateľné pod porušenie práva na obhajobu ako dovolací dôvod podľa § 371 ods. 1 písm. c/ Tr. por. len za predpokladu, že takýto postup orgánov činných v trestnom konaní negatívne ovplyvnil vykonávanie procesných úkonov po začatí trestného stíhania a vznesení obvinenia.¹⁰

V súvislosti s právom na obhajobu v spojení s podozrivou osobou sa vyjadril aj Ústavný súd Slovenskej republiky a síce, že: Právo na obhajobu do okamihu nadobudnutia právneho postavenia obvineného sa nezaručuje podľa čl. 50 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky. Je implikované v ochrane podľa čl. 47 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.¹¹ Ústavný súd Slovenskej republiky týmto spôsobom defakto vymedzil práva podozrivej osoby medzi ktoré zaraďujeme:

- 1) právo odoprieť vypovedať;
- 2) právo na právnu pomoc;
- 3) právo na rovnosť zbrani;
- 4) právo na ticho.

Interpretáciu týchto práv je však podľa nášho názoru potrebné ponímať čo najširšie.

4. ZÁVER

Teória zákonnosti dôkazov je téma, ktorá v súčasnosti nemá komplexné akademické pokrytie. Je to zarážajúce o to viac, že práve odvetvie trestného práva je „odsúdené“ na striktné dodržiavanie zákonných ustanovení ako iné právne odvetvia. Občan Slovenskej republiky sa za svojho života môže ocitnúť v mnohých procesných postaveniach v rámci trestného konania. Osobitné postavenie z hľadiska právnej úpravy má osoba podozrivá, ktorú náš Trestný poriadok ani neupravuje. Možno konštatovať, že súčasná práva podoba práv osoby, ktorá je len podozrivá z trestného činu, nie je dostatočná. V súčasnosti sa v trestnom poriadku nachádza právne neurčité vymedzenie práv podozrivej osoby. Máme na mysli § 85 ods. 4 Trestného poriadku, ktorý odkazuje na primerané použitie § 34 Trestného poriadku, ktoré obsahuje katalóg práv obvinenej osoby.

Aplikačná prax je v priznávaní práv nejednotná. V súčasnosti absentuje presné vymedzenie práv podozrivej osoby v rámci trestného konania. Podľa nášho názoru by bolo žiaduce presne vymedziť pojem podozrivá osoba a zároveň uviesť presný výpočet práv, ktoré takejto osobe prináležia. V súčasnosti nevidíme dôvod, prečo by mala byť čítaná, alebo inak využívaná zápisnica, ktorú vykoná podozrivá osoba v rámci objasnenia veci. Tento inštitút upravený v 196 ods. 2 TP je určený nie na preukázanie viny, ale na objasnenie okolností, za ktorých mal byť trestný čin spáchaný. Preto za žiadnych okolností, nemôže byť tento použitý ako dôkaz proti osobe, ktorej ešte ani nebolo vznesené obvinenie. Predmetná právna úprava práv podozrivej osoby si určite zaslúži dôkladnú legislatívnu úpravu. Určité pokusy zaviesť legislatívnu definíciu podozrivej osoby do nášho právneho poriadku spolu s taxatívnym výpočtom jej práv, sme síce zaznamenali v minulosti, ale v súčasnosti sa však nachádzame v legislatívnom vákuu, ktoré nevyzerá, že sa v dohľadnej dobe zaplní.

⁸ Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky Tdo 47/2014

⁹ Uznesenie Najvyššieho súdu sp. zn. 5Tdo/18/2018

¹⁰ Uznesenie Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 2 Tdo 34/2014 z 12. augusta 2014

¹¹ Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp.zn. II. ÚS 34/1999, z 28. apríla 1999.

V rámci problematiky dokazovania významnú úlohu zohráva doktrína tzv. plod z otráveného stromu. V článku sme načrtli jednotlivé prístupy vybraných štátov a pokúsili sa o stručné objasnenie tejto doktríny v podmienkach Slovenskej republiky. Predmetná téma však nie je vyčerpaná a môže slúžiť na ďalší rozvoj vedy trestného práva.

Použitá literatúra:

ČOPKO, P.; ROMŽA S.: Obhajoba obvineného v prípravnom konaní. Plzeň: Aleš Čeněk, 2018, 295 s. ISBN 978-80-7380-706-1

LACIAK, O.: Právo na obhajobu a jeho podoby v trestnom konaní, Bratislava: Wolters kluwer, 2019, 120 s., ISBN 978-80-571-0018-8

PRIKRYL, O.: Zápisnica z výsluchu (zadržaného) podozrivého, ako dôkaz v kontexte trestnoprávnej procesualistiky – zákonné možnosti a limity In Justičná Revue časopis pre právnu vedu a prax 6-7/2017 s. 844-852

ZAORÁLOVÁ, P.: Procesní použitelnost důkazů v trestním řízení a její meze. Praha: Leges, 2018, 320 s. ISBN 978-80-7502-310-0

Súdne rozhodnutia

Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky, sp.zn. II. ÚS 34/1999, z 28. apríla 1999.

Rozsudok Najvyššieho súdu SR sp.zn. 4 Tz 9/2006 zo dňa 20.06.2006

Uznesenie Najvyššieho súdu SR, sp. zn. 2 Tdo 34/2014 z 12. augusta 2014

Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky Tdo 47/2014

Uznesenie Najvyššieho súdu sp. Zn. 5Tdo/18/2018

prof. JUDr. Tomáš Strémy PhD.
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Právnická fakulta UK
Šafárikovo námestie č. 6, P. O. BOX 313
810 00 Bratislava
email: tomas.stremy@flaw.uniba.sk

Mgr. Lukáš Turay
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Právnická fakulta UK
Šafárikovo námestie č. 6, P. O. BOX 313
810 00 Bratislava
email: lukas.turay@flaw.uniba.sk

NEPRÍPUSTNOSŤ VÝPOVEDE SVEDKA V KONTEXTE (NE)REŠPEKOVANIA ZÁSADY KONTRADIKTÓRNOSTI¹

Eva Szabová, Adrián Jalč

Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta

Abstract: The contribution deals with the issue that is more and more resonant in the field of interrogation of witness in criminal proceedings not only at the level of legal theory but also at the level of application practice – it is the question of the need to respect the principle of contradictory within the realization of the abovementioned procedural act. In this context we are confronted with the requirement that the testimony of witnesses in criminal proceedings should have the so-called contradictory character which arises directly from Article 6 section 3 letter d) of ECHR. The contribution will point to the most critical issues that can be identified in application practice in the context of the contradictory requirement. Consequently the effort of contribution will also be to draft the most appropriate solutions to the identified problems on the basis of an analysis of the current case law of the European Court of Human Rights. In this context, the contribution will also address the question of the consistency of the Slovak Republic's legislation *de lege lata* with the requirements formulated in the analyzed area by the ECHR within its recent decision-making activities.

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá otázkou, ktorá čoraz častejšie rezonuje v oblasti vykonávania výsluchov svedkov v trestnom konaní a to nielen na úrovni právnej teórie ale predovšetkým na úrovni aplikačnej praxe – ide konkrétne o otázku potreby rešpektovania zásady kontradiktórnosti v rámci realizácie predmetného procesného úkonu. V tejto súvislosti sa totiž stretávame s požiadavkou, aby výsluchy svedkov v trestnom konaní mali tzv. kontradiktórny charakter, pričom predmetná požiadavka vyplýva priamo z čl. 6 ods. 3 písm. d) EDLP. Príspevok v tejto súvislosti poukáže na najzásadnejšie problémy, ktoré možno v kontexte požiadavky kontradiktórnosti identifikovať v aplikačnej praxi. V nadväznosti na to bude snahou príspevku načrtnúť čo možno najideálnejšie riešenia nastolených problémov a to na podklade analýzy aktuálnej judikatúry pochádzajúcej z dielne Európskeho súdu pre ľudské práva. V tejto súvislosti bude čiastkovým cieľom príspevku rozriešenie otázky súladnosti právnej úpravy Slovenskej republiky *de lege lata* s požiadavkami formulovanými v analyzovanej oblasti zo strany ESĽP v rámci jeho recentnej rozhodovacej činnosti.

Key words: The contradictory principle, interrogation of witness, vulnerable victims, videorecording of interrogation, noncontradictory testimony of witness, terrorism, minor witness.

Kľúčové slová: Zásada kontradiktórnosti, výsluch svedka, obzvlášť zraniteľné obete, videozáznam výsluchu, nekontradiktórna výpoveď svedka, terorizmus, maloletý svedok.

1 ÚVOD

V aplikačnej praxi čoraz častejšie a výraznejšie rezonuje otázka miery, do akej je potrebné zabezpečiť v prípade výsluchov svedkov v trestnom konaní rešpektovanie zásady kontradiktórnosti. V tejto súvislosti sa totiž stretávame s požiadavkou, aby výsluchy svedkov v trestnom konaní mali tzv. kontradiktórny charakter. Čo je potrebné rozumieť pod spojením kontradiktórny výsluch možno ilustrovať na rozhodnutí pochádzajúcom z dielne ÚS SR č. I. ÚS 140/04, v zmysle ktorého kontradiktórny výsluch svedka je takým výsluchom, ktorý sa uskutočnil na verejnom hlavnom pojednávaní

---

¹ Tento príspevok bol spracovaný v rámci riešenia vedecko-výskumného projektu VEGA č.1/0082/18 s názvom „Trestnoprávne aspekty boja proti terorizmu“

za prítomnosti obžalovaného, ktorý mal možnosť zhodnotiť vierohodnosť svedka na základe priameho pozorovania správania a reakcií svedka. Takýmto výsluchom je tiež výsluch vykonaný v prípravnom konaní, ak mala obhajoba právo vyjadriť sa k nemu, poprieť ho a klásť mu otázky. Takáto požiadavka dotýkajúca sa charakteru výsluchu svedka vyplýva tiež priamo z čl. 6 ods. 3 písm. d) Európskeho dohovoru o ľudských právach (ďalej iba „EDĽP“), v zmysle ktorého „každý, kto je obvinený z trestného činu má tieto minimálne práva a to (okrem iného) právo vylúčať alebo dať vylúčať svedkov proti sebe a dosiahnuť predvolanie a výsluch svedkov vo svoj prospech za rovnakých podmienok, ako svedkov proti sebe“. Povedané inými slovami imanentným atribútom spravodlivého procesu je zachovanie práva na kontradiktórny postup, teda zachovanie práva na vystavenie dôkazu kritickej preverky zo strany obvinenej osoby. V zmysle citovaného ustanovenia EDĽP pokiaľ obvineného pozbavíme možnosti viesť kontradiktórny výsluch svedka, nie je možné hovoriť o spravodlivom procese.

Na prvý pohľad ide o požiadavku, ktorá vyznieva pomerne racionálne a jednoznačne. Zabezpečenie kontradiktórnosti v kontexte výsluchov svedkov však nepredstavuje vždy jednoducho splniteľnú úlohou, ruka v ruku s čím ide potreba následného posudzovania možnosti procesnej použiteľnosti výsluchu, ktorý bol vykonaný práve v rozpore s požiadavkou kontradiktórnosti, t.j. posúdenie prípustnosti tzv. nekontradiktórneho výsluchu svedka. V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že súdy pri riešení nastolenej otázky nepostupujú úplne jednotne. Vzhľadom na to, že predmetná otázka je značne rozsiahla, príspevok bude na tento problém nahliadať predovšetkým z pohľadu, ktorý vykazuje zásadnú citlivosť, a to z pohľadu výsluchov svedkov, ktorými sú maloletí v prípadoch trestných činov sexuálneho zneužívania.

2 POŽIADAVKA KONTRADIKTÓRNOSTI VÝSLUCHU SVEDKA V JUDIKATÚRE NS SR

Pokiaľ hovoríme o maloletom svedkovi a požiadavke jeho kontradiktórneho výsluchu je v prvom rade potrebné poukázať na pomerne známe stanovisko Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej iba „NS SR“) z roku 2009², v rámci ktorého prišlo k formulovaniu výnimiek zo zásady kontradiktórnosti. Jednu z troch koncipovaných výnimiek predstavuje práve výsluch svedka mladšieho ako 18 rokov. V tejto súvislosti je však potrebné uviesť, že v predmetnom judikáte sa síce hovorí o svedkovi mladšom ako 15 rokov, táto výnimka však bola zo strany NS SR konštruovaná za použitia odkazu na ustanovenie § 135 ods. 2 TP. V čase prijímania daného stanoviska predmetné ustanovenie skutočne zakotvovalo osobitný právny režim výsluchu svedka mladšieho ako 15 rokov, no v roku prišlo k novelizácii daného ustanovenia a k rozšíreniu z neho plynúcej ochrany na osoby vo veku do 18 rokov. Z uvedeného tak možno vyvodiť, že aj výnimka z kontradiktórneho charakteru výsluchu by mala byť aplikovaná rozšírená, teda aj na osoby staršie ako 15 rokov, avšak mladšie ako 18 rokov veku. Na podklade popísaných skutočností tak možno vysloviť konštatovanie, že výnimku z kontradiktórneho postupu predstavujú výpovede svedkov mladších ako 18 rokov, pričom výpoveď takéhoto svedka možno prečítať v konaní pred súdom aj bez splnenia podmienok uvedených v § 263 TP. V tejto súvislosti je však potrebné doplniť, že predpokladom pre uplatnenie danej výnimky je skutočnosť, že svedok bude osobou mladšou ako 18 rokov aj v rámci konania na súde. Táto požiadavka bola explicitne koncipovaná predovšetkým v následne prijímaných rozhodnutiach súdov nižšieho stupňa.³ Vychádzajúc z konštatovaní jednotlivých súdov Slovenskej republiky (ďalej iba „SR“) možno zhrnúť, že aj napriek tomu, že výsluch maloletého svedka bol realizovaný nekontradiktórne, takýto výsluch bude prípustným dôkazom v konaní na súde.

² Zjednocujúce stanovisko Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. Tpj 63/2009, zo dňa 7.12.2009

³ Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 2 Tdo 56/2012, zo dňa 30. októbra 2012

3 POŽIADAVKA KONTRADIKTÓRNOSTI VÝSLUCHU SVEDKA V ROZHODOVACEJ ČINNOSTI ESLP

Stanovisko NS SR ako aj súdov nižšieho stupňa k otázke kontradiktórnosti výpovedí maloletých svedkov je tak zrejmé, avšak vzhľadom na to, že SR je zmluvným štátom EDĽP, ktorý je v zmysle čl. 7 ods. 5 Ústavy SR medzinárodnou zmluvou, ktorá má prednosť pred slovenskými zákonmi, je osobitne dôležité pri riešení otázky kontradiktórnosti takéhoto výsluchu nahliadnuť nielen na znenie článku Dohovoru, ktorý má v tomto ohľade najzásadnejší význam a to čl. 6 ods. 3 písm. d), ale predovšetkým na spôsob, akým k jeho výkladu pristupuje ESLP. V tomto kontexte je vhodné na prvom mieste uviesť, že ESLP pri riešení otázky, či neprítomnosť svedka na súdnom konaní vedie k porušeniu zmieneneho článku dohovoru, aplikuje tzv. trojkrokový test, ktorý bol zo strany európskeho ochrancu práv rozvinutý v rámci prípadu Al-Khawaja a Tahery v. Veľká Británia v roku 2011⁴. V zmysle predmetného testu dochádza k posudzovaniu nasledovných otázok:

1. Existoval legitímny dôvod pre neprítomnosť svedka na súdnom konaní a pre akceptovanie jeho výpovede ako dôkazu zo strany súdu?
2. Je dôkaz v podobe takejto výpovede potrebné posúdiť ako jediný alebo rozhodujúci dôkaz pre odsúdenie obvineného?
3. Boli vykonané dostatočné vyvažujúce opatrenia s cieľom kompenzovať nevýhodu na strane obhajobu spôsobenú akceptovaním „neprevereného“ dôkazu?

V súvislosti s predmetným trojkrokovým testom je na prvom mieste potrebné poukázať na pomere aktuálne rozhodnutie, ktoré zásadne narušilo a pozmenilo doterajšie nahliadanie na spôsob jeho uplatňovania ako aj na spôsob výkladu jeho jednotlivých otázok. Túto revolúciu v uplatňovaní daného testu spôsobilo prijatie rozhodnutia vo veci Schatschaschwili verzus Nemecko⁵. ESLP v rámci predmetného rozhodnutia poukázal na to, že v každom posudzovanom prípade je potrebné skúmať všetky tri vyššie vymedzené otázky a predmetný test je nevyhnutné aplikovať v celom rozsahu s osobitným dôrazom na zhodnocovanie počtu a dostatočnosti vyvažujúcich opatrení. Uvedené platí aj v prípade, ak predchádzajúca otázka bola zodpovedaná negatívne. Povedané inými slovami tzv. trojkrokový test je potrebné v každom jednom prípade uplatniť v celom rozsahu. Vychádzajúc z konštatovania európskeho garanta ľudských práv možno po novom vysloviť porušenie čl. 6 ods. 3 písm. e) EDĽP aj v prípade, kedy svedecká výpoveď nie je jediným alebo rozhodujúcim dôkazom – rozhodujúcim kritériom pre ESLP je totiž podľa nového prístupu miera, akou prijatie dôkazu v podobe svedeckej výpovede vzišlej z nekontradiktórneho výsluchu znevýhodnilo obvineného.⁶ Táto zmena v aplikácii trojkrovového testu požíva osobitný význam z toho dôvodu, že doposiaľ sa štandardne skloňovala potreba rešpektovania kontradiktórnosti iba v prípadoch jediného alebo kľúčového dôkazu. Povedané inými slovami, pokiaľ súd dospel ku konštatovaniu negatívneho charakteru pokiaľ ide o odpoveď na otázku obsiahnutú v teste na druhom mieste, nepokračoval už ďalej v skúmaní otázky dotýkajúcej sa prijatia vyvažujúcich opatrení a automaticky posúdil konanie vnútroštátnych orgánov ako súladné s čl. 6 ods. 3 písm. e) EDĽP. Nový pohľad európskeho ochrancu ľudských práv na posudzovanie kontradiktórnosti výsluchov svedkov tak môže zásadne narušiť doposiaľ zaužívanú prax vnútroštátnych súdov na riešenie nastolenej otázky, slovenské súdy nevynímajúc.

Pokiaľ ide o aplikáciu daného testu na nami analyzovanú otázku výsluchov maloletých svedkov, v prvom rade možno poukázať na to, že dôvod, prečo je potrebné venovať danému testu v tomto kontexte zásadnejšiu pozornosť, je prístup ESLP k posudzovaniu výsluchov predmetného charakteru. ESLP totiž často vo svojich rozhodnutiach poukazuje na to, že trestné konania vedené pre trestné činy sexuálneho zneužívania, kde ako obeť figuruje dieťa, predstavujú pre obeť bezpochyby značne traumatizujúci zážitok a preto rešpektuje potrebu prijatia opatrení smerujúcich k ochrane obeť, akým je aj neprítomnosť detského svedka na súdnom konaní.⁷ Súčasne však dodáva, že tieto opatrenia nie sú aplikovateľné automaticky na každé trestné konanie dotýkajúce sa predovšetkým trestných činov sexuálneho zneužívania.⁸ Povedané inými slovami aj napriek tomu,

⁴ Case of Al-Khawaja and Tahery v. The United Kingdom, Applications no. 26766/05 and 22228/06, Strasbourg, 15 December 2011

⁵ Case of Schatschaschwili v. Germany, Application no.. 9154/10, Strasbourg, 15 December 2015

⁶ § 116, Case of Schatschaschwili v. Nemecko

⁷ § 69, Case of Bocos-Cuesta v. Netherland, Application no. 54789/00, 10. November 2005

⁸ § 75, Case of Lučić v. Croatia, Application no. 5699/11, 24 February 2014

že hovoríme o trestnom konaní vedenom pre trestný čin sexuálneho zneužívania, v rámci ktorého vystupuje ako svedok osoba mladšia ako osemnásť rokov, je takéto trestné konanie potrebné vyhodnotiť prostredníctvom vykonania už zmieneneho trojkrovového testu s cieľom posúdenia prijateľných spravidlivosti predpokladaného v čl. 6 EDĽP. Na podklade analýzy vybraných rozhodnutí atribútých z dielne ESĽP možno vytvoriť určitý vzorový model trestného konania vedeného pre trestný čin sexuálneho zneužívania, v prípade ktorého bude možné vysloviť záver o jeho spravodlivosti, aj napriek absencii prvku kontradiktórnosti v rámci výsluchu detskej obete. S cieľom náčrtu uvedeného modelu budú formulované konkrétne príklady odpovedí na jednotlivé body trojkrovového testu, ktoré možno označiť za priechodné pokiaľ chceme v kontexte konkrétneho trestného konania konštatovať úspešnosť zvládnutia tejto pomerne náročnej skúšky.

Pokiaľ ide o prvú otázku Al-Khawaja testu, teda o otázku dotýkajúcu sa legitímnych dôvodov ospravedlňujúcich neprítomnosť maloletého svedka na súdnom konaní, na podklade doposiaľ prijatých rozhodnutí koncipovaných zo strany ESĽP možno vysloviť konštatovanie, že skutočnosťou, ktorá predmetnú absenciu zdôvodní, je predpoklad, že výsluch svedka v konaní na súde bude predstavovať pre obeť traumatizujúci zážitok. V tomto kontexte je však ESĽP osobitne zdôrazňuje, že konštatovanie o hroziacej traume vyslovené zo strany orgánov činných v trestnom konaní, resp. súdu, nie je možné chápať ako postačujúce. Záver o existencii predmetnej hrozby musí byť podložený konkrétnym dôkazom v podobe znaleckého posudku. Ako príklad rozhodnutia, v rámci ktorého bolo vyslovené uvedené konštatovanie, možno uviesť prípad Rosin verzus Estónsko⁹ alebo prípad Bocos – Cuesta v. Holandsko¹⁰.

Pokiaľ ide o otázku dotýkajúcu sa vyvažujúcich opatrení v tejto súvislosti možno opätovne na podklade judikatúry ESĽP vyvodiť niekoľko príkladov prostriedkov, v kontexte ktorých možno hovoriť o naplnení požadovaného atribútu. V tejto súvislosti je však potrebné na prvom mieste ozrejmiť už vyššie formulovanú skutočnosť dotýkajúcu sa zásadnosti významu, ktorý opatrenia tejto povahy poživajú. Európsky garant ľudských práv totiž v rámci svojej rozhodovacej činnosti opakovane zdôrazňuje, že právo obvineného na kontradiktórne vedenie výsluchu, resp. čl. 6 ods. 3 písm. d) EDĽP nie je možné vnímať tak striktné, že by štátne orgány mali v každom prípade povinnosť zabezpečiť križový výsluch maloletého svedka na súde alebo konfrontáciu medzi obvinenou osobou a maloletým svedkom. Právo vyplývajúce z čl. 6 ods. 3 písm. e) EDĽP je totiž možné naplniť aj prostredníctvom vyvažujúcich opatrení, ktoré vykompenzujú nevýhodu na strane obhajoby spôsobenú neprítomnosťou svedka na súdnom konaní. Práve na podklade tohto náhľadu na otázku rešpektovania čl. 6 ods. 3 písm. e) EDĽP získali vyvažujúce opatrenia a ich skúmanie takú významnú úlohu pri celkovom zhodnocovaní spravodlivosti vykonaného trestného konania.

Ako príklad opatrenia, ktorým možno dosiahnuť vykompenzovanie nevykonanej konfrontácie medzi svedkom a obvineným, možno uviesť zabezpečenie kladenia otázok inak priamym dopytovaním, a to napríklad prostredníctvom vyšetrovateľa či psychológa, ktorí vykonajú jej formulovanie takým spôsobom, ktorý nepoškodí maloletého svedka¹¹. Predmetné opatrenie však musí byť doprevádzané zhotovením video záznamu z vykonaného výsluchu, aby bola zabezpečená možnosť pozorovať reakcie svedka v rámci odpovedania na položené otázky a zhodnotiť tak jeho dôveryhodnosť a to nielen pre obvineného ale aj pre súd v rámci objektívneho zhodnotenia takéhoto dôkazu. Alternatívou vo vzťahu k zaznamenávaniu výsluchu je jeho vykonanie v miestnosti s dvojité sklom, čím sa rovnako zabezpečuje tak ochrana svedka pred sekundárnou viktimizáciou ako aj možnosť pozorovania jeho reakcií na strane obvineného¹². V tejto súvislosti je však potrebné zdôrazniť, že samotné zhotovenie video záznamu z výsluchu, resp. samotné vykonanie výsluchu z dvojité sklom, nie je možné považovať z pohľadu európskeho ľudskoprávneho ochrancu za opatrenie dostatočného charakteru.

ESĽP na jednej strane síce kladie dôraz na možnosť priameho pozorovania reakcií svedka, ktorý nebude vypočutý v konaní pred súdom, a to ideálne prostredníctvom kamerového záznamu z výsluchu maloletého vykonaného počas prípravného konania, ktorý zabezpečí možnosť posúdenia jeho dôveryhodnosti, avšak súčasne zdôrazňuje, že v prípade, kedy ide o dôkaz s hodnotou rozhodujúceho dôkazu, samotný videozáznam nie je na zabezpečenie práva

⁹ § 59, Case of Rosin v. Estonia, Application no. 26540/08, 19 December 2013

¹⁰ § 72, Case of Bocos-Cuesta v. Netherland

¹¹ § 62, Case of Rosin v. Estonia

¹² Case of Accardi and Others v. Italy, Application no. 30598/02, 20 January 2005

obvineného na obhajobu postačujúci. Povedané inými slovami v prípade kľúčového svedka je nevyhnutné okrem videozáznamu zabezpečiť aj možnosť kladenia otázok nepriami vyššie naznačenými spôsobmi.¹³ V tomto kontexte ide de facto o rozvinutie konštatovania, ku ktorému dospel ESLP v prípade Schatschaschwili v. Germany z roku 2015 dotýkajúceho sa skúmania požiadavky vyvažujúcich opatrení. Európsky ochranca práv totiž poznamenal, že existencia vyvažujúcich opatrení sama o sebe nepostačuje na vyslovenie konštatovania o rešpektovaní čl. 6 ods. 3 písm. e) EDĽP. Významným faktorom je v tomto kontexte ich charakter a rozsah, ktorý sa odvíja od významu dôkazu – svedeckej výpovede. Povedané inými slovami čím je dôkaz významnejší, tým viac vyvažujúcich opatrení je potrebné vykonať, aby bolo možné trestné konanie ako celok vyhodnotiť ako spravodlivé^{14 15}.

4 PRÍPAD ROSIN V. ESTÓNSKO ALEBO ZOSTRIKTNENIE POHLADU ESLP NA REŠPEKTOVANIE KONTRADIKTÓRNOSTI VÝSLUCHU MALOLETÉHO SVEDKA

Na podklade vyššie formulovaných záverov možno dospieť k ideálnej podobe trestného konania, v rámci ktorého bude aj napriek absencii svedka – maloletého na súdnom konaní vyslovená súladnosť postupu vnútroštátnych orgánov s čl. 6 ods. 3 písm. e) EDĽP, t. j. k podobe trestného konania, v rámci ktorého bude daná tak existencia hrozacej traumy pre maloletého potvrdená znaleckým posudkom ako aj existencia vyvažujúceho opatrenia vo forme nepriameho kladenia otázok za súčasného videozaznamenávania vykonávaného výsluchu. V súvislosti s týmto náčrtom ideálneho modelu trestného konania charakterizovaným absenciou svedka na hlavnom pojednávaní je však potrebné poukázať na prípad, ktorý bol riešený zo strany ESLP v roku 2015. Ide o prípad Rosin v. Estónsko, v ktorom európsky ochranca práv formuloval de facto negatívnu podmienku, ktorej splnenie je nevyhnutné s cieľom zhodnotenia trestného konania ako konania spravodlivého. Predmetná podmienka spočíva v tom, že príslušné orgány vykonávajúce výsluch maloletého v rámci prípravného konania, nemali v danom čase vedomosť o jeho neopakovaní v ďalšej časti trestného konania. Povedané inými slovami ESLP poukázal na to, že v prípade trestného konania, v rámci ktorého disponujú príslušné orgány vedomosťou, že svedok nebude vypočúvaný opakovane v ďalšej etape trestného konania, nie je pre vyslovenie konštatovania o rešpektovaní čl. 6 ods. 3 písm. e) EDĽP postačujúca ani existencia legitímneho dôvodu, ani existencia vyššie uvedených vyvažujúcich opatrení. ESLP v tejto súvislosti totiž konštatoval, že pokiaľ orgány činné v trestnom konaní disponujú v prípravnom konaní indíciou predmetného charakteru, majú povinnosť zabezpečiť požiadavku kontradiktórnosti plynúcu z čl. 6 ods. 3 písm. e) EDĽP už počas prvého výsluchu maloletého svedka. Európsky ochranca práv pritom osobitne zdôraznil, že v takejto situácii neprichádza do úvahy náprava pochybenia konajúceho orgánu v rámci neskorších štádií trestného konania¹⁶. Povedané inými slovami ESLP priamo vylúčil možnosť aplikovania vyvažujúceho opatrenia vo forme kladenia otázok svedkovi v písomnej forme, ako tomu bolo v rozhodnutí Scholer v. Nemecko.

Význam popisovaného prípadu však týmto konštatovaním nekončí. Ďalším podstatným faktom, na ktorý je potrebné poukázať rovnako zásadne, je časový okamih, v rámci ktorého bol výsluch maloletého svedka vykonávaný. Predmetný výsluch bol síce realizovaný v čase prípravného konania, no ešte pred vznesením obvinenia voči konkrétnej osobe. V tomto kontexte tak môžeme hovoriť o potvrdení aktuálneho trendu vyskytujúcom sa v rozhodovacej činnosti ESLP – zabezpečiť podozrivým osobám rovnaký rozsah práv, akými v trestnom konaní disponuje osoba obvineného. V zmysle uvedeného rozhodnutia tak právo na vedenie kontradiktórneho výsluchu svedka patrí nielen osobe obvinenej ale súčasne tiež osobe podozrivej. Predmetné konštatovanie ESLP však zákonite vyvoláva otázku o jeho zlučiteľnosti s výnimkou z kontradiktórneho výsluchu formulovanou zo strany NS SR dotýkajúcou sa výsluchu svedka - maloletého vykonaného pred vznesením obvinenia. Ešte zásadnejší problém však v súvislosti s predmetným konštatovaním ESLP vyvstáva, pokiaľ nazrieme na najnovšiu právnu úpravu účinnú v podmienkach Slovenskej republiky v oblasti

¹³ § 62, Case of Rosin v. Estonia

¹⁴ § 118, Case of Schatschaschwili v. Germany

¹⁵ Mrčela, M.: Adversarial principle, the equality of arms and confrontational right – European Court of Human Rights recent jurisprudence. In: Procedural aspects of EU law, vol. 1, 2017, s. 23

¹⁶ § 59, Case of Rosin v. Estonia

ochrany obetí trestných činov od 1. januára 2018, t. j. na Zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov.

Problematickým sa v tomto kontexte javí predovšetkým ustanovenie § 8 ods. 2 predmetného zákona, prostredníctvom ktorého prišlo k formulovaniu povinnosti pre orgány činné v trestnom konaní predchádzať druhotnej viktimizácii na strane obeť¹⁷ a ustanovenie § 134 ods. 4 TP, v zmysle ktorého je potrebné obzvlášť zraniteľné obeť¹⁸ vylúčať iba raz, bez opakovania, s použitím záznamového zariadenia. Z formulácie týchto ustanovení jednoznačne vyplýva, že situácia, kedy príde k ich aktivovaniu bezpochyby predpokladá existenciu indicie na strane orgánu činného v trestnom konaní, že maloletý svedok predstavujúci obzvlášť zraniteľnú obeť nebude vypočúvaný opakovane v konaní na súde. Vychádzajúc z rozhodnutia ESLP vo veci Rosin v. Estónsko konštatujúceho nevyhnutnosť zabezpečenia kontradiktórnosti už pri prvom výsluchu maloletého svedka musíme v danej situácii automaticky dospieť ku konštatovaniu o potrebe prizvania podozrivej osoby k prvému vykonávanému výsluchu. V kontexte legislatívy Slovenskej republiky však v tomto okamihu vzniká pomerne zásadný problém – platný Trestný poriadok totiž neobsahuje explicitnú právnu úpravu postavenia podozriveho. Orgány činné v trestnom konaní vykonávajúce výsluch maloletého pred vznesením obvinenia tak nemajú reálny zákonný podklad, ktorý by im umožnil prizvanie podozriveho k predmetnému výsluchu.¹⁹ Ustanovenie § 213 TP totiž upravuje predmetné právo výlučne pre osobu obvineného.

zákonite vyvstáva otázka o zlučiteľnosti judikátu prijatého Najvyšším súdom SR v roku 2009 ako aj právnej úpravy de lege lata s aktuálnym pohľadom na rešpektovanie požiadavky konradiktórnosti vysloveným zo strany ESLP v prípade Rosin v. Estónsko a potvrdeným v prípade Vorchenko v. Estónsko. Povedané inými slovami vychádzajúc z aktuálnej judikatúry ESLP sa javí viac ako žiaduce rozšíriť ustanovenia § 213 TP aj na osobu podozrivú. V opačnom prípade sa Slovenská republika vystavuje možnosti vedenia konania na ESLP pre porušenie čl. 6 ods. 3 písm. e) EDLP - ani videozáznam, ani prítomnosť psychológa na výsluchu maloletého svedka, ani znalecký posudok vypracovaný k otázke opakovania výsluchu maloletého nie sú postačujúcimi opatreniami pre vyslovenie konštatovania o spravodlivosti konania v zmysle vyššie uvedeného článku EDLP.

V nadväznosti na vyššie popisovanú judikatúru ESLP, ktorá kladie stále zásadnejší dôraz na práva obvineného pokiaľ ide o rešpektovanie jeho práva na vedenie konradiktórneho výsluchu svedka v trestnom konaní, považujeme za vhodné poukázať na určitý protipól k tomuto striktnému prístupu vyjadrovanému zo strany ESLP. Ide konkrétne o otázku rešpektovania zásady prezumpcie neviny v oblasti boja s terorizmom. Trestná činnosť vo forme terorizmu je síce svojou povahou diametrálne odlišnou od trestnej činnosti, v kontexte ktorej bolo analyzované právo obvineného na vedenie konradiktórneho výsluchu svedka - poukaz na tento typ trestnej činnosti je však nevyhnutné považovať za najvhodnejší pokiaľ chceme demonštrovať odlišnosť prístupu ESLP k otázke miery rešpektovania jednotlivých práv obvinenej osoby. Pokiaľ ide o otázku prezumpcie neviny osoby obvinenej z trestného činu terorizmu ESLP už v tomto smere nie je tak striktný, ako je tomu vo vyššie uvádzaných prípadoch. V tejto súvislosti možno konkrétnejšie hovoriť o porušovaní čiastkového pravidla plynúceho zo zásady prezumpcie neviny a to pravidla vypovedajúceho o tom, na plecia ktorého subjektu je v trestnom konaní položené dôkazné bremeno. V oblasti boja s trestnými činmi terorizmu totiž možno v legislatíve viacerých európskych štátov badať trend smerujúci k uplatňovaniu doktríny tzv. obráteného dôkazného bremena, ktoré je zdôvodňované

¹⁷ § 8 ods. 2 Zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov:

Orgán činný v trestnom konaní, súd a subjekt poskytujúci pomoc obetiam postupuje tak, aby jeho činnosť nespôsobovala obeť druhotnú viktimizáciu a prijíma účinné opatrenia, ktoré majú zabrániť opakovanej viktimizácii. Na tento účel orgán činný v trestnom konaní a súd používa vhodne prispôbené úradné miestnosti, ak to ich priestorové možnosti umožňujú.

¹⁸ V zmysle ustanovenia § 2 ods. 1 písm. c) ZoO sa obzvlášť zraniteľnou osobou rozumie tiež dieťa.

¹⁹ Pozri tiež Srholec, M.: Pár poznámok k zákonu o obetiach trestných činov. In: Právne listy. Dostupné na: http://www.pravnelisty.sk/clanky/a624-par-poznamok-k-zakonu-o-obetiach-trestnych-cinov?fb_comment_id=1317833098322737_1319300611509319

závažnosťou a následkami plynúcimi z terorizmu pre spoločnosť.²⁰ S týmto pomerne kontroverzným javom sa možno stretnúť v legislatíve Veľkej Británie a to predovšetkým v rámci ustanovenia § 11 ods. 2 zákona „Terrorism Act 2000“ upravujúceho dokazovanie dotýkajúce sa trestného činu členstva v teroristickej skupine. Predmetné ustanovenie vyžaduje, aby obvinená osoba preukázala tú skutočnosť, že organizácia nebola zakázanou v čase, keď táto osoba v jej rámci pôsobila, a rovnako tiež tú skutočnosť, že obvinený sa nezúčastnil aktivít tejto organizácie v čase, keď sa stala organizáciou zakázanou.²¹ V nadväznosti na citované ustanovenie je však potrebné okamžite uviesť, že aj napriek tomu, že predmetná legislatíva bola zo strany ESLP vyhodnotená ako priechodná pokiaľ ide o jej zlučiteľnosť s EDLP, samotné britské súdy túto legislatívu akceptovať odmietli. Poukázať možno na pomerne diskutované rozhodnutie z roku 2002 vo veci *Sheldrake v. DPP*²², v rámci ktorého súd konštatoval, že aj napriek závažnosti hrozby plynúcej z terorizmu je krok v podobe obrátenia dôkazného bremena potrebné považovať za krok neprípustný. Britský prvostupňový súd zdôvodnil svoje rozhodnutie závažnosťou sankcie ustanovenej citovaným zákonom pre predmetný trestný čin (trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby desať rokov) a zásadnosťou stigmy, ktorá môže vzišť z odsúdenia v prípade, že sa obvinenej osobe nepodarí preukázať skutočnosti, ktoré od nej zákonodarca v rámci vyššie citovaného zákonného ustanovenia vyžaduje.

5 ZÁVER

Na podklade vyššie uvedených skutočností tak možno vysloviť konštatovanie, že prístup ESLP k posudzovaniu rešpektovania práv obvinenej osoby nie je celkom jednotný. Kým na strane jednej možno hovoriť o pomerne striktnom nahliadaní na potrebu rešpektovania práva na kontradiktórne vedenie výsluchu svedka a to dokonca aj pri tak závažnej trestnej činnosti, akou je trestná činnosť vo forme sexuálneho zneužívania, na strane druhej sa možno stretnúť s odobrením legislatívy európskych štátov upravujúcej popretie kľúčovej zásady trestného konania a to zásady prezumpcie nevinoty. Judikatúra ESLP je však pomerne dynamickou a neustále sa rozvíjajúcou oblasťou – bude preto viac ako zaujímavé sledovať, akým smerom sa bude rozhodovacia činnosť európskeho ochrancu práv v oboch vyššie popisovaných oblastiach v budúcnosti vyvíjať.

Použitá literatúra:

- Case of *Al-Khawaja and Tahery v. The United Kingdom*, Applications no. 26766/05 and 22228/06, Strasbourg, 15 December 2011
Case of *Schatschaschwili v. Germany*, Application no. 9154/10, Strasbourg, 15 December 2015
Case of *Bocos-Cuesta v. Netherland*, Application no. 54789/00, 10. November 2005
Case of *Lučić v. Croatia*, Application no. 5699/11, 24 February 2014
Case of *Rosin v. Estonia*, Application no. 26540/08, 19 December 2013
Case of *Accardi and Others v. Italy*, Application no. 30598/02, 20 January 2005
Chung Ong, K.: *Statutory Reversals of Proof: Justifying Reversals and the Impact of Human Rights*
Mrčela, M.: *Adversarial principle, the equality of arms and confrontational right – European Court of Human Rights recent jurisprudence*. In: *Procedural aspects of EU law*, vol. 1, 2017, s. 15 – 31
Rozhodnutie Okresného súdu v Pezinku, prijaté dňa 8. februára 2012
Rozhodnutie Krajského súdu v Trnave, prijaté dňa 21. novembra 2017
Sheldrake v. DPP and Attorney General's Reference, No. 4 of 200254
Srholec, M.: *Pár poznámok k zákonu o obetiach trestných činov*. In: *Právne listy*. Dostupné na: http://www.pravnelisty.sk/clanky/a624-par-poznamok-k-zakonu-o-obetiach-trestnych-cinov?fb_comment_id=1317833098322737_1319300611509319
Terrorism Act 2000

Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. 2 Tdo 56/2012, zo dňa 30. októbra 2012

²⁰ Chung Ong, K.: *Statutory Reversals of Proof: Justifying Reversals and the Impact of Human Rights*. p. 11

²¹ Art. 11 (2) *Terrorism Act 2000*

²² *Sheldrake v. DPP and Attorney General's Reference*, No. 4 of 200254

Zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov

Zjednocujúce stanovisko Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn. Tpj 63/2009, zo dňa 7.12.2009

Kontaktné údaje:

doc. JUDr. Eva Szabová, PhD.

eva.szabova@truni.sk

Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta

Hornopotočná 23

918 43 Trnava

Slovenská republika

doc. JUDr. Ing. Adrián Jalč, PhD.

adrian.jalc@truni.sk

Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta

Hornopotočná 23

918 43 Trnava

Slovenská republika

OPĀTOVNE K MOŹNOSTI ČĪTANIA ZĀPISNICE O VÝSLUCHU SVEDKA VYPOČUTÉHO PRED VZNESENĪM OBVINENIA V SÚDNOM KONANĪ¹

František Vojtuš, Marek Kordík

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: The aim of the contribution is to cover the possibility and admissibility of reading the testimony of a witness hearing in the pre-trial proceedings before the allegations in court. The contribution shall analyze in which cases and under what conditions such an approach is considered, in particular in the case of the accused's passivity and the defendant in the criminal proceedings. It will be referred to the legal regulation, its changes, which occurred in the context of the criminal proceedings, occurred with regard to the adoption of Act no. 274/2017 Coll. on Victims of Crime and also on the current case law of the Supreme Court of the Slovak Republic. At the same time, a shift in the case law of the European Court of Human Rights on this issue will be presented.

Abstrakt: Cieľom príspevku je rozobrať možnosti a prípustnosť čítania zápisnice o výsluchu svedka vykonanom v prípravnom konaní pred vznesením obvinenia v súdnom konaní. Príspevok rozoberá, v ktorých prípadoch a za akých podmienok takýto prístup prichádza do úvahy, najmä v prípade pasivity obvineného a jeho obhajcu v trestnom konaní. Poukazované bude na zákonnú úpravu, jej zmeny, ktoré nastali v súvislosti v trestnom konaní nastali vzhľadom na prijatie zákona č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a aj na súčasnú judikatúru Najvyššieho súdu SR. Súčasne bude prezentovaný aj posun v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva k tejto otázke.

Key words: testimony, trial, defence's passivity, testimony reading, adversary proces.

Kľúčové slová: výsluch svedka, súdne konanie, pasivita obhajoby, čítanie zápisníc, kontradiktórnosť.

1 ÚVOD

Treba podľa nás súhlasiť s názorom, že „aj keď prax preukazuje niečo iné, predmetom a úlohou prípravného konania podľa zámerov rekodifikácie Trestného poriadku v roku 2005 nemalo byť vykonávanie dôkazov, často aj opakovane (pred vznesením obvinenia a po ňom). **Rekodifikácia mala priniesť zjednodušenie a zrýchlenie prípravného konania**, ktoré pred rokom 2005 prebiehalo tak, že v rámci vyšetrovania bolo vykonané úplne celé dokazovanie, ktoré sa znovu zopakovalo v konaní pred súdom.

Pôvodne bolo deklarovaným cieľom rekodifikácie zrýchlenie fázy predsúdneho konania a tým aj celého trestného konania prenesením ťažiska dokazovania na konanie pred súdom, kde sa mali dôkazy vykonať kontradiktórnym spôsobom ... Prípravné konanie už nemalo slúžiť na zdĺhavé vykonávanie dokazovania najprv pred vznesením obvinenia, potom druhý krát po vznesení obvinenia a znovu do tretice po podaní obžaloby v konaní pred súdom (týka sa to najmä výsluchov svedkov). Prípravne konanie však nemá (mať) povahu kontradiktórneho konania, má byť vykonávané pod dozorom prokurátora, ktorý postup policajta môže usmerňovať pokynmi a pod

---

¹ Tento príspevok vznikol s podporou grantu VEGA „Právna ochrana účastníkov ekonomicko-právnych vzťahov s akcentom na trestnoprávnu ochranu veriteľov“ č. 1/0907/16

kontrolou sudcu pre prípravné konanie. Jeho účelom má byť zabezpečiť podklady pre súdne konanie.²

Cieľom príspevku bude rozobrať možnosti čítania zápisnice o výsluchu svedka na hlavnom pojednávaní, za predpokladu, že výsluch bol vykonaný po začatí trestného stíhania, ale ešte pred vznesením obvinenia konkrétnej osobe. Nami prezentované názory čiastočne vybočujú z momentálne hlavného prúdu názorov zaoberajúcich sa touto problematikou, avšak našim cieľom je vyvolať konštruktívnu diskusiu k tejto téme. Vyriešenie nami nastolenej otázky by mohlo viesť k zefektívneniu (zrýchleniu) slovenského trestného konania, ktoré je v súčasnosti vnímané, ako dosť preformalizované, najmä ohľadom opakovaného prepočúvania svedkov, hlavne z dôvodu prechodu konania do jeho ďalšej etapy (štádia). Opierať sa budeme nie len o znenie ustanovení Trestného poriadku, ale aj judikatúru, či už Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „NS SR“) ale aj Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“). Poukazovať budeme najmä na posun v judikatúre ESLP, ktorý zatiaľ nie je reflektovaný judikatúrou NS SR, prípadne Ústavného súdu SR.

Je nepochybné, že jednou z kľúčových zásad súdneho konania a dokazovania na ňom je zásada ústnosti uvedená v § 2 ods. 18 Trestného poriadku. Možnosť čítania zápisnice o výsluchu svedka vykonaného ešte v prípravnom konaní, a to počas vykonávania dokazovania na hlavnom pojednávaní, predstavuje zákonnú výnimku zo zásady ústnosti. Zároveň táto možnosť predstavuje, resp. môže predstavovať aj výnimku alebo narušenie iných základných zásad, najmä zásady kontradiktórnosti súdneho konania (§ 2 ods. 7, ods. 18 Trestného poriadku), ako aj rovnosti strán (§ 2 ods. 14 Trestného poriadku). Pri odvodzovaní našich záveroch a úvah sme si vedomí týchto konkvencií.

Na druhej strane však hneď úvodom poukazujeme aj na fakt, že podľa nášho názoru nie je úlohou orgánov činných v trestnom konaní, aby nahrádzali svojou činnosťou pasivitú obhajcu alebo obvineného pri uplatňovaní svojho práva na obhajobu.³ Postoj obvineného, resp. aj jeho obhajcu k spôsobu uplatňovania svojej obhajoby je výhradne ich záležitosťou a ide na ich úkor.⁴ Preto podľa nášho názoru pasivita obvineného alebo jeho obhajcu pri výkone obhajoby nemôže mať dopad na prípustnosť alebo neprípustnosť dôkazov, pokiaľ tieto boli inak vykonané zákonným spôsobom, pri rešpektovaní ostatných práv obhajoby (najmä v súvislosti s oboznámením obvineného o jeho právach, ako aj s jeho právom oboznámiť sa so všetkými skutočnosťami, ktoré sú mu ako obvinenému kladené za vinu a dôkazmi, ktoré ich preukazujú). Podľa ESLP, ani znenie, ani zmysel čl. 6 Dohovoru⁵ nebráni tomu, aby sa obvinený na základe svojho slobodného rozhodnutia vzdal – či už výslovne alebo konkludentne - jednotlivých záruk práva na spravodlivý proces. Takéto vzdanie sa práva však musí byť zistené jednoznačným spôsobom a musí byť sprevádzané minimálnymi zárukami odpovedajúcimi jeho dôležitosti. Pred tým, než súdy alebo orgány činné v trestnom konaní (ďalej „OČTK“) dospejú k záveru, že sa obvinený vzdal svojho práva v dôsledku svojho konania (konkludentne), musí byť preukázané, že obvinený mohol taký dôsledok svojho konania predvídať.⁶ Z hľadiska prípravného konania a výsluchov svedkov v tomto konaní bude mať z tohto pohľadu najmä význam riadne poučenie obvineného k jeho právam a možnosti práva na zvolenie alebo ustanovenie si obhajcu, ako aj možnosti účasti na úkonoch.

Otázkam prípustnosti čítania zápisnice o výsluchu svedka vykonaného v prípravnom konaní v konaní pred súdom bola aj v minulosti venovaná zo strany odbornej verejnosti značná pozornosť, najmä s ohľadom na otázku rešpektovania zásady kontradiktórnosti.⁷

² SEPEŠI, P. Úvahy o efektívite trestného konania v slovenskej republike – hľadanie nástrojov a riešení na jeho časové a ekonomické zefektívnenie cestou zmeny právnej úpravy predsúdneho konania, 2012, s. 59 – 79.

³ K tomu pozri VANTUCH, P. Obhajoba obvineného, 3. doplnené a přepracované vydání, 2010, s. 204.

⁴ Uvedené možno dovodiť aj zo znenia § 34 ods. 1 Trestného poriadku v súvislosti s možnosťou obvineného odoprieť vypovedať, teda sa nevyjadrovať. Právo na obhajobu je právom (oprávnením, možnosťou) obvineného, nie jeho povinnosťou.

⁵ Dohovor o ochrane ľudských práv a slobôd z 04.11.1950 v znení protokolov č. 11 a 14, dostupné na <http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SLK.pdf>

⁶ pozri *Idalov v. Rusko* rozsudok ESLP z 22.05.2012,

⁷ pozri okrem iných napr. POLÁK, P. Svedok v trestnom konaní, 2011, najmä s. 153 - 158, ČENTĚŠ, J. – KOLCUNOVÁ, M. Výsluch svedka v prípravnom konaní a jeho prípustnosť v súdom

2 ZÁKONNÁ ÚPRAVA, ODBORNÁ LITERAÚRA A JUDIKATÚRA NS SR

Na základe rozboru odbornej literatúry môže konštatovať, že právna teória sa zaoberala skôr otázkou potreby opakovania výsluchov svedkov po vznesení obvinenia, kde dospela zväčša k záveru, že pre zachovanie práva na obhajobu je potrebné v prípravnom konaní po vznesení obvinenia výsluchy opakovať, avšak názory sa líšia v akom rozsahu.

Podľa časti autorov sú výsluchy svedkov vykonané pred vznesením obvinenia, teda tzv. „vo veci“ považované za nepoužiteľné v konaní pred súdom.⁸

Podľa iných autorov, však úprava § 261 ods. 3 Trestného poriadku „široko koncipovanými možnosťami čítania zápisnice o výsluchu svedka z prípravného konania umožňuje aj vykonanie nekonzistentne zabezpečených dôkazov mimo hlavného pojednávania. Obvinený sa môže vzdať práva na kontradiktórny výsluch svedka počas hlavného pojednávania, či už výslovne alebo konkludentne svojou neprítomnosťou, ak bol na pojednávanie predvolaný a obvinený sa neospravedlnil, keďže zásada kontradiktórnosti zakotvuje práva (ktoré je možné aj nevyužiť). Vtedy je čítanie zápisnice o výpovedi z prípravného konania postupom *lege artis*, čiže v súlade so zásadou kontradiktórnosti.“⁹

Napokon zvyšná časť autorov, v súlade s judikatúrou NS SR¹⁰, zastáva názor, že je potrebné po vznesení obvinenia prepočítať svedka, ktorého svedectvo je jediným usvedčujúcim dôkazom alebo vo významnej miere rozhodujúcim dôkazom, aby bolo zachované právo obvineného na kontradiktórny proces a takáto výpoveď je použiteľná v konaní pred súdom. K výpovediam iných svedkov sa bližšie nevyjadrujú, resp. ich hodnotia ako nepodstatné pre trestné konanie, a preto ich prepočítavanie a zrejme aj možnosť čítania v súdnom konaní považujú za neefektívne.¹¹ Prípadne považujú v konaní pred súdom za použiteľnú a platnú výpoveď svedka z prípravného konania vykonanú hoc aj tzv. „vo veci“, ak v priebehu súdneho konania bude splnená ďalšia podmienka, a to zabezpečenie práva na kontradiktórny proces.¹²

Z úvah v odbornej literatúre možno dedukovať, že väčšina autorov dáva prednosť tomu, aby v konaní pred súdom boli (okrem špecifických prípadov neodkladných, neopakovateľných úkonov a výsluchov už mŕtvych svedkov) čítané najmä zápisnice o výsluchoch svedkov z prípravného konania, kde bolo zachované právo obvineného, resp. jeho obhajcu na kontradiktórny proces. Dovolíme si tvrdiť, že uvedené názory sú ovplyvnené a vychádzajú, obdobne ako judikatúra NS SR, najmä zo staršej judikatúry ESLP z pred roku 2011.

Z judikatúry NS SR vyplýva, že táto tiež *a priori* nepovažuje čítanie zápisnice o výsluchu svedka vykonaného v prípravnom konaní pred vznesením obvinenia za neprípustné. Použiteľnosť takéhoto dôkazu však obmedzuje v zásade na dôkazy (výpovede svedkov), ktoré nie sú vo významnej miere rozhodujúcim alebo jediným usvedčujúcim dôkazom. Tieto musia byť vykonané kontradiktórne (stačí aspoň raz v priebehu konania), čo samozrejme pred vznesením obvinenia neprichádza do úvahy. Ani v takýchto prípadoch však podľa NS SR nič nebráni tomu, aby bola inak zákonným spôsobom (nie však kontradiktórne) vykonaná svedecká výpoveď použitá ako dôkaz

---

konaní, 2010, s. 348 – 363, HARKABUSOVÁ, D. Všeobecne ku „kontradiktórnemu“ výsluchu svedka v prípravnom konaní, 2012, s. 26 - 34, PERHÁCS, Z. K zopakovaniu a doplneniu výsluchu svedka po vznesení obvinenia, 2011, s. 435 – 452, CHYLO, J. Kontradiktórne dokazovanie v konaní pred súdom, 2015, s. 48-55, ŠRAMKO, P. Kontradiktórnosť hlavného pojednávania (teoretické a praktické problémy konania pred súdom), [on-line], publikované 25.01.2013.

⁸ Pozri SEPEŠI, P., Úvahy o efektívite trestného konania v slovenskej republike – hľadanie nástrojov a riešení na jeho časové a ekonomické zefektívnenie cestou zmeny právnej úpravy predsúdneho konania. 2012, s. 66. Dokonca sa vyskytli názory, že zápisnice o takýchto výsluchoch sa nemajú nachádzať ani vo vyšetrovacom spise predkladanom spolu s obžalobou – bližšie k tomu pozri VOJTUŠ, F. Neprípustná manipulácia s vyšetrovacím spisom, [on-line], publikované dňa 31.07.2016,

⁹ CHYLO, J. Kontradiktórne dokazovanie v konaní pred súdom, 2015, s. 51, obdobne PERHÁCS, Z. K zopakovaniu a doplneniu výsluchu svedka po vznesení obvinenia, 2011, s. 440

¹⁰ Pozri stanovisko trestnoprávneho kolégia NS SR sp. zn. Tpj 63/2009 z 07.12.2009.

¹¹ Pozri napr. ČENTÉŠ, J. – KOLCUNOVÁ, M. Výsluch svedka v prípravnom konaní a jeho prípustnosť v súdnom konaní. 2010, s. 356 a násl.

¹² PERHÁCS, Z. K zopakovaniu a doplneniu výsluchu svedka po vznesení obvinenia, 2011, s. 449 – 450.

slúžiaci na potvrdenie alebo vyvrátenie pravdivosti svedeckých tvrdení. Hranica procesnej použiteľnosti dôkazov je podľa NS SR v zásade daná začatím trestného stíhania „vo veci“. Podľa NS SR, ak vzniknú podstatné rozpory medzi výpoveďou svedka na hlavnom pojednávaní a jeho skoršou výpoveďou, hoc aj vykonanou pred vnesením obvinenia, no po začatí trestného stíhania „vo veci“, nie je dôvod na odopretie jej prečítania za účelom vysvetlenia týchto rozporov. Pokiaľ však ide o dôkaz kľúčového charakteru pre posúdenie viny, môže takýto postup v zmysle § 264 Trestného poriadku slúžiť v rámci voľného hodnotenia dôkazu len na posúdenie vierohodnosti výpovede predmetného svedka na hlavnom pojednávaní.¹³

Základom zákonnej úpravy možnosti čítania zápisnice o výsluchu svedka vykonanej v prípravnom konaní na hlavnom pojednávaní je ustanovenie § 263 Trestného poriadku. Ide o z tohto pohľadu o všeobecné ustanovenie, ku ktorému sú ostatné ustanovenia upravujúce možnosť čítania zápisnice z prípravného konania vo vzťahu špeciality. Osobitnými (špeciálnymi) ustanoveniami sú ustanovenia § 134 ods. 4, § 135 ods. 1 v spojení s ods. 2, § 135 ods. 3 v spojení s ods. 4, § 135 ods. 6 a § 240 ods. 3 Trestného poriadku.

Samotný § 263 ods. 1 Trestného poriadku dovoľuje (avšak neprikazuje) čítať zápisnice o výsluchoch svedkov z prípravného konania (bez ďalších podmienok), ak s takýmto postupom súhlasia obe strany (obvinený ako aj prokurátor) a zároveň súd nepovažuje osobný výsluch za potrebný. Zväčša teda pôjde v praxi pre strany o obsahovo nepodstatné výsluchy. Ods. 2 toho istého ustanovenia pripúšťa možnosť čítania takejto zápisnice len na základe súhlasu prokurátora, ak obvinený prejavil svoju vôľu nezúčastniť sa na hlavnom pojednávaní (či už výslovne alebo konkludentne nedostavením sa), resp. sa z neho (z pojednávacej siene) bez vážneho dôvodu vzdialil, prípadne nežiadal osobný výsluch svedkov, ktorých prokurátor navrhol čítať (§ 240 ods. 3), a súčasne bol o takejto možnosti v predvolaní poučený. V tomto prípade zákon neprípúšťa možnosť zhodnotenia takéhoto postupu zo strany súdu.

Z hľadiska otázky možnosti čítania zápisnice o výsluchu svedka vykonaného len tzv. „vo veci“ je zrejme najproblematickejší na výklad § 263 ods. 3 Trestného poriadku. Toto ustanovenie upravuje, v ktorých prípadoch možno čítať zápisnicu o výsluchu svedka aj bez potreby súhlasu aspoň niektorej z oboch strán súdneho štádia trestného konania. Predpokladom je vykonanie výsluchu spôsobom zodpovedajúcim ustanoveniam Trestného poriadku¹⁴ a súčasne splnenie niektorej z podmienok uvedených pod písmenami a) až c). V zásade všetky tieto podmienky sú charakteristické tým, že pri nich dochádza, z objektívnych príčin vzťahujúcich sa k osobe svedka, k nemožnosti priameho výsluchu takéhoto svedka v konaní pred súdom. Prvá skupina príčin sa vzťahuje k fyzickej nedosiahnuteľnosti svedka, kde zákonodarca taxatívne vypočítava dôvody nedosiahnuteľnosti, pričom súčasne ukladá podmienku pre prečítanie takejto výpovede spočívajúcu v tom, že ak sa už v čase výsluchu v prípravnom konaní dalo predvídať, že svedka nebude možné vypočuť v konaní pred súdom, tak musel byť o takomto úkone vyrozumený obvinený a ak mal obhajcu, tak jeho obhajca. Druhá skupina spočíva v samotnej povahe pôvodného výsluchu svedka

¹³ Pozri napríklad uznesenie NS SR sp. zn. 6To 9/2013 z 25.06.2014, uznesenie NS SR sp. zn. 5To 13/2015 z 14.01.2016 a v súvislosti s naposledy označeným rozhodnutím aj uznesenie Ústavného súdu SR sp. zn. II.ÚS 926/2016-19 z 15.12.2016, ktorý akceptoval rozhodnutie ako súladné s Ústavou SR, kedy ÚS SR *expressis verbis* uviedol, že „v prípade, že svedok v trestnej veci po začatí trestného stíhania vo veci po zákonomnom poučení podľa § 130 ods. 2 Trestného poriadku nevyužil svoje právo odmietnuť vypovedať a vo veci vypovedal, bude jeho výpoveď procesne použiteľná aj v neskoršom štádiu trestného stíhania.“

V prípade, že svedok v trestnej veci po začatí trestného stíhania vo veci po zákonomnom poučení podľa § 130 ods. 2 Trestného poriadku nevyužil svoje právo odmietnuť vypovedať a vo veci vypovedal, hoci vzhľadom na okolnosti prípadu a dovtedy vykonané procesné úkony a z nich zabezpečené dôkazy tak spraviť mohol, bude jeho výpoveď procesne použiteľná aj v neskoršom štádiu trestného stíhania vo vnesení obvinenia konkrétnej osobe, vo vzťahu ku ktorej neskôr odmietol vypovedať vzhľadom na svoj príbuzenský alebo iný vzťah podľa § 130 ods. 1 Trestného poriadku Nesmelo by však ísť o výpoveď - dôkaz zásadného skutkového charakteru majúci význam pre následné právne posúdenie skutku.“

¹⁴ Bližšie k otázke zákonnosti výsluchu svedka z hľadiska formálnych a materiálnych podmienok pozri ČENTĚŠ, J. – KOLCUNOVÁ, M. Výsluch svedka v prípravnom konaní a jeho prípustnosť v súdnom konaní, 2010, s. 350 – 353.

vykonaného v prípravnom konaní, ktorá spôsobuje jeho nemožnosť vykonania v konaní pred súdom. Zákonodarca taxatívne uvádza, že musí ísť o neodkladný alebo neopakovateľný úkon. Tretiu skupinu predstavujú prípady, keď je nemožnosť výsluchu zapríčinená konaním svedka, spočívajúcim v neoprávnenom odopretí vypovedať na hlavnom pojednávaní.

V § 263 ods. 4 Trestného poriadku zákonodarca rieši situácia spočívajúcu, na rozdiel od § 263 ods. 3 písm. c) Trestného poriadku, v zákonom odopretí výpovede zo strany svedka s odvolaním sa na dôvody uvedené v § 130 ods. 1, alebo ods. 2 Trestného poriadku. Ak bol takýto svedok vypočutý v prípravnom konaní spôsobom odpovedajúcim ustanoveniam Trestného poriadku a bol poučený o možnosti odoprieť z vyššie uvedených dôvodov výpoveď a výslovne vyhlásil, že túto možnosť nevyužíva, je podľa zákonodarcu možné zápisnicu z takejto výpovede svedka z prípravného konania prečítať na hlavnom pojednávaní

Ako vyplýva zo znenia § 263 ods. 3 ako aj ods. 4 Trestného poriadku, podmienkou čítania zápisnice o výsluchu svedka z prípravného konania je vykonanie výsluchu spôsobom zodpovedajúcim ustanoveniam Trestného poriadku. Z tejto podmienky však podľa nášho názoru nevyplýva povinnosť vykonať takýto výsluch kontradiktórnym spôsobom, nakoľko ak by túto povinnosť zákonodarca vyžadoval, tak by nedávalo zmysel duplicitné uloženie takejto povinnosti ešte aj v prípade § 263 ods. 3 písm. a) veta za bodkočiarkou.

Ako už bolo uvedené špeciálnymi ustanoveniami vo vzťahu k § 263 Trestného poriadku sú ustanovenia § 134 ods. 4, § 135 ods. 1 v spojení s ods. 2, § 135 ods. 3 v spojení s ods. 4 a § 135 ods. 6 Trestného poriadku. Spoločným menovateľom týchto ustanovení je, že upravujú osobitosti výsluchov určitej kategórie svedkov. V prípade § 134 ods. 4 ide o obzvlášť zraniteľné osoby. V prípade § 135 ods. 1 ide o výsluch osôb mladších ako 18 rokov, ktorých výsluch môže nepriaznivo ovplyvňovať ich duševný a mravný vývoj alebo vystaviť ich riziku druhotnej viktimizácie alebo ak ide o trestný čin proti ľudskej dôstojnosti. V prípade § 135 ods. 3 ide o výsluch osôb, kde došlo k spáchaniu trestného činu voči blízkej osobe alebo zverenej osobe alebo je zrejmé z okolností prípadu, že opätovná výpoveď takejto osoby môže byť ovplyvnená, alebo je odôvodnený predpoklad, že výsluch by mohol nepriaznivo ovplyvňovať jej duševný a mravný vývoj osoby. V prípade § 135 ods. 6 ide o výsluch osoby v trestnom konaní vedenom pre trestné činy terorizmu, ktorá vo svojej výpovedi uviedla podstatné skutočnosti pre objasnenie skutku alebo zistenie jeho páchatela a hrozí nebezpečenstvo, že v ďalšom priebehu trestného stíhania bude opakovanie jej výsluchu zmarené alebo podstatne sťažené.

V prípade výsluchu osoby podľa § 135 ods. 6 Trestného poriadku sa takýto výsluch zo zákona považuje za neopakovateľný úkon, a teda s poukazom na § 263 ods. 3 písm. b) Trestného poriadku sa zápisnica o takomto úkone na hlavnom pojednávaní prečíta, pričom zákonodarca neustanovuje ako podmienku výsluchu umožnenie účasti obvineného alebo obhajcu na takomto úkone.

V prípade výsluchu svedka podľa § 135 ods. 1 Trestného poriadku zákonodarca ustanovuje, že takýto výsluch sa môže opakovať len v nevyhnutných prípadoch a v prípravnom konaní len so súhlasom prokurátora. Na základe rozhodnutia súdu, môže byť zápisnica o takomto výsluchu prečítaná aj bez splnenia podmienok stanovených § 263 Trestného poriadku. Je teda na rozhodnutí súdu, či pristúpi k výsluchu takéhoto svedka, alebo bude čítať zápisnicu z výsluchu vykonanom v prípravnom konaní. Opätovne zákonodarca neustanovuje podmienku kontradiktórneho vypočutia takejto osoby, avšak vyžaduje okrem účasti iných osôb aj prirbatie psychológa alebo znalca k úkonu, ktorý môže byť následne vypočutý neskôr na správnosť a úplnosť zápisnice alebo na spôsob, akým bol výsluch vykonaný, ako aj na spôsob, akým vypočúvaná osoba vypovedala. Týmto postupom sa podľa nášho názoru snaží zákonodarca kompenzovať problémy vzniknuté obhajobe v prípade, ak bol výsluch vykonaný pred vznesením obvinenia, pričom zrejme vychádza z najnovšej judikatúry ESLP (bližšie v ďalšej časti príspevku).

V prípade svedka podľa § 135 ods. 3, resp. 134 ods. 4 Trestného poriadku tiež zákonodarca vyžaduje vykonanie výsluchu takým spôsobom, aby sa tento už nemusel opakovať, pričom v prípade osoby mladšej ako 18 rokov podmieňuje v prípravnom konaní opätovné vykonanie výsluchu súhlasom zákonného zástupcu alebo opatrovníka. V prípade obzvlášť zraniteľnej osoby vyžaduje zas zaznamenanie úkonu pomocou zariadení na záznam obrazu a zvuku, prípadne aj prirbatie psychológa alebo znalca. Týmto sa obdobne, podľa nášho názoru, snaží zákonodarca kompenzovať problémy vzniknuté obhajobe a reflektuje najnovšiu judikatúru ESLP. Samotné ustanovenia však *a priori* nevyklúčujú možnosť výsluchu takýchto svedkov v konaní pred súdom, čo

vyplýva aj zo znenia § 262a Trestného poriadku, ktorý dáva možnosť výsluchu obzvlášť zraniteľnej osoby v konaní pred súdom bez vizuálneho kontaktu s obžalovaným.

Vychádzajúc z vyššie uvedeného, podľa nášho názoru teda **súčasná zákonná úprava trestného konania výslovne nepripúšťa počas dokazovania v súdnom konaní možnosť čítania zápisnice o výsluchu svedka z prípravného konania, ktorý bol vykonaný pred vznesením obvinenia** a teda nebol po vznesení obvinenia prepočutý, tak aby mal možnosť sa tohto úkonu zúčastniť obvinený alebo jeho obhajca (ide teda o výsluch vykonaný nekontradiktórnym spôsobom) **len v prípade, ak ide o svedka**

- ktorý v čase dokazovania na súdnom pojednávaní už bol mŕtvy, alebo sa stal nezvestným, nedostupným, ochorel na chorobu, ktorá znemožňuje jeho výsluch alebo nedostavil sa k úkonu a nebolo ho možné ani predviesť (inak povedané nedosiahnuteľný svedok) **a súčasne** musel byť u takéhoto svedka už v čase jeho výpovede v prípravnom konaní, ktorá sa má prečítať, dôvodný predpoklad, že na hlavnom pojednávaní ho nebude možné vypočuť (§ 263 ods. 3 písm. a) v spojení s § 213 ods. 1 Trestného poriadku *a contrario*), alebo svedok
- ktorý je osobou, ktorá ma podľa § 130 ods. 1 Trestného poriadku právo odmietnuť vypovedať z dôvodu vzťahu k obvinenému (§ 263 ods. 4 v spojení s § 130 ods. 1 Trestného poriadku).

3 JUDIKATÚRA ESĽP A Z NEJ VYPLÝVAJÚCE ZÁVERY

Podľa čl. 6 ods. 3 písm. d) Dohovoru „Každý, kto je obvinený z trestného činu, má tieto minimálne práva: ... vypočúvať alebo dať vypočúvať svedkov proti sebe a dosiahnuť predvolanie na vypočúvanie svedkov vo svoj prospech za rovnakých podmienok, ako v prípade svedkov proti nemu“

Hneď na úvod je potrebné konštatovať, že v judikatúre ESĽP badať za posledné roky posun vo vzťahu k otázkam možnosti akceptácie výsluchu svedka, ktorý nebol vykonaný kontradiktórnym spôsobom, najmä z hľadiska jeho použitia ako usvedčujúceho (jediného a rozhodujúceho) dôkazu voči obvinenému. Posun od absolútneho odmietania prípustnosti takéhoto dôkazu (*Unterpertinger v. Rakúsko*¹⁵), až k jeho prípustnosti, podmienenej splnením určitých prísnych podmienok v rámci tzv. trojkrovového testu (pozri *Al-Khawaja and Tahery v. Spojené kráľovstvo, Schatschaschwili v. Nemecko*)

Z judikatúry ESĽP vo vzťahu k čl. 6 a osobitne k ods. 3 písm. d) Dohovoru vyplýva, že ESĽP neposudzuje prípustnosť jednotlivých dôkazov, ale to či konanie ako celok vrátane spôsobu predkladania dôkazov bolo spravodlivé, resp. vedené spravodlivo (*Doorson v. Holandsko*,¹⁶ *Lucá v. Taliansko*,¹⁷ *Tseber v. Česká republika*,¹⁸ *Brzuszczyński v. Poľská republika*,¹⁹ *a ďalšie*). Pri určení, či išlo o spravodlivé konanie berie do úvahy konanie ako celok a preveruje nielen rešpektovanie práv obhajoby, ale aj verejný záujem a záujem obetí na potrestaní páchatelov trestného činu a pokiaľ je to nutné aj ochranu práv svedkov (*Doorson v. Holandsko, Al-Khawaja and Tahery v. Spojené kráľovstvo*,²⁰ *Tseber v. Česká republika, Brzuszczyński v. Poľská republika*).

Právo vypočuť, alebo dať vypočuť svedka obsiahnuté v čl. 6 ods. 3 písm. d) Dohovoru ESĽP vykladá tak, že predtým, ako môže byť obžalovaný odsúdený, musia byť v zásade všetky dôkazy svedčiace proti nemu vykonané v jeho prítomnosti na verejnom pojednávaní (hlavné pojednávanie, verejné zasadnutie), a to so zameraním na kontradiktórnosť konania. Uvedená zásada ma prípustné výnimky, ale tie môžu byť akceptované len pri rešpektovaní práv obhajoby, teda obžalovanému (jeho obhajcovi) musí byť daná možnosť odpovedajúcim a dostatočným spôsobom spochybniť (namietajúť) a vypočúvať svedkov v jeho neprospech, buď v okamžiku ich výpovede, alebo v neskoršom štádiu konania (*Al-Khawaja and Tahery v. Spojené kráľovstvo, Tseber v. Česká republika, Brzuszczyński v. Poľská republika*)

¹⁵ Unterpertinger v. Rakúsko rozsudok ESĽP z 24.11.1986.

¹⁶ Doorson v. Holandsko rozsudok ESĽP z 26.03.1996.

¹⁷ Lucá v. Taliansko rozsudok ESĽP z 27.02.2001.

¹⁸ Tseber v. Česká republika rozsudok ESĽP z 22. 11.2012.

¹⁹ Brzuszczyński v. Poľská republika rozsudok ESĽP z 17.09.2013.

²⁰ Al-Khawaja and Tahery v. Spojené kráľovstvo rozsudok Veľkej komory ESĽP z 15.12.2011.

Z hľadiska judikatúry je možné rozhodnutia ESLP týkajúce sa čl. 6 ods. 3 písm. d) Dohovoru v otázke prípustnosti čítania výpovede svedka, ktorého obžalovaný nemal možnosť počas celého trestného konania vypočúvať, resp. dať vypočúvať, teda ho nemal možnosť vypočúvať ani jeho obhajca, rozdeliť do dvoch skupín:

- výsluchy svedkov, ktorých nemal možnosť obvinený, resp. jeho obhajca vypočúvať z dôvodu, že využili svoje práva nevypovedať, či už z dôvodov blízkeho vzťahu k obvinenému (napr. *Unterpertinger v. Rakúsko, Asch v. Rakúsko*²¹), alebo z dôvodu že by si mohli prívodiť výpoveďou trestné stíhanie (napr. *Lucá v. Taliansko*).
- výsluchy svedkov, ktorých nemal možnosť obvinený, resp. jeho obhajca vypočúvať z dôvodu, že nebolo možné zabezpečiť ich prítomnosť na verejnom pojednávaní, a to či už z dôvodu ich úmrtia (napr. *Brzuszczyński v. Poľská republika, Al-Khawaja and Tahery v. Spojené kráľovstvo*) alebo z dôvodu nemožnosti zistenia miesta ich súčasného pobytu, resp. ich predvedenia k úkonu (napr. *Tseber v. Česká republika*) alebo prípadne nechcú osoby svedčiť zo strachu alebo iného dôvodu (*Al-Khawaja and Tahery v. Spojené kráľovstvo rozsudok, Schatschaschwili v. Nemecko*²²).

Osobitnú skupinu predstavujú z pohľadu judikatúry ESLP výsluchy tzv. anonymných svedkov, teda svedkov, ktorých totožnosť je počas celého konania obvinenému ako aj obhajobe utajená (napr. *Van Mechelen a ostatní v. Holandsko*,²³ *Doorson v. Holandsko, Ellis, Simms and Martin v. Spojené kráľovstvo*²⁴).

V samotnom rozsudku *Al-Khawaja and Tahery v. Spojené kráľovstvo* ESLP uviedol, vo vzťahu k zmene hodnotenia prípustnosti odsúdenia na základe jediného a rozhodujúceho dôkazu, ktorý nebol vykonaný kontradiktórnym spôsobom, že nepružné použitie tzv. „*pravidla jediného alebo rozhodujúceho dôkazu*“²⁵ by bolo v rozpore s tradičným spôsobom, ktorým ESLP pristupuje k právu na spravodlivý proces podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru, t. j. konkrétne k riešeniu otázky, či bolo konanie ako celok spravodlivé. Pripustenie takého dôkazu, ale vzhľadom k inherentným rizikám pre spravodlivosť konania podľa ESLP predstavuje veľmi významný faktor, ktorý je potrebné vyvážiť.

Za týmto účelom v predmetnom rozsudku ESLP predstavil **trojkrovový test (princípy) posúdenia, či bolo konanie ako celok spravodlivé** v prípadoch, kde je ako dôkaz pripustená výpoveď svedka vykonaná (nekontradiktórne) v prípravnej fáze konania, kde svedok následne nebol prítomný a vypočutý pred súdom. Podľa tohto postupu treba zistiť:

- či existoval závažný dôvod pre neprítomnosť svedka, a teda aj pre prípustnosť výpovede takéhoto neprítomného svedka ako dôkazu;
- či bola výpoveď neprítomného svedka výlučným (jediným) alebo rozhodujúcim základom pre odsúdenie obžalovaného;
- či existovali dostatočne vyvažujúce faktory, vrátane silných procesných záruk, ktoré kompenzovali problémy spôsobené obhajobe v dôsledku prijatia takejto výpovede a zabezpečili, aby konanie ako celok bolo spravodlivé.

Následne princípy (kritéria), za ktorých je možné pripustiť čítanie výpovede svedka, kde obžalovaný (jeho obhajca) nemali možnosť takéhoto svedka vypočúvať a svedka nebolo možné zabezpečiť na výsluch na verejnom pojednávaní ďalej rozviedol a vyložil vo veci *Schatschaschwili v. Nemecko*.²⁶ Z predmetného rozsudku vyplýva, že ESLP rozšíril potrebu poskytnutia dostatočne vyvažujúcich faktorov aj na situáciu, ak je pripustená ako dôkaz výpoveď neprítomného svedka, ktorá má významnú váhu a jej pripustenie mohlo znevýhodniť obhajobu.

Podľa ESLP neexistencia závažného dôvodu pre neprítomnosť svedka ešte nezakladá posúdenie celého konania ako nespravodlivého v zmysle čl. 6 ods. 1 a ods. 3 písm. d) Dohovoru,

²¹ *Asch v. Rakúsko* rozsudok ESLP z 26.04.1991.

²² *Schatschaschwili v. Nemecko*, rozsudok Veľkého senátu ESLP z 15.12.2015

²³ *Van Mechelen a ostatní v. Holandsko* rozsudok ESLP z 23.04.1997.

²⁴ *Ellis, Simms and Martin v. Spojené kráľovstvo* rozsudok ESLP z 10.04.2012.

²⁵ Pravidlo, podľa ktorého je konanie nespravodlivé, pokiaľ bolo odsúdenie založené výlučne alebo v rozhodujúcej miere na výpovedi svedka, ktorého obžalovaný alebo jeho obhajca nemal reálnu možnosť v žiadnom štádiu konania vypočuť.

²⁶ *Schatschaschwili v. Nemecko*, rozsudok Veľkého senátu ESLP z 15.12.2015, pozri najmä § 100 – 131 predmetného rozsudku

avšak je významným faktorom pre posúdenie spravodlivosti konania a môže indikovať porušenie predmetného článku Dohovoru.

Zároveň ESLP konštatoval, že jednotlivé kroky testu by sa mali v zásade vykonať v poradí stanovenom v rozsudku *Al-Khawaja and Tahery v. Spojené kráľovstvo*, ale v konkrétnom prípade môže byť namieste vykonať tieto kroky v inom poradí, najmä pokiaľ sa niektorý z nich ukáže ako rozhodujúci pre záver o nezlučiteľnosti konania s článkom 6 Dohovoru.

Za závažný dôvod na nedostavenie sa svedka na výsluch považuje ESLP napr. smrť alebo nemožnosť zabezpečiť svedka, zdravotné dôvody a pod., pričom táto nemožnosť nesmie byť pričítaná na vrub OČTK alebo súdu. **Výlučným dôkazom** ESLP rozumie jediný dôkaz voči obžalovanému a **rozhodujúcim dôkazom** ESLP rozumie usvedčujúci dôkaz takej dôležitosti alebo významu, že bude pravdepodobne rozhodujúci pre výsledok konania („pravidlo jediného alebo rozhodujúceho dôkazu“ – „*sole or decisive rule*“). Čím silnejšie sú podporné dôkazy, tým menej je pravdepodobné, že bude výpoveď neprítomného svedka považovaná za rozhodujúcu. Ako už bolo spomenuté, podľa ESLP, ak aj výpoveď svedka, ktorý sa nedostavil, obvinený (jeho obhajca) nemali možnosť ho počas celého konania vypočúvať a jeho výpoveď bola čítaná, a takéto svedectvo je výlučným alebo rozhodujúcim dôkazom na odsúdenie obžalovaného, neznamená takýto postup bez ďalšieho porušenie čl. 6 ods. 3 písm. d) Dohovoru a konanie považuje ESLP za spravodlivé, ak boli počas neho poskytnuté **faktory (záruky), ktoré dostatočným spôsobom vyvažujú nevýhody (obhajoby)** spojené s pripustením takéhoto dôkazu, **zahrňujúce objektívne a riadne posúdenie dôveryhodnosti takéhoto dôkazu** (pozri aj *Tseber v. Česká republika, Brzuszczyński v. Poľská republika*). Vnútroštátne súdy preto musia pristupovať k výpovedi neprítomného svedka opatrne a s vedomím jej nižšej dôkaznej váhy. Mali by podrobne zdôvodniť, prečo takýto dôkaz považovali za spoľahlivý a ako prihliadali k ďalším dostupným dôkazom. Medzi **významné záruky, podľa rozhodnutia ESLP vo veci *Schatschaschwili v. Nemecko*, patrí napr. videozáznam výsluchu svedka z prípravného konania** premietnutý na hlavnom pojednávaní, ktorý súdu, obžalobe aj obhajobe umožní sledovať svedkovo správanie počas výpovede a urobiť si tak názor na jeho spoľahlivosť a vierohodnosť. Ďalej napr. **dôkazy podporujúce neverenú svedeckú výpoveď**, ako výpovede urobené osobami, ktorým neprítomný svedok popísal udalosti bezprostredne po činu, alebo forenzné dôkazy, prípadne **možnosť položiť svedkovi v priebehu konania otázky nepriamo**, napríklad písomne, či **možnosť obvineného predložiť (prezentovať) vlastnú verziu udalostí a poukázať na rozpory** v svedeckej výpovedi neprítomného svedka..

Judikatúra ESLP teda v určitých prípadoch, za naplnenia stanovených podmienok (princípov), **pripúšťa**, na rozdiel od judikatúry NS SR, **odsúdenie obžalovaného aj na základe výpovede svedka, ktorá bola vykonaná nekontradiktórne v prípravnom konaní aj keď je táto výpoveď jediným alebo rozhodujúcim, prípadne významným dôkazom**. Dôležitou podmienkou je však poskytnutie dostatočne silných procesných záruk a vyvažujúcich faktorov, ktoré kompenzujú problémy spôsobené obhajobe v dôsledku neprítomnosti takejto výpovede.

4 MOŽNOSŤ ČÍTANIA ZÁPISNICE A PASIVITA OBVINENÉHO A OBHAJCU

Ako vyplýva z rozhodnutí ESLP, a v tej súvislosti aj z princípu (zásady) rovnosti zbraní, ako aj práva na kontradiktórne konanie, obvinený, resp. jeho obhajca musia mať aspoň raz počas celého trestného konania, najlepšie verejne v konaní pred súdom, možnosť vypočúvať, resp. klásť otázky svedkovi. Je to ich právo (možnosť) a pokiaľ im reálne bola daná, je len na nich, či toto právo využijú alebo nie. Za konkludentné vzdanie sa práva na kontradiktórne konanie (ako záruky spravodlivého procesu) zo strany obvineného, prípadne aj jeho obhajcu, možno podľa nášho názoru považovať situáciu spočívajúcu v akceptácii čítania zápisníc o výsluchoch svedkov z prípravného konania, ktoré boli vykonané pred vznesením obvinenia, pričom obvinený alebo obhajca počas celého prípravného konania, najneskoršie pri preštudovaní kompletného vyšetrovacieho spisu podľa § 208 Trestného poriadku, kde sa s týmito výpoveďami mali možnosť oboznámiť, nepožiadali o prepočutie takýchto svedkov alebo o možnosť polozenia otázok takýmto svedkom a zároveň po doručení rovnopisu obžaloby a výzvy súdu na oznámenie návrhov na vykonanie dokazovania nenavrhlí vykonanie výsluchu takýchto svedkov na hlavnom pojednávaní, pričom prokurátor v obžalobe navrhoval prečítať výpovede takýchto svedkov. Za takejto situácie nie je podľa nášho názoru porušením práva na obhajobu, zásady rovnosti zbraní a ani kontradiktórnosti, prečítanie takýchto zápisníc na hlavnom pojednávaní.

Podľa nášho názoru, teoreticky Trestný poriadok svojou úpravou umožňuje podanie, v prípade pasivity obhajoby (obvineného alebo jeho obhajcu), aj obžaloby opierajúcej sa len o výsluchy vykonané pred vznesením obvinenia, a ak obvinený nepožiada o osobný výsluch po výzve súdu, tak aj prípadne odsúdenie len na základe takýchto dôkazov, nakoľko pasivita obvineného (obhajcu) voči možnosti uplatnenia svojich práv na výkon obhajoby ide na ich vrub. To samozrejme nezabavuje povinnosti OČTK zisťovať dôkazy, ako v prospech, tak aj v neprospech obvineného. Vzhľadom na to, že sme si vedomí potreby zabezpečenia spravodlivého procesu a rešpektovania zásady ústnosti pri dokazovaní v konaní pred súdom zastávame skôr názor, že v prípade pasivity obhajoby a nevyužívania možnosti kontradiktórneho výsluchu, by súd mal vykonať dokazovanie osobným výsluchom svedkov, ktorých svedectvo je významným alebo rozhodujúcim, prípadne jediným dôkazom pre uznanie viny obžalovaného. Z tohto hľadiska ide najmä o naplnenie zásady ústnosti a bezprostrednosti, aby súd mohol vnímať a dôkazne vyhodnotiť takéto výpovede. Pri pasivite obhajoby sa dá predpokladať, že nemá záujem ani klásť otázky alebo vypočúvať svedkov voči sebe, ale týmto postupom jej bude aspoň daná možnosť uplatnenia práva na kontradiktórny proces. Podľa nášho názoru však je, okrem dvoch vyššie opísaných prípadov, nadbytočné nútiť OČTK do prepočúvania svedkov po vznesení obvinenia, a to za účelom zachovania práva obhajoby na kontradiktórne konanie, ak samotná obhajoba v tomto smere nevyvinie snahu (aktivitu), alebo ak OČTK sami nezhodnotia, že z hľadiska dokazovania je takéto prepočutie potrebné vykonať. Samozrejme z princípu rovnosti zbraní podľa nášho názoru vyplýva, že aj obhajoba musí znášať riziko, že keď sa pasívne počas celého konania postavila k možnosti podrobiť svedkov kontradiktórnemu výsluchu, že odsúdenie bude postavené aj na výsluchov vykonaných pred vznesením obvinenia. Iný výklad by znamenal uprednostnenie a posilnenie postavenia obhajoby v konaní na úkor prokurátora, ako druhej strany sporu (konania) riadiaceho sa princípom rovnakého postavenia (práv) sporových strán. Uvedené neprepočutie podľa nášho názoru neznamená nemožnosť čítania zápisnice o výsluchu svedka vykonanej pred vznesením obvinenia, aj v prípade, ak by svedok zmenil alebo sa na hlavnom pojednávaní odchyľil od svojej výpovede, a to za účelom vysvetlenia rozporov alebo zmeny výpovede. Naposledy uvedený postup je v podstate v súlade s aktuálnou judikatúrou NS SR.

Iná situácia je prípad, ak sa obhajoba domáha kontradiktórneho výsluchu svedka, či už v konaní pred súdom alebo ešte v prípravnom konaní a k tomuto nedôjde. V takomto prípade sa podľa nášho názoru plne uplatní trojkrokový test stanovený ESLP, ktorý stanovuje za akých výnimočných podmienok je možné vykonať prečítanie zápisnice o výsluchu svedka, ktorého výsluchu sa nemal možnosť obvinený alebo obhajca zúčastniť.

5 ČÍTANIE ZÁPISNICE O VÝSLUCHU SVEDKA VYPOČUTÉHO FORMOU PRÁVNEJ POMOCI

V prípade vykonávania výsluchov svedka cestou právnej pomoci je potrebné posúdiť zo strany OČTK, či takýto výsluch bude vykonaný tzv. „vo veci“, a potom opätovne po vznesení obvinenia, nakoľko v niektorých štátoch s odlišnými procesnými ustanoveniami môže dôjsť k odmietnutiu vykonania dožiadania o takýto úkon, pretože už bol raz vykonaný. Každý úkon právnej pomoci vykonávaný v rámci justičnej spolupráce v trestných veciach sa vykonáva a riadi právnym poriadkom dožiadateľného štátu, t. j. štátu, ktorý fakticky uvedený úkon vykoná. Vzhľadom na to, že takýto úkon má byť procesne spôsobilý vyvolať určité účinky neskôr v trestnom konaní, ktoré je vedené v Slovenskej republike, je nutné vykonať tento úkon tak, aby neboli porušené slovenské právne normy, resp. aby získanie uvedeného dôkazu neodporovalo slovenskému právnemu poriadku a zabezpečila sa tak, čo najširšia použiteľnosť dôkazu v trestnom konaní. Trestný poriadok, resp. iný právny predpis *expressis verbis* neobsahuje možnosť orgánov činných v trestnom konaní a súdov žiadať, aby dožiadateľ štát aplikoval pri výkone právnej pomoci slovenské právo.

Recipročne Trestný poriadok pri dodržaní zásady suverenity umožňuje cudzím orgánom účasť na úkone dožiadania, avšak platí, že prítomnosť zástupcov cudzích orgánov a iných osôb na úkone právnej pomoci vykonávanom slovenským orgánom je možná iba na základe súhlasu

prokurátora v zmysle § 540 ods. 3 Trestného poriadku. Súd udeľuje takýto súhlas v prípade, ak bude úkon sám vykonávať.²⁷

V praxi sa jedná najmä o spôsob, akým sa napr. zabezpečí výsluch určitej osoby, resp. účasť určitých osôb na danom procesnom úkone. Aby sa tak predišlo zmareniu takéhoto úkonu alebo nemožnosti jeho ďalšieho použitia, je v prípravnom konaní prokurátor a v konaní pred súdom súd povinný v návrhu na vykonanie úkonu justičnej spolupráce v trestných veciach presne opísať, akým spôsobom sa má úkon vykonať a ako má prebiehať.²⁸

O možnosti čítať takto získanú zápisnicu z prípravného konania na hlavnom pojednávaní podľa nášho názoru v plnej miere platí, to čo bolo uvedené vyššie, avšak s drobnými odlišnosťami resp. špecifikami, ktoré vyplývajú z povahy zaobstarávania dôkazu cestou právnej pomoci. Aby bolo možné čítať výpoveď svedka na hlavnom pojednávaní, ktorá bola získaná cestou právnej pomoci, je potrebné tomuto postupu prispôbiť už samotné dožiadanie, ktoré musí v zmysle § 533 Trestného poriadku obsahovať:

- a) presné vymedzenie požadovaného úkonu právnej pomoci,²⁹ ktorým je v tomto prípade výsluch³⁰
- b) opis skutkových okolností činu, ktorého sa dožiadanie týka,
- c) právnu kvalifikáciu s uvedením doslovného znenia zákonných ustanovení,
- d) údaje o osobe, ktorej vypočutie sa žiada,
- e) ďalšie údaje potrebné na riadne poskytnutie požadovanej právnej pomoci,³¹
- f) presné označenie dožadujúceho orgánu,
- g) spisovú značku trestnej veci, dátum,
- h) podpis zodpovednej úradnej osoby a odtlačok okrúhlej pečiatky tohto orgánu,
- i) preklad náležitostí pod a) až h) do cudzieho jazyka vyhotovený úradným prekladateľom, ak sa vo vzťahu k dožiadávanému štátu preklad vyžaduje.

Uvedený zoznam náležitostí dožiadania predstavuje základ, ktorý je potrebné dodržať, aby z dožiadania bolo zrejmé kto ho žiada, v akej veci a čo sa má vykonať. Z povahy jednotlivých procesných úkonov je zrejmé, že každé dožiadanie môže obsahovať ďalšie náležitosti, vzhľadom na špecifikum procesného úkonu, o ktorý sa žiada (konkrétne poučenie, presný spôsob doručovania, doručovania, prítomnosť určitej osoby na procesnom úkone).

Z nášho pohľadu sa javí ako jedna z kľúčových okolností, uvedenými pod písm. e), ktorá podmieňuje vykonateľnosť dôkazu čítaním v ďalšom konaní, riadnym upovedomením obhajcu resp. obvineného o mieste, dátume a čase konania úkonu právnej pomoci, tak aby obvinený mal reálnu možnosť realizovať svoje právo na obhajobu³², tým, že by sa zúčastnil na úkone právnej pomoci, hoc by ho i nevyužili (viď prípad vyššie).

Tejto interpretácii svedčí i znenie a výklad čl. 4 ods. 1 Európskeho dohovoru o vzájomnej pomoci v trestných veciach³³ v znení druhého dodatkového protokolu³⁴ v zmysle, ktorého dožiadaná

²⁷ Je potrebné zdôrazniť, že tieto požiadavky pribúdajú, pretože zložitost' dožiadaní a trestných vecí sa zvyšuje. V rámci žiadosti o právnu pomoc v SR vypočúvajúci orgán spravidla umožní prítomnému cudzozemskému orgánu položiť otázku, avšak výlučne prostredníctvom vypočúvajúceho orgánu, ktorým je policajt, prokurátor alebo súd. Platí pritom, že vypočúvajúci orgán má povinnosť vyhovieť tejto požiadavke a odmietnuť môže len vtedy, ak by formulovaná otázka bola v rozpore s Trestným poriadkom.

²⁸ KORDÍK, M., Právny styk s cudzinou, 2017, s. 32-33.

²⁹ V prípade, že je potrebné do dožiadania o právnu pomoc zahrnúť poučenia (svedka, svedka poškodeného), javí sa vhodnejšie zasielať ich ako prílohu, nie ako súčasť textu dožiadania, v texte dožiadania je však potrebné uviesť požiadavku, aby podpísané poučenia boli vrátené spolu so zápisnicou o výsluchu.

³⁰ Žiadané úkony právnej pomoci je nevyhnutné uvádzať v správnom a logickom poradí – napr. najprv doručiť uznesenia a potom vypočuť osobu.

³¹ Ďalšie potrebné údaje na riadne poskytnutie požadovanej právnej pomoci“ v zmysle tohto ustanovenia umožňujú slovenskému orgánu činnému v trestnom konaní a súdu detailne inštruovať vykonávajúci orgán, tak aby úkon spĺňal požiadavku slovenského práva. uvádzať príslušné procesné ustanovenia, ak sa vykonať úkon právnej pomoci podľa práva SR.

³² III. ÚS SR 506/2014

³³ Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 550/1992 Zb.

strana oznámi, ak o to požiadá výslovne dožadujúca strana, dátum a miesto, kde sa dožiadanie vykoná. Orgány a zúčastnené osoby môžu byť prítomné, pokiaľ s tým dožiadaná strana súhlasí, pričom v zmysle čl. 4 ods. 2 Európskeho dohovoru o vzájomnej pomoci v trestných veciach v znení druhého dodatkového protokolu žiadosti o povolenie účasti zástupcov orgánov alebo zúčastnených osôb by sa nemali zamietnuť, ak je predpoklad, že v dôsledku ich účasti bude výsledok vybavenia dožiadania lepšie vyhovovať potrebám dožadujúcej zmluvnej strany, a tak sa vylúči potreba doplňujúcich dožiadaní.

I keď sa úkony právnej pomoci v trestných veciach vyznačujú vyššou mierou plánovitosti, podľa nášho názoru na vykonanie predmetného výsluchu v rámci právnej pomoci nie je potrebná dohoda orgánov činných v trestnom konaní s obvinenými, prípadne ich obhajcami o tom, či miesto a čas vykonávaného úkonu vyhovuje potrebám obhajoby. Elektronická komunikácia prostredníctvom e-mailu zodpovedá požiadavkám ustanovenia § 213 ods. 3 Trestného poriadku a vzhľadom na zásadu rýchlosti a hospodárnosti je zároveň aj primeraným prostriedkom orgánov činných v trestnom konaní notifikácie o úkonoch vykonávaných v prípravnom konaní obhajcom obvinených.³⁵

6 ZÁVER

Týmto príspevkom sme sa snažili predstaviť najnovšiu judikatúru ESLP a jej závery týkajúce sa možnosti odsúdenia obžalovaného na základe výsluchu svedka, ktorý nebol vypočutý v konaní pred súdom a jeho výpoveď bola len čítaná.

Posunom v judikatúre Ústavného súdu SR a ESLP sme sa snažili odôvodniť možnú potrebu aktualizácie judikatúry súdov SR, ako aj prístupu a nazerania OČTK a súdov na možnosti a prípustnosť čítania zápisnice o výsluchu svedka vykonaného v prípravnom konaní pred vznesením obvinenia aj z hľadiska potreby opakovaného prepočúvania takéhoto svedka po vznesení obvinenia, resp. možnosti čítania zápisnice o jeho výsluchu v trestnom konaní, najmä v prípadoch pasívneho prístupu obvineného, resp. aj jeho obhajcu vo vzťahu k uplatneniu práv, ktoré im vyplývajú z práva na kontradiktórne konanie a rovnosti zbraní. Nami prezentované úvahy by podľa nášho názoru mohli prispieť k zrýchleniu a aj zefektívneniu trestného konania, pretože aplikácia princípu rovnosti zbraní v postupe konajúceho súdu má zaručiť rozumný stav rovnováhy, v ktorom protistrana môže reagovať na relevantné argumenty druhého účastníka konania. Z toho vyplýva, že je na uvážení konajúceho súdu, či bude predstreté argumenty považovať za podstatné, a ako také ich predloží ku konfrontácii druhej strane. Konajúci súd popri rovnosti účastníkov konania musí totiž zaručiť aj plynulosť a rýchlosť konania.³⁶

Použitá literatúra:

- ČENTÉŠ, J. – KOLCUNOVÁ, M.: Výsluch svedka v prípravnom konaní a jeho prípustnosť v súdnom konaní. In: Justičná revue, 2010, Roč. 62, č. 3, s. 348 – 363.
- HARKABUSOVÁ, D.: Všeobecne ku „kontradiktórnemu“ výsluchu svedka v prípravnom konaní. In: Bulletin slovenskej advokácie, 2012, Roč. 18, č. 5, s. 26 - 34.
- CHYLO, J.: Kontradiktórne dokazovanie v konaní pred súdom. In: Bulletin slovenskej advokácie, 2015, Roč. 21, č. 3, s. 48 - 55.
- KORDÍK, M., Právny styk s cudzinou, Bratislava: C.H. Beck, 2017. 328 s. ISBN: 978-80-89603-50-3.
- PERHÁCS, Z.: K zopakovaniu a doplneniu výsluchu svedka po vznesení obvinenia. In: Justičná revue, 2011, Roč. 63, č. 3, s. 435 – 452.
- POLÁK, P.: Svedok v trestnom konaní. Bratislava: EUROKÓDEX, s.r.o., 2011. 296 s. ISBN 978-80-89447-47-3.
- SEPEŠI, P.: Úvahy o efektívite trestného konania v slovenskej republike – hľadanie nástrojov a riešení na jeho časové a ekonomické zefektívnenie cestou zmeny právnej úpravy predsúdneho

³⁴ Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí č. 165/2005 Z. z. Pozn. Európsky dohovor o vzájomnej pomoci v trestných veciach rozlišuje ako zúčastnené subjekty na dožiadaní orgány a zúčastnené osoby. Orgánom sa má na myslí spravídla dožadujúci orgán, resp. jeho zástupca, veľvyslanec apod. Obhajca ako subjekt bude spravídla spadať medzi zúčastnené osoby.

³⁵ Uznesenie Ústavného súdu SR sp. zn. III. ÚS SR 506/2014

³⁶ Uznesenie Ústavného súdu SR sp. zn. I. ÚS SR 408/2016

konania. In: Magister Officiorum [on-line], 2012, Roč. II., č. 3, s. 59 – 79, dostupné on-line na <https://magisterofficiorum.sk/_files/200000067-416e542687/PSx1.pdf> (citácia z 14.01.2019).

ŠRAMKO, P.: Kontradiktórnosť hlavného pojednávania (teoretické a praktické problémy konania pred súdom). In: Právne listy [on-line], publikované 25.01.2013, dostupné on-line na <<http://www.pravnelisty.sk/clanky/a206-kontradiktornost-hlavneho-pojednavani>> (citácia z 12. 01. 2019).

VANTUCH, P.: Obhajoba obviněného, 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. 666 s. ISBN 978-80-7400-321-9.

VOJTUŠ, F.: Nepřipustná manipulácia s vyšetrovacím spisom. In: Právne listy [on-line], publikované dňa 31.07.2016, dostupné na <<http://www.pravnelisty.sk/clanky/a479-nepripustna-manipulacia-s-vysetrovacim-spisom>> (citácia z 14.01.2018).

Rozhodnutia:

Asch v. Rakúsko rozsudok ESĽP z 26.04.1991, dostupné na <<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57676>>

Al-Khawaja and Tahery v. Spojené kráľovstvo rozsudok Veľkej komory ESĽP z 15.12.2011, dostupné na <<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-108072>>

Brzuszczyński v. Poľská republika rozsudok ESĽP z 17.09.2013, dostupné na <<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-126352>>

Doorson v. Holandsko rozsudok ESĽP z 26.03.1996, dostupné na <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57588>>,

<<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-57972>>, neoficiálny slovenský preklad dostupný na <<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-100058>>

Ellis, Simms and Martin v. Spojené kráľovstvo rozsudok ESĽP z 10.04.2012, dostupné on-line na <<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-110787>>,

Idalov v. Rusko rozsudok ESĽP z 22.05.2012, dostupné na <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-110986>>

Lucá v. Taliansko rozsudok ESĽP z 27.02.2001, dostupné na <<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-59222>>,

Schatschaschwili v. Nemecko, rozsudok Veľkého senátu ESĽP z 15.12.2015, dostupné na <[http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/F176948D580FBB4AC1257F79003B7AB9/\\$file/Schatschaschwili%20proti%20N%C4%9Bmecku_rozsudek.pdf?open&](http://eslp.justice.cz/justice/judikatura_eslp.nsf/0/F176948D580FBB4AC1257F79003B7AB9/$file/Schatschaschwili%20proti%20N%C4%9Bmecku_rozsudek.pdf?open&)>

Tseber v. Česká republika rozsudok ESĽP z 22. 11.2012, dostupné na <<http://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=390&d=326247>>

Unterpertinger v. Rakúsko rozsudok ESĽP z 24.11.1986, dostupné na <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57588>>

Van Mechelen a ostatní v. Holandsko rozsudok ESĽP z 23.04.1997, dostupné na <<http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58030>>,

Stanovisko trestnoprávneho kolégia NS SR sp. zn. Tpj 63/2009 z 07.12.2009.

Uznesenie NS SR sp. zn. 6To 9/2013 z 25.06.2014.

Uznesenie NS SR sp. zn. 5To 13/2015 z 14.01.2016.

Uznesenie Ústavného súdu SR sp. zn. III. ÚS 506/2014.

Uznesenie Ústavného súdu SR sp. zn. I. ÚS 408/2016.

Uznesenie Ústavného súdu SR sp. zn. II.ÚS 926/2016-19 z 15.12.2016.

Kontaktné údaje:

Mgr. Ing. František Vojtuš
frantisek.vojtus@gmail.com, frantisek.vojtus@minv.sk
externý doktorand
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky,
Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave
pôsobisko:
Národná kriminálna agentúra Prezídia PZ
Národná protizločinecká jednotka, exp. Bratislava
Pribinova 2
812 72 Bratislava
Slovenská republika

doc. JUDr. Marek Kordík, PhD., LL.M.
marek.kordik@flaw.uniba.sk
Docent
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky,
Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave
Šafárikovo námestie 6
POBOX 313
811 00 Bratislava

POSTUP POLICAJTA V PRÍPRAVNOM KONANÍ V KONTEXTE ZÁKONNOSTI ZÍSKANIA DŔKAZOV

Katarína Kupková

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstrakt

Autorka sa v článku venuje postupu policajta v prípravnom konaní v kontexte zákonnosti získavania dôkazov.

Kľúčové slová: prípravné konanie, policajt, postup, získavanie dôkazov, zákonnosť

Abstract

The author devoted to in the article the procedure of police officer in the pre-trial investigation in the context of legality of obtaining evidence.

Key words: pre-trial investigation, police officer, procedure, obtaining evidence, legality

Úvod

Dokazovanie v trestnom konaní má veľmi dôležitú úlohu „tvorí jadro trestného konania najmä v prípravnom konaní a v štádiu hlavného pojednávania“. Ide o jasne stanovený, resp. upravený postup subjektov trestného konania. Vzhľadom na nezastupiteľnosť tohto inštitútu musí byť každý jeden dôkaz získaný v súlade a na základe zákona a v každej fáze trestného konania sa musia obligatórne skúmať zákonnosti získania toho - ktorého dôkazu. V rámci dokazovania sa stretávame so záujmom na zistení a potrestaní páchatela trestného činu, ale v každom jednom prípade musia byť nepochybne dodržiavané a rešpektované základné práva a slobody, predovšetkým základné práva a slobody obvineného. V rámci jednotlivých fáz trestného konania môže kedykoľvek dôjsť k porušeniu ustanovení týkajúcich sa dokazovania, avšak treba brať do úvahy, či došlo k takému porušeniu, ktoré spôsobuje nezákonnosť získaného dôkazu, alebo nepoužiteľnosť získaného dôkazu.

1 Dôkazný prostriedok a zákonnosť

Dôkazný prostriedok je prostriedok využívaný orgánmi činnými v trestnom konaní, stranami v trestnom konaní pred súdom a súdom pri poznávaní určitej skutočnosti, ktorá je predmetom určitého dôkazu. Z toho vyplýva potom, že dôkazom je priamy poznatok, ktorý bol získaný z určitého dôkazného prostriedku pri dokazovaní.

Pod zákonnosťou dôkazu rozumieme zistenie, že bol dôkaz získaný z prameňa dôkazu, ktorý ustanovuje alebo pripúšťa zákon, taktiež že bol zabezpečený a vykonaný osobou oprávnenou na zabezpečovanie a vykonanie dôkazu, a že sa tak tomu stalo v príslušnom štádiu trestného konania, a to takým postupom, ktorý je v súlade so zákonom, resp. s právnymi predpismi. V prípade, že tieto podmienky naplnené neboli, tak pôjde o nezákonný dôkaz. Je nutné spomenúť, že okrem zákonnosti dôkazu rozlišujeme inštitút procesnej použiteľnosti dôkazu /nepripustnosť dôkazu/. V tomto prípade ide samozrejme o zákonom získaný dôkaz, ale vzhľadom k určitým skutočnostiam nemôže byť použitý v ďalšom priebehu trestného konania a nie je možné už z neho vychádzať a brať ho do úvahy.¹

¹ Ako príklad je žiaduce uviesť výpoveď osoby, ktorá je v procesnom postavení svedka. Výpoveď tejto osoby je v súlade so zákonom, avšak môže nastať v trestnom konaní zvrat, kedy sa voči tejto

2 Dodržiavanie základných zásad v prípravnom konaní

V každom štádiu trestného konania je potrebné dodržiavať základné zásady². Týmito zásadami sú:

- zásada stíhania len zo zákonných dôvodov,
- zásada primeranosti a zdržanlivosti,
- zásada práva na sudcu pre prípravné konanie,
- zásada rýchlosti konania,
- zásada práva na spravodlivý proces,
- zásada zákazu sebaobviňovania,
- zásada prezumpcie neviny,
- zásada práva na obhajobu,
- zásada práva na svoj jazyk,
- zásada oficiality,
- zásada legality,
- zásada ne bis in idem,
- zásada zistenia skutkového stavu veci bez dôvodných pochybností,
- zásada voľného hodnotenia dôkazov,
- vyhľadávacia zásada a
- obžalovacia zásada.

3 Postup policajta v prípravnom konaní v kontexte zákonnosti získania dôkazov pri trestnom čine výtržníctva podľa § 364 odsek 1 písmeno a) Trestného zákona

Pod dokazovaním rozumieme zákonom jasne upravený spôsob s postup subjektov v trestnom konaní pri vyhľadávaní, zabezpečovaní a vyhodnotení skutočností dôležitých pre trestné konanie. Dokazovanie môžeme označiť ako „alfu a omegu“ trestného konania, predovšetkým v štádiu postupu pred začatím trestného stíhania a prípravného konania. Účel dokazovania môžeme nájsť v § 2 odsek 10 Trestného poriadku, kde je uvedené, že „orgány činné v trestnom konaní postupujú tak, aby bol zistený skutkový stav veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, a to v rozsahu nevyhnutnom na ich rozhodnutie. Dôkazy obstarávajú z úradnej povinnosti. Právo obstarávať dôkazy majú aj strany. Orgány činné v trestnom konaní s rovnakou starostlivosťou objasňujú okolnosti svedčiace proti obvinenému, ako aj okolnosti, ktoré svedčia v jeho prospech, a v oboch smeroch vykonávajú dôkazy tak, aby umožnili súdu spravodlivé rozhodnutie³“.

Je nutné poznamenať, že dokazovanie v prípravnom konaní je jedným z najpodstatnejších a v niektorých prípadoch najzložitejších procesov, ktorým sa orgány činné v trestnom konaní v rámci prípravného konania zaoberajú, pričom dokazovanie ovplyvňuje celý priebeh konania. Vzhľadom na ustanovenie § 119 odsek 2 Trestného poriadku, v ktorom je uvedené, že „za dôkaz môže slúžiť všetko, čo môže prispieť na náležité objasnenie veci a čo sa získalo z dôkazných prostriedkov podľa tohto zákona alebo podľa osobitného zákona⁴“ je povinnosťou povereného príslušníka Policajného

---

osobe vznesie obvinenie. V tomto prípade je výpoveď tejto osoby, ktorá bola v procesnom postavení svedka nepoužiteľná. Ide predovšetkým o ten fakt, že táto osoba nemôže mať v tom istom trestnom konaní postavenie obvineného, ale i svedka. Preto z takto získanej výpovede už nebude možné získať informácie. Ako ďalší príklad uvidíme rozhodnutie ÚS SR II. ÚS R 17/1997. Úradný záznam o obsahu vysvetlenia nemožno v konaní pred súdom použiť ako dôkaz a ak je ten, kto podal vysvetlenie neskôr vypočúvaný ako svedok alebo obvinený, nesmie mu byť úradný záznam predložený. Z uvedeného možno vyvodiť, že na obsah úradného záznamu nemôže byť v konaní vypočúvaný ani vyšetrovateľ, ktorý záznam urobil, lebo by to znamenalo obchádzanie zákona.

² ČENTÉŠ, J., a kol.: *Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť*. Šamorín: Heuréka, 2012, s. 48. ISBN 978-80-89122-76-9.

³ § 2 odsek 10 zákona č. 301/2005 Z.z. Trestného poriadku v znení neskorších predpisov.

⁴ § 119 odsek 2 zákona č. 301/2005 Z.z. Trestného poriadku v znení neskorších predpisov.

zboru alebo vyšetrovateľa skúmať existenciu akéhokoľvek dôkazu, ktorý nie je v rozpore so zásadou zákonnosti získania dôkazu a takýto dôkaz aj zabezpečiť.

Ako príklad v tomto bode uvediem modelovú situáciu. Dňa 10. januára 2019, v čase o 05.00 h v Bratislave na Námestí SNP, doposiaľ neznámy páchateľ napadol poškodenú A.B., a to tak, že ju rukou zovretou v päst' jedenkrát udrel do oblasti pravej časti hlavy, čím sa na mieste verejnosti prístupnom dopustil výtržnosti, tým, že napadol iného, pričom sa poškodená A.B. dostavila na Obvodné oddelenie Policajného zboru doručiť trestné oznámenie dňa 11. januára 2019, v ktorom uviedla, že osoba, ktorá ju napadla je jej kamarát C.D a celý skutok je nasnímaný kamerovým systémom na zastávke mestskej hromadnej dopravy. Obvinený sa pri výsluchu obvineného ku skutku priznal, pričom v tomto prípade u obvineného neboli dôvody väzby a poškodená ako aj obvinený nedali súhlas na zmier, na podmienené zastavenie trestného stíhania a taktiež ani na konanie o dohode o vine a treste.

3. 1 Prvý kontakt policajta a oznamovateľa

V prvom rade je potrebné určiť vecnú a miestnu príslušnosť. Vecne príslušným na konanie podľa § 364 odsek 1 písmeno a) Trestného zákona bude poverený príslušník Policajného zboru. Miestne príslušné bude Obvodné oddelenie Policajného zboru, v ktorého služobnom obvode sa ulica Námestie SNP nachádza.

V prvom kroku si poverený príslušník Policajného zboru oznamovateľa starostlivo vyťažá ohľadom okolností skutku, a to predovšetkým kladením základných kriminalistických otázok, t.j. čo sa stalo, kde sa to stalo, kedy sa to stalo, kto je páchateľ, ako sa to stalo, aká škoda vznikla/ bola spôsobená a dôvod prečo sa to stalo.

V druhom kroku poverený príslušník Policajného zboru prijíma trestné oznámenie, ktoré osoba spisala a následne je možné, že na základe tohto trestného oznámenia poverený príslušník ihneď vydá uznesenie o začatí trestného stíhania podľa § 199 odsek 1⁵ Trestného poriadku, pričom dá ihneď osobe upovedomenie o začatí trestného stíhania. Poverený príslušník Policajného zboru môže taktiež ihneď vypočuť oznamovateľku/ poškodenú. Túto osobu vypočuje na zápisnicu o výsluchu svedka - poškodeného. V rámci výsluchu a zápisnice je potrebné, aby poverený príslušník Policajného zboru osobu riadne poučil o jej právach a povinnostiach a vzhľadom na prijatý zákon, zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov je nevyhnutné, aby poškodenej poskytol informácie aj v súlade s týmto zákonom. V praxi sa osobe prečíta a dá listina s názvom Informácie pre obeť TČ, ktorá tvorí prílohu zápisnice o výsluchu svedka - poškodeného. Po poučení a spísaní údajov potrebných v zápisnici o výsluchu svedka - poškodeného prechádza časť monológu a dialógu ako častí delenia výsluchu. Po výsluchu je potrebné, aby si poverený príslušník Policajného zboru ustriehol, aby mal aj v zápisnici o výsluchu svedka - poškodeného zodpovedané všetky kriminalistické otázky.

3.2 Získavanie dôkazov

Vzhľadom na dostupnosť kamerového systému, ktorý by mohol zachytávať vyšetrovaný skutok, je potrebné zabezpečiť do trestného konania kamerový záznam. Tento kamerový záznam si poverený príslušník Policajného zboru vyžiada prostredníctvom žiadosti o sprístupnenie záznamov z bezpečnostných kamier. V tejto žiadosti je potrebné, aby bolo uvedené, kto žiada kamerový záznam, číslo vyšetrovacieho spisu, dátum, z akého dôvodu kamerové záznamy žiada -

---

⁵ Ak nie je dôvod na postup podľa § 197 ods. 1 alebo 2, policajť začne trestné stíhanie bez meškania, najneskôr však do 30 dní od prijatia trestného oznámenia, ak ho treba doplniť. Trestné stíhanie sa začne vydaním uznesenia. Ak hrozí nebezpečenstvo z omeškania, začne policajť trestné stíhanie vykonaním zaisťovacieho úkonu, neopakovateľného úkonu alebo neodkladného úkonu. Po ich vykonaní vyhotoví ihneď uznesenie o začatí trestného stíhania, v ktorom uvedie, ktorým z týchto úkonov už bolo začaté trestné stíhanie. O začatí trestného stíhania policajť upovedomí oznamovateľa a poškodeného. Policajť doručí také uznesenie prokurátorovi najneskôr do 48 hodín.

vykonávanie úkonov v skrátenej vyšetrovanej vo veci prečinu výtržníctva podľa § 364 odsek 1 písmeno a)⁶ Trestného poriadku, ďalej je potrebné uviesť z akého dátumu a času je potrebné kamerový záznam zabezpečiť - zo dňa 10. januára 2018 z času od 04.50 h až 05.10 h. Taktiež v žiadosti uvedie ustanovenie § 3 odsek 1 Trestného poriadku. Následne keď je žiadosť doručená a kamerový záznam je pripravený k vyzdvihnutiu poverený príslušník „sprocesní“ vydanie kamerového záznamu. V praxi sa vydanie kamerového záznamu spisuje na zápisnicu o vydaní veci, pričom pred samotným vydaním veci je potrebné poučiť osobu, ktorá vec vydáva. Túto osobu poučujeme predovšetkým v zmysle § 34 odsek 1, § 89 odsek 1, odsek 2, § 90 odsek 1 Trestného poriadku a taktiež sa osoba musí poučiť v súlade so zásadou zákazu sebaobviňovania. Zápisnica o vydaní veci obsahuje dátum a čas, kedy došlo k vydaniu veci, kto vydal vec (kamerový záznam), poučenie, skutočnosť, či osoba, ktorá vec vydáva poučeniu porozumela, presný opis veci, ktorá sa vydáva, dátum a čas skončenia úkonu a podpisy osôb. Týmto osobami sú osoba, ktorá vec zaisťuje - poverený príslušník Policajného zboru, osoba, ktorá vec vydala a nezúčastnená osoba, ktorej účasť je pri tomto úkone povinná. Po zákonom zabezpečení tohto kamerového záznamu poverený príslušník Policajného zboru vyhotoví opis kamerového záznamu, ktorý tvorí súčasť spisu. V tomto opise sa uvádzajú všetky skutočnosti, ktoré sa na kamerovom zázname dejú.

Čo sa týka osoby páchatela, tohto je potrebné stotožniť. Vzhľadom na to, že v tomto prípade poškodená osobne pozná páchatela a v prípade, že je kamerový záznam vysokej kvality a je na základe⁷ tohto možné opoznať páchatela, vydá poverený príslušník Policajného zboru uznesenie o vznesení obvinenia podľa § 206 odsek 1⁸ Trestného poriadku. Príčom v tomto uznesení je potrebné uviesť dátum a čas, číslo vyšetrovacieho spisu a osobu, ktorá uznesenie vydala. Ďalej toto uznesenie obsahuje výrok, čiže opis skutku, odôvodnenie, čiže všetky okolnosti vznesenia obvinenia a poučenie o možnosti podania sťažnosti. Vzhľadom na jednu z posledných noviel je možné sťažnosť voči uzneseniu o vznesení obvinenia podať do troch pracovných dní odo dňa vydania uznesenia u povereného príslušníka, ktorý uznesenie vydal. V odôvodnení tohto uznesenia poverený príslušník uvádza, akým spôsobom bolo začaté trestné stíhanie, pod akým číslom je vedený vyšetrovací spis, čo vyplynulo z výsluchu svedka - poškodeného, zabezpečenie a opis kamerového záznamu. Taktiež sa v praxi zvykne v odôvodnení uvádzať aj definícia skutku, poprípade judikatúra k tomuto skutku.

Následne poverený príslušník zašle osobe uznesenie o vznesení obvinenia a poškodenej upovedomenie o vznesení obvinenia, pričom v upovedomení o vznesení obvinenia sa uvedie iba meno a priezvisko obvineného, nie celé jeho identifikačné údaje ako dátum narodenia, rodné číslo a adresa trvalého pobytu. Poverený príslušník Policajného zboru vyšetrovací spis ihneď zviaže a zašle na vecne a miestne príslušnú prokuratúru, pričom v našej modelovej situácii to bude Okresná prokuratúra Bratislava I. Keď sa vráti vyšetrovací spis z prokuratúry (bez pokynov) a obvinený si nepodá sťažnosť, tak poverený príslušník Policajného zboru zašle obvinenému predvolanie na výsluch. Keď sa obvinený dostaví na výsluch, tak poverený príslušník Policajného zboru túto osobu ihneď poučí, v praxi jej prečíta jej práva a povinnosti, pričom tieto podpisuje navyše, aby nevznikla situácia, kedy by sa obvinený vyhovril, že nebol zákonne poučený. Po prečítaní práv a povinností a zapísaní všetkých potrebných údajov sa prechádza k prvému štádiu výsluchu, a to k monológovi a následne k štádiu dialógu.

⁶ Kto sa dopustí slovne alebo fyzicky, verejne alebo na mieste verejnosti prístupnom hrubej neslušnosti alebo výtržnosti najmä tým, že napadne iného.

⁷ V prípade, ak by stotožnenie iba na základe kamerového záznamu nebolo možné, tak by bolo potrebné vykonať rekonštrukciu alebo aj pribrať znalca z odboru antropológiu.

⁸ Ak je na podklade trestného oznámenia alebo zistených skutočností po začatí trestného stíhania dostatočne odôvodnený záver, že trestný čin spáchala určitá osoba, policajt bez meškania vydá uznesenie o vznesení obvinenia, ktoré ihneď oznámi obvinenému a doručí najneskôr do 48 hodín prokurátorovi a ak je obvineným súdny exekútor, notár, znalec, tlmočník alebo prekladateľ, aj ministrom spravodlivosti, a ak je obvineným advokát, aj Slovenskej advokátskej komore; o tomto úkone upovedomí bez meškania oznamovateľa a poškodeného. Ak bolo uznesenie o vznesení obvinenia oznámené jeho vyhlásením, je policajt povinný vydať obvinenému rovnopis tohto uznesenia bez meškania.

Vzhľadom na právo obvineného, a to na právo informovania o uskutočnení procesných úkonov poverený príslušník doručí obvinenému upovedomenie o uskutočnení procesných úkonov, a to o výsluchu svedkyne - poškodenej, ktorú je potrebné prepočúť vzhľadom na vznesené obvinenie a dodržanie zásady kontradiktórnosti v prípravnom konaní. Po prepočutí poškodenej je potrebné informovať obvineného, ale i poškodenú o dátume a čase záverečného preštudovania spisu. Tak ako prítomnosť na procesnom úkone výsluchu poškodenej, ale i záverečného preštudovania spisu je pre obvineného fakultatívna. Ide o jeho právo, nie povinnosť. Taktiež v prípade poškodenej je zúčastnenie sa záverečného preštudovania spisu fakultatívne.

V prípade, ak dôjde k preštudovaniu záverečného spisu spíše o tomto poverený príslušník zápisnicu o záverečnom preštudovaní spisu, pričom v tejto uvádza, číslo vyšetrovacieho, dátum a čas, osoby zúčastnené na preštudovaní spisu a skutočnosť, či má poškodená alebo obvinený nejaké návrhy. V prípade, že tieto osoby nemajú žiadne návrhy, aj táto skutočnosť sa tam uvádza.

Keď už došlo k záverečnému preštudovaniu spisu je možné, aby podal poverený príslušník Policajného zboru prokurátorovi návrh na podanie obžaloby a prokurátor podal obžalobu podľa § 234 odsek 1⁹ Trestného poriadku.

Záver

V závere je nutné poznamenať, že dokazovanie v prípravnom konaní je jedným z najpodstatnejších a v niektorých prípadoch najzložitejších procesov, ktorým sa či už poverený príslušník Policajného zboru alebo vyšetrovateľ v rámci prípravného konania zaoberá, pričom dokazovanie ovplyvňuje celý priebeh konania. Vzhľadom na ustanovenie § 119 odsek 2 Trestného poriadku, v ktorom je uvedené, že „*za dôkaz môže slúžiť všetko, čo môže prispieť na náležité objasnenie veci a čo sa získalo z dôkazných prostriedkov podľa tohto zákona alebo podľa osobitného zákona*“¹⁰ je povinnosťou povereného príslušníka Policajného zboru alebo vyšetrovateľa skúmať existenciu akéhokolvek dôkazu, ktorý nie je v rozpore so zásadou zákonnosti získania dôkazu a takýto dôkaz aj zabezpečiť.

Okrem zásady zákonnosti¹¹ dôkazu musí poverený príslušník Policajného zboru alebo vyšetrovateľ po celý čas prípravného konania skúmať zákonnosť prípravného konania, a to konkrétne dbať na zásadu stíhania len zo zákonných dôvodov, ktorá sa člení na zákonnosť samotného začatia trestného konania, ale aj zákonnosť vedenia trestného stíhania. V rámci prípravného konania je taktiež poverený príslušník Policajného zboru alebo vyšetrovateľ oprávnený zasahovať do základných ľudských práv a slobôd len v miere, ktorá je nevyhnutná na dosiahnutie účelu trestného konania, pričom stále musí dbať na to, aby nebola porušená zásada práva na spravodlivý a súdny proces. Poverený príslušník Policajného zboru a vyšetrovateľ vykonáva procesné úkony v primeraných lehotách, tak, aby nebola porušená zásada rýchlosti konania. V rámci prípravného konania, kedy poverený príslušník alebo vyšetrovateľ vznesie osobe obvinenie, je nutné dodržiavať zásadu prezumpcie neviny, nakoľko táto je „*zárukou správnosti, objektívnosti a zákonnosti celého konania*“¹² a taktiež aj zásadu práva na obhajobu.

⁹ Ak výsledky vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania dostatočne odôvodňujú postavenie obvineného pred súd, prokurátor podá obžalobu príslušnému súdu, pripojí k nej spisy, ich prílohy a dôkazné predmety. O podaní obžaloby, ak nejde o konanie podľa § 204 ods. 1, upovedomí prokurátor obvineného, jeho obhajcu a poškodeného a ak je obvinený vo väzbe, aj ústav na výkon väzby.

¹⁰ § 119 odsek 2 Trestného poriadku.

¹¹ Pod zákonnosťou dôkazu rozumieme zistenie, že bol dôkaz získaný z prameňa dôkazu, ktorý ustanovuje alebo pripúšťa zákon, taktiež že bol zabezpečený a vykonaný osobou oprávnenou na zabezpečovanie a vykonanie dôkazu, a že sa tak tomu stalo v príslušnom štádiu trestného konania, a to takým postupom, ktorý je v súlade so zákonom, resp. s právnymi predpismi.

¹² ČENTĚŠ, J., a kol.: *Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť*. Šamorín: Heuréka, 2012, s. 58. ISBN 978-80-89122-76-9.

Použitá literatúra

ČENTÉŠ, J., a kol.: *Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť*. Šamorín: Heuréka, 2012, s. 864. ISBN 978-80-89122-76-9.

zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov

zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov

zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov v znení neskorších predpisov

JUDr. Katarína Kupková
(katarina.kupkova@yahoo.com)

VPLYV REALIZÁCIE PRÁVA NA OBHAJOBU NA DOKAZOVANIE V TRESTNOM KONANÍ¹

Ondrej Laciak

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstrakt: Tento príspevok analyzuje vplyv realizácie práva na obhajobu na dokazovanie v trestnom konaní najmä využitím niektorých obhajobných práv obvineného.

Kľúčové slová: dôkaz, právo na obhajobu.

Abstract: This paper analyzes an influence of the performance of right to defence on the process of evidences in the criminal proceedings using defence rights of accused person.

Key words: evidence, right to defence.

1 ÚVOD

V rámci realizácie práva na obhajobu obvinený využívajúc značnú škálu jeho práv priznaných právnymi normami rôzneho stupňa, od národných, najmä zákonom č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok (ďalej len „Trestný poriadok“), Ústavou Slovenskej republiky, po medzinárodné, ako napríklad Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, môže aktivitou svojou, alebo aktivitou obhajcu v menšej alebo výraznej miere ovplyvniť dokazovanie v trestnom konaní.

2 PRÁVO OBVINENÉHO NAVRHOVAŤ, PREDKLADAŤ A OBSTARÁVAŤ DÔKAZY SLÚŽIACE NA JEHO OBHAJOBU

Obvinený má právo po vznesení obvineniu podávať návrhy na vykonanie dôkazov a tieto dôkazy sám alebo prostredníctvom obhajcu obstarávať, teda nemusí čakať, kým tieto dôkazy obstará orgán činný v trestnom konaní. Súčasťou tohto práva obvineného je právo už na začiatku konania pred súdom prvého stupňa uplatniť všetky dôkazy, ktoré sú mu známe a ktoré navrhne vykonať.² V konaní pred súdom, v rámci ktorého je obvinený stranou, je navrhovanie a obstarávanie dôkazov samozrejmosťou vyplývajúcou z kontradiktórnosti hlavného pojednávania, keďže aj podľa § 2 ods. 14 Trestného poriadku sú si strany v konaní pred súdom rovné.

Čo možno rozumieť pod termínom obstarávanie dôkazov, Trestný poriadok nedefinuje. Je zrejmé, že by bolo limitáciou práva na obhajobu, ak by obvinený nebol oprávnený vyhľadávať niektoré dôkazy (napríklad svedkov). Na druhej strane, môžu nastať situácie, že obvinený potom, ako je oboznámený s obvinením, začne vyhľadávať potenciálnych svedkov, prípadne ich kontaktovať. Bolo nemálo prípadov, keď takúto aktivitu obvineného, o ktorej sa orgány činné

¹ Príspevok je súčasťou projektu Agentúry na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV 16-0471.

² Ak prokurátor podá na obvineného obžalobu, súd spolu s rovnopisom obžaloby doručí obvinenému výzvu, aby bez meškania písomne oznámil súdu a ostatným stranám návrhy na vykonanie dôkazov. Obvinený tak môže uviesť všetkých svedkov, ktorých mieni na hlavnom pojednávaní vypočuť. Zároveň je ale v predmetnej výzve podľa § 240 ods. 3 Trestného poriadku obvinený upozornený na to, že vykonanie neskôr navrhnutých dôkazov, ktoré stranám boli známe v čase doručenia výzvy, môže súd odmietnuť.

v trestnom konaní dozvedeli (napr. odpočúvaním telekomunikačnej prevádzky obvineného), vyhodnotili ako pokus o ovplyvňovanie svedkov, alebo dokonca ovplyvňovanie svedkov a viedlo to k zadržaniu obvineného a návrhu dozorujúceho prokurátora na vzatie do väzby z dôvodu naplnenia dôvodu kolúznej väzby podľa § 71 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku³. Hranica, kedy pôjde o legitímnu realizáciu práva na obhajobu vo forme obstarávania si dôkazov – vyhľadávanie svedkov - na jednej strane a snahu o ovplyvňovanie svedkov na druhej strane, môže byť z pohľadu orgánov činných v trestnom konaní veľmi tenká. Vyhľadávanie svedka obvineným osobne bude vždy veľmi rizikové aj pri najčistejšom úmysle osoby obvineného preukázať svoju nevinu. Určite je vyhľadávanie svedkov vhodnejšie realizovať prostredníctvom obhajcu.

Obhajca je oprávnený na náklady obhajoby za a predkladať dôkazy najmä poukazujúc na zásadu kontradiktórnosti, najmä štádia konania pred súdom. V trestnom konaní je priznané právo zaobštarávať a predkladať dôkazy stranám, teda v konaní pred súdom najmä obžalobe (prokurátorovi), ako aj obhajobe (obvinenému a jeho obhajcovi).

Podľa § 7 Advokátskeho poriadku⁴ má advokát právo vyhľadávať dôkazy (svedkov, listiny, znalecké posudky, atď.), zisťovať skutkové okolnosti prípadu, nesmie však svedkov ovplyvňovať a zistené dôkazy a skutočnosti pozmeňovať alebo skresľovať. O zistených skutkových okolnostiach môže vyhotoviť písomný záznam a môže ho nechať svedkom podpísať (takýto záznam môže byť do spisu doložený prípadne ako listinný dôkaz v zmysle § 153 Trestného poriadku alebo môže slúžiť ako podklad na návrh na vykonanie výsluchu predmetného svedka).

Advokát môže vyhľadávať svedkov, zisťovať dôkazy a skutkové okolnosti prípadu aj prostredníctvom tretích osôb (súkromným detektívnym kancelárii). Advokát nesmie ani na príkaz klienta svedkov oboznamovať s priebehom konania, ktoré sa udialo pred ich výsluchom. Advokát je povinný poučiť svedka o jeho právach a povinnostiach vrátane toho, že záznam nie je povinný podpísať. Podľa § 8 Advokátskeho poriadku môže advokát vyhotoviť zvukový alebo obrazový záznam o rozhovore s klientom alebo inou osobou len s ich súhlasom. Písomnosti osobnej povahy, podobizne, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy týkajúce sa fyzickej osoby alebo jej prejavov osobnej povahy, ktoré advokátovi poskytol klient, prípadne iná osoba, sa smú použiť len v súlade so zákonom.

Bezpečnejšia forma zaobštarávania si dôkazov obvineným osobne je zaiste napríklad vyhľadanie vhodného znalca z odvetvia, ktoré má súvisť s prejednáványm skutkom, prípadne vyhľadávanie účtovných dokladov týkajúcich sa prejednávaneho daňového trestného činu a podobne.

V Dohovore nie je žiadne konkrétne ustanovenie, ktoré by detailne upravovalo aktívne vyhľadávanie – obstarávanie dôkazov obvineným. Rovnako v tejto oblasti nie je ani ustálená judikatúra Európskeho súd pre ľudské práva. V rozhodnutí Dayananan proti Turecku z 13. októbra 2009 tento súd uvádza, že obvinenému musí byť daná možnosť zisťovať fakty a obzvlášť, vyhľadávať potenciálne dôkazy, ktoré by boli v jeho prospech.⁵

V tejto súvislosti je na mieste poznamenať, že v praxi sa vyskytli prípady, keď sa práve na obhajobu, resp. obhajobe kládli poľná pod nohy aj samotnými orgánmi činnými v trestnom konaní, prípadne súdmi, najmä v trestných veciach tzv. ekonomickej kriminality. Ako príklad takéhoto právne nesprávneho postupu vedúcemu k sťaženiu obhajoby je možné uviesť prípad z praxe, keď predseda senátu písomne požiadal, aby obžalovaný, resp. obhajca predkladal listinné dôkazy iba v origináloch, pričom v opačnom prípade citujúc konkrétny prípad „ich súd nebude brať do úvahy a vyhodnotí ich ako nedôveryhodné a nepreukazujúce jeho tvrdenia“. V prípade, ak z objektívnych dôvodov obžalovaný nedisponuje originálmi listín, ktoré predložil na hlavnom pojednávaní ako listinné dôkazy (kópie), pretože originály boli napríklad súčasťou účtovníctva spoločnosti, ktoré obžalovaný nemá vo svojej dispozícii, ide o zrejmy zásah do možnosti obhajoby zo strany súdu

³ Dôvod kolúznej väzby podľa § 71 ods. 1 písm. b) Trestného poriadku je daný, ak je dôvodná obava, že bude pôsobiť na svedkov, znalcov, spoluobvinených alebo inak mať objasňovanie skutočností závažných pre trestné konanie.

⁴ Advokátsky poriadok Slovenskej advokátskej komory schválený konferenciou advokátov dňa 15. júna 2013.

⁵ Pozri k tomu aj CAPE, E., NAMORADZE, Z., SMITH, R., SPRONKEN T.: *Effective Criminal Defence in Europe*. Intersentia, Antwerp – Oxford – Portland. 2010 ISBN: 978-94-000-0093, s.45.

a akoby napomáhanie prokurátorovi uniesť dôkazné bremeno obžaloby. V tejto súvislosti poukazujeme aj na ustanovenie Trestného poriadku § 119 ods. 2 prvá veta: *Za dôkaz môže slúžiť všetko, čo môže prispieť na náležité objasnenie veci a čo sa získalo z dôkazných prostriedkov podľa tohto zákona alebo podľa osobitného zákona*. Rovnako je náležité akcentovať ustanovenie § 153 ods. 1 Trestného poriadku: *Listinnými dôkazmi sú listiny, ktoré svojim obsahom dokazujú alebo vyvracajú skutočnosť vzťahujúcu sa na objasňovaný skutok, na obvineného alebo inej osoby, ktoré majú k veci vzťah*. Listinné dôkazy, aj ktoré nie sú originálmi, najmä, ak nimi obvinený nedisponuje, jednoznačne naplňajú dikciu § 153 ods. 1 Trestného poriadku. Nie je úlohou obvineného preukazovať svoju nevinu, no na druhej strane môže predkladať dôkazy na svoju obhajobu. Trestný poriadok neukladá obvinenému povinnosť predkladať originály listín, pokiaľ nimi nedisponuje a rovnako zákon neupravuje, aby súd vyhodnocoval listinné dôkazy predložené obžalovaným ako nedôveryhodné, pokiaľ nie sú predložené v origináloch. Ak by súd už prejudikoval, že by listinné dôkazy predložené obžalovaným vyhodnotil ako nedôveryhodné a nepreukazujúce tvrdenia obžalovaného, by okrem iného naplnilo aj dovolací dôvod podľa § 371 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku, pričom takýmto postupom by súd výrazným spôsobom preberal dôkazné bremeno obžaloby, ktoré nesie na hlavnom pojednávaní prokurátor, čo vyplýva okrem iného aj z článku 6 ods. 2 Dohovoru a z článku 48 ods. 1 Charty základných práv Európskej únie⁶. Takýto postup by bol v rozpore s ustanoveniami Trestného poriadku, s Dohovorom, ako aj s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva (napr. Maširevič proti Srbsku z 11. februára 2014).

3 OZNAČENIE DŮKAZOV OBVINENÝM NA ZAČIATKU KONANIA PRED SÚDOM PRVÉHO STUPŇA?

V ustanovení §34 ods. 2 Trestného poriadku je zakotvené právo obvineného, že už na začiatku konania pred súdom prvého stupňa môže uplatniť všetky dôkazy, ktoré sú mu známe a ktoré navrhne vykonať v rámci hlavného pojednávania. Podľa § 240 ods. 3 Trestného poriadku sa spolu rovnopisom obžaloby obvinenému doručí výzva, aby bez meškania písomne oznámil súdu a ostatným stranám návrhy na vykonanie dôkazov. Vo výzve sa zároveň upozorní na to, že vykonanie neskôr navrhnutých dôkazov, ktoré stranám boli známe v čase doručenia výzvy, môže súd odmietnuť. Obvinený sa upozorní aj na to, že ak na hlavnom pojednávaní navrhuje vypočuť svedkov, ktorých výpovede navrhol prokurátor v obžalobe iba prečítať, je povinný to bez meškania písomne oznámiť súdu, inak ich súd na hlavnom pojednávaní bude môcť prečítať aj bez jeho súhlasu; to neplatí, ak nastala nová okolnosť, ktorá nebola obvinenému v čase doručenia výzvy známa. Je potrebné upozorniť na formuláciu ustanovenia § 34 ods. 2 Trestného poriadku, ktoré len dáva možnosť uplatniť (formulácia „môže“), pričom ustanovenie § 240 ods. 3 Trestného poriadku upravuje možnosť súdu zamietnuť neskôr navrhnuté dôkazy, ak boli už stranám známe v čase výzvy. Vychádzajúc z formulácie § 34 ods. 2 Trestného poriadku je preto možné konštatovať, že neskorší návrh na vykonanie dôkazov obvineným, nemôže byť súdom zamietnutý len opierajúc sa o ustanovenie § 240 ods. 3 Trestného poriadku (teda z dôvodu, že obvinený mal vedomosť o tomto dôkaze už v čase doručenia výzvy), pretože ustanovenie § 34 ods. 2 Trestného poriadku jasne dáva obvinenému priestor dôkazy navrhnúť kedykoľvek. Súčasťou práva obvineného na obhajobu je aj vedenie obhajobnej stratégie, ktorej súčasťou je aj uplatnenie dôkazu v tej fáze trestného konania, v ktorej to obvinený považuje za najefektívnejšie. Uvedené právo možno pripísať k oprávneniam obvineného označované ako *favor defensionis*⁷. V trestnom konaní by uplatňovanie tzv.

⁶ Podľa článku 48 ods. 1 Charty základných práv Európskej únie: *„Každý, kto je obvinený, sa považuje za nevinného, kým jeho vina nebola preukázaná zákonným spôsobom.“*

⁷ *favor defensionis* (výhoda obhajoby) – predstavuje istú protiváhu „štátnej mašinérii“, ktorú reprezentuje prokurátor. Prokurátor má za sebou prakticky celý štátny aparát, pričom obvinený má na svojej strane maximálne obhajcu. Favor defensionis predstavuje zákonný prostriedok vyplývajúci z jednotlivých ustanovení Trestného poriadku, ako faktickú nerovnosť zbrani prokurátora a obvineného do istej miery zmierniť. Tohto práva sa prokurátor ako protistrana obvineného nemôže dovolávať. Napríklad sa prejavuje favor defensionis v poradí záverečných rečí. Ďalším príkladom favor defensionis je plynutie lehôt na podanie opravného prostriedku pre obvineného. Podľa § 309

koncentračnej zásady, teda povinnosti označiť všetky dôkazy obvineným na začiatku konania pred súdom, nebolo v súlade s riadnym právom na obhajobu.

Ak obvinený využije svoje právo a podá návrh na vykonanie dôkazov už po podaní obžaloby na základe výzvy podľa § 240 ods. 3 Trestného poriadku, súd je povinný takýto návrh bez meškania doručiť prokurátorovi a poškodenému. Technicky môže byť v niektorých prípadoch komplikované doručiť takýto návrh na vykonanie dôkazov prokurátorovi a poškodenému, ak návrh obvineného na vykonanie dôkazov na hlavnom pojednávaní bol súdu doručený napríklad deň pred termínom nariadeného hlavného pojednávania. V takých prípadoch by mal predseda senátu oboznámiť (doručiť) tento návrh na vykonanie dôkazov prokurátorovi a poškodeného priamo na hlavnom pojednávaní.

4 ZÁVER

Príspevok predstavuje isté zamyslenie nad mierou vplyvu realizácie obhajobných práv obvineného na priebeh trestného konania, najmä na dokazovanie v prípravnom konaní a v konaní pred súdom. Legitímna realizácia práva na obhajobu obvineným samotným vo forme materiálnej obhajoby, alebo jeho obhajcom ako prejav obhajoby formálnej rešpektujúcej jej materiálny obsah môže priniesť rôzne obohatenia dokazovania, s ktorými orgán činný v trestnom konaní nemusí vôbec rátať a často môže napríklad zápis o výsluchu svedka obhajcom v inom štáte priniesť v procesnom práve nedostatočne riešené situácie, s ktorými sa musí orgán činný v trestnom konaní alebo súd následne vysporiadať, ale vždy majú na pamäti Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd a súvisiacu judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva.

Použitá literatúra:

CAPE, E., NAMORADZE, Z., SMITH, R., SPRONKEN T.: *Effective Criminal Defence in Europe*. Intersentia, Antwerp – Oxford – Portland. 2010 ISBN: 978-94-000-0093

Charta základných práv Európskej únie

zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov

Advokátsky poriadok Slovenskej advokátskej komory schválený konferenciou advokátov 10. júna 2017

Kontaktné údaje:

JUDr. Ondrej Laciak, PhD.

e-mail: ondrej.laciak@flaw.uniba.sk

Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky

Šafárikovo nám. 6

810 00 Bratislava

Slovenská republika

---

ods. 2 Trestného poriadku, ak sa rozsudok oznamuje tak obžalovanému, ako aj jeho obhajcovi a zákonnému zástupcovi, plynie lehota na podanie odvolania od toho oznámenia, ktoré bolo vykonané najneskoršie.

NEZÁKONNÉ A NEPOUŽITELNÉ DÔKAZY V TRESTNOM KONANÍ

Michal Žofčák

Stavpex, spol. s. r. o.

Abstract: The submitted contribution is aimed at the illegal application of the legal provisions of the Criminal Procedure Code by law enforcement authorities in the case of evidence, which in practice means that the evidence obtained and executed in an illegal manner is considered to be absolutely ineffective in criminal proceedings and the court can not, in its decision, taken into account.

Abstrakt: Predkladaný príspevok je zameraný na nezákonnú aplikáciu zákonných ustanovení Trestného poriadku orgánmi činnými v trestnom konaní pri obstarávaní dôkazov, čo v praxi má za následok, že dôkazy získané a vykonané nezákonným spôsobom sa v trestnom konaní považujú za absolútne neúčinné a súd na ne pri svojom rozhodovaní nemôže prihliadať..

Key words: evidence, evidence, criminal prosecution, criminal proceedings, investigation

Kľúčové slová: dôkaz, dokazovanie, trestné stíhanie, trestné konanie, vyšetrovanie.

1 ÚVOD

Dokazovanie je „stredobodom“ každého trestného konania. Iba na základe predložených dôkazov môže dôjsť k uznaniu viny a uloženiu trestu obvinenému. Napriek tomu, že trestný poriadok explicitne definuje za akých podmienok sú dôkazy obstarané orgánmi činnými v trestnom konaní použiteľné v konaní pred súdom, stáva sa, že v stave núdze zákonných dôkazných prostriedkov, dochádza v konaní pred súdom k legalizácii dôkazov, ktoré nemajú oporu a náležitosti dôkazov v zmysle ustanovenia § 119 ods. 2 Trestného poriadku.

Trestné konanie je zákonom ustanovený postup orgánov činných v trestnom konaní, ktorého hlavnou úlohou je zistiť, či bol trestný čin spáchaný a ak áno, kto ho spáchal a po zistení páchatel'a uložiť spravodlivý trest, alebo ochranné opatrenie.

Účelom trestného konania nie je odsúdenie obžalovaného za každú cenu, ale riadne objasnenie a zdokumentovanie skutkových okolností, alebo udalostí, čo vedie k spravodlivému rozhodnutiu v predmetnej trestnej veci. Je dôležité poukázať na formalizmus v podmienkach slovenskej trestnoprávnej praxe v prípravných fázach trestného konania. Ide o priblíženie súčasnej praxe súdov a prokuratúry, ktoré pod zásterkou údajného zvyšovania úrovne uznesení v prípravnej fáze trestného konania nad rozumnú mieru obmedzujú prostriedky riadneho vyšetrovania vecí zo strany polície.

Dokazovanie pred začatím trestného stíhania často neprebíha spôsobom typickým pre prípravné konanie a dôkazné prostriedky sa obmedzujú len na výsluch oznamovateľa, poškodeného, podozrivého a na vyžiadanie písomných podkladov.

Účelom dokazovania je rekonštruovať skutočnosti z minulosti tak, aby naše poznanie bolo jej správnym odrazom a aby mohlo byť základom spravodlivého rozhodnutia. Cieľom dokazovania je teda zistiť objektívnu pravdu, t.j. takú pravdu, ktorá bude v zhode so skutočnosťou.

2 POSTUP PRED ZAČATÍM TRESTNÉHO STÍHANIA

Vnútorne presvedčenie¹ orgánu činného v trestnom konaní a súdu o vierohodnosti, úplnosti a relevantnosti dôkazov môže vzniknúť len na základe faktov, a to tých, ktoré boli zákonne zistené.

Aby toto vnútorné presvedčenie správne odrážalo realitu, musí tejto realite aj zodpovedať. Ak má byť vina zistená, musí byť toto vnútorné presvedčenie nepochybné, pretože v trestnom konaní sa zisťuje skutkový stav veci prostredníctvom subjektu. Ak by sám subjekt mal pochybnosti, znamenalo by to, že skutkový stav veci je spochybniteľný, teda že realita nebola zobrazená správne.

Obstarávanie dôkazov, teda zisťovanie, či bol spáchaný trestný čin a kto je jeho páchatelom, sa musí vykonávať na základe jasných pravidiel, určených zákonom a koncepcie, ktorá zásadne určuje pravidlá vymedzené predmetom a rozsahom dokazovania.

Dôkaz získaný neprocesnou formou, alebo dokonca protizákonne, nemôže byť použitý pre konečné rozhodnutie súdom. Dôkaz získaný porušením zákona môže byť použitý iba na usvedčenie osoby, ktorá takýto nezákonný dôkaz obstarala. Z toho dôvodu sa kladie dôraz na procesné zabezpečenie vykonávaných dôkazov, t. j. presné spisovanie zápisníc. Pochybenia pri spisovaní zápisnice môžu viesť nielen k relatívnej, ale aj k absolútnej neplatnosti toho-ktorého dôkazu.

Za zákonný spôsob získania dôkazu z dôkazných prostriedkov, podľa § 119 ods. 2 Trestného poriadku, treba považovať tak splnenie formálnych, t. j. procesných podmienok vyžadovaných v zmysle Trestného poriadku, alebo iným osobitným zákonom, na vykonanie konkrétneho dôkazu, ako aj splnenie obsahových (materiálnych) podmienok, t. j. aby úkon, použitý ako dôkazný prostriedok na vykonanie, resp. získanie dôkazu, bol zameraný na zistenie tých skutočností, na ktoré zameraný a použitý môže byť. Dôkaz získaný v rozpore so zákonom prenáša svoju nezákonnosť a procesnú nepoužiteľnosť aj na ďalší dôkaz, ktorý vychádza z obsahu nezákonne získaného dôkazu.

V praxi sa orgány činné v trestnom konaní dozvedajú o páchaní trestnej činnosti buď prijatím trestného oznámenia, alebo priamo pri výkone služby, pokiaľ hovoríme o príslušníkoch policajného zboru. Po prijatí trestného oznámenia, je povinnosťou orgánov činných v trestnom konaní, poučiť oznamovateľa o tom, že bol spáchaný trestný čin, zadokumentovať jeho poznatky o páchaní trestnej činnosti záznamom do zápisnice, ak nebolo trestné oznámenie podané písomnou formou.

Na základe trestného oznámenia sa spravidla začne trestné stíhanie. Pre formu trestného oznámenia platí ustanovenie § 62 Trestného poriadku, podľa ktorého trestné oznámenie, alebo tiež podanie, možno urobiť: písomne, ústne do zápisnice, telegraficky, telefaxom, elektronickými prostriedkami podpísané zaručeným elektronickým podpisom podľa osobitného zákona, alebo bez zaručeného elektronického podpisu, ktoré následne treba potvrdiť písomne, alebo ústne, do zápisnice do troch dní, inak sa o podaní nekoná (§ 62 ods. 1 Trestného poriadku).

O tom, že orgány činné v trestnom konaní uvedené zákonné podmienky pre prijatie podania nerešpektujú, svedčí aj nižšie opísané konkrétne trestné konanie, ktoré nemá oporu v zákone.

---

¹ V teórii dokazovania v súvislosti s výkladom predmetu a rozsahu dokazovania sa možno stretnúť s tzv. problémom istoty dokazovania vo vyšetrovaní. Tento problém istoty dokazovania možno v teórii posudzovať z hľadiska a v nadväznosti na tri okruhy problémov: na vnútorné presvedčenie, pravdivosť zistení a vykonávanie dôkazov. Vnútorne presvedčenie orgánu činného v trestnom konaní a súdu o vierohodnosti, úplnosti a relevantnosti dôkazov môže vzniknúť len na základe faktov, a to tých, ktoré boli zákonne zistené. správne. Istota dokazovania je objektívny postoj zákona, no predstava o tom, či je obvinený vinný, alebo nevinný, je subjektívnym odrazom vonkajšej reality vo vedomí orgánu činného v trestnom konaní a súdu.

Pravdivosť všetkých zistení o celom priebehu dokazovania musí byť stále overovaná, čím sa jednotlivé dôkazy prehodnocujú a určuje sa ich dôležitosť. Skutkový stav veci neprestane byť skutočným, aj keď jeden a ten istý fakt objektívnej skutočnosti môže v rôznom čase vytvárať rôzne skutkové podstaty trestného činu v dôsledku meniacich sa okolností.

3 PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA : POSTUP ORGÁNOV ČINNÝCH V TRESTNOM KONANÍ PRI DOKAZOVANÍ SKUTKU

Službukonajúci vyšetrovateľ Policajného zboru (ďalej len „vyšetrovateľ“), prijal **telefonický oznámenie** o tom, že príslušník mestskej polície, ktorý objasňoval priestupok neoprávneného parkovania na vyhradenom parkovacom mieste, bol kontrolovanou osobou, ktorá mala byť príslušníkom mestskej polície obvinená zo spáchania priestupku proti plynulosti v cestnej doprave, napadnutý.

Oznamovateľom o tom, že počas výkonu služby bol príslušník mestskej polície napadnutý kontrolovanou osobou, bol príslušník mestskej polície, tzv. operačný dôstojník. Tento operačný dôstojník, ktorý nebol účastný na mieste, kde malo dôjsť k útoku na jeho kolegu, kontaktoval telefonický službukonajúceho operačného dôstojníka, ktorému oznámil, že došlo k útoku na verejného. Po prijatí telefonického oznámenia o tom, že bol spáchaný trestný čin, vyšetrovateľ vykonal **obhliadku** miesta činu, na základe ktorej obhliadky začal trestné stíhanie a po prevzatí **úradných záznamov**, vyhotovených príslušníkmi mestskej polície, **zápisnice o použití donucovacích prostriedkov a zápisnice o zadržaní podozrivej osoby, lekárskej správy** o ošetrovaní poškodeného príslušníka mestskej polície, vzniesol jedným uznesením obvinenie proti osobe podozrivej zo spáchania trestného činu útoku na verejného činiteľa.

Z uvedeného vyplýva, že vyšetrovateľovi, na začatie trestného stíhania postačovala ním vykonaná obhliadka miesta činu, ktorý dôkaz, svedčiaci o tom, že na mieste, kde malo dôjsť k páchaniu trestnej činnosti podozrivou osobou, je dôkazom páchania trestnej činnosti iba zaparkované osobné motorové vozidlo, ktorému parkovalo na parkovacom mieste s vyhradenom parkovacom mieste pre taxi službu.

Tento, podľa vyšetrovateľa zákonný dôkaz, nijakým spôsobom neusvedčuje a ani nepoukazuje na skutočnosť, že došlo k útoku na verejného činiteľa.

Je na mieste otázka, aký zákonný dôkazný prostriedok, vyplývajúci z ustanovenia § 62 Trestného poriadku, použil vyšetrovateľ pre začatie trestného stíhania?

Ak sa teda vyšetrovateľ, ktorý sa o trestnej činnosti podozrivej osoby dozvedel prostredníctvom telefonického oznámenia, ktoré oznámenie nespadá do zákonom predpísaných spôsobov prijatia oznámenia o skutočnostiach, že bol spáchaný trestný čin a aj napriek tomu začal trestné stíhanie, pritom nevypočul oznamovateľa trestnej činnosti na zápisnicu, nevypočul ani poškodeného a ani svedkov a trestné stíhanie začal len na základe obhliadky miesta činu, je možné takýto záver vyšetrovateľa považovať za **svojvoľný**, nakoľko dôkaz (zaparkované osobné motorové vozidlo), nemá žiadnu výpovednú hodnotu o tom, že skutočne došlo, na predmetnom parkovacom mieste, k páchaniu trestnej činnosti a že ho spáchala konkrétna osoba.

Z uvedeného vyplýva, že ak vyšetrovateľ nezačal trestné stíhanie na základe prijatia trestného oznámenia, zákonom predpísanou formou, nepostupoval pri obstarávaní dôkazu potrebného pre začatie trestného stíhania z ustálenej a zaužívanej praxe orgánov činných v trestnom konaní a svoje rozhodnutie podriadil prokurátorov aplikovanej praxi, že pre to, aby bolo proti komukoľvek začaté trestné stíhanie stačí **vyššia pravdepodobnosť o tom**, že sa skutok stal a že ho spáchala určitá osoba. Tento inštitút sa v prokurátorskej praxi aplikuje len v prípade, ak sú orgány činné v trestnom konaní v **dôkaznej núdzi**², teda že nedisponujú dôkazmi, ktoré sú zákonné a nevyvrátiteľné, nakoľko sa spoliehajú na to, že počas prípravného konania sa „niečo“ zistí a tým pádom bude konanie vyšetrovateľa v predprípravnom konaní zákonné.

Vyšetrovateľ vzniesol obvinenie na základe vyhodnotenia úradných záznamov vypracovaných mestskými policajtmi, ktoré úradné záznamy, spísané pred začatím trestného stíhania nie je možné použiť ako zákonný dôkaz ani pred súdom! V momente vznesenia obvinenia neexistoval žiadny **iný priamy dôkaz** a ani okolnosť, ktorá by nevyvrátiteľne poukazovala na konkrétneho páchatela.

² Pri určení pravdivosti každej situácie musíme brať do úvahy podmienky miesta a času. Najčastejšími chybami, ktorých sa môže dopustiť orgán činný v trestnom konaní a súd pri hodnotení dôkazov na základe vnútorného presvedčenia, sú: • nelogické závery, • opomenutie niektorých okolností.

Úradné záznamy, vyhotovené vyšetrovateľom pred začatím trestného stíhania nemajú žiadnu výpovednú hodnotu, pretože tieto listiny mali len opisnú podobu (formu) a nepopisovali presný priebeh udalosti vyšetrovaného subjektu.³

Z uvedeného je možné vysloviť záver, že vyšetrovateľ vyhodnotil subjektívny opis udalosti poškodeným mestským policajtom, ktorý uviedol vo svojom úradnom zázname, ako korunný dôkaz na základe tohto titulu vzniesol obvinenie bez zabezpečenia iného zákonného dôkazu, ktorý by toto subjektívne tvrdenie príslušníka mestskej polície potvrdil.

Aj táto závažná skutočnosť, svedčiaca o nezákonnej činnosti príslušníkov MP (§ 158 Tr. zák.), ktorí v čase objasňovania priestupku, tým že boli **mimo službu** a tým pádom **nepožívali postavenie verejného činiteľa** svedčí o tom, že postup orgánov činných v trestnom konaní, ktoré orgány aj za cenu neodstránenia zjavnej nezákonnosti na strane príslušníkov MP, **legalizovali dôkazy o trestnej činnosti obvineného aj za cenu porušenia zákonom garantovaných práv obvinenej osoby, nakoľko na neprávne nie je možné stavať právo.**

O tom, že na strane polície dochádza k nezákonnému konaniu pri objasňovaní trestnej činnosti svedčí aj článok, ktorý uverejnil denník N pod titulkom citujem: „*Policajný prezident priznal, že vyšetrovatelia „niekedy“ vznášajú obvinenia bez dôkazov o trestnej činnosti páchatela*“, koniec cit., výrok policajného prezidenta citujem: „*Polícia niekedy musí ísť do malého rizika s cieľom, že sa dôkazná situácia vylepší počas vyšetrovania, takže každý ten prípad je vysoko individuálny*“ koniec cit. Ospravedlnenie nezákonne vznesených obvinení, marenia úlohy verejným činiteľom, zneužívania právomocí verejného činiteľa, či porušovania Trestného zákona a Trestného poriadku policajným prezidentom, odporuje základným normám právneho štátu a vyvoláva zdesenie, najmä v spojitosti so spomínanou trestnou vecou, kedy občan čelí roky trestnému konaniu, ktoré konanie nemá od začiatku oporu v zákone.

Podľa dostupného judikátu č. R45/2013 II., „*právnym rámcom hodnotenia dôkazov je ustanovenie § 2 ods. 12 Trestného poriadku, ktoré je súdnou praxou, aj právnou teóriou interpretované - v spojitosti aj s obsahom úpravy § 285 písm. a), c) Trestného poriadku - tak, že pri hodnotení dôkazov sa uplatní princíp „in dubio pro reo, t.j. v pochybnostiach v prospech obžalovaného*“. To platí aj pre prípady rozlíšenia medzi možnými formami zavinenia podľa § 15 a § 16 Trestného zákona, ktoré je v konkrétnej veci vždy posudzovaním skutkovej okolnosti na základe vykonaných dôkazov.

Ak je dokazovanie založené najmä na **nepriamych dôkazoch**, existuje väčšie riziko nesprávneho ustálenia skutkového stavu. To však neznamená, že je vylúčené, aby súhrn nepriamych dôkazov bez pochybností preukázal existenciu obligatórnych znakov subjektívnej stránky trestného činu v takej podobe, ako ju vyžaduje.

Pri skutkovej podstate trestného činu útoku na verejného činiteľa, podľa § 323 ods. 1 písm. a) Trestného zákona (použitie násilia v úmysle pôsobiť na výkon právomoci verejného činiteľa), môže slúžiť na preukázanie subjektívnej stránky trestného činu napríklad okolnosť, že verejný činiteľ (poškodený) má rozhodovať o právach a povinnostiach páchatela, alebo osôb blízkych páchatelovi.

Z argumentácie senátu Ústavného súdu SR vyplýva, že trestné právo nemôže slúžiť ako prostriedok nahradzujúci ochranu práv a právnych záujmov jednotlivca v oblasti súkromnoprávných vzťahov, kde závisí predovšetkým na individuálnej aktivite jednotlivca, aby si strážil svoje práva, ktorým má súdna moc poskytovať ochranu. Je neprijateľné, aby túto ochranu aktívne preberali orgány činné v trestnom konaní, ktorých úlohou je ochrana predovšetkým celospoločenských hodnôt, nie priamo konkrétnych práv jednotlivca, ktoré svojou povahou spočívajú v súkromnoprávnej sfére.

Zo základných ustanovení Ústavy Slovenskej republiky, podľa Čl. 2 ods. 2, môžu štátne orgány konať iba na základe ústavy, v jej medziach a v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon.

Podľa Čl. 49 Ústavy Slovenskej republiky len zákon ustanoví, ktoré konanie je trestným činom a aký trest, prípadne iné ujmy na právach alebo majetku možno uložiť za jeho spáchanie.

Uvedené citácie Ústavy Slovenskej republiky, s poukazom na obsah príspevku, vykazujú absenciu dodržiavania ústavou predpísaných ustanovení tak na strane orgánov činných v trestnom

³ Takéto úradné záznamy nie sú dôkazom a nie je možné zaradiť ich medzi zákonné dôkazy pred súdom.

konaní, ako aj všeobecných súdov. Nielen že sa striktné nedodržiava pri trestných konaniach Ústava Slovenskej republiky, ale často dochádza k porušovaniu základných zákonov v trestnom konaní v neprospech občana, z dôvodu ochrany prešľapov orgánov činných v trestnom konaní, za aktívnej podpory súdov, čím sa vnášajú do trestných konaní prietahy a stav právnej neistoty na strane občana, nakoľko sa porušujú zákony na strane tých, ktorí ich dodržiavať musia, ak svoju činnosť vykonávajú v právnom štáte.

Takéto presvedčenie o tom, že konanie orgánov činných v trestnom konaní nie vždy korešponduje s Ústavou Slovenskej republiky, aj napriek tomu, že podľa Čl. 149 Ústavy Slovenskej republiky Prokuratúra Slovenskej republiky chráni práva a zákonom chránené záujmy fyzických a právnických osôb a štátu, potvrdzuje opísané konanie vyšetrovateľa, ktoré konanie, pri dodržiavaní ústavou garantovaných práv občana, nemalo byť dozorovým prokurátorom a následne súdom akceptovateľné. Tento postup orgánov činných v trestnom konaní a všeobecných súdov vyhodnotil Ústavný súd Slovenskej republiky ako nezákonný a prikázal vo svojom náleze všeobecným súdom tieto porušenia zákonom chránených práv v neprospech občana v prebiehajúcom konaní odstrániť.

Podľa Čl. 7 ods. 1 Dohovoru „*Nikoho nemožno uznať za vinného zo spáchania trestného činu na základe skutku alebo opomenutia, ktoré v čase jeho spáchania nie je považované podľa vnútroštátneho alebo medzinárodného práva za trestný čin*“

Niektorí sudcovia všeobecných súdov si dostatočne neuvedomujú, že oblasti trestného konania sú primárnym subjektom ochrany zákonnosti, ale aj ústavnosti. Potvrdzuje to aj judikatúra Ústavného súdu SR, ktorá kasačné nálezy vo vzťahu k rozhodnutiam všeobecných súdov opiera o arbitrárnosť, teda svojvoľu v dokazovanom a rozhodovacom procese, čím vytvára bezbrehé možnosti pre legalizáciu nezákonných konaní orgánov činných v trestnom konaní, čo nie je v demokratickom štáte, v ktorom platia zákony, za žiadnych okolností prijateľné. Všeobecné súdy majú byť vo svojom rozhodovaní „filtrom“ nezákonností práve voči orgánom činným v trestnom konaní a nie ich „copy centrom“, t.j. že sa bez zákonného základu spravidla stotožňujú s obsahom obžaloby v neprospech obžalovaného, aj za cenu porušovania zákonom garantovaných práv obžalovanej osoby.

4 ZÁVER

Ak je dokazovanie založené najmä na nepriamych dôkazoch, existuje väčšie riziko nesprávneho ustálenia skutkového stavu. To však neznamená, že je vylúčené, aby súhrn nepriamych dôkazov bez pochybností preukázal existenciu obligatórnych znakov subjektívnej stránky trestného činu v takej podobe, ako ju vyžaduje.

Na podporu argumentácie, že nemožno automaticky vychádzať z premisy o dôveryhodnejšej výpovedi policajta oproti výpovedi obvineného, si dovoľujem analogicky poukázať na odôvodnenie rozsudku Okresného súdu Pezinok, sp. zn. 2T 137/2009, podľa ktorého: „*V právnom štáte je neprípustné, aby rozhodnutie súdu bolo založené iba na domnienkach a subjektívnych pocitoch osôb, ignorujúc tým jednu zo základných zásad trestného konania (in dubio pro reo), apriori favorizujúc tvrdenia poškodeného iba z dôvodu jeho postavenia ako verejného činiteľa, a to napriek existencii množstva pochybností, uplatnením jednak neexistujúcej a navyše neprípustnej zásady „v pochybnostiach v prospech poškodeného“.* Súd musí svoje rozhodnutie vždy oprieť o fakty, ktoré sú jednoznačné a nepochybné, a nie len v rovine pravdepodobnosti, opačný postup by bol v rozpore so zásadou objektívnej pravdy. Napriek tomu, že policajt reprezentuje určitú spoločenskú autoritu, s ktorou sa spája vyššia miera dôvery v jeho konanie nemožno bez ďalšieho považovať jeho výpoveď za automaticky dôveryhodnú a významnejšiu ako ktorýkoľvek iný dôkaz. Skutočnosť, že svedok zastáva funkciu policajta ešte nevylučuje, že môže svoju výpoveď subjektívizovať tak, aby zodpovedala jeho vnútornej predstave o priebehu skutkového deja a o pohnútkach obžalovaného napriek tomu, že takáto predstava nemusí zodpovedať objektívnej realite. V žiadnom prípade nemožno vyvodzovať dôveryhodnosť výpovede svedka iba na základe jeho postavenia v spoločnosti. Takýto postup by bol v rozpore so zásadou voľného hodnotenia dôkazov, nakoľko žiaden zo zákonne získaných dôkazov nemožno považovať za významnejší ako iný, pokiaľ ho nemožno vylúčiť ako odporujúci logike. Aj policajt je predovšetkým človek, ktorý je omylný, vedený

vnútornými pocitmi, predstavami a hodnotami, a jeho postavenie mu automaticky nedeleguje morálne vlastnosti charakterizujúce „dôveryhodného svedka.“⁴

Z ustálenej judikatúry senátu Ústavného súdu SR vyplýva, že trestné právo nemôže slúžiť ako prostriedok nahradzujúci ochranu práv a právnych záujmov jednotlivca v oblasti súkromnoprávných vzťahov, kde závisí predovšetkým na individuálnej aktivite jednotlivca, aby si strážil svoje práva, ktorým má súdna moc poskytovať ochranu. Je neprijateľné, aby túto ochranu aktívne preberali orgány činné v trestnom konaní, ktorých úlohou je ochrana predovšetkým celospoločenských hodnôt, nie priamo konkrétnych práv jednotlivca, ktoré svojou povahou spočívajú v súkromnoprávnej sfére. Niektorí sudcovia všeobecných súdov si dostatočne neuvedomujú, že sú primárnym subjektom ochrany zákonnosti, ale aj ústavnosti. Toto presvedčenie potvrdzuje aj judikatúra Ústavného súdu SR, ktorá kasačné nálezy, vo vzťahu k rozhodnutiam všeobecných súdov, opiera o arbitrárnosť (svojevôľu) v dokazovacom a rozhodovacom procese, čím dochádza na strane všeobecných súdov k legalizácii nezákonných konaní orgánov činných v trestnom konaní.

Použitá literatúra:

Zákon číslo 171/1993 o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov

Zákon číslo 73 /1998 o štátnej službe príslušníkov Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby, Zboru väzenskej a justičnej stráže Slovenskej republiky a Železničnej polície

Zákon číslo 8 / 2009 o cestnej premávke a o zmene a doplnení niektorých zákonov súčasťou obsahu tohoto zákona je aj vyhláška Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 9 /2009 ktorou sa vykonáva zákon o cestnej premávke a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon číslo 300/2005 Trestný zákon v úplnom znení

Zákon číslo 301/2005 Trestný poriadok v úplnom znení

IVOR, J. a kol.: Optimalizácia prípravného konania trestného; Praha LÉGES, 2017, ISBN:978-80-7502-216-5

IVOR, J. a kol.: Od zločinu k trestu (Sprievodca občana trestným konaním); Bratislava; EUROKÓDEX 2012, ISBN: 9788089447763

ROMŽA, S.: Konceptia prípravného konania; Košice; LIBRIX 2010, ISBN: 9788073999247

Kontaktné údaje:

JUDr. Michal Žofčák, PhD.

STAVPEX, spol. s r.o.

Smilno 23

086 33

e-mail: judr.michal.zofcak@gmail.com

---

⁴ Ako príklad v praxi vznikajú najčastejšie aplikačné problémy predovšetkým s hodnotením dôkazov z hľadiska ich pravdivosti (vierohodnosti), t. j., či sa určitá skutočnosť v rámci dokazovania ukázala ako pravdivá, alebo nepravdivá, či má správny orgán prijať alebo odmietnúť daný dôkaz. Je neprípustné, aby správny orgán jeden dôkaz prijal a protichodný odmietol ako nevierohodný bez toho, aby vysvetlil, prečo tak urobil. Ak by sa správny orgán bez akéhokoľvek zdôvodnenia priklonil ku skupine dôkazov podporujúcich jedno skutkové zistenie (napr., že účastník konania spáchal správny delikt) a ponechal bez povšimnutia dôkazy, z ktorých vyplýva opak, vybočil by tým zo zákonných postupov, ktoré mu zákon ukladá.

K OTÁZKE ZÁKONNOSTI A PRÍPUSTNOSTI KRIMINALISTICKÝCH METÓD A TECHNICKÝCH PROSTRIEDKOV PRI DOKAZOVANÍ V TRESTNOM KONANÍ¹

Iveta Fedorovičová

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: Based on the interrelationship and conditionality of criminalistics and criminal law, the author focuses on the importance of the application of criminal methods (including technical means allowing their implementation in practice) in the process of the examination of evidence in criminal proceeding - especially for criminal offenses of sexual abuse.

Abstrakt: Vychádzajúc zo vzájomnej spätosti a podmienenosti kriminalistiky a trestného práva sa autorka cielene zameriava na význam aplikácie kriminalistických metód (vrátane technických prostriedkov umožňujúcich ich realizáciu v praxi) v procese dokazovania trestných vecí – osobitne trestných činov sexuálneho zneužívania.

Key words: criminalistics, criminal law, methodology of criminalistics, legality and admissibility of criminalistics methods, the examination of evidence, sexual abuse.

Kľúčové slová: kriminalistika, trestné právo, metodológia kriminalistiky, zákonnosť a prípustnosť kriminalistických metód, dokazovanie, sexuálne zneužívanie.

1 NIEKOLKO POZNÁMOK NA ÚVOD

K tomu, aby som určitým spôsobom zvýraznila význam metodológie kriminalistiky pre trestné právo, pomerne často sa či už pri výučbe kriminalistiky a trestného práva, v prednáškovej činnosti alebo vystúpeniach na konferenciách vraciam k tak-povediac „nestarnúcej“ myšlienke nestora vedeckej kriminalistiky Hansa Grossa, ktorý už dávno v minulosti slovami - „Trestné právo hmotné a procesné nám nič nepovedia o tom, akým spôsobom sú trestné činy páchané, akým spôsobom ich treba zisťovať a skúmať, aké boli motívy a ciele ich spáchania“- naznačil nielen v rovine teoretickej, ale aj v praktickej, (predovšetkým v procese dokazovania trestných vecí) nutnosť prepojenia trestného práva s kriminalistikou, ako vedou interdisciplinárnu, poskytujúcou trestnému právu pri jeho realizácii a aplikácii v praxi prostredníctvom rozvoja svojej vlastnej metodológie (budovanej v mnohom na základe poznatkov technických, prírodných a spoločenských vied) všetky poznatky, ktoré k dosiahnutiu svojho účelu i naplneniu svojich funkcií potrebuje.

Zároveň si treba priznať i tú skutočnosť, že existencia samotných noriem trestného práva hmotného a procesného (i keď koncipovaných „v sústavnom pohybe“, t. j. i pomerne často novelizovaných v súlade s daným stavom poznania štruktúry a dynamiky trestnej činnosti, meniacich sa foriem a spôsobov jej páchania, v súlade s rozvojom vedy a techniky, ako aj so spoločensko-ekonomickými a politickými zmenami, ktoré v našich - špecificky slovenských podmienkach - neustále prebiehajú) nikdy nebude zárukou toho, že trestná činnosť sa páchať nebude a taktiež zárukou toho že každý trestný čin bude reálne zistený a jeho páchatel' aj spravodlivo potrestaný.

A práve v tejto polohe, ktorú som sa snažila uvedeným naznačiť, je vytvorený značne rozsiahly priestor pre inkorporáciu a tvorivé prepracúvanie nových vedeckých poznatkov a metód najmä technických, prírodných a spoločenských vied kriminalistikou, ktorá tieto bezprostredne sprostredkúva trestnému právu, čím fakticky :

---

¹ Príspevok bol spracovaný v rámci projektu APVV č. 16-0471 „Sexuálne zneužívanie detí a zverených osôb“.

- na strane jednej - je podmienený jej samotný komplexný dynamický rozvoj a v jeho rámci prehĺbená exaktnosť pri tvorbe nových, resp. kriminalistami rutinným spôsobom používaných kriminalistických metód
  - a na strane druhej – je týmto jednoznačne vytvorený aj široký priestor pre možnosti vedeckého usvedčenia páchatelov nežiadúcej protispoločenskej činnosti, predovšetkým trestnej činnosti v procese dokazovania v trestnom konaní.
- Príspevky budú publikované bez zmien, nie sú po autoroch kontrolované, ani neprechádzajú

2 K FUNKCIÁM A METODOLÓGII KRIMINALISTIKY

V záujme naplnenia spoločnej *spoločenskej funkcie* trestného práva a kriminalistiky, majúcej základ predovšetkým v ochrane jednotlivca, spoločnosti a štátu pred trestnou a inou protispoločenskou činnosťou poznatkami, metódami a prostriedkami vlastnými tej ktorej vede, plní kriminalistika predovšetkým dve, vzájomne sa podmieňujúce základné funkcie – funkciu teoretickú a metodologickú. *Teoretická funkcia* spočíva najmä v skúmaní a poznávaní tých objektívne existujúcich zákonitostí, ktoré tvoria jej predmet skúmania. Je úplne logické, že k tomu, aby táto úloha, resp. cieľ mohli byť realizované, kriminalistika nutne musí využívať funkcie čiastkové, a to *funkciu poznávaciu, pragmatickú a prognostickú*, ktoré sú predpokladom pre naplnenie teoretickej funkcie ako celku. Teoretickú funkciu možno teda označiť ako určitý základ, resp. platformu pre realizáciu *funkcie metodologickej*, ktorú možno považovať za základ rozvoja metodologického aparátu kriminalistickej vedy a praxe.

Ak budem teda vychádzať zo skutočnosti, že kriminalistika v sebe zahŕňa predovšetkým učenie o metódach kriminalistickej vedy a ich prenose do praxe, ako aj o spätnom využívaní poznatkov z policajno-bezpečnostnej, vyšetrovateľskej, znaleckej, expertíznej či súdnej praxe, ktoré kriminalistická veda zovšeobecňuje a taktiež využíva pri tvorbe, formovaní a zdokonaľovaní svojich vlastných vedeckých metód a súčasne budem brať do úvahy aj transformáciu poznatkov a metód z iných špeciálnych vied dôležitých pre tvorbu jednotlivých kriminalistických metód a ich následné využitie v rôznych formách praxe boja s trestnou a inou protispoločenskou činnosťou – nemožno *metodológiu* kriminalistiky ponímať len jednostranne (t. j. len z pohľadu kriminalistickej vedy)², ale práve v spojitosti s rôznorodou praktickou činnosťou tých subjektov, ktoré sa na tomto boji, inak povedané - na naplnení spoločenskej funkcie kriminalistiky svojou každodennou bezprostrednou činnosťou podieľajú. Z uvedeného vyplýva, že pri vlastnom ponímaní metodológie kriminalistiky (ako

---

² Pri skúmaní a následnom riešení otázok a problémov súvisiacich nielen s metodológiou kriminalistickej vedy ako vedy vo vzťahu k iným vedám (vrátane trestného práva) špeciálnej a vo vzťahu k poznávaniu vlastného predmetu skúmania vedy špecifickej (nakoľko problematikou stóp sa v tom rozmere ako kriminalistika nezaoberá žiadna iná veda) je potrebné vždy vychádzať zo širších súvislostí, teda od vymedzenia metodológie vedeckého poznania ako celku až k vymedzeniu a charakteristike metodológie konkrétnej vedy, t. j. od všeobecného k špecifickému. V daných súvislostiach mi nedá nespomenúť definovanie metodológie vedeckého poznania K. Holcrom, ako „*ucelený systém tvorený filozofiou, vedami stredného dosahu (ako sú napr. logika, kybernetika, semiotika a pod.), tzv. vedami všeobecnými a špeciálnymi*“, pričom za nutnú podmienku včlenenia vedy do systému metodológie považuje „*aktívne využívanie všetkých jej princípov, kategórií, zákonov a metód pri poznávaní konkrétneho predmetu*“. Podľa názoru uvedeného autora je metodológia vedeckého poznania „*systémom najvšeobecnejších princípov, zákonov, kategórií, ako aj metód používaných k riešeniu zložitých teoretických a praktických problémov a súčasne aj učením o metódach*“. Bližšie k tomu pozri: HOLCRO, K.: Logika, metodológia a metódy vedeckého poznania. Bratislava: Akadémia PZ SR, Oddelenie zahraničných stykov, 1996, s.49-50. ISBN 80-88751-91-8.

Existencia vlastnej metodológie kriminalistiky - spoločne so špecifickým predmetom jej skúmania a rozsiahlou, vnútorne na platforme zvolených kritérií systémovo štruktúrovanou a jednoznačne vzhľadom na sústavný rozvoj vedeckých poznatkov otvorenou poznatkovou bázou smerujúcou k danému predmetu skúmania – je teda okrem ďalších, jedným z najvýznamnejších determinantov samostatnosti kriminalistickej vedy v systéme spoločenských vied.

vedy a praxe v ich súhrne) do rámca jej systému komplexne zahŕňam rovnako tak metódy vedeckého, ako i praktického poznania.³

3 VZŤAH KRIMINALISTIKY A TRESTNÉHO PRÁVA CEZ JEHO TVORBU, REALIZÁCIU A APLIKÁCIU V PRAXI

Tým, že trestné právo hmotné definuje čo je trestný čin a v jednotlivých dispozíciách trestnoprávných noriem Osobitnej časti zákona tento konkretizuje, vytvára tak určitý rámec najzávažnejších protiprávných činov a je *de facto* relevantné nielen z hľadiska dokazovania⁴ týchto činov v predsúdnom a súdnom konaní trestnom, ale aj z hľadiska výberu a využitia konkrétnych kriminalistických metód, postupov a operácií v danej trestnej veci.

Možno teda zhrnúť, že už samotným momentom spáchania trestného činu, jeho odhalením (zistením), cez jeho vyšetrovanie, dokazovanie v predsúdnom a súdnom konaní a napokon i prevenciu a prognózovanie ďalších možných do úvahy pripadajúcich spôsobov jeho spáchania (majúcich nesporne vplyv na samotnú tvorbu práva, t. j. na tvorbu nových trestnoprávných noriem precíziou objektívnych stránok skutkových podstat trestných činov, resp. formuláciou nových objektívnych stránok v smere podporenia legislatívnej činnosti, vedúcej prípadne i k zakotveniu nového druhu trestného činu do Trestného zákona) je vzťah medzi kriminalistikou, využitím jej poznatkov a metód pri tvorbe, realizácii a aplikácii trestného práva v kontinuite oboch odvetví, ako aj pri napĺňaní ich spoločnej spoločenskej funkcie viac než zrejmý.

Súbežne treba zvýrazniť, že základom pre vytyčovanie kriminálnych a vyšetrovacích verzíí sú práve skutkové okolnosti trestného činu, ktoré majú dopad aj na samotné plánovanie vyšetrovania, pričom zvláštnosti predmetu vyšetrovania sa u metódik vyšetrovania jednotlivých druhov trestných činov viažu okrem čisto kriminalistických inštitútov a ich prvkov (ako sú predovšetkým kriminalistická stopa a kriminalistická charakteristika trestného činu, t. j. kriminálna situácia, spôsob spáchania či utajenia, osobnosť páchatela, obeť a motív trestného činu) predovšetkým na zistenie znakov skutkovej podstaty trestného činu.

V intenciách uvedeného by som zároveň rada poukázala na pomerne často nedoceňovaný význam kriminalistiky. I keď prostredníctvom svojich noriem tak trestné právo hmotné, ako i procesné vytvárajú určitý striktný právny rámec, podľa môjho názoru nevystihuje tento (a zrejme to ani možné nie je) variabilitu charakteristiky trestného činu tak, ako je táto prezentovaná kriminalistikou, z čoho jednoznačne plynie záver o význame kriminalistiky (s akcentom na jej metodológiu) pri tvorbe metódik vyšetrovania jednotlivých druhov trestných činov, ktorými sa trestné právo ako také samostatne nezaobera.⁵

Pokiaľ ide o realizáciu trestného práva (čiže jeho uskutočňovanie, t. j. realizáciu obsahu platných a účinných právnych noriem hmotného a procesného práva v trestnoprávných vzťahoch medzi konkrétnymi subjektami týchto vzťahov) treba povedať, že dochádza k uplatňovaniu vzájomných oprávnení týchto subjektov na strane jednej a rovnako tak aj ich povinností na strane druhej. Aplikácia trestného práva, ako druhá forma realizácie práva znamená procesným právom upravený postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov, ktoré realizujú vo svojej činnosti normy hmotného i procesného trestného práva vydávaním individuálnych právnych aktov, zjednodušene povedané - jednotlivých rozhodnutí na tom - ktorom úseku trestného konania. Z uvedeného následne vyplýva, že procesom aplikácie práva je potom právom upravený postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov pri dokazovaní, rozhodovaní, preskúmaní a výkone ich rozhodnutí.

V daných súvislostiach považujem za potrebné zvýrazniť myšlienku, že nech je samotná právna úprava akokoľvek dobrá a kvalitná, nikdy nie je zárukou toho, že účel trestného konania bude naplnený, nakoľko obsah právnych noriem je potrebné uviesť do praxe orgánov činných

³ K metodologickým otázkam kriminalistiky o. i. bližšie pozri napr. FEDOROVÍČOVÁ, I.: Teoreticko-metodologické otázky kriminalistiky. Bratislava: EPOS, 2002, s.95 – 139. ISBN 80-8057-466-9.

⁴ Pri dokazovaní, ako praktickej činnosti orgánov činných v trestnom konaní a súdov ide o druhú formu realizácie práva – čiže aplikáciu práva.

⁵ Porovnaj napr. STRAUS, J. – Němec, M. a kol.: Aktuální problémy metodiky vyšetřování jednotlivých druhů trestních činů. In. Teorie a metodologie kriminalistiky, s. 283 -291. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2009, 503 s. ISBN 978 -80 - 7380-214-1.

v trestnom konaní a súdov, pričom táto je jednoznačne obsažnejšia než samotná právna úprava. V jej rámci sa totižto uplatňuje množstvo taktických, technických, metodických a organizačných prvkov spadajúcich do rámca predmetu záujmu kriminalistiky. Je preto žiadúce, aby súbežne s prostriedkami právnej regulácie a empirického poznania boli využívané tiež poznatky a metódy sprostredkované kriminalistikou ako vedou interdisciplinárnou, reagujúcou na variabilitu trestnej činnosti predovšetkým zdokonaľovaním vlastnej metodológie. V smere posilnenia tvorby trestného práva procesného boli mnohé z odporúčaní a metód kriminalistiky v priebehu legislatívneho vývoja zapracované do Trestného poriadku, čím sa logicky ovplyvnila nielen realizácia, ale aj aplikácia trestného práva v trestno-procesnej praxi. V procese aplikácie práva orgány činné v trestnom konaní a sudy aplikujú všeobecné právne normy na konkrétny prípad pri dokazovaní, rozhodovaní, preskúmaní a výkone svojich rozhodnutí. Ide o veľmi zložitý proces, v ktorom tieto orgány v rámci procesu dokazovania zisťujú skutkový stav veci bez dôvodných pochybností⁶, ktorý je v tom-ktorom štádiu trestného konania dôležitý pre vydanie konkrétneho rozhodnutia. Treba si však zároveň uvedomiť, že predmetom poznávania týchto orgánov je udalosť, ktorú už nemožno poznávať bezprostredne, ale spätne len na základe a prostredníctvom jednotlivých dôkazných prostriedkov. Spôsob, metódy vykonávania dôkazov, ich rozsah a pod., sa realizuje na platforme práva, v súlade so zákonom, pričom výsledky ich hodnotenia sa premietajú do aktov aplikácie práva, t. j. do konkrétnych záverov príslušných rozhodnutí.

Rozvoj metodológie kriminalistiky je teda prospešný rovnako tak z aspektu rozvoja kriminalistickej vedy a praxe ako takej, ako aj z hľadiska rozvoja vedy a praxe trestného práva, pričom nepopierateľný význam má i z aspektu ochrany práv a právom chránených záujmov našich občanov v trestnom konaní, a to jednoznačne v súvislosti s rovným postavením procesných strán pri súbežnom prehlbovaní kontradiktórnosti trestného konania.

4 K PROBLEMATIKE ZÁKONNOSTI A PRÍPUSTNOSTI KRIMINALISTICKÝCH METÓD A TECHNIKÝCH PROSTRIEDKOV V TRESTNOM KONANÍ

Úzke prepojenie medzi kriminalistikou a trestným právom je citeľné nielen v rovine tvorby, realizácie a aplikácie trestného práva, ale taktiež v rovine riešenia otázok spätých s problematikou zákonnosti a prípustnosti jednotlivých kriminalistických metód pri dokazovaní v trestnom konaní premietajúcich sa rovnako tak do rámca činností zákonodarcu, ako aj do každodennej práce orgánov činných v trestnom konaní a súdov.

Cieľ využitia kriminalistických metód je potrebné vnímať predovšetkým v smere zistenia a poznania všetkých skutočností dotýkajúcich sa trestných činov a ich páchatelov, dôležitých z hľadiska spravodlivého a presvedčivého rozhodnutia v každej konkrétnej trestnej veci. Zároveň je však potrebné si uvedomiť zásadnú skutočnosť, že i napriek tomu, že kriminalistické metódy ako také nie sú právne záväzné, ich nevyužitie, resp. nedodržanie štandardných postupov pri ich realizácii môže mať za následok porušenie práve jednej z najdôležitejších zásad trestného konania – zásady zistenia skutkového stavu veci bez dôvodných pochybností.⁷

Je zrejmé, že značnú časť poznávacích postupov a kriminalistických metód nie je potrebné reglementovať právom, pretože tieto neobsahujú kolízny prvok, t. j. nezasahujú do občianskych práv a slobôd a k ich presadeniu nie je potrebné štátne donútenie. Avšak pri ich aplikácii musia vždy byť rešpektované kogentné ustanovenia Trestného poriadku, nakoľko tieto sú absolútne neprekročiteľné⁸. V týchto súvislostiach za vhodné považujem tiež uviesť, že vedecko – technický rozvoj postupuje omnoho rýchlejšim tempom než rozvoj práva, a preto ani nie je možné všetky novovzniknuté kriminalistické metódy budované na transformácii poznatkov iných vied hneď

---

⁶ Zisťovanie skutkového stavu veci bez dôvodných pochybností sa nezaobíde bez poznatkov a metód sprostredkovaných kriminalistikou, resp. tých dôkazných prostriedkov ktoré sú vychádzajú z odporúčaní kriminalistiky upravené v Trestnom poriadku.

⁷ K tomu bližšie pozri ustanovenie § 2, ods. 10 Trestného poriadku (Zákon č. 301/2005 Z. z., v znení neskorších predpisov).

⁸ Napr. zákaz konfrontácie obvineného a svedka v zmysle príslušných ustanovení Trestného poriadku, ktorý sa o. i. vzťahuje aj na trestné činy sexuálneho zneužívania v prípadoch. K tomu pozri ustanovenie § 125 ods. 5 Trestného poriadku (Zákon č. 301/2001 v znení neskorších právnych predpisov).

reglementovať právom. Niekedy až čas ukáže, či vzhľadom na prípadné zásahy do občianskych práv a slobôd pri realizácii konkrétnej metódy je potrebná aj jej právna úprava.

Zvýrazňujem, že kriminalistika nie je právnou vedou (i napriek skutočnosti, že je sústavne v našich podmienkach zaradovaná do systému právnych vied), a teda jej úlohou nie je tvoriť normatívno-právne metódy regulácie spoločenských vzťahov, i keď na strane druhej právnymi aspektami nepochybne silne ovplyvňovaná je. Jednotlivé orgány musia teda postupovať v súlade s dodržiavaním všeobecného princípu právneho štátu, premietajúceho sa nielen do oblasti zákonnosti, demokratizmu, humanizmu, predovšetkým však dodržiavania ľudských práv a slobôd. V Trestnom poriadku sú preto upravené len tie kriminalistické metódy, ktoré závažnejším spôsobom zasahujú do týchto práv a slobôd.⁹

Myslím, že pomerne zaujímavý priestor na diskusiu v súvislosti s tým, čo všetko musia orgány činné v trestnom konaní a súdy dodržiavať, sa v tejto oblasti vynára najmä v súvislosti s dodržiavaním požiadaviek metodologického charakteru pri aplikácii jednotlivých kriminalistických metód. Je alebo nie je potrebné sa opierať o metodológiu tých vied, ktorých poznatky a metódy kriminalistika využíva pre tvorbu, resp. inováciu svojich vlastných metód?

Vzhľadom na skutočnosť, že dokazovanie v trestnom konaní sa nezaobíde bez pomoci odborných poznatkov a metód iných vied, vedných disciplín či odborov, ktoré sú do procesu zisťovania skutkového stavu bez dôvodných pochybností pretransformované práve prostredníctvom kriminalistických metód, je podľa môjho názoru potrebné rešpektovať tiež zvláštnosti ich metodológie. Napr. metodológia prírodných vied (bez poznatkov ktorých sa dokazovanie v trestnom konaní tiež nezaobíde), založená o. i. na induktívnych postupoch zhromažďovania informácií uznáva totižto pravdepodobné usudzovanie ako adekvátnu metódu poznania objektívnej skutočnosti.¹⁰

I keď sa s pojmom zákonnosť a prípustnosť stretávame skôr v trestnoprocesnej odbornej literatúre než v kriminalistickej, vzhľadom na skutočnosť, že v trestnom konaní pri zisťovaní skutkového stavu veci bez dôvodných pochybností sú v procese dokazovania prostredníctvom aplikácie kriminalistických metód získavané okrem množstva iných aj dôkazné informácie, čiže informácie vzťahujúce sa na predmet dokazovania, problematika týkajúca sa otázok zákonnosti a prípustnosti sa v podstate cez základný vzťah: stopa – kriminalistická metóda – informácia – dôkaz, určitým spôsobom pretransformovala aj do kriminalistiky. Z teoreticko-metodologického, ale aj z praktického hľadiska aj táto skutočnosť jednoznačne svedčí o blízkom kontakte kriminalistiky a trestného práva.

Za zákonné a pre prax prípustné možno označiť len tie kriminalistické metódy, ktoré spĺňajú nasledovné požiadavky:

- sú vyjadrením demokratického základu trestného konania a jeho vývojových tendencií
- nie sú právnymi normami výslovne zakázané
- vychádzajú z ustanovení Trestného poriadku, predovšetkým zo základných zásad trestného konania
- získavajú sa nimi nové alebo preverujú už zistené z trestno-procesného hľadiska dôležité skutočnosti
- pri ich uskutočňovaní sú dodržiavané záruky výslovne stanovené Trestným poriadkom (najmä záruky zaistenia práva obvineného na obhajcu)
- hodnovernosť nimi dokazovaných skutočností je možné kedykoľvek preveriť
- majú prísne vedecký charakter a sú schopné viesť k náležitému zisteniu a poznaniu skutkového stavu veci.¹¹

⁹ Bližšie pozri napr. MUSIL, J.: Miesto a postavení kriminalistiky v systéme spoločenských vied. In. *Kriminalistika, jej súčasné postavenie a význam*. Zborník materiálov zo seminára konaného dňa 17. 12. 1992, Bratislava: Akadémia PZ SR, 1993, s.25.

¹⁰ K riešeniu otázky kritéria pravdepodobnosti a vierohodnosti v dokazovaní pozri napr. VIKTORYOVÁ, J. a kol.: *Teória a prax dokazovania vo vyšetrovaní*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru 2001, s.164 - 170.

¹¹ Porovnaj napr. PJEŠČAK, J. a kol.: *Kriminalistika*. Praha: Naše vojsko 1986, s. 30-31, VIKTORYOVÁ, J.: dielo cit. v pozn. 10, s. 160.

Z uvedeného možno vyvodiť záver, že z hľadiska teoreticko-metodologického nemožno o žiadnej vedeckej metóde ako výsledku vedeckého výskumu v tej-ktorej oblasti vedeckého poznania *a priori* hovoriť ako o metóde prípustnej či neprípustnej, zákonnej či nezákonnej. Otázkou zákonnosti a prípustnosti sa možno zaoberať až v spojení vedeckej metódy s praxou, t. j. až v súvislosti s jej aplikáciou v konkrétnej oblasti spoločenskej praxe, a to predovšetkým v súvislosti s cieľmi jej použitia, čo platí aj pre kriminalistické metódy.

Mnohé z kriminalistických metód, ktoré v reťazci súvislostí s použitím iných metód kriminalistiky prinášajú dôkazné informácie, nie sú výslovne upravené v Trestnom poriadku, pritom nič nebráni tomu, aby boli v praxi využívané¹², pretože nie sú v rozpore so zákonom (nepriečia sa jeho výslovným ustanoveniam, resp. jeho zmyslu) a sú v súlade s princípmi právneho štátu, ako i zásadami, na platforme ktorých je náš trestný proces budovaný, v praxi sa osvedčili a sú schopné viesť k poznaniu a dokázaniu skutočností dôležitých pre zistenie skutkového stavu veci bez dôvodných pochybností. Na základe uvedeného možno zhrnúť, že zákonnosťou sa teda nerozumieme to, či niektorá z kriminalistických metód je alebo nie je upravená v zákone.

V súvislosti s vyššie naznačenou problematikou je zároveň potrebné uviesť, že v súčasnom období, kedy sa kontradiktornosť trestného konania pri realizácii trestno-procesných noriem v procese dokazovania sústavne prehľbuje (a teda adresátom kriminalistických metód sú v širšej miere než v minulosti aj samotní obvinení, resp. ich obhajcovia v predsúdnom i súdnom konaní trestnom) – narastá nepochybne i význam poznatkov a metód kriminalistiky i z tej „opačnej strany“, t. j. v smere ochrany občanov pred neoprávneným stíhaním či vynesením nespravodlivých rozhodnutí.

V intenciách uvedeného, ako aj vzhľadom na zákaz konfrontácie¹³ medzi obvineným a svedkom-poškodeným (resp. obeťou alebo obzvlášť zraniteľnou obeťou) aj v prípadoch trestných činov sexuálneho zneužívania podľa príslušných ustanovení Trestného zákona¹⁴, napadla ma myšlienka, vrátiť sa k problematike, ktorou som sa zaoberala už pred viacerými rokmi, kedy sa v mnohom diskutovalo o možnostiach využitia netradičnejších kriminalistických metód v procese dokazovania v trestnom konaní¹⁵.

Jednou z takýchto metód je aj metóda psychofyziologického overovania pravdivosti, ktorú možno v jednoduchosti charakterizovať ako vedeckú procedúru, umožňujúcu stanovenie diagnostického záveru o tom, či vyšetrovaný subjekt odpovedal na kladené ťažiskové otázky pravdivo alebo nie¹⁶. Výsledky takéhoto vyšetrenia prostredníctvom technických prostriedkov by

---

¹² Napr. automatizované porovnávanie daktyloskopických odtlačkov z registračných systémov s daktyloskopickými stopami zistenými a zaistenými na mieste spáchaného trestného činu v rámci daktyloskopickej identifikácie.

¹³ Konfrontácia ako špecifická kriminalisticko-taktická, resp. štrukturálne-kriminalistická metóda je využívaná v aplikačnej praxi orgánov činných v trestnom konaní a súdov v prípadoch, kedy existujú závažné rozpory vo výpovediach obvineného a svedka (príp. ďalších osôb), pričom tieto rozpory nemožno odstrániť iným spôsobom (napr. obhliadkou, previerkou výpovede na mieste, vyšetrovacím experimentom a pod.). V podstate ide o postavenie osôb tzv. „tvárou v tvár“, pričom sú im zo strany vypočúvajúceho kladené otázky, resp. si tieto otázky so súhlasom vypočúvajúceho kladú navzájom. Dôvodom pristúpenia ku konfrontácii zvyčajne býva skutočnosť, že jedna z osôb vedome klame, alebo sa môže jednať aj o mylnú interpretáciu zapamätaných si skutočností. V podstate možno povedať, že táto metóda slúži aj k určitému prevereniu dôkazných informácií z predtým uskutočnených výsluchov a ich výsledkov - výpovedí ako dôkazov v trestnom konaní. Ako jeden z dôkazných prostriedkov je konfrontácia upravená v ustanoveniach §§ 125 a 138 Trestného poriadku (Zákon č. 301/2005 Z. z., v znení neskorších právnych predpisov).

¹⁴ K hmotnoprávnej úprave trestných činov sexuálneho zneužívania bližšie pozri ustanovenia §§ 201, 201a, 201 b, a ustanovenie § 202 Trestného zákona (Zákon č. 300/2005 Z. z., v znení neskorších právnych predpisov).

¹⁵ K tomu pozri napr. FEDOROVICHOVÁ., I.: Výsluch a pravdivosť výpovede. In Justičná revue č. 5/1993 a taktiež Vyšetrenie polygrafom – kriminalisticko-technická metóda pri znaleckom skúmaní a dokazovaní pravdivosti výpovede. In Justičná revue č. 1-2/ 1994.

¹⁶ Možno povedať, že už takmer v „historickom priereze“ sa problematikou psychofyziologického vyšetrenia v našich podmienkach zaoberalo pomerne veľké množstvo autorov, ktorých názory na využitie tejto metódy sa dodnes rôznia.

potom bolo možné následne využiť namiesto konfrontácie, a to na preverenie skutočností, ktoré táto osoba uvádzala vo svojej výpovedi, a to aj v prípadoch trestných činov sexuálneho zneužívania (pochopteľne zo strany obvineného). Treba mať totižto na zreteli i tú skutočnosť, že ak je napr. osoba zo spáchania takéhoto trestného činu krivo obvinená, vždy bude hľadať vedecké metódy a prostriedky na podporu svojich vlastných argumentácií.

5 ČO POVEDAŤ NA ZÁVER?

Som dlhodobo presvedčená o tom, že by bolo vhodné prelomiť judikatúru našich súdov a výsledky psychofyziodetekčného vyšetrenia – formou znaleckého skúmania – zaradiť do systému dôkazov v trestnom konaní, nakoľko to podľa môjho názoru vyžaduje aj zrejmä spravodlivosť.

Použitá literatúra:

FEDOROVÍČOVÁ, I.: Teoreticko-metodologické otázky kriminalistiky. Bratislava: EPOS, 2002, 190s. ISBN 80-8057-466-9.

FEDOROVÍČOVÁ, I.: Výsluch a pravdivosť výpovede. Justičná revue č. 5/1993.

FEDOROVÍČOVÁ, I.: Vyšetrenie polygrafom – kriminalisticko-technická metóda pri znaleckom skúmaní a dokazovaní pravdivosti výpovede. In Justičná revue č. 1-2/1994.

HOLCR, K.: Logika, metodológia a metódy vedeckého poznania. Bratislava, Akadémia PZ SR, Oddelenie zahraničných stykov, 1996. ISBN 80-88751-9-8.

MUSIL, J.: Miesto a postavení kriminalistiky v systéme spoločenských vied. In Kriminalistika, jej súčasné postavenie a význam. Zborník materiálov zo seminára konaného dňa 17. 12. 1992, Bratislava: Akadémia PZ SR, 1993, 256 s.

PJEŠČAK, J. a kol. Kriminalistika. Praha: Naše vojsko, 1986.

STRAUS, J. - Němec, M. a kol.: Teorie a metodologie kriminalistiky. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2009, 503.s. ISBN 978-80-7980-214-1.

VIKTORYOVÁ, J. a kol.: Teória a prax dokazovania vo vyšetovaní. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2001, 354s. ISBN 80-8054-201-5, EAN 9788080542016.

Trestný zákon (Zákon č. 300/2005 Z. z., v znení neskorších predpisov).

Trestný poriadok (Zákon č. 301/2005 Z. z., v znení neskorších predpisov).

Kontaktné údaje:

doc. JUDr. Iveta Fedorovičová, CSc.

iveta.fedorovicova@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky

Šafárikovo nám. č. 6

P.O.BOX 313

810 00 Bratislava

Slovenská republika

DOKAZOVANIE V TRESTNOM A DAŇOVOM KONANÍ – KOMPARATÍVNY POHĽAD

Sebastián Janko

Akadémia policajného zboru v Bratislave

Abstract: The author of the submitted article deals with theoretical analysis of the issue of evidence in criminal and tax proceeding according to respective procedural codices. Particular attention is paid to the matters of principles of evidence and burden of proof. Based on comparison, the consequences for practice are formulated.

Abstrakt: Autor sa v predkladanom príspevku venuje teoretickému rozboru problematiky dokazovania v trestnom a daňovom konaní v zmysle príslušných procesných kódexov. Pozornosť je venovaná predovšetkým otázkam zásad dokazovania a dôkazného bremena. Na základe komparácie sú formulované dôsledky pre aplikačnú prax.

Key words: evidence, criminal proceeding, tax proceeding, comparison.

Kľúčové slová: dokazovanie, trestné konanie, daňové konanie, komparácia.

1 ÚVOD

Trestné právo je prostriedkom ochrany spoločnosti *ultima ratio*, z čoho vyplývajú predovšetkým 2 dôsledky:

- 1.) poskytuje ochranu spoločenským vzťahom, ktoré sú primárne upravované normami iných právnych odvetví. Možno teda konštatovať, že trestné právo je úzko previazané na ostatné odvetvia nášho právneho poriadku.
- 2.) ochrana prostredníctvom trestného práva má subsidiárny charakter, teda by mala nastupovať až v prípade, že normy toho-ktorého „primárneho“ odvetvia nie sú schopné poskytnúť spoločenským vzťahom adekvátnu ochranu.

Obe uvedené konštatovania sú obzvlášť zreteľné v súvislosti s daňovými trestnými činmi, pri ktorých v praxi veľmi často trestné konanie v istom zmysle nadväzuje na konanie daňové, nakoľko býva iniciované na základe výsledkov procesu realizovaného podľa daňového poriadku. Tým je podmienená vzájomná interakcia uvedených konaní - daňové konanie vplýva na začatie, priebeh a dokazovanie v trestnom konaní.¹ V predkladanom príspevku poskytujeme čiastkový pohľad na parciálnu problematiku a síce dokazovanie v konaní daňovom, trestnom, ich komparáciu a dôsledky, predovšetkým v súvislosti inštitútom dôkazného bremena. Príslušnú zákonnú úpravu pritom budeme komparovať optikou základných princípov a zásad dokazovania - princípy a zásady sú vo všeobecnosti právnou teóriou vymedzované ako určité vedúce idey príslušného právneho odvetvia. Ako uviedol NS SR (v súvislosti s daňovým konaním, avšak záver je aplikovateľný všeobecne) „...zásady majú svoje osobitné postavenie, nakoľko zakotvené v zákone, popri prípade v medzinárodnom právnom predpise (najmä právne záväzné akty orgánov EÚ) alebo iba „objavené“ judikatúrou, tak z tejto pozície prenikajú vďaka svojej nezameniteľnej podstate (idea maxima) do celého odvetvia daňového práva, lebo sú jeho východiskom, ako aj hraničným kritériom.“²

2 ZÁKLADNÉ ZÁSADY SÚVISIACE S DOKAZOVANÍM

V tejto rovine komparácie budeme hľadať odpovede v rovine základných zásad na nasledovné otázky:

¹ ŠIMONOVÁ, J. Osobitosti dokazovania daňových trestných činov v kontexte daňového práva, s. 270.

² Rozsudok NS SR zo dňa 24.1.2017, sp. zn. 1 Sžf/99/2017.

- 1.) čo je potrebné dokazovať (teda aký je predmet a rozsah dokazovania)
- 2.) kto je povinný dokazovať (teda kto je nositeľom dôkazného bremena)
- 3.) ako sú dôkazy hodnotené
- 4.) aké sú procesné možnosti subjektu daňového konania resp. obvineného v trestnom konaní vo vzťahu k dôkazným tvrdeniam správcu dane resp. OČTK

2.1 Daňové konanie

Daňový poriadok obsahuje výpočet základných zásad v ustanovení § 3. Z označenia tohto paragrafu možno logickým výkladom dovodiť, že existujú aj ďalšie zásady daňového konania, ktoré nie sú obsiahnuté v kategórii s prívlastkom základné a sú vyjadrené v iných ustanoveniach daňového poriadku. V daňovom práve nie je zaužívané členenie daní ako v trestnom práve procesnom (t. j. na zásady všeobecné, zásady začatia konania a zásady dokazovania), napriek tomu však možno konštatovať, že niektoré zásady (základné, či iné) budú mať pre túto problematiku väčší význam ako ostatné. Primárne sa v intenciách vyššie formulovaných otázok budeme zaoberať:

- 1.) zásadou presného a úplného zistenia skutkového stavu
- 2.) konštrukciou dôkazného bremena v daňovom konaní (vyplývajúcou taktiež zo zásady presného a úplného zistenia skutkového stavu)
- 3.) zásadou voľného hodnotenia dôkazov
- 4.) princípom kontradiktórnosti v daňovom konaní

Ad 1.) - jedná sa o zásadu, ktorá nie je explicitne vyjadrená v § 3, je vyvodzovaná z § 24 ods. 2 DP, v zmysle ktorého „*Správca dane vedie dokazovanie, pričom dbá, aby skutočnosť nevyhnutne na účely správy daní boli zistené čo najúplnejšie a nie je pri tom viazaný iba návrhmi daňových subjektov.*“ Existenciu tejto zásady akceptuje teória,³ ako aj súdna prax.⁴ Pojem zisťovania skutkového stavu „čo najúplnejšie“ však nemožno absolutizovať, ale je naopak potrebné ho vykladať v súvislosti s § 24 ods. 1, 2 a 3, ktoré vymedzujú, ktoré skutočnosti je potrebné preukazovať, pričom aj rozdeľujú dôkazné bremeno medzi daňový subjekt (zaťažuje ho v súvislosti so skutočnosťami vymedzenými v ods. 1) a správcu dane (ods. 3). Predmet dokazovania je vymedzený predovšetkým účelom samotného daňového konania, ktorým je správa daní. Týmto pojmom sa v zmysle § 2 písm. a) rozumie postup správou daní postup súvisiaci so správnym zistením dane a zabezpečením úhrady dane a ďalšie činnosti podľa DP, alebo osobitných predpisov. Za skutkový stav, ktorý má byť zistený čo najúplnejšie a najpresnejšie, teda v intenciách analyzovanej zásady treba považovať to, čo je potrebné zistiť pre účely správy dane. Podotýkame, že DP pracuje so všeobecným pojmom daň, pričom konkretizácia toho, aké skutočnosti je potrebné zisťovať v súvislosti so správou konkrétnej dane, vyplývajú z príslušného osobitného predpisu.

Ad 2.) - ako už bolo naznačené, dôkazné bremeno je v Daňovom poriadku vymedzené v rámci § 24. Podľa ods. 1 citovaného ustanovenia daňový subjekt preukazuje skutočnosti, ktoré majú vplyv na správne určenie dane a skutočnosti, ktoré je povinný uvádzať v daňovom priznaní, alebo iných podaniach, ktoré je povinný podávať podľa osobitných predpisov, ďalej skutočnosti, na preukázanie ktorých bol vyzvaný správcou dane a nakoniec vierohodnosť, správnosť a úplnosť evidencií a záznamov, ktoré je povinný viesť. Správca dane je povinný preukazovať skutočnosti o úkonoch vykonaných voči daňovému subjektu. Tento koncept je spravidla označovaný ako tzv. obrátené dôkazné bremeno v daňovom konaní. Z uvedeného vymedzenia však vyplýva, že toto tvrdenie, hoci v zásade korektné, nemožno absolutizovať. Okrem uvedenej konštrukcie dôkazného bremena vyplýva do istej miery preferované postavenie správcu dane v súvislosti s dokazovaním v daňovom konaní aj z faktu, že je zákonom zmocnený viesť dokazovanie. Vedúcu úlohu správcu dane v dokazovaní možno vnímať predovšetkým v ustanovení § 24 ods. 1 písm. b), ktoré ukladá subjektu povinnosť preukazovať skutočnosti na vyzvanie daňovým úradom. Na daňovom subjekte teda spočíva dvojaké dôkazné bremeno - ex lege podľa § 24 ods. 1 písm. a) a c) a fakultatívne aj podľa písm. b). Keďže dokazovanie vedie správca dane, je v podstate na ňom, kedy bude považovať preukazovaciu povinnosť daňového subjektu za splnenú, avšak len v rámci určitých hraníc. V zmysle judikatúry NS SR pokiaľ daňový subjekt predloží (prípadne navrhne zabezpečenie

³ BABČÁK, V. Daňové právo na Slovensku, s. 446.

⁴ Rozsudok KS v Košiciach zo dňa 13.3.2014, sp. zn. 6S/120/2012, rozsudok KS v Prešove zo dňa 19.4.2018, sp. zn. 1S/23/2017.

a vykonanie dôkazov, ktoré nie sú v jeho dispozičnej sfére) k preukázaniu určitej skutočnosti všetko, čo od neho možno rozumne požadovať, vyčerpá tým svoje dôkazné bremeno a pokiaľ sa správca dane domnieva o opaku, prechádza bremeno dokazovania naňho.⁵ Pokiaľ v rámci takto vymedzených limitov daňový subjekt dôkazné bremeno neunesie, procesná aktivita taktiež prechádza na správcu dane, ktorému DP dáva k dispozícii viaceré prostriedky, ktorými je možné zistiť výšku daňovej povinnosti subjektu. Jedná sa napr. o možnosť zrealizovať miestne zisťovanie, vykonať daňovú kontrolu, vypočuť svedkov, vyžiadať si informácie od osôb povinných na ich poskytnutie (§ 26 DP) atď. Pokiaľ sa ani uplatnením týchto prostriedkov zo strany správcu dane nepodarí zistiť všetky rozhodné skutočnosti pre správne určenie daňovej povinnosti, pristúpi správca dane k určeniu dane podľa pomôcok. Tento inštitút predstavuje posledné možné riešenie, ktoré by sa malo uplatňovať len subsidiárne.⁶ Je pritom potrebné zdôrazniť, že určenie dane podľa pomôcok a dokazovanie sú vo vzájomnej exkluzívnom vzťahu, teda ak sa pristúpi k určovaniu dane podľa pomôcok, nemožno realizovať dokazovanie a aj informácie, ktorý by inak mali dôkaznú silu budú môcť byť využité len ako pomôcky. Správca dane musí pri využívaní uvedených prostriedkov do určitej miery prihliadať aj na záujmy daňového subjektu⁷ (najmä v súvislosti s výhodami, na ktoré existuje právny nárok ex lege, ako napr. nezdaniteľná časť základu dane) avšak jednoznačne dominantný je fiskálny záujem štátu. V intenciách vyššie uvedených skutočností možno prijať čiastkový záver, že v dokazovaní v rámci daňového konania existuje pomerne výrazný tlak na procesnú aktivitu daňového subjektu.

Ad 3.) - ide o zásadu, ktorej prítomnosť je typická prakticky pre všetky procesné úpravy v podmienkach Slovenskej republiky.⁸ Obsahové vymedzenie tejto zásady je preto ustálené a síce tak, že hodnotiaci subjekt (správca dane) hodnotí všetky dôkazy podľa svojej úvahy a to jednotlivo ako aj vo vzájomných súvislostiach. Pritom je povinný prihliadať na všetky skutočnosti, ktoré v priebehu správy daní vyšli najavo, t. j. nemôže napr. účelovo ignorovať skutočnosti svedčiace v prospech daňového subjektu. Pre úplnosť pripomíname, že voľné hodnotenie dôkazov nemožno stotožňovať s ľubovôľou. Rozhodujúci subjekt musí vždy v odôvodnení rozhodnutia špecifikovať, akými úvahami sa riadil pri hodnotení dôkazov, pričom tieto úvahy musia zodpovedať zásadám logického myslenia a správnej aplikácie relevantných zákonných ustanovení.⁹ Potrebné je zdôrazniť aj tú skutočnosť, že daňový subjekt nemá právny nárok na to, aby bol ním navrhovaný dôkaz vykonaný, správca dane však bude povinný zdôvodniť, prečo navrhovaný dôkaz vykonať odmietol (spravidla sa bude jednať o prípady, kedy už považuje skutočnosť, ktorá mala byť navrhovaným dôkazom zistená, za dostatočne preukázanú).

Ad 4.) - princíp kontradiktórnosti v literatúre štandardne nebýva zaradovaný medzi princípy daňového konania.¹⁰ Kontradiktórnosť znamená možnosť strany popierať požiadavky, dôkazy a argumenty druhej strany.¹¹ Na základe tohto vymedzenia možno nájsť vyjadrenie kontradiktórnosti v daňovom konaní v ustanovení § 25 ods. 4, ako aj § 25a ods. 2, ktoré daňovému subjektu priznávajú právo byť prítomný na výsluchu svedka resp. znalca a klásť im otázky. Samozrejme, je potrebné pristúpiť k určitým modifikáciám - napr. daňový poriadok nepozná pojem strana, ale používa pojem osoba zúčastnená na správe daní. To vyplýva predovšetkým z mocenského a teda nadradeného postavenia správcu dane, ako aj z toho, že správca dane by mal prihliadať aj na dôkazy svedčiace v prospech daňového subjektu. Ako však uvádza Babčák,¹² v daňovom konaní vždy dochádza k stretu protirečivých záujmov - na jednej strane stojí fiskálny záujem štátu a na strane druhej súkromno-majetkové záujmy povinných subjektov, ktoré majú prirodzenú a (pokiaľ je

⁵ Rozsudok NS SR zo dňa 15.3.2011, sp. zn. 3 Sžf/1/2011.

⁶ KUBINCOVÁ, S. Daňový poriadok. Komentár, s. 281.

⁷ Rozsudok NS SR, sp. zn. 3 SžoKS/138/2006.

⁸ Okrem DP (§ 3 ods. 3) a TP (§ 2 ods. 12) aj SSP (§ 129 ods. 1), CSP (Čl. 15 ods. 1), Správny poriadok (§ 34 ods. 5).

⁹ Rozsudok NS SR zo dňa 30.4.2012, sp. zn. 5 Sžf/61/2011.

¹⁰ Pozri napr. BUJŇÁKOVÁ, M. Zásady a princípy daňového konania. In: Zeszyty naukowe uniwersytetu Rzeszowskiego. Seria Prawnicza, 91/2016. Dostupné online na: <https://repozytorium.ur.edu.pl/bitstream/handle/item/2167/1%20buj%20C5%88%20C3%A1kov%20C3%A1-z%20C3%A1sady.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [13.2.2019]

¹¹ Nález ÚS SR zo dňa 15.6.2016, sp. zn. II ÚS 32/2016.

¹² BABČÁK, V. cit. dielo, s. 69.

realizovaná v zákonných medziach) oprávnenú snahu minimalizovať svoju daňovú povinnosť. V tomto ohľade je teda postavenie správcu dane a daňového subjektu zodpovedajúce postaveniu dvoch proti sebe stojacich strán a práve kontradiktórnosť v zmysle vyššie uvedeného vymedzenia je nástrojom čiastočného vyrovnávania ich pozícií.

2.2 Trestné konanie

V rámci trestného konania je základným zásadám (oprávnene) pripisovaný značný význam, čomu zodpovedá aj šírka a hĺbka odbornej spisby venovanej tejto problematike. Katalóg základných zásad trestného konania je obsiahnutý v ustanovení § 2 TP. Ako už bolo uvedené, štandardne sa členia na zásady všeobecné, zásady začatia konania a zásady dokazovania.¹³ Za podstatné pre problematiku predkladaného príspevku v intenciách vyššie nastolených otázok považujeme najmä:

- 1.) zásadu zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností
- 2.) princíp prezumpcie neviny, vyhľadávaciu zásadu
- 3.) zásadu voľného hodnotenia dôkazov
- 4.) princípom kontradiktórnosti

Ad 1.) obdobne ako v daňovom, tak aj v trestnom konaní platí postulát, že predmet dokazovania je vymedzený predovšetkým účelom konania. Tým je v zmysle § 1 TP zistenie trestných činov a spravodlivé potrestanie páchatel'ov. Dokazovanie sa realizuje primárne v súvislosti so zisťovaním (resp. objasňovaním) trestných činov, v menšom rozsahu však aj pri ukladaní trestov v rámci vykonávacieho konania (napr. odsúdená žena predloží dôkaz o svojom tehotenstve - lekársku správu na účely aplikácie § 409 ods. 3). Čo všetko treba dokazovať v rámci zisťovania trestného činu ďalej konkretizuje ustanovenie § 119 ods. 1 TP. Slovo najmä použité v tomto ustanovení indikuje demonštratívny výpočet. Zároveň však nebude v každom konaní nevyhnutné preukazovať všetky skutočnosti predpokladané v tomto výpočte (pri určitých trestných činoch sa z povahy vecí nebude skúmať výška škody - napr. trestný čin výtržníctva spáchaný vulgárnymi prejavmi na verejnosti bez toho, aby boli smerované voči konkrétnej osobe). V komparácii s daňovým konaním je teda predmet dokazovania jednoznačne rozdielny, hoci niektoré prvky môžu byť spoločné - napr. skutočnosť, či daňový subjekt zatajil určité príjmy bude relevantná tak pre daňové, ako aj pre trestné konanie. Preukázanie spáchania daňového deliktu (napr. nepodaním daňového priznania, alebo neuvedením korektných údajov) však v žiadnom prípade nemožno *a priori* považovať za preukázanie spáchania daňového trestného činu, nakoľko predmetom dokazovania v daňovom konaní nie sú všetky skutočnosti, ktoré musia byť preukázané nato, aby bolo možné hovoriť o spáchaní trestného činu - napr. delikty na úseku správy daní sú koncipované na objektívnej zodpovednosti, čiže otázka zavinenia vôbec nebude predmetom dokazovania v daňovom konaní, zatiaľ čo v konaní trestnom sa jedná o jednu z kľúčových otázok, nakoľko zavinenie ako súčasť subjektívnej stránky skutkovej podstaty je jedným zo základných predpokladov vzniku trestnoprávnej zodpovednosti. Z tohto dôvodu je potrebné kriticky vnímať postupy správcu dane, kedy po zistení nedoplatku na dani takmer automaticky nasleduje podanie trestného oznámenia.¹⁴

Od predmetu dokazovania treba odlišovať rozsah dokazovania, ktorým sa rozumie množstvo a kvalita dôkazov, ktorými má byť preukázaný predmet dokazovania.¹⁵ V súvislosti s rozsahom dokazovania má medzi základnými zásadami trestného konania mimoriadny význam zásada zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností. Tá je zakotvená v prvej vete § 2 ods. 10 TP, podľa ktorej orgány činné v trestnom konaní postupujú tak, aby bol zistený skutkový stav vecí, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti a to v rozsahu nevyhnutnom na ich rozhodnutie. K rozsahu zistenia skutočností nevyhnutnému na vydanie konkrétneho rozhodnutia možno vo všeobecnosti uviesť, že je priamo úmerný štádiu trestného konania - teda čím je štádium pokročilejšie, tým väčšia musí byť aj pravdepodobnosť toho, že osoba, voči ktorej sa vedie stíhanie (resp. je osobou podozrivou v čase pred vznesením obvinenia) je skutočne páchatel'om trestného činu.

Ad 2.) - koncepcia dôkazného bremena v trestnom konaní vyplýva predovšetkým z princípu prezumpcie neviny a vyhľadávacej zásady. Prezumpcia neviny je zakotvená v ustanovení čl. 50

¹³ Za zmienku však nepochybne stojí aj odlišná kategorizácia prezentovaná košickými autormi - členenie na zásady všeobecné, zásady predsúdneho konania a zásady konania pred súdom. Pozri OLEJ, J. - ROMŽA, S. - ČOPKO, P. - PUCHALLA M. Trestné právo procesné, s. 16.

¹⁴ ŠAMKO, P. Daňové podvodné konania a ich dokazovanie, s. 242, 243.

¹⁵ ČENTĚŠ, J. a kol. Trestné právo procesné. Všeobecná časť, s. 341.

ods. 2 Ústavy SR, podľa ktorého „Každý, proti komu sa vedie trestné konanie, považuje sa za nevinného, kým súd nevysloví právoplatným odsudzujúcim rozsudkom jeho vinu.“, pričom znenie tohto článku bolo prebraté aj do § 2 ods. 4 TP. Z tohto rámcového vymedzenia prezumpcie nevinu nemusia byť na prvý pohľad jasné všetky implikácie pre dôkazné bremeno. Vedou trestného práva je však princíp prezumpcie nevinu ďalej rozpracovávaný, pričom sa z neho spravidla vyvodzujú 3 tzv. procesné pravidlá¹⁶:

- a.) obvinený má právo nevypovedať
- b.) obvinený nie je povinný dokazovať svoju nevinu
- c.) *in dubio pro reo* (v pochybnostiach v prospech obvineného)

V kontexte dôkazného bremena považujeme za najpodstatnejšie procesné pravidlá b.) a c.), ktoré vo vzájomnej súvislosti (ako aj v súvislosti s ďalšími zásadami dokazovania v trestnom konaní) determinujú jeho povahu. Povinnosť preukázať skutočnosti potrebné na vydanie rozhodnutia v príslušnej etape trestného konania v zásade zatažuje OČTK, nakoľko pokiaľ sa nepodarí preukázať obvinenému vinu bez dôvodných pochybností, má to rovnaký dôsledok, ako keby bola preukázaná jeho nevinu a síce zbavenie viny. Obdobne ako pri daňovom konaní však aj v súvislosti s konaním trestným možno uvažovať o určitej dynamike dôkazného bremena, hoci táto je omnoho menej zreteľná. Vyplýva predovšetkým z rozlišovania na dôkazné bremeno formálne a materiálne, s ktorým sa možno stretnúť najmä v českej literatúre.¹⁷ Formálne dôkazné bremeno možno charakterizovať ako z právnej úpravy vyplývajúcu povinnosť určitého subjektu preukázať svoje tvrdenia. V prípade trestného konania bude vždy na strane OČTK - keď sa teda hovorí o dôkaznom bremene, má sa spravidla na myslí práve formálne dôkazné bremeno. Naproti tomu materiálne dôkazné bremeno bude vyplývať skôr z konkrétnej dôkaznej situácie v rámci konania a odrzkadľuje záujem konkrétneho subjektu na dosiahnutí určitého výsledku konania. Pokiaľ by totiž vo veci bol ustálený skutkový stav (nepriaznivý pre obvineného) natoľko, že by ho rozhodujúci orgán považoval za dostatočný v intenciách zásady zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností, bez akejkolvek aktivity obvineného by došlo k vydaniu rozhodnutia, ktoré nebude v jeho záujme. Z toho pramení faktický tlak (práve ten možno označiť pojmom materiálne dôkazné bremeno) na procesnú aktivitu obvineného aspoň do miery, ktorou by vyvolal dôvodné pochybnosti o správnosti doposiaľ zisteného skutkového stavu, napriek absencii právom uložennej povinnosti čokoľvek v trestnom konaní preukazovať. U slovenských predstaviteľov sa obdobné úvahy vyskytujú zriedkavejšie, uviesť možno napríklad Kurilovskú, podľa ktorej „... je úlohou obžaloby pri odsúdení preukázať vinu obvineného, pre svoje oslobodenie nemusí obvinený preukázať svoju nevinu, stačí, keď preukáže, e jeho vina je sporná...“¹⁸. Materiálne dôkazné bremeno by teda bolo možné charakterizovať ako faktický záujem obvineného vyvolať dôvodnú pochybnosť u rozhodujúceho subjektu. V dôsledku toho dôjde k prenosu materiálneho dôkazného bremena späť na OČTK a teda k jeho splynutiu s dôkazným bremenom formálnym. V komparácii s daňovým konaním možno skonštatovať, že popísaný koncept je podobný situácii, keď daňový subjekt unesie svoje dôkazné bremeno - v oboch prípadoch spočiatku formálne aj materiálne bremeno zatažuje jeden subjekt (daňový subjekt, resp. OČTK) a v prípade, že tento pravdivosť svojich tvrdení preukáže do dostatočnej miery (v daňovom konaní vymedzená len súdnou praxou, v konaní trestnom zásadou zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností v spojení s pravidlom *in dubio pro reo*), dochádza k určitej dynamike (v daňovom konaní judikatúra aj presúva aj formálne dôkazné bremeno na správcu dane, v konaní trestnom pôjde len o materiálne dôkazné bremeno v zmysle vyššie uvedenej charakteristiky).

S problematikou formálneho a materiálneho dôkazného bremena do istej miery súvisí aj vyhľadávacia zásada, ktorá je, podobne ako zásada zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností, zakotvená v § 2 ods. 10, poslednej vete „Orgány činné v trestnom konaní s rovnakou starostlivosťou objasňujú okolnosti svedčiace proti obvinenému, ako aj okolnosti, ktoré svedčia v jeho prospech, a v oboch smeroch vykonávajú dôkazy tak, aby umožnili súdu spravodlivé rozhodnutie.“ Z takto formulovaného znenia je zreteľné, že OČTK sú zaťažované formálnym dôkazným bremenom aj v súvislosti s preukazovaním skutočností, ktoré svedčia v prospech

¹⁶ KURILOVSKÁ, L. Základné zásady trestného konania. Účel a základná limitácia, s. 119 a nasl.

¹⁷ Citované podľa: GRÍVNA, T. - ŠIMÁNOVÁ, H. Príspevek do diskuzie o povaze ustanovení § 8 odst. 5 TOPO: úvaha nad možnosťou zatížiť obvinenou právnickou osobu dôkazným bremenom. In: Trestní právo 2/2018, s. 11, 17.

¹⁸ KURILOVSKÁ, L. cit. dielo, s. 123.

obvineného. Z hľadiska materiálneho dôkazného bremena je však situácia do istej miery diskutabilná, nakoľko v praxi je u OČTK pomerne frekventovaný prístup, kedy svoju úlohu vnímajú predovšetkým v preukázaní viny a záujem na zisťovaní tých skutočností, ktoré by boli na prospech obvineného, ustupuje do úzadia, často aj s argumentáciou, že rekodifikácia posilnila prvky kontradiktórnosti a procesná aktivita v prospech obvineného je predovšetkým úlohou obhajcu. Niektorí autori považujú domnienky o tom, že napr. prokurátor bude vyvíjať procesnú aktivitu v prospech obvineného až za naivné.¹⁹ V uvedenej otázke sme jednoznačne toho názoru, že nemožno prijímať príliš zovšeobecňujúce závery o akejsi „predpojatosti“ OČTK voči obvinenému, na strane druhej, existencii určitých otáznikov nasvedčuje aj samotná aplikačná prax, ktorá je nezriedka orientovaná predovšetkým na štatistické ukazovatele.

Aj napriek načrtnutým úvahám však stále jednoznačne platí konštatovanie, že v trestnom konaní dôkazné bremeno a s ním spojené požiadavky na procesnú aktivitu v rámci dokazovania spočívajú predovšetkým na OČTK.

Ad 3.) - obdobne ako v daňovom konaní, tak aj medzi zásadami trestného konania má stabilné miesto zásada voľného hodnotenia dôkazov. Z hľadiska zákonného vymedzenia tejto zásady, ako aj jej zmyslu niet medzi komparovanými konaniami výraznejšieho rozdielu. Určité problémy však v súvislosti s touto zásadou možno badať v aplikačnej praxi. Obzvlášť pri daňových trestných činoch (resp. hospodárskej kriminalite všeobecne) totiž platí, že sa často jedná o problematiku veľmi náročnú po odbornej stránke a vyžaduje sa orientácia nie len v predpisoch trestného práva. Z tohto dôvodu pomerne často dochádza zo strany OČTK, ale niekedy aj súdov k nekritickému preberaniu záverov znaleckého posudku, či dokonca priamo vyzývaniu znalca na riešenie právnych otázok.²⁰ Je potrebné uviesť, že znalec je oprávnený hodnotiť len skutkovú situáciu a to len na základe procesne korektným spôsobom získaných podkladov.²¹ Výsledkom jeho činnosti je potom znalecký posudok, ktorý je potrebné hodnotiť ako každý iný dôkaz. OČTK a sudy by rozhodne nemali takpovediac prenášať zodpovednosť za konečné rozhodnutie na znalca.

Ad 4.) - princíp kontradiktórnosti v trestnom konaní bol výrazne posilnený v rámci rekodifikácie trestného práva v roku 2005. Podľa súčasne platného právneho stavu môžeme zakotvenie tohto princípu nachádzať vo viacerých ustanoveniach § 2 TP. Vzhľadom k faktu, že rôzni predstavitelia trestnoprávnej teórie vnímajú obsah pojmu kontradiktórnosť inak, možno sa stretnúť aj s rôznymi názormi na to, v ktorých ustanoveniach § 2 TP je princíp kontradiktórnosti zakotvený. Podľa J. Čentéša²² je princíp kontradiktórnosti vyjadrený v ods. 11 a 18 TP, podľa J. Ivora a J. Záhora²³ ide o odseky 11 a 14, podľa L. Kurilovskej²⁴ len ods. 11, podľa J. Oleja²⁵ ods. 7 a 18, podľa D. Korga²⁶ ods. 14, podľa P. Štífta ods. 11 a 14, podľa J. Pidu²⁷ dokonca „rekodifikácia nezaradila zásadu kontradiktórnosti medzi zásady uvedené v § 2 Trestného poriadku“. Osobne sa prikláňame k chápaniu kontradiktórnosti v intenciách vyššie citovaného nálezu ÚS a obsah tohto princípu v rámci trestného konania teda považujeme predovšetkým právo strán trestného konania (z povahy vecí najmä obžalovaného) oboznámiť sa so všetkými relevantnými podkladmi rozhodnutia (za určitý prielom možno považovať napr. identitu chráneného svedka a pod.), vyjadrovať sa k nim, navrhovať a vykonávať aj vlastné dôkazy. Z hľadiska zákonného vymedzenia považujeme za zakotvenie princípu kontradiktórnosti § 2 ods. 7 (čiastočne- „...tak, aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom...“), ods. 10 (tretia veta) a ods. 18 (druhá veta). Z hľadiska jednotlivých trestnoprocených inštitútov sa princíp kontradiktórnosti prejavuje predovšetkým v konaní pred

¹⁹ SURMÁNEK, E. Extrémistický materiál a obrátené dôkazné bremeno. Dostupné online na: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a528-extremisticky-material-a-obratene-dokazne-bremeno>

²⁰ Pozri napr. uznesenie OS BA IV zo dňa 2.9.2011, sp. zn. 3T/142/2011. O problematike pojednáva aj odborný článok ŠAMKO, P. Znalec v trestnom konaní - vybrané problémy. Dostupné online na http://www.pravnelisty.sk/clanky/a600-znalec-v-trestnom-konani-vybrane-problemy?fb_comment_id=1668733763199447_1671801076226049.

²¹ R 46/1988

²² ČENTÉŠ J. a kol. Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť, s. 79.

²³ IVOR J., ZÁHORA J. Repetitórium rekodifikovaného trestného práva, s. 103.

²⁴ KURILOVSKÁ L. cit. dielo, s. 80.

²⁵ OLEJ J. - KOLCUNOVA, M. - KOLCUN, J. Kontradiktórnosť v trestnom konaní, s. 45-47.

²⁶ KORG D., MARKOVÁ V. a kol. Trestné právo procesné. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 39.

²⁷ PIDA J. Kontradiktórnosť v prípravnom konaní In: Policajná teória a prax, 4/2010, s. 80.

súdom (napr. právo na vyjadrenie sa k obžalobe prostredníctvom obhajcu - § 256 ods. 1, právo obžalovaného vyjadrovať sa ku všetkým dôkazom - § 271), avšak do určitej miery ho možno identifikovať aj v predsúdnom konaní (napr. právo preštudovať spis podľa § 208). Z pohľadu komparatívneho tak možno konštatovať, že hoci určité prvky kontradiktórnosti možno badať aj v daňovom aj v trestnom konaní, je úprava podľa trestného poriadku v tomto smere výrazne precíznejšia a striktnnejšia.

3 ZÁVER

Na základe vykonanej komparácie právnej úpravy dokazovania v daňovom a trestnom konaní v intenciách zásad resp. princípov dokazovania možno záverom konštatovať, že obe konania vykazujú určité podobnosti, avšak zároveň aj nezanedbateľné rozdiely. Z hľadiska predmetu dokazovania sú niektoré skutočnosti relevantné tak pre daňové, ako aj trestné konanie (napr. či osoba podala daňové priznanie, aké údaje uviedla), iné skutočnosti (napr. otázka formy zavinenia) však nebudú relevantné pre obe konania, ale spravidla len pre trestné. Ďalším dôležitým rozdielom aj konštrukcia samotného procesu dokazovania - je omnoho jednoduchšie konštatovať spáchanie daňového deliktu, kde postačuje, že subjekt dostatočným spôsobom nepreukáže rozhodujúce skutočnosti, než ako preukázať spáchanie trestného činu v trestnom konaní, kde je potrebné rešpektovať procesné pravidlá vyplývajúce z princípu prezumpcie nevinu (a teda dôkazné bremeno zaťažujúce OČTK), ako aj výraznejší vplyv princípu kontradiktórnosti. V činnosti správcov dane bývajú tieto aspekty neraz nedostatočne doceňované, dôsledkom čoho je prax, keď zistenie daňového deliktu takmer automaticky znamená podanie trestného oznámenia zo strany správcu dane. OČTK sa v takýchto prípadoch dostávajú do neľahkej situácie, z čoho môžu vyplývať procesné pochybenia pri jednotlivých úkonoch v rámci dokazovania, ako napr. argumentovanie výpoveďou obvineného, ktorá bola realizovaná pred správcom dane, čo je neprípustný postup vzhľadom k rozporu s maximou *nemo tenetur*.

Použitá literatúra:

- BABČÁK, V. Daňové právo na Slovensku. Bratislava: EPOS, 2015. 750 s. ISBN 978-80-562-0091-9.
- BUJŇÁKOVÁ, M. Zásady a princípy daňového konania. In: Zeszyty naukowe uniwersytetu Rzeszowskiego. Seria Prawnicza, 91/2016, s. 11-23.
- ČENTĚŠ, J. a kol. Trestné právo procesné. Všeobecná časť. Samorín: Heuréka, 2016. 438 s. ISBN 978-80-8173-020-7.
- GRÍVNA, T. - ŠIMÁNOVÁ, H. Příspěvek do diskuze o povaze ustanovení § 8 odst. 5 TOPO: úvaha nad možností zatížit obviněnou právnickou osobu důkazním břemenem. In: Trestní právo 2/2018, s. 8-17.
- KORGO D., MARKOVÁ V. a kol. Trestné právo procesné. 2 vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017. 518 s. ISBN 978-80-7380-650-7.
- KUBINCOVÁ, S. Daňový poriadok. Komentár. Bratislava: C. H. Beck, 2015. 733 s. ISBN 978-80-89603-28-2.
- KURILOVSKÁ L. Základné zásady trestného konania. Účel a základná limitácia. Šamorín: Heuréka, 2013. 141 s. ISBN 978-80-89122-91-2.
- SURMÁNEK, E. Extrémistický materiál a obrátené dôkazné bremeno. [online] Dostupné na <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a528-extremisticky-material-a-obratene-dokazne-bremeno> Nález ÚS SR zo dňa 15.6.2016, sp. zn. II ÚS 32/2016.
- OLEJ J. - KOLCUNOVA, M. - KOLCUN, J. Kontradiktórnosť v trestnom konaní. Bratislava: C. H. Beck, 2014. 232 s. ISBN 978-80-89603-21-3.
- OLEJ, J. - ROMŽA, S. - ČOPKO, P. - PUCHALLA M. Trestné právo procesné. Košice: UPJŠ, 2013. 298 s. ISBN 978-80-7097-965-5.
- PIDA J. Kontradiktórnosť v prípravnom konaní In: Policajná teória a prax, 4/2010, s. 80-89.
- Rozsudok KS v Košiciach zo dňa 13.3.2014, sp. zn. 6S/120/2012.
- Rozsudok KS v Prešove zo dňa 19.4.2018, sp. zn. 1S/23/2017.
- Rozsudok NS SR, sp. zn. 3 SžoKS/138/2006.
- Rozsudok NS SR zo dňa 15.3.2011, sp. zn. 3 Sžf/1/2011.
- Rozsudok NS SR zo dňa 30.4.2012, sp. zn. 5 Sžf/61/2011.
- Rozsudok NS SR zo dňa 24.1.2017, sp. zn. 1 Sžf/99/2017.

ŠAMKO, P. Daňové podvodné konania a ich dokazovanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. 419 s. ISBN 978-80-8168-262-9.

ŠAMKO, P. Znalec v trestnom konaní - vybrané problémy. [online] Dostupné online na http://www.pravnelisty.sk/clanky/a600-znalec-v-trestnom-konani-vybrane-problemy?fb_comment_id=1668733763199447_1671801076226049.

ŠIMONOVÁ, J. Osobitosti dokazovania daňových trestných činov v kontexte daňového práva. In: Teória a prax vyšetrovania - interdisciplinárne aspekty. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2017, s. 268-280. ISBN 978-80-8054-709-7.

Uznesenie OS BA IV zo dňa 2.9.2011, sp. zn. 3T/142/2011.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 563/2009 Z. z. o správe daní (daňový poriadok) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Kontaktné údaje:

Mgr. Sebastián Janko

sebastian.janko@akademiapz.sk

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Sklabinská 1

835 17 Bratislava

Slovenská republika

ZÁKONNOST OHLEDÁNÍ MÍSTA ČINU PROVÁDĚNÉHO V OBYDLÍ¹

Veronika Ščerbová, Filip Ščerba

Univerzita Palackého v Olomouci, Právnická fakulta

Abstract: The article is focused on the question, which condition are laid down by the law for performing an inspection in someone's dwelling. This problem is not solved in the Czech legal regulation explicitly, and it is connected with the protection of inviolability of dwelling in the sense of Art. 12 of Charter of Fundamental Rights and Freedoms. The article offers solution of this questions *de lege lata*, as well as *de lege ferenda*.

Abstrakt: Příspěvek se zaměřuje na řešení otázky, za jakých podmínek lze zákonným způsobem provést ohledání místa činu v obydlí. Uvedený problém není výslovně v české právní úpravě řešen a souvisí s ochranou nedotknutelnosti obydlí ve smyslu čl. 12 Listiny základních práv a svobod. Příspěvek nabízí řešení této otázky jak v rovině *de lege lata*, tak v rovině *de lege ferenda*.

Key words: Inspection, dwelling, freedom of a dwelling

Klíčová slova: ohledání, obydlí, domovní svoboda

1 ÚVOD

Ohledání patří mezi tradiční a hojně využívané důkazní prostředky, což platí zejména o ohledání místa činu. Zároveň jde o důkazní prostředek velmi významný, a to především při objasňování určitého druhu trestné činnosti, mezi kterou patří například závažná násilná trestná činnost. Ohledání místa činu je realizováno zpravidla v úvodní fázi trestního řízení, přičemž jeho výsledky (ať již v podobě zajištěných věcných či jiných důkazů nebo v podobě zajištěných kriminalisticky významných stop) jsou často stěžejní pro úspěch celého následného trestního řízení, tj. pro odhalení a usvědčení pachatele trestného činu.

S ohledem na to se může jevit poněkud zvláštní, že český trestní řád vymezuje podmínky provedení ohledání skutečně jen velmi stručně (srov. § 113 tr. řádu). Pro účely tohoto příspěvku je přitom zásadní především ta skutečnost, že česká právní úprava se nijak nevyjadřuje k tomu, zda, resp. za jakých podmínek je přípustné provedení ohledání místa činu v obydlí, tedy v prostorech, k nimž se vztahuje ochrana domovní svobody alespoň jedné osoby. V tomto směru se česká úprava liší od úpravy slovenské, neboť z § 107 slovenského tr. poriadku vyplývá, že má-li být (mimo jiné) ohledání prováděno v obydlí, v jiných prostorech či na pozemcích, aniž by ten, u koho má být tento úkon proveden, dal k němu souhlas, lze je provést jen na základě příkazu k domovní prohlídce, resp. příkazu k prohlídce jiných prostor či pozemků. Český trestní řád sice obsahuje podobné ustanovení, a to § 85c, avšak to se týká pouze provádění rekonstrukce, rekognice, prověrky na místě či vyšetřovacího pokusu, nikoli tedy ohledání.

Provedení ohledání místa činu v obydlí je přitom spojeno se zásadním problémem, totiž nutností respektovat nedotknutelnost obydlí, tj. ústavně zaručenou ochranu domovní svobody (srov. čl. 12 Listiny základních práv a svobod – dále jen „Listina“). Cílem tohoto příspěvku je tedy provést analýzu daného problému a nabídnout interpretaci, která by vedla k jeho řešení, tj. k zodpovězení otázky, za jakých podmínek lze provést ohledání místa činu v obydlí určité osoby. Protože navíc – jak již bylo uvedeno – česká právní úprava tento problém neřeší výslovně, je třeba se jím zabývat také v rovině *de lege ferenda*, což je o to důležitější, že v současné době probíhají práce na přípravě nového českého trestního řádu.

¹ Text vznikl za finanční podpory projektu IGA_PF_2017_014 – „Postavení a role veřejného a soukromého žalobce v trestním právu“.

2 MODELOVÝ PŘÍPAD

Pro názornější vyjádření významu a náročnosti řešení otázky týkající se možnosti provedení ohledání místa činu v obydlí lze nastínit jeden konkrétní případ z praxe.

Na tísňovou linku Policie ČR je oznámeno, že před vstupem do rodinného domu, ve kterém žije starší manželský pár, se nalézá množství krve a že onen starší pár již několik dní nikdo ze sousedů neviděl. K rodinnému domu přijíždí policejní hlídka, která situaci vyhodnotí tak, že vstup do domu (který nikdo ani přes výzvu neotevívá) je nezbytný pro ochranu života či zdraví osob a zároveň nesnese odkladu. V souladu s § 83c tr. řádu tedy provede vstup do obydlí, záhy zjistí, že v domě se nachází velké množství krve, podle předběžného názoru přivolaného soudního lékaře takové množství krve napovídá tomu, že v domě vykrvácely dvě osoby. Těla těchto osob se však v domě nenacházejí. Policejní orgán má jasno, nachází se na místě, kde došlo k závažnému násilnému trestnému činu – dvojnásobné vraždě, a je proto nezbytné zakrvácený prostor ohledat. Osoby, které mají k domu nepochybné vlastnické právo a jejichž domovní svobodu by takový úkon mohl narušit, jsou dvě a momentálně jsou pohřešovány. Jedinou další osobou, která může k danému domu disponovat právem spojeným s ochranou domovní svobody, je syn obou pohřešovaných, který je však od počátku hlavním podezřelým...

Uvedený případ z praxe lze chápat jako potvrzení dvou výše uvedených hypotéz, totiž že ohledání místa činu v obydlí může představovat úkon zásadní důležitosti při objasňování závažné trestné činnosti a že se v konkrétní věci může jevit sporné (alespoň dle současné české právní úpravy), za jakých předpokladů je možno takový úkon provést v souladu se zákonem, tj. tak, aby jeho výsledky byly použitelné i v řízení před soudem při rozhodování o vině obviněného.

3 MOŽNÉ ZPŮSOBY ŘEŠENÍ PROBLÉMU

Z našeho pohledu se nabízí celkem tři možné způsoby řešení otázky, zda, resp. za jakých podmínek lze v obydlí určité osoby provést ohledání místa činu:

1. s ohledáním místa činu v obydlí dá souhlas alespoň jedna z osob, která má v daném obydlí prostor domovní svobody;
2. není-li takové osoby, popř. žádná z oprávněných osob souhlas s provedením ohledání místa činu neposkytne, lze ohledání provést jen na základě příkazu soudce k domovní prohlídce;
3. ohledání místa činu v obydlí lze provést bez příkazu soudce k domovní prohlídce, byť k tomu žádná z oprávněných osob žijících v obydlí nedala svůj souhlas.

Před analýzou jednotlivých uvedených řešení je ještě vhodné poznamenat, že nastíněný problém nelze řešit využitím institutu vstupu do obydlí podle § 83c tr. řádu. Policejní orgán totiž může vstoupit do obydlí, jiných prostor nebo na pozemek jen tehdy, jestliže věc nesnese odkladu a vstup tam je nezbytný pro ochranu života nebo zdraví osob nebo pro ochranu jiných práv a svobod nebo pro odvrácení závažného ohrožení veřejné bezpečnosti a pořádku (§ 83c odst. 1 tr. řádu), přičemž však po vstupu do obydlí nesmí provádět žádné jiné úkony než takové, které slouží k odstranění naléhavého nebezpečí (§ 83c odst. 3 tr. řádu). Z uvedeného tedy vyplývá, že jakmile pomine akutní nebezpečí (např. v bytě nikdo není, popř. zde je již „jen“ mrtvola), institutu vstupu do obydlí k provedení ohledání místa činu využít nelze.

Ad 1 – ohledání se souhlasem oprávněné osoby.

Jestliže některá z osob, která má v daném obydlí prostor domovní svobody prostor domovní svobody, dá souhlas s provedením ohledání v místě činu, v podstatě tím odpadá jakýkoli právní problém možné kolize s ústavně zaručenou ochranou domovní svobody. Takové řešení však není vždy možné, resp. lze identifikovat některé praktické problémy.

První takový problém může spočívat v identifikaci takové osoby, která má reálné právo svolit s provedením ohledání v obydlí, neboť ne vždy je zřejmé, kdo v daném obydlí vlastně reálně žije, tedy či domovní svoboda je chráněna. V praxi existuje tendence řešit tento problém skrze vlastnické právo k dané nemovitosti, to je však nepřijatelný přístup, neboť samotné vlastnictví není automaticky spojeno s prostorem chráněné domovní svobody (typicky např. v případě pronajímatele bytu). Institut vlastnictví totiž požívá ochranu coby majetkové právo, kdežto zásah do domovní svobody se vztahuje nikoliv na vlastníka, ale na oprávněného uživatele, tedy toho, kdo skutečně v obydlí má své věci, žije tam (být jen přechodně).

Není-li tedy zřejmé, kdo daný byt či dům obývá, měl by policejní orgán provést šetření s cílem takovou osobu (resp. okruh osob) zjistit. Takové šetření však v některých případech trvá určitý čas, tedy vzniká časová prodleva, která může mít zásadní negativní dopad na efektivitu ohledání místa činu, jak o tom ještě bude řeč. Tato časová prodleva může být navíc vyvolána také v důsledku možných obtíží se získáním souhlasu dané (již vypátrané) osoby (např. z důvodu jejího aktuálního pobytu v zahraničí).

Skutečnost, že v některých případech nelze spoléhat na souhlas oprávněné osoby s provedením ohledání místa činu v jejím obydlí, pak navíc samozřejmě vyplývá i z toho, že taková osoba jednoduše souhlas odmítne poskytnout. To bude typicky v případech, kdy jedinou takovou oprávněnou osobou je podezřelý, který logicky má zájem na tom, aby ohledání neproběhlo, nebo aby alespoň proběhlo se zpožděním. Tak tomu ostatně bylo i ve výše uvedeném modelovém případě.

Ad 2 – ohledání na základě příkazu k domovní prohlídce.

Nedá-li některá z osob obývajících daný byt či dům souhlas s provedením ohledání místa činu v takovém prostoru, nabízí se řešit takovou situaci tím, že policejní orgán dá podnět státnímu zástupci k podání návrhu soudci na vydání příkazu k domovní prohlídce (srov. § 83 tr. řádu). Takové řešení dané situace lze jednoznačně považovat za právně nejčistější a nesporně konvenující s ústavně zaručenou ochranou nedotknutelnosti obydlí (srov. zejména čl. 12 odst. 2 Listiny). Zároveň je však toto řešení nejméně efektivní. I při velké rychlosti policejního orgánu, státního zástupce i soudce vyvinuté s cílem získat, resp. vydat příkaz k domovní prohlídce, totiž hrozí ztráta důkazní hodnoty provedeného ohledání místa činu, a to v důsledku časové prodlevy způsobené právě čekáním na vydání příkazu k domovní prohlídce.

V první řadě samozřejmě existuje riziko, že obyvatel daného bytu či domu zahladí či jinak zničí stopy trestného činu; takové riziko pochopitelně hrozí zejména tehdy, je-li takovým obyvatelem podezřelý, popř. některá z jeho blízkých osob. Tomuto riziku však lze předejít postupem policejního orgánu, resp. příkazem policisty, kterým může každému přikázat, aby nevstupoval na určené místo či se nezdržoval na určeném místě (srov. § 43 odst. 1 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky), čímž zajistí obydlí až do doby, kdy bude příkaz k domovní prohlídce vydán.

Zajištěním obydlí se ovšem neřeší to, že v důsledku časové prodlevy potřebné k získání příkazu k domovní prohlídce může dojít k zániku či znehodnocení kriminalisticky významných stop (zejména biologických) i bez přičinění třetích osob. Devastace těchto stop totiž může být dilem náhody, může být způsobena vypařováním či jinými fyzikálními procesy, v důsledku přítomnosti zvířat, otevřeného okna apod.

Opomenout nelze ani skutečnost, že čekáním na příkaz k domovní prohlídce se policejní orgán se dostává do určitého prodlení, které může mít v některých případech velmi negativní dopady na úspěšný výsledek celého trestního řízení. Policejní orgán totiž rozhodující informace o spáchaném činu získává o řadu hodin (v lepším případě) později, než je získat mohl. V některých specifických případech pak v návaznosti na to může hrozit značná komplikace pro trestní řízení, neboť kvůli opožděnému získání potřebných informací nebude mít policejní orgán včas k dispozici dostatečné podklady pro to, aby zahájil trestní stíhání a předal zadrženého podezřelého soudu s návrhem na vzetí do vazby, což může vést k tomu, že bude podezřelého nutno propustit ze zadržení na svobodu, byť by zde existovaly důvody vazby.

Ad 3 – ohledání bez souhlasu oprávněné osoby i bez příkazu k domovní prohlídce.

Bylo-li by možné realizovat ohledání místa činu v obydlí bez předchozího získání příkazu soudce k domovní prohlídce (aniž by zároveň některá z osob žijících v daném obydlí s provedením ohledání poskytla souhlas), šlo by jednoznačně o nejúčinnější postup z hlediska efektivity objasňování činu. Problémem však v takovém případě bude právní stránka věci, tedy posouzení, zda by takový postup nepředstavoval protiústavní zásah do nedotknutelnosti obydlí.

V této souvislosti je třeba uvést, že čl. 12 odst. 3 Listiny dává zmocnění k tomu, aby zákon stanovil přípustné průlomy do domovní svobody v případech, kdy je to nezbytné pro ochranu života nebo zdraví osob, pro ochranu práv a svobod druhých anebo pro odvrácení závažného ohrožení veřejné bezpečnosti a pořádku. Takovou nezbytnost by v případě ohledání místa činu bylo možno dovodit spolehlivě [připomenout lze např. skutečnost, že zákon povoluje podobné narušení nedotknutelnosti obydlí pro méně důležité účely, např. pro výkon dohledu probačního úředníka –

srov. § 50 písm. d) tr. zák.]. Problém však spočíva v tom, že – jak již bylo uvedeno – trestní řád možnost provedení ohledání místa činu v obydlí výslovně neřeší, tudíž vzniká otázka, zda existuje zákonné zmocnění k takovému průlomu do domovní svobody pro případy ohledání místa činu (provedeného bez příkazu k domovní prohlídce).

Za zákonné zmocnění ve smyslu čl. 12 odst. 3 Listiny by však bylo možno považovat samotné ustanovení § 113 tr. řádu upravující ohledání, tedy ustanovení připouštějící takový úkon vůbec provést. Jinak řečeno, jestliže základní formou ohledání je ohledání místa činu, pak jeho provedení je (bez dalšího) možné vždy, ať je takové místo kdekoli, tj. např. v obydlí. Pro takový závěr je nezbytné vykládat samotný pojem „ohledání“ extenzivním způsobem. Jelikož však jde v této souvislosti o zásah do ústavně zaručeného práva (tj. ochrany nedotknutelnosti obydlí), musela by být přípustnost takového extenzivního výkladu (dostávajícího se na samotnou hranu analogie) podpořena důslednou úvahou „vyšší úrovně“, neboli testem proporcionality v ústavněprávním smyslu.

Při tomto proporcionálním zvažování se na jedné misce vah nachází samozřejmě zmíněná ochrana nedotknutelnosti obydlí a soukromí jednotlivce. Proti tomu je podle našeho názoru možno položit následující argumenty:

- zájem společnosti na odhalování trestné činnosti, přičemž v případech, kdy je třeba provést ohledání na místě činu, se často jedná o nejzávažnější trestné činy, jako jsou vraždy či další násilné a závažné delikty, jak již ostatně bylo uvedeno výše, i s pomocí modelového případu;

- provedení ohledání místa činu je velice často zásadním důkazním prostředkem, bez něhož by řádné objasnění činu bylo mimořádně ztíženo, popř. by bylo zcela znemožněno, tedy v takových případech je provedení ohledání místa činu v podstatě nenahraditelným úkonem;

- provedení ohledání místa činu je neodkladným, až naléhavým úkonem, který z výše uvedených důvodů často nesnese ani takový odklad, který je potřebný k vydání a probace zásahu do nedotknutelnosti obydlí ze strany soudu v podobě vydání příkazu k domovní prohlídce;

- ohledání místa činu v obydlí nepředstavuje tak zásadní zásah do domovní svobody resp. do soukromí jednotlivce, jako je třeba domovní prohlídka – v této souvislosti je vhodné připomenout i judikaturu Ústavního soudu, podle které v rámci ohledání nesmí být prováděny úkony, jež fakticky představují domovní prohlídku (např. prohledávání úložných prostor bytu apod. – srov usnesení sp. zn. III. ÚS 376/14 ze dne 5. června 2014).

Máme za to, že význam uvedených argumentů podporujících závěr, že pojem „ohledání“ ve smyslu § 113 tr. řádu je třeba vykládat extenzivně, a že tedy uvedené ustanovení lze chápat jako zákonné zmocnění ve smyslu čl. 12 odst. 3 Listiny k provedení ohledání místa činu v obydlí (rozuměno i bez příkazu k domovní prohlídce, resp. bez souhlasu osoby obývající daný byt či dům), je natolik vysoký, že převažuje nutnost chránit a respektovat nedotknutelnost obydlí a soukromí osob.²

Je ještě vhodné uvést možný protiargument opírající se o již zmiňované ustanovení § 85c tr. řádu, které podmiňuje provedení rekonstrukce, rekonognice, prověrky na místě a vyšetřovacího pokusu v obydlí určité osoby předchozím vydáním příkazu k domovní prohlídce. Bylo by totiž možné tvrdit, že byť se toto ustanovení nezmiňuje též o ohledání, lze jej na tyto případy aplikovat analogicky, z čehož by tedy vyplývalo, že i provedení ohledání místa činu v obydlí je přípustné jen na základě příkazu k domovní prohlídce.

Máme za to, že takový argument je třeba odmítnout. Všechny procesní úkony jmenované ustanovením § 85c tr. řádu (tj. rekonstrukce, rekonognice, prověrka na místě a vyšetřovací pokus) nejsou v porovnání s ohledáním místa činu spojeny s takovou naléhavostí, tudíž s jejich provedením lze (minimálně zpravidla) vyčkat na vydání příkazu k domovní prohlídce, aniž by tím bylo ohroženo dosažení účelu těchto úkonů, potažmo celého trestního řízení. Uvedené procesní úkony, byť se nepochybně jedná o úkony velmi důležité, navíc v porovnání s ohledáním místa činu nebudou pro spolehlivé objasnění činu natolik zásadní. Jestliže tedy provedení ohledání není zahrnuto ve výčtu úkonů, které podle § 85c tr. řádu lze v obydlí provádět jen na základě příkazu k domovní prohlídce (anebo samozřejmě se souhlasem osoby, u níž se má takový úkon provést), lze v tom spatřovat nikoli opomenutí zákonodárce, ale naopak jeho záměr a projev racionality.

² Opačný názor zastává v pozdější době např. D. Šelleng, viz ŠELLENG, Dalibor. Význam ohledání místa činu při dokazování v trestním řízení. In JELÍNEK Jiří a kol. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, s. 372.

4 ZÁVĚR

Na základě výše uvedeného rozboru dospíváme k závěru, že *de lege lata* lze považovat za přípustné a ústavně souladné provedení ohledání místa činu v obydlí, i když tento úkon není aprobován ani souhlasem oprávněné osoby, ani soudem v podobě vydání příkazu k domovní prohlídce. Je vhodné poznamenat, že obdobný závěr vyplývá z výkladového stanoviska Nejvyššího státního zastupitelství poř. č. 1/2008.³ Toto stanovisko ovšem v odůvodnění uvádí, že přípustnost takového ohledání místa činu v obydlí (bez příkazu k domovní prohlídce) lze vztahovat jen na případy, kdy se jeho okamžité provedení jeví – s ohledem na informace, jež má policejní orgán v daný okamžik k dispozici – jako zcela nezbytné, tj. kdy by odklad provedení ohledání na dobu, kdy bude získán souhlas oprávněné osoby či příkaz k domovní prohlídce, měl za důsledek ztrátu či podstatné snížení důkazní hodnoty takového ohledání. K tomu dodáváme, že v případě ohledání místa činu (v obydlí) existuje taková situace prakticky vždycky, resp. policejní orgán musí takovou naléhavost vždy předvídat, a to zejména vzhledem k možné ztrátě důkazní hodnoty ohledání místa činu, jak bylo výše popsáno. Je třeba připomenout, že v danou chvíli má policejní orgán zpravidla minimum informací o situaci v předmětném bytě či domě, z čehož vyplývá, že ohledání místa činu by v podstatě *a priori* mělo být považováno za neodkladný úkon.

Zbývá dodat, že vzhledem k nedostatečnému, resp. nejasnému řešení problematiky provedení ohledání místa činu v obydlí v současné právní úpravě je jistě vhodné uvažovat o řešení *de lege ferenda*. To je vlastně velmi jednoduché. Vzhledem ke zmiňovanému zmocnění obsaženému v čl. 12 odst. 3 Listiny by postačovalo, pokud by trestní řád výslovně uváděl, že v neodkladných případech lze ohledání provést i v obydlí, a to i bez příkazu k domovní prohlídce. Takovou právní úpravu bychom považovali v podstatě za bezproblémovou a ústavně souladnou. Je třeba proto zejména doporučit, aby nový trestní řád, na jehož přípravě se aktuálně pracuje, výslovně umožnil provedení ohledání místa činu v bydlíšti i bez příkazu k domovní prohlídce. Lze si přitom představit, že takový úkon by byl spojen s nutností bezodkladně *dodatečně* vyžádat souhlas soudce, tedy použít obdobnou konstrukci, kterou již současný trestní řád používá ve vztahu k provedení prohlídky jiných prostor a pozemků konané v případech, kdy vydání příkazu k takové prohlídce nelze předem dosáhnout a věc nesnese odkladu (srov. § 83a odst. 2 tr. řádu).

Použitá literatura:

ŠELLENG, Dalibor. Význam ohledání místa činu při dokazování v trestním řízení. In JELÍNEK Jiří a kol. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018, s. 366-380.

Kontaktní údaje:

JUDr. Veronika Ščerbová
veronika.scerbova@upol.cz
Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
tř. 17. listopadu 8,
771 11 Olomouc
Česká republika

doc. JUDr. Filip Ščerba, Ph.D.
filip.scerba@upol.cz
Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
tř. 17. listopadu 8,
771 11 Olomouc
Česká republika

³ Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k otázce možnosti policejního orgánu vstoupit do obydlí za účelem provedení ohledání místa činu ze dne 5. června 2008, SL 707/2008.

ZAISTENIE VEČÍ PRI DOMOVEJ PREHLIADKE V KONTEXTE ZÁKONNOSTI A PRÍPUSTNOSTI DÔKAZOV¹

Lenka Vráblová

Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta

Abstract: The aim of contribution is analysing of house search in relation to items which are seizure during the house search, in terms of legality and admissibility of evidences in the Criminal procedure. The contribution focuses on items, which are not specified in house search warrant, but these items are find during the house search randomly and have got illegal character. This issue is researched by contribution especially in the context of extremism criminality and potential complications in criminal procedure within this kind of criminality.

Abstrakt: Cieľom príspevku je analyzovať inštitút domovej prehliadky vo vzťahu k veciam zaisteným počas domovej prehliadky z hľadiska zákonnosti a prípustnosti dôkazov v trestnom konaní. Príspevok sa zameriava predovšetkým na predmety, ktoré nie sú špecifikované v príkaze na domovú prehliadku, ale sú nájdené náhodne a majú trestný charakter. Danú problematiku príspevok skúma predovšetkým v kontexte extrémistickej trestnej činnosti a potenciálnych komplikácií v trestnom konaní v rámci tohto druhu kriminality.

Key words: house search, evidence, legality, admissibility, criminal nature, unconsciousness, court decisions, General Prosecutor's Office, extremism

Kľúčové slová: domová prehliadka, dôkaz, zákonnosť, prípustnosť, trestný charakter, náhodnosť, judikatúra, generálna prokuratúra, extrémizmus

1 ÚVOD

V súvislosti s problematikou domovej prehliadky a zákonnosti a prípustnosti dôkazov z nej získaných bolo vedených množstvo odborných diskusií, a to na teoretickej úrovni trestnoprávnej vedy, ako aj na úrovni praktickej, napr. vo forme rozhodovacej činnosti súdov SR. V rámci príspevku sa prioritne venujeme analýze rozhodnutia Krajského súdu v Žiline, sp. zn. 1 Tos 10/2012 zo dňa 14.02.2012, rozhodnutia Krajského súdu v Bratislave sp. zn. 2 To 102/2013 a pokynu generálnej prokuratúry III Spr 117/14/1000 zo dňa 15. decembra 2014. Cieľom príspevku je predovšetkým zhrnúť závery z nich vyplývajúce a vzájomne ich porovnať vo vzťahu k zákonnej úprave, posúdiť ich v kontexte judikatúry ESLP a analyzovať a aplikovať ich v kontexte extrémistickej trestnej činnosti.

2 VŠEOBECNE K PRÍKAZU NA DOMOVÚ PREHLIADKU

Z hľadiska príkazu na domovú prehliadku zákon vyžaduje, aby bol príkaz vydaný oprávnenou osobou, ktorou je predseda senátu a v prípravnom konaní sudca pre prípravné konanie, ktorý ho vydá na základe návrhu prokurátora. Zákonnými náležitosťami príkazu na domovú prehliadku sú:

- písomnosť;
- odôvodnenosť;
- musí v ňom byť opísaná vec alebo osoba, ktorá sa má pri domovej prehliadke zaistiť, ak je známa.

Okrem takto formulovaných základných podmienok, ktoré je potrebné kumulatívne splniť pre zákonnosť príkazu, a teda aj samotnej domovej prehliadky, možno vo vzťahu k príkazu na domovú prehliadku formulovať požiadavky, ktoré síce explicitne nevyplývajú zo zákona, no vzhľadom na povahu a účel tohto inštitútu je nevyhnutné ich splnenie. Konkrétne ide o požiadavku, aby:

---

¹ Tento príspevok bol vypracovaný v rámci riešenia projektu VEGA č. 1/0585/17- Trestnoprávne a kriminologické možnosti eliminácie extrémizmu.

1. sa príkaz na domovú prehliadku opieral o pravdivé informácie zo strany polície;
2. sa príkaz na domovú prehliadku opieral o skutočné zámery polície, ktoré do svojho návrhu preberá prokurátor;
3. zásah do domovej slobody bol realizovaný len z dôvodu, ktorý je v príkaze obsiahnutý;
4. zásah do domovej slobody bol realizovaný len v súvislosti s trestným činom uvedeným v príkaze;
5. veci, ktoré majú byť predmetom domovej prehliadky, súvisia s týmto trestným činom.²

Takto formulované požiadavky sú dostatočne konkrétne na to, aby sa v praxi čo najviac eliminovali problémy v súvislosti s uplatnením inštitútu domovej prehliadky. Aj napriek tomu však vystáva problém v súvislosti s náhodne nájdenými vecami pri domovej prehliadke vo vzťahu k ich zákonnosti a prípustnosti ako dôkazov v ďalšom konaní.

3 OTÁZKA NÁHODNE NÁJDENÝCH VECÍ PRI DOMOVEJ PREHLIADKE

Problematikou prípustnosti náhodne nájdených vecí nešpecifikovaných v príkaze na domovú prehliadku sa zaoberal vo svojom uznesení Krajský súd v Žiline, sp. zn. 1 Tos 10/2012.

Uznesenie sa týka vecí, v ktorej bol vydaný príkaz na domovú prehliadku pre trestný čin krádeže. Domová prehliadka, ako to vyplýva zo zápisnice, však nebola zameraná na hľadanie vecí v súvislosti s uvedeným trestným činom, ktoré boli špecifikované v príkaze, čo zdôrazňuje aj skutočnosť, že túto domovú prehliadku vykonávali pracovníci zaradení na úseku extrémizmu, čo Krajský súd v Žiline považuje za manipulačný postup polície.³

Z právneho názoru uvedeného v tomto rozhodnutí vyplýva, že Krajský súd v Žiline odmieta zákonnosť a prípustnosť dôkazov získaných z domovej prehliadky na základe príkazu, v ktorom neboli definované veci, ktoré viedli k začatiu trestného stíhania. Tento právny názor sa na prvý pohľad zdá logický. Ak zákon jasne zakotvuje podmienku, že veci (a osoby), ktoré majú byť pri domovej prehliadke zaistené, je potrebné opísať, ostatné veci, ktoré nesúvisia s trestnou činnosťou vo veci, v ktorej bol príkaz na domovú prehliadku vydaný, by na prvý pohľad nemali mať charakter zákonne získaných dôkazov. Ak sa však bližšie zamyslíme nad charakterom vecí náhodne nájdených pri domovej prehliadke v širších súvislostiach, a nie len vo vzťahu k situácii riešenej v uznesení KS ZA, zistíme, že samotné veci zaistené pri domovej prehliadke, ktorých opis nie je uvedený v príkaze, môžu mať rozličný charakter:

- veci ako dôkazy získané na základe manipulatívneho postupu príslušníkov PZ;
- veci ako dôkazy vykazujúce náhodnosť ich nájdenia v rámci domovej prehliadky.

V prípade prvej skupiny dôkazov možno hovoriť o situácii, kedy skutočnosti, ktoré sú prevzaté do návrhu na vydanie príkazu na domovú prehliadku, smerujú k jasnému zavádzaniu súdu na vydanie príkazu, pričom znie na predmety, ktoré sú odlišné od skutočného účelu domovej prehliadky. V takomto prípade možno tvrdiť, že cieľom PZ je len získanie zákonného podkladu na prehľadanie obydlia, pričom je evidentné, že cieľom je nájsť veci súvisiace s iným druhom trestnej činnosti, než pre ktorú sa vydal príkaz na domovú prehliadku.

V druhom prípade hovoríme o situácii, kedy sú v priebehu domovej prehliadky tiež nájdené veci, ktoré súvisia s trestnou činnosťou, a nie sú špecifikované v príkaze na domovú prehliadku, dokonca, pre trestnú vec, v ktorej sa príkaz na domovú prehliadku vydal, nemajú žiaden význam. Rozdiel oproti prvej situácii je však v tom, že takéto predmety sú nájdené náhodne, no majú evidentne protiprávny charakter. V takomto prípade je oprávnené uvažovať o tom, či by bolo, v zmysle právneho názoru vysloveného Krajským súdom v Žiline vo vyššie uvedenom uznesení, v súlade so spravodlivosťou striktné postupovať spôsobom, kedy je potrebné vydať nový príkaz na domovú prehliadku, a to v situáciách týkajúcich sa oboch druhov náhodne nájdených vecí pri domovej prehliadke.

V zmysle právneho názoru vysloveného Krajským súdom v Žiline by bolo totiž nutné požiadať o dobrovoľné vydanie vecí a v prípade odmietnutia takúto vec dobrovoľne vydať by bolo

² ŠAMKO, P. Domová prehliadka a možnosti zaistenia vecí, ktoré neboli vymedzené v príkaze na domovú prehliadku. Dostupné online na: <<http://www.pravnelisty.sk/clanky/a239-domova-prehliadka-a-moznosti-zaistenia-veci-ktore-neboli-vymedzene-v-prikaze-na-domovu-prehliadku>> [online, dňa: 12.3.2019]

³ Uznesenie Krajského súdu v Žiline sp. zn. 1 Tos 10/2012 zo dňa 14.02.2012

potrebné požiadať a vydať nový príkaz na domovú prehliadku, ktorý by opis takýchto vecí obsahoval.

A práve tu nastáva problém. Podľa niektorých odborníkov by sa takýto postup míňal účelu domovej prehliadky. Domovou prehliadkou sa totiž majú nájsť veci, o ktorých sa len predpokladá, že sa v obydli nachádzajú, nie o ktorých sa zaručene vie, že sú tam, pričom táto vedomosť je založená na predchádzajúcej domovej prehliadke, teda cieľom domovej prehliadky je hľadať veci dôležité pre trestné konanie a nie zaisťovať už nájdené veci, ktoré boli náhodou nájdené na podklade prvotného príkazu, pretože domová prehliadka neslúži na spracovanie náhodne nájdených vecí, ktoré nemajú súvis s trestným činom uvedeným v príkaze na domovú prehliadku.⁴

Okrem tohto právneho názoru, s ktorým sa stotožňujeme, treba vyjadriť pochybnosť, že vydanie nového príkazu na domovú prehliadku by sa míňalo účelu trestného konania a mohlo by v konečnom dôsledku viesť k zmareniu spravodlivosti, kedy by páchatel nemohol byť, na základe prílišného formalizmu, potrestaný za svoju protiprávnu činnosť.

Krajský súd v Žiline, okrem uvedeného, v tomto rozhodnutí vyjadril aj názor, podľa ktorého zistenie materiálnej pravdy v súvislosti s vinou páchatela trestného činu môže prekonať porušenie základných ľudských práv a slobôd len výnimočne a v extrémnych prípadoch, pod ktorými rozumie napr. terorizmus alebo masové vraždy, kedy je potreba usvedčenia a potrestania páchatela výrazne vyššia ako porušenie jeho základných práv a slobôd.⁵ Toto tvrdenie je, podľa nášho názoru, viac ako zvláštne, ak nie sporné. Pri takomto názore by mohla vyvstať otázka, kde je hranica, kedy je zistenie materiálnej pravdy významnejšie ako ochrana základných práv a slobôd páchatela, resp. obvineného. Otázkou tiež zostáva, či nemá zákonodarca dostatočnou úpravou zabezpečiť, aby bolo možné dostatočne zistiť materiálnu pravdu tak, aby nedochádzalo k porušovaniu ochrany základných práv a slobôd.

Do problematiky vecí náhodne nájdených pri domovej prehliadke vniesol svetlo pokyn generálnej prokuratúry III Spr 117/14/1000 zo dňa 15. decembra 2014. Podľa tohto pokynu zaistenie iných vecí, ktoré nemajú súvis s vyšetrovaným trestným činom, pre ktorý bol príkaz na domovú prehliadku vydaný, je spravidla neprípustné. Výnimku však tvorí prípad, kedy sú pri domovej prehliadke náhodne odhalené predmety, ktorých prechovávanie je svojou samotnou povahou nedovolené. Takéto predmety možno pri domovej prehliadke zaisťiť bez nutnosti žiadať o vydanie nového príkazu na domovú prehliadku.⁶

Pokyn zdôrazňuje, že zabezpečenie nového príkazu v takýchto prípadoch by bolo v rozpore s technickou stránkou vecí, kedy by mohlo hroziť zmarenie dôkazu a zároveň s ustanoveniami Trestného poriadku, pretože, ak by došlo k vydaniu ďalšieho príkazu na domovú prehliadku, v prípade pokračovania pôvodnej prehliadky by boli v obydli súčasne realizované dve nezávislé domové prehliadky.

Na to, aby mohol byť dôkaz, ktorý bol objavený pri domovej prehliadke a nesúvisí s trestnou činnosťou, pre ktorú bol vydaný príkaz na domovú prehliadku, zákonný, a predchádzajúca výzva na dobrovoľné vydanie vecí sa minula účinku, je potrebné kumulatívne splnenie dvoch podmienok:

- náhodnosť a
- nespochybniteľný trestný charakter.⁷

Z uvedeného vyplýva, že ak je pri domovej prehliadke náhodne nájdená vec, ktorá má nepochybne trestný charakter a už jej prechovávanie má samo osebe nedovolenú povahu, nie je potreba vydať nový príkaz na domovú prehliadku. Takýto postup neodporuje ustanoveniam trestného poriadku a zo žiadneho ustanovenia trestného poriadku ani nemožno vyvodiť záver, že

⁴ ŠAMKO, P. Domová prehliadka a možnosti zaistenia vecí, ktoré neboli vymedzené v príkaze na domovú prehliadku. Dostupné online na: <<http://www.pravnelisty.sk/clanky/a239-domova-prehliadka-a-moznosti-zaistenia-veci-ktore-neboli-vymedzene-v-prikaze-na-domovu-prehliadku>><http://www.pravnelisty.sk/clanky/a239-domova-prehliadka-a-moznosti-zaistenia-veci-ktore-neboli-vymedzene-v-prikaze-na-domovu-prehliadku> [online, dňa: 12.3.2019]

⁵ Uznesenie Krajského súdu v Žiline sp. zn. 1 Tos 10/2012 zo dňa 14.02.2012

⁶ Pokyn generálnej prokuratúry III Spr 117/14/1000 zo dňa 15. decembra 2014

⁷ ČENTĚŠ, J., KOLCUNOVÁ, M. Zaisťovanie vecí v rámci domovej prehliadky. In.: Justičná revue, 2014, č. 11, s. 1401.

takto náhodne nájdené veci nemožno pri domovej prehliadke zaistiť.⁸ Takýto úkon má, podľa nášho názoru, nepochybne charakter neodkladného úkonu v zmysle § 10 ods. 17 Trestného poriadku ako úkonu, ktorého podstatou je, že ak by nebol vykonaný okamžite, hrozí, že dôkaz alebo dôkazný prostriedok bude zmarený alebo zničený.⁹

Summa summarum možno konštatovať, že zaistením náhodne nájdených vecí pri domovej prehliadke vykonávanej v trestnej veci, ktorá nemá súvis s nájdenými vecami, pričom tieto majú nepochybne trestný charakter, de facto dochádza k vykonaniu neodkladného úkonu, na základe ktorého možno v zmysle ustanovenia § 199 ods. 4 Trestného poriadku začať trestné stíhanie.

Rovnaký názor judikoval aj Krajský súd v Bratislave ako odvolací súd v rozhodnutí sp. zn. 2 To 102/2013 zo dňa 28.11.2013. Podľa neho, ak je domová prehliadka vykonávaná s cieľom nájsť a zaistiť predmety, ktoré môžu byť vecnými dôkazmi a pokiaľ je tento cieľ dosahovaný postupom podľa príslušných ustanovení Trestného poriadku, nemožno považovať za porušenie zákona skutočnosť, že boli nájdené a následne aj odňaté predmety, ktoré sú pre pôvodne vedené trestné konanie nepodstatné či nepoužiteľné, pretože tento cieľ nebol vykonaním domovej prehliadky sledovaný, ale išlo len o akýsi „vedľajší produkt“ domovej prehliadky, ktorému nebolo možné zabrániť.¹⁰ Krajský súd v Bratislave zároveň v tomto rozsudku vyjadril názor, že ak sa v priestore vykonávania domovej prehliadky nájdu veci, ktoré nesúvisia s trestnou činnosťou, pre ktorú sa vedie trestné konanie, v ktorom bol vydaný príkaz na domovú prehliadku, napríklad nelegálne držané zbrane či drogy, nemožno tvrdiť, že takéto veci nemôžu byť zabezpečené pre potreby iného trestného stíhania ako je to, ktoré už v čase výkonu domovej prehliadky prebieha. Najpodstatnejší záver, ktorý z tohto rozsudku vyplýva a ktorý podporuje aj závery pokynu generálnej prokuratúry, je ten, že hoci podľa príkazu majú byť hľadané iba veci v ňom vymedzené, táto skutočnosť nevylučuje, že môžu byť náhodne nájdené aj iné veci a neznamená ani to, že by nemohli byť odňaté na podklade už vydaného príkazu na domovú prehliadku, resp. že by v tejto súvislosti nemohlo dôjsť k ich vydaniu, pričom obchádzaním zákona, resp. jeho porušovaním by bol stav, ak by začatie trestného stíhania pre iný trestný čin slúžilo iba na zastretie pôvodného cieľa a hľadanie vecí, ktoré s prebiehajúcim trestným stíhaním vôbec nesúvisia.¹¹

4 VNÚTROŠTÁTNA ÚPRAVA VO VZŤAHU K JUDIKATÚRE ESLP

Ako členský štát Rady Európy je potrebné vnímať zákonnú úpravu, ako aj postup vnútroštátnych orgánov v súlade s Európskym dohovorom o ľudských právach (ďalej len „EDĽP“) a rozhodovacou činnosťou Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESĽP“). EDĽP v čl. 6 zakotvuje právo na spravodlivý proces, otázku prípustnosti dôkazov však explicitne neupravuje a je teda na členských štátoch a ich právnych systémoch, ako túto otázku upravujú. Táto skutočnosť vyplýva aj z judikatúry ESĽP.¹² Vo veci Schenk proti Švajčiarsku ESĽP judikoval, že hoci čl. 6 EDĽP zaručuje právo na spravodlivý proces, nestanovuje žiadne pravidlá týkajúce sa prípustnosti dôkazov ako takých, táto problematika prináleží predovšetkým vnútroštátnemu právu.¹³

Vo veci Heglás vs. Česká republika ESĽP svoju judikatúru v tejto oblasti doplnil právnym názorom, že súd sa v zásade nemá vyjadrovať k prípustnosti určitých druhov dôkazných prostriedkov, napríklad dôkazov obstaraných nezákonným spôsobom z hľadiska vnútroštátneho práva. Musí posúdiť či konanie, vrátane spôsobu obstarania dôkazov, bolo spravodlivé ako celok.¹⁴

⁸ Rovnaký názor uvádza JUDr. Peter Šamko. Bližšie k tomu: ŠAMKO, P. Domová prehliadka a možnosti zaistenia vecí, ktoré neboli vymedzené v príkaze na domovú prehliadku. Dostupné online na: <<http://www.pravnelisty.sk/clanky/a239-domova-prehliadka-a-moznosti-zaistenia-veci-ktore-neboli-vymedzene-v-prikaze-na-domovu-prehliadku>> [online, dňa: 12.3.2019]

⁹ ČENTĚŠ, J. a kol. Trestný poriadok. Veľký komentár, s. 37

¹⁰ Rozsudok Krajského súdu v Bratislave sp. zn. 2 TO 102/2013 zo dňa 28.11.2013

¹¹ Tamtiež

¹² KMEC, J., KOSARĚ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. Evropská úmluva o lidských právech, s. 762.

¹³ Rozsudok ESĽP vo veci Schenk proti Švajčiarsku č. 10862/84 zo dňa 12.7.1988

¹⁴ Rozsudok ESĽP vo veci Heglás vs. Česká republika č. 5935/02 zo dňa 1.3.2017

Napriek vyššie uvedenému chceme vyzdvihnúť názor ESLP vyjadrený v prípade rozhodovania o sťažnosti Alberti vs. Taliansko, kedy ESLP pripustil ako prípustné aj náhodne získané dôkazy, na ktorých je obvinenie, a teda trestné stíhanie, postavené.¹⁵

Z vyššie uvedeného vyplýva, že ESLP posúdenie prípustnosti a zákonnosti dôkazov v trestnom konaní necháva v rúžii vnútroštátneho práva a v jeho jurisdikcii je posudzovanie dodržania práva na spravodlivý proces ako celku v zmysle čl. 6 EDLP, hoci nevylúčil aj prípustnosť náhodne získaných dôkazov.

5 SKÚMANÁ PROBLEMATIKA VO VZŤAHU K TRESTNÝM ČINOM EXTRÉMIZMU

Domová prehliadka má vo vzťahu k trestným činom extrémizmu veľký význam. Práve pri domových prehliadkach môžu byť objavené predmety, ktoré nasvedčujú, že trestný čin, pre ktorý sa vedie trestné stíhanie, mohol byť spáchaný z osobitného motívu v zmysle § 140 písm. e) Trestného zákona. Možno konštatovať, že domová prehliadka tvorí neoddeliteľnú súčasť procesu dokazovania extrémistickej trestnej činnosti.¹⁶

Závery náhodne nájdených predmetov pri domovej prehliadke majú význam predovšetkým k trestnému činu prechovávanía extrémistických materiálov podľa § 422c Trestného zákona. Prechovávaním sa totiž rozumie akákoľvek dispozícia s extrémistickým materiálom, ktorá je odlišná od zadováženia a výroby, napr. ukrytie.¹⁷ V praxi nie je vylúčený prípad, že tento trestný čin môže byť odhalený až na základe domovej prehliadky, ktorá sa uskutočňuje pre inú ako extrémistickú trestnú vec. Ak by bolo absolútne neprijateľné zaistiť extrémistický materiál ako dôkaz pri domovej prehliadke, ak sa výzva na dobrovoľné vydanie veci minie účinku, bez nového príkazu na domovú prehliadku, tentokrát vo veci extrémistickej trestnej činnosti, reálne by hrozilo, že trestná činnosť takejto závažnosti by zostala nepotrestaná.

Ak by však došlo k prípadu, kedy by bol extrémistický materiál nájdený pri domovej prehliadke a spĺňal by podmienku náhodnosti, bolo by možné zaistiť tento materiál a začať trestné stíhanie na podklade neodkladného úkonu. Takto získaný dôkaz by totiž spĺňal oba atribúty potrebné pre zákonnosť a prípustnosť náhodne získaného dôkazu vzhľadom na to, že extrémistický materiál má sám osebe nedovolený charakter, čo je zdôraznené práve trestným činom prechovávanía extrémistických materiálov v zmysle § 422c Trestného zákona. V takomto prípade by došlo ku kumulatívne splneniu oboch podmienok vyžadujúcich pokynom generálnej prokuratúry.

Náhodnosť by však rozhodne nebola splnená v prípade, ak by na mieste domovú prehliadku vykonávali odborníci na úseku extrémizmu, tak ako tomu bolo v prípade, ktorý tvoril skutkový stav v prípade rozhodnutia Krajského súdu v Žiline, uvedeného vyššie. Tento fakt sám osebe náhodnosť vylučuje vzhľadom k tomu, že polícia nemohla vedieť, že sa v obydlí nájde extrémistický materiál, keďže bola domová prehliadka vykonávaná pre iný trestný čin. V takomto prípade by išlo o manipulatívny postup polície, ktorý, v konečnom dôsledku, konštatoval aj Krajský súd v Žiline, čím by neboli splnené podmienky pre prípustnosť veci zaistenej pri domovej prehliadke, ktorá by bola podkladom pre začatie trestného stíhania.

6 ZÁVER

Domová prehliadka je inštitút trestného práva procesného, ktorý vykazuje vyššiu mieru náročnosti a komplikovanosti, ako sa na prvý pohľad môže zdať. Cieľom tohto príspevku bolo vyzdvihnúť problematiku náhodne nájdených vecí pri domovej prehliadke, ktoré nie sú špecifikované v príkaze na domovú prehliadku, a ktoré, hoci majú protizákonný charakter, zjavne nesúvisia s vecou, pre ktorú bol príkaz na domovú prehliadku vydaný. V prípade striktného formalizmu, ak by sa vo všetkých prípadoch nutne vyžadovalo vydanie nového príkazu na domovú prehliadku, mohlo by dôjsť k zmareniu spravodlivosti, čo sme preukázali predovšetkým vo vzťahu k extrémistickej trestnej činnosti, kde je domová prehliadka jedným z hlavných dôkazných prostriedkov na zabezpečenie dôkazov. Záverom vyjadrujeme názor, že je potrebné, aby judikatúra v tejto oblasti bola konzistentná a súladná s právnym názorom vyjadreným v pokyne generálnej prokuratúry.

¹⁵ Sťažnosť vo veci Alberti vs. Taliansko č. 12013/86 zo dňa 10.3.1989. In: MOLEK, P.: Právo na spravodlivý proces, s. 267

¹⁶ VEGRICHTOVÁ, B. Extremismus a společnost, s. 233

¹⁷ BURDA E., ČENTĚŠ J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol. Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár II., s. 1465

Pokyn generálnej prokuratúry totiž, podľa nás, vyjadruje dostatočne jasné a určité podmienky na to, aby sa predchádzalo možnému zneužívaniu domovej prehliadky na zakrytie skutočného úmyslu orgánov činných v trestnom konaní a, v konečnom dôsledku, zneužitíu práva a vzniku nezákonného postupu orgánov činných v trestnom konaní.

Použitá literatúra:

BURDA, E., ČENTÉŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol.: Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár. II. diel. 1. vydanie. Praha: C.H. Beck, 2011. 1608 s. ISBN 978-80-7400-394-3.

ČENTÉŠ, J. a kol.: Trestný poriadok. Veľký komentár. 2. aktualizované vydanie. Bratislava: Euro Kodex, 2015. 955s. ISBN: 978-80-8155-057-7.

ČENTÉŠ, J. a kol.: Trestný zákon. Veľký komentár. 2. aktualizované vydanie. Bratislava: Euro Kodex, 2015, 892 s. ISBN 978-80-8155-053-9.

ČENTÉŠ, J., KOLCUNOVÁ, M. Zaistovanie vecí v rámci domovej prehliadky. In.: Justičná revue, 2014, č. 11, s. 1393-1401.

KMEC, J., KOSAŘ, D. KRATOHVÍL, J., BOBEK, M.: Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. 1687 s. ISBN: 978-80-7400-365-3.

MOLEK, P.: Právo na spravlivý proces. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. 576s. ISBN 978-80-7357-748-3.

VEGRICHTOVÁ, B. Extremismus a společnost. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013. 319s. ISBN 978-80-7380-427-5.

ŠAMKO, P. Domová prehliadka a možnosti zaistenia vecí, ktoré neboli vymedzené v príkaze na domovú prehliadku. Dostupné online na: <<http://www.pravnelisty.sk/clanky/a239-domova-prehliadka-a-moznosti-zaistenia-veci-ktore-neboli-vymedzene-v-prikaze-na-domovu-prehliadku>>

Rozsudok ESĽP vo veci Schenk proti Švajčiarsku č. 10862/84 zo dňa 12.7.1988

Rozsudok ESĽP vo veci Heglas vs. Česká republika č. 5935/02 zo dňa 1.3.2017

Kontaktné údaje:

JUDr. Lenka Vráblová

Lena.vrablova@gmail.com

Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta

Kollárova 10

917 01 Trnava

Slovenská republika

ZÁKONNOSŤ A PRÍPUSTNOSŤ ELEKTRONICKÝCH DŔKAZOV

Petra Dražov

Univerzita Komenského v Bratislave, Prvnick fakulta

ABSTRACT: Nowadays, everything is influenced by intelligent technology. On the one hand, there is a necessity of legality in criminal proceedings, which is eternal and crucial. If the evidence is not obtained in compliance with the law, it becomes illegal. On the other hand, in order to effectively investigate and prosecute these offenses, law enforcement must have access to digital data, which is mostly in the possession of service providers, often located abroad. This paper is focused on several aspects related to the process of obtaining, submitting and evaluating phenomena in recent years, as well the initiative of the European Commission to establish a legal framework regarding more effective approach to digital evidence.

ABSTRAKT: Suasn svet jem ďalej, tým viac ovldan novými inteligentnými technológiami. Na jednej strane stojí požiadavka zákonnosti, ktor je v trestnom konaní neustále prtomn a osobitne potrebn. Ak sa dôkaz získa spôsobom, ktorý odporuje zákonu, stáva sa nezákonným. Na druhej strane, je nevyhnutn, aby orgnyinn v trestnom konaní a súdy mali k dátam, ktor sastokrt uchovvan na zahraničných serveroch, prístup, aby bol uel trestného konania naplnen.článok je preto zameran na vybran aspekty súvisiace so zskavanm, predkladanm a hodnotením fenoménu posledných rokov, ako aj inicitvu Európskej komisie prijaŤ právny ramec, ktor by umožnil efektvnej prístup k elektronickým dôkazom..

KEY WORDS: digital evidence, legality, admissibility, criminal proceedings

KLUOV SLOVÁ: elektronick dôkaz, zákonnosŤ, prípustnosŤ, trestn konanie

1 VÝVOD

Nesporným faktom je, žeoraz viac aktivít sa odohráva v digitálnom svete. Takmer každý jeden aspekt ľudskehoivota naberá elektronick podobu – väčšina populácie vyspelých krajín sveta m minimálne zriaden elektronick adresu a tiež používa mobiln telefon, zvla smartfón. Tak ako je možné identifikovaŤ z klasickej papierovej poty dátum odoslania, uloeniai prijatia písomnosti, obsahov informácie, ba dokonca poutm špeciálnej techniky aj prítomnosŤ odtlačkov prstov, rovnako tak zanecháva prijatiei odoslanie elektronickej pošty vo virtuálnom svete stopu. Stopa, ktor nie je v porovnaní s tými fyzickými, uchopitelnmi až tak zrejm a badateln na prv pohld. Komunikácia v rámci medziľudských vzťahov sam ďalej tým viac a viac vytráca niekam do online priestoru.častokrát sme svedkami alebo rovnouastnkmi toho, kedy sa poutm elektronických oznamovacích prostriedkov prijímajú dleit rozhodnutia, napríklad sa stvaplne bežným javom hlasovanie valného zhromaždenia spoločnosti per rollam prostredníctvom e-mailovej komunikciei mobilnej aplikácie. Soraz väčšou digitalizáciou a informatizáciou spoločnosti nastupuje však aj potreba orgnovinnch v trestnom konaní a súdov držaŤ s vývojom a sofistikovanými metódami pchatelv krok. Okrem technologických vyziev, však mnohokrát narzaj na opakujúci sa prblm, a síce, žezujmov digitlne údaje sú uchovvan na zahraničných serveroch. Poskytovateľ služieb sdlaci v inej jurisdikcii, neochota dobrovolnej spolupráce, obmedzen právomoc slovenských orgnovi zdlhav a formalizované postupy, to všetko sú nežiaduce faktory volajúce po modernom uspokojivom rieen zohladnujcom realitu dnešných dní.

2 PROBLÉMY APLIKAČNEJ PRAXE SÚVISIACE SO ZAISŤOVANÍM ELEKTRONICKÝCH DÔKAZOV

Keďže vyuzovanie elektronických dôkazov je relativne nov právny nástroj v rámci dokazovania v trestnom konaní,úvodom by bolo vhodné ozrejmŤ si trojicu pojmov elektronick

dôkaz, prameň elektronického dôkazu a elektronický dôkazný prostriedok, nakoľko teória trestného práva procesného tieto pojmy rozlišuje. Istým medzníkom vo vývoji bol Dohovor Rady Európy o počítačovej kriminalite z roku 2001¹, ktorý ako jeden z prvých dokumentov vôbec predikoval zhrmažďovanie dôkazov o trestnom čine v elektronickej forme. V Slovenskej republike platný a účinný zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“) tieto pojmy nepozná, a preto si pomôžeme analógiou. Elektronickým dôkazom teda rozumieme akúkoľvek informáciu s dôkaznou hodnotou relevantnú pre trestné konanie, ktorá je prenášaná alebo uchovávaná v digitálnej podobe² a ktorá bola získaná zákonným spôsobom. Za pramene elektronických dôkazov preto môžeme v tom najširšom možnom význame považovať cloudové úložiská, výpočtovú techniku vrátane počítačov, technických nosičov (USB kľúče, externé disky), ako aj prenosné elektronické zariadenia, teda mobilné telefóny, tablety či inteligentné hodinky. Všetky tieto elektronické zariadenia disponujú jednou rovnakou črtou, a to, že v sebe majú zabudovanú pamäť, ktorá predstavuje samotnú prapodstatu zdroja dát, pretože to je miesto, kam sa všetky informácie ukladajú. Informácie môžu mať potom volatilnú alebo perzistentnú povahu,³ a to v závislosti od toho či sú uložené na pevných diskoch zariadení alebo sa nachádzajú v operačnej pamäti. Pod elektronickým dôkazným prostriedkom možno chápať vykonanie dôkazu rozličnými spôsobmi, napríklad mailom či profilom zo sociálnej siete, teda jeho konverziou, interpretáciou do ľudskými zmyslami vnímateľnej podoby, nakoľko dáta samy o sebe sú iba zhlukom matematických operácií, ktoré v tejto svojej originálnej podobe nemajú pre laika žiadnu výpovednú hodnotu.

V aplikáčnej praxi sa však možno stretnúť so vskutku kurióznym problémom, a to nesprávnou interpretáciou elektronického dôkazu, ktorá vyúsťuje do mylných záverov. Neraz sa v zápisnici z hlavného pojednávania nachádza formulácia o vykonaní listinných dôkazov ich prečítaním, pod ktoré sú podradované či už výtlačky e-mailov, výtlačky obrazovky počítaču alebo mobilného telefónu. Orgány činné v trestnom konaní a sudy však prenosom dát do tlačenej podoby opomínajú, že takáto interpretácia elektronického dôkazu nemusí vždy zohľadňovať objektívnu skutočnosť. Napríklad v prípade obrazovo-zvukovej nahrávky⁴ je možné navrhnúť vykonanie dôkazu predložením technického nosiča (napríklad DVD či USB kľúča). Je však zrejme, že jeho konverziou, čo i len takým rutinným úkonom akým je kopírovanie, sa môže vynechať veľké množstvo informácií súvisiacich s predkladanými dátami, nazývaných aj metadáta. Metadátami, veľmi zjednodušene povedané dátami dát, označujeme súbor informácií, ktoré majú výpovednú hodnotu pre vznik, zmenu alebo zánik predmetných dát. Absencia metadát vedie k volatilita dôkazu⁵, čo automaticky vedie k jeho nepoužitelnosti, a tak zo strany obhajoby dochádza k odôvodneným námietkam týkajúcich sa celistvosti a autenticity zaisteného dôkazu. Tu sa potom stretávame s otázkou prípustnosti takéhoto elektronického dôkazu. A preto, nakoľko dôveryhodným potom bude, napríklad vytlačený screenshot uskutočnenej komunikácie uloženej v aplikácii smartfónu, ktorá má preukazovať skutočnosť relevantnú pre trestné konanie.

3 ZÁKONNOSŤ A PRÍPUSTNOSŤ ZAISTENÝCH ELEKTRONICKÝCH DÔKAZOV

Na tomto mieste je vhodné poukázať na vybrané otázky z praxe a kategórie zákonnosť a prípustnosť dôkazu si demonštrujeme na prípade zaistovania e-mailovej komunikácie v trestnom

¹ Publikovaný pod č. 137/2008 Z. z. Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky o podpísaní Dohovoru o počítačovej kriminalite

² POLČÁK, Radim; PÚRY, František; HARAŠTA, Jakub a kolektív. Elektronické důkazy v trestním řízení. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2015. 91 s. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, Edice Scientia č. 542. ISBN 978-80-210-8073-7.

³ DATA RECOVERY SPECIALISTS: What is volatile data? There are two types of data sources, persistent and volatile, but how does this effect an investigation? Dostupné na: <http://www.computerforensicspecialists.co.uk/blog/what-is-volatile-data>

⁴ ABELOVSKÝ, T.: Elektronický dôkazný prostriedok vo svetle práva duševného vlastníctva. In KYSELOVSKÁ, Tereza (ed.) Cofola 2014 : The Conference Proceedings. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. 1033 s. Řada teoretická, Ed. Scientia, č. 483. ISBN 978-80-210-7211-4.

⁵ Volatilné dáta zohrávajú mimoriadne dôležitú úlohu napríklad v prípadoch odcudzenia údajov z firemných počítačov, kedy je potrebné zistiť či k počítaču bolo alebo nebolo pripojené zariadenie určené na prenos a uchovávanie dát (napr. USB kľúč).

konaní. Deliacim okamihom v prípade elektronickej pošty, či už prijatej, odoslanej alebo rozpísanej je moment uloženia, resp. stiahnutia e-mailu do príslušného zariadenia. Preto v prípade, ak je e-mail uložený v počítači, možno hovoriť o veci v zmysle legálnej definície podľa § 130 ods. 2 Trestného zákona „*Za vec sa považuje aj nehmotná informácia, dáta výpočtovej techniky alebo obrazový záznam na technickom nosiči.*“, a teda takáto vec môže byť zaistená v rámci niektorej z prehliadok podľa Trestného poriadku, a následne podrobená znaleckému skúmaniu.

V tomto smere je však potrebné odlišiť prípady, kedy takáto e-mailová komunikácia nie je uložená, resp. stiahnutá v danom počítači či mobilnom telefóne a prístup k nej je možný iba prostredníctvom webového prehliadača. Predmetná elektronickej pošta za týchto okolností nespĺňa pojmový znak „*na technickom nosiči*“ tak, ako to predpokladá ustanovenie § 130 ods. 2 Trestného zákona, a preto o nej nemožno hovoriť ako o veci. Keďže už zo samotného názvu štvrtej hlavy prvej časti Trestného poriadku „*Zaistenie osôb a vecí*“ je zrejmé, že nebude možné takúto e-mailovú komunikáciu zaistiť úkonmi, akými sú domová prehliadka, osobná prehliadka či prehliadka iných priestorov, treba použiť príslušné procesné ustanovenia týkajúce sa zabezpečovania informácií. V opačnej situácii, teda ak by k takejto eventualite zo strany orgánov činných v trestnom konaní predsa len došlo a následne by bol zaistený mobilný telefón podrobený znaleckému skúmaniu za účelom zistenia obsahu e-mailov neuložených v telefóne, získané informácie by mohli byť postihnuté nezákonnosťou, lebo boli získané v rozpore s Trestným poriadkom, pretože nemajú povahu veci, ale uskutočnenej telekomunikačnej prevádzky. To znamená, ak predmet záujmu tvoria obsahové, prevádzkové či lokalizačné údaje prenášané prostredníctvom internetu, napríklad e-mailová komunikácia, je na tomto mieste nevyhnutný procesný postup podľa ustanovení § 115 Trestného poriadku alebo § 116 Trestného poriadku, upravujúce odpočúvanie, záznam a oznámenie údajov o telekomunikačnej prevádzke.⁶

4 CEZHRAŇNÉ ZAIŠŤOVANIE ELEKTRONICKÝCH DŮKAZOV

Orgány činné v trestnom konaní v priebehu vyšetrovania často narážajú na tú skutočnosť, že dáta, ktoré tvoria predmet ich záujmu, sú uložené na zahraničných serveroch. Iným rovnako zásadným problémom je tiež neochota kooperácie zo strany entít oprávnených uchovávať tieto dáta a poskytovateľov elektronickej komunikačných služieb. Podľa tlačových správ⁷ Európskej komisie v súčasnosti viac ako polovica vedených trestných stíhaní obsahuje cezhraničnú žiadosť týkajúcu sa vydania elektronickej dôkazov, ktorými disponujú poskytovatelia služieb so sídlom v inom členskom štáte alebo neraz aj mimo Európskej únie. Proces obstarávania elektronickej dôkazov však komplikuje a značným spôsobom predlžuje neprehľadná legislatíva. Keďže v členských štátoch Európskej únie koexistujú rôzne postupy, pokiaľ ide o povinnosti uložené poskytovateľom služieb, táto nejednotnosť nielen že spôsobuje právnu neistotu, ale neraz vedie k tomu, že poskytovatelia služieb v tejto súvislosti podliehajú rôznym, ba dokonca protichodným povinnostiam a sankčným režimom v závislosti od toho či poskytujú svoje služby na vnútroštátnej úrovni, v rámci Európskej únie alebo mimo nej. Napríklad spoločnosť Facebook za účelom prevádzkovania najväčšej sociálnej siete na svete spracováva, ukladá a distribuuje obsah a údaje používateľov vo svojich dátových centrách.⁸ Z dôvodu jej celosvetovej pôsobnosti sú dátové centrá spoločnosti umiestnené vo viacerých krajinách, a to i v rámci štátov Európskej únie, konkrétne v Írsku a Švédsku.⁹ V prípade civilných sporov používateľov so spoločnosťou Facebook je subsidiárne daná jurisdikcia Írskej republiky, to znamená, že pre prípad sporu medzi používateľom

⁶ Pozri k tomu aj ŠAMKO, P. K zaistovaniu počítačových údajov v trestnom konaní. Dostupné na: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a626-k-zaistovaniu-pocitacovych-udajov-v-trestnom-konani>

⁷ EUROPEAN COMMISSION – Press release: European Semester Autumn Package: Bolstering inclusive and sustainable growth. Dostupné na: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-3343_sk.pdf

⁸ Či už ide o webové stránky, sociálne siete alebo cloudové služby, všetky dáta musia byť niekde fyzicky uložené, týmto miestom je dátové centrum, ktoré pozostáva z jednotlivých serverov. Server potom tvorí základná doska, procesor, RAM a disky.

⁹ DATACENTER KNOWLEDGE: The Facebook Data Center FAQ. Dostupné na: <https://www.datacenterknowledge.com/data-center-faqs/facebook-data-center-faq>

a spoločnosťou, v ktorom sa určitého nároku, resp. porušenia práva domáha používateľ, bude daná jurisdikcia podľa jeho domicilu, avšak riešenie akýchkoľvek iných sporov podlieha zákonom Írska.

Zložitejšia situácia vo vzťahu k získaniu elektronických dôkazov však nastáva v trestnoprávnej rovine. Nevyhnutným predpokladom na obstaranie dôkazov akejkoľvek povahy je efektívna justičná spolupráca a vzájomná právna pomoc medzi jednotlivými štátmi. Základný pilier justičnej spolupráce medzi členskými krajinami Európskej únie je daný článkom 82 ods. 1 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, podľa ktorého má byť justičná spolupráca v trestných veciach založená na zásade vzájomného uznávania rozhodnutí a priamom styku justičných orgánov. Právny rámec nástrojov justičnej spolupráce je ďalej zhmotnený v Dohovore o vzájomnej pomoci v trestných veciach medzi členskými štátmi Európskej únie, ktorý bol prijatý oznámením Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky č. 572/2006 Z. z., v nariadení Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2018/1727 o Agentúre Európskej únie pre justičnú spoluprácu v trestných veciach (Eurojust), v nariadení Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/794 o Agentúre Európskej únie pre spoluprácu v oblasti presadzovania práva (Europol) či v rámcovom rozhodnutí Rady Európskej únie 2002/465/SVV o spoločných vyšetrovacích tímoch. Možno uviesť, že „počas ostatných dekád bolo prijatých množstvo nástrojov na účely získavania či zabezpečovania dôkazov v rámci EÚ, no každý z nich mal osobitný charakter. Súčasný vývoj v oblasti trestného práva, alebo ešte presnejšie – vývoj v oblasti europeizácie trestného práva, nasmeroval EÚ predstaviť jeden univerzálny nástroj.“¹⁰ Osobitné miesto v tomto smere má preto smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/41/EÚ o európskom vyšetrovacom príkaze v trestných veciach, ktorej prijatím bola členským štátom uložená povinnosť prijať na vnútroštátnej úrovni opatrenia za účelom realizácie európskeho vyšetrovacieho príkazu. Ten v porovnaní so svojim predchodcom, európskym príkazom na zabezpečenie dôkazov, predstavuje o čosi ucelenejší a jednoduchší koncept. V súčasnosti teda slovenské orgány činné v trestnom konaní, resp. súdy ako orgány štátu pôvodu s cieľom získať (nielen elektronický) dôkaz v trestnom konaní od poskytovateľa služieb so sídlom v inom členskom štáte štandardne využívajú európsky vyšetrovací príkaz, ktorý vydáva predseda senátu alebo v prípravnom konaní prokurátor.

A síce európsky vyšetrovací príkaz stanovil jednotný režim na získavanie dôkazov, z povahy vecí je jeho teritoriálna pôsobnosť obmedzená iba na členské štáty Európskej únie, čo teda neprináša uspokojivé riešenie v prípadoch, kedy sa sídlo poskytovateľa služieb nachádza mimo členského štátu. V naznačených prípadoch je riešením buď spoliehanie sa dožadujúceho štátu na existenciu priateľských diplomatických vzťahov s dožiadanou krajinou alebo využívanie dohôd o vzájomnej právnej pomoci v trestných veciach uzavretých s tretími krajinami. Takto zaužívané postupy síce pri tradičných formách medzinárodnej spolupráce fungujú uspokojivo, no na účely získavania elektronických dôkazov sa javia obsolentne vzhľadom na ich zdĺhavosť, v dôsledku ktorej neraz dochádza k zničeniu, vymazaniu alebo zmene dôkazov. V súčasnosti mechanizmus obstarania elektronického dôkazu členským štátom z tretej krajiny funguje tak, že orgán činný v trestnom konaní v členkom štáte A vypracuje žiadosť o vydanie dôkazu (napr. dát uchovávaných na serveri v cudzozemsku), ktorá je potvrdená súdom dožadujúceho sa štátu, následne je takáto žiadosť zaslaná ústrednému orgánu štátu pôvodu, odkiaľ je odoslaná ústrednému orgánu dožiadaného štátu B, ktorý nie je členom Európskej únie. Potom, čo ju tento nečlenský štát obdrží, zašle ju príslušnému orgánu činnému v trestnom konaní, ktorý na jej základe požiada vnútroštátny súd o vydanie príkazu a jeho doručenie konkrétnemu poskytovateľovi servera a tento vyžiadané elektronické dôkazy súdu na základe príkazu vydá. Súd potom nazad distribuuje dôkazy ústrednému orgánu dožiadaného štátu B, ktorý ho sprostredkuje ústrednému orgánu štátu pôvodu A, pričom až následne je dôkaz vydaný dožadujúcemu orgánu činnému v trestnom konaní. Je preto zrejmé, že naznačený postup je zbytočne zaťažujúci, príliš formalizovaný a časovo neefektívny.

Črtajúcim sa východiskom zo súčasného stavu by sa mohli stať dva návrhy predkladané Európskou komisiou z apríla 2018, a to návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady COM/2018/225 o európskom príkaze na predloženie a uchovanie elektronických dôkazov v trestných veciach a návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady COM/2018/226, ktorou sa stanovujú harmonizované pravidlá určovania právnych zástupcov na účely zhromažďovania

¹⁰ KLIMEK, L.: Európsky vyšetrovací príkaz: vývoj v oblasti získavania dôkazov na účely trestného konania; Justičná revue, 63, 2011, č. 8-9 s. 1145 – 1151. ISSN 1335-6461.

dôkazov v trestnom konaní. Primárnym cieľom návrhu smernice, ktorou sa stanovujú harmonizované pravidlá určovania právnych zástupcov na účely zhromažďovania dôkazov v trestnom konaní je prijatie právnej úpravy jednotlivými členskými štátmi týkajúcej sa povinnosti poskytovateľov služieb určiť splnomocnených právnych zástupcov zodpovedných za prijímanie, dodržiavanie a vykonávanie rozhodnutí zameraných na zhromažďovanie dôkazov príslušnými vnútroštátnymi orgánmi v trestnom konaní. Povinnosťou určiť právneho zástupcu pre všetkých poskytovateľov služieb pôsobiacich v členských štátoch Európskej únie by sa tak mal zabezpečiť jasný adresát príkazov zameraných na zhromažďovanie dôkazov v trestnom konaní, na druhej strane by bolo poskytovateľom služieb uľahčené dodržiavanie týchto príkazov, keďže právny zástupca by bol subjektom zodpovedným za prijímanie a vykonávanie týchto príkazov v mene poskytovateľa služieb. Samotný návrh predmetného nariadenia pozostáva z dvoch nástrojov, je to jednak európsky príkaz na predloženie elektronických dôkazov v trestných veciach a tiež európsky príkaz na uchovanie elektronických dôkazov v trestných veciach. Hlavným prínosom by malo byť stanovenie pravidiel, na základe ktorých môže príslušný orgán členského štátu môže poskytovateľovi služieb ponúkajúcej služby v rámci niektorého štátu Európskej únie, v ktorom zároveň nie je usadený v zmysle úniijného práva, aby predložil alebo uchoval elektronické dôkazy. Rozdiel medzi týmito dvomi nástrojmi teda má spočívať v tom, že európsky príkaz na uchovanie dôkazov má akýsi predbežný charakter vo vzťahu k európskemu príkazu na predloženie dôkazov, nakoľko má slúžiť v situáciách, v ktorých dosiahnutie predloženia záujmových údajov môže trvať z objektívnych príčin dlhšie. Okruh údajov, na ktoré sa majú príkazy vzťahovať možno klasifikovať do štyroch skupín dát, a to a) údaje o užívateľovi (subscriber data, t. j. dáta týkajúce sa totožnosti užívateľa, ktoré nezahŕňajú prevádzkové údaje či údaje týkajúce sa konkrétneho obsahu), b) prístupové údaje (access data), c) transakčné údaje (transactional data), ako aj d) uložené obsahové údaje (stored content data). Zohľadňujúc časový aspekt, z návrhu je zrejme, že sa obmedzuje iba na uložené údaje, teda príkazom nebudú podliehať údaje získavané odpočúvaním komunikácie v reálnom čase. Vydanie a vykonanie príkazov má byť podmienené konkrétnym trestným činom, pre ktorý sa vedie trestné stíhanie aspoň vo veci, teda dôkazy nemôžu byť v tomto režime získané ako tzv. operatívne informácie v štádiu pred začatím trestného stíhania. V závislosti od charakteru údajov, ktoré majú byť predloženie, resp. uchované by potom mechanizmus obstarania elektronického dôkazu vo svetle navrhovaných pravidiel mal vyzeráť tak, že orgán činný v trestnom konaní v členskom štáte A vyhotoví žiadosť o predloženie, resp. uchovanie elektronického dôkazu, ktorá v nasledujúcom kroku má byť osvedčená súdom tohto štátu, ak sa týka transakčných údajov alebo uložených obsahových údajov, pretože tieto z povahy veci predstavujú najväčší zásah do práv jednotlivca. Ak sa žiadosť týka užívateľských údajov a prístupových údajov, mala by postačovať žiadosť vyhotovená prokurátorom, teda nie je potrebné osvedčenie súdu. Keďže príkazy sa majú vykonávať vydaním osvedčenia, ďalej bude distribuované toto osvedčenie o európskom príkaze na predloženie, resp. uchovanie dôkazov priamo poskytovateľovi služieb alebo v zmysle navrhovanej smernice jeho právnomu zástupcovi, ktorý ponúka služby v rámci členského štátu B a zároveň tam nie je usadený, pričom tento dožiadaný subjekt zašle predmetné dôkazy rovno dožadujúcemu orgánu činnému v trestnom konaní, a to bez ohľadu na to, o aký typ údajov ide.

Návrhy Európskej komisie bezpochyby sledujú uľahčenie celého procesu získavania elektronických dôkazov, avšak napriek tomu trpí predkladaný návrh bielymi miestami. V prvom rade je to otázka, akým spôsobom budú príkazy adresátom – poskytovateľom služieb, resp. ich právnom zástupcom doručované (poštovým podnikom, elektronicky), nariadenie sa ďalej absolútne nezaobera otázkou, akou formou majú byť údaje predložené dožadujúcemu orgánu činnému v trestnom konaní (prekopírovaním na externý disk, uložením do cloudu) a v neposlednom rade je na mieste otázka bezpečnosti transferu údajov (garancia autenticity či integrity dát). Ďalší zásadný problém badať v porušení princípu rovnosti zbraní, ktorý akcentuje Európsky súd pre ľudské práva vo viacerých svojich rozhodnutiach, najmä v tom ohľade, že napriek tomu, že nariadenie dáva oprávnenie vyžiadať si elektronické dôkazy od poskytovateľa služieb orgánom činným v trestnom konaní, resp. súdu, neexistuje ustanovenie, ktoré by umožňovalo prístup k takýmto dôkazom obžalovanému či jeho obhajcovi. Trestný poriadok zakotvuje v § 2 ods. 10 povinnosť orgánov činných v trestnom konaní objasňovať okolnosti svedčiace v prospech obvineného s rovnakou starostlivosťou ako okolnosti svedčiace proti nemu, no v aplikačnej praxi neraz dochádza k obchádzaniu tejto zásady. V návrhu totiž absentuje ustanovenie, ktoré by stanovilo limity objemu

dát predkladaných poskytovateľmi služieb dožadujúcemu orgánu, a tak ľahko môže dôjsť k situácii, kedy budú orgány činné v trestnom konaní doslova zahltené údajmi osobného, dôverného či intímneho charakteru, ktoré sú vo vzťahu k skutku kladenému obvinenému za vinu právne bezvýznamné. Návrhu možno tiež vytknúť iný zásadný problém spočívajúci v tom, že neupravuje podmienky vydania údajov spolu s ich metadátami (napr. metadáta fotografie zahŕňajú informácie o dátume jej vyhotovenia, model či nastavenie fotoaparátu, ktorým boli vyhotovené, clonu, lokalizačné údaje, autorské práva), ktoré predstavujú súbor kľúčových informácií, teda či do dát nebolo dodatočne zasahované a podobne. Bez existencie metadát je z pohľadu obhajoby potom veľmi náročné, ba dokonca nemožné účinne uplatňovať práva klienta. Bolo by preto nanajvýš vhodné zvážiť v procese zavádzania týchto nástrojov do platnej legislatívy aj pomyselnú druhú stranu mince.

5 ZÁVER

Záverom možno uviesť, že existujúce inštrumentárium, ktoré možno použiť v procese získavania elektronických dôkazov je pomerne široké, s čím je neodmysliteľne spätá i nejednotnosť a značná roztrieštenosť právnej úpravy, ako na národnej úrovni, tak i na úrovni Európskej únie. Tento alarmujúci a nežiaduci právny stav automaticky vedie nielen k právnej neistote, ale aj k zhoršenej aplikácii, čo sa prejavuje jednak v počte nevybavených cezhraničných žiadostí o vydanie údajov, neefektívnosti sprevádzanej nepochopením špecifickej povahy elektronického dôkazu, čo sa v konečnom dôsledku ukáže v jeho absolútnej procesnej nepoužiteľnosti. Bolo by preto vhodné zaužívaný systém od základov prekopáť a prijať radikálnejšie riešenie v podobe nariadenia na pôde Európskej únie, ktoré by tak unifikovalo postupy vo všetkých členských štátoch, a zároveň ukladalo konkrétne opatrenia i poskytovateľom elektronických služieb, avšak majúci na zreteli rešpektovanie základných práv a slobôd jednotlivcov, do ktorých je výrazným spôsobom zasahované, tobôž dôsledné zachovávanie práva na obhajobu prislúchajúce obvinenému.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV:

1. DATACENTER KNOWLEDGE: The Facebook Data Center FAQ. Dostupné na: <https://www.datacenterknowledge.com/data-center-faqs/facebook-data-center-faq>
2. EUROPEAN COMMISSION – Press release: European Semester Autumn Package: Bolstering inclusive and sustainable growth. Dostupné na: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-3343_sk.pdf
3. ŠAMKO, P. K zaistovaniu počítačových údajov v trestnom konaní. Dostupné na: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a626-k-zaistovaniu-pocitacovych-udajov-v-trestnom-konani>
4. DATA RECOVERY SPECIALISTS: What is volatile data? There are two types of data sources, persistent and volatile, but how does this effect an investigation? Dostupné na: <http://www.computerforensicspecialists.co.uk/blog/what-is-volatile-data>
5. ABELOVSKÝ, T.: Elektronický dôkazný prostriedok vo svetle práva duševného vlastníctva. In KYSELOVSKÁ, Tereza (ed.) Cofola 2014 : The Conference Proceedings. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014. Řada teoretická, Ed. Scientia, č. 483. ISBN 978-80-210-7211-4.
6. KLIMEK, L.: Európsky vyšetrovací príkaz: vývoj v oblasti získavania dôkazov na účely trestného konania; Justičná revue, 63, 2011, č. 8-9 s. 1145 – 1151. ISSN 1335-6461.
7. POLČÁK, Radim; PŮRY, František; HARAŠTA, Jakub a kolektiv. Elektronické důkazy v trestním řízení. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2015. Spisy Právnické fakulty Masarykovy univerzity, řada teoretická, Edice Scientia č. 542. ISBN 978-80-210-8073-7.

KONTAKTNÉ ÚDAJE:

Mgr. Petra Dražová

petra.drazova@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta,

Šafárikovo nám. č. 6

P.O.Box 313

811 00 Bratislava

Slovenská republika

POUŽITEL'NOSŤ VYBRANÝCH ELEKTRONICKÝCH DÔKAZOV V TRESTNOM KONANÍ

Eliška Šnajderová

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: The author describes the concept of digital evidence and deals with some types of digital evidence and its using in criminal proceeding.

Abstrakt: Autor v príspevku charakterizuje pojem elektronické dôkazy a zaoberá sa niektorými druhmi elektronických dôkazov a ich použitím v trestnom konaní.

Key words: digital evidence, criminal proceeding, criminal evidence, crime, offender

Kľúčové slová: elektronický dôkaz, trestné konanie, dokazovanie, trestný čin, páchatel'

1 ÚVOD

Vykonávanie dokazovania v trestnom konaní je nepochybne jedným z najaktuálnejších a zároveň veľmi významným a často riešeným problémom či už v aplikačnej praxi, rozhodovacej činnosti orgánov verejnej moci, ako aj odbornej literatúre. Hlavným cieľom dokazovania, ktoré predstavuje zákonom upravený postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov, je zistenie všetkých dôležitých skutočností pre rozhodnutie v trestnej veci. Riadne a zákonne vykonaný proces je predpokladom naplnenia jedného zo základných práv jednotlivca priznaného Ústavou Slovenskej republiky, ktorým je právo na spravodlivý proces, ale aj predpokladom pre spravodlivé rozhodnutie o trestnom čine, pre ktorý sa vedie trestné stíhanie. Porušenie striktné zákonom predpísaného procesného postupu vrátane základných zásad trestného konania pri vykonávaní dokazovania môže mať za následok oslobodenie obžalovaného spod obžaloby, a to aj keby výsledky dokazovania preukazovali opak.

Trestný poriadok obsahuje demonštratívny výpočet dôkazných prostriedkov, ktoré možno v trestnom konaní použiť. Zákon teda nevylučuje použitie ďalších dôkazných prostriedkov, ktoré môžu súvisieť s rôznymi skutočnosťami ako sú nové vedecké poznatky¹, vývoj informatizácie spoločnosti a i. Základnou podmienkou použitia a vykonania takýchto dôkazov v trestnom konaní je ich prípustnosť a získanie zákonným spôsobom. Ani splnenie týchto podmienok však nemožno absolutizovať. Vychádzajúc z konštantnej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) ako aj rozhodnutí súdov či už Slovenskej republiky, alebo súdov štátov, ktoré sú rovnako ako Slovenská republika viazané Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd („ďalej len „Dohovor“) nemožno skonštatovať, že všetky zákonné dôkazy musia byť prípustné v trestnom konaní, ako ani všetky dôkazy získané v rozpore so zákonom nemôžu byť automaticky v trestnom konaní vyhodnotené ako nepoužiteľné.

V súčasnosti je jedným z kľúčových nástrojov získavania dôkazov v trestnom konaní elektronický, resp. digitálny prostriedok.² Výrazný nárast elektronických dôkazov súvisí s technologickým pokrokom, pričom ich samotná existencia a využiteľnosť v rámci trestného konania má stúpajúcu tendenciu. Použitie elektronických dôkazov nemožno pritom obmedzovať len na odhaľovanie počítačovej kriminality³. Z dôvodu využívania rôznych informačno-technologických prostriedkov v bežnom živote je využiteľnosť týchto dôkazov vysoko pravdepodobná aj v súvislosti

¹ ČENTÉŠ, J. a kol.: Trestný poriadok. Veľký komentár. 2. aktualizované vydanie, s. 333

² ABELOVSKÝ, T.: Zaisťovanie elektronického dôkazu vo svetle rekonštrukcie Trestného poriadku. In: Revue pro právo a technologie, 2015, č. 11, s. 29 – 48

³ Pod počítačovou kriminalitou rozumieme trestné činy zamerané proti počítačom ako aj trestné činy páchané pomocou počítača

s inými trestnými činmi. Trestný poriadok síce obsahuje inštitúty, ktoré možno pri získavaní takýchto dôkazov využiť, avšak vzhľadom na charakter týchto dôkazov a najmä rafinovanosť páchateľov je vysoko pravdepodobné, že v budúcnosti vystane potreba legislatívnej zmeny, ktorá poskytne orgánom činným v trestnom konaní vhodnejšie prostriedky na získavanie dôkazov pochádzajúcich z tohto zdroja.

2 POJEM ZÁKONNOSŤ A PRÍPUSTNOSŤ DŮKAZU

Medzi základné pojmy, ktoré úzko súvisia s dokazovaním sú zákonnosť a prípustnosť, resp. procesná použiteľnosť dôkazu. Aj napriek skutočnosti, že v aplikačnej praxi dochádza k zamieňaniu, resp. stotožňovaniu týchto pojmov, je potrebné poukázať na ich rozdielny význam. Z gramatického a sémantického hľadiska je nevyhnutné rešpektovať aj jazykový výklad týchto pojmov. Podľa Slovníka slovenského jazyka význam slova „prípustný“ (dôkaz) je taký, „ktorý možno pripustiť, dovoliť“⁴, pričom v prípade pojmu „zákonny“ (dôkaz) ide o dôkaz, ktorý „má platnosť zákona, je zákonom predpísaný a zhoduje sa so zákonom“⁵.

Rovnako v odbornej literatúre sa stretávame s rôznymi názormi ohľadom významu týchto pojmov. Prípustnosť dôkazu sa niekedy označuje aj ako zákonnosť dôkazu, čo naznačuje ich stotožňovanie. Sú však autori, ktorí tieto pojmy nestotožňujú, avšak zároveň pripúšťajú, že nezákonný dôkaz je neprípustný, pokiaľ jeho zákonnosť nie je odstrániteľná a následne odstránená (tzv. materiálne neúčinné dôkazy)⁶. Porovnaním významu týchto termínov však možno ustáliť, že „prípustnosť“ je širší pojem ako „zákonnosť“.

Dohovor, ktorý je najdôležitejšou medzinárodnou zmluvou v Európe zabezpečujúcou dodržiavanie práv človeka, ani Ústava Slovenskej republiky, neustanovujú žiadne pravidlá pre prípustnosť dôkazov alebo spôsob, akým majú byť v konaní pred orgánmi verejnej moci posúdené. ESLP vo svojich rozhodnutiach viackrát vyslovil, že prípustnosť dôkazov je daná vnútroštátnym právom⁷, v medziach Slovenskej republiky, spravidla v procesných kódexoch.⁸

2.1 PRÍPUSTNOSŤ A ZÁKONNOSŤ DŮKAZOV V INTENCIÁCH TRESTNÉHO PORIADKU

Trestný poriadok, ktorý upravuje procesný postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov v trestnom konaní, pritom nedefinuje ani jeden z týchto pojmov, avšak na rôznych miestach v súvislosti s vykonanými dôkazmi používa práve termín „zákonnosť, zákonny“⁹. Pokiaľ sa aj v Trestnom poriadku vyskytuje pojem „prípustný“, prevažne len v súvislosti s možnosťou podania opravných prostriedkov proti rozhodnutiam vydaným v trestnom konaní. Za dôkaz v zmysle § 119 ods. 2 Tr. por. môže slúžiť len to, čo sa získalo z dôkazných prostriedkov v zmysle Trestného poriadku, resp. podľa osobitného zákona.

Napriek tomu, že Trestný poriadok priamo neustanovuje, ktoré dôkazy nemožno v trestnom konaní pripustiť, neprípustnosť (nepoužiteľnosť) určitých dôkazov v trestnom konaní vyplýva z viacerých ustanovení tohto zákona, ako aj z ustálenej judikatúry.

Za neprípustný dôkaz preto možno považovať úkon, ktorý vykonala vylúčená osoba s výnimkou neodkladného a neopakovateľného úkonu (§ 31 ods. 5 druhá veta Tr. por.), informácie získané odpočúvaním z komunikácie medzi obhajcom a obvineným (§ 115 ods. 1 Tr. por.), svedeckú výpoveď obsahujúcu údaje, na ktoré sa vzťahuje zákaz výsluchu svedka alebo nerešpektovanie jeho práva na odopretie výpovede (§ 129, § 130 Tr. por.), rekogníciu zameranú na identifikáciu obvineného svedkom podľa fotografií na hlavnom pojednávaní, na ktorom je obvinený prítomný¹⁰ a iné.

⁴ PECIAR, Š. a kol.: Slovník slovenského jazyka III, s. 586

⁵ PECIAR, Š. a kol.: Slovník slovenského jazyka V, s. 458

⁶ PERHÁCS, Z.: Zákonnosť dôkazu ako nevyhnutný element prípustnosti dôkazu. In: bulletin slovenskej advokácie, 2014, č. 7 – 8, s. 6 – 14

⁷ rozh. ESLP Teixeira de Castro proti Portugalsku a i.

⁸ Uznesenie ÚS SR I. ÚS 52/2003 zo dňa 12.03.2003

⁹ § 2 ods. 12 Tr. por., § 119 ods. 2, ods. 4 Tr. por., § 243 ods. 4 Tr. por.

¹⁰ uzn. Vrchného soudu v Olomouci sp.zn. 6To/12/2009 zo dňa 29.10.2009 (R 43/2010)

Súdna prax ďalej v trestnom konaní nepripúšťa dôkazy ani výsledky z tzv. detektora lží¹¹, úradný záznam orgánu činného v trestnom konaní o skutočnostiach zistených z evidencie osôb¹², resp. z telefonického rozhovoru so svedkom¹³, vyjadrenie obžalovaného pred znalcami pri príprave znaleckého posudku, ktoré nemožno považovať za výsluch obžalovaného¹⁴, použitie znaleckého posudku vypracovaného zaujatým znalcom¹⁵ a ďalšie.

3 ELEKTRONICKÉ DŮKAZY A POSTUP PRI ICH ZÍSKAVANÍ V ZMYSLE TRESTNÉHO PORIADKU

Trestný poriadok neposkytuje legálnu definíciu elektronických, resp. digitálnych dôkazov a tento pojem ani nepoužíva. Elektronické dôkazy je však potrebné vykladať v kontexte prameňov (zdrojov), z ktorých sa dôkazné prostriedky získavajú. Týmito prameňmi sú rôzne zariadenia spôsobilé generovať alebo uchovávať dáta, ktoré môžu byť využité v trestnom konaní ako zdroj elektronického dôkazu. Následne v rámci trestného konania sa k týmto zdrojom prístupuje rôzne pokiaľ ide o technické i procesné hľadisko a to v závislosti od charakteru zdroja, z ktorého boli získané.¹⁶ V širšom ponímaní teda medzi elektronické zdroje možno zaradiť rôzne počítačové údaje, emailovú komunikáciu, osobné profily a webové prezentácie, zvukové záznamy (tzv. odposluchy) a dáta z mobilných komunikačných zariadení.

Trestný poriadok síce priamo neupravuje postup pri zaisťovaní elektronických dôkazov, avšak viacero právnych inštitútov možno využiť práve na získanie dôkazu takéhoto charakteru. Medzi tieto inštitúty nepochybne patrí *uchovanie a vydanie počítačových údajov* (§ 90 Tr. por.), *vyhotovovanie obrazových, zvukových alebo obrazovo-zvukových záznamov* (§ 114 Tr. por.), *odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky* (§ 115 Tr. por.), *oznámenie údajov o telekomunikačnej prevádzke* (§ 116 Tr. por.) a *porovnávanie údajov v informačných systémoch* (§ 118 Tr. por.). Takto získané údaje sa následne pretransformujú do dôkazných prostriedkov, ktoré súd na hlavnom pojednávaní vykoná prečítaním listinných dôkazov (§ 269 Tr. por.), znaleckým dokazovaním (§ 268 Tr. por.) alebo oboznámením sa so zvukovým, obrazovým alebo obrazovo-zvukovým záznamom (§ 270 ods. 2 Tr. por.).

Všetky vyššie uvedené inštitúty predpokladajú striktné predpísaný procesný postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov. Ich použiteľnosť je však výrazne obmedzená okrem *uchovania a vydania počítačových údajov* (§ 90 Tr. por.) len na konania o určitých trestných činoch. Na zabezpečenie takýchto informácií do trestného konania, ktoré prebieha spravidla utajeným spôsobom, sa vyžaduje vydanie (časovo obmedzeného) príkazu v prípravnom konaní zo strany orgánov činných v trestnom konaní, v závažnejších prípadoch sudcu pre prípravné konanie alebo v konaní pred súdom predsedu senátu, ktorý musí byť v niektorých prípadoch aj odôvodnený skutkovými okolnosťami (§ 115 ods. 3 a § 116 ods. 2 Tr. por.). Z dôvodu, že takýmto postupom dochádza k výraznému zásahu do práva na súkromie jednotlivca, zákonodarca vylúčil ich aplikáciu na odhalovanie všetkých trestných činov, ale vymedzil ich len na tie najzávažnejšie. Pokiaľ vychádzame z predpokladu, že pri získavaní týchto informácií bol riadne dodržaný zákonný postup, spravidla pôjde o prípustné dôkazy použiteľné v trestnom konaní.

3.1 ZABEZPEČENIE ELEKTRONICKÝCH DŮKAZOV BEZ SÚČINNOSTI ORGÁNOV ČINNÝCH V TRESTNOM KONANÍ

V praxi sa môžu vyskytnúť prípady, keď strana v konaní pred súdom (resp. v rámci prípravného konania orgánom činným v trestnom konaní) predloží dôkaz, ktorý inak vyžaduje pri jeho získaní súčinnosť orgánov činných v trestnom konaní alebo súdu. Takýmto dôkazmi môžu byť obrazovo-zvukové záznamy, ktoré obsahujú záznam rozhovoru medzi určitými osobami, rôzne údaje z mobilného telefónu alebo počítača obsahujúce informácie dôležité pre trestné konanie. Je

¹¹ rozh. Najvyššieho súdu ČR sp.zn. 6To/12/1992 zo dňa 25.03.1992 (R 8/1993), uzn. Najvyššieho súdu SR sp.zn. 6Tz/13/2002 zo dňa 30.07.2002 (R 38/2003)

¹² R 52/1994

¹³ rozh. Najvyššieho súdu SR sp.zn. 7To/52/1983 zo dňa 27.07.1983 (R 56/1984)

¹⁴ rozh. Najvyššieho súdu ČR sp.zn. 11Tz/29/1968 zo dňa 25.06.1968 (R 49/1968-I)

¹⁵ rozh. Najvyššieho súdu SR sp.zn. 4Tz/98/1976 zo dňa 03.06.1976 (R 11/1977)

¹⁶ POLČÁK, R., PÚRY, F., HARŠTA, J. a kol.: Elektronické dôkazy v trestním řízení, s. 586

následne v kompetencii sudcu, aby vyhodnotil, či takto získaný dôkaz bol získaný zákonným spôsobom a či je prípustným (použiteľným) na hlavnom pojednávaní.

Pri posudzovaní zákonnosti a prípustnosti takto predloženého dôkazu súd musí vziať do úvahy právo na súkromie každého človeka a zároveň právo obžalovaného na spravodlivý súdny proces. V zmysle čl. 8 ods. 1 Dohovoru *má každý právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydliá a korešpondencie. Štátny orgán nemôže do výkonu tohto práva zasahovať, okrem prípadov, keď je to v súlade so zákonom a nevyhnutné v demokratickej spoločnosti v záujme národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, hospodárskeho blahobytu krajiny, predchádzania nepokojom a zločinnosti, ochrany zdravia alebo morálky alebo ochrany práv a slobôd iných* (čl. 8 ods. 2 Dohovoru).

Právo na rešpektovanie (ochranu) súkromného a rodinného života, obydliá a korešpondencie zaručeného Dohovorom však nemožno absolutizovať. V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že každá súkromná osoba má dispozičné práva k záznamom o svojej korešpondencii, aj keď tieto nemôže použiť v neobmedzenom rozsahu. Rovnako osoba, ktorá inej osobe informácie poskytuje, či už formou emailovej komunikácie, telefonického rozhovoru alebo obrazového záznamu, si musí byť vedomá, že takto poskytnuté informácie sa v určitom momente dostávajú do dispozičnej sféry iného.

Dohovor pripúšťa obmedzenie práva na súkromie človeka aj v prípade ochrany ústavne garantovaných základných práv a slobôd iných. Páchatel, ktorý svojím úmyselným konaním zasahuje do súkromia inej osoby a to v tak závažnej miere, že toto konanie vykazuje znaky trestného činu, sa nemôže dovoliavať ochrany svojho súkromia. Ochrana súkromia jednej osoby totiž končí tam, kde začína ochrana súkromia druhej osoby. V konkrétnom prípade je však potrebné zistiť, či záujem na ochranu súkromia páchatela je väčší ako záujem na ochranu súkromného a rodinného života poškodeného a záujem spoločnosti na spravodlivom postihnutí možného protiprávneho konania. Verejný záujem štátnych orgánov na ochrane jednotlivcov, ako aj celej spoločnosti pred závažnými trestnými činmi alebo na odhaľovaní, objasnení a potrestaní takej činnosti, je vo všeobecnosti nadradený nad záujmami páchatela trestnej činnosti. Preto ani prípadná nezákonnosť dôkazu získaného porušením čl. 8 ods. 1 Dohovoru automaticky nespôsobuje jeho neprípustnosť (nepoužiteľnosť) v trestnom konaní. Za určitých okolností použitím takéhoto dôkazu v trestnom konaní nedochádza k porušeniu práva obžalovaného na spravodlivý súdny proces zaručeného čl. 6 Dohovoru.¹⁷

V každom prípade je však súd povinný skúmať, či boli (a do akej miery) využité všetky možnosti minimalizácie do zásahu základného práva či slobody inej osoby, teda či jednému právu nebola nedôvodne poskytnutá prednosť pred právom druhým.¹⁸ Tieto skutočnosti sú podporené konštantnou judikatúrou ESLP (Teixeira de Castro vs. Portugalsko; Allan vs. Spojené kráľovstvo; Schenk vs. Švajčiarsko; Knah vs. Spojené kráľovstvo; Heglas vs. Česká republika), ako aj rozhodnutiami súdov štátov, ktoré sú rovnako ako Slovenská republika viazané ustanoveniami Dohovoru, keďže tento je súčasťou ich právneho poriadku a majú ho povinnosť aplikovať (Ústavný súd ČR č. I. US191/05; NS ČR č. 5Tdo/459/2007). Takto získaný dôkaz by mohol byť za určitých okolností neprípustný, napr. pokiaľ by bola osoba predkladajúca tento dôkaz nabádaná tretím subjektom (napr. políciou) na zabezpečenie dôkazu.¹⁹

3.2 POUŽITIE ELEKTRONICKÝCH DŮKAZOV A SPÁCHANIE INÉHO TRESTNÉHO ČINU

Poskytnutie informácii súkromnej povahy zaznamenaných súkromnou osobou komunikačnými prostriedkami orgánom činným v trestnom konaní alebo súdu za účelom odhalenia trestnej činnosti rovnako nemôže byť dôvodom na začatie trestného stíhania pre podozrenie zo spáchania trestného činu „*Poškodzovanie cudzích práv*“ podľa § 376 Tr. zák. voči osobe, ktorá takéto údaje do trestného konania predložila.

Objektívna stránka tohto trestného činu síce spočíva v porušení tajomstva listiny alebo inej písomnosti, zvukového záznamu, obrazového záznamu alebo iného záznamu, počítačových dát alebo iného dokumentu uchovávaného v súkromí a spôsobení vážnej ujmy na právach inej osobe,

¹⁷ rozsudok Okresného súdu Dolný Kubín sp.zn. 12T/19/2007 zo dňa 06.09.2011

¹⁸ tamtiež

¹⁹ rozsudok Okresného súdu Dolný Kubín sp.zn. 12T/19/2007 zo dňa 06.09.2011, uznesenie Krajského súdu v Žiline sp.zn. 1To/42/2010 (ZSP 38/2017)

avšak v demokratickej spoločnosti neprichádza do úvahy sankcionovanie osoby poškodenej trestným činom, resp. osoby, ktorá poskytla súčinnosť v trestnom konaní, jej trestným stíhaním a postihom v zmysle trestnoprávných noriem. Takýto postup by bol v hrubom rozpore s účelom trestného konania a je vysoko pravdepodobné, že osoby, ktoré informáciami dôležitými pre trestné konanie disponujú by nepredložili takéto dôkazy z dôvodu obavy možného trestného stíhania. Inými slovami nemôže byť postihnutý ten, kto disponuje oprávnenými získanými informáciami z dobrovoľnej komunikácie s obžalovaným, ktoré následne poskytne orgánom činným v trestnom konaní alebo súdu.

Z rovnakých dôvodov nemôže dôjsť k naplneniu základných znakov trestného činu „Porušenie dôvernosti ústneho prejavu a iného prejavu osobnej povahy“ podľa § 377 Tr. zák. V zmysle Ústavy Slovenskej republiky má každý právo na ochranu pred neoprávneným zhromažďovaním, zverejňovaním alebo iným zneužitím údajov o svojej osobe.²⁰ Aj v tejto súvislosti je však potrebné zdôrazniť, že ochrana obžalovaného, ktorý výrazným spôsobom zasiahol do práv a právom chránených záujmov inej osoby, čím naplnil znaky niektorého trestného činu, nemôže byť nadradená nad ochranou jeho súkromia. Predpokladom spáchania trestného činu podľa § 377 Tr. zák. je však zneužitie *neoprávnené* získaných údajov. V takom prípade by však ani neoprávnené získané údaje nemohli byť použité ako dôkaz v trestnom konaní proti osobe, u ktorej boli zachytené.

4 ZÁVER

Z dôvodu stúpajúcej tendencie používania prostriedkov informačných technológií v bežnom živote je možné v budúcnosti predpokladať, že elektronické dôkazy sa stanú rozhodujúcimi dôkazmi usvedčujúcimi páchatel'a trestnej činnosti. V súčasnej dobe totiž takmer každá osoba za sebou zanecháva určité (elektronické) informácie (stopy), ktoré vzhľadom na obmedzené legislatívne možnosti nemožno v trestnom konaní plnohodnotne využiť. Údaje, ktoré by mohli byť použité za účelom odhalenia trestnej činnosti, nie je možné získať, či už z dôvodu zdĺhavého procesného postupu a obmedzeného času ich uchovávaní, resp. nemožnosti aplikácie vybraných právnych inštitútov na niektoré (spravidla menej závažné) trestné činy.

Pri použití elektronických dôkazov v trestnom konaní však môžu vzniknúť pochybnosti o ich vierohodnosti. Ide predovšetkým o tie dôkazy, ktoré boli získané bez súčinnosti orgánov činných v trestnom konaní a ktorých použiteľnosť len z tohto dôvodu nemožno v trestnom konaní vylúčiť. Vzhľadom na charakter elektronických dôkazov môže dochádzať k zneužívaniu údajov získaných z tohto zdroja. Je všeobecne známe, že už bežný užívateľ počítača, resp. mobilného telefónu, dokáže zmeniť získané údaje a predložiť v takej forme, aby vzbudzovala dojem pravosti. Nevyhnutnosťou súdu pri pripustení elektronických dôkazov získaných bez predchádzajúceho postupu v zmysle trestnoprávných noriem je ich verifikácia, čo môže spôsobiť ďalšie aplikačné problémy.

Problematike elektronických dôkazov sa v podmienkach Slovenskej republiky v odbornej literatúre doteraz nevenovalo veľa pozornosti. Rovnako judikatúra súdov v tomto smere sa v súčasnosti len vyvíja. Je však vysoko pravdepodobné, že tak ako akademická obec aj súdy budú musieť reagovať na potrebu riešenia aplikačných problémov, ktoré v tejto súvislosti môžu vzniknúť.

Použitá literatúra:

- ČENTÉŠ, J. a kol.: Trestný poriadok. Veľký komentár. 2. aktualizované vydanie. Žilina: EUROKÓDEX, 2015. 955 s. ISBN 978-80-8155-057-7
- ČENTÉŠ, J. a kol.: Trestný zákon. Veľký komentár. 4. aktualizované vydanie. Žilina: EUROKÓDEX, 2018. 978 s. ISBN 978-80-8155-076-8
- PECIAR, Š. a kol.: Slovník slovenského jazyka III. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1963. 912 s. ISBN 71-044-63
- PECIAR, Š. a kol.: Slovník slovenského jazyka V. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1965. 848 s. ISBN 71-001-65
- POLČÁK, R., PÚRY, F., HARŠTA, J. a kol.: Elektronické důkazy v trestním řízení. Brno: Masarykova univerzita, 2015. 253 s. ISBN 978-80-210-8073-7
- ABELOVSKÝ, T.: Zaisenie elektronického dôkazu vo svetle rekodifikácie Trestného poriadku. In: Revue pro právo a technologie, 2015, č. 11, s. 29 – 48

²⁰ ČENTÉŠ, J. a kol.: Trestný poriadok. Veľký komentár. 4. aktualizované vydanie, s. 791

PERHÁCS, Z.: Zákonnosť dôkazu ako nevyhnutný element prípustnosti dôkazu. In: bulletin slovenskej advokácie, 2014, č. 7 – 8, s. 6 – 14

Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd

Zákon č. 301/2005 Z.z. v platnom znení

Zákon č. 300/2005 Z.z. v platnom znení

Rozhodnutie ESLP Teixeira de Castro proti Portugalsku

Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp.zn. I. ÚS 52/2003 zo dňa 12.03.2003

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR sp.zn. 6To/12/1992 zo dňa 25.03.1992 (R 8/1993)

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR sp.zn. 7To/52/1983 zo dňa 27.07.1983 (R 56/1984)

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČR sp.zn. 11Tz/29/1968 zo dňa 25.06.1968 (R 49/1968-I)

Uznesenie Najvyššieho súdu SR sp.zn. 6Tz/13/2002 zo dňa 30.07.2002 (R 38/2003)

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR sp.zn. 4Tz/98/1976 zo dňa 03.06.1976 (R 11/1977)

Uznesenie Vrchního soudu v Olomouci sp.zn. 6To/12/2009 zo dňa 29.10.2009 (R 43/2010)

Uznesenie Krajského súdu v Žiline sp.zn. 1To/42/2010 (ZSP 38/2017)

Rozsudok Okresného súdu Dolný Kubín sp.zn. 12T/19/2007 zo dňa 06.09.2011

Kontaktné údaje:

JUDr. Eliška Šnajderová

eliska.snajderova@gmail.com

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Šafárikovo nám. 6

810 00 Bratislava

Slovenská republika

VYBRANÉ ASPEKTY PRÍPUSTNOSTI DŔKAZOV V SÚVISLOSTI S TRESTNÝMI ČINMI DAŇOVÝMI¹²

Natália Hangáčová³, Roman Lysina⁴

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: The article reflects on changes in society, therefore it draws attention to the use of technologies in connection to tax criminal offences. The article refers to securing evidence stored in e-mails or on cloud. It also focuses on the issue of admissibility and applicability of evidence obtained in criminal proceedings and their subsequent use in tax proceedings.

Abstrakt: Článok reflektuje zmeny v spoločnosti, preto upriamuje pozornosť na využívanie technológií pri páchaní trestných činov daňových. Poukazuje na zaistenie dôkazov nachádzajúcich sa v emailovej komunikácii alebo na vzdialenom dátovom úložisku tzv. cloude. Článok sa tiež zameriava na problematiku prípustnosti a použiteľnosti dôkazov získaných v trestnom konaní a ich následné použitie v daňovom konaní.

Key words: tax criminal offences, admissibility of evidence

Kľúčové slová: trestné činy daňové, prípustnosť dôkazov

Úvod

Najmä pri trestných činoch daňových využívajú páchatelia rôzne inovatívne spôsoby ako sa vyhnúť vyvodeniu trestnej zodpovednosti. Čoraz častejšie sa stretávame s tým, že obchodné spoločnosti alebo jednotlivci využívajú na páchanie trestnej činnosti internet, prípadne dátové úložiská. Prílohou emailu môže byť faktúra alebo aj iný daňový doklad dôležitý na vyvodenie trestnej zodpovednosti za niektorý z trestných činov daňových. V poslednej dobe zaznamenávame nárast počtu obchodných spoločností poskytujúcich služby spojené s prevádzkovaním dátových úložísk (cloudov) pre podnikateľské aktivity, vrátane nárastu ich masívnych reklamných kampaní. V roku 2001 bol prijatý dohovor Rady Európy o počítačovej kriminalite, ktorým je Slovenská republika signátorom. Vo vzťahu k Slovenskej republike nadobudol platnosť až 1. mája 2008. Avšak ani ustanovenia tohto dohovoru nevedia odpovedať na výzvy aktuálnej praxe.

Zaistenie dôkazov v súlade s ustanoveniami Trestného poriadku a osobitných zákonov je v trestnom konaní kľúčovým. V opačnom prípade by mohlo byť namietané nespĺnenie formálnych alebo materiálnych požiadaviek zaistenia dôkazov upravených právnym poriadkom. Ak by sa pri zaisťovaní dôkazov vyskytli nezrovnalosti s postupom upraveným ustanoveniami Trestného poriadku alebo osobitného zákona, dôkaz by nemohol byť v trestnom konaní použitý. Následne by hrozilo, že obžalovaný bude oslobodený spod obžaloby napríklad z dôvodu uvedeného v § 285 písm. c) Trestného poriadku, pretože nebolo dokázané, že práve obžalovaný spáchal skutok, a to kvôli nedostatku dôkazov.

¹ Článok bol spracovaný ako výstup v rámci riešenia projektu VEGA 1/0581/18 s názvom „Daňový únik a vyhýbanie sa daňovej povinnosti a informatizácia verejnej správy.“

² Článok bol spracovaný v rámci riešenia projektu Grant pre doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov Univerzity Komenského č. UK/318/2019 s názvom „Karuselové podvody“.

³ JUDr. Natália Hangáčová je internou doktorandkou na Katedre trestného práva, kriminológie a kriminalistiky Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Spolupracovala na viacerých vedeckých projektoch, pričom je autorkou viacerých odborných článkov a spoluautorkou monografie. V akademickej oblasti sa venuje najmä trestným činom daňovým.

⁴ Mgr. Roman Lysina je interným doktorandom na Katedre ústavného práva Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.

Pri zaistovaní dôkazov v trestnom konaní je potrebné rozlišovať medzi vecou v zmysle § 130 Trestného zákona, počítačovými údajmi v zmysle § 90 Trestného poriadku a telekomunikačnou prevádzkou v zmysle § 115 a § 116 Trestného poriadku. Dôležitým je tiež vysvetlenie pojmov ako počítačový systém a počítačová sieť. Cieľom článku je nájsť vhodné riešenie na zaistenie obsahu emailovej komunikácie alebo informácií nachádzajúcich sa na cloude, a to v súlade s ustanoveniami právnych predpisov.

1. Zaistenie uložených nehmotných informácií

V zmysle § 130 ods. 2 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon (ďalej len „Trestný zákon“) je vecou aj cit.: „[...] *nehmotná informácia, dáta výpočtovej techniky alebo obrazový záznam na technickom nosiči.*“ Definícia veci uvedená v § 130 ods. 2 Trestného zákona poskytuje ochranu aj nehmotným informáciám a nie len veciam v zmysle § 130 ods. 1 Trestného zákona. Nehmotné informácie sú vecou v zmysle Trestného zákona len za predpokladu, že sú uložené na technickom nosiči, ktorým môže byť CD, USB kľúč, pamäťová karta, harddisk alebo disketa.⁵ Technickým nosičom rozumieme akékoľvek zariadenie spôsobilé ukladať informácie a opätovne prehrávať uložené informácie.⁶ Ak by bola nehmotná informácia zachytená napríklad na papieri, bola by táto informácia súčasťou veci v zmysle § 130 ods. 1 písm. a) Trestného zákona.

Nehmotná informácia môže byť zachytená na hmotnom substráte ako napríklad na CD alebo USB kľúči alebo môže byť len prenášaná technikou bez toho aby sa uložila. § 130 ods. 2 Trestného zákona však poskytuje ochranu len nehmotným informáciám, dátam výpočtovej techniky, obrazovým záznamom a analogicky aj obrazovo zvukovým záznamom a zvukovým záznamom, ktoré sú zachytené na technickom nosiči, t. j. uložené na technickom nosiči. Nato aby bola nehmotná informácia na účely Trestného zákona považovaná za vec, musí byť uložená na technickom nosiči. Ak takáto informácia vrátane dát výpočtovej techniky, obrazového záznamu a iných obdobných záznamov nie je uložená na technickom nosiči, nie je vecou v zmysle § 130 ods. 2 Trestného zákona. V zmysle uvedenej definície nie je vecou ani telefonický rozhovor, samozrejme pokiaľ nie je nahratý, resp. uložený na technickom nosiči, ktorý umožňuje jeho opätovné prehranie.

Informácie, ktoré sú bežne prístupné prostredníctvom počítačovej siete, konkrétne internetu, nie sú (väčšinou) zachytené na technickom nosiči. Počítačová sieť označuje technické prostriedky, prostredníctvom ktorých je realizovaná výmena dát medzi počítačmi a ich prepojenie. Počítačová sieť zahŕňa software aj hardware počítača. Podľa veľkosti sa počítačové siete delia na PAN (*personal area network*), LAN (*local area network*), MAN (*metropolitan area network*), WAN (*wide area network*). Typickým príkladom počítačovej siete WAN, ktorá je najväčšia zo spomenutých sietí je internet.⁷ Práve zaistenie nehmotných informácií, ktoré nie sú uložené na technickom nosiči, a teda nie sú vecou v zmysle § 130 ods. 2 Trestného zákona je predmetom tohto článku.

Pri trestných činoch daňových prax ukazuje, že čím ďalej tým viac využívajú daňové subjekty (ďalej aj len „páchatelia“) internet, konkrétne emailovú komunikáciu na posielanie faktúr, objednávok a iných účtovných dokladov ako aj cloudy na ukladanie dokumentov. Je dôležité podotknúť, že ukladanie dokumentov na cloud ešte neznamená, že tieto informácie sú uložené na technickom nosiči. Cloud je virtuálnym dátovým centrom dostupným prostredníctvom počítačovej siete – internetu, a teda jeho obsah nie je vecou v zmysle § 130 ods. 1 ani 2 Trestného zákona. Páchatelia využívajú možnosti, ktoré internet ponúka, aby čo najviac sťažili orgánom činným v trestnom konaní odhalenie podvodných transakcií.

To či je nehmotná informácia vecou v zmysle § 130 ods. 2 Trestného zákona má veľký význam. Predpokladom vykonania domovej prehliadky alebo prehliadky iných priestorov a pozemkov v zmysle § 99 ods. 1 a 2 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok (ďalej len „Trestný poriadok“) je dôvodné podozrenie, že sa v obydli alebo v iných priestoroch nachádza vec dôležitá pre trestné konanie. Je zrejmé, že pri domovej prehliadke alebo prehliadke iných priestorov

⁵ BURDA, E., ČENTĚŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol.: *Trestný zákon, všeobecná časť*, I. diel, 1. vydanie, Praha: C.H. Beck 2010, ISBN 987-80-7400-324-0, s. 957

⁶ BURDA, E., ČENTĚŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol.: *Trestný zákon, všeobecná časť*, I. diel, 1. vydanie, Praha: C.H. Beck 2010, ISBN 987-80-7400-324-0, s. 958

⁷ BURDA, E., ČENTĚŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol.: *Trestný zákon, všeobecná časť*, I. diel, 1. vydanie, Praha: C.H. Beck 2010, ISBN 987-80-7400-324-0, s. 700

a pozemkov môžu byť zaistené aj nehmotné informácie, ktoré majú povahu vecí v zmysle § 130 ods. 2 Trestného zákona, t. j. môžu byť zaistené počítačové údaje, ktoré sú uložené na určitom technickom nosiči. Ak je pri domovej prehliadke zaistený mobilný telefón alebo počítač všetko, čo je v ňom uložené je vecou v zmysle § 130 ods. 2 Trestného zákona, a teda údaje v ňom uložené boli zaistené v súlade s ustanoveniami právnych predpisov.

Z vyššie uvedených skutočností vyplýva, že ak emailová komunikácia nie je uložená v počítači alebo mobilnom telefóne nie je vecou v zmysle § 130 ods. 2 Trestného zákona, a preto nemôže byť zaistená využitím inštitútu domovej prehliadky alebo prehliadky iných priestorov a pozemkov.

Niektoré emaily sú však v mobilnom telefóne stiahnuté. Napríklad iPhone má aplikáciu Mailbox. V tejto aplikácii sa nachádzajú emaily, ktoré sú v mobilnom telefóne stiahnuté. Ak je zapnuté automatické synchronizovanie, emaily sa automaticky po určitom čase do telefónu sťahujú a ukladajú. Ak aj nie je telefón pripojený na internet, stále sa v ňom niektoré emaily nachádzajú a je k nim možno pristupovať. V režime offline nemožno pristupovať ku všetkým emailom. V telefóne sú stiahnuté emaily len za určité časové obdobie, napríklad za posledné dva mesiace (počet stiahnutých emailov závisí aj od dostupnej pamäte zariadenia). Ak sú emaily v telefóne stiahnuté a nie je potrebné internetové pripojenie na získanie ich obsahu sú vecou v zmysle § 130 ods. 2 Trestného zákona a možno ich zaistiť aj prostredníctvom príkazu na domovú prehliadku alebo prehliadku iných priestorov a pozemkov. V tomto prípade nie je potrebné duplicitné vydanie príkazu podľa § 115 alebo § 116 Trestného poriadku.

Obdobne sa vyjadril aj Najvyšší súd Slovenskej republiky v rozhodnutí publikovanom v zbierke stanovísk Najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky pod č. R 47/2017 cit.: *„Procesné inštitúty Trestného poriadku, zamerané na získavanie dôkazov na účel ich následného vykonania, sa vo vzťahu ku konkrétnemu dôkazu nekumulujú, ak to nie je vzhľadom na povahu veci procesne nevyhnutné. Na zabezpečenie informácií z mobilného telefónu, ktorý bol vydaný alebo odňatý ako vec dôležitá pre trestné konanie podľa § 89 a § 91 Trestného poriadku, a to aj pri domovej prehliadke alebo prehliadke iných priestorov alebo pozemku v zmysle § 105 ods. 4 Trestného poriadku, alebo ak je mobilný telefón zaistený ako vecná stopa pri obhliadke podľa § 154 Trestného poriadku, nie je potrebné (duplicitné) vydanie príkazu na zistenie a oznámenie údajov o telekomunikačnej prevádzke podľa § 116 (ods. 2) Trestného poriadku.“*

V posudzovanom prípade bol vydatý mobilný telefón, t. j. vec v zmysle § 130 ods. 1 Trestného zákona, z ktorého znalec získal videozáznam, údaje o hovoroch a SMS správach. Mobilný telefón bol vydaný pri domovej prehliadke a prehliadke iných priestorov a pozemkov po výzve na vydanie vecí podľa § 89 Trestného poriadku. V konaní bol okrem príkazu na domovú prehliadku a prehliadku iných priestorov a pozemkov vydaný aj príkaz podľa § 116 Trestného poriadku. Cieľom bolo zistiť účastnícke telefónne čísla, obdobie aktivácie SIM karty a iné informácie z odňatého mobilného telefónu. Príkazy neobsahovali žiadosť o zistenie obsahu telekomunikačnej prevádzky. Súd vyslovil, že nemožno konštatovať porušenie zákona, pretože orgány činné v trestnom konaní mali k dispozícii mobilný telefón, ktorý bol získaný zákonným spôsobom a ktorý obsahoval videozáznam a aj SMS správy. Najvyšší súd uviedol, cit.: *„Duplicitné požadovanie údajov a prepisov SMS správ a uskutočnených hovorov od telekomunikačnej spoločnosti by bolo v rozpore s logikou a hospodárnosťou konania. Pri údajoch starších ako 12 mesiacov, vzhľadom na dobu archivácie, aj bezúčelné. V praxi by teda mohla nastať situácia, že orgánom činným v trestnom konaní by bol napriek dispozícii s vydaným, resp. zaisteným mobilným telefónom odopretý prístup k údajom potrebným pre trestné konanie v dôsledku uplynutia obdobia úschovy údajov o telekomunikačnej prevádzke, čím by mohlo dôjsť k zmareniu vyšetrovania. Súčasne, ak by súd prijal názor obvineného o potrebe príkazu vo vzťahu k obsahu vydaného mobilnému telefónu, paradoxne by prokurátor musel navrhnúť vydanie príkazu a žiadať, aby orgány činné v trestnom konaní sami sebe vydali údaje o uskutočnenej telekomunikačnej prevádzke, pričom je potrebné opätovne pripomenúť, že subjektom povinným oznámiť záujmové údaje v zmysle § 116 Tr. por. sú len telekomunikačné spoločnosti, nie orgány činné v trestnom konaní alebo znalec.“*⁸

S rozhodnutím Najvyššieho súdu sa stotožňujeme, ak boli SMS správy ako aj videozáznam v mobilnom telefóne uložené. V tomto prípade orgánom činným v trestnom konaní postačoval príkaz na domovú prehliadku, prípadne prehliadku iných priestorov a pozemkov, pri ktorej zaistili vec

⁸ R 47/2017

dôležitú pre trestné konanie. Mobilný telefón je vecou v zmysle § 130 ods. 1 písm. a) Trestného zákona a videozáznam ako aj SMS správy uložené v telefóne sú vecou v zmysle § 130 ods. 2 Trestného zákona. Zároveň ak bolo cieľom z odňatého mobilného telefónu zabezpečiť informácie o účastníckom telefónnom čísle a obdobné informácie, tieto boli v telefóne uložené a nie je potrebné duplicitné vydanie príkazu v zmysle § 116 Trestného poriadku.

2. Uchovanie a vydanie počítačových údajov

Ďalším inštitútom, ktorého využitie zdanlivo prichádza do úvahy pri zaistení obsahu emailovej komunikácie alebo údajov uložených na cloude je uchovanie a vydanie počítačových údajov podľa § 90 Trestného poriadku, cit.: *„Ak je na objasnenie skutočností závažných pre trestné konanie nevyhnutné uchovanie uložených počítačových údajov vrátane prevádzkových údajov, ktoré boli uložené prostredníctvom počítačového systému, môže predseda senátu a pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní prokurátor vydať príkaz, ktorý musí byť odôvodnený aj skutkovými okolnosťami, osobe, v ktorej držbe alebo pod jej kontrolou sa nachádzajú také údaje, alebo poskytovateľovi takých služieb, aby*

- a) také údaje uchovali a udržiavali v celistvosti,
- b) umožnili vyhotovenie a ponechanie si kópie takých údajov,
- c) znemožnili prístup k takým údajom,
- d) také údaje odstránili z počítačového systému,
- e) také údaje vydali na účely trestného konania.“

§ 90 Trestného poriadku používa pojem počítačové údaje. Dôvodová správa k Trestnému poriadku uvádza, že ustanovenie o uchovaní a vydaní počítačových údajov je reakciou na prijatie dohovoru Rady Európy o počítačovej kriminalite, ktorý bol prijatý členskými štátmi Rady Európy 23. novembra 2001 v Budapešti. K dohovoru pristúpila Slovenská republika v roku 2008. Cieľom zavedenia tohto inštitútu bolo odhaľovať trestnú činnosť páchanú prostredníctvom internetu efektívnejšie. V zmysle dohovoru Rady Európy o počítačovej kriminalite sú počítačovými údajmi, cit.: *„záznam skutočností, informácií alebo pojmov vo forme, ktorá je vhodná na spracovanie v počítačovom systéme, vrátane programu schopného spôsobiť, že počítačový systém vykoná určitú činnosť“* a počítačovým systémom, cit.: *„zariadenie alebo skupina vzájomne prepojených alebo súvisiacich zariadení, z ktorých jedno zariadenie alebo viaceré zariadenia vykonávajú automatizované spracúvanie údajov na základe programu“*. Dohovor Rady Európy o počítačovej kriminalite definuje aj pojmy ako poskytovateľ služieb a prevádzkové údaje⁹. Tiež komentár¹⁰ k § 90 Trestného poriadku odkazuje pri definícii počítačových údajov na definíciu dohovoru Rady Európy o počítačovej kriminalite z roku 2001.

Príkaz v zmysle § 90 Trestného poriadku je vydaný osobe, v ktorej držbe alebo pod ktorej kontrolou sa počítačové alebo prevádzkové údaje nachádzajú alebo poskytovateľovi takých služieb. Zo samotného znenia § 90 Trestného poriadku vyplýva, že sa toto ustanovenie vzťahuje len na uložené počítačové alebo prevádzkové údaje, ktoré boli uložené prostredníctvom počítačového systému, cit.: *„[...] uchovanie uložených počítačových údajov vrátane prevádzkových údajov, ktoré boli uložené prostredníctvom počítačového systému [...]“*. Údaje uložené prostredníctvom počítačového systému sú údaje uložené na serveri. V zmysle § 90 Trestného poriadku nemožno prikázať poskytovateľovi emailovej služby (alebo cloudu), aby obsah emailovej schránky (alebo obsah cloudu) uchovával alebo ho vydal na účely trestného konania, nakoľko k obsahu emailovej schránky (alebo cloudu) nemá legálny prístup.¹¹ Navyiac obsah emailovej komunikácie je predmetom telekomunikačného tajomstva v zmysle § 63 ods. 1 písm. a) zákona č.

⁹ Prevádzkové údaje sú *„počítačové údaje týkajúce sa komunikácie prostredníctvom počítačového systému vytvorené počítačovým systémom, ktorý tvoril súčasť komunikačného reťazca, s uvedením pôvodu, cieľa, trasy, času, dátumu, objemu a trvania komunikácie alebo typu služby, ktorá bola jej podkladom.“*

¹⁰ ČENTĚŠ, J. a kol.: *Trestný poriadok, Veľký komentár*, 3. aktualizované vydanie, Bratislava: Eurokodex, 2017, ISBN 987-80-8155-070-6, s. 278

¹¹ ŠAMKO, P.: *Poznámky k aplikačným problémom pri zaistovaní počítačových údajov v trestnom konaní*, In: Zo súdnej praxe č. 6/2017, s. 251

351/2011 Z. z. o elektronických komunikáciách. Zároveň ide o údaje resp. informácie prenášané prostredníctvom počítačového systému.

Poskytovateľ emailovej služby zabezpečuje prenos správ z a do emailovej schránky ale nemá prístup k obsahu jednotlivých schránok užívateľov.¹² Poskytovateľ emailovej služby môže orgánom činným v trestnom konaní poskytnúť len prevádzkové údaje, napríklad IP adresu¹³, dátum odoslania alebo prijatia emailu apod., a to na základe príkazu podľa § 116 Trestného poriadku. Analogicky sa takýto postup vzťahuje aj na poskytovateľa služieb cloudu.¹⁴ Ak emailová komunikácia nie je stiahnutá v počítači alebo v mobilnom telefóne ale nachádza sa v mailovej pošte na konkrétnom serveri poskytovateľa emailovej služby (rovnaké platí pre dokumenty a údaje nachádzajúce sa na cloude), takéto údaje (obsah emailov alebo cloudu) sú dostupné prostredníctvom internetu. Z tohto dôvodu nie sú vecou v zmysle § 130 ods. 2 Trestného zákona. Nachádzajú sa na serveri poskytovateľa služieb ale tento nemá k obsahu emailovej komunikácie alebo obsahu cloudu legálny prístup.¹⁵ Ako už bolo vyššie spomenuté niektoré emaily sú v mobilnom telefóne stiahnuté a na ich zaistenie sa vzťahuje odlišný režim.¹⁶

Komentár uvádza, že príkaz v zmysle § 90 Trestného poriadku nebude spravidla potrebný, ak sa vec obsahujúca počítačové údaje dostala do trestného konania využitím iných inštitútov, napr. vydania veci podľa § 89 Trestného poriadku alebo odňatia veci podľa § 91 Trestného poriadku a neskôr sa zistí, že obsahuje aj počítačové údaje dôležité pre trestné konanie. Bez ohľadu na to, že príkaz v zmysle § 90 Trestného poriadku nebol vydaný, je potrebné s takto získanými počítačovými údajmi nakladať ako s legálne získanými dôkazmi, ak boli splnené všetky formálne a materiálne podmienky¹⁷ na zaistenie takejto veci vrátane podmienky legality, legitimity a proporcionality zásahu do práva na súkromie.¹⁸ Komentár v tejto súvislosti správne odkazuje na zaistenie veci, ktorá obsahuje počítačové údaje, t. j. takéto údaje sú na danej veci uložené. CD alebo USB kľúč, ktorý obsahuje počítačové údaje je vecou v zmysle § 130 ods. 1 Trestného zákona. Počítačové údaje na ňom uložené sú vecou v zmysle § 130 ods. 2 Trestného zákona. Na zaistenie veci obsahujúcej počítačové údaje sa nevyžaduje vydanie príkazu podľa § 90 Trestného poriadku, ak bola vec zaistená v súlade s § 89 alebo § 91 Trestného poriadku alebo aj pri domovej prehliadke alebo prehliadke iných priestorov a pozemkov.

3. Odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky, oznámenie údajov o telekomunikačnej prevádzke

Inštitút odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky predstavuje závažný zásah do práva na tajomstvo prepravovaných správ v zmysle čl. 22 Ústavy Slovenskej republiky, pretože sa jeho využitím zisťuje obsah komunikácie. V zmysle § 115 ods. 11 Trestného poriadku sa odseky ustanovenia o odpočúvaní a zázname telekomunikačnej prevádzky rovnako vzťahujú na údaje,

¹² Prevádzkovateľ emailovej služby má reálny prístup k obsahu jednotlivých schránok užívateľov ale nemá k nim legálny prístup a nie je oprávnený ho vydať orgánom činným v trestnom konaní na základe príkazu podľa § 90 Trestného poriadku.

¹³ IP adresa je logický číselný identifikátor daného uzla (najčastejšie počítača) v sieti, ktorý komunikuje s inými uzlami prostredníctvom protokolu IP (napríklad Internetu).

¹⁴ ŠAMKO, P.: *Poznámky k aplikačným problémom pri zaistovaní počítačových údajov v trestnom konaní*, In: Zo súdnej praxe č. 6/2017, s. 250

¹⁵ RUŽIČKA, M.: *Kaplikačným problémom týkajúcich se odposlechu, zjišťování údajů z telekomunikačního provozu, a sledování osob a věci v České republice*, In: ZÁHORA, J. (ed.): *Teoretické a praktické problémy využívania informačno-technických prostriedkov v trestnom konaní*, Praha: Leges, 2017, s. 98-117

¹⁶ Vid' kapitolu 1. Zaistenie uložených nehmotných informácií

¹⁷ Splnením formálnych podmienok rozumieme splnenie procesných podmienok, ktoré Trestný poriadok na vykonanie konkrétneho dôkazu vyžaduje. Splnenie materiálnych podmienok zabezpečuje, aby úkon - použitý dôkazný prostriedok na vykonanie dôkazu bol zameraný na zistenie tých skutočností, na ktoré zameraný a použitý môže byť. Rozhodnutie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, sp. zn.: 6 Tz13/02 (R 38/2003)

¹⁸ ČENTĚŠ, J. a kol.: *Trestný poriadok, Veľký komentár*, 3. aktualizované vydanie, Bratislava: Eurokodex, 2017, ISBN 987-80-8155-070-6, s. 279

ktoré sú v reálnom čase prenášané prostredníctvom počítačového systému. Využitím inštitútu podľa § 115 ods. 11 Trestného poriadku možno zaistiť údaje v reálnom čase prenášané prostredníctvom počítačového systému, ktoré nie sú uložené na technickom nosiči (napr. v telefóne), t. j. obsah emailovej komunikácie alebo súbory nachádzajúce sa na dátových úložiskách – cloudoch. Podľa nášho názoru je potrebné využiť inštitút odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky podľa § 115 ods. 11 Trestného poriadku na zaistenie obsahu takejto elektronickej komunikácie. § 115 ods. 11 Trestného poriadku sa však nevzťahuje na údaje, ktoré boli prostredníctvom počítačového systému prenesené v minulosti (pred vydaním príkazu). Tento inštitút sa nevzťahuje na obsah emailovej komunikácie uskutočnenej pred vydaním príkazu podľa § 115 ods. 11 Trestného poriadku.

Využitím inštitútu oznámenia údajov o telekomunikačnej prevádzke dochádza k sprístupneniu záznamov, ktoré obsahujú účastnícke číslo mobilného telefónu, dátum a čas začiatku hovoru, dobu trvania hovoru, číslo volanej stanice, označenie základnej stanice, ktorá zachytávala hovor v okamžiku spojenia a označenie základnej stanice, ktorá sprostredkovala hovor v okamžiku ukončenia apod.¹⁹ V zmysle § 116 ods. 6 Trestného poriadku sa toto ustanovenie rovnako vzťahuje na údaje prenášané prostredníctvom počítačového systému, a teda na IP adresy, čas doručenia emailu apod. § 116 ods. 6 Trestného poriadku nie je obmedzený len na údaje prenášané prostredníctvom počítačového systému v reálnom čase. Toto ustanovenie neobsahuje pojem „v reálnom čase“ na rozdiel od § 115 ods. 11 Trestného poriadku.

Obdobne ako príkaz podľa § 90 Trestného poriadku sa aj príkaz v zmysle § 116 Trestného poriadku vydáva pre podnik poskytujúci verejné siete alebo služby, pričom takýto poskytovateľ nemá legálny prístup k obsahu komunikácie. Príkaz podľa § 115 Trestného poriadku sa vydáva príslušnému útvaru Policajného zboru, nakoľko ten vykonáva odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky. Tieto príkazy nesmerujú voči osobe, proti ktorej bude dôkaz použitý.

Podľa komentáru²⁰ smeruje inštitút podľa § 115 Trestného poriadku k zaisteniu obsahu telekomunikačnej prevádzky prebiehajúcej v reálnom čase alebo v budúcnosti (nie v minulosti). Pokiaľ ide o zaistenie obsahu údajov prenášaných v reálnom čase prostredníctvom počítačového systému, napríklad obsahu emailov alebo obsahu cloudov využije sa inštitút odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky podľa § 115 ods. 11 Trestného poriadku. Rovnaký názor zastáva aj JUDr. P. Šamko v prípade zaistenia údajov o obsahu prebiehajúcej emailovej komunikácie v reálnom čase.²¹

Sporným ostáva zaistenie obsahu komunikácie uskutočnenej v minulosti napríklad emailov, ktoré sa nachádzajú v mailovej schránke. Ustanovenie § 116 Trestného poriadku upravuje postup zisťovania a oznámenia údajov o telekomunikačnej prevádzke, ktorá sa uskutočnila v minulosti.²² Podľa § 116 ods. 1 Trestného poriadku cit.: „[...] možno vydať príkaz na zistenie a oznámenie údajov o telekomunikačnej prevádzke, ktoré sú predmetom telekomunikačného tajomstva, alebo na ktoré sa vzťahuje ochrana osobných údajov, ktoré sú nevyhnutné na objasnenie skutočností dôležitých pre trestné konanie [...]“. Predmetom telekomunikačného tajomstva je v zmysle § 63 ods. 1 písm. a) zákona č. 351/2011 Z. z. o elektronických komunikáciách aj obsah prenášaných správ. Preto v prípade zaistenia obsahu už uskutočnenej emailovej komunikácie prichádza podľa viacerých autorov²³ do úvahy príkaz podľa § 116 ods. 6 Trestného poriadku. Príkaz podľa § 116 ods. 6 Trestného poriadku by podľa týchto autorov mal smerovať voči orgánom činným v trestnom konaní, aby vnikli do emailovej schránky a zistili jej obsah, ktorý je relevantný pre trestné konanie. Autori poukazujú na znenie § 116 ods. 6 Trestného poriadku cit.: „[...] rovnako vzťahujú na údaje

¹⁹ Dôvodová správa k zákonu č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok (k § 116)

²⁰ ČENTÉŠ, J., HAŤAPKA, M., MATHERN, V., MINÁRIK, Š., PALAREC, J., SAMÁŠ, O., STIFFEL, H., ŠTIFT, P., TOMAN, P.: *Trestný poriadok – komentár*, Iura Edition, 2007, ISBN 80-8078-077-3 (k § 115)

²¹ ŠAMKO, P.: *Poznámky k aplikačným problémom pri zaistovaní počítačových údajov v trestnom konaní*, In: Zo súdnej praxe č. 6/2017, s. 250

²² ČENTÉŠ, J., HAŤAPKA, M., MATHERN, V., MINÁRIK, Š., PALAREC, J., SAMÁŠ, O., STIFFEL, H., ŠTIFT, P., TOMAN, P.: *Trestný poriadok – komentár*, Iura Edition, 2007, ISBN 80-8078-077-3 (k § 116)

²³ Napr. JUDr. P. Šamko a JUDr. J. Šanta (viď poznámku č. 23)

prenášané prostredníctvom počítačového systému“, čím rozumejú aj obsahové údaje prenášané cez počítačovú sieť.²⁴ S uvedeným názorom sa však nestotožňujeme.

V zmysle dôvodovej správy k Trestnému poriadku je tento inštitút primárne zameraný na zistenie údajov o komunikácii v zložení volané číslo, volajúce číslo, dátum, čas, trvanie hovoru a aj miesto pripojenia, a teda nie na samotný obsah komunikácie. Tiež v súlade so znením § 116 ods. 2 Trestného poriadku smeruje tento príkaz voči podniku poskytujúcemu verejné siete alebo služby a nie voči orgánom činným v trestnom konaní, t. j. nie voči príslušnému útvaru Policajného zboru. Domnievame sa, že v súlade s § 116 ods. 6 Trestného poriadku možno od prevádzkovateľa emailovej služby požadovať len údaje v zložení IP adresa, emailová adresa apod., pretože ten nedisponuje obsahom emailovej komunikácie. Podľa nášho názoru by bolo vhodné zabezpečovať obsah emailovej komunikácie výlučne využitím § 115 Trestného poriadku. § 116 Trestného poriadku by mal slúžiť len na sprístupnenie údajov o telekomunikačnej prevádzke v zmysle dôvodovej správy k Trestnému poriadku.

Práve v emailovej komunikácii sa nachádza množstvo odoslaných alebo doručených správ vrátane príloh, ktoré môžu byť dôležité pre objasnenie skutočností v trestnom konaní. Domnievame sa, že v súčasnosti nie je možné zaistiť obsah emailovej komunikácie, ktorá prebehla v minulosti, a to ani inštitútom podľa § 115 ani § 116 Trestného poriadku.

Podľa nášho názoru by bolo možné obsah takejto komunikácie zaistiť kombináciou príkazu podľa § 90 a § 116 Trestného poriadku. Najprv by bol vydaný príkaz na uchovanie počítačových údajov uložených prostredníctvom počítačového systému (na serveri) osobe, v ktorej držbe alebo pod ktorej kontrolou sa také údaje nachádzajú alebo poskytovateľovi služieb. Súčasné vydanie príkazu podľa § 116 ods. 6 Trestného poriadku by zabezpečilo, že oznámenie údajov o telekomunikačnej prevádzke, ktoré sú predmetom telekomunikačného tajomstva, alebo na ktoré sa vzťahuje ochrana osobných údajov by bolo vykonané v súlade s ustanoveniami Trestného poriadku. Aj príkaz podľa § 116 Trestného poriadku smeruje voči podniku poskytujúcemu verejné siete alebo služby, t. j. voči rovnakému subjektu, ktorému bol vydaný príkaz na uchovanie údajov podľa § 90 Trestného poriadku. § 116 ods. 6 Trestného poriadku sa vzťahuje na údaje prenášané prostredníctvom počítačového systému a nie len na údaje prenášané prostredníctvom počítačového systému v reálnom čase na rozdiel od znenia § 115 ods. 11 Trestného poriadku. Stále však ostáva sporným skutočnosť, že § 116 Trestného poriadku sa vzťahuje na oznámenie údajov o telekomunikačnej prevádzke v zmysle už spomínanej dôvodovej správy k Trestnému poriadku, t. j. nevzťahuje sa na obsah komunikácie. Naviac poskytovatelia takýchto služieb nemajú legálny prístup k obsahu už uskutočnenej komunikácie.²⁵ Preto predpokladáme, že zaistenie obsahu už uskutočnenej emailovej komunikácie, dokonca aj kombináciou príkazov podľa § 90 a § 116 Trestného poriadku by mohlo v praxi spôsobovať problémy a mohlo by byť sporné.

Z vyššie uvedených dôvodov by bolo vhodnejšie upraviť § 115 ods. 11 Trestného poriadku nasledovne cit.: **„Ustanovenia odsekov 1 až 10 sa rovnako vzťahujú na údaje, ktoré sú v prenášané prostredníctvom počítačového systému v reálnom čase alebo boli prenesené prostredníctvom počítačového systému v minulosti.“** Táto zmena by mala eliminovať výkladové problémy o tom, ktorý inštitút je vhodné použiť na zaistenie obsahu už uskutočnenej komunikácie prenášanej prostredníctvom počítačového systému a či sa taký inštitút vôbec v Trestnom poriadku nachádza. Opätovne uvádzame, že § 116 Trestného poriadku by mal byť podľa nášho názoru využívaný len na zistenie emailovej adresy, času odoslania a doručenia elektronickej pošty, IP adresy, apod. Na zaisťovanie obsahu emailovej komunikácie alebo údajov na cloude by mal byť v súlade s navrhovanou zmenou využívaný výlučne § 115 ods. 11 Trestného poriadku, bez ohľadu nato či by išlo o prebiehajúcu, budúcu alebo už uskutočnenú komunikáciu.

²⁴ ŠAMKO, P.: *Poznámky k aplikačným problémom pri zaisťovaní počítačových údajov v trestnom konaní*, In: Zo súdnej praxe č. 6/2017, s. 250 aj ŠANTA, J.: *K niektorým špecifickým aspektom dokazovania trestných činov daňových*, In: Justičná revue, 60/2008, č. 12, s. 1702-1711

²⁵ Pravdou je, že poskytovatelia emailových služieb alebo cloudu majú reálnu možnosť pristupovať k obsahu takejto komunikácie. Naopak, napríklad prevádzkovatelia telekomunikačných služieb nemajú prístup k už uskutočneným hovorom, a tak nie je možné zistiť obsah komunikácie, t. j. telefonických rozhovorov jednotlivých subjektov uskutočnených pred vydaním príkazu podľa § 115 ods. 1 Trestného poriadku. Pri elektronickej komunikácii je táto problematika o niečo komplexnejšia.

Vytvára však dôležitá otázka vo vzťahu k obsahu už uskutočnenej komunikácie prenášanej prostredníctvom počítačového systému a práva na súkromie. Na zabezpečenie ochrany práva na súkromie, by mal byť prístup k obsahu takejto už uskutočnenej komunikácie (resp. prístup k údajom nachádzajúcim sa na cloude pred vydaním príkazu) obmedzený iba na nevyhnutné časové obdobie. Je zrejmé, že by nebolo proporcionálne zaisťovať emailovú komunikáciu starú 10 rokov. Časové obmedzenie je podľa nášho názoru potrebné zväziť, aby nedochádzalo k zjavne neprimeraným zásahom do práva na súkromie. Otázkou ostáva aká je primeraná dĺžka takéhoto nevyhnutného časového obdobia. Naopak, ak vôbec nebude možné zaistiť obsah komunikácie, ktorá prebehla v minulosti, môže táto skutočnosť brániť náležitému objasňovaniu a efektívnemu odhaľovaniu trestnej činnosti, pričom odhaľovanie trestnej činnosti predstavuje legitímny cieľ štátnych orgánov.²⁶

Vyššia miera ochrany práv jednotlivca (v porovnaní s inštitútmi domovej prehliadky, prehliadky iných priestorov a pozemkov a uchovania a vydania počítačových údajov) je poskytovaná vo vzťahu k inštitútom podľa § 115 a § 116 Trestného poriadku, čo je zrejmé z podmienok, ktoré musia byť splnené na vydanie príkazu podľa týchto ustanovení. Príkaz na odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky podľa § 115 ods. 1 Trestného poriadku možno vydať len:

- v trestnom konaní o zločine, korupcii, trestných činoch extrémizmu, trestnom čine zneužívania právomoci verejného činiteľa, trestnom čine legalizácie príjmu z trestnej činnosti alebo pre iný úmyselný trestný čin, o ktorom na konanie zaväzuje medzinárodná zmluva,
- ak možno dôvodne predpokladať, že budú zistené skutočnosti významné pre trestné konanie.

V zmysle § 116 ods. 1 Trestného poriadku možno vydať príkaz na oznámenie údajov o telekomunikačnej prevádzke, ktoré sú predmetom telekomunikačného tajomstva, alebo na ktoré sa vzťahuje ochrana osobných údajov len:

- v trestnom konaní pre úmyselný trestný čin, za ktorý zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica je najmenej tri roky, pre trestný čin ochrany súkromia v obydli podľa § 194a, podvodu podľa § 221, nebezpečného vyhrážania podľa § 360, nebezpečného prenasledovania podľa § 360a, šírenia poplašnej správy podľa § 361, podnebovania podľa § 337, schvaľovania trestného činu podľa § 338, pre trestný čin, ktorým bola spôsobená ťažká ujma na zdraví alebo smrť alebo pre iný úmyselný trestný čin, pri ktorom na konanie zaväzuje medzinárodná zmluva,
- ak sú nevyhnutné na objasnenie skutočností dôležitých pre trestné konanie a
- ak nemožno sledovaný účel dosiahnuť inak alebo ak by bolo jeho dosiahnutie iným spôsobom podstatne sťažené.

Pričom príkaz na domovú prehliadku alebo prehliadku iných priestorov a pozemkov možno vydať pri splnení menej prísnych kritérií, ak:

- je dôvodné podozrenie, že v obydli a iných priestoroch je vec dôležitá pre trestné konanie alebo
- že sa tam skrýva osoba podozrivá zo spáchania trestného činu, alebo
- je potrebné vykonať zaistenie huteľných vecí na uspokojenie nároku poškodeného na náhradu škody.

V spojení s trestnými činmi daňovými je možné využitie odpočúvania a záznamu telekomunikačnej prevádzky podľa § 115 Trestného poriadku napríklad pri trestnom čine skrátenia dane a poistného podľa § 276 ods. 2, 3, 4 Trestného zákona, neodvedenia dane a poistného podľa § 277 ods. 2, 3, 4 Trestného zákona, daňového podvodu podľa § 277a ods. 2, 3 Trestného zákona, nezaplatenia dane a poistného podľa § 278 ods. 3 Trestného zákona a i. Oznámenie údajov o telekomunikačnej prevádzke podľa § 116 Trestného poriadku je možné využiť v trestnom konaní pre trestný čin skrátenia dane a poistného podľa § 276 ods. 1, 2, 3, 4 Trestného zákona, neodvedenia dane a poistného podľa § 277 ods. 1, 2, 3, 4 Trestného zákona, daňového podvodu podľa § 277a ods. 1, 2, 3 Trestného zákona, nezaplatenia dane a poistného podľa § 278 ods. 1, 2, 3 Trestného zákona, marenia výkonu správy daní podľa § 278a ods. 2, 3 Trestného zákona a i.

²⁶ Obdobne sa vyjadril aj Najvyšší súd Slovenskej republiky v rozhodnutí sp. zn.: 4 Tdo 33/2016

4. Použitelnosť dôkazov získaných v trestnom konaní v daňovom konaní

V tejto kapitole sa budeme zaoberať analýzou rozhodnutia Krajského súdu v Žiline sp. zn.: 30S/79/2016. Počas daňovej kontroly boli u daňového subjektu X zistené nezrovnalosti v porovnaní s daňovým priznaním, ktoré daňový subjekt X podal, a to v hodnote faktúr, textoch faktúr ako aj odberateľoch. Daňový subjekt X podal dodatočné daňové priznanie v deň začatia daňovej kontroly a tak ho správca dane neakceptoval v súlade s § 16 zákona č. 563/2009 Z. z. daňový poriadok (ďalej len „daňový poriadok“). Správca dane si na preukázanie skutočností zadovážil znalecký posudok z trestného konania sp. zn.: 1T/168/2012. Daňový subjekt X namietal použitie tohto znaleckého posudku.

V predmetnom prípade nebol daňový subjekt X, ktorý bol účastníkom daňového konania účastníkom trestného konania, v ktorom bol vypracovaný znalecký posudok z odboru ekonómia a manažment, odvetvie účtovníctvo a daňovníctvo. Znalecký posudok bol v podstate jediným dôkazom, ktorý preukazoval vyčíslený rozdiel dane z príjmu fyzickej osoby. S týmto listinným dôkazom bol daňový subjekt X oboznámený v priebehu daňovej kontroly a vyrubovacieho konania. Daňový subjekt X sa k skutočnostiam zisteným zo znaleckého posudku nevyjadril ani nepredložil žiadne relevantné dôkazy, ktoré by potvrdzovali jeho tvrdenia a popierali tvrdenia správcu dane. „Žalobca (daňový subjekt X) sa [...] nevyjadril ku skutočnostiam, ktoré správca dane zistil z tohto znaleckého posudku, ani k samotnému znaleckému posudku a prijatým záverom správcu dane z vykonaného dokazovania a nepredložil ani nenavrhol žiadne dôkazy, ktoré by potvrdzovali jeho tvrdenia, že faktúry súvisiace s vykonaním stavebných prác pre spoločnosť Z predložené ku kontrole sú originály a zodpovedajú skutočnosti a že faktúry predložené správcom dane (poskytnuté správcovi dane OR PZ Žilina) sú nepravdivé.“²⁷ Daňovému subjektu X bolo tiež umožnené zúčastniť sa na vypočutí konateľky spoločnosti Z a klásť jej otázky. Tohto vypočutia sa nezúčastnil a preto ho správca dane s jej výpoveďou oboznámil.

Finančné riaditeľstvo Slovenskej republiky sa k znaleckému posudku vyjadrilo tak, že ide o dôkazný prostriedok získaný zákonným spôsobom a nebol dôvod vyhotovovať nový posudok, keďže bol vyhotovený kompetentným súdnym znalcom a na základe dokladov od spoločnosti Z. Znalecký posudok preukazoval, že faktúry poskytnuté v trestnom konaní nesúhlasili s podaným daňovým priznaním. „Znalecký posudok vychádzal z preukázanej skutočnosti, že spoločnosť Z zaúčtovala úhrady faktúr podľa tých faktúr, ktoré boli poskytnuté OR PZ Žilina a ktoré sa nezhodovali s účtovnou evidenciou daňového subjektu X ani s daňovým priznaním, čo sa týka jeho časti príjmov.“ Dôkazné bremeno týmto prešlo z daňového úradu na daňový subjekt X, ktorý ďalšími dôkazmi nepreukázal opak. „[...] pokiaľ žalobca (daňový subjekt X) chcel znížiť preukázané príjmy podľa znaleckého posudku a pokiaľ chcel zvýšiť preukázané výdavky podľa jeho účtovnej evidencie, prešlo naň dôkazné bremeno zo správcu dane. Bolo preto povinnosťou žalobcu ďalšími dôkazmi preukázať znížené príjmy a vynaloženie zvyšných výdavkov. Takýto protidôkaz žalobca však v správnom konaní nepredložil. Samotné predloženie upravených faktúr k dodatočným daňovým priznaniam, ktoré sa nezhodujú s faktúrami predloženými OR PZ Žilina ani s účtovnou evidenciou odberateľa, takýmto dôkazom nie je. V správnom konaní až v odvolaní namietal použitie znaleckého posudku, pritom konkrétne pochybenia znalca v znaleckom posudku vôbec neuviedol. Tvrdil len procesnú nemožnosť použitia znaleckého posudku vzhľadom na nemožnosť oboznámiť sa so znaleckým posudkom v daňovom konaní. Keďže iný dôvod na vypracovanie nového znaleckého posudku neuviedol a ním uvádzaný procesný dôvod neobstojí, takýto návrh na vykonanie dôkazov správne nebol akceptovaný v odvolacom konaní. Iný dôkaz na preukázanie svojich tvrdení v daňovom konaní (§ 24 ods. 1 daňového poriadku) žalobca nenavrhol ani nepredložil, preto dôkazné bremeno neunesol.“

Podľa § 199 ods. 2 Trestného poriadku cit.: „Za dôkaz môže slúžiť všetko, čo môže prispieť na náležité objasnenie vecí a čo sa získalo z dôkazných prostriedkov podľa tohto zákona alebo podľa osobitného zákona. Dôkaznými prostriedkami sú najmä výsluch obvineného, svedkov, znalcov, posudky a odborné vyjadrenia, previerka výpovede na mieste, rekognícia, rekonštrukcia, vyšetrovací pokus, obhliadka, vecí a listiny dôležité pre trestné konanie, oznámenie, informácie získané použitím informačno-technických prostriedkov alebo prostriedkov operatívno-pátracej činnosti.“

²⁷ Rozsudok Krajského súdu v Žiline sp. zn.: 30S/79/2016

Podľa § 24 ods. 4 daňového poriadku cit.: „Ako dôkaz možno použiť všetko, čo môže prispieť k zisteniu a objasneniu skutočností rozhodujúcich pre správne určenie dane a čo nie je získané v rozpore so všeobecne záväznými právnymi predpismi. Ide najmä o rôzne podania daňových subjektov, svedecké výpovede, znalecké posudky, verejné listiny, protokoly o daňových kontrolách, zápisnice o miestnom zisťovaní a obhliadke, povinné záznamy a evidencie vedené daňovými subjektmi a doklady k nim.“

Z vyššie uvedených ustanovení daňového poriadku a Trestného poriadku nevyplýva žiadna skutočnosť, ktorá by znemožňovala použitie dôkazu získaného v trestnom konaní v daňovom konaní. Krajský súd v Žiline sp. zn.: 30S/79/2016 vo svojom rozhodnutí uviedol, že námietka daňového subjektu o použití znaleckého posudku z trestného konania je nedôvodná. Správca dane dbá, aby čo najúplnejšie zistil skutkový stav pre správne určenie daňovej povinnosti daňového subjektu.²⁸ V zmysle § 24 ods. 2 daňového poriadku²⁹ nie je správca dane pri dokazovaní viazaný iba návrhmi daňových subjektov. Ďalej Krajský súd v Žiline uviedol, cit.: „V zmysle § 24 ods. 4 daňového poriadku ako dôkaz možno použiť všetko, čo môže prispieť k zisteniu a objasneniu skutočností rozhodujúcich pre správne určenie dane a čo nie je získané v rozpore so všeobecne záväznými právnymi predpismi. Teda aj znalecký posudok, ktorý bol vypracovaný v trestnom konaní, je použiteľný ako listinný dôkaz preukazujúci určité konkrétne odborné skutočnosti [v daňovom konaní]. S týmto listinným dôkazom bol žalobca oboznámený v priebehu vyrubovacieho konania.“³⁰

Záver

Z vyššie uvedených skutočností vyplýva, že obsah emailovej komunikácie alebo obsah cloudu nemožno zaistiť na základe príkazu na domovú prehliadku ani príkazu na prehliadku iných priestorov a pozemkov, ak tieto informácie neboli uložené na technickom nosiči, ktorým môže byť CD, USB kľúč ale aj samotný počítač alebo mobil.

Na zaistenie obsahu emailovej komunikácie prebiehajúcej v reálnom čase alebo v budúcnosti (resp. obsahu cloudu) je potrebné použiť § 115 ods. 11 Trestného poriadku. Sporným je zaistenie obsahu už zrealizovanej komunikácie prenášanej prostredníctvom počítačového systému, t. j. uskutočnenej pred vydaním príkazu na jej zaistenie. V článku sa autori snažili identifikovať vhodný inštitút na zabezpečenie práve takéhoto obsahu. Navrhované riešenie spočíva v kombinácii príkazu podľa § 90 a § 116 Trestného poriadku. Avšak aj toto riešenie má isté nedostatky, preto autori predostreli *de lege ferenda* návrh na zmenu právnej úpravy. Na aplikáciu tohto *de lege ferenda* návrhu bude však potrebné vyvažovať medzi záujmami štátu a základnými právami a slobodami jednotlivca.

Literatúra:

Monografie, komentáre a neperiodické publikácie

1. BENČÍK, P.: *Daňové judikáty*, Bratislava: EUROKÓDEX, s. r. o., 2018, ISBN 978-80-8155-075-1, s. 401
2. BURDA, E., ČENTÉŠ, J., KOLESÁR, J., ZÁHORA, J. a kol.: *Trestný zákon, Všeobecná časť*, I. diel, 1. vydanie, Praha: C.H.Beck 2010, ISBN 987-80-7400-324-0, s. 1106
3. ČENTÉŠ, J. a kol.: *Trestný poriadok, Veľký komentár*, 3. aktualizované vydanie, Bratislava: Eurokodex, 2017, ISBN 987-80-8155-070-6, s. 971
4. ČENTÉŠ, J., HAŤAPKA, M., MATHERN, V., MINÁRIK, Š., PALAREC, J., SAMAŠ, O., STIFFEL, H., ŠTIFT, P., TOMAN, P.: *Trestný poriadok – komentár*, Iura Edition, 2007, ISBN 80-8078-077-3, s. 2300
5. RUŽIČKA, M.: *Kaplikačným problémům týkajícím se odposlechu, zjišťování údajů z telekomunikačního provozu, a sledování osob a věci v České republice*, In: ZÁHORA, J. (ed.): *Teoretické a praktické problémy využívání informačno-technických prostředků v trestnom konaní*, Praha: Leges, 2017, s. 98-117

²⁸ § 24 ods. 4 daňového poriadku

²⁹ Podľa § 24 ods. 2 daňového poriadku cit.: „Správca dane vedie dokazovanie, pričom dbá, aby skutočností nevyhnutné na účely správy daní boli zistené čo najúplnejšie a nie je pritom viazaný iba návrhmi daňových subjektov.“

³⁰ Rozsudok Krajského súdu v Žiline sp. zn.: 30S/79/2016

6. ŠAMKO, P.: *Poznámky k aplikačným problémom pri zaistovaní počítačových údajov v trestnom konaní*, In: Zo súdnej praxe č. 6/2017, ISSN 1335-177X, s. 248-252
7. ŠANTA, J.: *K niektorým špecifickým aspektom dokazovania trestných činov daňových*, In: Justičná revue, 60/2008, č. 12, s. 1702-1711

Právne predpisy a judikatúra

1. Dohovor Rady Európy o počítačovej kriminalite, dostupné online: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/2008/137/20080424>
2. Dôvodová správa k zákonu č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok
3. R 47/2017
4. R 38/2003
5. Rozsudok Krajského súdu v Žiline sp. zn.: 30S/79/2016
6. Rozsudok Okresného súdu v Žiline sp. zn.: 1T/168/2012
7. Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn.: 4 Tdo 33/2016
8. Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok
9. Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon
10. Zákon č. 563/2009 Z. z. daňový poriadok
11. Zákon č. 351/2011 Z. z. o elektronických komunikáciách

Kontaktné údaje:

JUDr. Natália Hangáčová

natalia.hangacova@flaw.uniba.sk

Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
Šafárikovo námestie č. 6
P.O.BOX 313
810 00 Bratislava
Slovenská republika

Mgr. Roman Lysina

roman.lysina@flaw.uniba.sk

Katedra ústavného práva
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
Šafárikovo námestie č. 6
P.O.BOX 313
810 00 Bratislava
Slovenská republika

PRÍPUSTNOSŤ NEZÁKONNE ZÍSKANÝCH DÔKAZOV V KONANÍ PRED MEDZINÁRODNÝM TRESTNÝM SÚDOM

Igor Hron

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: The paper addresses the current questions connected with the admissibility of illicitly obtained evidence under the Rome Statute in light of the application challenges, the case-law of ICC and links to approach of the ad hoc tribunals (ICTY, ICTR).

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá niektorými otázkami súčasnej úpravy prípustnosti nezákonne získaných dôkazov podľa Rímskeho štatútu, reflektujúc aplikačné problémy, judikatúru Medzinárodného trestného súdu a paralely s prístupom ad hoc tribunálov (ICTY, ICTR).

Key words: International Criminal Court, International Criminal Law, Evidence

Kľúčové slová: Medzinárodný trestný súd, medzinárodné trestné právo, dôkazy

1 ÚVOD

Problematika nezákonne získaných dôkazov je predmetom rozsiahlych diskusií nielen na vnútroštátnej úrovni. V prípade medzinárodného trestného práva je jej kontroverznosť zdôraznená aj záujmami medzinárodnej komunity, závažnosťou trestných činov a otázkami spojenými s náročnosťou obstarania dôkazov. Rímsky štatút nedávno, 17. júla 2018, oslávil okrúhlych 20 rokov od prijatia. Za tento krátky čas bola otázka nezákonných dôkazov súčasťou viacerých konaní pred Medzinárodným trestným súdom (ICC). Prístup súdu, vzhľadom na okolnosti jeho fungovania, ale aj v porovnaní s inými autoritami, je relatívne jednoznačný. Vo väčšine prípadov nedochádza k vylúčeniu dôkazov pre ich nezákonnosť. Z toho dôvodu je nevyhnutné skúmať princípy na ktorých je postavená aplikačná prax súdu a argumentáciu pri odôvodňovaní potreby pripustenia nezákonne získaných dôkazov.

2 ZÁKLADNÝ PRÁVNÝ RÁMEC

Východiskovým bodom pre posudzovanie prípustnosti nezákonne získaných dôkazov vo svetle Rímskeho štatútu je článok 69 ods. 7, ktorý ustanovuje, že *„dôkazy ktoré boli získané porušením tohto štatútu alebo medzinárodne uznávaných ľudských práv nie sú prípustné, ak porušenie vrhá vážne pochybnosti na spoľahlivosť dôkazov alebo pripustenie dôkazu by bolo v rozpore s bezúhonnosťou konania (integrity of proceedings) a mohlo by ju vážne ohroziť.“* Predmetné ustanovenie zaviedlo dvojstupňový test, ktorého druhá časť je do značnej miery totožná alebo minimálne obdobná s prístupom viacerých autorít, či už *ad hoc* tribunálov, alebo Európskeho súdu pre ľudské práva (ESLP). Napriek tomu je interpretácia niektorých zložiek testu na úrovni ICC diametrálne odlišná, ako bude ilustrované ďalej.

Článok 69 ods. 7 nie je jediným ustanovením štatútu, na základe ktorého môže dôjsť k vylúčeniu dôkazov. Druhú alternatívu ponúka článok 69 ods. 4, ktorý vyjadruje právomoc súdu *„rozhodnúť o relevantnosti, alebo prípustnosti všetkých dôkazov, pričom okrem iného prihliada na ich dôkaznú hodnotu (probative value) a na to, či daný dôkaz nebude na ujmu spravodlivého procesu alebo spravodlivého vyhodnotenia svedeckej výpovede v súlade s Pravidlami súdneho konania a vykonávania dôkazov.“* Vzťah medzi oboma ustanoveniami je vzťahom špeciálneho

ustanovenia ku všeobecnému, čo judikoval súd v prípade *Lubanga*.¹ Z toho vyplýva, že sa prioritne bude postupovať podľa článku 69 ods. 7.

V tomto bode je dôležité zdôrazniť, že otázka prípustnosti nezákonne získaných dôkazov je na poli medzinárodného trestného práva relatívne novým problémom. O to viac dôležitým javom je aj to, že v štatútoch predchádzajúcich tribunálov úprava absolútne absentovala.

Medzinárodné vojenské tribunály v Norimbergu a Tokiu neboli viazané žiadnymi technickými pravidlami a v čo najväčšom rozsahu brali ohľad na hospodárnosť konania. Z toho dôvodu boli pripustené akékoľvek dôkazy, ktoré mali dôkaznú hodnotu.²

Naopak, *ad hoc* tribunály pre bývalú Juhosláviu (ICTY) a Rwandu (ICTR) už venovali pozornosť týmto otázkam, no iba v Pravidlách súdneho konania.³

Ďalej je potrebné podotknúť, že ani jeden z vyššie spomenutých prameňov principiálne neoperuje s pojmom nezákonne resp. nelegálne získané dôkazy, ale všetky akcentujú skôr identifikáciu spôsobu ich získania, z čoho je však nepochybné, že sa v konečnom dôsledku jedná o nezákonnosť dôkazov.⁴

3 TRAVAUX PRÉPARATOIRES

Problematický charakter a komplexnosť otázok spojených s prípustnosťou dôkazov je možné ilustrovať aj na dlhej ceste prijímania Rímskeho štatútu a konsenzu medzinárodnej komunity, ktorý bol výsledkom mnohých peripetií.⁵

Jeden z prvých konceptov nebol ničím revolučný. Išlo o znenie, ktoré bolo základom pravidla 95 Pravidiel súdneho konania ICTY v pôvodnom znení z 11. februára 1994.⁶ Základom pre vylúčenie dôkazov pre ich nezákonnosť bolo ich získanie buď „*priamo alebo nepriamo spôsobom, ktorý predstavoval závažné porušenie medzinárodne chránených ľudských práv*“.⁷ Tým, že v doterajšej praxi nebola potrebná úprava na úrovni štatútu, kľúčovou bola aj diskusia v tomto smere. Pre niektoré delegácie bola táto otázka príliš komplikovaná a špecifická na to, aby bola upravená na úrovni štatútu.⁸ Na druhej strane, niektoré štáty navrhovali nepripustenie dôkazov iba v prípade porušenia *ius cogens*,⁹ teda množina dôkazov, ktoré by mohli podliehať vylúčeniu by bola svojim rozsahom výrazne limitovaná.¹⁰

V nasledujúcich návrhoch bol odkaz na priame alebo nepriame porušenie vypustený a nahradený širším pravidlom, ktoré už počítalo s podobnými kritériami ako účinná verzia ustanovenia článku 69 ods. 7. V tomto prípade malo test proporcionality uviesť do činnosti závažné porušenie štatútu, alebo iných noriem medzinárodného práva.¹¹ S ochranou ľudských práv sa počítalo implicitne v rámci štatútu, alebo medzinárodného práva. Napriek tomu viaceré delegácie

¹ ICC, Prosecutor v. Lubanga Dyilo, Case No. ICC-01/04/01/06, T. Ch. I., Decision on the admission of material from the “bar table”, 24.6.2009 (ďalej len “Lubanga, Rozhodnutie o pripustení dôkazov”), para. 43.

² Článok 19 Charty Medzinárodného vojenského tribunálu; článok 13 Charty Medzinárodného vojenského tribunálu pre Ďaleký Východ.

³ Pravidlo 89(C), pravidlo 89(D) a pravidlo 95 Pravidiel súdneho konania ICTY.

⁴ KRZAN, Bartłomiej, ed. Prosecuting international crimes: a multidisciplinary approach. Boston: Brill Nijhoff, 2016, s. 201.

⁵ SCHABAS, William. The International Criminal Court: a commentary on the Rome Statute. New York: Oxford University Press, 2010, s. 838.

⁶ United Nations, International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the former Yugoslavia, Rules of Procedure and Evidence, 11. február 1994.

⁷ United Nations, Yearbook of the International Law Commission, Report of the Commission to the General Assembly on the work of its forty-fifth session, A/CN.4/SER.A/1993/Add.I (Part 2), 1993, s. 122.

⁸ Tamže.

⁹ Tamže.

¹⁰ Napríklad dôkazy získané mučením.

¹¹ United Nations, Yearbook of the International Law Commission, Report of the Commission to the General Assembly on the work of its forty-sixth session, A/CN.4/SER.A/1994/Add.I (Part 2), 1994, s. 58.

vyjadrili znepokojenie nad praktickým fungovaním ustanovenia. Argumentom podporujúcim ich tvrdenie bol záver, že dôvody na vylúčenie dôkazov by mali byť vykladané užšie.¹²

Zaujímavými postrehmi v prípravnom výbore boli aj návrhy, ktoré počítali s automatickým vylúčením dôkazov v prípade porušenia štatútu alebo medzinárodne chránených ľudských práv,¹³ dokonca s explicitným odkazom na Medzinárodný pakt o občianskych a politických právach (ICCPR).¹⁴

Rozhodnutím prípravného výboru z roku 1997 sa ustálili 4 disjunktívne kritéria, ktoré s malými zmenami zostali predmetom rokovaní až do prijatia konečnej verzie Rímskeho štatútu. V tom čase ale neexistoval konsenzus či by mal byť základom vylúčenia dôkazov spôsob ich získania, alebo následok prejavujúci sa na iných hodnotách, či už spoľahlivosti dôkazov, alebo bezúhonnosti konania. Celkom logicky bola výsledkom diskusie finálna podoba dvoj-stupňového testu, kde prvým posudzovaným kritériom, ktorého splnenie sa nevyhnutne vyžaduje je porušenie štatútu alebo medzinárodne uznávaných ľudských práv a druhým ich škodlivý následok. Znenie „*medzinárodne uznávané ľudské práva*“ a odstránenie referencie na iné normy medzinárodného práva boli zvolené z dôvodov najmenej nezhody a súčasne najväčšej miery právnej istoty. V neposlednom rade boli podmienky druhej časti testu, *ergo* spoľahlivosť dôkazov a dopad na integritu konania zmenené z kumulatívnych na disjunktívne (alternatívne). To na jednej strane spôsobuje kritiku, pretože súd má pomerne širokú diskrečnú právomoc, čo bolo okrem iného potvrdené v prípade *Lubanga*.¹⁵ Na strane druhej, ak by kritéria zostali v kumulatívnej podobe, niektoré hodnoty by objektívne nevedeli prevážiť bezúhonnosť konania. Vo väčšine prípadov by mimo pôsobnosť ustanovenia zostalo napríklad právo na súkromný život v prípade domových prehliadok, ak by nebola spochybnená spoľahlivosť dôkazov.

4 AKTIVÁCIA ČLÁNKU 69 ODS. 7

4.1 Porušenie Rímskeho štatútu

Prvou alternatívou, ktorá je nevyhnutná na to, aby bolo možné pristúpiť k vyvažovaniu v druhom kroku testu je porušenie Rímskeho štatútu. V porovnaní s ostatnými nejednoznačnými pojmami obsiahnutými v článku 69 ods. 7 je porušenie štatútu celkom jednoznačný koncept, ktorý je aplikovateľný bez závažnejších nejasností.¹⁶

Prakticky budú pod tento pojem zahrnuté práva osôb počas vyšetrovania podľa článku 55 štatútu (napr. zákaz donucovania k sebaobviňovaniu, zákaz mučenia, krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania) práva obžalovaných (článok 67 štatútu), práva obetí, svedkov (článok 68 štatútu) a iné hmotnoprávne alebo procesnoprávne ustanovenia (v tomto smere najmä 9. časť o kooperácii medzi súdom a štátmi). To všetko za predpokladu, že existuje príčinná súvislosť medzi porušením práva garantovaným štatútom a obstarávaním dôkazov. Jedným dychom je však potrebné dodať, že niektoré ustanovenia štatútu¹⁷ sa nevzťahujú na vnútroštátne orgány, ktoré vedú vyšetrovanie autonómne bez kooperácie s Úradom prokurátora. Porušenie nimi garantovaných práv teda nie sú porušením štatútu.

4.2 Porušenie medzinárodné uznávaných ľudských práv

Ako už bolo spomenuté, Rímsky štatút garantuje okruh práv subjektom, ktoré vystupujú v konaní. Nie sú to však jediné práva.¹⁸ Inými slovami, porušenia ľudských práv nie sú limitované iba na porušenia práv explicitne uvedených v štatúte.¹⁹

¹² Tamže.

¹³ Návrh Argentíny; United Nations, Report of the Preparatory Committee on the Establishment of an International Criminal Court, Supplement No. 22A (A/51/22), 1996, s. 218.

¹⁴ Tamže, návrh Japonska.

¹⁵ Súd skúma v každom konkrétnom prípade osobitne rovnováhu medzi základnými hodnotami vyplývajúcimi zo štatútu.

¹⁶ TRIFFTERER, Otto a Kai AMBOS. Rome Statute of the International Criminal Court: a commentary. 3. vyd. Mníchov: C.H. Beck, 2016, s. 1745.

¹⁷ Napr. článok 55 ods. 2 štatútu.

¹⁸ PITCHER, Kelly. Judicial responses to pre-trial procedural violations in international criminal proceedings. Haag: T.M.C. Asser Press, 2018, s. 326.

Druhou alternatívou, pri ktorej ale vzniká omnoho viac otáznikov je porušenie medzinárodne uznávaných ľudských práv. Ani štatút, ani judikatúra súdu neobsahuje vyčerpávajúcu definíciu tohto pojmu. Nápomocnou môže byť judikatúra ICTY, ktorá ustálila, že tribunál musí byť zriadený v súlade s nástrojmi medzinárodne uznávaných ľudských práv.²⁰ Pokiaľ ide o ľudské práva, pri rozdielnych štandardoch ochrany by mal najsilnejší prevážiť.²¹

Ďalším, nie menej podstatným faktorom, je použitie identickej formulácie v článkoch 69 ods. 7 a 21 ods. 3, ktorý je súčasťou hierarchie systému aplikovateľných prameňov práva ICC. Na základe tohto interpretačného pravidla musí byť aplikácia a výklad všetkých prameňov, teda štatútu, Skutkových podstát trestných činov, Pravidiel súdneho konania a vykonávania dôkazov, uplatniteľných zmlúv, zásad a pravidiel medzinárodného práva, všeobecných zásad práva odvodených z vnútroštátnych zákonov a judikatúra súdu v súlade s medzinárodne uznávanými ľudskými právami. Interpretácia článku 21 ods. 3 podporuje záver, že článok 69 ods. 7 je aplikovateľný aj na iné práva ako tie výslovne uvedené v štatúte.

Jedným z ojedinelých prípadov, kedy bola venovaná pozornosť aj rozsahu článku 21 ods. 3 je odlišné stanovisko sudcu odvolacieho senátu Pikisa v prípade *Lubanga*, podľa ktorého za medzinárodne uznávané ľudské práva možno považovať tie, ktoré sú obsiahnuté medzinárodným obyčajovým právom a medzinárodnými zmluvami a dohovormi.²² Tieto slová nasledovali odkazom na početné množstvo medzinárodných dohovorov. Medzi tie najrelevantnejšie sa dajú zaradiť ICCPR, Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (EDĽP), alebo Americký dohovor o ľudských právach (ACHR).²³ Dôležitosť uvedeným dohovorom priznáva aj ICC, ktorý sa vo svojej rozhodovacej činnosti často opiera o judikatúru ESLP. Rovnakú metodológiu uplatnil súd aj v súvislosti s prvými rozhodnutiami vykladajúcimi článok 69 ods. 7 štatútu.²⁴

Tento postup možno ilustrovať napr. na často sa vyskytujúcom porušení práva na súkromný život, ktoré sice nie je súčasťou Rímskeho štatútu, no jeho inkorporácia bola zvažovaná.²⁵ Na druhej strane však bolo akceptované ako medzinárodne uznávané ľudské právo.²⁶ Na základe týchto predpokladov slúži EDĽP a judikatúra ESLP ako východisko pri posudzovaní porušenia práva. Zásah do práva na súkromný život na základe článku 8 ods. 2 EDĽP musí byť v súlade so zákonom, sledovať jeden z legitímnych cieľov stanovených v Dohovore a v neposlednom rade musí byť nevyhnutný v demokratickej spoločnosti.

Praktický dopad na konanie pred ICC bude mať iba posledné kritérium, pretože niektorý zo sledovaných cieľov nie je problematické naplniť (pôjde o záujmy národnej bezpečnosti, verejnej bezpečnosti, predchádzanie zločinnosti, alebo ochranu práv a slobôd iných). V prípade testu legality je tiež možné konštatovať, že nebude otázkou, na ktorej bude závisieť posúdenie porušenia práva v konaní pred ICC, na rozdiel od ESLP, kde súd pri nesplnení testu už nepokračuje pri skúmaní zvyšných kritérií.²⁷ Na základe článku 69 ods. 8 „súd pri rozhodovaní o relevantnosti alebo prípustnosti dôkazov, ktoré získal štát, nerozhoduje o uplatňovaní vnútroštátnych právnych predpisov.“ To znamená, že porušenie vnútroštátneho práva nebude mať automaticky za následok posudzovanie prípustnosti dôkazov podľa čl. 69 ods. 7.²⁸ Súd však môže prihliadnuť na porušenie

¹⁹ TRIFFTERER, Otto a Kai AMBOS. Rome Statute of the International Criminal Court: a commentary. 3. vyd. Mníchov: C.H. Beck, 2016, s. 1747.

²⁰ ICTY, Prosecutor v. Tadić, Case No. IT-94-1, A. Ch., Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction, 2.10.1995, para. 45.

²¹ ICTY, Prosecutor v. Mrkšić et al., Case No. IT-95-13/1-A, A. Ch., Judgement, 5.5.2009, Partially Dissenting Opinion of Judge Pocar, para. 7.

²² ICC, Prosecutor v. Lubanga Dyilo, Case No. ICC-01/04-01/06, A. Ch., Decision on the Prosecutors "Application for Leave to Reply to Conclusions de la défense en réponse au mémoire d'appel du Procureur", 12.9.2006, Separate Opinion of Judge Georgios M. Pikis, para. 3.

²³ Tamže.

²⁴ ICC, Prosecutor v. Katanga and Chui, Case No. ICC-01/04-01/07, T. Ch. II, Decision on Prosecutor's Bar Table Motions, 17.12.2010, para. 19.

²⁵ United Nations, Report of the Preparatory Committee on the Establishment of an International Criminal Court, Supplement No. 22A (A/51/22), 1996, s. 200.

²⁶ Lubanga, Rozhodnutie o pripustení dôkazov, para. 19.

²⁷ Rozsudok ESLP vo veci Messina proti Taliansku, (No. 2), č. 25498/94, 28.9.2000, para. 81.

²⁸ Lubanga, Rozhodnutie o pripustení dôkazov, para. 36.

vnútroštátnych predpisov ako na fakt, hoci nebude mať pri posudzovaní splnenia podmienok článku 69 ods. 7 taký vplyv ako porušenie medzinárodne uznávaného ľudského práva.

Z toho dôvodu je v prípade zásahu do práv kľúčovým posúdenie proporcionality zásahu. Prakticky pôjde o porušenie práva na súkromný život v prípadoch ak nie sú jednotlivcom poskytnuté zodpovedajúce a účinné záruky proti zneužitiu. Prihliada sa aj na okolnosti za ktorých bol príkaz na domovú prehliadku vydaný, dôvodné podozrenie o tom, že bol spáchaný trestný čin a spôsob akým je prehliadka vykonaná vrátane prítomnosti nezávislých osôb.²⁹

5 ŠKODLIVÝ NÁSLEDOK

Skutočnosť, že dôkazy boli získané porušením štatútu, alebo medzinárodne uznávaných ľudských práv však na vylúčenie dôkazu v konaní pred ICC nepostačuje a je nutné naplniť aj jedno z dvoch kritérií, ktoré predpokladá druhá časť testu: (a) porušenie buď vrhne vážne pochybnosti na spoľahlivosť dôkazov alebo (b) pripustenie dôkazu by bolo v rozpore s bezúhonnosťou konania.³⁰

5.1 Spoľahlivosť dôkazov

Pri posudzovaní následkov získaných dôkazov súd v prvom rade berie do úvahy ich spoľahlivosť. Dôvod je jednoznačný. Rozsudky založené na chybnom skutkovom základe by ohrozili plnenie mandátu ICC stíhať páchatelov medzinárodných trestných činov. Potenciálne hroziaci justičný omyl je navyše problematický vzhľadom na zdôraznenú potrebu, aby bol súd vnímaný ako legitímna inštitúcia.³¹ Otáznym je aj vzťah, medzi spoľahlivosťou dôkazov a integritou konania, pretože napriek tomu, že obe kritériá sú posudzované alternatívne, existuje medzi nimi prienik. Je ťažké si predstaviť, že by došlo k splneniu prvej alternatívy bez negatívneho dopadu na bezúhonnosť konania. Zároveň však medzi oboma disjunktívnymi kritériami nie je vzťah špeciálneho a všeobecného ustanovenia, ale obe sú postavené na rovnakú úroveň.³²

V porovnaní s posudzovaním vplyvu na bezúhonnosť konania má súd oveľa menší priestor na voľnú úvahu, čo je evidentné aj na faktoroch ovplyvňujúcich jeho rozhodovanie v každom jednotlivom prípade.

Žiadny dôkaz doposiaľ nebol vylúčený na základe článku 69 ods. 7 písm. (a),³³ napriek tomu z predchádzajúcej rozhodovacej praxe je možné odvodiť niektoré princípy. ICC v súvislosti s interpretáciou pojmu spoľahlivosť uviedol demonštratívny výpočet kritérií, ktoré zohľadňuje. Patrí medzi nich najmä zdroj dôkazu (prepojenie na subjekt konania, alebo osobný záujem strany na výsledku konania, resp. iné ukazovatele zaujatosti), povaha a charakter dôkazu (obrazový, zvukový, obrazovo-zvukový, eventuálne automaticky generovaný záznam, alebo svedecká výpoveď), ďalej sa posudzuje či bola informácia získaná a zaznamenaná súčasne alebo krátko po udalostiach, ku ktorým sa vzťahuje, alebo či bol záznam vytvorený neskôr. Predmetom skúmania je aj účel, za ktorým bol dôkaz obstaraný, napr. konkrétne trestné konanie. V neposlednom rade je dôraz kladený aj na fakt, či je možné nezávisle overiť pôvod a spôsob získania informácie.³⁴ K týmto záverom súd prišiel v nadväznosti na posúdenie prípustnosti podľa článku 69 ods. 4 štatútu, ktorý ako už bolo spomenuté je vo vzťahu k článku 69 ods. 7 *lex generalis* a je otáznym do akej miery je možné jestvujúcu interpretáciu preniesť aj na článok 69 ods. 7.

Nie menej dôležitým a problematickým indikátorom pre vylúčenie dôkazov je aj vážna pochybnosť o spoľahlivosti. Už judikatúra *ad hoc* tribunálov ICTY a ICTR vymedzila, že tribunál nemôže založiť svoje rozhodnutie na dôkazoch, ktorých spoľahlivosť nie je potvrdená bez akýchkoľvek pochybností, no vo fáze rozhodovania o prípustnosti postačuje *prima facie* posúdenie spoľahlivosti dôkazov.³⁵ Akékoľvek špekulatívne tvrdenia nemôžu viesť k vylúčeniu dôkazov.³⁶

²⁹ Rozsudok EŠLP vo veci Smirnov proti Rusku, č. 71362/01, 7.6.2007, para. 44.

³⁰ Lubanga, Rozhodnutie o prípustení dôkazov, para. 41.

³¹ VIEBIG, Petra. *Illicitly obtained evidence at the International Criminal Court*. Haag: T.M.C. Asser Press, 2016, s. 130.

³² Tamže.

³³ Tamže.

³⁴ ICC, Prosecutor v. Katanga and Chui, Case No. ICC-01/04-01/07, T. Ch. II, Decision on Prosecutor's Bar Table Motions, 17.12.2010, para. 28.

³⁵ ICTY, Prosecutor v. Brđanin, Case No. IT-99-36-T, Decision on the Defence "Objection to Intercept Evidence", 3.10.2003, para. 66, 68.

Navzdory niektorým sporným aspektom však možno s určitou konštatovať, že prípady, v ktorých by boli dôkazy zaobstarané formou mučenia, teda porušením *ius cogens*, alebo by boli získané represívnym správaním, by neprešli testom súdu.³⁷ V prípade mučenia vyvoláva porušenie pochybnosti o tom, či bola výpoveď pravdivá a dobrovoľná, alebo len dôsledkom nátlaku vyplývajúceho zo spôsobu vedenia výsluchu.³⁸

V ďalších prípadoch pred ICTY nebol pripustený napríklad ani polygraf, pretože nebol považovaný za dostatočne spoľahlivý zdroj informácie, ktorá by napomohla usvedčiť podozrivé osoby.³⁹

Významným faktorom je aj samotné postavenie prokurátora, pretože dôkazy predložené prokurátorom budú mať s veľkou pravdepodobnosťou vysokú úroveň spoľahlivosti.⁴⁰

5.2 Bezúhonnosť konania

Druhou a zároveň najviac polarizujúcou časťou testu je následok porušenia štatútu alebo medzinárodne uznávaných ľudských práv v spojení s bezúhonnosťou súdneho konania podľa článku 69 ods. 7 písm. (b), pretože aj dôkazy ktorých spoľahlivosť nie je spochybnená nemusia byť pripustené. Vylúčenie týchto dôkazov a ochrana integrity konania sú podporené najmä poslaním súdu ktorý má presadzovať *rule of law* a ochranu ľudských práv, najmä hodnoty ako mier a bezpečnosť.⁴¹

Nápomocnými pri posudzovaní tejto otázky sú jednak judikatúra *ad hoc* tribunálov, obzvlášť ICTY a na druhej strane rozhodovacia činnosť ESLP z dôvodu, že obe authority vyvinuli rozsiahlejší súbor princípov ako samotný ICC a pri rozhodovaní sú do značnej miery aj inšpiráciou argumentácie, hoci s odchýlkami, na ktoré bude poukázané.

Veľa z rozhodnutí *ad hoc* tribunálov, ktoré sa týkali problematiky prípustnosti nezákonne získaných dôkazov nemalo v relevantných častiach takmer žiadne odôvodnenie. Spravidla si sudy vystačili so strohým konštatovaním prípustnosti, bez hlbšej argumentácie.⁴² Jedným z prelomových rozhodnutí ICTY bol v tomto kontexte prípad *Brđanin*, kde závery senátu prvej inštancie patria k tým, na ktoré často odkazujú nielen samotné *ad hoc* tribunály, ale aj ICC. Princípy ku ktorým dospel ICTY z toho dôvodu prispievajú do veľkej miery k pochopeniu prístupu vo veci prípustnosti niektorých dôkazov.

Otázkou ktorou sa súd zaoberal bola, či prepisy telefonických hovorov odpočúvaných vnútornými bezpečnostnými zložkami vlády Bosny a Hercegoviny pred a počas vojny, ktoré boli predložené prokurátorom, neporušia integritu konania. Súd poznamenal, že materiály, ktoré boli získane pred vyhlásením vojny, najmä v situácii keď ozbrojený konflikt priamo hrozil alebo trval, môžu mať rozhodujúci vplyv pre zistenie pravdivého skutkového stavu, najmä, keď niektoré skutočnosti nie je možné určiť na základe iných dôkazov.⁴³

ICTY preto podľa Pravidiel súdneho konania musí použiť test za účelom garancie práva obvineného resp. obžalovaného na spravodlivý súdny proces, pričom musí dôsledne zhodnotiť rovnováhu medzi základnými právami domnelého resp. skutočného páchatel'a a základným

³⁶ ICTR, Prosecutor v. Bagosora, Case No. ICTR-98-41-T, Decision on Exclusion of Evidence under Rule 95, 27.1.2004, para. 5.

³⁷ ICTY, Prosecutor v. Stakić, Case No. IT-97-24-PT, Provisional Order on the Standards Governing the Admission of Evidence and Identification, 25.2.2002, para 8.

³⁸ VIEBIG, Petra. Illicitly obtained evidence at the International Criminal Court. Haag: T.M.C. Asser Press, 2016, s. 131.

³⁹ ICTY, Prosecutor v. Naletilić and Martinović, Case No. IT-98-34-PT, Decision on the Request of the Accused to be given the Opportunity to be interrogated under Application of a Polygraph, 27.11.2000.

⁴⁰ TRIFFTERER, Otto a Kai AMBOS. Rome Statute of the International Criminal Court: a commentary. 3. vyd. Mnichov: C.H. Beck, 2016, s.1748.

⁴¹ Preambula Rímskeho štatútu.

⁴² Napr. ICTY, Prosecutor v. Kordić & Čerkez, Case No. IT-95-14/2, Decision Stating Reasons for Trial Chambers Ruling of 1 June 1999 Rejecting Defence Motion to Suppress Evidence, 25.6.1999.

⁴³ ICTY, Prosecutor v. Brđanin, Case No. IT-99-36-T, Decision on the Defence "Objection to Intercept Evidence", 3.10.2003, para. 61.

záujmom medzinárodnej komunity na stíhaní osôb obvinených zo spáchania trestných činov spočívajúcich v závažnom porušení medzinárodného humanitárneho práva.⁴⁴

Prvými dvoma dôležitými kritériami sú z toho titulu charakter a závažnosť porušenia práva osoby, proti ktorej je vedené konanie spolu so závažnosťou údajne spáchaného medzinárodného trestného činu, s čím súvisí aj preventívna funkcia tribunálov.⁴⁵

Napriek tomu, že boli dôkazy získané nelegálnym spôsobom, niekoľko skutočností prevážilo smerom k ich pripusteniu. V prvom rade bolo odpočúvanie vykonané v dobrej viere, ďalej bolo vykonané v čase keď bol štát na pokraji ozbrojeného konfliktu a účelom odpočúvania bolo odhaliť rozsah hrozby vnútornej bezpečnosti Bosny a Hercegoviny. Z prepisov tiež vyplynulo, že podozrivý veril, že jeho zariadenie je odpočúvané, no stále ho používal. Napokon, neexistoval žiaden náznak, že zaobstaráť dôkazy by bolo možné aj z akéhokoľvek iného zdroja.⁴⁶

Súd potvrdil, že by predstavovalo nebezpečnú prekážku výkonu spravodlivosti, ak by dôkazy, ktoré sú relevantné a majú dôkaznú hodnotu, nemohli byť pripustené len z dôvodu zanedbateľného porušenia procesných noriem, berúc ohľad na závažnosť trestných činov spadajúcich po jurisdikciu tribunálu, pokiaľ je spravodlivosť súdneho konania zaručená.⁴⁷

Zaujímavou skutočnosťou je, že ICTY vychádzal pri posudzovaní faktorov v teste kombináciou dvoch pravidiel súdneho konania,⁴⁸ za ktorých ekvivalent možno považovať články 69 ods. 4 a 69 ods. 7 Rímskeho štatútu, čiže v konaní pred ICC by vzhľadom na judikatúru nebolo možné postupovať týmto spôsobom, no dôvody o ktoré oprel ICTY svoje rozhodnutie majú výrazný vplyv aj na aplikačnú prax ICC.

Predmetom skúmania je aj otázka participácie medzinárodných vyšetrovateľov, resp. prokurátora na zabezpečovaní dôkazných materiálov. V prípade ak vnútroštátne orgány postupujú autonómne, ich konanie nebude mať taký vplyv na závažnosť porušenia ako účasť prokurátora.⁴⁹

Judikatúra ESĽP je tiež dôležitým zdrojom pri teste podľa článku 69 ods. 7 písm. (b). EDĽP neobsahuje explicitné ustanovenie týkajúce sa prípustnosti dôkazov, čo je otázkou vnútroštátnej úpravy jednotlivých členských štátov Rady Európy. Avšak otázku, na ktorú je nutné odpovedať a ktorú súd posudzuje je, či konanie ako celok, vrátane spôsobu získania dôkazov bolo spravodlivé a teda nebolo v rozpore s článkom 6 EDĽP.⁵⁰ Podobne ako ICTY, aj z ustálenej rozhodovacej praxe ESĽP sa dajú odvodiť kritériá, ktoré usmerňujú súd pri balansovaní protichodných hodnôt. Kľúčovým je najmä posúdenie porušenia iného práva z Dohovoru a v prípade pozitívnej odpovede, povaha porušenia (inými slovami závažnosť).⁵¹ V praxi budú v hre rôzne práva garantované Dohovorom. Rozdiel medzi závažnosťou porušenia jednotlivých práv je azda najzaujímavejšie sledovať na článkoch 3 a 8 EDĽP. Pri porušení zákazu mučenia, ako už bolo viac krát akcentované je výsledok jasný – konštatovanie porušenia práva na spravodlivý súdny proces.⁵² Oproti tomu porušenie článku 8 spravidla nie je takej intenzity, aby prevážilo ostatné hodnoty, ktoré berie súd do úvahy. Dôležitým faktorom je aj zohľadnenie verejného záujmu na vyšetrení a potrestaní páchatela konkrétneho trestného činu.⁵³

Medzi ďalšie posudzované kritériá patria procesné záruky, najmä možnosť sťažovateľa spochybniť pravosť dôkazov a namietať ich pripustenie. Okrem toho je potrebné vziať do úvahy aj spoľahlivosť dôkazov a ich dopad na výsledok konania. V prípade, ak neexistuje riziko, že by boli nespoľahlivé, potreba subsidiárnych dôkazov je slabšia.⁵⁴ Napríklad v pomerne kontroverznom

⁴⁴ Tamže, para. 62.

⁴⁵ KRZAN, Bartłomiej, ed. *Prosecuting international crimes: a multidisciplinary approach*. Boston: Brill Nijhoff, 2016, s. 220.

⁴⁶ ICTY, *Prosecutor v. Brđanin*, Case No. IT-99-36-T, Decision on the Defence "Objection to Intercept Evidence", 3.10.2003, para. 63.

⁴⁷ Tamže.

⁴⁸ Pravidlo 89(D) a pravidlo 95 Pravidiel súdneho konania ICTY.

⁴⁹ ICTY, *Prosecutor v. Mrkšić et al.*, Case No. IT-95-13/1-T, Decision Concerning the Use of Statements Given by the Accused, 9.10.2006, para. 27.

⁵⁰ Rozsudok ESĽP vo veci Schenk proti Švajčiarsku, č. 10862/84, 12.7.1988, para. 46.

⁵¹ Rozsudok ESĽP vo veci Khan proti Veľkej Británii, č. 35394/97, 12.5.2000, para. 34.

⁵² Pozri napr. Rozsudok Veľkej komory ESĽP vo veci Gäfgen proti Nemecku, č. 22978/05, 1.6.2010.

⁵³ Rozsudok Veľkej komory ESĽP vo veci Jalloh proti Nemecku, č. 54810/00, 11.7.2006, para. 119.

⁵⁴ Tamže, para. 96.

prípade *Khan proti Veľkej Británii* nebolo konštatované porušenie práva na spravodlivý súdny proces, napriek tomu, že v konaní existoval iba jediný dôkaz.

Ako je možné vidieť, prístupy ICTY a EŠLP sú v mnohých aspektoch podobné. Na druhej strane ICC niektorým kritériám neprisuduje takú váhu ako vyššie spomenuté autority.

Z tohoto dôvodu je zaujímavým prípad *Lubanga*, ktorý modifikoval niektoré kritéria vo vzťahu k ICC. Rozhodnutie súdu súviselo s dôkazmi získanými nezákonnou domovou prehliadkou. Prvým argumentom, ktorý sa týkal závažnosti porušenia práva jednotlivca bolo poukázanie na vzťah medzi závažnosťou porušenia na obe časti testu. Porušenie štatútu alebo medzinárodne uznávaných práv nie je kvantifikované, čo potvrdzuje aj *travaux préparatoires*, keďže táto alternatíva bola diskutovaná, no do konečného znenia štatútu sa nedostala. Preto článok 69 ods. 7 môže aktivovať aj menej závažné porušenie práv. Iba v druhej časti testu sa zavádza požiadavka určitého stupňa závažnosti, hoci táto nie je spojená so závažnosťou porušenia.⁵⁵ Odôvodnenie bolo niektorými autormi kritizované, kvôli jeho vnútornej protirečivosti, pretože na jednej strane súd zastal stanovisko, že pri posudzovaní spoľahlivosti dôkazov, resp. bezúhonnosti konania sa má prihliadať na závažnosť porušenia, ale v druhej časti vety neguje spojitosť so závažnosťou porušenia.⁵⁶ Ako postupovať pri interpretácii tohto logického rozporu? Jedným variantom sa zdá byť, že súd by nemal prihliadať na závažnosť porušenia práva jednotlivca za žiadnych okolností. Ako čistejšia alternatíva sa ponúka výklad, že súd odkázal iba na slovo „porušenie“ v prvej časti ustanovenia, čo podporuje aj záver súdu, kedy jedným z dôvodov pre pripustenie dôkazov, ktorým obhájil zachovanie integrity celého konania bola *menej závažná povaha porušenia práva*, teda bral do úvahy intenzitu porušenia práva.

Pre zásah do individuálnej sféry jednotlivca je tiež irelevantný fakt, že nedošlo k porušeniu práva obvineného, ale tretej osoby, ako to bolo v tomto prípade, pretože štatút identifikuje iba samotné porušenie, nie subjekt.⁵⁷ Na druhej strane, pri posúdení vplyvu na bezúhonnosť konania to bude jednou z rozhodujúcich skutočností.⁵⁸

Ďalej, na rozdiel od prístupu ICTY a EŠLP, ICC neberie ohľad na závažnosť obvinení, hrozacej sankcie a verejný záujem na objasnení trestných činov, pretože súd tieto hodnoty považuje za inherentnú súčasť štatútu. Tak ako je uvedené v Preambule a článku 1 štatútu, „súd má právomoc vykonávať jurisdikciu nad najzávažnejšími trestnými činmi medzinárodného záujmu.“ Taktiež tento postoj podporuje aj článok 17 ods. 1 písm. (d), v ktorého svetle súd vyhlási prípad, ktorý nie je dostatočne závažný na to, aby odôvodnil ďalšie kroky za neprípustný. *A contrario*, každý prípad ktorý odôvodní pokračovať v konaní, bude vždy preto veľmi závažný. Napriek tomu verejný záujem nemôže ovplyvniť rozhodnutie o prípustnosti podľa ustanovenia článku 69 ods. 7.⁵⁹

Zaujímavým je aj prístup ICC k faktoru, ktorý je pomerne významným v judikatúre EŠLP a to dopadu dôkazov na výsledok konania, ktorý súvisí so spoľahlivosťou. Tá je však judikatúrou považovaná za implicitnú súčasť dôkaznej hodnoty a relevancie,⁶⁰ ktoré sú súčasťou testu podľa článku 69 ods. 4 a preto na základe vzťahu *lex generalis – lex specialis* nie je možné zaviesť tento faktor ako kritérium prípustnosti pod článok 69 ods. 7 písm. (b).⁶¹

Posledným osobitne posudzovaným hľadiskom je podobne ako pri ICTY aj prítomnosť osôb z Úradu prokurátora, resp. prítomnosť samotného prokurátora pri zaisťovaní dôkazov, kedy v prípade *Lubanga* síce bol prítomný vyšetrovací tím z ICC, napriek tomu vnútroštátne orgány zabezpečovali vykonanie domovej prehliadky autonómne, čo bolo aj dôvodom, ktorý svedčil k pripusteniu dôkazov v konaní.⁶²

⁵⁵ *Lubanga*, Rozhodnutie o pripustení dôkazov, para. 35.

⁵⁶ VIEBIG, Petra. *Illicitly obtained evidence at the International Criminal Court*. Haag: T.M.C. Asser Press, 2016, s. 170.

⁵⁷ *Lubanga*, Rozhodnutie o pripustení dôkazov, para. 37.

⁵⁸ Tamže, para. 47.

⁵⁹ Tamže, para. 44.

⁶⁰ ICTY, *Prosecutor v. Brđanin*, Case No. IT-99-36-T, Decision on the Defence “Objection to Intercept Evidence”, 3.10.2003, para. 63.

⁶¹ *Lubanga*, Rozhodnutie o pripustení dôkazov, para. 43.

⁶² Tamže, para. 45.

6 ZÁVER

Z uvedených princípov je zrejmé, že posudzovanie problémov prípustnosti nezákonne získaných dôkazov na úrovni ICC je do značnej miery, aj v porovnaní s prístupom ostatných medzinárodných súdnych autorít limitované. Azda najdôležitejším kritériom je závažnosť porušenia práva osoby, proti ktorej je vedené konanie, napriek niektorým nejednoznačným aspektom argumentácie súdu.

Rozhodovacia prax je v týchto veciach ešte v začiatkoch a nedávne rozhodnutia súdu veľmi neprispeli k objasneniu niektorých princípov, pretože súd nekonštatoval ani porušenie práv. Preto bude otázkou najbližších rokov a najmä prípadov, ktoré sú zatiaľ v počiatočných fázach predbežného preskúmania resp. vyšetrovania, či prinesú nový vietor, optiku nazerania a ďalšie vymedzenie hraníc do skúmanej problematiky. Je to však otázka náročná, minimálne vo vzťahu ku kredibilitě súdu a jeho vnímaniu medzinárodnou komunitou v geopolitickom priestore.

Použitá literatúra:

- KRZAN, B. ed.: Prosecuting international crimes: a multidisciplinary approach. Boston: Brill Nijhoff, 2016, 313 s. ISBN 978-90-04-32366-7
- PITCHER, K.: Judicial responses to pre-trial procedural violations in international criminal proceedings. Haag: T.M.C. Asser Press, 2018, 567 s. ISBN 978-94-6265-218-7.
- SCHABAS, W.: The International Criminal Court: a commentary on the Rome Statute. New York: Oxford University Press, 2010, 1259 s. ISBN 978-0-19-956073-8.
- TRIFFTERER, O. - AMBOS K.: Rome Statute of the International Criminal Court: a commentary. Third edition. Mníchov: C.H. Beck, 2016, 2351 s. ISBN ISBN978-3-406-64854-0.
- VIEBIG, P.: Illicitly obtained evidence at the International Criminal Court. Haag: T.M.C. Asser Press, 2016, 291 s. ISBN 978-94-6265-093-0.

Judikatúra:

ICC

- Prosecutor v. Katanga and Chui*, Case No. ICC-01/04-01/07, T. Ch. II, Decision on Prosecutor's Bar Table Motions, 17.12.2010
- Prosecutor v. Lubanga Dyilo*, Case No. ICC-01/04/01/06, T. Ch. I., Decision on the admission of material from the "bar table", 24.6.2009
- Prosecutor v. Lubanga Dyilo*, Case No. ICC-01/04-01/06, A. Ch., Decision on the Prosecutors "Application for Leave to Reply to Conclusions de la défense en réponse au mémoire d'appel du Procureur", 12.9.2006

ICTY

- Prosecutor v. Brđanin*, Case No. IT-99-36-T, Decision on the Defence "Objection to Intercept Evidence", 3.10.2003
- Prosecutor v. Kordić & Čerkez*, Case No. IT-95-14/2, Decision Stating Reasons for Trial Chambers Ruling of 1 June 1999 Rejecting Defence Motion to Suppress Evidence, 25.6.1999
- Prosecutor v. Mrkšić et al.*, Case No. IT-95-13/1-T, Decision Concerning the Use of Statements Given by the Accused, 9.10.2006
- Prosecutor v. Mrkšić et al.*, Case No. IT-95-13/1-A, A. Ch., Judgement, 5.5.2009
- Prosecutor v. Naletilić and Martinović*, Case No. IT-98-34-PT, Decision on the Request of the Accused to be given the Opportunity to be interrogated under Application of a Polygraph, 27.11.2000
- Prosecutor v. Stakić*, Case No. IT-97-24-PT, Provisional Order on the Standards Governing the Admission of Evidence and Identification, 25.2.2002
- Prosecutor v. Tadić*, Case No. IT-94-1, A. Ch., Decision on the Defence Motion for Interlocutory Appeal on Jurisdiction, 2.10.1995

ICTR

- Prosecutor v. Bagosora*, Case No. ICTR-98-41-T, Decision on Exclusion of Evidence under Rule 95, 27.1.2004

ESLP

Rozsudok ESLP vo veci *Messina proti Taliansku*, (No. 2), č. 25498/94, 28.9.2000

Rozsudok ESLP vo veci *Smirnov proti Rusku*, č. 71362/01, 7.6.2007

Rozsudok ESLP vo veci *Schenk proti Švajčiarsku*, č. 10862/84, 12.7.1988

Rozsudok ESLP vo veci *Khan proti Veľkej Británii*, č. 35394/97, 12.5.2000

Rozsudok Veľkej komory ESLP vo veci *Gäfgen proti Nemecku*, č. 22978/05, 1.6.2010

Rozsudok Veľkej komory ESLP vo veci *Jalloh proti Nemecku*, č. 54810/00, 11.7.2006

Kontaktné údaje:

Bc. Igor Hron

hron1@uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Šafárikovo nám. 6

810 00 Bratislava

Slovenská republika

K OTÁZKAM DOKAZOVANIA PRÍČINNEJ SÚVISLOSTI¹

Stanislav Mihálik, Filip Vincent

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: The authors focus on the theoretical issues related to proving of the causal link, which is one of the basic preconditions of criminal responsibility. In addition to an analysis of the approach to proving of the causal link in the Slovak Republic and the Czech Republic, they look at alternative procedures in other countries in relation to the proving of the causal link, for example the weakening of the burden of proof. Although the authors bring approaches of the subject in general, the paper is specifically concerned with the proving of the causal link in medical-legal cases.

Abstrakt: Autori sa v príspevku zameriavajú na teoretické otázky spojené s dokazovaním príčinnej súvislosti, ktorá je jedným zo základných predpokladov trestnej zodpovednosti. Okrem analýzy prístupu k dokazovaniu kauzálneho nexu v Slovenskej republike a Českej republike nahliadajú na alternatívne postupy iných štátov vo vzťahu k dokazovaniu príčinnej súvislosti, príkladom je napríklad oslabovanie dôkazného bremena. Hoci autori pristupujú k predmetnej téme vo všeobecnosti, špecificky sa jej venujú v spojitosti s dokazovaním v rámci medicínsko-právnych prípadov.

Key words: criminal law, criminal liability, legality and admissibility of evidence in criminal proceeding, causal link, the proving of evidence, weakening of the burden of proof.

Kľúčové slová: trestné právo, trestná zodpovednosť, zákonnosť a prípustnosť dôkazov v trestnom konaní, príčinná súvislosť, dokazovanie, oslabovanie dôkazného bremena.

1 ÚVOD

Hoci by sa mohlo javiť, že kategória príčinnej súvislosti je len určitou schémou vytvorenou náukou práva (resp. práva trestného), pravda je úplne iná. Príčinná súvislosť, či synonymické pomenovanie príčinnosť, predstavuje jav, ktorý je daný objektívne a v samotnej podstate je z hľadiska práva a vyvodzovania zodpovednosti významný práve z dôvodu, že spája právne relevantné konanie a následok. Je teda entitou, ktorá predstavuje obligatórny znak, podstatnú náležitosť pre účely právnej zodpovednosti. Takýto znak je potrebné nie len relevantným spôsobom zistiť, ale náležite aj v procesnom režime preukázať. Uvedeným môžeme poukázať na to, že na problematiku príčinnosti je možné nahliadať naozaj z rôznych uhlov pohľadu. Či by sme sa rozhodli pre nazeranie prostredníctvom východísk čisto teoretické, či pre otázku legálneho zakotvenia predmetného fenoménu alebo práve na otázku jej preukazovania, v každom prípade ide o otázky vedecky neuzavreté, teda vhodné témy pre doktrínálne bádanie. Samotnú otázku dokazovania je možné vnútorne diferencovať, najmä prostredníctvom tiež všeobecných a špecifických. Práve načrtnuté je základom pre predkladaný príspevok.

Ak je totiž príčinná súvislosť vnímaná ako niečo objektívne dané, teda nie len konštrukčne vytvorené v myslí nahliadajúceho jednotlivca, a predstavuje obligatórny znak pre vyvodzovanie mimo iného trestnoprávnej zodpovednosti, je zjavne minimálne z hľadiska právnej istoty neprípustné, aby bol takýto znak v procese dokazovania preukazovaný prostredníctvom určitej formy prezumpcie či fikcie. Ako však ukážeme v ďalšom texte, je otázne, o akom prístupe môžeme v podmienkach Slovenskej republiky vôbec uvažovať, predmetná téma sa navyše vyznačuje mimoriadne výrazným komparatívnym prvkom, najmä prostredníctvom možného náčrtu škály prístupov jednotlivých štátov k danej problematike.

¹ Príspevok bol vypracovaný v rámci grantu „Hodnotenie postavenia a prognóza budúceho vývoja Trestného zákona po viac ako 10 rokoch účinnosti“. Grant UK, č. UK/397/2019.

2 PRÍČINNÁ SÚVISLOSŤ – PODSTATA DANEJ OTÁZKY

Napriek faktu, že príčinná súvislosť je spojená s častým, hoci okrajovým rozpracovaním autorov (ako otázka spojená s vyvodzovaním právnej zodpovednosti, nie však ako samostatne stojaci fenomén v rámci najširšej línie súvzťažností), základný diskurz v spojitosti s predmetnou kategóriou sa dotýka jej podstaty. Narážame predovšetkým na doktrínálnu nezhodu, vyvíjajúcu sa v priebehu historického vývoja pojmu, a to, či predstavuje príčinná súvislosť otázku skutkovú alebo otázku právneho hodnotenia (teda právnú). Hoci by sa mohlo zdať, že odpoveď na takto položenú otázku nemá z hľadiska ďalších konotácií (napríklad samotného dokazovania) žiadnu relevanciu, opak je pravdou. Je to jedna zo základných otázok, ktorá nám umožňuje poňať a uchopiť samotnú podstatu príčinnosti, rozpracovať jej špecifiká.

Ak vychádzame zo všeobecne akceptovanej doktríny, je nesporné, že príčinná súvislosť je vnímaná ako faktická danosť javov, ako objektívne jestvujúca reťaz skutočností, už len uvedené naznačuje fakt, že ide práve o otázku skutkovú a nie otázku právneho hodnotenia. Na uvedené môžeme naviazať konštatovaním, že takáto povaha predmetnej kategórie bola rovnako aj judikovaná.² Na tomto konštatovaní nemení nič ani tá skutočnosť, že daný judikát je z oblasti civilného práva, jeho základné tézy sú z hľadiska príčinnosti ako takej natoľko všeobecné, že sú aplikovateľné aj na oblasť trestného práva. Aj z uvedenej rozhodovacej praxe vyplýva, že príčinná súvislosť (jednoznačne ako otázka skutková, s čím v plnej miere súhlasíme), musí byť v procese vyvodzovania právnej otázky riešená a posudzovaná pre prípad konkrétny, jednoznačne nie všeobecne. V takto nastolenom procese totižto nahliadame na relácie konkrétnych inštitútov, nie na vopred neurčenú, abstraktnú súvzťažnosť javov. Na strane jednej je teda pomerne jednoduché špecifikovať, v čom by mal proces zisťovania príčinnej súvislosti spočívať, na strane druhej, identifikácia znakov pre ďalší proces (napr. práve proces dokazovania) relevantných predstavuje postup nanajvýš obtiažny. Identifikovať dané javy v spleti iných príčin a krížiaciach sa javov (teda v horizontálnej a vertikálnej sieti skutočností) nie je vôbec jednoduché, uvedené sa potom odráža aj do procesu dokazovania, najmä v rovine jeho kvalitatívnej stránky.

V spojitosti s uvedeným je vhodné poukázať aj na fakt, že danosť príčinnej súvislosti ako otázky skutkovej rešpektuje v plnej miere aj relevantná dostupná literatúra na našom území.³ V plnej miere je príčinná súvislosť rešpektovaná nie len ako právny pojem, ale aj právny problém, nie však problém právneho hodnotenia. Druhá uvedená línia je aj v zmysle názorovej zhody autorov nesprávna, keďže v takomto prípade by musel byť daný predmet hodnotenia, ako aj pravidlo, na základe ktorého sa má hodnotiť. Hoci by sme predmet identifikovať prakticky vedeli, keďže príčinnosť predstavuje súhrn javov v objektívnom svete a ich vzťahov (hoci je tieto potrebné identifikovať a zisťovať), s identifikáciou pravidla právneho hodnotenia by vznikol problém. Kauzalita ako kategória tradične spadá do sféry skutkového zisťovania (ako otázka skutková) a do sféry hodnotenia ju fakticky zaradiť nemôžeme. Skutkové zisťovanie je však procesom náročným, v rámci ktorého sa zameriavame na určitý, spravidla rozsiahly výňatok objektívnej prírodnej príčinnosti. Takýmto prístupom sme schopní identifikovať skutočnosti rôzneho druhu, kvality či kvantity, z pohľadu kauzálnej reťaze pre výsledok časovo bezprostredné, ale aj vzdialenejšie, preň

² K tomu pozri rozsudok Nejvyššího soudu České republiky zo dňa 21. februára 2002, sp. zn. 21 Cdo 300/2001. Predmetné rozhodnutie sa dotýka jednak otázok všeobecných (najmä s ohľadom na konštrukčnú výstavbu kategórie príčinnej súvislosti v práve), jednak otázok špecifických (s ohľadom na povahu danej kategórie). Okrem konštatovania Nejvyššího soudu České republiky, že o vzťah príčinnej súvislosti ide len za tých okolností, že následok nastal zavineným porušením povinnosti jednotlivca (v konkrétnom prípade šlo o zamestnanca), nie teda len potenciálnou možnosťou vzniku, tento explicitne pomenováva riešenie otázky príčinnej súvislosti (ako vzťahu konania a následku) ako otázku skutkovú, v žiadnom prípade nie právnú. S ohľadom na uvedené potom konštatuje, že vzťah príčinnej súvislosti nemôže byť riešený v rovine abstraktnej (všeobecnej), ale jedine s ohľadom na konkrétnosti a súvislosti individuálneho prípadu. Postavenie príčinnej súvislosti ako otázky skutkovej je zvýraznené aj samotným procesom izolovania relevantných javov (s ohľadom na proces izolovania relevantného konania a následku z reťaze všeobecnej príčinnej súvislosti, teda z javov a zákonitostí prírodných a spoločenských).

³ K tomu pozri POLÁČEK, F.: Príčinný vzťah v trestním právu. In Právnik, 1949, roč. 88. s. 353. prípadne LUBY, Š., zostavili BLAHO, P. [et al.]: Výber z diela a myšlienok Štefan Luby. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 1998, s. 372.

významnejšie či s menším významom. Rovnako môže ísť o skutočnosti, ktoré majú svoj základ ako v konaní, tak prípadne aj v nečinnosti.

V danom ohľade však dokážeme označiť sféry príčinnej súvislosti, ktoré sa javia svojou podstatou ešte o čosi problematickejšie. Typickým príkladom je oblasť medicínsko-právnych sporov, ktorým sa aj v predmetnom príspevku venujeme v rámci procesu dokazovania špecifickejšie, dané je spojené s ich typickým prejavom, multikauzálnosťou.⁴ Uvedený aspekt spôsobuje, že v procese identifikácie príčinnej súvislosti nie je možné jasne poukázať na jedinú skutočnosť, ktorá mala na vzniknutý následok rozhodujúci vplyv, prípadne je potrebné prihliadať aj na fakt, či nedošlo k prerušeniu príčinnej súvislosti (osobitne tenká hranica je pri postupoch *non lege artis* a prirodzených progresov chorôb). Autori poukazujú na fakt,⁵ na pomerne nový trend, že pod prípady prakticky neobjasniteľné (z uhla pohľadu príčinnej súvislosti) je potrebné zaraďovať prípady, v rámci ktorých je skutkový stav spojený s osobami, ktoré sú počas svojho života (najmä v oblasti života pracovného) vystavované pôsobeniu toxických látok (tzv. *toxic torts*).

2.1 Príčinná súvislosť a proces jej dokazovania – využitie pravdepodobnosti

Kategóriu príčinnej súvislosti je vzhľadom na jej široké dopady možné podrobiť vedeckému bádaniu naozaj z najrôznejších uhlov nazerania, z pohľadu dokazovania je pomerne elementárnou líniou rozvinutia jej vzťah k otázke pravdepodobnosti. Hoci by bolo možné namietat', že pojem pravdepodobnosti môže predstavovať menovateľ, ktorý v rovine právnej (osobitne pre vyvodzovanie právnej, resp. trestnoprávnej zodpovednosti) je v podstate termínom *non grata*, možnosti probability sú v rámci otázky príčinnosti využívané pomerne a relatívne často. Pravdepodobnostné úvahy je možné v spojitosti s príčinnosťou využiť prakticky v dvoch základných rovinách (ktoré koniec-koncov pokrývajú v súhrne oblasť príčinnosti ako celok). Na strane jednej sa takéto úvahy môžu vzťahovať k rovine samotného zisťovania príčinnej súvislosti (príčinnosti faktualnej, resp. faktickej), postup spočíva v tom, že vyjadrujeme mieru pravdepodobnosti, že následok nastal práve v dôsledku pôsobenia určitej príčiny.⁶ Z hľadiska predmetného príspevku, ako aj roviny procesnoprávnej (t.j. roviny dokazovania), je o niečo zaujímavejšia práve rovina druhá, hovoríme o miere presvedčivosti dôkazu o existencii kauzálneho nexu.⁷ Táto línia nám vyjadruje pravdepodobnosť, s akou musíme preukázať, že určitý relevantný následok vznikol práve v zmysle pôsobenia nejakej príčiny. Dané vnímania si vo svojej obsahovej podstate dopadmi nekonkurujú, každé z nich mieri k odlišnému vnímaniu pojmu príčinnosti, a práve z tohto dôvodu má každé vnímanie svoju relevanciu.

Pokiaľ nahliadneme na načrtnuté roviny bližšie, každá z nich má svoje špecifiká, najmä s ohľadom na účel a spôsob použitia. Rovina prvá, teda využitie probability v otázke zisťovania príčinnej súvislosti, je zameraná, vzhľadom na svoje schematické nastavenie, na vyjadrenie výskytu určitej entity z pohľadu všeobecného. Orientuje sa na vyjadrenie početnosti v rámci určitej množiny sledovaných prípadov. Na základe uvedeného je potom potrebné poukázať na fakt, že pre posúdenie výskytu nejakej skutočnosti v konkrétnom prípade je nepoužiteľná, vyjadruje totiž len určitú mieru jej existencie vzhľadom na posudzovanie už vyskytnutých prípadov *a posteriori*. Je logické, že ak by aj bol výskyt určitej skutočnosti v rámci skúmanej množiny naozaj percentuálne vysoký (aj za predpokladu, že rozsah množiny je dostatočne reprezentatívny), nemôžeme s istotou bez pochybností dovodiť, že danosť skúmanej skutočnosti je daná aj v prípade konkrétnom. Takto naformulované východiská teda tvoria základ jedine pre kauzalitu všeobecnú, teda štatistickú, nemôžu mať dopad na kauzalitu špecifickú (ktorá je relevantná s ohľadom na možnosti dokazovania príčinnej súvislosti, teda v procese vyvodzovania právnej zodpovednosti). Štatistická pravdepodobnosť, *ergo* štatistická kauzalita, nám prezrádza len úvahy pravdepodobnostné (napr. vyjadrenie počtu osôb, ktoré použili lieku X trpeli vedľajšími účinkami). Pokiaľ nahliadneme na preklopenie načrtnutých teoretických východísk do aplikačnej praxe, príklad sme schopní identifikovať napríklad v rámci prístupu amerických súdov, avšak len roviny zisťovania existencie

⁴ Typické je totižto simultánne pôsobenie viacerých javov, či už spomenieme následky postupu *non lege artis* pri poskytovaní zdravotníckej starostlivosti, prirodzený vývoj poúrazových stavov, vrodené vady či vplyv externého prostredia.

⁵ Pozri napr. DOLEŽAL, A., DOLEŽAL, T.: Kauzalita v civilním právu se zaměřením na medicínskoprávní spory. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2016, s. 171.

⁶ Tamtiež, s. 182.

⁷ Tamtiež.

príčinnej súvislosti, teda v rovine prvej, štatistická pravdepodobnosť nie je ani v danom systéme relevantná vo vzťahu dokazovania príčinnej súvislosti. Napríklad aj pre rovinu pre nás špecifických medicínsko-právnych prípadov platí, že údaje pre ne vlastné sú údajmi štatistickými. Na strane druhej, nijakým spôsobom nepopierame (z čoho vychádzajú aj niektorí autori⁸), že takto zistená kauzalita všeobecná môže byť pre určenie kauzality špecifickej významným indikátorom, nie však prostriedkom pre jej určenie. Komparatívnou analýzou na úrovni právnych poriadkov jednotlivých štátov zisťujeme pomerne elementárny poznatok (hoci plne očakávateľný), že tieto pracujú s otázkou pravdepodobnosti v rámci procesu zisťovania faktickej príčinnej súvislosti naozaj v miere minimálnej. Prakticky opačná situácia je však spojená s druhou nami načrtnutou líniou, teda mierou presvedčivosti dôkazu o existencii príčinnej súvislosti.

Ako sme teda už načrtli, druhou základnou líniou využitia pravdepodobnosti v otázke príčinnej súvislosti je miera presvedčivosti dôkazu o existencii príčinnej súvislosti. Hoci sa predmetné línie už svojim obsahovým zameraním orientujú na odlišné entity (jedna sa zameriava na proces zisťovania príčinnej súvislosti, tá druhá nám vyjadruje mieru, ktorú je potrebné preukázať, aby sme mohli konštatovať existenciu vzťahu príčinnej súvislosti medzi konaním a následkom v konkrétnom prípade), rozdiel medzi nimi je možné demonštrovať aj na základe pomerne učebnicového príkladu. Týmto je situácia, kedy by z 1000 zúčastnených divákov nezaplatilo vstupné 501 z nich. Na základe prvej načrtnutej línie probability, štatistická miera pravdepodobnosti existencie príčinnej súvislosti (teda, že náhodne vybraná osoba nezaplatila vstupné) by bola na úrovni 50,1%. Daná hodnota nám len vyjadruje určitý pomer skúmaných entít, na jej základe však nie sme schopní určiť, či v konkrétnom prípade je alebo nie je založený vzťah príčinnej súvislosti konania a následku. V rámci dokazovania príčinnej súvislosti je potrebné pristúpiť k druhej nami načrtnutej línii, jej výsledky však budú nevyhnutne závislé od metódy preukazovania príčinnosti, ktorú zvolíme. Len pre krátke porovnanie, pokiaľ by sme zvolili metódu väčšej pravdepodobnosti (prakticky najvoľnejšia metóda využívaná v jednotlivých štátoch), definovaná cez spojenie *more likely than not* (vo voľnom preklade „pravdepodobnejšie ako nie“), museli by sme konštatovať, že v každom jednom prípade je za takéhoto stavu založený vzťah príčinnej súvislosti a že v každom jednom prípade je osoba neplatičom. Na strane druhej, na opačnej strane priamky, pokiaľ hovoríme o náročnosti procesu dokazovania príčinnej súvislosti, leží metóda „všetko alebo nič“, to znamená, že o existencii vzťahu príčinnej súvislosti sme schopní hovoriť len za predpokladu, že je jej danosť dokázaná so 100% istotou, bez akýchkoľvek pochybností. Rozdiely pravdepodobnosti dopadov jednotlivých línií v rámci škály prístupov sú teda markantné, líšia sa štát od štátu a majú nesporný dopad na požiadavky kvalitatívnej stránky dokazovania danej kategórie.

Z doposiaľ uvedeného by sme mohli odvodiť prakticky hneď dve základné výskumné otázky, v prvom rade, môže byť vôbec takéto pravdepodobnostné rozvažovanie predpokladom pre odvodenie danosti príčinnej súvislosti v konkrétnom prípade? Najmä za predpokladu, že takýto úsudok má svoje dopady vo vyvodení príslušného druhu právnej zodpovednosti. Na uvedené však nadväzuje aj problém iný, dokonca o niečo zložitejší, aká vysoká by mala takáto miera pravdepodobnosti byť? Na danú otázku by bolo možné odpovedať na základe výsledkov vedeckého výskumu, ktorý by však mal koniec koncov svoj základ v komparatívnej analýze naprieč prístupmi právnych poriadkov štátov (rovnako tak by sme však boli schopní identifikovať určité odchýlky aj v súvislosti s odlišnosťami prístupov jednotlivých právnych odvetví). Ak by sme si postavili predmetné prístupy na určitú škálu, prakticky najvoľnejšie je nahliadanie vo Veľkej Británii, ktorá v rámci dokazovania príčinnej súvislosti stavia práve už na načrtnutom postupe *more likely than not*, v rámci tohto potom stačí, že pravdepodobnosť, že následok nastal na základe určitej skutočnosti je vyššia, že tento nastal na základe skutočnosti inak, prakticky ide o prístup 50+1. V rámci prístupov je prakticky druhým prístup preferovaný vo Švajčiarsku či v Rakúsku, v rámci ktorého sa miera potrebnej pravdepodobnosti zvyšuje, tento býva v rámci dostupnej literatúry načrtávaný ako tzv. prevládajúca pravdepodobnosť. Ako určitý nedostatok predmetného nazerania vnímame absenciu určitého kvantitatívneho aspektu, ktorý by nám v rovine abstraktnejšej vedel napovedať, kedy už sme na základe takéhoto prístupu schopní hovoriť o danosti príčinnej súvislosti, a za akých podmienok nie. Na strane druhej, uvedeným schematickým nastavením je zachovaný záujem na aplikovateľnosti daného pravidla, jeho prílišným vymedzením (napríklad prostredníctvom číselného

⁸ Tamtiež, s. 172 a nasl., prípadne pozri HOLČAPEK, T.: Dokazování v medicínskoprávních sporech. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, s. 134 a nasl.

vymedzenia hranice miery pravdepodobnosti) by bola dotknutá abstraktnosť pravidla, čo by mohlo mať v konečnom dôsledku dopad na posudzovanie individuálnych prípadov. Konkrétnejšie odpovede ohľadom praktického použitia je potrebné hľadať v rozhodovacej praxi súdov.

Ďalším prístupom v rámci sledovanej škály by sme mohli označiť prístupy v Nemecku, ktoré sú postavené na preukázaní príčinnej súvislosti v konkrétnom prípade s určitou, ide jednoznačne o schému približujúcu sa nazeraniu Českej republiky a Slovenskej republiky, v určitých aspektoch (najmä s ohľadom na možnosť odklonenia sa od 100% preukázania príčinnej súvislosti) sa naopak od daného nazerania jednoznačne odkláňa, diferencuje. Na strane druhej, aj pri porovnaní prístupu „preukázania s určitou“ a „preukázania s prevládajúcou pravdepodobnosťou“ je možné detekovať rozdiely v kvalite dokazovania príčinnej súvislosti, hoci drobné rozdiely sme schopní najsprávnejšie identifikovať v procese posudzovania približne obdobných skutkových prípadov (najlepšie hraničných) samostatne oboma schémami (takúto modelovú situáciu sme však nemali pre účely použitia v predmetnom príspevku k dispozícii. Ako sme teda už naznačili, pomerne najprísnejší prístup, čo je však na strane druhej odôvodnené dopadmi v rámci právnej (osobitne trestnoprávnej) zodpovednosti, je aplikovaný v rovine procesnej v Českej republike a Slovenskej republiky. Praktický dopad je ten, že uvedeným sa sleduje preukázanie príčinnej súvislosti s určitou (rovnako ako je tomu v podmienkach Nemecka), jej bezpečné preukázanie znamená, že miera pravdepodobnosti (akokoľvek vysoká) v daných prípadoch posudzovania nie je dostatočná, nestačí. Napriek uvedenému sa v posledných rokoch môžeme stretávať s prístupmi, ktoré nastavenú limitáciu svojim vymedzením narúšajú, na mysl máme najmä náhľady judikatúry,⁹ ktoré pracujú s oslabovaním aspektu určitosti, teda pripúšťaním pravdepodobnosti aj do daných prípadov. Ide však skôr o jednotlivé rozhodnutia, stále nie o konštantne akceptované tézy.

Mieru presvedčivosti dôkazu o existencii príčinnej súvislosti môžeme v podmienkach Slovenskej republiky (ale aj Českej republiky) prakticky stotožniť s mierou presvedčenia sudcu o existencii príčinnej súvislosti. Zaujímavý z hľadiska výskumného je prakticky najmä proces tvorby predmetnej „miery presvedčivosti“, domnievame sa, že táto bude v konečnom dôsledku výsledkom spolupôsobenia pravdepodobnosti všeobecnej (v predmetnom príspevku nazvanej aj štatistickej) a okolností individuálneho prípadu. V akej miere by však mali byť pre tvorbu daného presvedčenia relevantné? Domnievame sa, že všeobecná pravdepodobnosť by mala byť zjavne v danom procese braná do úvahy rovnako ako každý iný dôkaz v rámci hodnotenia dôkazov v konkrétnom prípade. Na strane druhej, nadmerné zohľadňovanie predmetného znaku nás môže v procese dokazovania dostať do situácie, kde budú vzniknuté výsledky na účely vyvodenia zodpovednosti neúnosné, nesprávne. Ako však nájsť tú správnu hranicu? Problém vzniká najmä za okolnosti absentovania bližších informácií o konkrétnom prípade (tých s významom pre dokázanie príčinnej súvislosti), za takejto alternatívy dochádza k zlianiu pravdepodobnosti všeobecnej a miery presvedčenia o existencii príčinnej súvislosti (teda príčinnosti špecifickej). Naznačili sme totiž, že východiská všeobecnej pravdepodobnosti sú pre využitie v rámci identifikovania príčinnosti špecifickej v rovine všeobecnej nepoužiteľné. Táto činnosť zostáva na posúdení sudcom v konkrétnej situácii.

Hoci je na základe načrtnutého proces preukazovania špecifickej kauzality postupom náročným, uvedené platí o to viac pri preukazovaní príčinnej súvislosti medzi konaním a následkom v spojitosti s vystavením expozícii nejakej (spravidla toxickkej) látky, teda v rámci už spomenutých *toxic torts*. Aj v daných situáciách sa bude proces hľadania špecifickej kauzality formovať na poznatkoch kauzality všeobecnej, v danom prípade medicínskych káz sa nepochybné o to viac len o výsledky určitých štatistík. Uvedené je spravidla vysvetľované na príklade, kde sa po užití určitého druhu lieku rodili ženám malformované deti, takéto deti sa v sledovanom období však rodili aj ženám, ktoré predmetný liek nikdy neužívali. V daných situáciách, primárne v rámci rozhodovacej praxe niektorých štátov USA, sa bolo možné stretnúť v rámci *toxic torts* s určitým dvojstupňovým

⁹ Na strane jednej sme schopní identifikovať pomerne konštantnú rozhodovaciu prax, ktorá priamo konštatuje, že príčinná súvislosť medzi zavineným protiprávnym konaním a vznikom následku (napríklad zdravím) musí byť preukázaná bezpečne (bez pochybností), nestačí tu určitá miera pravdepodobnosti. K tomu pozri rozhodnutia Nejvyššího soudu České republiky R 21/1992 alebo 25 Cdo 168/2003. Na strane druhej, určitým prelomovým rozhodnutím je rozhodnutie Nejvyššího soudu České republiky 25 Cdo 1628/2013, v ktorom sa okrem iného konštatuje, že „*znalcami uvádzaná pravdepodobnosť 70% až 80% je pre záver o príčinnej súvislosti medzi nesprávnym postupom žalovaného a úmrtím poškodeného dostačujúca*“.

hodnotením. Na strane jednej bolo potrebné preukázať, že uvedená látka (prípadne liek) uvedené následky spôsobuje, na strane druhej, že aj v konkrétnom sledovanom prípade vznikli relevantné následky v sledovanom rozsahu práve na základe predmetného pôsobenia. Takýmto spôsobom riešenia predmetných situácií vznikla tzv. teória relatívneho rizika¹⁰ (vypočítaná matematicky, štatisticky), ktorá sa pre proces dokazovania príčinnej súvislosti stala v niektorých štátoch USA jej nutnou podmienkou. Už len tým, že fungovala na koncepte všeobecnej zodpovednosti, hoci zakryto, bola predmetom rozsiahlej kritiky. V spojitosti s uvedeným silneli hlasy po tom, aby bola kategoricky odmietnutá.

V spojitosti so všetkým uvedeným v rámci zhrnutia platí, že pokiaľ chceme hovoriť o vyvedení zodpovednosti (o preukázaní jej existencie v konkrétnom individuálnom prípade), jej danosť musí byť spôsobom akceptovaným, tým ktorým poriadkom príslušným spôsobom dovodená. Len za splnenia danej podmienky sme schopní o možnom vyvedení právnej zodpovednosti vôbec uvažovať.

2.2 Pohľad na niektoré odklony v rámci procesu preukazovania príčinnej súvislosti

Pokiaľ nahliadneme na prístupy jednotlivých štátov v otázke preukazovania príčinnej súvislosti, pomerne bežná je akceptácia schémy „všetko alebo nič“, v rámci ktorej sa buď podarí príčinnú súvislosť s určitosťou (bez akýchkoľvek pochybností) preukázať, alebo nie (a to bez ohľadu na mieru presvedčivosti dôkazu). Výsledok môže v rámci predmetnej schémy spočívať len v jednej zo vzájomne sa vylučujúcich alternatív. Takéto vnímanie sa však môže pre niektoré typy prípadov javiť nanajvýš problematicky, až do tej miery, že voči určitej osobe, pri ktorej sme presvedčení o spáchaní určitého následku v rovine pravdepodobnostnej, nie je možné bez ďalšieho vyvodit' príslušný druh právnej zodpovednosti. Takýmto prípadom sú napríklad medicínsko-právne kauzy. Mnohými faktormi (ktoré sme uvádzali už v texte vyššie) je spôsobené, že preukázanie príčinnej súvislosti sa skôr približuje k rovine pravdepodobnostnej, ako k rovine určitosti, len presvedčenie o určitosti je však v podmienkach napríklad práve Slovenskej republiky podmienkou pre vyvedenie zodpovednosti dostatočnou. Preto sa v rámci vedeckého bádania rozmáhajú názory, že v spojitosti s preukazovaním príčinnej súvislosti je potrebné hľadať mechanizmy, ktoré dokážu predmetný právno-politický proces uľahčiť, zjednodušiť. Pripúšťanie takýchto alternatívnych riešení je nie len že postupné, pre roviny trestného práva môže byť vzhľadom na osobitnú povahu (postihovanie tých najzávažnejších skutkov) nanajvýš problematické.

V rámci náčrtu konkrétnych odklonov je potrebné poukázať primárne na dve veci. Tou prvou je fakt, že načrtnuté mechanizmy nie sú vytvorené konštrukčne priamo na roviny trestného práva, svoj pôvod majú v roviny práva občianskeho a sfére trestného práva sú (pokiaľ je to možné a prípustné) len prispôbované. Druhým faktorom je, že aj v súvislosti s danými odklonmi si môžeme dovoliť určitú kategorizáciu, na strane jednej sú to kategórie, ktoré sú pre ďalšie použitie identifikované už v nastolenom právnom systéme, na strane druhej poukazuje doktrína na prvky, ktoré sú prakticky doposiaľ mimo systému, bola by nevyhnutná ich príslušná inkorporácia (otázna je dostatočnosť ich abstrakcie na vopred neurčitú sféru prípadov).

Konkrétne odklony v rámci prvej načrtnutej línie, teda už v rámci existujúceho súboru inštitútov, sú nástroje prejavujúce sa primárne v procesnom postavení jednotlivých subjektov. Takéto nástroje sme schopní identifikovať ako z roviny hmotnoprávnej (kde sa v rámci dostupnej literatúry zaraďuje predovšetkým prezumpcia kauzálneho nexu), tak aj v rámci roviny procesnej (v ktorej sme schopní naprieč prístupmi identifikovať rôzne schémy prevrátenia dôkazného bremena – na osobu zavinene protiprávne konajúcu). Osobitne je možné predmetné odklony sledovať v podmienkach právneho systému Nemecka, ktoré na úskalia preukazovania príčinnej súvislosti reaguje prostredníctvom odklonov majúcich svoj základ v judikatúre. Tieto odklony, keďže vyplývajú z už nastaveného právneho systému, majú svoje východisko v ústavných princípoch a na to nadväzujúcich inštrumentoch. Veľmi často využívané sú najmä koncepty preukázania skutočností prostredníctvom domnienky či aspekty hrubého pochybenia pri liečbe. Najmä druhá uvedená schéma je založená na čiastočnom obrácaní dôkazného bremena, svoje uplatnenie nachádzajú

---

¹⁰ DOLEŽAL, A., DOLEŽAL, T.: Kauzalita v civilním právu se zaměřením na medicínskoprávní spory. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2016, s. 177 a nasl.

logicky práve v medicínsko-právnych prípadoch. Autori však dané mechanizmy hodnotia tak,¹¹ že napriek účelu ich zakotvenia (pre otázku zjednodušenia dokazovania príčinnej súvislosti) majú skôr sankčný charakter, dokonca myšlienky autorov smerujú až do tej roviny, že v podstate nijakým spôsobom posudzovaniu príčinnej súvislosti z hľadiska prakticity nepomáhajú, ich aplikovanie skôr smeruje k urobeniu priameho záveru o otázke zodpovednosti. Nejde teda o klasické odklony v rámci dokazovania príčinnej súvislosti, svojou povahou jednotlivé problematické aspekty spojené s príčinnou súvislosťou na iné subjekty zúčastnené v predmetnom konaní.

Na strane druhej, entity odklonov majúce svoj základ mimo existujúceho právneho systému predstavujú kategórie, prostredníctvom ktorých by mal byť súčasný systém doplnený, resp. v určitej miere nahradený. Predmetné kategórie sa vyznačujú tým, že prakticky ich základnou charakteristikou je, že sú spojené s vnášaním určitej miery pravdepodobnosti. V zmysle súčasných poznatkov sú spomínané v dostupnej literatúre primárne dva inštrumenty. Na strane jednej je to probabilistická proporciálna zodpovednosť, na strane druhej je to tzv. teória straty šance. Kým prvá uvedená teória je tiež spojená s kritikou, že z hľadiska kauzálneho nerieši vôbec nič, hoci načrtáva vzťah zodpovednosti v miere, v akej jednotlivec následok aj spôsobil. Teória straty šance je doktrínou postupne viac a viac využívaná najmä v podmienkach Českej republiky (hoci aj v danom prípade je potrebné poukázať na jej korene v rámci sféry civilného práva), v rámci rozhodovacej praxe sa však stáva častým predmetom dezinterpretácie. Najmä narážame na fakt, že by mala ako procesný nástroj znižovať v Českej republike nastavený dôkazný štandard všetko alebo nič,¹² uvedené nie je založené na pravde. Vo svojej podstate sa najčastejšie predmetná schéma dotýka straty šance na uzdravenie, v naozaj širokej miere modality. Ak na teóriu straty šance nahliadame z hľadiska všetkých súvzťažností, netýka sa ani tak príčinnej súvislosti (čo je často odklonom vyčítané, ako je viditeľné aj z textu vyššie), ale upína sa k prakticky k novému druhu ujmy, ku strate šance. Do danej množiny spadajú teda nie len ujmy skutočné, ale aj pravdepodobné, zodpovednosť sa v konkrétnych prípadoch spája práve s tou sférou (s tou časťou), v rámci ktorej ku strate šance došlo. Vo vzťahu k východisku dokazovania príčinnej súvislosti „všetko alebo nič“ tým pádom nepredstavuje prostriedok konkurujúci, ale danú tézu doplňujúci, osobitne teda v prípadoch, keď sa danosť príčinnej súvislosti nepodarí preukázať. Dostupná literatúra, tak ani judikatúra, však neponúkajú žiadne príklady, ako by bolo možné predmetné východiská inkorporovať do sféry práva trestného, prípadne či už daná schéma bola pre individuálne prípady v rámci trestného práva v nejakej miere použitá. V rámci nastavenia teda teória straty šance nezasahuje do predpokladov zodpovednosti, nepotláča ich, príčinná súvislosť musí byť rovnako s príslušnou (predpísanou) mierou pravdepodobnosti preukázaná.

3 ZÁVER

Predmetný príspevok je vo svojej podstate venovaný téme nie až tak často pertraktovanej, o to však dôležitejšej, a to niektorým aspektom postavenia kategórie príčinnej súvislosti v rámci otázky dokazovania. Daná problematika je v rámci rozpracovaní autorov často opomínaná, prípadne je jej venovaný priestor naozaj okrajovo. Je badateľné, na základe všetkého vyššie uvedeného, že oblasť trestného práva je azda najzjavnejším príkladom.

V spojitosti s dokazovaním príčinnej súvislosti (v rámci otázok vyvodzovania právnej zodpovednosti) je potom osobitne potrebné nahliadať na dve základné línie. Na strane jednej je to prípustnosť pravdepodobnosti v tak významnej otázke, akou príčinná súvislosť jasne je. Ako sme načrtli, použitie pravdepodobnosti je rovnako možné diferencovať, najmä v spojitosti s preukazovaním príčinnej súvislosti (vo svetle miery presvedčivosti dôkazu o existencii príčinnej súvislosti) je potrebné použitie pravdepodobnosti mimoriadne citlivo korigovať, najmä za tým účelom, aby nedošlo v rámci jej dokazovania ku skĺznutiu do pravdepodobnosti špecifickej. V rámci uvedeného je potom osobitne zaujímavé sledovať prístupy jednotlivých štátov, najmä odôvodnenie relevantnosti takýchto prístupov, napríklad pre kategóriu právnej istoty.

¹¹ DOLEŽAL, A., DOLEŽAL, T.: *Kauzalita v civilním právu se zaměřením na medicínskoprávní spory*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2016, s. 182 a nasl.

¹² DOLEŽAL, A., DOLEŽAL, T.: *Kauzalita v civilním právu se zaměřením na medicínskoprávní spory*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2016, s. 186 a nasl.

Na strane druhej sú v danej spojitosti významnou líniou načrtnuté odklony v možnosti dokazovania (resp. preukazovania) príčinnej súvislosti. Ako sme načrtli, hoci sa odklony v rámci dostupnej literatúry stávajú predmetom vedeckého bádania, ide zatiaľ o počiatky predmetného diskurzu (osobitne na úrovni Českej republiky a Slovenskej republiky). Tento si nie len že vyžaduje väčšiu pozornosť na úrovni právnej-všeobecnej, osobitne narážame na prakticky absolútnu absenciu predmetného rozpracovania pre úroveň trestnoprávnu. Domnievame sa však, že osobitosti jednotlivých prípadov v odvetví trestného práva si nastavenie takýchto odklonov vyžadujú, resp. si vyžadovať ešte viac do budúca budú. Potenciál vidíme predovšetkým v možnostiach otočenia dôkazného bremena (aspoň čiastočného), napríklad v rovine daňových trestných činov.

Použitá literatúra:

- LUBY, Š., zostavili BLAHO, P. [et al.]: Výber z diela a myšlienok Štefan Luby. 1. vyd. Bratislava: Iura Edition, 1998. 496 s. ISBN 80-88715-31-8.
- DOLEŽAL, A., DOLEŽAL, T.: Kausalita v civilním právu se zaměřením na medicínskoprávní spory. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2016. 262 s. ISBN 978-80-87439-27-2.
- HOLČAPEK, T.: Dokazování v medicínskoprávních sporech. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011. 212 s. ISBN 978-80-7357-643-1.
- POLÁČEK, F. Příčinný vztah v trestním právu. In Právník, 1949, roč. 88. s. 355-357. ISSN 0231-6625.
- Rozhodnutie Nejvyššího soudu České republiky R 21/1992 (Rozsudok Nejvyššího soudu České republiky z 27. septembra 1990, sp. zn. 1 Cz 59/90)
- Rozsudok Nejvyššího soudu České republiky zo dňa 21. februára 2002, sp. zn. 21 Cdo 300/2001.
- Rozhodnutie Nejvyššího soudu České republiky zo dňa 25. novembra 2003, sp. zn. 25 Cdo 168/2003.
- Rozhodnutie Nejvyššího soudu České republiky zo dňa 31. júla 2014, sp. zn. 25 Cdo 1628/2013.

Kontaktné údaje:

JUDr. Stanislav Mihálik
stanislav.mihalik@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Šafárikovo nám. č. 6
P.O.BOX 313
810 00 Bratislava
Slovenská republika

Mgr. Filip Vincent
filip.vincent@flaw.uniba.sk
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Šafárikovo nám. č. 6
P.O.BOX 313
810 00 Bratislava
Slovenská republika

PROCESNÉ DÔSLEDKY PRIBRATIA „AD HOC“ TLMOČNÍKA DO TRESTNÉHO KONANIA PRI NESPLNENÍ ZÁKONNÝCH PODMIENOK PRE JEHO PRIBRATIE¹

Martin Štrkolec

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta

Abstract: The author deals with the procedural consequences of „ad hoc“ admittance of an interpreter in criminal proceedings in the event of non-fulfillment of the legal conditions for his admission. The author deals with the concrete procedural situations of application practice. The author tries to answer questions that are not yet satisfactorily solved in the Slovak Republic, both at the level of legislative activity and through the decision-making activities of the higher courts.

Abstrakt: Autor sa v príspevku zaoberá procesnými dôsledkami pribratia „ad hoc“ tlmočníka do trestného konania pri nesplnení zákonných podmienok pre jeho pribratie. Autor sa predmetnej materii venuje na podklade konkrétnych procesných situácií, ktoré môže aplikačná prax priniesť. Autor sa v príspevku snaží zodpovedať otázky, ktoré nie sú v Slovenskej republike doposiaľ uspokojivo riešené, a to tak na úrovni legislatívnej činnosti, ako ani prostredníctvom rozhodovacej činnosti vyšších súdov.

Keywords: „Ad hoc“ interpreter, legality of proof, admissibility of proof

Klíčové slová: „Ad hoc“ tlmočník, zákonnosť dôkazu, prípustnosť dôkazu

1. ÚVOD

V úvode tohto príspevku sa v prvom rade ako vhodné javí konštatovanie, že podľa štatistických údajov je v Slovenskej republike zaznamenaný narastajúci trend trestných konaní, v ktorom vystupujú v procesnom postavení obvineného osoby, ktoré neovládajú slovenský jazyk, teda cudzinci. Zo štatistických ročeniek Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky za roky 2016 až 2018 vyplýva, že kým v roku 2016 bolo v Slovenskej republike stíhaných 1277 cudzincov, v roku 2018 bolo v Slovenskej republike stíhaných už 1369 cudzincov.² Rovnako je nutné konštatovať, že priamo úmerne s touto skutočnosťou narastá v trestných konaniach taktiež počet svedkov, ktorí neovládajú slovenský jazyk, a ktorých výpovede môžu byť v trestnom konaní použité ako dôkaz iba v prípade, že sú pretlmočené do slovenského jazyka, keďže podľa ustanovenia § 58 ods. 2 zák. č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“) sa v slovenskom jazyku spisuje aj zápisnica o výpovedi osoby, ktorá neovláda slovenský jazyk.

Aj z uvedených dôvodov súčasný Trestný poriadok vo svojich ustanoveniach § 28 a § 29 upravuje zákonné postup a normatívne podmienky pribratia tlmočníka do trestného konania. V načrtnutých súvislostiach je nutné dodať, že normatívna úprava pribratia tlmočníka do trestného konania a s tým súvisiace aspekty sú čiastočne upravené aj v zák. č. 382/2004 Z.z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch v znení neskorších predpisov (ďalej len „ZoZTP“). Prvý zákon, ktorý na území súčasnej Slovenskej republiky podrobnejšie upravoval problematiku tlmočníkov bol zák. č. 167/1949 Zb. o stálych prisažných znalcoch a tlmočníkoch. Citovaný zákon upravoval, že stály prisažný tlmočník bol pre výkon svojej činnosti ustanovovaný krajským súdom, v ktorého obvode mal tlmočník bydlisko, a to buď na žiadosť určitej osoby alebo ex offo. Na ustanovenie nemal

¹ Predložený príspevok vznikol s podporou a je výstupom riešenia výskumného projektu APVV-16-0362 „Privatizácia trestného práva- hmotnoprávne, procesnoprávne, kriminologické a organizačno-technické aspekty.“

² Štatistické ročenky Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky za roky 2016 až 2018, prístupné dňa 30.1.2019 na: <https://www.genpro.gov.sk/>

tlmočník žiadny právny nárok. Ak bol tlmočník ustanovený ex offio musel tlmočnícky úkon prijať. Pre výkon tlmočnickej činnosti mohol byť súdom ustanovený československý štátny občan, ktorý bol štátne spoľahlivý a oddaný myšlienke ľudovodemokratického zriadenia, a zároveň mal potrebné znalosti a skúsenosti a bol spôsobilý tlmočnícku činnosť riadne vykonávať. Počet tlmočníkov sa odvíjal od aktuálnej potreby, pričom krajský súd zároveň priebežne posudzoval, či bol dosiahnutý potrebný počet, pričom dbal, aby tu bol dostatok tlmočníkov z každého jazyka, z ktorého súdy tlmočníka priberajú. Krajský súd zároveň viedol zoznam tlmočníkov. Ak nebol pre niektorý jazyk v obvode súdu tlmočník alebo ak nemohol tlmočník tlmočnícku činnosť vykonávať, pribral súd tlmočníka z iného súdneho obvodu. Ak to bolo spojené s nepomernými výdavkami alebo ak nezniesla vec odklad, a to najmä ak išlo o národné poistenie, mohol súd podľa svojho uváženia pribrať na tlmočnícky úkon i inú osobu, ktorá mala potrebné znalosti; ustanovenie o tlmočníkoch platilo potom primerane. Na túto právnu úpravu z historického hľadiska nadväzoval zák. č. 47/1959 Zb. o úprave právnych pomerov znalcov a tlmočníkov. K prijatiu uvedeného zákona došlo aj v nadväznosti na zmeny spoločenského zriadenia, na ktoré jeho normatívne znenie reflektovalo napríklad tým, že orgány a organizácie, ktoré potrebovali tlmočnicke úkony, navrhovali predsedovi krajského súdu, v ktorého obvode mali sídlo, spôsobilé osoby predovšetkým z radov pracovníkov štátnej správy a organizácií socialistického sektora. Explicitnú prednosť tlmočenia zástupcami socialistických orgánov a organizácií ustanovoval aj § 15 ods. 4 citovaného zákona, podľa ktorého len ak tlmočnícky úkon nebolo možné vykonať prostredníctvom takto zapísaného tlmočníka, bolo možné tlmočnícky úkon zveriť inému tlmočníkovi s požadovanými jazykovými znalosťami.³

Predchodcom súčasnej normatívnej úpravy ZoZTP bol zákon č. 36/1967 Zb. o znalcoch a tlmočníkoch, ktorý už v ustanovení § 2 ods. 2 vyhláseného znenia citovaného zákona ustanovoval, že osoby nezapísané do zoznamu znalcov a tlmočníkov môžu byť v konaní pred štátnymi orgánmi ustanovené za znalcov alebo tlmočníkov len výnimočne za podmienok ustanovených v jeho § 24, podľa ktorého štátny orgán môže ustanoviť za znalca (tlmočníka) osobu, ktorá nie je zapísaná do zoznamu a má potrebné odborné predpoklady pre to, aby podala posudok (vykonala tlmočnícky úkon) a ktorá s ustanovením vyslovila súhlas, a) ak pre niektorý odbor (jazyk) nie je znalec (tlmočník) do zoznamu zapísaný, b) ak znalec (tlmočník) zapísaný do zoznamu nemôže úkon vykonať, c) ak by vykonanie úkonu znalcom (tlmočníkom) zapísaným do zoznamu bolo spojené s neprímeranými ťažkosťami alebo nákladmi.

V kontexte zvolenia témy príspevku je vhodné poznamenať, že jej voľba bola determinovaná najmä tým, že v súčasnej aplikačnej praxi orgánov činných v trestnom konaní a súdov je možné nie celkom ojedinele vzhliadať prípady, kedy tieto orgány verejnej moci do trestného konania za účelom tlmočenia či už výpovede osoby, proti ktorej sa vedie trestné stíhanie alebo výpovedí svedkov priberajú tzv. „ad hoc“ tlmočníkov aj vtedy, keď pre daný procesný postup nie sú splnené zákonné podmienky, pričom máme na mysli najmä zákonné podmienky vymedzené v normatívnej úprave ZoZTP. V týchto súvislostiach je potrebné si uvedomiť, že aj keď tlmočník nemá postavenie subjektu trestného konania, keďže takéto postavenie má podľa ustanovenia § 10 ods. 11 Trestného poriadku iba ten, kto má a vykonáva vplyv na priebeh konania a komu na tento účel zákon priznáva určité procesné práva alebo ukladá procesné povinnosti, jedným dychom je zároveň potrebné dodať, že podľa nášho názoru je vplyv tlmočníka vykonávajúceho tlmočnícku činnosť v trestnom konaní evidentný, a to aj keď nie vo vzťahu k jeho vplyvu na vlastný priebeh trestného konania, avšak najmä vo vzťahu k prijímaniu konkrétnych procesných a meritorných rozhodnutí orgánov činných v trestnom konaní a súdu, ku ktorým dochádza v nadväznosti na výsledky dokazovania, na ktorom pribratý tlmočník aktívne participoval. Zjednodušene možno uzavrieť, že aj keď tlmočník nie je subjektom trestného konania v pravom slova zmysle⁴, tento má veľký vplyv na výsledok dokazovania v trestnom konaní, ktorého výsledky sú premietnuté najmä v odôvodneniach súdnych rozhodnutí a rozhodnutí orgánov činných v trestnom konaní, keďže tlmočník je pri realizácii výsluchov osôb neovládajúcich slovenský jazyk spravidla jediná osoba, ktorá okrem vypočúvanej osoby ovláda jazyk, v ktorom vypočúvaná osoba vypovedá, a práve prostredníctvom výkonu tlmočnickej činnosti sa obsah takejto výpovede dostáva do zápisnice

³ Bližšie pozri: ŠANTA, J.: Tlmočenie a preklad v trestnom konaní v jeho historickom kontexte. In: *Magister Officiorum*, č. 1, roč. 2015

⁴ Porovnaj napr.: JELÍNEK, J. a kol: *Trestní právo procesní*. Praha: Linde Praha, a.s., 2007. s. 119 a nasl.

o výsluchu svedka, respektíve obvineného spísanej v slovenskom jazyk. V abstraktnej rovine teda musíme fakticky pripustiť, že tlmočník má svojim spôsobom zásadný vplyv na výsledky dokazovania, a tým pádom aj na procesné a meritórne rozhodovanie v trestnom konaní.

Z doposiaľ uvedeného vyvstáva legitímna otázka, a síce aké sú za súčasného stavu de lege lata procesné dôsledky pribratia „ad hoc“ tlmočníka do trestného konania pri nesplnení zákonných podmienok pre jeho pribratie, a to najmä vo vzťahu k zákonnosti a prípustnosti dôkazov, ktorých obsah je priamym dôsledkom takého nezákonného postupu. Domnievame sa, že pre uspokojivé zodpovedanie uvedenej otázky je potrebné si pripomenúť si jednotlivé atribúty dodržiavania princípov zákonnosti v demokratickom právnom štáte.

2. ÚSTAVNOPRÁVNE A ZÁKONNÉ VÝCHODISKÁ REŠPEKTOVANIA PRINCÍPU ZÁKONNOSTI VO VZŤAHU K ČINNOSTI ORGÁNOV ČINNÝCH V TRESTNOM KONANÍ A SÚDOV AKO SUBJEKTOV TRESTNÉHO KONANIA

Ústavný súd Slovenskej republiky priznal článku 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky povahu ústavného príkazu adresovaného všetkým orgánom verejnej moci, keď podľa jeho právneho názoru: „Článok 2 ods. 2 ústavy predstavuje ústavné pravidlo, v rámci ktorého každý orgán verejnej moci vrátane štátnych orgánov sám (autonómne) určuje nielen to, aký druh právnej úpravy použije pri rozhodovaní, ale aj to, akým spôsobom prikočí k jeho výkladu v súlade s princípom právneho štátu, ktorý je vyjadrený v citovanom článku ústavy. Ústavný príkaz, ktorý je v článku 2 ods. 2 ústavy, je súčasne aj ustanovením povinnosti vykladať ústavné a zákonné normy tak, aby sa tento ústavný príkaz rešpektoval v celom vymedzenom rozsahu.“⁵

Konanie orgánov verejnej moci v rozsahu zákona však nie je jediným ústavným príkazom vyplývajúcim z článku 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. Okrem tohto príkazu im ústavodarca taktiež prikázal, aby konali spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Z gramatického výkladu predmetného ustanovenia Ústavy Slovenskej republiky vyplýva, že orgány verejnej moci môžu konať iba v rozsahu a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Ústavodarcom použitá spojka „a“ tak vyjadruje požiadavku kumulatívneho splnenia oboch týchto ústavných povinností orgánov verejnej moci na to, aby ich konanie mohlo byť považované za súladné s princípmi právneho štátu.

„Ústavný princíp legality štátnej moci vyjadrený v článku 2 ods. 2 ústavy hovorí o viazanosti štátnych orgánov ústavou a zákonmi. Štátne orgány nie sú oprávnené konať, ak ich na to nespĺnomocní zákon a ak konajú, sú povinné konať iba spôsobom, ktorý ustanovil zákon. Táto zásada zabezpečuje v štáte pre jeho obyvateľov právnu istotu – majú možnosť predvídať následky nielen svojich právnych úkonov, možnosti a spôsoby uplatnenia svojich práv voči štátu, ale predovšetkým konanie štátnych orgánov a ich zmysel.“⁶ Predmetné rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky poukazuje na koexistenciu princípu právnej istoty a princípu legality vo vzťahu orgánov verejnej moci k iným, im podriadeným subjektom práva, najmä k jednotlivcom nachádzajúcim sa na štátnom území. Účelom článku 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky je chrániť jednotlivcov pred neoprávnenými zásahmi orgánov verejnej moci do ich základných práv a slobôd a nie ochrana štátu pred konaniami jednotlivcov. „V právnom štáte právny poriadok nechráni štátnu moc pred občanmi. Právny poriadok v právnom štáte určuje postup orgánov verejnej správy tak, aby nebol porušovaný práva občanov.“⁷

V uvedených ústavnoprávnych súvislostiach je potrebné si uvedomiť rozdiel medzi aplikačnou a realizačnou stránkou zákonnosti v trestnom konaní. Kým aplikačná stránka zákonnosti v trestnom konaní má svoje ústavnoprávne východiská vo vyššie zmieňovanom článku 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a vzťahuje sa výlučne a bezvýnimočne k činnosti orgánov verejnej moci, teda aj orgánov činných v trestnom konaní a súdov ako subjektov trestného konania, realizačná stránka zákonnosti vyplývajúca z článku 2 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky sa

⁵ Bližšie pozri: Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 5.11.2002 vydaný pod č. k.: II. ÚS 143/02.

⁶ Bližšie pozri: Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 31.10.2001 vydaný pod č. k.: II. ÚS 58/01.

⁷ Bližšie pozri: Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 14.7.1999 vydaný pod č. k.: II. ÚS 62/99.

vzťahuje na všetky ostatné fyzické a právnické osoby, ktoré sú subjektom trestného konania, avšak v tomto nemajú postavenie orgánu verejnej moci.

Princíp legality je vo vzťahu k fyzickým a právnickým osobám, ktoré sú subjektom trestného konania, avšak v tomto nemajú postavenie orgánu verejnej moci ústavnoprávne vyjadrený v článku 2 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého v zmysle latinskej zásady *iura merae facultatis* každý môže konať, čo nie je zákonom zakázané, a nikoho nemožno nútiť, aby konal niečo, čo zákon neukladá. Uvedené ustanovenie však nemožno vykladať spôsobom, že každý si môže priznať ľubovoľné právo, pokiaľ zákon nezakazuje priznanie takého práva jednotlivcovi. Aj keď výklad predmetného ustanovenia nie je v právnom poriadku výslovne vymedzený, východiskom interpretácie a aplikácie práva aj v tomto prípade musí byť zdravý rozum, účel základných práv a slobôd a účel všetkých ostatných právnych inštitútov a právnych kategórií. Účelom zakotvenia článku 2 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky totiž nie je legalizovať protiprávne konanie jednotlivcov, ale každému priznať právo, ktoré je implikované na základe korelačného vzťahu práv a povinností vo výslovne uloženej povinnosti orgánu verejnej moci.⁸ Uvedené sme zmienili najmä z dôvodu potreby vnímania striktného ústavnoprávneho odlíšenia možností a limitov procesného postupu orgánov verejnej moci ako subjektov trestného konania na jednej strane a ostatných fyzických a právnických osôb ako subjektov trestného konania na strane druhej.

V priebehu trestného konania je princíp zákonnosti v najužšom zmysle vyjadrený v úvodných základných zásadách trestného konania, a to v zásade vyjadrenej v ustanovení § 2 ods. 1 Trestného poriadku, podľa ktorého nikto nemôže byť stíhaný ako obvinený inak než zo zákonných dôvodov a spôsobom, ktorý ustanovuje tento zákon, a taktiež v zásade vyjadrenej v ustanovení § 2 ods. 2 Trestného poriadku, podľa ktorého do základných práv a slobôd osôb v prípadoch dovolených zákonom možno zasahovať len v miere nevyhnutnej na dosiahnutie účelu trestného konania, pričom je potrebné rešpektovať dôstojnosť osôb a ich súkromie.

Zásada stíhania len zo zákonných dôvodov a zákonných spôsobov zakotvená v § 2 ods. 1 Trestného poriadku vyplýva z dikcie článku 17 ods. 2 prvá veta Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého nikoho nemožno stíhať alebo pozbaviť slobody inak, ako z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon. Proklamované ustanovenie spadá do katalógu základných práv a slobôd nachádzajúceho sa v jej druhej hlave, pričom vylučuje bezdôvodné stíhanie osôb a zároveň zaručuje, že do základných práv a slobôd dôvodne stíhaných osôb bude zasahované len v zákonom predvídanej nevyhnutnej miere. Uvedená zásada „zákonnosti“ trestného procesu sa musí uplatňovať počas celého priebehu trestného konania, a to od vznesenia obvinenia až do právoplatného skončenia trestného stíhania voči určitej osobe. Ako sme už uviedli vyššie, predmetná zásada predstavuje procesnoprávne doplnenie princípu zákonnosti v trestnom práve hmotnom v zmysle latinského *nullum crimen sine lege*.

Zákonnosť začatia trestného stíhania a zákonnosť vedenia trestného stíhania predstavujú dva základné aspekty, a síce vnútorný obsah predmetnej zásady. Kým požiadavka pre zákonnosť začatia trestného stíhania vylučuje bezdôvodné trestné stíhanie osôb, zákonnosť vedenia trestného stíhania je reprezentovaná požiadavkou, aby do základných práv a slobôd dôvodne stíhaných osôb bolo zasahované iba v zákonom predvídanej nevyhnutnej miere. Dôvodom začatia trestného stíhania voči konkrétnej osobe je dôvodné podozrenie zo spáchania skutku, ktorého znaky skutkovej podstaty sú vymedzené v osobitnej časti zákona č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný zákon“), pričom uvedené je potrebné skúmať počas celého trvania trestného stíhania. Z pohľadu zákonnosti vedenia trestného stíhania je dôležité skúmať najmä vzájomný vzťah zásady stíhania zo zákonných dôvodov a zákonným spôsobom so zásadou zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností zakotvenej v § 2 ods. 10 Trestného poriadku. Záujem na zistení skutkového stavu bez dôvodných pochybností nesmie byť v žiadnom prípade nadradený zásade „zákonnosti“ trestného procesu, keďže dovedené do krajností by také nadradenie znamenalo, že zisťovať pravdu v trestnom konaní by orgány činné v trestnom konaní a súdy mohli aj za cenu porušovania relevantných ustanovení zákona, ktorým sú bezvýhradne viazané.⁹

⁸ Bližšie pozri: DRGONEC, J.: Ústava Slovenskej republiky. Komentár. 2. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2007. s. 105

⁹ Bližšie pozri: ČENTĚŠ, J. a kol.: Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť. Šamorín: Heuréka, 2012. s. 50

Pri načrtnutom probléme nemožnosti postavenia záujmu na zistení skutkového stavu bez dôvodných pochybností nad zásadu stíhania zo zákonných dôvodov a zákonným spôsobom zakotvenú v § 2 ods. 1 Trestného poriadku sa možno v plnom rozsahu stotožniť s názorom, v zmysle ktorého „*trestné stíhanie možno viesť len v súlade so zákonom, lebo cieľ neposvädčuje prípadné nezákonné prostriedky.*“¹⁰ Striktné dodržiavanie dotknutej zásady „zákonosti“ trestného procesu možno pokladať za Ústavou Slovenskej republiky a Trestným poriadkom garantovanú záruku, že orgány činné v trestnom konaní a sudy nebudú osoby stíhať bezdôvodne, a taktiež do základných práv a slobôd dôvodne stíhaných osôb budú v priebehu trestného konania zasahovať iba v zákonom odôvodnených prípadoch a zároveň spôsobom, ktorý je zákonom upravený a povolený. Hľadanie pravdy v priebehu trestného konania nie je absolútnou hodnotou z dôvodu, že trestné konanie musí byť vyplývajúci zo svojej represívnej povahy striktné založené na esenciálnych princípoch právneho štátu.¹¹

Z dôvodu, že orgány činné v trestnom konaní a sudy sú povinné postupovať v zmysle zásady „zákonosti“ trestného procesu tak v prípravnom konaní, ako aj v konaní pred súdom, možno považovať za jej porušenie situáciu, ak sa konajúci súd v časti trestného konania pred súdom osobitne nevysporiada s vadou prípravného trestného konania. Vadnosť prípravného konania môže byť v naznačenom smere spôsobená napríklad nezákonnosťou zabezpečovania, respektíve vykonávania dôkazov v predsúdnom konaní. Podstatné vady dokazovania vzniknuté v dôsledku porušenia uvedenej zásady povedú spravidla vždy k absolútnej neúčinnosti a nepoužiteľnosti nezákonne získaného dôkazu.¹² Koncepcia súčasného trestného konania totiž vyplýva z modelu a princípov chápania právneho štátu. Sloboda môže byť v právnom štáte zachovávaná iba v prípade, že sa s ňou nakladá ako s najvyšším princípom, ktorý nemožno za žiadnu cenu obetovať účelnosti a jednotlivým výhodám cieľa, ktorý sa v trestnom konaní snažia jeho subjekty dosiahnuť.¹³

3. PRIBERANIE „AD HOC“ TLMOČNÍKA DO TRESTNÉHO KONANIA- STAV DE LEGE LATA A PRÍPUSTNOSŤ A ZÁKONNOSŤ DŮKAZOV ZÍSKANÝCH TLMOČNÍCKOU ČINNOSŤOU „AD HOC“ TLMOČNÍKA V TRESTNOM KONANÍ PRI NESPLNENÍ ZÁKONNÝCH PODMIENOK PRE JEHO PRIBRATIE

V najvšeobecnejšej rovine sú normatívne podmienky pribratia tlmočníka do trestného konania vyjadrené v ustanovení § 28 ods. 1 prvá veta Trestného poriadku, podľa ktorého: „*Ak je potrebné pretlmočiť obsah výpovede alebo ak osoba uvedená v § 2 ods. 20 vyhlási, že nerozumie jazyku, v ktorom sa konanie vedie alebo nehovorí týmto jazykom, priberie sa tlmočník opatrením.*“ Trestné konanie musí byť vedené v úradnom jazyku. Preto všetky procesné úkony orgánov činných v trestnom konaní a súdov musia byť uskutočnené v slovenskom jazyku. Za tlmočnickú činnosť sa považuje pretlmočenie hovoreného slova, prípadne inej formy ľudského dorozumievania, bez kvalitatívnej zmeny tlmočenej informácie.¹⁴ Uvedené je stručným a výstižným vyjadrením evidentného vplyvu tlmočnickej činnosti na výsledky procesu dokazovania a následné prijímanie procesných a meritorných rozhodnutí v trestnom konaní, o ktorom sme sa už zmienili v úvode tohto príspevku.

V prvom rade je potrebné uviesť, že pre účely pribratia tlmočníka do trestného konania vedie Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky ich zoznam, čo vyplýva z ustanovenia § 4 ZoZTP, pričom v zmysle uvedeného by orgány činné v trestnom konaní a sudy mali pri takomto priberaní vychádzať primárne z tohto zoznamu. Uvedené je nielen v súlade s gramatickým a

¹⁰ KURILOVSKÁ, L.: Základné zásady trestného konania. Účel a základná limitácia. Šamorín: Heuréka, 2013. s. 30

¹¹ Bližšie pozri: ROXIN, C.: Strafverfahrenrecht. 18. Auflage. München: C. H. Beck, 1983. s. 130

¹² Bližšie pozri: MUSIL, J., ŠÁMAL, P., KRATOCHVÍL, V.: Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. s. 115

¹³ Bližšie pozri: HAYEK, F. A.: Právo, zákonodárství a svoboda, I. díl. Pravidla a řád. Praha: Academia, 1991. s. 56

¹⁴ Bližšie pozri: ČENTÉŠ, J. et. al.: Trestný poriadok. Veľký komentár. Bratislava: EUROKÓDEX. 2014. s. 67

logickým výkladom jednotlivých normatívnych ustanovení týkajúcich sa priberania tlmočníka do trestného konania, ale taktiež v súlade s ich historicko- právnu interpretáciou v kontexte vyššie uvedeného vývoja výkonu tlmočnickej činnosti na území súčasnej Slovenskej republiky.

Podľa ustanovenia § 5 ods. 1 ZoZTP zapisíe Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky do zoznamu tlmočníkov fyzickú osobu, ktorá je okrem iného spôsobilá na právne úkony v plnom rozsahu, je bezúhonná, získala vzdelanie v odbore; úspešne skončila osobitné vzdelávanie o spôsobe výkonu činnosti podľa tohto zákona (tzv. odborné minimum), po získaní vzdelania v odbore vykonáva prax v odbore, ktorý je predmetom činnosti, v trvaní najmenej päť rokov a zložila skúšku z odboru alebo odvetvia, ktoré je predmetom žiadosti o zápis a ktorou preukazuje svoju odbornú spôsobilosť. Z uvedeného vyplýva, že zákonodarca si dostatočne uvedomuje potrebu, aby v zozname tlmočníkov boli zapísané iba osoby, ktoré sú preukázateľne spôsobilé pretlmočiť hovorené slovo, prípadne inú formu ľudského dorozumievania, a to bez kvalitatívnej zmeny tlmočenej informácie, keďže tlmočená informácia má v zásade vplyv na dosahovanie účelu trestného konania.

Rovnako ako historická právna úprava, aj súčasné znenie ZoZTP ráta so situáciou, že pre niektoré odbory nie je v zozname vedenom Ministerstvom spravodlivosti zapísaný žiadny tlmočník, a to v konkrétne ustanovení § 15 ZoZTP. Podľa ustanovenia § 15 ods. 1 ZoZTP: „V konaní pred súdom alebo iným orgánom verejnej moci možno ustanoviť za znalca, tlmočníka alebo prekladateľa aj osobu, ktorá nie je zapísaná v zozname, ak s ustanovením súhlasí a a) v príslušnom odbore alebo odvetví nie je zapísaná žiadna osoba alebo b) osoba zapísaná v zozname nemôže úkon vykonať alebo vykonanie úkonu by bolo spojené s neprimeranými ťažkosťami alebo nákladmi.“ Z doslovného výkladu citovaného ustanovenia ZoZTP nepochybne vyplýva, že v jeho intenciách je možné postupovať iba po kumulatívnom splnení tam vymedzených zákonných podmienok, a teda, že do trestného konania je možné „ad hoc“ tlmočníka okrem iného pribriť iba ak:

- v príslušnom odbore alebo odvetví nie je zapísaná žiadna osoba, alebo
- osoba zapísaná v zozname nemôže úkon vykonať alebo vykonanie úkonu by bolo spojené s neprimeranými ťažkosťami alebo nákladmi.

Pre úplnosť je ešte potrebné dodať, že preukazovanie, respektíve procesná dokumentácia zákonného postupu priberania „ad hoc“ tlmočníka do trestného konania by v žiadnom prípade nemala zaťažovať nikoho iného ako ten orgán verejnej moci, ktorý k takému priberaniu pristupuje. Je preto výlučne v medziach jeho procesnej zodpovednosti, aby takýto postup v trestnom konaní bol aj dostatočne odôvodnený.

Doposiaľ uvedené je aj v súlade s dôvodovou správou k citovanému ustanoveniu ZoZTP, podľa ktorej: „Návrh zákona predpokladá, že znalecká činnosť (tlmočnická a prekladateľská činnosť) bude rovnomerne pokrývať všetky oblasti života spoločnosti v takom rozsahu, aby bola vždy zaručená dostupnosť výkonu znaleckej činnosti. Napriek tomu však môže vzniknúť situácia v bežnom živote, kedy zo subjektívnych (znalec je vylúčený pre pochybnosť o zaujatosti alebo neexistuje znalecký odbor, resp. jeho odvetvie) alebo z objektívnych dôvodov (smrť znalca, ktorý je jediný v príslušnom znaleckom odbore, resp. jeho dlhodobá práceneschopnosť) by neumožnila riadny výkon ústavného práva na súdnu alebo inú ochranu porušeného práva. Z uvedeného dôvodu, aby štát zabránil zbytočným priesťahom pri ochrane práva, sa umožňuje konajúcemu orgánu verejnej moci, aby po predchádzajúcom súhlase dotknutej fyzickej osoby ju ustanovil do funkcie znalca.“¹⁵ Z uvedeného jednoznačne vyplýva, že ustanovenie, respektíve pribriatie tzv. „ad hoc“ tlmočníka do trestného konania má subsidiárnu úlohu. Opačný názor by podsúval záver, že vedenie zoznamu Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky je celkom bez významu. Ako sme už uviedli konajúci orgán verejnej moci by mal v rozhodnutí o ustanovení „ad hoc“ tlmočníka uviesť konkrétne a presné dôvody, ktoré ho viedli k takému procesnému postupu viedli.¹⁶

Aj napriek skutočnosti, že interpretáciu jednotlivých ústavných a zákonných ustanovení, ktoré sme doposiaľ v príspevku bližšie analyzovali, je možné dospieť k pomerne jednoznačnej odpovedi na vyššie koncipovanú otázku týkajúcu sa zákonnosti a prípustnosti dôkazov, ktoré v trestnom konaní vzišli z pribriatia „ad hoc“ tlmočníka do trestného konania pri nesplnení

¹⁵ Dôvodová správa k ustanoveniu § 15 ZoZTP, prístupná dňa 30.1.2019 na: <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&ZakZborID=13&CisObdobia=3&CPT=556>

¹⁶ Bližšie pozri: DANKOVČÍK, J., KNAPÍKOVÁ, RAJNIČOVÁ, A.: Zákon o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch. Komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014. s. 119 a nasl.

zákonných podmienok pre jeho pribratie, je nevyhnutné ozrejmiť aj judikatúru vyšších súdov, ktorá by reagovala na konkrétne prípady aplikačnej praxe týkajúce sa predmetnej oblasti. Aj napriek možnému konštatovaniu, že v Slovenskej republike doposiaľ nie je rozvinutá dostatočná judikatúra, ktorá by nám pomohla ešte uspokojivejšie zodpovedať položenú otázku, predsa len sa nám v procese spracúvania predloženého príspevku podarilo nájsť judikatúru, ktorá prináša určité parciálne odpovede súvisiace so skúmanou materiálou.

Podľa Uznesenia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky vydaného pod sp. zn. 6 To 32/1997: „Skutočnosť, že tlmočnický úkon vykonaný tlmočnikom nezapísaným v zozname znalcov a tlmočníkov, hoci ho mohol vykonať bez neprimeraných ťažkostí alebo nákladov tlmočníka v tomto zozname zapísaný, je porušením ustanovenia § 24 ods. 1 písm. c/ zákona číslo 36/1967 Zb. o znalcoch a tlmočníkoch (teraz § 15 ods. 1 písm. b/ platného ZZT) a zároveň chybou prípravného konania. Toto pochybenie samo osebe však nemožno považovať za závažnú chybu prípravného konania a za dôvod na postup podľa § 244 ods. 1 písm. h/ TP. Uvedený postup by ale bol namieste, ak by sa zároveň zistilo, že ad hoc pribratý tlmočník na vykonanie tlmočnickeho úkonu nemal potrebné odborné predpoklady alebo, že úkon bol vykonaný bez predchádzajúceho sľubu. (upravené znenie).“¹⁷ Aj napriek skutočnosti, že citované odôvodnenie rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v zásade taktiež pripúšťa odôvodnenosť nami namietaného procesného postupu orgánov činných v trestnom konaní a súdov, zároveň toto rozhodnutie tento, podľa nášho názoru, absolútne nezákonný a procesne neúčinný postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov nekvalifikuje ako dôvod odmietnutia obžaloby z dôvodu závažnej chyby prípravného konania, s čím sa v žiadnom prípade nestotožňujeme, keďže v trestnom konaní môžu nastať aj také procesné situácie, kedy práve obsah jednotlivých výpovedí z prípravného konania bude tvoriť ťažisko odôvodnenia meritórneho rozhodnutia súdu. Trestný poriadok s takouto procesnou situáciou ráta napríklad v jeho ustanovení § 263 ods. 3, v ktorom za splnenia zákoných podmienok pripúšťa možnosť čítania zápisnice o výsluchu svedka z prípravného konania na hlavnom pojednávaní.

Z uvedených dôvodov pokladáme v skúmanej oblasti za významné rozhodnutie Vrchného súdu v Olomouci zo 7. júla 2011 vydané pod sp. zn.: 1 To 33/2011, v zmysle ktorého: „Zákon s ustanovením tlmočníka (stejně tak i znalce) ad hoc počítá jako s řešením krajním (ustanovení mohou být „jen výjimečně“ za zákonem definovaných předpokladů), v přezkoumávané věci zákonné podmínky k ustanovení tlmočníka ad hoc nenastaly. Porušení citovaného kogentního ustanovení – s vazbou na zjištění, že se (aplikací příslušných ustanovení zák. č. 36/1967 Sb., příp. prováděcí vyhl. č. 37/1967 Sb.) má zabezpečit jedno ze základních práv obviněného v trestním procesu – musí nutně mít příslušné procesní důsledky, které nelze označit jinak, než že došlo-li k ustanovení tlmočníka ad hoc při nerespektování zákoných ustanovení, pak tato zjevná vada musí být ve vztahu k úkonům, kde součinnost takového tlmočníka na prováděném úkonu je pro vznik důkazu rozhodující (např. výpověď obviněného), hodnocena jako podstatná vada řízení ve smyslu § 258 odst. 1 písm. a) tr.ř., která daný úkon diskvalifikuje z pohledu jeho procesní využitelnosti před soudem, neboť má dopad do roviny zachovalosti obhajovacích práv obviněného. Na úkon, který byl proveden s takto vadně ustanoveným tlmočником, je nutno nahlížet jako na úkon, u něhož tlmočník nebyl přítomen. Hodnocení takového porušení kogentních ustanovení, které musí orgány činné v trestním řízení v zájmu vedení tzv. spravedlivého procesu zachovávat, toliko v rovině porušení, které nemají vliv na využitelnost provedeného úkonu (a takto získaného důkazu), by závažným způsobem poškozovalo práva obviněného a ve své podstatě by zavdávalo možnost, aby zákonná úprava nebyla orgány činnými v trestním řízení respektována ani v budoucnu. Jestliže odvolací soud dospěl k tomuto hodnocení, pak jeho logickým důsledkem je i závěr, že výpověď ze dne 25.11.2010 nebyla provedena způsobem umožňujícím její přečtení za podmínek § 207 odst. 2 tr.ř. (tj. způsobem odpovídajícím ustanovení tohoto zákona).“¹⁸ Na rozdiel od rozhodnutia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky uvedeného v predchádzajúcom odseku tohto príspevku je podľa nášho názoru citované rozhodnutie vo vzťahu k položenej otázke pomerne vyčerpávajúce,

¹⁷ Bližšie pozri: ČENTÉŠ, J. et. al.: Trestný poriadok. Veľký komentár. Bratislava: EUROKÓDEX. 2014. s. 70

¹⁸ Bližšie pozri: Rozhodnutie Vrchného súdu v Olomouci zo 7. júla 2011 vydané pod sp. zn.: 1 To 33/2011.

keďže nami namietaný postup aplikovaný pri príberaní tlmočníka „ad hoc“ do trestného konania bez splnenia zákonných podmienok pre jeho príbratie explicitne pokladá za postup spôsobujúci podstatnú vadu trestného konania s tým zodpovedajúcimi procesnými zozekvenciami, pričom osobitne zdôrazňuje skutočnosť, že hodnotenie porušenia kogentného ustanovenia zákona ako okolnosti, ktorá nie je považovaná za podstatnú chybu konania, by do budúcnosti orgánom činným v trestnom konaní predostieralo ničím neobmedzené možnosti explicitného porušovania zákona.

4. ZÁVER

Záverom považujeme za potrebné vysloviť presvedčenie, že sa nám na podklade analýzy relevantných ustanovení Ústavy Slovenskej republiky, Trestného poriadku, ZoZTP, ako aj príslušnej judikatúry súdov podarilo aspoň čiastočne uspokojivo zodpovedať otázku vyplývajúcu z názvu príspevku, teda identifikovať procesné dôsledky príbratia „ad hoc“ tlmočníka do trestného konania pri nesplnení zákonných podmienok pre jeho príbratie spočívajúce v absolútnej nezákonnosti a neprípustnosti takto získaných dôkazov.

Máme za to, že rešpektujúc ústavný imperatív vyplývajúci z článku 2 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a nemu zodpovedajúcej judikatúre Ústavného súdu Slovenskej republiky, základné zásady trestného konania, ako aj najmä historicko- právny, autentický, gramatický a logický výklad relevantnej normatívnej úpravy je možné dospieť k jednoznačnému záveru, a síce, že príbratanie „ad hoc“ tlmočníkov do trestného konania má subsidiárnu povahu, pričom *conditio sine qua non* takého procesného postupu je predchádzajúce posúdenie a dostatočné odôvodnenie nemožnosti príbratia tlmočníka, ktorý je zapísaný v zozname tlmočníkov vedenom Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky. Všetky tieto povinnosti zaťažujú bezvýhradne ten orgán verejnej moci, ktorý v konkrétnom prípade tlmočníka „ad hoc“ do trestného konania príberá.

Aj keď zastávame názor, že najmä vzhľadom na všetko doposiaľ uvedené nepredstavuje absencia dostatočne rozvinutej judikatúry týkajúcej sa skúmanej oblasti podstatný interpretačný a aplikačný problém, dovoľujeme si vyjadriť presvedčenie, že judikatúra vyšších súdnych autorít Slovenskej republiky v dohľadnom čase vyjadrí explicitné stanovisko k otázke, ktorú sme sa v tomto príspevku snažili zodpovedať. Ak by konštantný výklad orgánov aplikujúcich právo zodpovedal nastolenú otázku v rozpore so závermi tohto príspevku, v podstate by sa tým aprobeovala možnosť orgánov verejnej moci zúčastnených na naplňaní účelu trestného konania, aby tieto „obetovali“ zásadu zákonnosti celého trestného konania v prospech náležitého zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností, s čím sa v žiadnom prípade nemožno stotožniť.

Takýto záver by sme ad absurdum mohli aplikovať napríklad aj na kladné zodpovedanie otázok, či odpočúvanie určitej osoby, jej sledovanie, respektíve využitie inštitútu agenta v trestnom konaní sú možné aj bez príkazu subjektu, na ktorého vydanie ho splnomocňuje zákon alebo, či výpoveď obvineného môže byť považovaná za zákonný a prípustný dôkaz v prípade, že tento nebol pred svojím výsluchom riadne poučený o svojom práve odoprieť výpoveď podľa § 34 Trestného poriadku. Úplným záverom je možné uviesť, že aj v načrtnutých súvislostiach by malo byť v záujme samotného štátu, aby disponoval dostatočným počtom tlmočníkov zapísaných v zozname vedenom Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky pre čo najväčší počet jazykov.

Použitá literatúra:

- ČENTĚŠ, J. et. al.: Trestný poriadok. Veľký komentár. Bratislava: EUROKÓDEX. 2014.
ČENTĚŠ, J. a kol.: Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť. Šamorín: Heuréka, 2012.
DANKOVČÍK, J., KNAPIKOVÁ, RAJNIČOVÁ, A.: Zákon o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch. Komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, 2014.
DRGONEC, J.: Ústava Slovenskej republiky. Komentár. 2. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2007.
HAYEK, F. A.: Právo, zákonodárstvo a svoboda, I. díl. Pravidla a řád. Praha: Academia, 1991.
IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J.: Trestné právo procesné I. Bratislava: Wolters Kluwer. 2017.
JELÍNEK, J. a kol: Trestní právo procesní. Praha: Linde Praha, a.s., 2007.
KURILOVSKÁ, L.: Základné zásady trestného konania. Účel a základná limitácia. Šamorín: Heuréka, 2013.
MUSIL, J., ŠÁMAL, P., KRATOCHVÍL, V.: Trestní právo procesní. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013.

ROXIN, C.: Strafverfahrenrecht. 18. Auflage. München: C. H. Beck, 1983.
ŠANTA, J.: Tlmočenie a preklad v trestnom konaní v jeho historickom kontexte. In: Magister Officiorum, č. 1, roč. 2015
Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.
Zákon č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch v znení neskorších predpisov.
Dôvodová správa k ustanoveniu § 15 ZoZTP, prístupná dňa 30.1.2019 na: <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&ZakZborID=13&CisObdobia=3&CPT=556>
Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 5.11.2002 vydaný pod č. k.: II. ÚS 143/02.
Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 31.10.2001 vydaný pod č. k.: II. ÚS 58/01.
Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky z 14.7.1999 vydaný pod č. k.: II. ÚS 62/99.
Rozhodnutie Vrchného súdu v Olomouci zo 7. júla 2011 vydané pod sp. zn.: 1 To 33/2011.
Štatistické ročenky Generálnej prokuratúry Slovenskej republiky za roky 2016 až 2018, prístupné dňa 30.1.2019 na: <https://www.genpro.gov.sk/>

Kontaktné údaje:

JUDr. Martin Štrkolec, PhD.
martin.strkolec@upjs.sk
odborný asistent, Katedra trestného práva
Právnická fakulta Univerzity P.J. Šafárika v Košiciach
Kováčska 26
040 01 Košice
Slovenská republika

ZÁKONNOSŤ A PRÍPUSTNOSŤ VÝSLUCHU OBZVLÁŠŤ ZRANITEĽNEJ OBETE

Matúš Kováč

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: The article addresses the issue of legality and admissibility of interrogation of particularly vulnerable victim with emphasis on the presence of a psychologist or of an expert.

Abstrakt: Príspevok sa zameriava na zákonnosť a prípustnosť výsluchu obzvlášť zraniteľnej obete, s dôrazom na prítomnosť psychológa alebo znalca.

Key words: victim, particularly vulnerable victim, interrogation, psychologist, expert

Kľúčové slová: obeť, obzvlášť zraniteľná obeť, výsluch, psychológ, znalec

1 ÚVOD

Od 1. januára 2018 je v podmienkach Slovenskej republiky účinný zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov a zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o obetiach“), ktorým sa vykonala úplná transpozícia smernice Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ a smernice Rady 2004/80/ES. Cieľom zákonodarcu bolo jednoznačne vymedziť silné postavenie obete a to atribútmi, ktoré možno zjednodušene rozdeliť na morálne a právne. Je prirodzené, že účelom zákona o obetiach je zaistiť ich uznanie, zaobchádzanie s rešpektom, zabezpečiť empatický, individuálny a najmä profesionálny prístup.¹ Praktická aplikácia niektorých právnych atribútov v trestnom konaní však vyvolala značné problémy. Zákon o obetiach rozoznáva pojem druhotná viktimizácia, ktorý definuje ako „*ujmu, ktorá obeti vznikla v dôsledku konania alebo nekonania orgánu verejnej moci, subjektu poskytujúceho pomoc obetiam, poskytovateľa zdravotnej starostlivosti, znalca, tlmočníka, obhajcu alebo oznamovacích prostriedkov.*“ Zákon o obetiach tiež obohatil zákon č. 301/2005 Z. z. (ďalej len „Trestný poriadok“) o zásadu „ochrany poškodeného“, ktorá znie nasledovne: „*orgány činné v trestnom konaní a súd sú povinné v priebehu celého trestného konania umožniť poškodenému plné uplatnenie jeho práv, o ktorých ho treba riadne, vhodným spôsobom a zrozumiteľne poučiť. Trestné konanie sa musí viesť s potrebnou ohľaduplnosťou k poškodenému. Treba zohľadniť jeho osobnú situáciu a okamžité potreby, vek, pohlavie, prípadné zdravotné postihnutie a jeho vospelosť a zároveň plne rešpektovať jeho fyzickú, mentálnu a morálnu integritu. Ustanovenia osobitného zákona o právach obetí trestných činov tým nie sú dotknuté.*“²

Zákon o obetiach zaviedol do slovenského právneho poriadku pojem obeť, obzvlášť zraniteľná obeť či obeť domáceho násillia. Obzvlášť zraniteľnou obeťou sa rozumie:

1. dieťa,
2. osoba staršia ako 75 rokov,
3. osoba so zdravotným postihnutím,
4. obeť trestného činu obchodovania s ľuďmi, trestného činu týrania blízkej osoby a zverenej osoby, trestného činu spáchaného organizovanou skupinou, niektorého z trestných činov proti ľudskej dôstojnosti, niektorého z trestných činov terorizmu alebo trestného činu domáceho násillia,
5. obeť trestného činu spáchaného násillím alebo hrozbou násillia z dôvodu jej pohlavia, sexuálnej orientácie, národnosti, rasovej alebo etnickej príslušnosti, náboženského vyznania alebo viery,

¹ LACIAK, O., PROKEINOVÁ, M.: Niektoré aspekty nového zákona o obetiach trestných činov. In: Bulletin slovenskej advokácie, 2018, č. 3, s. 15

² §2 ods. 21 Trestného poriadku

6. obeť iného trestného činu, ktorá je vystavená vyššiemu riziku opakovanej viktimizácie zistenému na základe individuálneho posúdenia obete a jej osobných vlastností, vzťahu k páchatelovi alebo závislosti od páchatela, druhu alebo povahy a okolností spáchania trestného činu.³

Na prvý pohľad sa citované ustanovenie javí ako jednoznačné, avšak orgány činné v trestnom konaní (ďalej len „OČTK“) a sudy sa v aplikačnej praxi museli vysporiadať s otázkou, či osoba podľa prvých troch bodov je obzvlášť zraniteľnou obeťou aj v prípade procesného postavenia svedka. Z jazykového výkladu môže vyplývať, že pokiaľ by mala byť obzvlášť zraniteľnou obeťou výlučne obeť, výslovne by to bolo uvedené, rovnako ako v bodoch 4.,5, a 6. Na druhej strane teleologickým výkladom dospějeme jednoznačne k záveru, že úmyslom zákonodarcu bolo chrániť obeť, a preto sa musí jednať o obeť.⁴

2 PRÁVNA ÚPRAVA

V zmysle predchádzania riziku druhej viktimizácie sa zákonom o obetiach ustanovil spôsob, akým prebieha výsluch obzvlášť zraniteľnej obete. Ak je ako svedok v trestnom konaní vypočúvaná osoba, ktorá je obzvlášť zraniteľnou obeťou podľa osobitného zákona, treba vykonať výsluch ohľaduplne a po obsahovej stránke tak, aby sa výsluch v ďalšom konaní už nemusel opakovať. Výsluch sa vykoná s využitím technických zariadení určených na záznam zvuku a obrazu. OČTK zabezpečí, aby výsluchy v prípravnom konaní viedla tá istá osoba, ak sa tým nenaruší priebeh trestného konania. Podľa znenia účinného do 31. 12. 2018 sa k výsluchu priberie psychológ alebo znalec, ktorý so zreteľom na predmet výsluchu vypočúvanej osoby prispieje k správne vedeniu výsluchu. Výsluch bolo teda potrebné vykonať za obligatórnej prítomnosti psychológa alebo znalca. Úloha znalca v trestnom konaní spočíva najmä v znaleckej činnosti. Znalcov v odbore psychológia registruje Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky 188 (k 12.2.2019).⁵ Pokiaľ je odôvodnený predpoklad, že znalec bude v ďalšom konaní ustanovený, nie je v zásade problémom zabezpečiť jeho prítomnosť na výsluchu podľa § 134 ods. 4 Trestného poriadku. Vzhľadom na výrazný dopyt po vypracovaní znaleckých posudkov v trestných a iných konaniach a zmienený počet registrovaných znalcov je prirodzené, že v časovej vyťaženosti motivácia znalca zúčastniť sa na jedinom úkone pro forma nie je vysoká. Trestný poriadok neupravuje povinnosť psychológa alebo znalca zúčastniť sa vykonania úkonu podľa § 134 ods. 4 Trestného poriadku zúčastniť. Za zmienku stojí aj skutočnosť, že znalca ani psychológa nemožno predviesť. V súvislosti s vyššie uvedeným sa museli OČTK v záujme dodržania zákonnej dikcie výsluchu obzvlášť zraniteľnej obete pokúsiť zabezpečiť prítomnosť psychológa.

Psychologickú činnosť môžu v zmysle platnej právnej úpravy vykonávať len osoby, ktoré absolvovali vysokoškolské štúdium v odbore psychológia.⁶ Ak OČTK priberie k vypočúvaniu obzvlášť zraniteľnej obete psychológa alebo znalca, nejde o podanie odborného vyjadrenia podľa § 141 Trestného poriadku ani o výkon znaleckej činnosti podľa § 142 Trestného poriadku, nakoľko tieto majú iný účel a to objasniť skutočnosť dôležitú pre trestné konanie. Úlohou pribratého psychológa alebo znalca podľa § 134 ods. 4 Trestného poriadku je pri vypočúvaní obzvlášť zraniteľnej obete prispieť k správne vedeniu výsluchu so zreteľom na predmet výsluchu a v prípade mladistvých osôb aj so zreteľom na stupeň ich duševného vývoja, tak aby nedošlo k druhej viktimizácii obete v dôsledku trestného konania. V pôsobnosti Ministerstva práce sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky a Ministerstva vnútra Slovenskej republiky je možné kontaktovať pomerne široký okruh odborne spôsobilých psychológov. V pôsobnosti okresných úradov sú zriadené Centrá pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie, ktorých významnú časť zamestnancov tvoria psychológovia, vykonávajúci poradenskú činnosť deťom a ich rodičom aj v krízových situáciách. V sektore sociálnych vecí a rodiny na Referátoch poradensko-psychologických služieb Úradov práce sociálnych vecí a rodiny pôsobia psychológovia pre oblasť opatrení sociálnoprávnej ochrany detí na obmedzenie a odstraňovanie negatívnych vplyvov, ktoré obmedzujú psychický vývin, fyzický vývin alebo sociálny vývin dieťaťa a plnoletej fyzickej osoby.

³ § 2 ods. 1 písm. c) zákona o obetiach

⁴ ZÁHORA, J.: Zákon o obetiach trestných činov. Komentár. 1. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018. s. 71

⁵ <https://obcan.justice.sk/infosud-registre/-/isu-registre/zoznam/znalec>

⁶ § 2 ods. 1 zákona č. 199/1994 Z.z.

Psychológmi však disponuje aj samotný Policajný zbor, čo sa podľa môjho názoru vo vzniknutej situácii javí ako najefektívnejšie riešenie, pretože v prípade potreby mu možno účasť na výsluchu obzvlášť zraniteľnej obeť nariadiť. Aj tu však platí, že mnohokrát s ohľadom na pracovnú náplň policajných psychológov a ich nedostatočný počet nie je možné ich účasť na výsluchu obzvlášť zraniteľnej obeť včas zabezpečiť.

3 PROBLEMATICKÉ ASPEKTY APLIKAČNEJ PRAXE

Problematická situácia nastáva, keď sa prítomnosť psychológa ani znalca nepodarí zabezpečiť. Vzhľadom na skutočnosť, že právna úprava výsluchu obzvlášť zraniteľnej obeť účinná do 31. 12. 2018 vyžadovala obligatórnu účasť minimálne jedného z nich, dostávali sa OČTK pravidelne do nežádanej situácie. V prípade, že prokurátor plánuje podať návrh na vzatie obvineného do väzby, a OČTK plynie zákonná lehota zadržania, nie je priestor na odhaľovanie výsluchu poškodeného len z dôvodu zabezpečenia psychológa. Na druhej strane, pre sudcu pre prípravné konanie je takmer nereálne konštatovať naplnenie materiálnych dôvodov väzby bez výsluchu poškodeného. Nehovoriac o tom, že OČTK pre zadováženie čo najdetailnejšieho opisu priebehu skutku potrebujú vypočuť svedkov v čo najkratšom možnom intervale po spáchaní. Práve tu sa podľa môjho názoru dostáva do konfliktu právo obeť na ochranu pred druhotnou viktimizáciou s účelom trestného konania. Za uvedených okolností zákonodarca zveril do rúk OČTK veľkú zodpovednosť, a to citlivo, s ohľadom na konkrétnu situáciu, vyhodnotiť ďalší postup. Možno však na miský váh postaviť záujem spoločnosti na odhaľovanie trestnej činnosti a spravodlivom potrestaní jej páchatel'ov a záujem štátu a spoločnosti na ochrane obeť pred druhotnou viktimizáciou? Veď práve ochrana pre druhotnou viktimizáciou bola dôvodom, prečo zákonodarca vyžadoval obligatórnu účasť psychológa alebo znalca.

Na jeden rok aplikačných nedostatkov zareagoval zákonodarca novou právnou úpravou výsluchu obzvlášť zraniteľnej obeť, v ktorej zľavil z nárokov na prítomnosť psychológa alebo znalca. Znenie § 134 ods. 4 Trestného poriadku, účinné od 1. januára 2019, stanovuje nasledovné: *„Ak je ako svedok vypočúvaná obzvlášť zraniteľná obeť podľa osobitného predpisu, o veciach, ktorých oživovanie v pamäti by vzhľadom na jej osobné vlastnosti, vzťah k páchatel'ovi alebo závislosť od páchatel'ov, povahu a okolnosti spáchania trestného činu mohlo nepriaznivo ovplyvniť jej telesnú integritu alebo duševnú integritu alebo vystaviť ju riziku druhotnej viktimizácie, k výsluchu sa priberie psychológ alebo znalec, ktorý so zreteľom na predmet výsluchu vypočúvanej osoby prispeje k správne vedeniu výsluchu. Pred vypočúťím takého svedka orgán činný v trestnom konaní prekonzultuje spôsob vedenia výsluchu so psychológom alebo znalcom, ktorý bude pribráňý k výsluchu, aby sa zabezpečilo správne vykonanie výsluchu a predišlo sa druhotnej viktimizácii.“* Novelizované znenie odbremenilo OČTK od povinnosti zabezpečiť psychológa alebo znalca na výsluchu v prípadoch, kedy jeho prítomnosť predstavovala len formálne naplnenie litery zákona. Za všetky také situácie možno spomenúť napr. krádež bicykla, kde ako poškodený vystupuje neplnoletá osoba, ktorá je v zmysle zákona o obetiach obzvlášť zraniteľnou obeťou, ale výsluch v predmetnej veci jej samozrejme nespôsobuje traumu či viktimizáciu. Podľa môjho názoru dokonca ani v prípade, kedy by sa výsluchu zúčastnil obvinený. Paradoxom je, že práve v obdobných prípadoch si OČTK mohli dovoliť odložiť výsluch obzvlášť zraniteľnej obeť na čas, kedy bude možné zabezpečiť prítomnosť psychológa. Na tomto mieste je dôležité uviesť, že zavedením novelizovanej právnej úpravy sa výsluch obzvlášť zraniteľnej obeť – dieťaťa, vykoná výlučne podľa § 135 ods. 1 Trestného poriadku, ktorý zaujal vo vzťahu k § 134 ods. 4 Trestného poriadku charakter *lex specialis*. V rámci dotknutej problematiky je tiež nevyhnutné zodpovedať otázku, kto posúdi, či výsluch môže ovplyvniť telesnú alebo duševnú integritu obzvlášť zraniteľnej obeť, prípadne riziko druhotnej viktimizácie. Túto zodpovednosť nesú aj naďalej OČTK, ktoré musia s dôkladnou starostlivosťou prehodnotiť potrebu prítomnosti psychológa alebo znalca na úkone tak, aby vykonaný úkon nemohol byť v budúcnosti spochybnený. Čo však v prípadoch, keď prítomnosť psychológa alebo znalca nemožno včas zabezpečiť napriek tomu, že jeho prítomnosť je potrebná? Vzhľadom na vyššie uvedené dôvody si OČTK nemôžu dovoliť odložiť výsluch na čas, kedy zabezpečiť psychológa alebo znalca bude možné. Aké následky však môže mať výsluch vykonaný s uvedeným zákonným nedostatkom? Nemožno opomenúť § 119 ods. 4 Trestného poriadku, ktorý hovorí, že *„za dôkaz môže slúžiť všetko, čo môže prispieť na náležité objasnenie veci a čo sa získalo z dôkazných prostriedkov podľa tohto zákona alebo podľa osobitného zákona.“* V praxi, keď vyšetrovateľ, prípadne poverený príslušník nedokáže zabezpečiť

prítomnosť psychológa alebo znalca, založí o tom do spisu úradný záznam. K otázke zákonnosti výsluchu nemožno ignorovať skutočnosť, že procesný úkon bol vykonaný, aj keď odôvodnene, so zákonným nedostatkom. Na konci dňa však o prípustnosti takeého výsluchu rozhodne súd. Účelom prítomnosti psychológa alebo znalca na výsluchu obzvlášť zraniteľnej obeť je zabezpečiť, aby sa procesný úkon viedol v súlade s ochranou obzvlášť zraniteľnej obeť pred druhotnou viktimizáciou. Nepřítomnosť psychológa alebo znalca podľa môjho názoru teda nemá významný vplyv na relevantnosť získaných informácií. Áno, v praxi sa vyskytnú prípady, kedy súd takto vykonaný výsluch obzvlášť zraniteľnej obeť neakceptuje. Takéto prípady je však potrebné hodnotiť individuálne a citlivo tak, aby sa právo nevykladalo s prílišnou formálnosťou. V zásade však možno konštatovať, že výsluch obzvlášť zraniteľnej obeť vykonaný bez prítomnosti psychológa alebo znalca, aj keď je jeho prítomnosť obligatórna, je zákonný a prípustný napriek tomu, že vykazuje určité zákonné nedostatky. Motivovať psychológa k účasti na úkonoch sa zákonodarca pokúša aj znením § 30a Trestného poriadku, účinným od 1. januára 2019: „*ak bol psychológ pribraný na vykonanie úkonu v čase, za ktorý mu nepatrí náhrada mzdy alebo iný preukázateľný príjem, má právo na odmenu.*“

Problematickým sa javí aj vymedzenie úlohy psychológa alebo znalca pri výsluchu obzvlášť zraniteľnej obeť. Jeho úlohou je prispieť k správne vedeniu výsluchu tak, aby nedošlo k riziku druhotnej viktimizácie. Čo to ale v praxi znamená? Podľa aktuálnej právnej úpravy je potrebné pred samotným výsluchom prekonzultovať spôsob vedenia výsluchu so psychológom alebo znalcom. Aká však môže byť ďalej ingerencia psychológa alebo znalca? Jednoznačne je na mieste, aby v prípade nesprávneho vedenia výsluchu zasiahol. V aplikačnej praxi však problémy spôsobil najmä samotný kontakt obzvlášť zraniteľnej obeť so psychológom alebo znalcom. Napriek úmyslu psychológa alebo znalca pripraviť obzvlášť zraniteľnú obeť na výsluch, dostať ju do psychickej pohody a eliminovať prvky druhotnej viktimizácie je osobitný kontakt psychológa alebo znalca s obzvlášť zraniteľnou obeťou potom namietaný zo strany obhajoby ako rozporný so zásadami trestného konania. Výlučne z právneho hľadiska preto takéto kontakty nemožno hodnotiť pozitívne.

Podľa § 134 ods. 4 je ďalšou zákonnou náležitosťou výsluchu obzvlášť zraniteľnej obeť jeho vykonanie s využitím technických zariadení určených na záznam zvuku a obrazu alebo s využitím technických zariadení určených na prenos a záznam zvuku a obrazu. Ani túto zákonnú náležitosť výsluchu obzvlášť zraniteľnej obeť sa vždy nepodarí zabezpečiť. Dôvodmi sú nedostatočné materiálne-technické zabezpečenie Okresných riaditeľstiev Policajného zboru, prípadne ich obvodných oddelení a tiež odmietnutie obzvlášť zraniteľnej obeť vypovedať na záznam. Napriek tomu, že práve výpoveď „na kameru“ je prostriedkom ochrany obzvlášť zraniteľnej obeť pred druhotnou a opakovanou viktimizáciou (obeť už v ďalšom konaní nemusí vypovedať), často práve tento faktor pokladajú obzvlášť zraniteľné obeť za nepríjemný alebo nedôstojný. V obdobnom prípade je na mieste využiť práve prítomného psychológa alebo znalca. Ak sa však nepodarí zabezpečiť výsluch s využitím technických zariadení určených na záznam zvuku a obrazu, opäť to spôsobí zákonný nedostatok procesného úkonu. Ak zohľadníme skutočnosť, že súdy mnohokrát aj za splnenia všetkých zákonných požiadaviek na výsluch obzvlášť zraniteľnej obeť trvajú na opätovnom výsluchu v konaní pred súdom a kladú tak zásadu bezprostrednosti nad zásadu ochrany poškodeného či nad ustanovenia zákona o obetiach, je odôvodnené predpokladať, že nezaznamenaný výsluch nebude súdu postačovať. Výsluch obzvlášť zraniteľnej obeť z prípravného konania, ktorý je v drvivej väčšine kľúčovým dôkazom, možno použiť v konaní súdom za predpokladu, že bol vykonaný kontradiktórne.⁷ V prípade, ak obvinený nemá obhajcu, je nesmierne komplikované zabezpečiť kontradiktórnosť výsluchu. *Policajt môže povoliť účasť obvineného na vyšetrovacích úkonoch a umožniť mu klásť vypočúvaným svedkom otázku. Postupuje tak najmä vtedy, ak obvinený nemá obhajcu a úkon spočíva vo výsluchu svedka, pri ktorom je dôvodný predpoklad, že ho nebude možné vykonať v konaní pred súdom, iba ak by zabezpečovanie jeho prítomnosti alebo jeho prítomnosť mohli ohroziť vykonanie tohto úkonu.*⁸ Nie je však práve riziko zo vzniku druhotnej, prípadne opakovanej viktimizácie prekážkou prítomnosti obvineného na úkone? Tento problém by už v dohľadnom čase mohli vyriešiť špeciálne výsluchové miestnosti. S ich využitím počíta aj samotný zákon o obetiach, keď v § 8 ods. 2 ustanovuje nasledovné: „*Orgán činný v trestnom konaní, súd a subjekt poskytujúci pomoc obetiam postupuje tak, aby jeho činnosť*

⁷ ČENTĚŠ J. a kol. Trestný poriadok. Veľký komentár. 3. vyd. Bratislava: Eurokódex, 2017, s. 464

⁸ § 213 ods. 1 Trestného poriadku

nespôsobovala obeti druhotnú viktimizáciu a prijíma účinné opatrenia, ktoré majú zabrániť opakovanej viktimizácii. Na tento účel orgán činný v trestnom konaní a súd používa vhodne prispôsobené úradné miestnosti, ak to ich priestorové možnosti umožňujú.“

4 ZÁVER

Záverom zostáva len dodať, že napriek tomu, že zákon o obetiach ukladá OČTK a súdom povinnosť dbať na ochranu obetí pred druhotnou viktimizáciou, za jej porušenie neustanovuje žiadne sankcie. Obetiam teda v prípade porušenia tejto povinnosti zostáva len využiť ustanovenia zákona č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci, prípadne podať ústavnú sťažnosť. Zákon o obetiach napriek niektorým svojim nedostatkom vniesol do slovenského právneho poriadku mnoho pozitívneho. Zákonodarca zareagoval na aplikačné nedostatky, ktoré sa počas jedného roka účinnosti vyskytli, no mnohé dôležité otázky zostávajú aj naďalej nezodpovedané a ich vyriešenie ponechané na rozhodovaciu prax. Načrtnutá problematika je veľmi živá a bude nepochybne zaujímavé sledovať jej vývoj aj naďalej.

Použitá literatúra:

ZÁHORA, J.: Zákon o obetiach trestných činov. Komentár. 1. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018. 414 s. ISBN 978-80-8168-850-8.

ČENTÉŠ J. a kol. Trestný poriadok. Veľký komentár. 3. vyd. Bratislava: Eurokódex, 2017, 971 s. ISBN 978-80-8155-070-6

LACIAK, O., PROKEINOVÁ, M.: Niektoré aspekty nového zákona o obetiach trestných činov. In: Bulletin slovenskej advokácie, 2018, č. 3, s. 14-19

Zákon č. 274/2017 Z. z. o obetiach trestných činov

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok

Zákon č. 199/1994 Z. z. o psychologickkej činnosti a Slovenskej komore psychologov

<https://obcan.justice.sk/infosud-registre/-/isu-registre/zoznam/znalec>

Kontaktné údaje:

Mgr. Matúš Kováč

kovac220@uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Šafárikovo nám. č. 6

810 00 Bratislava

Slovenská republika

ZMENA VÝPOVEDE OBETE DOMÁCEHO NÁSILIA PO VZNESENÍ OBVINENIA¹

Radovan Blažek

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta; Okresná prokuratúra Malacky

Abstrakt: Článok sa zameriava na situácie, keď dôjde pri domácom násilí k zmene výpovede obete (poškodeného) po vznesení obvinenia ako následok zmeneného pohľadu obete na agresora vplyvom plynutia času. Článok analyzuje procesnú situáciu, ktorá vzniká na základe zmeny výpovede poškodeného ako kľúčového svedka a zákonnosť prípadného uznania viny páchatel'a v tomto prípade.

Abstract: The article focuses on situations where domestic violence leads to a change of the testimony of the victim after the indictment is made as a result of the changed view of the victim on the aggressor since the crime was committed. The article analyzes the procedural situation that arises from changing the testimony of the key witness and the legality of the eventual sentencing judgement in this case.

Kľúčové slová: domáce násilie, obeť, poškodený, obvinený, prípravné konanie, trestné konanie, výsluch, výpoveď, prezumpcia neviny, vznesenie obvinenia, kontradiktórnosť, zákonnosť dokazovania

Key words: domestic violence, victim, injured party, accused person, pre-trial proceedings, criminal proceedings, interrogation, testimony, presumption of innocence, indictment, adversary trial, legality of evidence

1 ÚVOD

Partnerské hádky v rodinách nie sú neznámym pojmom a sú na každodennom poriadku mnohých slovenských rodín, avšak určite nejde len o fenomén slovenskej spoločnosti. Posudzovanie toho, do akej miery možno považovať tieto spory a hádky za „bežné“ a „akceptovateľné“, závisí od konkrétnych okolností a intenzity, akou jednotliví aktéri vystupujú svoje správanie sa voči druhému partnerovi. V rôznych sociálnych kruhoch sa považuje za bežné, že partneri po sebe kričia, hádžu rôzne predmety, vulgárne si nadávajú, či dokonca že sa vzájomne napádajú, fackujú, sácajú, či dokonca kopú a udierajú päťami. Veľa krát ide už o zaužívané správanie sa dvojice, ktorá ho v určitej miere považuje za „normálne“ a teda obaja sú zvyknutí, že sa takéto situácie vyskytnú a tieto neriešia formou trestného oznámenia alebo oznámením o priestupku. Problém nastáva, keď ide o dlhodobé sváry medzi manželmi alebo partnermi, ktoré postupne naberajú na intenzite a následne sa môžu skončiť u jedného či druhého partnera jednak rôznymi fyzickými zraneniami alebo vyhrážkami, ktoré presahujú zákonné medze a vystavujú konajúcu osobu možnému postihu za trestný čin alebo priestupok.

V našich podmienkach je možné uvedené konanie posúdiť napr. ako priestupok proti občianskemu spolunažívaniu podľa § 49 ods. 1 písm. d) zákona č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov:

„Priestupku sa dopustí ten, kto úmyselne naruší občianske spolunažívanie vyhrázaním ujmom na zdraví, drobným ublížením na zdraví, nepravdivým obvinením z priestupku, schválnosťami alebo iným hrubým správaním.“

¹ Tento článok vznikol s podporou financovania z grantu Agentúry na podporu výskumu a vývoja č. APVV 16-0471. This article was supported by the scientific project APVV 16-0471 of the Slovak Research and Development Agency.

Intenzívnejšie zásahy do osobnej sféry už by sme mohli posúdiť ako prečin nebezpečného vyhrážania podľa § 360 ods. 1 Trestného zákona:²

„Kto sa inému vyhráža smrťou, ťažkou ujmom na zdraví alebo inou ťažkou ujmom takým spôsobom, že to môže vzbudiť dôvodnú obavu, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok.“

V tomto článku sa chcem zaoberať najmä tými konaniami, ktoré nenadobúdajú rozmery iných závažnejších trestných činov (napr. ublíženia na zdraví podľa § 155 či § 156 Trestného zákona alebo trestného činu týrania blízkej a zverenej osoby podľa § 208 Trestného zákona). Zameriam sa na konania, ktoré zostávajú takmer výlučne v slovnej rovine, resp. sprevádzané drobnými ublíženiami na zdraví, ktoré však nedosahujú intenzitu ublíženia na zdraví a ktoré sa práve z tohto dôvodu ťažšie preukazujú, lebo ich následok nie je zjavný alebo len minimálne a v praxi najčastejšie nadobúdajú rozmery prečinu nebezpečného vyhrážania podľa § 360 ods. 1 Trestného zákona.

2 PREČIN NEBEZPEČNÉHO VYHRÁŽANIA

V praxi sme často konfrontovaní s podávaním trestných oznámení za podozrenia zo spáchania prečinu nebezpečného vyhrážania podľa § 360 Trestného zákona. Osoba, ktorá sa cíti dlhodobo obťažovaná svojim partnerom, často nevidí iné východisko z danej situácie, ako zabrániť ďalšiemu konaniu svojho partnera, než to, že ide na políciu a snaží sa riešiť svoje „problémy v domácnosti“ cestou podania trestného oznámenia.

Otázkou ostáva, do akej miery sú skutočne oznamované udalosti trestnými činmi a do akej miery ide „len“ o hádku medzi partnermi, ktorá nepresahuje rámec ich bežnej konfliktnéj rutiny.

Je potrebné v prvom rade zdôrazniť, že v praxi sa stretávame často aj s **nedôvodnými** trestnými oznámeniami, ktoré sú buď príliš zveličené alebo úplne vymyslené, pričom oznamovatelia sa snažia týmto spôsobom len riešiť situáciu, s ktorou si sami nevedia rady. Je potrebné zdôrazniť, že orgány činné v trestnom konaní nie sú sociálnymi pracovníkmi, ani manželskou poradňou a ani spôsobom, ako „vytrestať“ nespratného manžela, či nevernú manželku. Často sa stretávame s takýmito trestnými oznámeniami v prípade blížiaceho sa rozvodového konania alebo po rozvode, kedy sa manželia snažia získať lepšiu východiskovú situáciu do nachádzajúcich „bojov“ o rodičovské práva alebo o majetok a snažia sa získať „náskok“ pred svojim náprotivkom vďaka tomu, že budú vykreslení ako „obete tyrana“ a tým pádom budú mať lepšiu pozíciu pre prisúdenie väčšej časti majetku alebo lepšiu pozíciu pre získanie detí do vlastnej starostlivosti s priznaním práva na platenie výživného od druhého partnera.

Samozrejme, orgány činné v trestnom konaní musia dôsledne prešetriť všetky dostupné informácie, aby „prekukli“ takéto trestné oznámenia a nenechali sa „zatiehnúť“ do partnerských hádok o deti a majetok.

V praxi však máme aj veľa **odôvodnených** trestných oznámení, ktoré sa končia odsúdením páchatela za uvedený trestný čin nebezpečného vyhrážania podľa § 360 Trestného zákona. Pomerne bezproblémové situácie nastávajú vtedy, keď sa zabezpečí dostatok dôkazov, keď obeť v dostatočnej miere spolupracuje a všetky zabezpečené dôkazy nasvedčujú pravdivosti trestného oznámenia, prípadne ak sa vinník aj sám ku konaniu prizná.

V tomto článku sa chcem ďalej zaoberať tými prípadmi, ktoré sú dôvodné, avšak obeť si neskôr uvedomí, že je na páchatelovi trestného činu určitým spôsobom citovo alebo ekonomicky závislá a po prvotnom podaní trestného oznámenia sa rozhodne prejsť na stranu páchatela a snaží sa zvrátiť následky vyvolané trestným oznámením a poprieť to, čo pôvodne v trestnom oznámení uvádzala. Ide o procesne náročnú situáciu, ktorá predstavuje zásadný problém pre odsúdenie páchatela.

3 PROCESNÁ STRÁNKA DOKAZOVANIA PREČINU NEBEZPEČNÉHO VYHRÁŽANIA

3.1 Začatie trestného stíhania a vznesenie obvinenia

V prípade, že poškodená osoba predloží dostatočné množstvo hodnoverných dôkazov pri podaní trestného oznámenia, je možné v uvedenej veci začať trestné stíhanie pre prečin nebezpečného vyhrážania podľa § 360 TZ.

---

² Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov, ďalej aj ako „TZ“.

Spravidla však nepostačuje len samotné tvrdenie, že podozrivá osoba mala vypovedať vyhrážky smerom k poškodenej osobe, pretože v tomto prípade by v prípade popretia trestného činu podozrivým išlo o tvrdenie proti tvrdeniu a teda potrebu aplikácie zásady *in dubio pro reo* a v pochybnostiach rozhodnúť v prospech obvineného (v tomto prípade podozrivého).

Ak je však výpoveď poškodenej osoby sprevádzaná aj ďalšími podpornými dôkazmi, napr. videonahrávka zachytená poškodenu osobou, zvuková nahrávka zachytená poškodenu osobou, prípadne kamerový záznam, ak sa skutok stal na mieste monitorovanom kamerou, výpoveď prítomných svedkov, výpoveď osôb, ktoré sa s poškodenu osobu bavili bezprostredne po spáchaní skutku, výpoveď osôb, ktoré vedú viesť informácie o spoločnom spolužití podozrivkej a poškodenej osoby z minulosti, prípadne lekárske správy potvrdzujúce drobné zranenia poškodenej osoby, ktoré mala pri konflikte utpieť, ak tieto zranenia nasvedčujú pravdivosti tvrdení poškodenej osoby a iné.

Niekedy poškodená osoba pri podaní trestného oznámenia nevie zabezpečiť všetky potrebné podklady, preto je potrebné ich vyžiadať po výsluchu, resp. po podaní trestného oznámenia, príp. vykonať výsluchy ďalších osôb a teda o začatí trestného stíhania nie je možné rozhodnúť ihneď. Následne po doplnení podkladov je možné buď začať trestné stíhanie bez vzneseného obvinenia podľa § 199 Trestného poriadku,³ alebo, ak je už na podklade informácií a dôkazov zhromaždených pri postupe pred začatím trestného stíhania dôvodné podozrenie, že sa skutok stal, má znaky trestného činu a je zrejma totožnosť páchatela, je možné v zmysle § 206 ods. 2 TP začať trestné stíhanie a zároveň vzniknúť obvinenie konkrétnej osobe.

V prípadoch nebezpečného vyhrážania, ktoré sú výsledkom tzv. „domáceho násillia“ je vždy páchatel známy, preto nie je potrebné dokazovanie k tomu, kto je páchatelom trestného činu, pretože totožnosť tejto osoby je vždy známa. V týchto prípadoch teda dochádza väčšinou k pomerne krátkemu časovému úseku medzi začatím trestného stíhania a vznesením obvinenia alebo priamo začatie trestného stíhania aj so vznesením obvinenia, ako to bolo uvedené vyššie.

3.2 Procesný postup po vznesení obvinenia

Ak dôjde k vzneseniu obvinenia konkrétnej osobe, je potrebné vykonať v prvom rade výsluch obvineného a zistiť jeho stanovisko ku skutku. Najčastejšie obvinení nepopierajú, že by k predmetnému skutku došlo, len ho interpretujú spôsobom pre seba priaznivejším, t.j. popierajú všetky tie „okolnosti“ skutku, ktoré zakladajú trestnosť konania a priznávajú len fakt, že napr. k hádke či konfliktu došlo, avšak nedošlo k vyhrážkam, nedošlo k fyzickému napadnutiu.

V prípade, že sa obvinený ku skutku priznáva, ide o procesne jednoduchšiu situáciu, pretože v takom prípade toto priznanie je jedným zo silných argumentov pre podanie obžaloby v ďalšom konaní.

Ďalšími úkonmi, ktoré je potrebné vykonať, je štandardne „prepočutie“ poškodenej osoby a svedkov, ktorí boli vypočutí pred vznesením obvinenia. Táto požiadavka vyplýva zo stanoviska Najvyššieho súdu SR sp. zn. Tpj 63/2009, zo dňa 7.12.2009:

„I. Obžaloba v trestnej veci môže byť opretá o výpovede svedkov a iné dôkazy vykonané pred vydaním uznesenia o vznesení obvinenia, prípadne pred oznámením uznesenia o vznesení obvinenia jeho vyhlásením (§ 206 ods. 1 Trestného poriadku), ak k ich vykonaniu došlo po začatí trestného stíhania „vo veci“ podľa § 199 ods. 1 Trestného poriadku.

II. Ak je ale výpoveď svedka jediným usvedčujúcim dôkazom alebo vo významnej miere rozhodujúcim dôkazom, o ktorý chce prokurátor, ako nositeľ dôkazného bremena v konaní pred súdom, oprieť obžalobu, je nevyhnutné takého svedka vypočuť až po vznesení obvinenia (alebo svedka vypočutého pred týmto úkonom znovu vypočuť), a tak zachovať právo obvineného na obhajobu (právo na kontradiktórny postup). Výnimku z kontradiktórneho postupu predstavujú výpovede svedkov, ktoré majú v zmysle § 263 ods. 3 písm. b) Trestného poriadku charakter neodkladného alebo neopakovateľného úkonu; taký charakter majú aj výpovede svedkov mladších ako 15 rokov (§ 135 ods. 2 veta druhá Trestného poriadku).

III. Ak obvinený po vznesení obvinenia sám (prostredníctvom obhajcu) žiada zopakovať výsluchy iných svedkov, je na úvahe orgánov činných v trestnom konaní, aby po posúdení dôkaznej situácie vo veci rozhodli o potrebe vykonať kontradiktórny výsluch svedka. Na spravodlivé súdne

³ Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov, ďalej iba „Trestný poriadok“ alebo „TP“.

konanie a na kritickú preverku výpovede svedka postačuje, ak je výsluch svedka vykonaný v prítomnosti obvineného alebo jeho obhajcu v konaní pred súdom.⁴

Na základe uvedeného stanoviska je potrebné osoby, ktoré boli vypočuté pred vznesením obvinenia, vypočúť tak, aby mal možnosť obhajca alebo obvinený klásť týmto osobám otázky a teda aby osoby boli vypočuté kontradiktórnym spôsobom, pretože inak nie je zabezpečené dostatočné právo obvineného na obhajobu. Z uvedeného vyplýva, že obžalobu je v týchto prípadoch možné oprieť len o tie výpovede uvedených osôb, ktoré boli vykonané až po vznesení obvinenia.

Uvedená judikatúra totiž apeluje najmä na prípady, kedy výsluch uvedených osôb je jediným podkladom na rozhodnutie o vine obvineného, teda prípady, kedy sa nevykonáva dokazovanie v konaní pred súdom, napr. vydanie trestného rozkazu alebo konanie o dohode o vine a treste.

3.3 Zmena výpovedí poškodených

Problematická situácia nastáva najmä v prípadoch, ak výsluch poškodeného, resp. určitého svedka, je jediným alebo rozhodujúcim dôkazom pre vyslovenie viny obvineného. Tak je to väčšinou aj v prípadoch trestného činu nebezpečného vyhrážania podľa § 360 ods. 1 TZ.

Ak totiž dôjde k zmene výpovede poškodeného alebo svedka po vznesení obvinenia, obvinenie tak dostáva podstatné trhliny a môže viesť až k zastaveniu trestného stíhania v prípravnom konaní, resp. k oslobodeniu obžalovaného spod obžaloby súdom.

Sú rôzne dôvody, prečo osoba zmení svoju výpoveď a snaží sa odrazu napomôcť obvinenému vyhnúť sa trestnému stíhaniu, keď predtým sa práve naopak usilovala o jeho trestného stíhanie. Dôvodom môže byť citová závislosť na páchatelovi, ekonomická závislosť na páchatelovi, psychické a psychologické defekty osobnosti, ktoré zapríčiňujú, že obeť sa s odstupom času na páchatela pozerá inak, bagatelizuje jeho konanie, vykresľuje ho v lepšom svetle, uchováva si v spomienkach pozitívne udalosti a negatívne vytesňuje do úzadia a dodatočne môže popierať jeho protiprávne konanie a sama seba presviedča, že udalosť prebehla inak.

V prvej skupine prípadov ide teda zo strany obetí o **vedomé** upravenie svojej výpovede s premysleným a racionálnym úmyslom dodatočne napomôcť páchatelovi. Je to z toho dôvodu, že osoba podávajúce trestné oznámenie si zvyčajne želá len miernejší následok v podobe „pohrozenia“ trestným stíhaním, resp. len riešenie konfliktov, s ktorými si nevie sama rady, no samotné trestné stíhanie si vlastne obeť neželajú a už duplom nie väzbu či nepodmienečný trest odňatia slobody pre páchatela. V tomto prípade ide o „nedomyšlenie“ následkov podaného trestného oznámenia poškodenou osobou.

V druhej skupine prípadov ide zo strany obetí o **nevedomé** upravenie svojej výpovede, pričom tieto osoby aj samy s odstupom času veria, že udalosť sa odohrala inak, že niektoré veci sa „nestali“ a sú presvedčené o pravdivosti svojej novej výpovede.

V oboch prípadoch však nastáva rovnaká procesná situácia a to rozpor medzi predošlou a neskoršou výpoveďou poškodeného. Ako sa teda vysporiadať s touto situáciou?

V prípade trestného činu nebezpečného vyhrážania podľa § 360 ods. 1 TZ nie je možné udeľovať súhlas poškodeného na trestné stíhanie podľa § 211 TP, preto ani dodatočný nesúhlas tejto osoby nie je prekážkou trestného stíhania obvineného. Je potrebné zdôrazniť, že trestné konanie nepozná inštitút „spätvzatia“ trestného oznámenia, preto po podaní trestného oznámenia sú orgány činné v trestnom konaní v súlade so zásadou legality a oficiality povinné konať a stíhať páchatela uvedeného skutku, aj keď si to dodatočne poškodená osoba neželá.

Je teda na orgánoch činných v trestnom konaní, aby odlíšili, ktorá výpoveď sa javí ako pravdepodobnejšia a teda ktorej prisúdia pravdivostnú hodnotu a ktorým smerom budú ďalej viesť trestné stíhanie.

1. Jedným z prvých úkonov v tomto prípade je možnosť **konfrontovať vypovedajúcu osobu s jej predošlou verziou výpovede** a dotazovať sa jej doplňujúcimi otázkami na rozpory s jej predošlou výpoveďou. Tieto však veľmi často osoba nevie vysvetliť alebo uvádza, že nevie, prečo predtým tvrdila niečo iné a väčšinou zotrváva na tom, že jej novšia výpoveď je pravdivá a prechádzajúca nie. V prípadoch opodstatnenosti trestného stíhania väčšinou novšia výpoveď vykazuje určité nelogickosti, drobné chyby, vyznačuje sa nekonzistentnosťou vo vzťahu k priebehu

⁴ Stanovisko č. 30/2010 zo dňa 7.12.2009, sp. zn. Tpj 63/2009, publikované v Zbierke stanovísk najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky č. 4/2010, s. 9.

skutku a jeho jednotlivým čiastkovým udalostiam a zároveň sa svojim celkovým charakterom javí ako menej pravdepodobná v porovnaní s predchádzajúcou výpoveďou.

2. Ďalšou veľmi dôležitou okolnosťou je ako sa javí výpoveď poškodenej osoby na podklade **ostatných vykonaných dôkazov**. Ak existujú dostatočné podporné dôkazy, ako napr. lekárske správy, kamerové alebo iné záznamy, príp. iné sprievodné výpovede osôb, ktoré síce nevypovedajú priamo o skutku, avšak nepriamo umožňujú domnievať sa na základe zistených skutočností, že skutok sa mohol odohrať tak, ako to bolo predmetom pôvodnej výpovede poškodenej osoby.

Príkladom je, ak napr. svedok vidí obeť po skutku a síce nevie popísať všetky konkrétne zranenia, ale všimol si niektoré drobné zranenia, ktoré následne poškodená osoba interpretuje v novšej výpovedi ako vzniknuté iným spôsobom, ako to pôvodne tvrdila. Prípadne, že si osoba svedka po skutku všimne rozhádzaný alebo posunutý nábytok, ktorý nasvedčuje tomu, že sa mohol skutok stať, avšak poškodená osoba následne popiera, že k rozhádzaniu vecí alebo posunu nábytku došlo práve činnosťou obvineného. V tomto prípade však pripustenie týchto „následkov“ trestného činu ako reálne existujúcich, avšak v konečnom dôsledku prisudzované poškodenou osobou iným „náhodným“ okolnostiam, je dostatočným dôkazom na to, aby bolo možné usudzovať na pravdivosť predchádzajúcej výpovede poškodenej osoby a nepravdivosť novšej výpovede. Aj keď síce predchádzajúca výpoveď nemusela byť vykonaná kontradiktórnym spôsobom, nie je v rozpore so zásadou kontradiktórnosti, ak súd neuverí neskoršej výpovedi, pretože ju vyhodnotí ako „nepravdepodobnú“ a rozhodne na podklade iných nepriamych dôkazov o vine obvineného.

Na „nepravdivosť“ novšej výpovede a „pravdivosť“ skoršej výpovede možno usúdiť najmä vtedy, ak sa táto v podstatných okolnostiach zhoduje o okolnostiach priebehu skutku, jeho čase, dĺžke trvania, charaktere, avšak poškodená osoba sa väčšinou snaží pri svojej novšej výpovedi zmeniť určité „drobné“ okolnosti, ktoré považuje za najviac „škodlivé“ vo vzťahu k trestnému stíhaniu obvineného a tieto vysvetliť pre obvineného „priaznivejšou alternatívou“. Ak však poškodená osoba nepopíše skutok v novej výpovedi úplne inak, iba „pozmení“ niektoré prvky udalosti tak, aby vykreslila obvineného v lepšom svetle, takúto výpoveď možno považovať za dostačujúcu, aby potvrdila pravdivosť prechádzajúcej výpovede, najmä ak novšia výpoveď nie je úplne konzistentná, logická a javí sa ako nepravdepodobná. Novšia výpoveď tak väčšinou potvrdzuje, že skutok sa stal a že ho spáchal obvinený a väčšinou je na jej podklade možné konštatovať aj vysokú pravdepodobnosť, že skutok má znaky trestného činu, ak toto podozrenie podporujú čo len nepatrné iné nepriame dôkazy.

3. Často možno na existenciu trestného činu usúdiť aj z **výpovede samotného obvineného**, ak vo svojej výpovedi v zásade zhodne s poškodenou osobou popíše priebeh skutku a jeho okolnosti, avšak zamľčí podstatné skutočnosti dôležité pre trestnosť konania, resp. tieto popiera a tvrdí, že „len táto“ a iba táto konkrétna časť skutku sa nestala a odohrala sa inak. Zároveň sa v niektorých drobnostiach následne výpoveď obvineného, ktorý svoju trestnú činnosť popiera, nezohoduje úplne ani s novšou výpoveďou poškodenej osoby. Je to najmä z toho dôvodu, že ak si každý z vypovedajúcich osôb „prispôsobuje“ odohrané udalosti, len každý „iným spôsobom“, tak sa ich výpovede nemôžu zhodovať. Následne potom táto nekonzistentnosť ich výpovedí naznačuje, že jedna alebo druhá výpoveď a často aj obe, nie sú plne pravdivé, pretože ak sa nedohodli vopred na tom, ako „vynechajú“ a „nahradia“ trestnú časť konania obvineného, zvyčajne sa presne v týchto prvkoch udalosti rozchádzajú, čo samo o sebe naznačuje, že tieto výpovede nie sú pravdivé práve v týchto častiach, avšak sú dostatočne pravdivé v ostatných častiach. Teda je z nich možné usúdiť, že sa skutok skutočne stal a jeho páchatelom je obvinený. V takom prípade jednoznačne možno akýkoľvek nepriamy dôkaz použiť ako dôkaz rozhodujúci k odsúdeniu páchatela a k tomu, aby bolo možné konštatovať, že skutok je aj trestným činom.

4. V niektorých prípadoch je následne možné vykonať **znalecké dokazovanie psychologickým posudkom** k posúdeniu osoby poškodenej, v ktorom je možné objasniť nasledovné skutočnosti:

- ako poškodená osoba hodnotí a vníma svoj vzťah k obvinenému, ako hodnotí ich spolužitie,
- či je možné konštatovať podvedomé alebo úmyselné zmeny jej postoja k obvinenému s odstupom od udalosti,
- či má tendenciu vidieť obvineného s odstupom času v lepšom svetle ako v skutočnosti,
- či si prispôsobuje prežitú udalosti v pamäti a či s odstupom času dokáže udalosti správne interpretovať,

- či boli u nej zistené tendencie ku klamstvu, fabulácii, fantázii, podvedomému skresľovaniu prežitých udalostí spomienok a ak áno, z akého dôvodu,
- nech popíše prežívanie poškodenej vo vzťahu k správaniu obvineného s ohľadom na priebeh, intenzitu a dobu trvania jeho konania,
- nech zisťuje, ako sa poškodená správa v konfliktných situáciách, v prípade, že s konaním obvineného nesúhlasila, či prejavovala odpor a v akej forme,
- nech popíše, aký bol motív poškodenej na podanie trestného oznámenia.

Takýto posudok môže byť sprievodným dôkazom, ktorý napr. vyhodnotí, že napr. „vzťah poškodenej a obvineného je konfliktný, pričom poškodená má s odstupom času od prežitých udalostí tendenciu skresľovať si prežité udalosti a vidieť obvineného pozitívnejšie po odznení negatívnych emócií. ... takáto výpoveď je prirodzeným následkom osobnosti poškodenej a vnútorného prežívania a vysporiadania sa s udalosťami.“⁵ Teda znalec často dokáže podľa vyšetrenia poškodenej osoby konštatovať, že u tejto dochádza k prirodzenému skresľovaniu prežitých udalostí s odstupom času, prispôbovaniu si faktov a nastáva následok v podobe videnia obvineného v lepšom svetle s plynutím času.

5. Na spáchanie trestného činu je možné usudzovať aj vtedy, ak **obvinený bol už v minulosti postihnutý** za spáchanie obdobného priestupku, resp. potrestaný za rovnaký alebo obdobný trestný čin, a o to viac, ak sa týchto prehreškov v minulosti dopustil voči tej istej poškodenej osobe. Samozrejme, platí zásada prezumpcie neviny a obvineného nemožno uznať za vinného len na podklade predchádzajúcich spáchaných trestných činov a priestupkov, avšak tieto môžu vypovedať o jeho správaní, povahe, o tom, či je schopný konania, ktoré sa mu v aktuálnom konaní kládú za vinu a či je teda pravdepodobné, že sa mohol dopustiť konania tak, ako je to popísané v aktuálnom uznesení o vznesení obvinenia. Tieto dôkazy možno označiť ako podporné, ktoré umocnia vieru rozhodujúceho orgánu o pravdivosti jednej alebo druhej verzie o priebehu skutku. Rovnako tak môže podporiť verziu o správnosti obvinenia, ak je obvinený stíhaný za viacero skutkov, resp. viacero čiastkových útokov pokračujúceho trestného činu, pretože tieto naznačujú to, že skutočne k takýmto udalostiam medzi obvineným a poškodenou osobou dochádza a nie sú ojedinelé.

3.4 Výsledok prípravného konania

Po skončení vyšetrovania, resp. skráteného vyšetrovania je na rozhodnutí prokurátora, aké dôkazy má obsiahnuté v spise a či sa rozhodne podať obžalobu pre uvedený skutok a ustojí dôkazné bremeno v konaní pred súdom, alebo či od ďalšieho trestného stíhania osoby upustí s poukazom, že skutok na podklade vykonaných dôkazov nie je trestným činom podľa § 215 ods. 1 písm. b) TP. Je vecou každého konkrétneho prípadu, aby prokurátor rovnako ako súd hodnotil všetky vykonané dôkazy podľa svojho vnútorného presvedčenia v súlade so zásadou voľného hodnotenia dôkazov a konal podľa svojho svedomia. Nie je totiž v rozpore so zásadou zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností, ak skutok pred vznesením obvinenia vykazoval jasnú a konštantnú dôkaznú líniu, ktorá smerovala k vzneseniu obvinenia, pričom táto nie je po vznesení obvinenia rozptýlená dostatočne presvedčivými dôkazmi a preto prokurátor usúdi, že vec je spôsobilá na podanie obžaloby. Prokurátor, a v konečnom dôsledku aj súd, môžu vyhodnotiť v súlade so svojim presvedčením kontradiktórnu výpoveď poškodenej osoby aj ako nepravdivú a nepravdepodobnú a o takéto svoje úvahy oprieť svoje rozhodnutie a takto zakotviť svoje myšlienky a presvedčenie aj v odôvodnení rozhodnutia v zmysle § 168 ods. 1 TP: „Ak rozsudok obsahuje odôvodnenie, súd v ňom stručne uvedie, ktoré skutočnosti vzal za dokázané, o ktoré dôkazy svoje skutkové zistenia opiera a akými úvahami sa správal pri hodnotení vykonaných dôkazov, najmä ak si navzájom odporujú. Z odôvodnenia musí byť zrejmé, ako sa súd vyrovnal s obhajobou, prečo nevyhovel návrhom na vykonanie ďalších dôkazov a akými právnymi úvahami sa správal, keď posudzoval dokázané skutočnosti podľa príslušných ustanovení zákona v otázke viny a trestu.“

4 ZÁVER

Záverom je potrebné konštatovať, že prípady domáceho násillia sa vyskytujú pomerne často naprieč celým územím Slovenska. Ich preukazovanie nie je jednoduché, pretože často je výpoveď

⁵ Poznatok citovaný zo psychologického znaleckého posudku známy autorovi z vlastnej činnosti.

poškodenej osoby jediným alebo rozhodujúcim dôkazom pre odsúdenie páchatel'a, na ktorom stojí a padá celé uznanie viny páchatel'a. V prípade, že je táto výpoveď zmenená po vznesení obvinenia v prospech páchatel'a, zakladá to pre orgány činné v trestnom konaní veľmi náročnú úlohu, pretože ani táto skutočnosť nie je dôvodom, aby orgány činné v trestnom konaní upustili od ďalšieho vyšetrovania skutku, ak bolo na podklade prvotných dôkazov odôvodnené podozrenie, že ide o trestný čin.

Orgány činné v trestnom konaní sú tak nútené objasňovať, stíhať a trestať skutky v situácií, keď stoja proti obvinenému i poškodenému zároveň a musia zložito zadovážovať dôkazy, ktorými podporia svoje vnútorné presvedčenie o vine obvineného, ktoré nadobudli v čase vznesenia obvinenia na podklade doposiaľ vykonaných dôkazov.

Idie skutočne o nezávideniahodnú situáciu, pretože z tohto dôvodu často dôjde nakoniec k zastaveniu trestného stíhania obvineného a jeho nepotrestaniu, pretože ho poškodená osoba kryje, hoci ku skutku reálne došlo a tento má znaky trestného činu, no dôkazy chýbajú. Otázkou ostáva, aký má zmysel chrániť práva poškodenej osoby pred páchatel'om, ktorá si sama nakoniec neželá jeho trestný postih. Keďže trestný čin nebezpečného vyhrážania podľa § 360 ods. 1 TZ patrí medzi ohrozovacie trestné činy, pri ktorom sa nepredpokladá reálna ujma na zdraví poškodeného, v tomto smere je možné s ohľadom na skúsenosti z praxe sa tiež zamýšľať nad možnosťou zaradenia tohto trestného činu do § 211 TP medzi trestné činy, pri ktorých by sa vyžadoval na trestné stíhanie obvineného súhlas poškodenej osoby. Týmto spôsobom by boli orgány činné v trestnom konaní odbremenené od vyšetrovania trestnej činnosti, ktorú si v danom čase poškodená osoba neželá vyšetrovať a v prospech ktorej sa má de facto viesť trestné stíhanie. Za vyššie uvedených okolností sa totiž pri zmenenom postoji poškodenej osoby javí ďalšie vedenie takéhoto trestného stíhania ako kontraproduktívne.

Použitá literatúra:

Stanovisko č. 30/2010 zo dňa 7.12.2009, sp. zn. Tpj 63/2009, publikované v Zbierke stanovísk najvyššieho súdu a rozhodnutí súdov Slovenskej republiky č. 4/2010 zákon č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov

Kontaktné údaje:

JUDr. Radovan Blažek, PhD.
e-mail: radovan.blazek@flaw.uniba.sk
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
Právnická fakulta UK v Bratislave
Šafárikovo nám. 6
P.O.BOX 313
810 00 Bratislava
Slovensko

Okresná prokuratúra Malacky
Sasinkova 71
901 01 Malacky
Slovensko

ZÁKONNOSŤ VÝSLUCHU OBZVLÁŠŤ ZRANITEL'NEJ OBETE¹

Lucia Kurilovská²

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: The contribution deals with the testimony and testifying process of the vulnerable victim, its purpose, preparation and the cooperation of participated victims.

Abstrakt: Príspevok sa zaoberá analýzou výsluchu obzvlášť zraniteľnej obete, špecifikám tohto výsluchu, jeho príprave a taktiež subjektom, ktoré sa ho zúčastňujú.

Key words: victim, interrogation, criminal proceeding, nonrepetitive action.

Kľúčové slová: obeť, výsluch, trestné stíhanie, neopakovateľný úkon.

1 ÚVOD

V §2 ods. 21 zákona č. 301/2005 Z.z Trestný poriadok v znení neskorších zákonov (ďalej len „Trestný poriadok“). je novo formulovaná *zásada ochrany obetí v trestnom konaní*, ktorá priamo súvisí s relatívne novou právnou úpravou, zákonom č. 274/2017, účinný od 01. 01. 2018 o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „Zákon o obetiach“), ktorým sa do slovenského právneho poriadku transponuje smernica z 25. októbra 2012, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV (Ú. v. EÚ L 315/57, 14.11.2012) 2012/29/EÚ., a ktorá znie: *Orgány činné v trestnom konaní a súd sú povinné v priebehu celého trestného konania umožniť poškodenému plné uplatnenie jeho práv, o ktorých ho treba riadne, vhodným spôsobom a zrozumiteľne poučiť. Trestné konanie sa musí viesť s potrebnou ohľaduplnosťou k poškodenému. Treba zohľadniť jeho osobnú situáciu a okamžitú potrebu, vek, pohlavie, prípadné zdravotné postihnutie a jeho vyspelosť a zároveň plne rešpektovať jeho fyzickú, mentálnu a morálnu integritu. Ustanovenia osobitného zákona o právach obetí trestných činov tým nie sú dotknuté.* Cieľom uvedenej zásady je chrániť práva obete a súčasne posilniť jej postavenie počas priebehu trestného konania. Túto zásadu je potrebné zohľadniť a aplikovať pri výklade jednotlivých ustanovení Trestného poriadku a Zákona o obetiach. Zásada počíta so „zavedením povinnosti“ orgánom činných v trestnom konaní a súdom umožniť poškodenému plné uplatnenie jeho práv počas celého trestného konania. Rovnako orgány činné v trestnom konaní a súd sú povinné viesť trestné konanie ohľaduplne k poškodenému, t. j. zohľadniť situáciu, potreby, vek, zdravotné postihnutie alebo vyspelosť poškodeného. Táto zásada súčasne vyjadruje, že orgány činné v trestnom konaní a súd sú povinné pri potupe v trestnom konaní rešpektovať a zohľadňovať ustanovenia zákona o obetiach trestných činov.³

Uvedená zásada a taktiež osobitný zákon vychádzajú zo základného predpokladu, že dodržiavanie práv obetí v trestnom konaní, prístup k nim a k ich právam musí byť rovnaký ako prístup k dodržiavaniu práv obvineného počas všetkých štádií trestného stíhania. Nie je možné, aby orgán činný v trestnom konaní alebo súd nedodržiaval práva obetí a prístup k nim na úkor objasnenosti

¹ Príspevok je podporený grantom VEGA 1/0542/17. „Hodnotenie a implementácie a budúceho vývoja sankčného mechanizmu po 10 rokoch účinnosti trestných kódexov“.

² Autorka je členkou riešiteľského kolektívu grantu VEGA 1/0542/17. „Hodnotenie a implementácie a budúceho vývoja sankčného mechanizmu po 10 rokoch účinnosti trestných kódexov“.

³ Dôvodová správa k návrhu zákona o obetiach, Všeobecná časť, Osobitná časť; Dostupné dňa 15.3.2018 na: https://www.slov-lex.sk/legislativneprocesy?p_p_id=processDetail_WAR_portlets&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column2&p_p_col_count=1&processDetail_WAR_portlets_startart=1502432830000&processDetail_WAR_portlets_idact=16&processDetail_WAR_portlets_action=files&processDetail_WAR_portlets_cisloLP=LP%2F2017%2F551.

skutku, alebo dokazovania potrebného pre rozhodnutie o vine a o treste. Obete a ich práva sú v zmysle tejto novej zásady neoddeliteľnou súčasťou zákonnosti trestného stíhania a spravodlivého procesu. V zmysle §3 Zákona o obetiach trestných činov orgány činné v trestnom konaní a sudy by mali vo vzťahu k obetiam postupovať podľa nasledovných základných zásad:

- Každá osoba, ktorá tvrdí, že je obeťou, sa považuje za obeť, kým sa nepreukáže opak, alebo ak nejde o zjavné zneužitie postavenia obete Zákona o obetiach, a to bez ohľadu na to, či bol páchatel trestného činu zistený, trestne stíhaný alebo odsúdený.
- Práva priznané obeti týmto zákonom sa uplatňujú bez diskriminácie založenej na pohlaví, náboženskom vyznaní alebo viere, rase, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, zdravotnom stave, veku, sexuálnej orientácii, rodinnom stave, farbe pleti, jazyku, politickom alebo inom zmýšľaní, národnom alebo sociálnom pôvode, majetku alebo inom postavení.
- Subjekty poskytujúce pomoc obetiam sú povinné správať sa k obeti ohľaduplne, profesionálne, s rešpektom a podľa možností jej vychádzať v ústrety, pritom prihliadajú na jej vek, pohlavie, zdravotný stav vrátane psychického stavu a rozumovú vyspelosť tak, aby nedochádzalo k druhotnej viktimizácii alebo opakovanej viktimizácii.
- Orgány činné v trestnom konaní, sudy a subjekty poskytujúce pomoc obetiam sú povinné informovať obeť o jej právach jednoduchým a pre ňu zrozumiteľným spôsobom. Osobitne prihliadajú na ťažkosti pri porozumení alebo komunikácii vyplývajúce z určitého druhu zdravotného postihnutia, znalosti jazyka, ako aj na obmedzenú schopnosť obete vyjadrovať sa.
- Orgány činné v trestnom konaní a sudy sú povinné umožniť obeti uplatnenie jej práv podľa Zákona o obetiach a podľa Trestného poriadku a v prípade odôvodnenej potreby, najmä v záujme zabezpečenia práva a ochrany obete, spolupracujú so subjektmi poskytujúcimi pomoc obetiam.
- Obeť má v trestnom konaní postavenie oznamovateľa trestného činu, poškodeného alebo svedka a patria jej práva a povinnosti upravené v Trestnom poriadku súvisiace s uvedeným postavením.
- Orgán činný v trestnom konaní, súd a subjekt poskytujúci pomoc obetiam uskutočňujú s ohľadom na závažnosť spáchaného trestného činu individuálne posúdenie obete tak, aby sa zistilo, či ide o obzvlášť zraniteľnú obeť na účely zabránenia opakovanej viktimizácii.
- Orgány činné v trestnom konaní, sudy a subjekty poskytujúce pomoc obetiam sú povinné v prípade obzvlášť zraniteľnej obete, ktorou je dieťa, prihliadať na najlepší záujem dieťaťa.

2.

Trestný poriadok doteraz upravoval procesné postavenie obete len čiastočne ako „poškodeného“, ktorým však môže byť aj právnická osoba na rozdiel od obete, ktorou môže byť len fyzická osoba alebo za určitých okolností príbuzný. V trestnom konaní môže mať obeť okrem procesného postavenia poškodeného aj postavenie oznamovateľa trestného činu alebo svedka. Zákon o obetiach trestných činov upravuje komplexne najmä rozsah informácií, ktoré sú jednotlivé subjekty povinné poskytnúť obeti pri prvom kontakte a zdôrazňuje ich poskytovanie pre obeť zrozumiteľným spôsobom. Zákon o obetiach trestných činov zavádza právo na poskytnutie odbornej pomoci, pričom rozlišuje medzi všeobecnou odbornou pomocou a špecializovanou odbornou pomocou. Medzi práva obetí trestných činov patrí aj právo na právnu pomoc, právo na ochranu pred druhotnou a opakovanou viktimizáciou a právo na finančné odškodnenie.⁴

Z toho dôvodu je povinnosť uskutočniť výsluch svedka v zmysle 134 ods. 4 Trestného poriadku, ktorý je obzvlášť zraniteľnou obeťou podľa Zákona o obetiach, s využitím technických zariadení určených na záznam zvuku a obrazu a viesť ho ohľaduplne a tak, aby sa výsluch v ďalšom konaní už nemusel opakovať. K tomuto výsluchu vyšetrovateľ môže, ak je to účinné,

⁴ Dôvodová správa k návrhu zákona o obetiach, Všeobecná časť, Osobitná časť; Dostupné dňa 15.3.2018 na: https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy?p_p_id=processDetail_WAR_portlet&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1&processDetail_WAR_portlet_startact=1502432830000&processDetail_WAR_portlet_idact=16&processDetail_WAR_portlet_action=files&processDetail_WAR_portlet_sel_cisloLP=LP%2F2017%2F551.

prizvať, resp. pribrať psychológa alebo znalca, ktorý so zreteľom na predmet výsluchu vypočúvanej osoby prispeje k správne vedeniu výsluchu. Navrhovaná právna úprava sa nevzťahuje na dieťa (osoba mladšia ako 18 rokov), keďže § 135 Trestného poriadku osobitne upravuje výsluch dieťaťa (ide nad rámec znenia smernice).

Cieľom uvedeného ustanovenia je :

- zabezpečiť ochranu a podporu obzvlášť zraniteľných obetí pri výsluchu vzhľadom na citlivejšie prežívanie a zvládanie jednotlivých štádií trestného konania dôsledkom spáchaného trestného činu. V prípade výsluchu obzvlášť zraniteľnej osoby, ktorá je obeťou trestného činu proti ľudskej dôstojnosti, trestného činu obchodovania s ľuďmi alebo trestného činu týrania blízkej osoby a zverenej osoby sa ustanovuje povinnosť orgánu činného v trestnom konaní podľa §134 ods. 4 Trestného poriadku, aby tento výsluch viedla spravidla osoba rovnakého pohlavia ako je obzvlášť zraniteľná obeť, ak tomu nebránia závažné dôvody, napr. personálne obsadenie mužov a žien na policajnom útvare.⁵
- predchádzať druhej viktimizácii, a to tým spôsobom, že sa pred výsluchom dieťaťa prekonzultuje s psychológom alebo znalcom, prípadne aj so zákonným zástupcom, orgánom sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a pedagógom, spôsob vedenia výsluchu na individuálnom stretnutí, ktoré je povinný iniciovať orgán činný v trestnom konaní. Výstupom takéhoto stretnutia má byť konsenzus na, napr. spôsobe kladenia otázok, formulácie otázok, tempa vedenia výsluchu, možnostiach jeho prerušenia, ak sa to ukáže ako potrebné a pod.⁶

3.

Obeť je potrebné pred výsluchom riadne poučiť. Poučenie a spôsob poučenia musí byť zaznamenaný na zvukovo-obrazovom zázname. Osobu je možné poučiť aj osobitným spôsobom s poukazom na jej vek, sociálne postavenie alebo zdravotný a psychický stav. Ak nie je dohodnuté inak, takto formulované osobitné poučenie nie je potrebné prepisovať alebo inak formalizovať v zápisnici. Osobitný spôsob poučenia bude zaznamenaný na zvukovo-obrazovom zázname, ktorý bude súčasťou zápisnice a spisu. Koho, kedy a ako osobitným spôsobom poučiť je možné konzultovať pred výsluchom (napr. s prokurátorom).⁷

Pochopiť poučenie svedka je v mnohých prípadoch náročná úloha nielen pre dospelého, ale hlavne pre dieťa. Aby výsluch úspešne prebehol, je nutné poučenie zrealizovať, to znamená vysvetliť všetky okolnosti výsluchu dieťaťu. Nemôžeme však pristupovať ku každému dieťaťu rovnako. Musíme zohľadniť jeho vývinové obdobie, nie len samotný vek, ale tiež to, ako je dieťa schopné premýšľať, vnímať a komunikovať.⁸

⁵Dôvodová správa k návrhu zákona o obetiach, Všeobecná časť, Osobitná časť; Dostupné dňa 15.3.2018 na: https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy?p_p_id=processDetail_WAR_portlet&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1&processDetail_WAR_portlet_startact=1502432830000&processDetail_WAR_portlet_idact=16&processDetail_WAR_portlet_action=files&processDetail_WAR_portlet_cisloLP=LP%2F2017%2F551.

⁶Dôvodová správa k návrhu zákona o obetiach, Všeobecná časť, Osobitná časť; Dostupné dňa 15.3.2018 na: https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy?p_p_id=processDetail_WAR_portlet&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1&processDetail_WAR_portlet_startact=1502432830000&processDetail_WAR_portlet_idact=16&processDetail_WAR_portlet_action=files&processDetail_WAR_portlet_cisloLP=LP%2F2017%2F551.

⁷ Smiková, E.; Osobitné formy poučenia pre obeť trestných činov v trestnom konaní - príručka pre vyšetrovateľa, Prezídium PZ, 2019, str. 2, k tomu porovnaj: Spurný, J.; Psychológia výsluchu, Vydavateľstvá Aleš Čeněk, Praha, 2010, ISBN 9788073801533,30s

⁸ Smiková, E.; Metodika pre prácu s obeťami trestných činov v špeciálnych výsluchových miestnostiach, Prezídium PZ, 2019, str. 5-6, k tomu porovnaj Čírtková, L. 2004: Forenzní psychologie. Vydavateľstvá Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN80 86473-86-4, str. 6

Zmyslom poučenia musí byť, aby bola dieťaťu dostupná možnosť výpoveď odmietnuť. A preto je ju potrebné predložiť tak, aby tomu aj tak rozumelo.

Všeobecne kategória detských svedkov je z hľadiska práce orgánov činných v trestnom konaní tou najťažšou, čiže je veľmi pracne zrozumiteľným spôsobom detského svedka poučiť tak, aby aj výsledok práce polície bol následne použiteľný. Vždy musíme mať na pamäti, čo je dieťa v jednotlivom období schopné zvládnuť, čomu rozumie a čo je v popredí jeho záujmu. Pri poučovaní dieťaťa by sme sa mali vyvarovať základných chýb a držať sa toho, čo je osvedčené. Predovšetkým pri práci s deťmi majme na pamäti, že sa nemôže používať bežný pracovný, úradnícky, právnický jazyk. Obsah samozrejme musíme zachovať, ale pokiaľ používame termíny, ktorým dieťa nerozumie, rýchlo strácame jeho pozornosť a u niektorých detí môže narastať pocit napätia, nervozita, nespokojnosť, pretože situácii nerozumejú. Tiež by sme sa mali vyvarovať oslovovaniu dieťaťa zdobneninami, pretože také oslovenie je vyhradené pre osoby blízke a niekedy to môže vyvolať pocit ohrozenia.⁹

Medzi najdôležitejšie zásady patriace k poučeniu dieťaťa je v prvom rade zrozumiteľnosť (vek, mentálna úroveň, aktuálny stav atď.).

Poučenie svedka, aj detského svedka, je obligatórnou súčasťou výsluchu. Úspešnosť tohto poučenia je jedným z hlavných predpokladov toho, že výsluch bude použiteľný v riešení pred súdom a dôjde k odsudzujúcemu rozsudku páchateľa. Nie je povinná jednotná dogmatická forma, ako dieťa poučiť, ide o zachovanie obsahu (ktorý je záväzný), ktorý sa prispôsobuje danej situácii, úrovni a veku dieťaťa.¹⁰

4.

Aj z uvedeného dôvodu je potrebné vykonávať výsluchy spôsobom, ktorý je šetrný k obeti a najmä v priestoroch, ktoré pozitívne vplývajú na obeť, či už svojim vybavením a celkovým výzorom. Takáto požiadavka vyplýva aj z ustanovenia zákona o obetiach trestných činov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon o obetiach“). Vedenie a samotné prevedenie výsluchu v takejto miestnosti pomôže nadviazať kontakt policajta s dieťaťom alebo obzvlášť zraniteľnou obeťou na inej úrovni, čo môže mať pozitívny vplyv na kvalitu a množstvo získaných dôkazov, a tým aj na kvalitu dokazovania a trestného konania. Miestnosť má chrániť dieťa a obzvlášť zraniteľné obete pred nepríjemnými zážitkami spôsobenými štandardným prostredím policajných útvarov.

Metodika má za cieľ pomôcť policajtom pracujúcim s obeťami trestných činov. Súčasťou tejto metodickéj pomôcky je aj osobitná publikácia venovaná osobitným formám poučovania osôb. Obeť má právo na osobitnú ochranu počas trestného konania a jedným z opatrení je zamedzenie vizuálneho kontaktu medzi obeťou a páchateľom, a to aj počas vykonávania dôkazov. Výsluch obete by sa mal uskutočniť v priestoroch určených alebo prispôbovaných tak, aby nedošlo k druhej a opakovanej viktimizácii obete. Uvedenej požiadavke by mali napomôcť práve špeciálne výsluchové miestnosti.¹¹

Špeciálne výsluchové miestnosti pre detské obete a ďalšie obzvlášť zraniteľné obete trestných činov (ďalej len „ŠVM“) sú určené najmä pre výsluchy detí, ktoré sa stali obeťami alebo svedkami trestnej činnosti a ktoré sa zásadným spôsobom odlišujú od bežných policajných kancelárií. ŠVM môže poslúžiť aj na vykonanie procesného úkonu rekognície. Zároveň slúži k výsluchom a na podporu ďalších obzvlášť zraniteľných obetí, ktoré sú bližšie definované v zákone o obetiach, kam patria osoby telesne a mentálne postihnuté, obete trestného činu obchodovania s ľuďmi, obete trestných činov proti ľudskej dôstojnosti, obete trestných činov spáchaných v rámci domáceho násillia a iné obete, pri ktorých je v konkrétnom prípade zvýšené nebezpečenstvo sekundárnej viktimizácie,

⁹ Smiková, E.; Osobitné formy poučenia pre obete trestných činov v trestnom konaní - príručka pre vyšetrovateľa, Prezídium PZ, 2019, str. 3, k tomu porovnaj: Kurilovská, L.; a kol.; Kriminológia, Akadémia PZ v Bratislave, Bratislava, 2017, ISBN: 978-80-8054-724-0, 135s.

¹⁰ Smiková, E.; Osobitné formy poučenia pre obete trestných činov v trestnom konaní - príručka pre vyšetrovateľa, Prezídium PZ, 2019, str. 3, k tomu porovnaj: Kurilovská, L.; a kol.; Kriminológia, Akadémia PZ v Bratislave, Bratislava, 2017, ISBN: 978-80-8054-724-0, 135s.

¹¹ Smiková, E.; Metodika pre prácu s obeťami trestných činov v špeciálnych výsluchových miestnostiach, Prezídium PZ, 2019, str. 6, k tomu porovnaj Heretik, A. 2004. Forezná psychológia, SPN Mladé letá, Bratislava. ISBN 8010003417, str. 40

vzhľadom na ich vek, pohlavie, rasu, národnosť, sexuálnu orientáciu, náboženské vyznanie, zdravotný stav, rozumovú vyspelosť, schopnosť vyjadrovať sa, životnú situáciu, alebo s ohľadom na vzťah k páchatelovi trestného činu alebo závislosti na ňom.¹²

Hlavným dôvodom vybudovania ŠVM je ďalej nepoškodzovať obeť, prípadne svedka závažnej trestnej činnosti, a zmierniť tak možnosť vzniku sekundárnej viktimizácie, čo okrem iného zodpovedá i požiadavkám vyplývajúcim so smernice Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ, ktorou sa stanovujú minimálne normy v oblasti práv, podpory a ochrany obetí trestných činov a ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2001/220/SVV.

Odstránenie sekundárnej viktimizácie v praxi o.i. znamená, že obeť je vo výsluchovej miestnosti pokiaľ možno s policajtom sama. Ostatní účastníci trestného konania (advokát, prokurátor, znalec, psychológ a pod.) sa nachádzajú vo vedľajšej záznamovej miestnosti a pozorujú úkon sprostredkované za pomoci technických prostriedkov. Zriadenie ŠVM v tejto podobe nebráni tomu, aby ostatní účastníci konania prišli v prípade potreby do kontaktu s obeťou a položili jej otázky osobne. ŠVM pozostáva minimálne z dvoch miestností navzájom od seba oddelených (osobitná výsluchová, osobitná záznamová miestnosť s technickou podporou, prípadne ďalšia podporná miestnosť).¹³

Použitá literatúra:

- Čírtková, L. 2004: Forenzní psychologie. Vydavatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN80 86473-86-4
Důvodová správa k návrhu zákona o obetiach, Všeobecná časť, Osobitná časť; Dostupné dňa 15.3.2018 na: https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy?p_p_id=processDetail_WAR_portlet&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1&processDetail_WAR_portlet_startact=1502432830000&processDetail_WAR_portlet_idact=16&processDetail_WAR_portlet_action=files&processDetail_WAR_portlet_sel_cisloLP=LP%2F2017%2F551
- Heretik, A. 2004. Forenzná psychológia, SPN Mladé letá, Bratislava. ISBN 8010003417
- Kurilovská, L.; a kol.; Kriminalistika, Akadémia PZ v Bratislave, Bratislava, 2017, ISBN: 978-80-8054-724-0,
- Smiková,E.; Osobitné formy poučenia pre obeť trestných činov v trestnom konaní - príručka pre vyšetrovateľa, Prezídium PZ, 2019,
- Smiková,E.; Metodika pre prácu s obeťami trestných činov v špeciálnych výsluchových miestnostiach, Prezídium PZ, 2019,
- Spurný, J.; Psychologie výsluchu, Vydavatelství Aleš Čeněk s.r.o., Praha, 2010, ISBN 9788073801533,

Kontaktné údaje:

Dr.h.c., prof., JUDr. Lucia Kurilovská, PhD.
lucia.kurilovska(at)flaw.uniba.sk
Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave
Šaf. nám. 6
811 06 Bratislava
Slovenská republika

¹² Smiková,E.; Metodika pre prácu s obeťami trestných činov v špeciálnych výsluchových miestnostiach, Prezídium PZ, 2019, str. 7 a k tomu porovnaj porovnaj Heretik, A. 2004. Forenzná psychológia, SPN Mladé letá, Bratislava. ISBN 8010003417, str. 4

¹³ Smiková,E.; Metodika pre prácu s obeťami trestných činov v špeciálnych výsluchových miestnostiach, Prezídium PZ, 2019, str. 7

IN DUBIO PRO REO VO VZŤAHU K TRESTNÉMU ČINU SEXUÁLNEHO ZNEUŽÍVANIA¹

Margita Prokeinová

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstract: The author has focused on the criminal-procedural rule in dubio pro reo, which is based on the principle of the presumption of innocence and its transposition into application practice with link to the criminal offense of sexual abuse. For this purpose were presented real cases in which it was possible to see the consequences of applying the rule in dubio pro reo.

Abstrakt: Autorka sa zamerala na trestno-procesné pravidlo in dubio pro reo, ktoré vyplýva zo zásady prezumpcie nevinny a na jeho premietnutie do aplikačnej praxe s prepojením na trestný čin sexuálneho zneužívania. Za týmto účelom boli prezentované reálne prípady, na ktorých bolo možné vidieť dôsledky uplatnenia pravidla in dubio pro reo.

Key words: in dubio pro reo, prezumpcia nevinny, criminal offense, sexual abuse.

Kľúčové slová: in dubio pro reo, prezumpcia nevinny, trestný čin, sexuálne zneužívanie.

1 ÚVOD

In dubio pro reo (v pochybnostiach v prospech obvineného) je trestnoprocesné pravidlo, ktoré vyplýva zo zásady prezumpcie nevinny. V aplikačnej praxi bolo vydaných viacero rozhodnutí, ktoré sa odvolávali na použitie pravidla *in dubio pro reo* v konkrétnych prípadoch. V článku je pozornosť upriamená na predmetné pravidlo vo vzťahu ku konkrétnemu trestnému činu, ktorým je sexuálne zneužívanie. Prečo práve tento trestný čin? Odpoveďou na položenú otázku je, že v rámci projektu Agentúry na podporu výskumu a vývoja (APVV) riešime problematiku zneužívania detí a zverených osôb, a práve v súvislosti s týmto trestným činom sa vyskytujú i také prípady, pri ktorých dochádza k obvineniu a prípadne i k následnému odsúdeniu osôb na základe krivých obvinení.² Takéto situácie nesporne vedú k rozporným tvrdeniam zainteresovaných osôb takéhoto druhu trestného činu. Ak sa rozporné tvrdenia nepodarí odstrániť a nedá sa dostatočným relevantným spôsobom preukázať vina obvineného, musí sa pristúpiť k uplatneniu pravidla *in dubio pro reo*. Vo vzťahu k tomuto pravidlu je dôležité si uvedomiť, že prichádza do úvahy len vtedy, ak pochybnosti, ktoré vznikli o dokazovanej skutočnosti, trvajú aj po vykonaní a zhodnotení všetkých dostupných dôkazov, ktoré môžu prispieť k zisteniu skutkového stavu veci bez dôvodných pochybností.³ V prípade existencie akýchkoľvek rozumných pochybností o tom, či sa obvinený dopustil žalovaného skutku, je potrebné tieto jeho pochybnosti vykladať v jeho prospech a nie naopak.

2 IN DUBIO PRO REO AKO PRAVIDLO VYPLÝVAJÚCE Z PREZUMPCIE NEVINY

Z názvu tejto časti príspevku vyplýva, že pravidlo *in dubio pro reo* (v pochybnostiach v prospech obvineného) je neoddeliteľnou súčasťou zásady prezumpcie nevinny, ktorá je upravená nielen v Ústave Slovenskej republiky (zákon č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov) v čl. 50

¹ Tento článok vznikol za podpory vedeckého projektu APVV č. 16-0471.

This article was supported scientific project APVV no. 16-0471.

² K tomu bližšie pozri PROKEINOVÁ, M. Vyfabulované obvinenia zo sexuálneho zneužívania dieťaťa. In: Justičná revue, 70, 2018, č. 4, s. 462-465

³ Pravidlo *in dubio pro reo* je výsadou súdu, pretože v porovnaní s prokuratúrou treba mať na zreteli, že ak v prípravnom konaní existujú dôkazy v prospech i neprospech obvineného, nie je to prekážka na podanie obžaloby prokurátorom.

ods. 2, ale i v § 2 ods. 4 Trestného poriadku v tomto znení: „Každý, proti komu sa vedie trestné konanie, považuje sa za nevinného, kým súd nevysloví právoplatným odsudzujúcim rozsudkom jeho vinu.“ Prezumpcia neviny platí v každom štádiu trestného konania. Prezumpcia neviny si vyžaduje zo strany orgánov činných v trestnom konaní a súdu správne pochopenie tejto zásady, ich vysokú morálnu a odbornú úroveň. Pri rozobraní vzťahu prezumpcie neviny k orgánom činným v trestnom konaní a súdu si zároveň treba pripomenúť účel uvedenej zásady. V prvom rade účelom je chrániť práva obvineného. Prezumpcia neviny, ako jeden z prostriedkov zákonnosti a spravodlivosti trestného konania má za úlohu zabrániť neodôvodnenému, unáhlenému, tvrdému zaobchádzaniu orgánov činných v trestnom konaní a súdu, nedostatočne podloženému rozhodovaniu o vine, či nevine obvineného, respektíve obžalovaného.

Na margo pravidla *in dubio pro reo* treba spomenúť aj zásadu zistenia skutkového stavu veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti. Predmetná zásada je upravená v § 2 ods. 10 Trestného poriadku v tomto znení: „Orgány činné v trestnom konaní postupujú tak, aby bol zistený skutkový stav veci, o ktorom nie sú dôvodné pochybnosti, a to v rozsahu nevyhnutnom na ich rozhodnutie...“ Použitie pravidla *in dubio pro reo*, ktorá vyplýva z ustanovenia § 2 ods. 4 Trestného poriadku, prichádza do úvahy len vtedy, ak pochybnosti, ktoré vznikli v trestnom konaní o dokazovanej skutočnosti, trvajú aj po vykonaní a zhodnotení všetkých dostupných dôkazov, ktoré môžu reálne prispieť k náležitému zisteniu skutkového stavu, a to v rozsahu nevyhnutnom na objektívne, stavu veci a zákonu zodpovedajúce spravodlivé rozhodnutie.⁴ Pri tomto pravidle nesmú orgány činné v trestnom konaní opomenúť zákonnú povinnosť objasňovať s rovnakou starostlivosťou okolnosti svedčiace proti obvinenej osobe, i okolnosti, ktoré svedčia v jej prospech, a v oboch smeroch vykonávajú dôkazy tak, aby umožnili súdu spravodlivé rozhodnutie. Ak sa pri objasňovaní skutkového stavu orgánmi činnými v trestnom konaní vyskytnú dve skupiny vzájomne si odporujúcich dôkazov bez ohľadu na ich pomer a vyčerpali sa všetky dostupné dôkazy, ktoré môžu reálne prispieť k náležitému zisteniu skutkového stavu, v tom prípade prichádza do úvahy pravidlo vyplývajúce z prezumpcie neviny *in dubio pro reo*. Existuje tu pochybnosť o páchatelovej vine a preto nemôže byť odsúdený. Vina musí byť dokázaná úplne bez akejkoľvek pochybnosti, čo i len najmenej. Obvinený nie je povinný dokazovať svoju nevinnu, nenesie žiadne dokazné bremeno. Prokurátor svojou podanou obžalobou tvrdí, že obžalovaný spáchal trestný čin popísaný v obžalobnom návrhu, a preto musí svoje tvrdenie aj preukázať. Ak sa mu nepodarí súd presvedčiť o páchatelovej vine, musí súd rozhodnúť v prokurátorov neprospech. Dôkazná povinnosť a dokazné bremeno sú veľmi dôležité pre vyjadrenie aktívnej úlohy prokurátora v trestnom konaní, ktorá je nesmierne potrebná v kontradiktórnom procese.

Súd môže oprieť výrok o vine o rôzne priame i nepriame dôkazy. Podmienkou je, aby tvorili v súhrne logickú, nenarušenú sústavu dôkazov, z ktorých možno vyvodíť len jediný záver. V prípade, ak má slúžiť výpoveď svedka ako jediný dôkaz preukazujúci vinu obžalovaného, bez ďalších podporných dôkazov, nemôže byť inými dôkazmi spochybniteľný či dokonca vyvrátený.⁵ Na vynesenie odcudzujúceho rozsudku sa vyžaduje istota a presvedčenie súdu o tom, že skutok bol spáchaný obžalovaným. Práve kontradiktórny spôsob dokazovania prenáša ťažisko dokazovania na konanie pred súdom. Pokiaľ má súd akékoľvek pochybnosti o tom, že to bol obžalovaný, ktorý sa dopustil žalovanej trestnej činnosti, musí súd hľadať riešenie v základných zásadách trestného konania a tou zásadou je zásada *in dubio pro reo*, t. j. rozhodnúť v prospech obžalovaného.⁶

3 IN DUBIO PRO REO VO VZŤAHU K TRESTNÉMU ČINU SEXUÁLNEHO ZNEUŽÍVANIA

V tejto časti článku uvediem na ilustráciu niekoľko prípadov, ktoré sa týkajú trestného činu sexuálneho zneužívania, v ktorých kľúčovú úlohu zohralo pravidlo *in dubio pro reo*.

Prvý prípad sa týka skutku, o ktorom rozhodoval Okresný súd Nitra, sp. zn. 4T50/2014. Podľa opisu skutku farár S. E. sexuálne zneužíval maloletú E. Z. Takmer jeden rok osobne alebo prostredníctvom telefonických hovorov a textových SMS správ jej prejavoval svoju náklonnosť a pozýval ju do svojej blízkosti, pričom keď za ním na jeho naliehanie prišla, opakovane sa jej dotýkal cez oblečenie na bokoch, stehnách, zadku a prsiach, snažiac sa jej rozopnúť mikinu, vyzliecť tričko a, bozkával ju takzvanými „francúzskymi bozkami“ a po týchto svojich konaniach ju nabádal

⁴ Najvyšší súd SR, sp. zn. 6Tz1/1997.

⁵ Krajský súd Žilina, sp. zn. 3To/91/2015

⁶ Krajský súd Banská Bystrica, sp. zn. 4To/10/2017

najmenej jedenkrát, aby bola ticho. Týmto konaním sa obžalovaný S. E. dopustil zločinu sexuálneho zneužívania podľa § 201 ods. 1 Trestného zákona za čo bol aj právoplatne odsúdený Okresným súdom Nitra. Proti tomuto rozsudku bol podaný na Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky (ďalej len „MS SR“) podnet na podanie dovolania podľa § 371 ods. 1 písm. i) Trestného poriadku v neprospech obvineného. Podnet podávala advokátka poškodenej a v jej mene namietala, že skutok bol nesprávne kvalifikovaný, pretože mala byť použitá kvalifikácia podľa § 201 ods. 1, ods. 2 písm. a) Trestného zákona, ktorá zahŕňa osobitný kvalifikačný pojem „závažnejší spôsob konania“ s odkazom na:

- § 138 písm. b) po dlhší čas,
- § 138 písm. g) využitím tiesne, neskúsenosti, odkázanosti alebo podriadenosti,
- § 138 písm. h) porušením dôležitej povinnosti vyplývajúcej z páchatelovho zamestnania, postavenia alebo funkcie alebo uloženej mu podľa zákona.

Vzhľadom k tomu, že pravidlo *in dubio pro reo* sa v tomto konkrétnom prípade uplatnilo vo vzťahu k poslednému kvalifikačnému pojmu podľa § 138 písm. h) Trestného zákona, obmedzím sa len naň. Trestný zákon rozoznáva rôzne druhy porušovania povinností vyplývajúcich zo zamestnania, postavenia, funkcie, pričom nie všetky možno podradiť pod osobitný kvalifikačný pojem – závažnejší spôsob konania. Niektoré z nich môžu mať povahu priťažujúcej okolnosti v zmysle § 37 písm. e) Trestného zákona, keď páchatel zneužil svoje zamestnanie, povolanie, funkciu alebo postavenie na dosiahnutie neoprávnenej alebo neprimeranej výhody. S touto skutočnosťou sa súd musí vysporiadať na základe vykonaného dokazovania a či už v prípade uplatnenia § 138 písm. h) Trestného zákona alebo § 37 písm. e) Trestného zákona, v každom prípade to musí súd patrične odôvodniť. V prípade pochybností je potrebné postupovať v zmysle pravidla *in dubio pro reo*, preto sa v tomto prípade neaplikovalo ustanovenie § 138 písm. h) Trestného zákona.

Podľa stanoviska MS SR k podnetu na podanie dovolania bolo ohľadom tejto otázky v tomto konkrétnom prípade konštatované, že postavenie farára v danom prípade uľahčilo spáchanie daného trestného činu, uľahčilo jeho utajenie a prinieslo páchatelovi de facto výhodu v podobe zastierania tejto činnosti svojim pastoračným poslaním. Takúto faktickú „výhodu“ a jednoduchší prístup k spáchaniu trestnej činnosti nemožno stotožňovať s „porušením dôležitej povinnosti“.⁷ V súdnom konaní totiž nebola jednoznačne špecifikovaná žiadna konkrétna povinnosť vyplývajúca z postavenia, zamestnania alebo funkcie obvineného alebo vyplývajúca mu zo zákona tak, ako to predpokladá ustanovenie § 138 písm. h) Trestného zákona. Dokazovanie v tomto smere nebolo vykonané a MS SR nemôže pri prieskume vykonávať doplňujúce dokazovanie, ktoré by preukázalo, či daný kvalifikačný znak bol naplnený alebo nie.⁸ Podľa § 2 ods. 11 Trestného poriadku súd má možnosť a nie povinnosť vykonať dôkazy, ktoré strany nenavrhl, preto súd nepostupoval nezákonne, čím nevznikol dôvod na dovolacie konanie.

Týmto problémom na tomto konkrétnom prípade sa zaoberal vo svojom článku aj Blažek. Podľa jeho názoru postavenie farára v tomto prípade možno považovať za povolanie, ktoré mu umožnilo nadviazať kontakt s poškodenou, ale de facto nemalo vplyv na zvýšenie závažnosti následku trestného činu. Následok totiž pre poškodenú v konečnom dôsledku nie je rozdielny, či páchatel je v postavení farára alebo vykonáva inú profesiu, pri ktorej má možnosť iným spôsobom nadviazať kontakt s maloletou (napr. lekára, učiteľa, vychovávateľa).⁹ Z procesnoprávneho hľadiska autor uvádza, že ide o vec, ktorá podlieha riadnemu dokazovaniu a uvedené porušenie dôležitej povinnosti musí logicky a jednoznačne vyplývať z vykonaných dôkazov. Na základe kontradiktórneho konania, ktoré sa vyznačuje aktivitou strán pri dokazovaní, ak prokurátor ani poškodený nenavrhnú počas trestného konania vykonať dôkazy, či došlo alebo nedošlo k porušeniu

⁷ Dostupné na:

<https://www.najpravo.sk/clanky/stanovisko-ms-sr-k-podnetu-na-podanie-dovolania-v-medializovanom-privade-z-nevidzian.html?print=1>, 26. 02. 2019.

⁸ Dostupné na:

<https://www.najpravo.sk/clanky/stanovisko-ms-sr-k-podnetu-na-podanie-dovolania-v-medializovanom-privade-z-nevidzian.html?print=1>, 26. 02. 2019.

⁹ BLAŽEK, R.: Sexuálne zneužívanie spáchané pri výkone určitých povolání. In: Justičná revue, 70, 2018, č. 12, s. 1401.

dôležitej povinnosti obvineného, vyplývajúcej z jeho zamestnania alebo postavenia, potom súd musí vec rozhodnúť bez prihladnutia na tento kvalifikačný znak.¹⁰

Druhý prípad sa týka skutku, o ktorom rozhodoval Okresný súd Malacky, sp. zn. 2T 83/2014. Podľa opisu skutku obžalovaný C. R. viackrát v presne nezistenom čase od marca 2012 do marca 2013, v čase, keď bol oprávnený stýkať sa so svojimi maloletými dcérami J. R.. a M. R., ležal v posteli spolu s maloletou M. R., pričom ju opakovane chytil a hladil v rozkroku a po tele a taktiež ležal na nej nahý. Tento skutok bol právne posúdený ako pokračovací zločin sexuálneho zneužívania podľa § 201 ods. 1, ods. 2 písm. b) Trestného zákona (na chránenej osobe podľa § 139 ods. 1 písm. c) Trestného zákona, pretože išlo o blízkú osobu).¹¹ Rozsudkom Okresného súdu Malacky bol obžalovaný C. R. podľa § 285 písm. a) Trestného poriadku oslobodený spod obžaloby Okresnej prokuratúry Malacky, sp. zn. 1Pv159/13. Svoje rozhodnutie súd prvého stupňa odôvodnil tým, že v súdnom konaní bolo vykonané rozsiahle dokazovanie, ktorým nebolo dokázané, že sa stal skutok, pre ktorý bol obžalovaný stíhaný. Dôležitým poznatkom pre súd bola skutočnosť, ako došlo k zisteniu, že obžalovaný by mal zneužívať svoju dcéru maloletú M. R.. Zaujímavé bolo, že matka maloletej sa to dozvedela od syna U. R., teda nevlastného brata maloletej M. R. Ďalší problém sa javil vo výsluchu maloletej M. R., ku ktorému bola prizvaná jej matka R. R. Vyšetrovatelka v zápisnici totiž konštatovala, že maloletá odpovedala na otázky spolu s matkou. Súd na hlavnom pojednávaní si prehral na DVD nosiči tento inkriminovaný výsluch, ktorý len potvrdil procesne neprípustný spôsob výsluchu maloletej, ktorá prakticky odpovedala ústami matky. Okrem toho, matka obžalovaného vylúčila, že by si nevšimla, resp. nemala vedomosť o tom, že by obžalovaný zneužíval maloletú M. R. Znalci z odvetvia psychiatrie MUDr. L. I. a I. A. vylúčili sklon obžalovaného k deviacii s tým, že tento má výlučne heterosexuálnu orientáciu na osoby dospelého veku. Obžalovaný sa podrobil aj falopletyzmografickému vyšetreniu (PPG)¹², ktoré nepreukázalo jeho pedofilnú orientáciu, pričom chybovosť takéhoto vyšetrenia je minimálna. Taktiež znalec D. S. nepotvrdil u obžalovaného prítomnosť sexuálnej deviacie v objekte, ani spôsobe uspokojenia sexuálneho pudu. Podľa názoru okresného súdu, vyššie uvedené znalecké zistenia a závery sú závažným dôkazom o heterosexuálnej orientácii obžalovaného na dospelé osoby. Súd pri zosumarizovaní dôkazov konštatoval, že proti obžalovanému C. R. svedčia dve výpovede a to výpoveď maloletej J. R., ktorá tvrdila, že videla otca sedem krát ležať nahého na maloletej sestre a nesprávnou metodikou vykonaný výsluch maloletej M. R., ktorú matka evidentne na výpovede navádzala, resp. namiesto dcéry ich aj interpretovala. Svedkov R. R. a U. R. nemožno pritom označiť za priamych svedkov, pretože títo len potvrdili, akým spôsobom vyšlo najavo údajné pedofilné správanie sa obžalovaného. Oproti týmto dôkazom stojí výpoveď svedkyne F. R. ako aj posudky znalcov. Takýto stav v dokazovaní vyvoláva prinajmenšom pochybnosti, či sa skutok vôbec stal. Keďže išlo o protichodné dôkazy, nastala situácia, ktorá v zmysle pravidla *in dubio pro reo* viedla okresný súd k oslobodzujúcemu rozsudku podľa § 285 písm. a) Trestného poriadku, lebo nebolo dokázané, že sa stal skutok, pre ktorý bol obžalovaný stíhaný.

Samozrejme, že okresný prokurátor podal proti rozsudku Okresného súdu Malacky odvolanie. Krajský súd v Bratislave však odvolanie okresného prokurátora zamietol podľa § 319

¹⁰ BLAŽEK, R.: Sexuálne zneužívanie spáchané pri výkone určitých povolaní. In: Justičná revue, 70, 2018, č. 12, s. 1400.

¹¹ Definícia blízkej osoby je upravená v § 127 ods. 4, ods. 5 Trestného zákona.

¹² Falopletyzmografické vyšetrenie (PPG) je prístrojová metóda používaná hlavne u mužov, ale existuje jej podoba aj pre ženy vo forme vulvopletyzmografického vyšetrenia. Cieľom takéhoto vyšetrenia je zistiť reaktivitu vyšetreného na jednotlivé podnety so sexuálne relevantnými obsahmi prostredníctvom zmien na pohlavných orgánoch zaznamenaných prístrojom v podobe krivky. Vyšetrenie je vedené diskkrétne a nespája sa so žiadnymi fyzicky nepríjemnými pocitmi. Dostupné na: <http://www.psycholog-znalec.sk/hlavna-stranka/ppg-vysetrenie>, 14. 03. 2019.

Pre expertíznu činnosť sa predmetná prístrojová metóda používa najmä pre potvrdenie prítomnosti sklonov k pedofilii, zneužívaniu maloletých, agresívnemu sexuálnemu správaniu či sklonov k exhibicionizmu. Výsledky vyšetrenia majú vysokú validitu, obzvlášť v kontexte klinického nálezu. Dostupné na:

<https://presov.korzar.sme.sk/c/6012857/sexuologicka-u-expolicajta-nezistila-uchylku.html>, 14. 03. 2019.

Trestného poriadku, pretože v plnom rozsahu sa stotožnil s rozhodnutím Okresného súdu Malacky.¹³

Tretí prípad bol riešený až na úrovni Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „Ústavný súd SR“), ktorý vydal uznesenie, III. ÚS 516/2011-16, voči sťažnosti maloletých A. S. a H. S. zastúpených zákonnou zástupkyňou K. S. a právne zastúpených advokátkou Mgr. E. B., vo veci namietaného porušenia ich základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy SR, základného práva na ochranu súkromného a rodinného života podľa čl. 19 ods. 2 Ústavy SR a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 a práva na ochranu proti neoprávnenému zasahovaniu do súkromného a rodinného života a ochranu súkromia podľa čl. 8 ods. 1 a 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a na ochranu pred zneužívaním a zanedbávaním podľa čl. 19 Dohovoru o právach dieťaťa rozsudkom Okresného súdu Bratislava III., sp. zn. 46T149/2006 v spojení s uznesením Krajského súdu v Bratislave, sp. zn. 4 To 44/2011. Na margo tohto vstupu treba uviesť, že predmetný okresný súd vydal oslobodzujúci rozsudok na základe pravidla *in dubio pro reo*, pretože výsledkami vykonaného dokazovania nebolo preukázané, že sa žalovaný skutok stal, ktorý bol kvalifikovaný ako zločin sexuálneho zneužívania podľa § 201 ods. 1, ods. 2 písm. a), písm. b) Trestného zákona. Tento rozsudok potvrdil aj Krajský súd v Bratislave a odvolanie okresného prokurátora zamietol ako nedôvodné podľa § 319 Trestného poriadku. Ústavný súd SR si taktiež neosvojil argumentáciu sťažovateľiek o porušení označených práv a nezistil žiadne pochybenia, ktoré by boli v rozpore s uvedenými článkami Ústavy SR a dohovormi. Ústavný súd SR taktiež zdôraznil, že mu neprislúcha hodnotiť vykonané dôkazy, pretože by to bolo v rozpore s jeho úlohami a popieral by aj zásadu ústnosti a bezprostrednosti. Na základe týchto skutočností bola sťažnosť Ústavným súdom SR odmietnutá.

4 ZÁVER

In dubio pro reo je významné trestno-procesné pravidlo, ktoré je v konečnom dôsledku garantom nevydania odsudzujúceho rozsudku, pokiaľ existujú pochybnosti o dokazovanej skutočnosti, ktoré trvajú aj po vykonaní a zhodnotení všetkých dostupných dôkazov. Platí to aj v tom prípade, ak prevažujú dôkazy v neprospech obvineného nad dôkazmi v jeho prospech.

Článok je zameraný nielen na všeobecnú povahu pravidla *in dubio pro reo*, ale i na jeho premietnutie do aplikačnej praxe s prepojením na trestný čin sexuálneho zneužívania. V tejto súvislosti som načrtla tri prípady, v ktorých bolo uplatnené pravidlo *in dubio pro reo*.

V prvom prípade nebolo dokazovanie zamerané na to, že na osobu farára by sa mal vzťahovať osobitný kvalifikačný pojem „závažnejší spôsob konania“ s odkazom na § 138 písm. h) Trestného zákona, ktorý zahrňuje porušenie dôležitej povinnosti vyplývajúcej z páchatelovho zamestnania, postavenia alebo funkcie alebo uloženej mu podľa zákona. Keďže v tomto smere vznikla pochybnosť, ktorá nebola vyvrátená dokazovaním, pretože tento aspekt ani nebol predmetom dokazovania Okresného súdu Nitra, skutok nemohol byť preto kvalifikovaný ako zločin sexuálneho zneužívania za použitia kvalifikovanej skutkovej podstaty s predmetným kvalifikačným pojmom. Pravidlo *in dubio pro reo* bolo teda uplatnené vo vzťahu ku kvalifikácii skutku bez použitia kvalifikovanej skutkovej podstaty.

V druhom prípade nebolo dokázané, že sa obžalovaný dopustil zločinu sexuálneho zneužívania podľa § 201 ods. 1, ods. 2 písm. b) Trestného zákona. Z dôvodu rozpornosti vykonaných dôkazov musel Okresný súd Malacky vychádzať z procesného pravidla *in dubio pro reo*, na základe ktorého bol týmto súdom vydaný oslobodzujúci rozsudok, ktorý potvrdil aj odvolací súd.

V tretom prípade nebolo preukázané, že sa žalovaný skutok stal, ktorý bol kvalifikovaný ako zločin sexuálneho zneužívania podľa § 201 ods. 1, ods. 2 písm. a), písm. b) Trestného zákona. Z tohto dôvodu musel byť na základe pravidla *in dubio pro reo* vydaný oslobodzujúci rozsudok Okresným súdom Bratislava III., ktorý bol potvrdený aj Krajským súdom v Bratislave. Prípad sa však dostal až pred Ústavný súd SR, ktorý dôvody sťažnosti neakceptoval, a preto ju odmietol.

¹³ Uznesenie Krajského súdu Bratislava, sp. zn. 1To/97/2015.

Použitá literatúra:

BLAŽEK, R.: Sexuálne zneužívanie spáchané pri výkone určitých povolání. In: Justičná revue, 70, 2018, č. 12, s. 1393-1402.

PROKEINOVÁ, M. Vyfabulované obvinenia zo sexuálneho zneužívania dieťaťa. In: Justičná revue, 70, 2018, č. 4, s. 462-465.

Normatívne právne akty

Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov

Súdne rozhodnutia

Najvyšší súd SR, sp. zn. 6Tz1/1997

Krajský súd Žilina, sp. zn. 3To/91/2015

Krajský súd Banská Bystrica, sp. zn. 4To/10/2017

Okresný súd Nitra, sp. zn. 4T50/2014

Okresný súd Malacky, sp. zn. 2T 83/2014

Uznesenie Krajského súdu Bratislava, sp. zn. 1To/97/2015

Uznesenie Ústavného súdu SR, III. ÚS 516/2011-16

Internetové zdroje

<https://www.najpravo.sk/clanky/stanovisko-ms-sr-k-podnetu-na-podanie-dovolania-v-medializovanom-pripade-z-nevidzian.html?print=1>

<http://www.psycholog-znalec.sk/hlavna-stranka/ppg-vysetrenie>

<https://presov.korzar.sme.sk/c/6012857/sexuologicka-u-expolicajta-nezistila-uchylku.html>

Kontaktné údaje:

doc. JUDr. Margita Prokejinová, PhD.

margita.prokeinova@flaw.uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

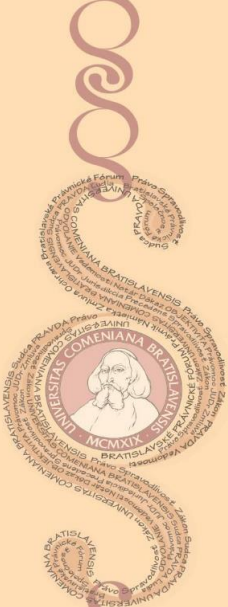
Šafárikovo nám. 6

P. O. BOX 313

810 00 Bratislava

Slovenská republika

BRATISLAVA LEGAL FORUM
BRATISLAVSKÉ PRÁVNICKÉ FÓRUM

2019

